ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

Gal. lib. artis curatiuę ad Glauconę, et eius enarratione
Auic. 2 lt.° cap. fen. quartę lib primi Inquiunt si dua
morbi, In eodẽ homine pugnantes habeant Indicatio-
nes, tunc. n. vrgenti, et Insistendũ, altera non negleda
pulsus conuulsiuus mortē Indicat. et tremulus
Gal. Inquit quod pulsus Intermittentes periculosiores
habentur In Iuuenib. Adc. In pueris, minus periculosi
In senib.
Intermittit pulsus aliqn̄ euenit ob arteria compressa
à crassis, et malis humoris, non vero ob vitalis facultatis
Imbecillitatè

# FRANCISCI VALLERIOLAE DOCTORIS MEDICI

Obſeruationum Medicinalium lib. vj.

*Denuo editi, & emendatiores quàm antea in lucem emiſſi:*

In quibus multorum grauiſſimorum morborum hiſtoriæ, eorundem cauſæ, ſymptomata atque euentus, tum etiam curationes miro, vtili & compendioſo ordine deſcribuntur.

*Adiectis duobus Indicibus, quorum priorem Obſeruationum ipſi operi præfiximus: poſteriorem rerum & verborum ad finem remiſimus ad faciliorem ſtudioſorum vſum.*

M. D. LXXXVIII.

Apud Antonium Candidum,
Typogr. Lugdun.

Illuſtriſſimo S.R.E. Cardinali,
PROSPERO S. CRVCIS,
Arelatenſ. Archiepiſcopo digniſs.
Franciſcus Valleriola
S.

*INter eximia atque præclara in hoc orbis theatro ad contemplationem diuinitus poſita, ampliſſime Pater, nihil certè Dei prouidentia admirabilius, nihil maius, nihil potentius cerni quicquam vſquam poteſt. Ea enim fortiter attingens omnia, ſuauitérque diſponens, diuinitatis ſuæ ſummæq; potentiæ igniculos quoſdam, ac veluti ſeminaria inſerere rebus omnibus, ad mundi tutelam ac conſeruationem, è pleno bonitatis ſuæ fonte vbique voluit: vt nos religionis ac pietatis cultu, veritatis inquiſitione ac luce, diſciplinarum bonarum omnium agnitione, ad ſui amorem atque cognitionem in primis, ad rerum inſuper magnarum tractationem, quaſi ſemita quadam, paratáque in id via alliceret. Quúmque multa ſint,* PROSPER OPTIME, *quæ mundum Dei prouidentia adminiſtrari teſtimonio eſſe poſſint, rerum admirabilis procreatio, propagatio, incrementum, ſtatus, conſeruatio, tot plantarum, tot animantium, vt forma ac ſpecie, ſic loco ac moribus differentium, diſſimilis admirandáque natura, tot lapidum, metallorum, gemmarum verſicolor*

*ſpecies, cælorum perennis irrequietusq́ motus, diurnæ nocturnæq́ viciſſitudines, decedentia & remeantia tempora, lucis pulcher aſpectus, artium ad vſus hominum inuentarum excogitata ab hominibus ratio: tum nihil certè præſtabilius in hac tanta tantarum rerum mole, ratione ac mente haberi quicquam debet, per quam homo, mundi miraculum ac Dei imago, orbis moderationi quaſi princeps ſecūdum Deum datus eſt, rebúsque eum omnibus antecellere atque præeſſe voluit Deus. Addidítque iuſti atque iniuſti ſcientiam, æqui atque iniqui: vt ea, ceu vinculis fortiſſimis, hominum ſocietas pacata ſeruari, virtus ſuis ornamentis ac præmiis cohoneſtari, vitium profligari omne, omníſque turpitudo quàm longiſſimè poſſet. Rerum præterea maximarum atque admirabilium, & in naturæ intimis receſſibus poſitarum cognoſcendi cupiditatem animis mortalium indidit, quæ ab animo, tanquam ab oculis, caliginem omnem diſpelleret. Quam Pythagoras & Academici veteres, Philoſophiam, quaſi amorem ſapientiæ dicas, nuncupandam cenſuere: omnium ſanè bonarum artium atque diſciplinarum parentem, quam & ipſam nihil eſſe aliud exiſtimare debemus, quàm Dei & inuentum et donum præclariſſimum, vt cuius adminiculo omnia ſupera, infera, prima, media, vltima contemplemur, & eius vnius ope atque adiumento, ad Dei cultum et religionem, ad modeſtiam, ad omnia cum prudentia obeunda (in quo tu genere laudis, Antiſtes clariſſime, quum in cæteris emineas, in hoc longè excellis) ad temperatè ſedatéque viuendum, ad amplectendam virtutem nos inſtruit, ac veluti magiſtra morum ac vitæ informat, rerúmque abditiſſimarum*

*naturam omnem, cauſas, effectiones, & quæ in his accidunt euentuum et caſuum mutationes demonſtrat. Hæc, inquam, ampla illa ſunt prouidentiæ Dei in hominum animis ſparſa ſeminaria, quibus & ſe coli Deus, & rerum conſeruationi intentum eſſe ſe testatum voluit haberi. At verò, vt firmiora eiuſdem prouidētiæ Dei testimonia haberemus, hominem vnum, ſpectabile animal effinxit, prouidum, ſagax, plenum conſilij ac rationis, mente præditum (quod nemini eſt animantium alteri à natura tributum) & ad agendum & intelligendum natum, quaſi terrenum quoddam numen præclara conditione generatum, reb. omnibus quas admirabili ſuo conſilio effeciſſet, præfecit: vt quum ſumma pulchritudine mundum exornaſſet Deus, bonitatémque ſuam, immenſámque potentiam cuncta ſpirarent, parua hæc eſſe futura ratus, niſi eſſet qui naturæ excellentia & dignitate iſthæc tam magna, támque admirabilia, et mentis celeritate cognoſceret, & cognita admiraretur, ínque ſuam originem Deum, rerum effectorem omnium, cuncta referret. Atque eundem ipſum hominem, quaſi diuinæ prouidentiæ teſtem et aſſertorem eſſe voluit: vt in quo mentem ipſe, ſui imaginem inſeuiſſet, in eodem ipſo diuinæ maieſtatis quaſi ſimulachrum quoddam eluceret.* NEC *ſanè alia ratione in ſublime hominem erexiſſe Deum credi par eſt (quum cæteras animantes pronas ad paſtum abieciſſet) quàm vt cœlum aſpiceret, hoc eſt (vt Galenus noſter interpretatur) mente Deum contemplaretur atque ſuſpiceret, eiúſque intellecta natura, vnde cuncta ceu è fonte vberrimo manant, et ſumma pietate coleret, et quàm poſſet ſanctiſſimè illius numen revereretur, ſeq; totum ad res præclaras gerendas, ad*

*maximas contemplatione indagandas daret. Hæc ipſe mecum animo cogitans, Præſul ſacratiſſime, in animum induxi, id quicquid vitæ mihi ſupereſt, duce & auſpice Deo, omne in proferenda ac locupletanda medica arte exponere. Qua in cogitatione quum eſſem, atque ex hoc mihi iam diu propoſito ſcopo multa in lucem protuliſſem, quæ grata Medicinæ profeſſoribus benéque accepta fuiſſe intellexiſſem, deſinendum ab hoc vitæ inſtituto, ſanctóque labore minimè exiſtimaui: turpe ratus, metæ iam proximum, curſum remittere, at magis intendere dignum certè viſum fuit. Túmque me ipſe colligens, quum iam annos plus minus quadraginta in facienda medicina, ægriſque curandis fuiſſem verſatus, quid in hoc genere exercitij obſeruatione dignum occurriſſet (& ſanè immenſa propè et mirabilia multa occurrerunt) cogitare cœpi: haud infructuoſum fore opus, ſi quæ in viſendis ægris, in morborum decretoriis, ſymptomatis & euentibus annotaſſem, ea omnia quaſi in tabula expreſſa, legenda hominibus darem: vt morborum quorundam ſpectata varietate, periculo, magnitudine, noxa, tum verò naturæ in regendis morbis ac vindicandis ſolertiam, morem, poteſtatémque attendentes, & præſidiorum ſalutarem manum, Medicinam magis admirari & colere homines poſſent, illiúſque profeſſores reuereri. Eò à me factum eſt, Fœliciſſime Proſper, vt huic operi, Obſeruationum Medicinalium inſcriptionem fecerim: quòd in eo, quæ diutina experientia in morbis eorumdémque remediis comprobata fidáque obſeruaſſem, ea hìc omnia appoſita eſſent. Certè exquiſitiſſima quæq; hùc congeſſi, ex quibus tutò mederi quis et methodo recta poſſit. Eum porrò toto hoc opere*

*ordinem*

*ordinē ſeruaui, vt morbi hiſtoriam primùm nudis & ſimplicibus verbis, vt accidere ipſe conſpicatus ſum, tituli loco recenſeam: dein ampla narratione medica hiſtoriam amplificem, cauſis vtiq; morbi, ſymptomatiſq; enarrandis intentus: inde qua methodo in grauiſſimis quos hîc tantùm recenſeo morbis, ſim vſus, trado: ſingularia ea adferens auxilia, quæ diutino vſu cōperta probataq; habuiſſem, et à quibus ſecundum Deum ab impēdenti diſcrimine leuati ægri ſint. Hæc operis mei elucubrati ratio, hæc ſumma fuit. Itaq; quum cogitarem fœturæ huic meæ magnam ex te acceſſionem futuram, magnū etiam apud homines plauſum, ſi ſub tui nominis ſplendore ac gratia in lucē exiret: auſus ſum, Pater ampliſſime, id tibi operis conſecrare, quod à me eſſet magnis vigiliis elaboratum: idq; vt facerem, magnis ſum certè rationib. adductus. Primùm, ꝙ tu, ex quo tempore aditum tibi ad nos patefeciſti, dum ſponſam tuam Arelat. Eccleſiam (cui tui ſummo tuo merito Paſtor & Pontifex datus es) inuiſeres, magnum nobis omnibus, mihiq; in primis, humanitatis tuæ ſpecimen dediſti: vt iam exinde ea mihi de te polliceri auderē, quæ de optimo ac præſtantiſſimo viro, omnib. omnium et virtutū et literarum ornamentis exculto, adhæc ſumma dignitate ornato, expectari à quoquam meritò poſſent. Tū verò præcipuè, ꝙ quū ego te, primo tuo ad nos aditu, publicè, vniuerſæ ciuitatis nomine oratione ad te habita, ſalutaſſem, idq; tibi valde gratum extitiſſe omnib. ſignificauiſſes, in ſpem veni, fore me tibi aliquando gratioſum et acceptū. Nec mea me fefellit ſpes. nam continuò me tu (quæ tua eſt bonitas, et ſpectata in literarum profeſſores fides) in familiaritatem tuam aſciuiſti, & in intimis tuis eſſe voluiſti.*

Quæ quum ego tanta tua in me cumulata amoris et beneuolentiæ ſigna perſpicerem, auſus ſum me tibi totum in ſinum dare. quid enim mihi non daret audaciæ bonitatis tuæ fiducia, & opinio tui erga me amoris? Cuius meæ in te obſeruantiæ, quum teſtimonium tibi aliquod dare vellem, (poſteaquàm tibi mea quæ ſcripſiſſem valde placere intellexiſſem) opus de locis Medicinæ communibus meum, muneris & gratitudinis ergô, tibi obtuli. Quod tu legens, quum & impensè laudaſſes, & digno tuis virtutibus teſtimonio cohoneſtaſſes, palmare ego id à te de me factum iudicium exiſtimauit: quum ea inſignis & vera laus habeatur, quæ à laudatiſſimis viris, tui quàmſimillimis proficiſcitur. Nec contenta his ſpectata tua humanitas fuit, niſi tu in me ornando, & quanti apud te eſſem, liberalitate tua declaraſſes, qui me nihil de te promeritum inſigni dono ornare volueris. Sed quo dicendi genere, aut quibuſnam ipſe verbis quæ in ipſum me contuliſti multa & magna, non amoris ſolùm indicia, ſed ſummæ etiam liberalitatis, exprimere poſſim? Quòd fauiſti mihi ex animo ſemper, quòd nomen meum & famam, alioqui exiguam, tuo teſtimonio tam ſtudioſè auxiſti, quòd tuum mihi patrocinium in meis fouendis liberis detuliſti, iſta verò quanti? Quæ etſi tu (qui ſplendidus in omnibus & magnus eſſe ſoles) parui ducas, quum magna dederis, ego in maximis habenda iure cenſeo: præſertim à tanto viro, tanta auctoritate, tanta dignitate, tanto ſplendore, tantis ornamentis honoris, fortunæ, ingeniíque prædito? Itaque quum me tibi gratum et memorem præſtare vno aliquo officij genere vellem, nec quicquam haberem ampium et inſigne tua amplitudine dignum quod tibi offer

*bi offerre poſſem, ad molam ſalſam me contuli tibi offerendam, quum thura mihi deeſſent. neque enim omnes thure litare poſſunt. Lucubrationem igitur hanc meam tibi, obſeruantiæ in te meæ ſymbolum, lubens offero: hac conditione, vt tu illam (ſi digna fuerit) in ſinum tuum fouendam auctoritate tua ſuſcipias. Idq; iure tuo facere ſanè poteris. Nam quum ſis rerum & optimarum & maximarum omnium diligentiſſimus obſeruator: (quod legationes tuæ pro ſummo Pontifice ad potentiſſimos reges & principes ſuſceptæ indicant: in quibus tu, pro tua prudentia, & tempora, & opportunitates, & mores gentium, & actus, tum de quibus, & apud quos eſſet tibi de rebus ſeriis agendum, prudentiſſimè & ſumma cum animi attentione ſpectaſti, omniáque in commentaria eleganti & nitida oratione retuliſti) quum, inquàm, tantarum rerum ſis prudentiſſimus obſeruator: annon quæ de medicis obſeruationibus monumenta edidi, tibi iure deberi es aſſenſurus? Accipies igitur, Proſper Cardinalis ac Pontifex optime, læta fronte quæ à me tibi mittuntur munera, non tam rei quæ datur tenuitatem, quàm donantis animum æſtimans: vt hanc mihi partem reliquam ſaltem in hac officij delatione, ac præclaræ meæ in te voluntatis declarandæ facias. Ego verò contendam omni mea ope atque elaborabo, vt mea in te officia, & ſtudia erga amplitudinem tuam, etiam ſi minus propter facultatum mearum tenuitatem, eximia magnáque fuerint, ab animo tamen beneuolentiſſimo, et gratiſſima voluntate, omni cum obſeruantia profecta videantur: eámque tibi fidem in amore & id ſtudium animi grati pollicceor, quod cum tua excellens virtus ac dignitas, meritáque erga me*

*plurim*

*plurima ac maxima, tum autem fides erga te in primis mea poſtulat. Vale Proſper, Pontificum decus et ornamentum, & me, quem iudicio tuo, tua gratia dignum feciſti, eadem ipſa perpetuò fouere velis.*

---

# PHILIPPI GVLIELMI Medicinæ apud Auenionenſes profeſſoris, in libros Obſeruationum Medicinalium D. Franciſci Valleriolæ, ad Medicinæ ſtudioſum

## EPIGRAMMA.

*Æneas potuit telluris operta ſubire,*
*Ex auro rami nonniſi fultus ope:*
*Armatam flammis potuit ſuperare Chimæram*
*Pegaſeo Hipponous nonniſi nixus equo.*
*Tu quoque ſi cupias occultos noſcere morbos,*
*Atque horum dici velis* ἀλεξίκακος*:*
*Hæc lege ſcripta ſenis doctiſſima Valleriolæ,*
*Aureus hæc ramus, Pegaſus ecce tibi.*

---

# D. VALLERIOLÆ MEDICO, omni literarum genere abſoluto, Brixius.

*Dogmata Pythagoræ fuerim ſi priſca ſequutus,*
*Heredem rerum tu Ciceronis agis.*
*Tu quoque diuini ſpiras documenta Platonis,*
*Eſt tibi cum docto muſa Marone grauis:*
*Smyrnæúmque refers plenus grauitatis Homerum,*
*Facundum te aio vincere Mercurium.*
*Hippocratémque tenes concluſum mente ſerena,*
*Artéque Galeni tu celebrande micas.*

AD

# AD D. FRANC. VALLERIOLAM PRÆSTANTISS. MEDICVM, vt ſuas in lucem proferat Medicinales Obſeruationes, Caroli Laurentij

## EPIGRAMMA.

*Grandia quid tandem proferre volumina ceſſas?*
*Phœbæa toties iam vigilata manu?*
*Quid differs, quæſo, ſalubres monſtrare medelas?*
*Pharmaca quid renuis ſpargere lecta viris?*
*Doctis, crede mihi, cunctis tua ſcripta placebunt,*
*Delitias tollet Graius ad aſtra ſuas:*
*Gallia perpetuo ritu deſerta fouebit:*
*Heſperus hæc tanquam numina ſacra colet.*
*Hippocratem quondam coluit ſi priſca vetuſtas,*
*Et tulit ad ſuperûm ſydera celſa deûm,*
*Signa quòd atrocis morbi cauſáſque teneret,*
*Quum tamen hunc fugeret certa medela* νόσων:
*Ingenij fœtus celeris num laudibus ornent*
*Quos, Franciſce, vomit nunc tua Muſa graues?*
*Trudere lethiferos qui noſti corpore morbos,*
*Qui tectas cauſas, tectáque ſigna doces.*

---

## Eiuſdem ODE Saphica in laudem operis.

*Turbidus vincit radioſa clangor*
*Aſtra, ſtellantem reſonans olympum*
*Occupat murmur, placidos fragores*
*Gallia fundit.*
*Heſperi ſtridor reſonat ſonorus,*
*Italus mittit ſtrepitum loquacem,*
*Tota clamores vomit iſta curui*
*Machina mundi.*

*Nunc*

*Nunc virûm pallens ſtupor occupauit*
*Corda, mirantur rutilas puſillam*
*Corporis maſſam retinere gemmas*
*Mentis alumnæ.*
*Quî poteſt (aiunt) fieri puſillum*
*Corpus vt tantas agitare rerum*
*Abditas poſſit ratione cauſas,*
*Ingenióque?*
*Aſt ſinant cuncti penitus ſtupere,*
*Quum macrum cernant, videántque corpus*
*Non luto pinguis madidum ſaginæ*
*Valleriolæ:*
*Liberè vt celſas rutilantis arces*
*Pallados poſſit penetrare Graiæ,*
*Et Camœnarum latebroſa quæque*
*Antra ſubire.*
*Scripta nunc monſtrant animum perita,*
*Laudat auctorem liber almus æquum,*
*Auctor & doctum celebrat volumen*
*Commemorandus.*
*Certa morborum docet ipſe ſigna,*
*Quos palus ſtagnans rapuit Charontis,*
*Rurſus ad viuos vehit ille mente:*
*Res celebranda.*

NIC

## NICOLAI VALLERIOLÆ, filij Auctoris, de opere Obſeruation. Medicinalium, ad Medicinæ ſtudioſum,

### EPIGRAMMA.

*Morbi ſi certas cupias agnoſcere cauſas,*
*Præclaris ſcriptis Valleriola docet:*
*Qui tam complexu paruo atros continet omnes*
*Sanandi affectus, dogmata vera tenet.*
*Tempora nanq; almum celebrarunt priſca Galenum,*
*Hippocratem veteres condecorâre ſuum.*
*Et Socrates clarus glorioſúmque ipſe parauit*
*Nomen, & Arpinas egregiúmque ſibi.*
*Arpinam doctè ſectaris, túque Galenum*
*Valleriola refers, Hippocratémque ſimul.*

---

## IOANNIS BRIXII IVRISC. AD D. VALLERIOLAM,

### Epigramma.

*Metra cothurnati quid non ſint noſtra Poëtæ?*
*Phœbæam cur hæc non redoléntque chelym?*
*Si mihi Diua foret, patrio quæ nata cerebro,*
*Nunc canerem laudes Valleriola tuas.*
*At tua pertenuem quum vincat fama fragore*
*Muſam, cedendum, iámque ſilere iuuat.*

IND

# Index Obſeruationum Medicinalium his ſex libris contentarum.

## Lib. j. Obſeruationes.

*De mola duodecim menſes geſtata cum ſuperfœtatione, tandem eiecta cum fœtu illi alligato, vnde ægra in vitæ periculum adducta magno labore curatur.* Obſeruat. j. fol. 1

*De ſcirrho phlegmonode cum hydrope ſequente ad ſcirrhum hepatis, quum moritura ægra putaretur, ſanata eſt tandem magna cura.* Obſeruat. ij. 18

*De cruris dextri reſolutione menſes totos decem & octo perſeuerante, poſt articulares dolores enata, et ligni ſancti potione curata.* Obſeruat. iij. 30

*De pleuritide incocta & ſine ſputo, ægro à Medicis pro deplorato habito: ſanatur tamen fluxu alui oborto præter omnium ſpem.* Obſeruat. iiij. 43

*De pleuritide in puero annorum octo cum mirandis ſymptomatis coniuncta, ipſoque puero vi morbi pro incurabili dereliato, ſancto tamen miraculo potius quàm artis ope.* Obſeruat. v. 50

*De argento ſublimato epoto, curationéque adhibita.* Obſeruat. vj. 57

*De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis dum vehementer intentus medicus methodum omnem complet, fortuito caſu miſero ægro loco ſomniferi ſyrupi aqua ſublim*

ſublimati præbetur, incogitatò quidem & in noctis conticinio, quum extinctum fuiſſet cubiculi lumen, diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longiſſimo tempore & magno labore. Obſeruat.vij.74

De grauiſſima pleuritide cum phrenitide, & caſu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipſamet ægra ſibi inflictis: & ſublimati potione, quam ipſa ægra in furorem acta ſumpſit, & è feneſtra in ſubditum ſolum lapideum ſe præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum ſummo frigore pene congelata manſit: curatur tamen integrè nutu Dei. Obſeruat.viij.89

De quodam mirabili caſu, nempe membrana eiecta per aluum in febre continente, quæ quidem membrana viginti & octo palmorum longitudinis erat: ſtriata illa quidem, & qua eiecta ſemianimis manſit æger: curatur magna adhibita diligentia. Obſ.ix.96

De mirabili quodam eiectamento à mulieris vulua, quæ ſe prægnantem eſſe exiſtimans, poſt ſex geſtationis menſes membranaceam ſubſtantiam quandam eiecit globoſam totã, bullis aqua plenis refertam: quæ bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ diluta ſanie plenæ erant, & per omnem qua integebantur membranam diſſeminatæ, tanto numero vt comprehendi non poſſent. à quo eiectamento ægra deplorata & pro mortua derelicta, conualuit tamen magno labore. Obſ.x.104

Lib.ij.Obſeruationes.

De locuſtarum prodigioſo apud Arelaten prouentu, ſata virentẽmque omnem herbam morſu vredinéque vaſtantium, ſub annum à redempto orbe 1553. Obſeruat.j.114

De ſang

*De ſanguinis copioſiſſima per os reiectione, cum omnium viſcerum, ventriculi, hepatis atque lienis duritie & obſtructione: quibus affectibus æger in diſcrimen vitæ incidit: curatur tamen nutu Dei. Obſ.ij.132*

*De pulmonum vlcere, præcedente ſanguinis ſputo, indeq́ tabe conſecuta et purulento ſputo multo: à quo affectu nobilis mulier curata fuit. Obſeruat.iij. 142*

*Vir reſolutione multos annos laborans, incendij metu ſe præcipitem è ſuccenſa domo deiicit, derepente ſanatur, & deinceps probè incedere cœpit. Obſ.iiij.153*

*Vir aſcite laborans, ventris tumore adeò grauis vt progredi non poſſet, vſu ligni ſancti & braſſicæ marinæ curatus. Obſeruat.v.165*

*De curatione febris continentis periculoſiſſimæ in puella vij.ann. quæ vi naturæ, nullis artis præſidiis, quum deploratæ valetudinis, ob morbi et ſymptomatum ſæuitiam, habita eſſet, oborto alui fluxu liberatur. Obſeruat.vj.178*

*De inſania mirabili ex amore inducta, atque curata. Obſeruat. vij.185*

*De vulnere in ventre accepto ſub ſiniſtro hypochondrio, aduſque renum ſubſtantiam et inteſtinorum penetra[illegible]te: ex quo magnis et lethalib. ſubſequutis ſymptomatis mors vndecimo ſecuta eſt. Obſeruat.viij.219*

*De vulnere item in ventre accepto ad inteſtina vſque penetrante, ex quo quinto die mors inſecuta eſt: mortuóque in conſpectu rei poſito, mox ſanguis è vulnere atque è naribus cum ſonitu manare cœpit, & vndénam id proueniat. Obſeruat.ix.227*

*De angina graui & præfocatiua, à qua conuerſo extrorſum tumore & ſuppurato, liberatus æger fuit. Obſeruat.x. 232*

Lib

## Lib.iij. Obſeruationes.

*Ex leui vulnere in capite ſine fractura ſciſſuráve vlla, inflammatione, paralyſi & conuulſione cum delirio ſecutis, mortale vulnus efficitur, vndecimo die mortuo iuuene.* Obſeruat. j. 240

*Ex potione hellebori temere ſumpta, æger in vitæ diſcrimen derepente incidit: liberatur integrè Dei auxilio, magna adhibita cura.* Obſeruat. ij. 251

*De demorſo à cane rabioſo, & in graue periculum acto, eodemq; magna difficultate curato.* Obſ. iij. 256

*De dyſenteria graui tres totos menſes et eo ampliùs hominem diuexante præter ſpem curata.* Obſ. iiij. 268

*De calculo veſicæ & vlcere curato: relapſu tamen poſt diros cruciatus, quum æger ſe in manus Empirici cuiuſdam nebulonis dediſſet, miſerè mortem obiit.* Obſeruat. v. 282

*De phthiſi ad ſanguinis reiectionem è pulmonibus ſecuta, eadémque curata quum ægra tota tabefacta moritura ſperaretur.* Obſeruat. vj. 292

*De acceſſione comitiali, eáque grauiſſima, vitio ventriculi derepēte ſuborta, tandemq; curata.* Obſ. vij. 303

*De vulnere in capite à lapide incuſſo, vnde mors ſecuta eſt.* Obſeruat. viij. 315

*De phlegmone hæpatis lethali.* Obſeruat. ix. 319

*De ſcirrho hæpatis ad quem gangræna in crure dextro, & tandem mors ſecuta.* Obſeruat. x. 326

---

## Lib. iiij. Obſeruationes.

*De pleuritide ſiniſtri lateris graui in muliere prægnante, ſine vllis propè medicamentis, ſed ſolo naturæ ductu infra quartum diem ſanata.* Obſeruat. j. 333

*De puero monſtroſo Arelate viſo anno Domini*

1561. Obſeruat.ij.337

Hydropicus aſcite laborans perforato vi naturæ vmbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curatur. Obſeruat.iij.340

De paralyſi dextræ partis in ſene ſeptuagenario ſanata. Obſeruat. iiij.343

De tumore inſigni & circumſcripto hypochondrij dextri cum dolore, ventris tumore, & ſpirandi difficultate, in nobili muliere ſanato. Obſeruat. v.350

De epileptica acceſſione ex puerperio difficili nata, & crebrò recurrente, purgationibus à partu etiam plus æquo nimium fluentibus, déque horum pathematum curatione. Obſeruat.vj.359

De vulneribus lethalibus nobili cuidam iuueni inflictis, ad quæ mors conſecuta, déque mirabili puris copia in thorace inuenta. Obſeruat.vij.368

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus diebus ſex ad ℔.xij.& fluxu alui ingenti ſubſequuto liberata nutu Dei iuuencula. Obſeruat.viij.372

Iuuenis quiſpiam ab æneo tormento manuario quod incautus manibus tractabat, adacto in viſcera globulo plumbeo tribus ſub ventriculo digitis, emiſſo per anum poſt aliquot dies globulo ſine vlla inteſtinorum noxa, perfectè ſanatur. Obſeruat.ix.381

Miræ vulnerum obſeruationes atque curationes in eo conflictu qui ad diui Ægidij pagum factus eſt anno reſtitutæ ſalutis 1562. Obſeruat.x.383

---

## Lib.v.Obſeruationes.

De eximia phlegmonarum curatione prope ſpinam dorſi conſiſtentium & ſuppuratarum, atque in vlcera

ra

*ra conuerſarum.* *Obſeruat.j.*401

*Quibus mulieribus Arelate exectus ſit infans chirurgica manu matre ſalua.* *Obſeruat.ij.* 416

*Ex dente putrido ſine vlla vi euulſo mira hæmorrhagia ex arteria gingiuæ ſubdita emanans, quæ vt riuulus quidam à fonte manans prodibat, déque curatione eius in annoſa muliere.* *Obſeruat.iij.*421

*Puero octo annorum bene habito pleuritide laboranti miſſus ſanguis, atque ſeptimo die integrè liberatur.* *Obſeruat.iiij.* 423

*Mulier ex pleuritide ſuppurata tabida effecta, lactis vſu potiſſimum curatur.* *Obſeruat.v.*427

*Vir prudentiſſimus Ioannes Icardus fani diui Trophimi canonicus vlcere pulmonum phthiſicus effectus magna cura liberatur.* *Obſeruat.vj.*430

*Quidam è ſyphilide morbo in phlegmonem ſchirroſam prope coxendicem incidens in gangrænam eius partis incidit, graui cum putredine paribúſque ſymptomatis magno labore curatur.* *Obſeruat.vij.*443

*Nobilis quidam æneo tormento paruulo (* piſtole *vulgò vocant) ſecundum thoracem tranſuerſim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus ſecũdum muſculos externos permeante, curatur.* *Obſ.viij.*450

*Sutor quidam Auenione graui vulnere in capite percuſſus, ad duram vſque meningem pertingente vulnere, reſolutione, conuulſione correptus, & ſine voce mutus dies totos ſeptem manens, magno labore nutu Dei curatur.* *Obſeruat.ix.*458

*Puerpera atque primipara mulier iuuencula, ob frigus imprudenter admiſſum, altero à partu die, in grauem pleuritidem incidit, vt præ ſpirandi difficultate præfocari ſibi videretur. Miſſo ſanguine contra*

ſuorum omnium vota, à nobis tamen Medicis perſuaſis, aliisq; opportunis auxiliis adhibitis nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione. Obſeruat. x. 467

---

## Lib. vj. Obſeruationes.

Ex apoſtemate & vlcere renis dextri curatus. Obſeruat. j. 474

Vir & mulier pleuritide contagioſa & lethali affecti, paribus ſymptomatis laborantes, cum ſputis nigris et præfocatiuo ſpiritu, quiſque vndecimo die moritur. Obſeruat. ij. 485

Mulier carbone teterrimo circa os & labra correpta, curatur: ſed deformis manſit. Obſeruat. iij. 488

Ex caſu ab alto diffracta vniuerſim caluaria, et ſine voce, ſine ſenſibus, & propè apoplectico reddito ægro, curatur miraculo tamen. Obſeruat. iiij. 492

Mulier iuuencula & bene habita in octauo geſtationis menſe opiſthotono corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium parit, poſtero die conuulſa moritur. Obſeruat. v. 495

Mulier in ſeptimo geſtationis menſe graui pleuritide correpta ſine ſanguinis miſſione, ſudore & ſputo copioſo manante, ſub vigeſimum diem integrè curata fuit fœtu ſaluo. Obſeruat. vj. 498

Medicus Luſitanus ſeptuagenarius ex diuturna febre in lethargum incidens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum: reuiuiſcit tamen paulatim, & vi naturæ tacitè operantis integræ ſanitati reſtitutus fuit. Obſeruat. vij. 501

Mulier calidiſſimi temperamenti ex cauſo febre in mirabile delirium incidens cum graui ſyncopa, vt mo

rib

*ribũda putaretur, curatur magno labore. Obſ. viij. 505*

*Mulier alia ex cauſo in tabitudinem deducta, vſu lactis aſinini & vnctione ad dorſum humectante longo tempore curatur. Obſeruat. ix. 511*

*Senex honoratiſſimus et ditiſſimus annorum lxx. è angina præfocatiua, miſſo ſanguine, et aliis opportunis auxiliis adhibitis, integrè curatur. Obſeruat. x. 514*

---

# IN LIBROS OBSERVATIONVM MEDICINALIVM FRANCISCI VALLERIOLÆ Medici ad medicinæ ſtudioſos,

# PRÆFATIO.

*QVod aliis meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo inſitum eſſe, planéque conſtitutũ, vt quoad vita mihi ſuperſtes Dei indulgẽtia fuerit, et quantum niti ingenij viribus ipſe poſſim, id omne in amplificanda et illuſtranda ſcriptis meis Medicinæ ( qualia tandem cunque ea fuerint ) velle me collocare, idipſum quoque nunc, hac mea recenti fœtura teſtatum volo: nec intermittendum mihi tempus vllum, quo ſine linea ( vt eſt in prouerbio ) diem duxiſſe videri poſſim. Quid enim aut maius, aut melius facere vir literarum amans quicquam poſſit, quàm vt ſe aſſidua bonorum auctorum lectione, rerum abſtruſarum intelligentia, commentatione, interpretationeq́ exerceat? Hæc profectò illa eſt plena bonæ frugis inſtitutio, & ad cœlum via, vt in agnoſcendis naturæ ar-*

canis, in promendis his quæ vſui hominibus ſint futura, operam omnem noſtram et ſtudium ponamus. Hoc ſanè eſt nomen immortalitati dare, hoc poſteritati conſulere, hoc denique in terreno hoc carcere, ſupra communem hominum ſortem eſſe, & in mortali vita immortalem hominem agere. Quo quid præclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planè non video. Etenim, etſi durum fortaſſe videri cuipiam poteſt, laboribus frangi, ſtudio marceſcere, impalleſcere chartis, viribus diſſolui, & ſtudiis abrumpere vitam: is ſi cogitet ſtudiorum ſuauitatem, intelligentiæ et eruditionis præſtantiam, fructus cum delectatione percepti, et ad omnes ex æquo manantis vbertatem, pro nihilo certè illa ducet. Vnde eſt illud Ariſtotelis, Diſciplinarum radices amaras quidem eſſe, ſuauiſſimos autem fructus. Ego verò, quum huic me vitæ inſtituto vel ab ineunte ætate volens ſciénſque addixiſſem, iámque in eo curſu ſtadia plurima confeciſſem, ceſſandum mihi non putaui, quin priuato labore meo quantum poſſem commentando atque ſcribendo profeſſioni meæ adeſſem. Quumq; iam in factitanda medicina, annos amplius xl. verſatus non ſine numine eſſem, viſum fuit, vt quæ plurima et animaduerſione digniſſima, in tractandis ægris, in morbis dignoſcendis atque curandis, (iis præſertim qui & grauiſſimi & exitiales habẽtur) quæ inquàm à me obſeruata eſſent (quæ ſanè multa et grauia extitere) ea omnia in chartas referrem, poſteris monumenta futura. Illud enim quum cogitarem, artem medicam noſtram ex experientia primùm & obſeruatione natam fuiſſe, indéque in artem redactam, (quod & Celſus, et Galenus, et noſtri omnes affirmant) Hippocratem medicinæ tutelarem deum atque parentem imitari in hoc meo medicarum

*Obſeruationum opere deinduſtria volui: qui quum ea omnia, quæ ægris accidere conſpicabatur, tacitus obſeruaret, ea poſteà in tabulas referebat, enarrata ægritudinis hiſtoria omni, & quid quoto quoque die, hora, atque momentis ægro accidiſſet: et quid item ab iis caſibus, vel boni vel mali ſequutum fuiſſet, de ſcripto protulit: nominatis etiam ſingulatim ægris, quod Epidemiorum libri abundè teſtantur. Ad hunc ego morem atque Hippocratis inſtitutum, mea hæc quæ in veſtram omnium vtilitatem ſcripta ſunt, concinnaui: eos tantùm recenſens morbos, qui grauiſſimi et dubiæ curationis mihi ſeſe obtulerunt, narrata in primis morbi hiſtoria, ægriſque ipſis identidem nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obſeruationis cuiuſque explicatione, quod conciſè in titulo obſeruationis tractaueram, tantùm nudam morbi rationem explicans, & quomodo, quáve ratione æger in hunc illúmve morbum incidiſſet, cumulatè poſteà diffuſeq́ tracto: occupatus vtique in enarrandis morbi cauſis atque ſymptomatis, & quoto quæquæ die euenerint in rationes ducens, quid item ex his futurum ſperarem, quídque euenerit ſubtexens. Tum verò (quod caput rei eſt) curationes vnicuique proprias ac maximè ſalutares ſubiicio: quod omiſiſſe Hippocratem in Epidemiis omnes ſcimus, ſola contentum rei, vt euenerat, narratione. nam is illi ſcopus tum propoſitus tantùm erat, narrandi quæ accidiſſent, nulla remediorum habita ratione aut mentione vlla facta. Nos, noſtro in hoc opere ne quid deeſſet, et remediorum copiam, quibus vſi ſumus, adiecimus. Quæ verò præſidia in ægris opem tulerint, quæ minimè, ne id quidem omiſimus: cauſas inſuper mortis, in his qui vita è grauiſſimis et exitialibus morbis exceſſerunt: atque ſanitatis adep-*

tæ, in his qui euaſerunt, ſubiungo: et quæ auxilia maximè iuuerint, ea pro ſingularibus & fide probatis habenda propono. Hæc operis quod nunc in publicum damus ratio, hic ſtatus eſt: atque ob id OBSERVATIONVM MEDICINALIVM titulum illi feci. Vos itaque, Medicinæ ſtudioſi, quorum in gratiam hæc à me magnis certè laboribus atque vigiliis elucubrata ſunt, et in lucem emiſſa, æqui boníque conſulite: & commentarios à me in librum de conſtitutione artis Gal. iam propè abſolutos, magnóque ſtudio elaboratos (quum nemo quiſquam adhuc noſtra ætate, quod ſciam, manum operi admouerit, aut id aggredi tentarit) fidentes ac læti propediem in lucem exituros ſperate. Non fallam opinionem veſtram, ſi modò Deus clementia ſua labori meo adeſſe voluerit: & ad futurum confido, quoniam ipſe facientes adiuuat. Quē ſupplex oro, vt et veſtra ſtudia dirigere, & confouere, et meam in illuſtranda Medicina alacritatē beneficentia ſua prouehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicinæ cādidati, animo meo chariſſimi: et indolem veſtram bonis moribus, virtute, ac literis exornate.

---

Ad D. Franciſcum Valleriolam Antonij Verderij vectigalium iudicis apud Foreſienſes

EPIGRAMMA.

Corporis exigui cum ſis, vir & ipſe puſillus,
Tu tamen ingenio Valleriola vales.
Tam magno ſtudio verſati ſunt tibi libri
Qui præbent ægris vtile conſilium:
Clarus Apollinea videaris vt arte Machaon
Alter, præceptis alter & Hippocrates.
Atticus in te lepos is ineſt, valeas vt haberi
Eloquii Cicero Rhetoricæque parens.
Delitium patris Smyrnæi diceris ipſe,
Te colit Athlantis Nomius atque nepos.

# Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

## LIBER PRIMVS.

### OBSERVATIO PRIMA.

*Dulcis Gardiola vxor mea prægnantem ſe eſſe exiſtimans, molam gerit in vtero menſes totos duodecim: ſubinde ea in geſtatione grauida ſit: quúmque iam fœtus quadrimeſtris eſſet, ingentibus doloribus, febri grauiſſima, ſymptomatiſque lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulſuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari diſcrimine vitæ, opportunis adhibitis auxiliis, molam vnà cum fœtu ſimul illi adligato eiicit, et priſtinæ incolumitati, præter meam & omnium opinionem, Dei voluntate & miſericordia reſtituitur.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Diuina virtute (qua ſola, vt ait Gal. natus eſt homo veritatem videre) fieri exiſtimare oportet, vt ab ſæuiſſimis & maximè exitialibus morbis ſæpe homines liberentur: vt quum lethalib. apparentibus ſignis, ſymptomatiſque, moriturum ægrum ſperes, præ- *Gal. lib. 3. de vſu par. c. 10.*

ter omnium ſpem atque expectationem rediui-
uus ad ſe, quaſi è orci faucibus ereptus, redeat æ-
ger, priſtinæque ſanitati reſtituatur. Hoc ipſum
nulla humana ope, nullis artis præſidiis, nullo
conſilio, ſed ſola Dei bonitate atque clementia
fieri, bene inſtituti hominis fuerit exiſtimare.
Vnde eſt illud Regij prophetæ in Pſalmis, Dei po
Pſal.102. tentiam annunciantis: Ipſe ſanat omnes infirmi-
tates tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui
coronat te in miſericordia & miſerationibus.
1.Reg.2.a Quod & Annę matris Samuelis cantico teſtatiſ-
ſimum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuifi-
cat: deducit ad inferos & reducit. Ac proinde ma
gna ſubinde ratione ſapientiſſimum Salomonem
Sap.16.b dixiſſe legimus: ¶ Neque herbam neq; malagma
ſanare, ſed Domini ſermonem, qui ſanat omnia.
Tu (ſubdit idem) es Domine, qui vitæ & mortis
habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, &
reducis. Hic ſermo virtus Dei eſt, qui pro ſua
bona voluntate quoad vult, & quandiu vult rebus
à ſe in ſubſidium hominum creatis adeſt: túmque
adhibita in ſalutem remedia proſunt, ſeruaríque
ab exitioſiſſimis & lethalibus morbis ægros di-
uina ſorte contingit. Quòd ſi ſubtrahat Dominus
manum ſuam, etiamſi omnem impleas artem, ſi
operoſiſſima manu omni labore atque ſtudio me-
deri ſtudeas, nihil quicquam proficies. Id prophe-
tico ore idem Rex & Propheta Dauid ceciniſſe
Dei ſpiritu eſt viſus: ¶ Aperiente (inquit) te ma-
Pſal.103. num tuam, omnia implebuntur bonitate: auerten
te autem te faciem, turbabuntur. Auferes ſpiri-
tum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum re-
uerten

uertentur. Emitte ſpiritum tuum,& creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præſens adducta ſunt,vt intelligi illud poſſit,ſiquando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum ſpem reſtituatur (vt vxori meę chariſſimę in tam diro & inſolenti caſu accidit) id non humanis viribus,non artis præſidiis (quæ tamen illi cumulatiſſimè,pro meo in illam pio officio atque amore,adhibita ſunt) ſed ſoli Dei bonitati atque beneficentię tribuendū meritò exiſtimet. Quamobrem vni tantùm Deo Opt. Max. acceptum fero,quòd à tam graui exitialíque morbo vxor mea leuata ſit: támque infelici enixu atque partu, tot lethalibus ſymptomatis oppreſſa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnà mecum laudibus celebrare omnes poſſint, illiúſque immenſam potentiam admirari, hiſtoriam omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei benignitate fœcundiſſima vxor data ſit,vt quę & optimè temperata,& ſalubri corpore cùm ſit, & probè illi muliebres purgationes ſtato tempore exeant, vterúmque ad generandum optimè diſpoſitum habeat (quæ quidem res omnes ad fœcunditatem plurimum faciunt,vel Hippocratis teſtimonio) felix ipſe mihi prole multa & bene habita ſanè videbar. In huius felicitatis cumulo, (vt nihil eſt ab omni parte beatum) vxori menſes ſiſti incipiunt: mox inappetentia,corporis grauitas, languor,deſidia mulierem corripiunt (intrò concepti fœtus indicium, ſiquid Hippocrati creditur) ¶ Si mulieri,inquit, purgationes non prodeunt,neque horrore,neque febre accedēte: verùm cibi faſtidia ipſi accidunt,

*Hip.lib.5.aph.*

*Hip.lib.5.aph. aphor.61.*

a 2 hanc

hanc in ventre habere exiſtimato. Itaque quum ipſa ſibi mulier vterum gerere exiſtimaret, (paria nimirum quæ ſæpe in veris geſtationibus expertа eſſet ſymptomata perpetiens) nihil de ſe ſollicita, perſtabat, fœtus motum ſuo tempore expectans. Quúmque ad trimeſtre geſtationis tempus aut paulò amplius perueniſſet, turgerétque plus ſolito vterus: neſcio quid obſcuri motus perſentiſcere ſe aiebat, fœtúſque ſimilem motionem quandam: ſed ea tamen exiſtimatione deluſa, res ſecus quàm putarat accidit. Nam etſi quadrimeſtri exacto tempore venter illi intumeſceret, & mammillæ turgerent, retentis vtique menſibus, motus tamen nullus cõſpicuus apparebat in ventre, qualis in imprægnatione ſentiri ac percipi deprehenditur. Nam qui motus, fœtus motionem falſa imagine repræſentans, ab vxore in ventre tum percipiebatur, à flatu potius in locis muliebribus coacto, & exitum ſibi moliente, prouenire iure arbitrandum eſt, non à fœtu qui nullus tum ſuberat. Motus namque infantis in materno vtero longè ab eo qui ſæpenumero in ementitis geſtationibus, vel menſium ſuppreſſionibus fit, diuerſiſſimus eſt. Genito nanque infante, vbi eius extremitates corporis foras ramos ſparſerint, & vngues ac pili radices egerint, (quæ docta Hippocratis ſententia eſt) tunc iam etiam mouentur: & tempus ad hoc fit, maſculo quidem menſes tres, fœmellæ verò quatuor. ſic enim vtplurimum contingit. Mouetur autem primùm maſculus, quia fortior quàm fœmella eſt: & primùm quoque conformatur maſculus: nam à fortiore & craſſio

*Hippocr. lib. de nat. pueri.*

craſſiore genitura fit. Itaque quæ à genito intus infante motio fit, vti ab interno principio proficiſcens, tanquam viuentis animãtis eſt: quòd pro locorum ſepto nunc huc, nunc illuc impellatur, propriósque ſponte concitet motus: vt ſi manum tum ventri apponas, geſticulante infante, viuentis rei impetum atque ſubſultionem percipias: contra quã in motu à flatulento ſpiritu concitato fieri cernitur. Hic enim etſi falſam motus pueri imaginem quandam repræſentat, non tamen ſubſultionem habet, ſed ventrem diſtendens & exitum ſibi parans, in tumorem attollit: móxque diſcuſſo flatu ſubſidet ac detumeſcit venter. Si item menſes ſubſtiterint, vel vterus obſtructione, ſcirrho, moláue tẽtetur, dimoueri neſcio quid in vtero mulieres teſtantur. Sed non perinde ac fœtus motio eſſe ſolet: ídque diſcriminis, præter motionis diuerſitatem, accidit, quòd in molæ geſtatione quid graue & infixum in vtero ab geſtante percipitur, modò quidem in vteri oſtiolo, modò verò in vniuerſo vteri corpore, quod lapidis duritiem referat. Eſt enim mola, auctore Galeno, caro quędam inutilis atque informis, & ouo gallinarum ſubuentaneo proportione reſpondens. Paulus verò, molam tumorem in vtero induratum eſſe vult, lapidis duritiem referentem. Etſi parum exactè hac quidẽ in parte molæ rationem reddidiſſe Paulus videri poſſit, quum plures indurati tumores conſiſtere poſſint, qui molæ nec rationem nec nomen obtineant: vt de ſcirrho in matrice, de cancro & indurato phlegmone eſt videre: qui quum indurati tumores in vtero ſint,

*Gal. lib. 14. de vſu part. c. 7. et lib. 14. meth. c. 13. Paul. Aeg. li. 3. c. 69. Pauli Aeginetæ lapſus.*

def^o mola

molæ tamen nomine minimè ſunt cenſendi: nimirum ab illius ratione longè diuerſiſſima. Non itaque propriè molæ rationem atq; ſpeciem hac ſua deſcriptione Paulus attigiſſe videtur. Rectius profectò Galenus, qui informem, otioſam, & inutilem in vtero genitam carnem, molam eſſe affirmauit: & cuinam rei conferri ipſa poſſet (nempe ouis gallinarum ſubuentaneis) appoſitiſſimè expreſſit. Vt autem concipi in vtero mola ſoleat, Hippocrates ſcientiſſimè lib. 1. de mulier. morbis, nos docuit in hæc verba: Περὶ δὲ μύλης κυήσιος, τόδε αἴτιον· ἐπὴν πολλὰ τὰ ἐπιμήνια ἐόντα γονὴν ὀλίγην καὶ νοσώδη ξυλλάβωσιν, οὔτε κύημα ἰθαγενὲς γίνεται, καὶ ἡ γαστὴρ πλήρης ὥσπερ κυούσης· κινέεται δὲ οὐδὲν ἐν τῇ γαστρὶ, οὐδὲ γάλα ἐν τοῖσι τιτθοῖσι ἐγγίνεται· σφριγᾷ δὲ τὸ στῆθος. αὕτη οὖν δύο ἔτεα, πολλάκις δὲ καὶ τρία, οὕτως ἔχει. Quod eſt, Molæ conceptus hæc cauſa eſt: Quum multi menſes exiguum & morboſum ſemen exceperint, neque conceptus rectus ſit, & venter plenus eſt veluti prægnantis. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac in mammis generatur. Mammæ autem turgidæ ſunt. Hæc igitur ad duos annos, ſæpè etiam tres ſic habet. Eadémq; ab eodem auctore lib. de ſterilibus denuò repetuntur. Fit itaque mola in vtero, quum menſium copia exiguum & minimè robuſtum ſemen virile conceperit: aut etiam muliebre. vtrumque enim ad fœtus generationẽ concurrere, vel Hippocr. & Gal. teſtimonio cõpertiſſimum eſt. Igitur ſi ſeminis imbecillis vis rectrix à menſibus copioſioribus obtundatur, fœtus generatio fieri omnino nequit: quòd motorium principium formando fœtui deſit, nempe maſculi ſperma: quod quum infirm

*Gal. libr. 14. de vſu part. c. 7. et libr. 14. metho. c. 13.*

*Hip. lib. de genitur. et lib. de nat. pueri. Gal. lib. 14. de vſu part. c. 11. et lib. de ſemine.*

infirmum eſſe ſtatuatur in molę generatione, exiguum, aquoſum, & minimè craſſum, efficitur, vt fœtus loco, caro quædã otioſa, informis, nec vlla ratione prolifica generetur. Sperma namq; virile, ad prolis generationẽ calidum, multũ, & craſſum eſſe oportet: ob ídq; pudendum oblongum in viris factum eſt, ad veneream coniunctionem, & ad ſpermatis excretionem idoneum: quæ docta Gal. lib. 14. de vſu partium cap. 6. ſententia eſt. Nimirum igitur, ſi deficiente motorio fœtus principio, quod gignitur, à copioſioribus menſibus ſemini exiguo, infirmóque & morboſo commixtis, informe ſit, inutile, & minimè prolificum. Id autem mola eſt, auctore Hippocrate, quæ interdum adeò increſcit, vt geſtationis veræ inſtar plurimum venter mammæque turgeant, & non rarò ad duos tréſve annos ea geſtatio ementiti fœtus perduret: vt auctor idem Hippocrat. eſt libris de mulierum morbis & de ſterilibus. Iudicare verò & diſcernere molam oportet ex plenitudinis mole (magis enim in molæ quàm in fœtus geſtatione venter impletur, duriórque efficitur, auctoribus Hippocrate atque Paulo) tum quòd nihil in ventre mouetur, neq; lac in mammillis gignitur. Fœtus enim ſi conceptus eſt, trimeſtri peracto mouetur, ſi mas fuerit, aut ſi fœmella quadrimeſtri: vt pręcitatis locis, & lib. de natur. fœtus abũdè Hippocrat. docuit. Vbi igitur hoc tranſacto tempore motus nullus, quaſi viuentis animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis apparet, de molæ geſtatione ſuſpicandum. Accedit præterea corporis macies, deprauatus color, cibi faſtidiũ.

*Hippo. lib. 1. de morb. mul. & lib. de ſterilib.*

*Signa molæ.*

*Vbi ſuprà. Pau. li. 3. c. 69*

*Pau. vbi ſup.*

3

Emaciatur porrò corpus, ꝙ probi alimenti materia (ſanguis nempe bonus) deſit: & quòd anorexia graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas omnino eſt neceſſe. Color ob id prauus apparet, quòd qui intrò conditi ſucci ſunt, vitioſi, nec probè à natura elaborati ſint. Talem autem foras efflorescere colorem oportet, qualis humorum intus latentium fuerit natura: vt lib. 1. Aphor. comm. 2. & pluries alibi à Galeno proditum eſt. Cibi faſtidium, commune & grauidis & molam geſtantib. pathema, ob id naſcitur, quòd vitioſi humores ventriculum obſideant, quódque à retentis menſibus halitus graues surſum repant, qui inappetentiam & faſtidium generent. Adeò verò fallax & illuſoria affectio hæc eſt, vt per initia in quibuſdam mulieribus de fœtu concepto ſuſpicio ſit, vt Paulus ait. Quod & vxori meæ eueniſſe magno ſuo malo teſtari ipſe plena fide poſſum, quæ quum neſcio quid motionis in ventre percipere ſe affirmaret, turgeréntque & mammillæ & venter, cibique faſtidia premerent, vtero planè ſe gerere exiſtimabat. Molæ conceptum expreſſimus: quod autem admirãdum in vxore ſucceſſit, id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad ſeptimum octauúmve menſem geſtationis molę perueniſſet, grauida fit vxor, ſéque in vtero habere teſtatur: augetur fœtus, & ſuo tempore motitari incipit, nempe paulò poſt tertium menſem. quod quum mihi permirum videretur, vix vxori fidem habebam: etſi probè ab Hippocrate edoctus, noueram ſuperfœtare poſſe mulieres. ¶ Superfœtant autem hæ quarum vteri os poſt

*Vbi ſuprà.*

poſt primum conceptum non clauditur ita valde: vt lib. de ſuperfœtatione Hippocrates demonſtrauit. Sed quum à molæ conceptæ magnitudine premeretur nouellus fœtus, nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante, deficere ipſum penuria loci & alimenti neceſſe fuit: vnde mox dolores & cruciatus vterini, ſanguinis tetri & concreti, valdéque corrupti profuſio ingens, animi deliquia, enixus, febris grauis, inſomnia, pulſuum defectio, pallor, anguſtia (ſymptomata planè timoris & periculi plena) oriri, valdéque mulierem premere cœperunt. Nec ſanè iniuria, quòd parturitionis enixus doloréſque ſæuiſſimi vrgerent: natura tanto ſe onere alleuare cupiente. Quum verò carnea mola penitius vtero infixa eſſet, nec elabi facilè poſſet, (durioribus vtiq; vinculis nexa) magnam pauperculæ laboranti noxam, ingentémque laborem adferebat: præſertim quòd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniuncta erat, & ſanguinis profuſio tanta, vt in præſens vitæ diſcrimen ægram adducerent. Hoc ſanè eſt quod ab Hippocrate de molæ conceptu diſſerente magna ratione dictum eſt: ¶ Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri poteſt vt ſuperſtes maneat. Si verò plures, erumpit ipſi per pudendum ſanguis carnoſus plurimus. Et ſi hoc moderatè fiat, ſeruatur: ſin minus, à fluxu correpta perit. Ob id ego ſecundum Dei bonitatem ſeruatam coniugem meam arbitror, ꝙ magna molæ illius carneæ pars vnà cum ſanguine putri intermiſta per fruſta prodiens, alleuationem

*Hipp. libr. 1. de morb. mul. & lib. de ſterilib.*

nem

nem laboranti attulerit. Prodibant namque trumbi ſanguinis carnoſi atque duri cum multa ſanguinis profuſione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuiſſet, id eſt (vt ego quidem interpretor) ſi in vniuerſum in ſe coacta tota integra maneat, nec fruſtatim prodeat, fieri nequit vt ſeruetur ægra: quòd propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu, quàm ſolui molam ſit neceſſe. Tandem verò quum in peius abire ſymptomata viderē, ægrámque viribus deficere, malè tum de ęgrotantis mihi chariſſimę ſalute mœſtus ac dolens ſperare cœpi. Et vt ne in tanto diſcrimine dulciſſimam coniugem deſertam eſſe ſinerem, & artis pręſidiis vacuam, reſumptis viribus & animo firmato, maius aliquod audendum (ſi ſaluam mulierem vellem) mihi omnino propoſui. quòd ſcirem non lacrymis nec ſuppliciis muliebribus deorum auxilia parari, ſed vigilando, agendo, probè conſulendo proſperè omnia cedere: vt graui Catonis, in oratione ſua apud Salluſtium, admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iuuabar, qui generoſi eſſe medici vult, difficillimis caſibus & euentis, quæ ſæpe in morborum decretoriis accidunt, non terreri: ſed conſtantes aduerſos morbo ire, natureque motus ſolerti indagatione perſpicere, remediíſque paratos diritati morborum arte niti: Thucydidíſque tum conſilium ſequi (vt idem Galen. alibi monet) qui in re dubia agere aliquid vel periclitantes etiam iubet. ¶ Quibus, ait, alia ſalutis ratio non eſt, & quæ vnica videtur, ea dubia eſt: neceſſum arbitror

*Salluſt. in Catilin.*

*Gal. libr. 3. de criſib. c. 2.*

*Galen. libr. 10. me. h. med.*

tror his eſt aduerſos periculis ire. Itaque in tam graui caſu quid mihi faciundum eſſet diu multúmque mecum ipſe animo meditatus, ad duo me conuerti præſidiorum genera, in quibus ſalutis vxoris chariſſimæ ſcopum omnẽ fixeram: Precibus ad Deum, qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & ſalutaribus artis prę ſidiis: vt in tanta & morbi & virium pugnantia, morbo quidem validiſſimo exiſtente, viribus autem infirmiſſimis fieri poterat. Igitur ad firmãdas vires primùm me conuerto: quòd hęc ipſa quę de viribus ſumitur indicatio, auctore Galeno, omnium prima atque potiſſima ſit habenda. Mox ad facilitandum partum, molámque eiiciendam, doloréſque ſedandos conſilium omne dirigo. His enim propoſitis ſcopis fieri poſſe putabam, vt è tanto diſcrimine, annuente & protegente Deo, ſeruari moribunda mulier poſſet. Non enim alia patebat ad ſalutem via, quàm eiiciendæ molæ, ſedandis cruciatibus, & viribus inſtaurandis. Qua igitur ſim in hoc ſæuiſſimo abigendo morbo methodo vſus, quibúſque ſit auxiliis bona Dei voluntate ſeruata mulier, iam dicere aggredior.

*Pſal.146.*

*Galen. libr.9. meth.med.*

CVRATIO.

Primum omnium, quoniam diſſolui virium naturæ robur ob dolorum ſæuitiam, & profuſionis ſanguinis ingentem copiam videbam, huic rei toto nixu ante omnia incumbendum putaui, vt reficerentur vires, ſiſteretúrque ſanguinis tam immoderata profuſio. Optimis itaque iuſculis, ex lectiſſimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum & ſucco carnis per expreſſionẽ excepto, indito margaritarũ puluere ac corallorum

ad

ad ſanguinis eruptionem compeſcendam, vſus ſum: interdum iecuſculo gallinaceo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, liquatis vnâ omnibus, vti ægram iubebam. Sum & reſumptiuo liquido vſus. Conſtabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, ſericeo filo coccineo transmiſſis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attingerent, ſed appenſę manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, corallóque rubro, in tenuiſſimum pollinem deductis, omnibus in balneo Marię liquatis. ſic enim maximę virtutis ſuccus è carnibus emanat, qui valenter alit, & vires defectas reſtituit. Sed quod in admirationem omnes trahat, quódque ob nouitatem miraculo eſſe poſſit, id eſt quod proximè dicturus ſum. Quum eſſet vxor mea abſtemia (vt quæ nunquam vinum bibiſſet) horrerétq; eius odorem, nedum ſaporem, tanta cupiditate ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eóque potenti & generoſo, ſatis ſatiari non poſſet, nulla præſertim aqua diluto, ſed meraco & copioſo. Adeò enim ſentire ſe à vino reſtitui dicebat, vt mox ab exhauſto vires reparari, inſtaurari ſpiritus qui penè prę dolorum acerbitate & ſanguinis profuſione exhauſti abſumptíque erant) ſentire ſe teſtaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis ſe curari releuaríque quàm vino teſtabatur: quod& illi optimè ſapiebat, &perfundi ſe totam, eo forinſecus ad pulſus, os & nares admoto, gaudebat. Vt veriſſimum illud ſit à Galeno proditum: Celerrimè & vniuerſim vinum corpus alere: & his qui citiſſima adiectione indigeant

*Reſumptiuum liquidũ vt fiat.*

*Gal. lib. 2. aph. commen. 18.*

geant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum eſſe. Vinis autem colore rubris & ſubſtantia craſſis ineſt (vt ait Galenus) & citiſſimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quòd nimirum humidum alimentum, & præcipuè natura calidum (quale vtique vinum eſt) facilius nutriat: vt idem auctor libr. 2. Aphor. Com. 11. affirmat. Mirari igitur deſinemus mulierem hydropotam tantopere in grauibus illis ſymptomatis & vinum appetiſſe, & ſumma cum voluptate ac fructu ingeſſiſſe. Sagax enim & benedocta natura animantib. cunctis quid facto opus ſuggerit, eáque in tempore adminiſtrat quæ vſui futura ſunt: gubernante vtique corpus natura, & ad id quod conducat impellente: quæ docta Gal. lib. 10. meth. med. ſententia eſt. Quoniam verò & ſpirituoſæ corporis ſubſtantiæ non minus quàm ſolidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium ſubſtantia, auctore Galen. tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis) illi per odores & aeris nitorem atque difflationem commodam (erat namque æſtas grauis & ęſtuoſa) proſpiciendum curaui. Itaque ęgrotantis cubile roſis multis ſterni iuſſi, ſolum verò oxycrato multo madefieri, ſalicum & pampinorum vitis folia vbique ſpargi: naribus ſępe roſaceam aquam & florum citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, ſed odorato, exceptis, admoueri iubebam, pulſibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In ſumma omni ope elaborãdum tum erat, vt collapſæ reficerentur vires, quæ enixu, doloribus, profuſione ſanguinis, & crebris deliquiis ita

*Gale. li. 2. aph. com. 11.*

*Galen. libr. 14. meth. med.*

*Gal. lib. 11. meth. med.*

conc

concidebant, vt caſuræ prorſus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatũ, conditóque ex conſeruis roſarum, bugloſſi & violarum, adiecto margaritarũ tenui polline, ex ſaccharo vti ſæpe iubebam. Roboratis vtcũque hac methodo viribus (qui alter curationis ſcopus propoſitus mihi erat) ad molam detrudendam ſum conuerſus. Sed quum ea valde in vteri ſinu impacta eſſet, & grandi carnea mole conſtaret, difficilem omnino partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxantibus medicamentis foui, in hunc qui ſequitur modum: ℞. Althææ, maluarum, amborum cum ſuis radicib. ana M.j. radicis ariſtolochiæ rotundę & longę (partus namque facilitandi vires ſummas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioſcoridis teſtimonio) cuiuſque manipulum: foliorum arthemiſiæ, mercurialis, matricariæ, ſaluiæ, & hyſſopi, & calamenti, cuiuſque M.ß. ſeminum lini, altheæ, fœnigræci, aneſi & libyſtici, ana ℥.ß. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, geniſtę & arthemiſiæ, ana P.j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydræleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicum partes calidè: móxque ſequens linimentum, quod tum emolliendi, tum eiiciendi partus vires habet, præfatis locis admoueatur: calens illud quidem, & muliebribus locis probè à frigore munitis. ℞. Vnguenti dialthææ ℥. iij. vnguenti ſeu cerati filij Zachariæ ℥. ij. butyri recentis ſine ſale ℥.j.ß. axungiæ gallinę recentis & anſeris, ana ℥.j. medullæ cruris vaccæ ℥.j. ſtyracis calamitæ ʒ. ij. pulp

*Dioſc. lib. 3. c. 4*

ij.pulpæ colocynthidis, pulueris radicis, vtriuſq; ariſtolochiæ, ana ℥.j. oleorum de lilio & violacei, quantū ſufficit. Miſce: fiat linimentū, quo calente loci muliebres inungantur, fotu prius adhibito. His admotis, quum nequicquam partus moláve procederet, inſtarentq; ſæui dolores atq; enixus, ad alia generoſiora & valentiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebrium locorum. Dedi itaq; potionē qualis ſequitur: ℞. Cinnamomi electi, myrrhę electiſſimę (& erat mihi tum ad manum eius ſelectiſſimæ, Alexandria Ægypti ad me à ſororio meo Guliel. Guardiola, Gallorum ibi conſulem agente, miſſæ copia) cuiuſq; ℥.ß. pulueris ariſtolochiæ longæ (ea enim partus magis rotunda adiuuat) ℥.j pulueris diambrę & diamargariti frigidi, ana ℥.ß. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel ſcriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyſſopi & faſeolorum: mirè namque partus facilitant. Quòd ad topica remedia pertinet, nullo magis quàm oleo calente ſecundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitaui modum locos ex oleo calēte fouendi minimè frequentem. Suillas veſicas multas aſſeruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primùm aqua calente madefactas emolliui, quòd aeris circunfuſi actione induruiſſent: poſtea althæam, maluam, hyſſopum, calamintham, arthemiſiam cum floribus ſuis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vaſe iuſſi: móxque in veſicas ſuillas oleum illud calens infundibulo iniectum incluſi, tumentibus modicè ſuillis veſicis, atque muliebribus locis admotis. Confeſtim paupercula ægra leuamen ſentire ſe affirm

*Optimum remedium ad molam excutiendam.*

affirmauit, grauéque pondus ad pudendi oſtium deſcendere, quod paulò poſt obſtetricis etiam ope foras prodiit: ſed ita vt in illius emiſſione conſternata, ac planè viribus deſtituta, tanquam breui moritura, conſtiterit mulier: ſed quam multa diligentia atque ſtudio, Dei ope adiutus, reuocaui, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obſeruationi huic colophonem imponam, quid è vulua eiectum ſit miſerabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, craſſa, dura, ſemiputris, & multis partibus lacera atque diuulſa: cui quatuor vinculis fortibus infans maſculus alligatus erat, quadrimeſtris ille quidem, aut eo etiam amplius, ſuis omnibus membris conſtans atque integer. Perinde autem molæ fœtus alligari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientię fide conſtat: fœtus autem in vtero per vaſa chorij, ſeu ſecundæ membranæ (quæ quidem vaſa ex arteriis & venis vteri exiſtunt) alligantur: vt eſt Galeni lib. de fœtuum formatione ſentētia. Ad vteros namque fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibuſdam continentur, ſic & fœtus quoq; ipſi: vt Gal. lib. de fœtuum formatione, lib. 1. de ſemine cap. 7. & libr. 4. aphor. com. 1. affirmauit. Sed cur non infans hic qui vnâ cum mola prodiit, vtero alligatus non eſſet, ſed molę, in promptu cauſa eſt: quòd in ſuperfœtatione, quum conceptus in vtero infans eſt, mola iam vteri ſinum occupante, non patuit fœtui radicationi locus. Itaque

ſubſtra

ſubſtrata fœtui mola (quum carnea eſſet & ſanguinis plena,& in vteri ſinum immerſa) fœtui ipſi inſtar vteri, in quo radices ageret fœtus, fuit. Quæ res abortui anſam præbuit maximam, quòd non pro naturę lege ſuo in natiuo ſolo (nempe vtero) ſed in alieno (mola, inquam, carnea) ſubſediſſet fœtus. Similem quendam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatenſis ciuis, amici ac compatris mei, vxore vidi: quę octauo geſtationis menſe puerum probè iam dearticulatum, & ſuis omnibus partib. conſtantem, molæ quinque vinculis alligatũ, eiecit, magno cum vitę diſcrimine. Vtramq; autem Dei ope, & mea qualicunq; opera ſeruatam fuiſſe, & adhuc Dei clementia ſuperſtites eſſe, & plures poſtea fœtus geſtaſſe, & fœliciter peperiſſe, teſtari plena fide poſſum. Deus autem Opt. Max. qui ſolus mirabilia facit in cęlo & in terra: & cuius eſt potentia, ſapientia, & ſumma bonitas, & imperium: Deus inquam noſter, hæc omnia fecit, & eſt mirabile in oculis noſtris. Eius ſapientiam quis enarrabit? quis ſatis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam, regi ſeculorum, inuiſibili, immortali, ſoli ſapienti Deo, omnis honor & gloria in ſecula ſeculorum.

*Alia de mola cum fœtu alligato hiſtoria.*

---

## OBSERVATIO II.

*Dulcis Gardiola vxor mea, ſcirrho hepatis phlemonode cum ſumma duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorſus reddita, cum ſumma totius extenuatione, annum totum perſtat: vt moribũda putaretur, præſertim quòd*

 *hyd*

*hydropota eſſet, nec ſibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integrè cõgruis præſidiis, nutu Dei.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ noſtra ſunt, quęque nobis cariſſima habentur, ea & plus diligimus, & ſiquando opis noſtræ indigeant, accuratius tractamus: quòd in noſtros naturæ lege officioſi & attenti magis (vt quorum de ſalute ſolliciti valde ſimus: vt Res eſt ſolliciti plena timoris amor) eſſe ſoleamus. Qui enim ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, hic (vt Paulus ait) fidem negauit, & eſt infideli deterior. Ob id Celſus vtiliorem eſſe amicum medicum quàm extraneum rectiſſimè pronũciauit. Siquidem qui amicus eſt, amoris impulſu attentè, accuratè, ſolerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura pręſentia quæ infeſtant mala profligat atque aufert. Hoc certè mihi in vxore mea curanda, & ab hydrope ſcirrhoſóque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauiſſimo viderem, & propè incurabili affectu premi (ſcirrhum namque hepatis Galenus, ſi plures perſeuerauerit dies, inſanabilem eſſe vult, nec ſe illum vnquam ſanare potuiſſe, nec qui ſanauerit vidiſſe) magna cura incumbendum tanto profligando affectui officij eſſe ducebam. Narrabo igitur vt in illum atrocem inciderit vxor affectum, quæ perpeſſa ſit, & qua ratione curata: quibus abſolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectum vxor inciderit, multæ hæ quidem atque iuſtiſſimę cauſæ fuêre: Primùm immoderata ſanguinis ab vtero ex pluribus aborſib. facta profuſio: à qua quum valde

*1. ad Tim. 5.*

*Corn. Celſus li. 1. in præfatione ad fin.*

*Gal. libr. 2. ad Glauc. cap. 21. de ſplene indurato.*

valde hepatis concoctrix facultas deiici ſoleat, eiúſque caliditas innata minui, conſequitur vt in malum habitum & aquam intercutem cadere proni ſint quibus ſanguis immodicè fluit. Altera, eáque non minima cauſa, incauta & inordinata victus ratio à muliere ſeruata, exiſtimanda eſt: quòd & abſtemia quum eſſet, & largo aquę frigidæ potu viſcera diſtenderet, fructuum horariorum, leguminum, piſcium, frumentaceorum ferculorum, & obſtruentium ciborũ ſubſtantia plurimum veſceretur. Victus autem rationi, quantum tribuendum meritò ſit, quantúmq; momenti ſeu in bona valetudine ſeruanda, ſeu aduerſa profliganda habeat, pluribus in locis ab Hippocr. & Galeno dictum eſt. Salubris namque & moderati victus vtilitates & commoda recenſens Hippocrates, ad hunc modũ diſſeruit, lib. I. de ratione victus acutorum: Φημὶ δὲ πάνυ καλὸν εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι· καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγιείην μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ὅτι ἕκαστος ἐθέλοι. id eſt, ¶Dico ſpeculationem hanc (de victus ratione loquens) eſſe & pulcherrimam & germanitate quadam plurimis eiſdémq; perquam vtilibus in arte rebus cõuenire: vtpote quæ ægris omnib. ad ſanitatem magnum quippiam poteſt, ſaníſque ad ſecuritatem, ſeſéque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod quilibet voluerit. Id ipſum quoq; Galenus: Quemadmodum, ait, in ſanis prauus victus ęgrotandi adfert occaſionem, eodem etiam modo multò magis in laborantibus ex erroribus in victu admiſſis grauiores

*Gale. libr. 2. de Febr. dif. c. pen.*

fieri acceſſiones. Ac proinde ſalubri conſilio omnes idem auctor admonuit, vt ab omnibus praui ſucci eduliis, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abſtineant: quòd clàm ſenſimque longa dierum ſerie prauus in venis ſuccus ex ipſis ſuggeratur atque accumuletur, qui vel leuicula putredinis arrepta occaſione, febres ſæuiſſimas & mirè contumaces excitet. Minimè mirum itaque videri debet, ſi quum inſalubri & incauta victus ratione multos annos vſa vxor mea fuerit, oleribus crudis, acetariis, fructibus, piſcibus, frumẽtaceis, caſeo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti ſanguinis per vterum profuſione, quam ex multis aborſibus perpeſſa fuerat: ſi, inquam, in hepatis ſcirrhoſum tumorẽ obſtructionémque validam inciderit. Quę enim obſtructiones efficiunt cauſæ, quæque iocinoris imbecillitatem generare poterant, tum ex præincipientib. cauſis, tum internis & corporeis omnes planè inerant. Obſtructiones enim pariunt multi, glutinoſi, aut craſſi humores: vt nono methodi, & in arte medicinali Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præſertim ſanguinis, creare ſolent: vt ab eodem eſt Galeno proditum. Quas quum vxor ob frequentes aborſus crebrò perpeſſa eſſet, nimirum ſi inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tãdémque in aquam intercutem ac ſcirrhum inciderit. Iocinoris namq; ſubſtantia, auctore Gal. ſcirrhis maximè opportuna eſt, quòd lutoſum quippiam naturaliter contineat. Ob id ſiquis parum habita de iecore ratione, glutinoſo cibo vtatur (ait idem

*Gal. libr. 2. de alim. facult. c. de cucumere.*

*Cap. 94. Gal. lib. 9. meth. med.*

*Gal. lib. 13. meth. med.*

idem Galenus) ſiue nihil offerat quod tum obſtru ctiones eximat, tum detergeat, in ſcirrhoſum tumorem planè incidet. Quod vxori meæ eueniſſe, magno ſuo quidem malo, dolore autem meo, expertus ſum: quæ quum his quos antea memoraui cibis diu multúmq; vteretur, nec detergens quippiam, aut obſtructiones eximens recipere vellet, ab omni prorſus medicamẽtorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit. Quæ affectus cauſę fuerint, abundè dictum iam eſt: quæ perpeſſa ſit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod ſecundo loco nos dicturos promiſimus) iam promendum. Grauiſſima ſanè atque difficillima erant ſymptomata ea quibus miſerè torqueri chariſſimam mihi cõiugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primùm dolor phlegmonoſus quidam in hypochondrio dextro cum circumſcripto tumore percipiebatur, qui interdum tantus erat, vt tactum omnino non admitteret. Doloris huius duplex cauſa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu craſſæ, viſcidæ ac multæ ſubſtantiæ, nempe ſanguinis limoſi, lutulenti, ac craſſi, planéque atrabilarij: & ſoluta partis vnitas, quę à diſtentione, renixu, & tumore creabatur. ob impletionem enim partis, diſtentionem & tumorem fieri ex Gal. didicimus. Itaque quum productrices dolorum cauſæ ambæ ineſſent, partis vtique intemperies & ſoluta vnitas (quæ duæ neceſſariæ dolorum cauſæ à Galeno in arte medicinali poſitæ ſunt) dolores inde creari in parte pro ratione influentis humoris omnino neceſſe fuit. Quúmq;

*Vbi ſuprà immediatè.*

*Quæ ſymptomata paſſa ſit in hoc morbo ægra hæc.*

*Gal. lib. 13. meth. med. Idem li. 2. art. cur. ad Glauc. & lib. de inæquali intemp.*

eſſet humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & conſiſtentia craſſus, atque diu in viſcere aſſeruatus, magnos inde creari dolores rationabile fuit: vt exiſtimem ſcirrhũ hunc phlegmonodem, non ſanè exquiſitum ac legitimum fuiſſe. Scirrhum enim Galenus eum vult dici tumorem, ſi legitimus ſit, qui ſine dolore affligat. Exquiſiti namque ſcirrhi doloris expertes ſunt, & curationem non admittunt, eodẽ Gal. auctore. Tumor porrò circumſcriptus atque rotundus in latere dextro prominebat ſenſibus cõſpicuus, ob infarctum in viſcere humorem: indicabátq; tum gibbam iocinoris partem affici, tum & ſuprapoſitos viſceri muſculos. Non enim ſolum viſcus afficiebatur, ſed & qui incumbebãt muſculi: id quod tactu facilè deprehendebatur. Qui enim in gibba hepatis parte cõſiſtunt tumores, tactu deprehenduntur: vel Auicen. teſtimonio, Fen 14. lib. 3. tract. 3. cap. 2. & Gal. lib. 5. de loc. affect. cap. 6. Tumorem hunc ab infarctu prodeuntem tenſio & durities conſequebantur. Ex quo enim humor multus ac craſſus viſcus & incumbentes muſculos obſederat, diſtendi quidem partem ipſam, & duram renixu fieri, craſſo vtique & crudo ſubſiſtente humore, neceſſarium ſanè fuit. Vbi verò affectus inueteraſſet, venter totus in ingentem molem attolli cœpit: partim ab aquoſo humore, partim verò à flatu in vacuis ventris ſpatiis inter peritonæum & ſubiacentes illi partes contento. hic enim eſt locus, quo in hydrope affectis vel aquoſum humorem, vel flatum contineri, Gal. & Auic. affirmarunt. Erat autem tumor hic magis à flatu quàm

*Gal. lib. 14. meth. med. Idem li. 2. art. cur. ad Glauc. Vide Gal. li. 5. de loc. affec. c. 6 de iocinoris affectibus.*

*Gal. libr. 5. de loc. affect. c. 6. Auicen. fen 14 li. 3. trac. 4. c. 5.*

quàm ab aquoſo humore: id quod ſignis plurimis deprehendebatur. Nam & in ingentem molem venter attollebatur, magis quàm in aſcite attolli ex more ſit: & neque grauitas ſuberat, qualis in aſcite deprehendi ſolet, nec, reuoluto in alterutrum latus corpore, fluentis intus aquę ſonus audiebatur. Quum verò digitis pulſaretur venter, ſonitus quidam inſtar tympani exaudiebatur, tẽſióque amplior apparebat: quod & rugitus in ventre percepti, emiſſique ore ructus (à quibus plurimùm, quum emitterentur, alleuari ſe ſentiebat) teſtari fide certiſſima videbantur. Hæc enim eius aquæ intercutis quæ à flatu eſt, & à ſimilitudine Tympanitim vocant, ſigna ſunt: vti Auicen. aſſertione docemur. ob id autẽ Tympanitis dicta hæc aquæ intercutis ſpecies eſt, quòd percuſſo ventre ſonus quaſi tympani audiatur, flatuoſa nimirum ſubſtantia percuſſu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à ſimilitudine ad vnum aliquid, cui collata conſenſum ac ſimilitudinem habere quandam deprehenduntur, deducta eſſe, locupletiſſimus teſtis eſt Gal. lib. 2. meth. med. qui elephãtiaſin, cancrum, polypum, carbonem, & pleraque talium (in quorum albo & tympanitis eſt) ob analogiam id nominis ſortita eſſe conceptis verbis declarat. Alterum erat ſymptoma, nec minus prędictis graue, inexhauſta, qua aſſiduè premebatur, ſitis: quod hydrope affectis peculiare eſſe ſolet, ita aſſerentibus Gale. atque Auic. Fit autem ſitis hæc, vt plurimũ in ſic affectis, ob vaporum malorum ſurſum repentium copiam, tum ob partium tabitudinem, humoriſq; in faucib. priuationem.

*Fen 14. libr. 3. tract. 4. c. 11.*

*Galen. lib. 5. de loc. affect. c. 6. Auic. fen 14. lib. 3. tra. 4. c. 8*

Extenuari autem plurimum, ſecundũ ſolidas corporis partes, qui aſcite & tympania laborant, iam ab omnibus receptum eſt, & experientia ipſa teſtatum. Tabeſcunt porrò defectu proprij alimenti: quòd neque cibus probè conſici, nec commodè diſtribui, ob viſcerum obſtructiones, in reliquum corpus poſſit: vnde nutritoriam facultatem non ſatis ſuo munere fungi conſequens quidem eſt. Fieri autem ſitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam, belliſſimè à Galeno dictum eſt. Accedebat & altera ſitis cauſa, febricula qua ferè ſemper mulier premebatur. Nimirum igitur, ſi tot concurrentibus cauſis, inexhauſta crearetur ſitis. Inappetentia & cibi faſtidium plurimum etiam vrgebant: commune vtiq; pathema iis quibus affectum eſt iecur, vel Gale. teſtimonio: quòd onuſtus crudis ſuccis ventriculus, nec inanitus, plenitudinis ſenſum inferat, ita vt inappetentes fiant. Eſt enim appetentia, cibi deſiderium, ſeu impletionis cupiditas, quæ tum rectè fit, quum partes intus alimẽto deſtitutę, impleri naturali quodam ductu deſiderant: túmque inanitę, ex ſibi vicinis partibus ad ſeſe cibum alliciunt, vt impleatur id quod erat inane: mox illæ rurſus ex ſibi vicinis, atque eæ ex ſibi proximis. Ita ex proxima quaque parte facto ſemper celeri tractu, perinde quaſi in choro quopiam, tandem venę ad ventriculum productæ, inanes & ipſæ quoque euadunt: quę & conſueuerunt & poſſunt cibum ex ventriculo ad ſe conuellere, veluti ſtirpium radices in terram demiſſæ. Indidit enim natura ventriculo facultatẽ qua penuriam ſentiat, vt hoc triſti ſenſu ad

*Galen. lib. 1. de ſimpl. fac. c. 30.*

*Galen. lib. 5. de loc. affect. c. 6.*

*Appetentia quid.*

ſu ad cibum potionémque excitata animalia, implerentur: vocatúrq; huiuſmodi plenitudinis deſiderium, Appetentia, à penuriæ ſenſu ortum habens, quum venæ ex ipſo ventriculo trahunt, veluti mulgentes, ſugẽtéſque: quam ſuctionem non ferens ventriculus, ſed tanquam diuulſus, in huius moleſti ſenſus remedium, cibum exquirit: idque appetentia eſt, vel Galeni teſtimonio. Deficit autem prorſus appetẽtia, vel ſuctionis ſenſu pereunte, vel ſuctione nõ facta, vel corpore nõ inanito. Perit autem ſuctionis ſenſus, quum ventriculus nimio humore madens, craſſo præſertim, crudo, ac lẽto ſe inaniri minimè percipit: vel tum etiam, quum per vehementes affectus ſopita eſt feréq; proſtrata illius ſenſifica vis: vt in vehemẽtiſſimis intemperaturis, magníſque alioqui morbis accidere conſueuit. Suctio verò ipſa fieri deſinit, vel ob nimiam plenitudinem vaſa occupantem, vel quum pauca ſit partium diſſolutio, partibus vtique impleri minimè indigẽtibus. Itaque quum & ſuctio ipſa in hac muliere fieri deſineret, ob infarctos in ventriculo humores, eóſque frigidos, craſſos, & lentos, paucáque omnino fieret diſſolutio: conſequens certè fuit plurimùm deiici appetentiam: præſertim quòd & in principe parte morbus ingens intemperiéſque valida cum affluxu vitioſæ ſubſtantiæ ineſſet, & facultas ventriculi ſenſifica à magnitudine morbi quaſi ſopita proſtratáque eſſet. Atque eæ præcipuæ deiectę appetentiæ cauſæ fuere. Difficili item ſpiratione non minimùm premebatur, quòd diſtentum epigaſtrium totum, atq; vnà cum eo ventriculus nimio

*Galen. lib. 4. de ſymp. cauſ. c. 7.*

mio humore infarctus, ſepto trãſuerſo, præcipuo reſpirationis organo, negotium faceret, à tam vaſto tumore compreſſo: vnde non liberè duci ſpiritum conſequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica aſthmatis acceſſio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio mulier ſolebat, hereditarium hunc affectum à parentibus conſequuta. Vnde minimè mirum, ſi ab iis duabus potentiſſimis cauſis, ventris, inquã, tumore ſeptum tranſuerſum comprimente, & infarctu pulmonum à craſſa pituita in eum locum à cerebro defluente, ſpirãdi in ea difficultas crearetur. Quę verò febricula ſuberat, ea quum & tepida & mitis eſſet, haud magnopere vrgebat: ꝙ alterius affectus pathema potius, quam ipſa per ſe affectus eſſet. erat enim febris accidens non morbus. Hæc præcipua affectus huius ſymptomata. Nunc tandem curationem ſubiiciamus.

*Galen. lib. 5. de vſu par. c. 15. et lib. 5. de loc. af. cap. 3. & lib. de cauſ. reſpi.*

CVRATIO.

Quum grauiſſimo affectu & periculi pleno laborare chariſſimam mihi coniugem cernerem, curationi exactiſſimæ omni ſtudio innitendum duxi: quòd quæ grauiora ſunt, & maius ab his periculum ægro impendet, maiorem curam deſiderent: vt tertio & nono Methodi docet Galenus: præſertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum virium imbecillitate coniuncta erat, quod quum euenit, incerta tum ſuccurrendi ratio eſt, auctore Galeno: & aliàs inſanabilis, aliàs ſpatio & ęgrè curatur affectus huiuſmodi: idque ſi magnum nactus ſit medicum. Itaque primùm, inſtituta congrua victus ratione, emollientibus & flatus diſcutientibus clyſteriis ſum vſus,

*Galen. lib. 9. meth. med.*

tum

tum & aliis paulò fortioribus, ſyrupis & decoctis deobſtruentibus, viſcus roborantibus, partim etiam ſeroſum humorem trahentibus, catapotiis inſuper, & confectionibus aromaticis, fotibus exſiccantibus, & flatus diſcutientibus: partim etiam emollientibus, vnctionibus & emplaſtris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. ſeminum maluæ, althęę, lini, & fœnogræci, ſeminum aniſi & marathri contuſorum, ana ℥. ß. caricarum pinguium numero x. florum chamæmeli, meliloti & ſtœchadis, ana P. j. furfurum macri. P. j. Fiat omnium decoctio. In colatura diſſolue catholici ℥. j. hieræ compoſitæ Galeni ʒ. v. oleorum anethi, de lilio & violacei, ana ℥. j. ß. mellis communis deſpumati ℥. j. Fiat clyſter. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina impubis pueri, in qua modicum fermenti incoqui iubebam, cum aniſi, anethi, & marathri ſeminibus, adiecto melle deſpumato ad ℥. j. clyſterem parabam, quo mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quàm hoc detumeſcere ventrem, aquoſa excerni, & flatuoſa diſcuti ſentiebat: eſtque hic clyſter mihi in eiuſmodi affectibus familiaris atque probatus. Apozema tale ad deobſtruendum & hepar roborandum confecimus: ℞. Corticum raticis fœniculi, petroſelini, graminis, bruſci, aſparagi, & rubię tinctorum, omnium mundatarũ, & in vino albo temperatarum, ana ℥. j. radicum iridis recentium ℥. iij. radicis aſari, corticum radicis tamarici, & capparum, ana ℥. ß. cichorij vtriuſque, vtriuſq; bugloſſi, *Optim. clyſter.*

omn

omnium cum ſuis radicibus, ana M. j. agrimoniæ, herbarum capillarium, ana M. j. ſoldanellæ M. ij. foliorum ſenæ orientalis mundatorum, ſeminis carthami, ana ℥. j. ß. ſeminum aniſi, marathri, & melonum, ana ℥. iij. paſſularum enucleatarum ℥. j. Interiorum cinnamomi electi ʒ. ij. cicerũ rubeorum P. ij. florum borraginis, bugloſſi & geniſtæ, ana P. j. Fiat omnium decoctio colata ad ℔. ij. in qua diſſolue ſyrupi de eupatorio, de radicibus, & de byzãtiis, ana ℥. iij. ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro, & roſati ex infuſione roſarum, ana ℥. iiij. ſacchari electiſſimi ℥. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, & cum ſantali citrini, cinnamomi electi, & radicis iridis, ana ʒ. ij. aromatizatus. Dabam huius ſyrupi ℥. iiij. ſemel in hebdomada cum decocto cicerum rubeorum, aut aqua decoctionis capillorum veneris, fumarię, & cichorij. Optimè vacuabat, & abſque moleſtia ſeroſum humorem & pituitam multam detrahebat. Pilulis quoque aggregatiuis vocatis Meſuę, cum pilulis de rhabarbaro mixtis, & ſucco iridis vel caulium exceptis, quandoque vti iubebam. Ab his ad confectiones roborantes & deobſtruentes me cõuerti. ℞. Conſeruæ florum cichorij, borraginis, bugloſſi & capillarium, ana ℥. ij. trochiſcorum de rhabarbaro ℥. ß. pulueris electarij, trium ſantalorũ duplicato rhabarbaro & diarrhodωn Abbatis, ana ʒ. ij. cinnamomi electi ʒ. iij. Carnis paſſularum ℥. ij. pulueris dialaccæ ʒ. j. ß. Miſce, & ex ſyrupo de radicib. fiat confectio: de qua vnciæ dimidium, vel ʒ. ij. ſumere iubebam. Vtebar interdum hoc decocto præſtantiſſimo, cui ego ſecundum Deum primas in hac

*Optimum decoctum.*

in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicũ iridis recentium bene purgatarum & contuſarum ℥. j. foliorum ſoldanellę (quam recentem & copioſam Maſſilia adferri curaueram) ℥. ß. cinnamomi electi ʒ. ij. ſeminis aniſi ʒ. j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorum per noctem: & fiat leuis ebullitio, addendo in fine rhabarbari electi ℈. iij. vel ʒ. j. Fiat fortis expreſſio: quam ſemel in hebdomada ſumere iubebam. Fouebam ventrem ſequenti fotu: ℞. Radicum iridis recentium ℥. iiij. radicum ebuli ℔. j. foliorũ eiuſdem M. ij. eupatorij veri, abſinthij, origani, pulegij, calamenti, rutæ, ana M. j. maluæ & althææ cum radicibus, ana M. j. ß. ſoldanellę M. j. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, florum thymi, ana P. j. ſeminis cuſcutæ ℥. j. ſeminum lini, fœnogræci, althææ, ana ℥. j. ß. ſeminum aniſi, anethi, marathri, & cumini, ana ℥. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua marina & vino rubro potenti, & cum filtro infuſo & expreſſo vt decet, foueatur tumidus venter ante cibum. Poſt fotum, ventrem vngebã oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangæ, aniſi, & baccarum lauri. Interdum emplaſtro ceræ cum cumino & de baccis lauri ſum vſus. Quoniam verò abſtemia erat ęgra, nec vino vnquam aſſueſcere poterat, quum eſſet illi aqua, ceu peſtis, in hoc morbo nocentiſſima, excogitaui, quoad fieri potuit, quàm minimè noxiam eam efficere, cinnamomi decocto. Duritiem porrò iocinoris paucis quidem ſed tutiſſimis medicamentis curaui: Cerato ſantalino, cui maſtix, ſpica Indica, ſchenanthos, abſinthii coma, cum

pauc

pauco gallinaceo adipe eſſent coniuncta, & ex oleo maſtichino excepta. Ita verò hoc curationis ordine profecimus, vt Deo opifice & moderatore, in integram valetudinem ſit mulier, quæ ab omnibus deplorata habebatur, reſtituta: quod Dei bonitati ac indulgentię magis quàm medicamentorum viribus tribuendum iure merito cenſeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuum.

## OBSERVATIO III.

*Nobilis Catherina Martina, Ioannis Baſtonij Patritij Arelatenſis vxor, reſolutione crurum, præſertim dextri, poſt dolores articulorum affecta menſes totos decem & octo, ſumma adhibita cura, potione ligni ſancti tandem curatur, integræ ſanitati reſtituta.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

*Galen. libr. 10. meth. med.*

REctiſſime illud à Galeno dictum eſt, vires vbi valentes ſunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi infirmæ fuerint, abs quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatiſſimi ſucci eſſe, & ob actionum præſtantiam morbis minimè obnoxia eſſe, vt quæ à iuſto modo vix ægréque dilabantur: quòd eiuſmodi naturę, nempe validæ, cauſis morborum diu multúmque reſiſtant: vt lib. de optima corporis conſtitutione idē auctor adſtruxit. Ob id temperati naturam reliquis omnib. præſtare, lib. de temperamētis primo ſcitiſſimè dictū eſt. Quorſum hęc? Illud vt intelligi dilucidè poſſit, mirandum minimè eſſe, ſi nonnunquam naturæ potentia ac virtute, temperamentíque bonitate, incurabiles propè morbi vincantur ac ſuperentur: quod in hac præſtanti muliere

*Idem libr. de opt. corp. conſt.*

liere accidiſſe luce meridiana clarius omnibus fa ctum eſt. Quæ quum optimo ſanè ac ſaluberrimo eſſet corporis habitu, propéq; temperamẽto proxima, etſi ad humidum paulùm deflecteret, inſuperabilem tamen morbum naturę robuſtæ potentia vicit. Ea enim mulier articulariis morbis (hæreditario malo à parentib. illato) quum quãdoq;, ſed leuiſſimè, premeretur: tandem vbi ſemel genuum & pedum doloribı laboraret, ab illis leuata doloribus, in reſolutionem crurum, præſertim dextri, incidit: tranſlata vtique quæ in articulos fluere ſolebat, in neruos materia: pituitoſa, inquam, illa, glutinoſa ac frigida, cerebro mittẽte, recipientibus verò imis partibus. Eò effectum eſt, vt & motu & ſenſu crura priuarentur. Neq; enim progredi cruribus, nec vllo voluntarij motus genere dimoueri vſquam poterat, multóque minus veſtigiis inſiſtere. Senſus quidem in illis partib. ſtupidus atq; obſcurus remanebat, pereunte motu, quòd non perinde ſenſorij nerui atque qui voluntarium motum perficiunt, affecti eſſent. ob id vſu venire ſępè videmus, vt altero illęſo alter vitietur. Quarundam namque partium mouendi quidem ab impetu functio reſolui videtur, illæſa ſentiendi facultate: quomodo rurſus alię mouentur quidem, ſed non ſentiunt: quod in lingua & oculis, ſiquando id acciderit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum genere participent. At vbi eadẽ in parte tum ſentiendi tum volũtarij motus functio eodem neruo perficitur, maiorẽ tum res difficultatẽ habet. Cur, inquam, reſoluta motus functione illæſus in eadem parte

ſenſus

ſenſus maneat, vt in hac ægra penè accidiſſe compertum habuimus: in qua ſecundum crura motus voluntarius omnino perierat, ſenſu non vſquequaque pereunte. Non enim ſenſus integer in iis partibus remanſerat, ſed hebes tamen atque obſcurus conſpiciebatur. Cuius nos ſymptomatis cauſam hanc eſſe ducimus, quòd tam qui in muſculos ipſos, quàm qui in cute diſperſi nerui erant afficerentur: ſed magis qui muſculis inſerti erant. Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quòd qui ſecundum muſculos diſtributi nerui eſſent, magnum vitium contraxiſſent, plurimo in illis impacto craſſo, frigido, lentóque humore: minorem vtique noxam ſentientibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in cute ſenſus, etſi non integer omnino: verùm ſi nulla in cutaneo neruo noxa accidiſſet, ſenſu perfecto prædita pars fuiſſet. Quod enim pereat motus in parte, illæſo manente ſenſu, ob hanc cauſam id euenire ſolet (auctore Gale.) quòd neruus alterius, nempe muſculi, læſus eſt: alterius verò, nempe cutis, manſit illæſus. Sic etiam fieri poteſt vt neruus per cutem diſperſus offendatur, túmq; ſenſus perit: qui verò per muſculum ſpargitur, noxa careat, túmque voluntarius in parte ſeruatur motus: qua de re latius Galenus tum primo, tertio, & quarto de locis affectis: tum verò quarto de ſymptomatum cauſis, cap. 5. & nos in noſtris ad id caput commentariis abundè explicauimus.

*Galen. lib. 4. de ſympt. cau. c. 5.*

Núc quæ & qualia paſſa ſit ægra hæc ſymptomata toto morbi decurſu, & quanam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primum omnium, articulares dol

*Quæ ſymptomata acciderint huic ægræ.*

res dolores in genubus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, vt quæ patre podagrico genita eſſet) oriri cœperunt, longóque tempore ægram vexare. Si quidem quibus dolores podagrici fiunt (iuxta Hippocrat. ſententiam) hi ſedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. Nec ſolùm ad quadraginta dies, ſed multò plures prorogatus eſt morbus: quòd quum vnius membri inflammatio ſedabatur, alterius noua oriebatur. Nec ſolùm dolor partem affectam premebat, ſed & ſtupor quidam crus dextrum inuadere poſt bimeſtre tempus à morbi initio cœpit, futuræ reſolutionis quæ poſtea inſecuta eſt indiciũ: ſiquid Auicennæ creditur dicẽti: ¶Quum perſeuerat ſtupor & prolongatur, perducit ad mollificationem. Hinc augeſcente morbo atque gliſcente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & ſitum: ob quę quum & imbecillę eſſent partes, & in imo poſitæ, fluxioni excipiendæ paratiores, ſiquid Galeno creditur, factæ ſunt: reſolutio in eo ipſo crure in quo ſtupor inerat, genita eſt. Priuabatur namque pars & ſenſu & motu, ſed diuerſimodè: ſiquidem motus actio abolita omnino erat, ſenſus verò diminuta. Erat enim in parte ſenſus aliquis, ſed obſcurus atque obtuſus valde: vt niſi valde partem premeres, vix ſentiebat: quòd obſtructis à craſſa pituita ſanguini mixta neruis, ſpiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. vnde ſenſu & motu deſtitui partem conſequens quidem fuit. Grauitas porrò multa cùm in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra

*Hippocr. lib. 6. aph. 49.*

*Auicen. Fen 2 lib. 3. cap. 13. de ſtupore.*

*Gal. lib. de inæqual. intemp. libr. 10. & 13. meth.*

percipiebatur, quòd incumbentis cuiuſdam ponderis reíque grauis ſenſum ſentire ſe teſtaretur. Nec iniuria quidem, quòd & copia multus, & qualitate viſcidus, ac lentus, & eſſentia craſſus ſubſideret humor. Grauitas nempe percepta (ſiquid Auicénæ creditur) tum obſtructionem tum plenitudinem ſignificat. Nec grauitate ſolùm, ſed & ſtupore pars affecta premebatur; tum verò frigore multo. tanta namque tangenti ſeſe offerebat frigiditas, vt congelatam partem dicere poſſes. Nec mirum, quòd & obſtructio valida ſubeſſet, caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitoſi ea in parte conſiſtentia frigiditatem maiorem augebat: præſertim quòd quum pinguiuſcula eſſet ægra (ſolent autem pingues qui ſunt, frigido vtplurimũ temperamento eſſe, vel Galeni ſententia) reſperſa in carnibus ſecundum extimam ſuperficiem pinguedo, frigiditatis ſenſum inducebat. Equidem malus eſſe ſolet ad craſſitudinem exceſſus: quòd in iis anguſtæ ſint cùm arteriæ tum venæ: atque ob id qui craſſi ſunt paucum omnino ſanguinem habent, atque ſpiritum, adeò vt quum ætate proceſſerint, citò ipſis vel paruam ob cauſam calor natiuus deſtruatur: vt rectè Gal. lib. 2. aph. com. 43. teſtatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quaſi turgida facies apparebat: adhæc multa in ſomnum pronitas. Palloris faciei, paucitas ſpirituum & natiui caloris præfocatio ſub pondere preſſi, & morbi longitudo in cauſa erant: prout inappetentiæ, ventriculi ad cerebrum conſenſus, intemperiéſque frigida cum humoris pituitoſi in

*Auicen. Fen 1. libr. 3. tract. 1. cap. 8.*

*Gal. in arte medic. c. 53. nouæ verſionis.*

eo

eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio, aut quàm pauciſſima fieret, obtundi inde neceſſario appetentiam conſequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de ſympt. cauſis, & lib. de facultat. nat. abunde teſtatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd vapores multi ex imis partibus eò delati, præſertim a ventriculo transferrentur, & altrix facultas non ſatis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde ſubtumidam apparere faciem, inſtar eorum qui leucophlegmatia morbo tenētur, neceſſarium quidem fuit. Pronitatis in ſomnū, cerebri perfrigeratio, & pituitoſi humoris copia cerebrum implentis, in cauſa fuit. eæ enim ſomni cauſæ tum ab Ariſt. tū a Gal. eſſe ſtatuuntur. Hæc potiſſima quæ morbum ſequebantur ſymptomata erant, quorum abunde cauſas retulimus. Nūc qua ſimus in curando methodo vſi, quibúſq; remediis ęgram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui ſermone dicemus.

*Ariſtot. lib. de ſomno & vig. Gal. libr. 4. de ſympt. cau. c. 8.*

CVRATIO.

*Auicen. Fen 4. lib. 1. cap. 1.*

Quoniam verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu inſtrumentis perficitur, (vel Auicennæ teſtimonio) diætâ, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantùm vſi ſumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vſu. Victum porrò eum inſtituimus, qui attenuare, ſiccare, & humorum redundantiam exhaurire poſſet. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abſtinere ægram iuſſimus: quin & carnium vſum dies aliquot inhibuimus, & vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex aniſi ſeminibus confe-

ꝺto cibauimus: paſſulis & nucleis pineis ex ſaccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectione, ſeparatim vti eam, præſertim cœnæ tempore, iubebamus. Quod ſiquando ob virium imbecillitatem carnibus vtendum foret, auiculas quę in dumetis & ſaltibus degunt, igni aſſas parabamus, columborum nedum domeſticorum ſed & ſylueſtrium eſum conſulimus: ꝙ eorum caro neruorum affectibus natiua quadam virtute & ſympathia bene faciat, pręſertim reſolutioni & tremori: ſi quid Auenzoari credendum.

*In prœmio ſui Theiſir.*

Pullorum cohortalium paruorum, perdicum, ac turdorum carnibus aſſis vti ex interuallo iubebam. Iuſculis nonniſi rariſſimè & exigua quantitate vti ſinebam, iiſque cinnamomo, vel myriſtica nuce conditis. A cibo, coriandri ſemina, vel cydoniatũ, cydoniáue prunis cocta ſæpe dabam. Non rarò verò panis albi igne aſſati micam ſumere iubebam: vel nautici eius panis qui Piſis eleganti arte fieri ſolet, fruſtum dabam. Hydromelite ad multos menſes vti ægram iuſſi: nonnunquam verò aquam decoctionis ſaluiæ ex ſaccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hæc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, præſcripta à me ratio. Aere porrò tenui, odorato, calido & ſicco vti ægram iubebam, magno per hiemem accenſo in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis ſarmentis: &, ſiquando imbrifera eſſet temporis conſtitutio humenſque, ſuffitibus ſiccãtibus & odoratis cubiculi aerem vaporabam, iuniperi globulis, olibano, ſtyrace calamita, laſerpitio Indico, gummi hederę torrefact

refacto,roſis,myrti granis,& ſimilibus. Vigilias imperabam magis quàm ſomnum. vigilia namq; (vt auctor Gal. eſt) totum corpus exſiccat: & qui defluxionibus tentantur,ſiti,vigiliis,fame iuuari plurimùm ſolent: dicente vtique Auicenna, Et ſitiant,& vigilent, & famem patiantur:quoniam eſt initium curationis eorum. Plenitatem,vel inedia & ſomno, vel etiam euacuatione per clyſteres arcebam. Ab animi accidentibus,quę motum in humoribus creare poſſent,nempe mœrore,metu,triſtitia,quantum maximè fieri poſſet, vti abſtineret conſulebam:ſpe bona animum fouere,& morbum virili animo ferre (quod & ipſa per ſeſe lubens efficiebat,conſtantis animi mulier) ſuadebam: ſicque iuuante Deo effectum eſt, vt in dies ex hac victus ratione in melius proficere ſe perciperet. Iam verò ad medicamentorum vſum tranſeundum.

*Galen.lib.7. meth.med.*

*Fen 5.li.3.c.11.*

Quoniam in hoc morbi genere non confeſtim & celeriter, ſed ſenſim & gradatim à leuioribus ad fortiora progrediendum eſt:quòd craſſus,crudus, & viſcidus humor in neruorum ſubſtantia impactus,euacuationi reluctetur, concoctionémque longiorem depoſcat: (vti Auicennæ ſententia eſt) ob id leuioribus ab initio vſi ſumus, mox temporis progreſſu ad fortiora proceſſimus. Itaque primùm ad communes materias educendas minoratiuum hoc ſumere iuſſi: ℞. Medullæ caſſię pinguis recenter extractæ ℥.x.pulueris hieræ Galeni ℥.j.ex ſaccharo fiat bolus:ſumat in aurora. In craſtinum ex humeraria dextri brachij vena ſanguinem pro virium & plenitudinis ratione de-

*Curatio per medicamenta.*

*Auic.Fen 2. lib.3.*

traho ad ℥.xij. poſtridie ſyrupum in hunc qui ſequitur modum paratum ſumere iubeo ad dies vj. ℞.Hyſſopi & ſaluiæ, ana M.1.paſſularum mundatarum ℥.j. aniſi ʒ.ij. florum violarum, borraginis, buglosſi, ſticados & roriſmarini, ana P.j. Fiat decoctio ad ℔.j.ß. In colatura adde mellis roſati colati, oxymellis ſimplicis, ana ℥.iij. Miſce cum ſaccharo. Fiat iuleb aromatizatum cum pauco nucis myriſticæ: ſumat ſex diebus continuis. Finito ſyrupo catapotia hæc ſumere iuſſi: ℞.Maſſæ pilularum cocciarum & de hermodactylis maiorum, ana ℈.ij. maſtiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle roſato formentur catapotia. In craſtinum verò ſumat conſeruæ roſarum & anthos, ana ʒ.j. mithridati electi ʒ. ß. ex ſaccharo fiat bolus: quem capiet vj. horis ante cibum. Interpoſitis ad recreandas vires diebus aliquot, rurſum humores valentioribus præſidiis attenuandos & incidendos cenſui in hunc qui ſequitur modum: ℞. Radicis acori ℥.j.ß. radicum pæoniæ ℥.j. borraginis, bugloſſi, amborum cum radicibus, cuiuſque manipulum: ſummitatum hyſſopi, betonicę, ſampſuchi, meliſſæ, ſaluiæ, iuæ arthriticæ, chamædryos, chamæpityos, primulæ veris, ana M.ß. herbarum capillarium, ana M.ß. corticum citrij ſicci ʒ.iij. ſeminum aniſi & marathri, ana ʒ.ij. glycyrrhizę raſæ & contuſæ ℥.j. medullæ carthami ʒ.x. polypodij quercini recentis ℥. j. trium florum communium cordialium, florum roriſmarini, ſticados & ſaluiæ, ana P.j. Fiat omnium decoctio in aquæ ℔. iiij. ad conſumptionem medietatis, & coletur. Colaturæ adde oxymellis ſcillini ℥. iij. ſyrupi de

beton

betonica & de ſticade, ana ℥.ij. Fiat apozema cum melle clarificatum, & aromatiſatum cum nucis myriſticæ, pulueris diamoſchi dulcis, ana ʒ.j. Fiat apozema pro ſex aut octo matutinis. Dein ſequentes pilulas præſcripſi: ℞. Pilularum fœtidarum, de hermodactylis maiorum, ana ℈. ij. trochiſcorum alaudahal grana ij. Cum aqua ſaluiæ fiant catapotia ſeptem inaurata, quæ deuorentur debito obſeruato regimine. Et in craſtinum conſeruæ acori & roriſmarini ſeſquidrachmam cum ſcrupulo mithridati electi in aurora ſumere iuſſi. Vbi hæc perfeciſſem, congruéque humorem noxium repetitis vacuationibus pro maiori parte detruſiſſem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, cruráque & neruoſas partes me conuerti, tum foras admotis, tum intrò ſuſceptis medicamentis, in hunc ferè modum: ℞. Conſeruæ acori colati ℥.ij. conſeruę florum ſaluiæ, roriſmarini & ſticadis, ana ℥. ij. myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum, numero j. pulueris diamoſchi dulcis & pliriſarcotici, pulueris diambræ, ana ʒ.j. nucis moſchatæ ℈.ij. cerebri leporis aſſati ʒ.iij. Miſce, & cum ſyrupo conſeruationis emblicorum fiat in modum opiatę, addendo corticis citrij conditi ℥. ß. Sumat omni mane ad quantitatem caſtaneæ, colluendo os cum pauco vino giluo, ex aqua ſaluię diluto. Dein errhinis & apophlegmatiſmis ad deriuationem materiæ per proxima à capite vſus ſum: ℞. Sampſuchi P.j. agarici albi & fœminini ʒ.j. zingiberis ℈.j. Fiat decoctio in aqua, & coletur. Colaturę adde ſucci radicũ betæ nigræ ʒ.ij. mellis roſati colati ℥.j. Miſce: fiat

*Opiata cerebrum & neruos roborans.*

*Errhinon.*

fiat caputpurgium: quo ieiuno ventre vtebatur, ore aqua pleno. Interdum ex ſucco anagallidis purpureum florem gerentis errhinon feci

*Maſticatoriũ.* ℞. Maſtiches ʒ.ij. pyrethri ℈.j. carnis paſſularum quantum ſat eſt. Incorporentur ſimul, & mandat, expuendo ſaliuam, ieiuno ventre. Interdum

*Gargariſmus.* ex oxymelite ſcillino, ex decocto hyſſopi, origani, & ſaluiæ, excepto cum pauco zingibere, gargariſmum parabam, ad pituitam ore detrahendam: & noctu nucem myriſticam confractam per fruſta ore contineri iubebam. Caput ſtuppis fumigatis roſis, thure, ſtyrace calamita, & laſere Indico fouebam. Feci & pileum conſutum & interpunctum, quo caput pilis raſum contegi iubebam:

*Pileus capitalis.* ℞. Sampſuchi, meliſſæ, ſaluiæ, betonicæ, ſiccorum ana M. j. coriandri præparati ℥. ß. granorum myrti ʒ. iij. roſarum rubearum P. ij. granorum tinctorum, caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, ana ʒ. ij. ſtyracis calamitę ʒ. j. Puluerizatis rectè omnibus, & ſindone rubra cum pauco xylino exceptis & interpunctis, fiat pileus, addendo,

*Clyſter.* florum roriſmarini & ſticadis, ana P. j. ß. Clyſteribus nonnunquam paulò acrioribus ad pituitam detrahendam ſum vſus. ℞. Foliorum maluarum, biſmaluæ, bliti, mercurialis, foliorum centaurij minoris, iuæ arthriticæ, betonicæ, primulæ veris, ana M. j. polypodij quercini granati ʒ. x. hermodactylorum ℥. ß. agarici in panno lineo raro ligati ʒ. iij. ſeminum aniſi & marathri conquaſſatorum, ana ʒ. iij. florum ſambuci, ſticadis, roriſmarini & ſaluiæ, ana P. j. furfurum P. j. ß. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue

elect

electarij Indi maioris, diaphœniconis & hieræ Galeni, ana ʒ.iij. mellis anthoſati ℥.ij. olei anethi ℥.iij. mellis roſati colati, ſacchari rubei, ana ℥.ij. Fiat clyſter. Quoniam verò tópicis remediis ad reſolutionem arcēdam opus erat, euacuato prius vniuerſo corpore, vnctionib. ſequentibus & balneis ſum vſus: ℞ Gummi ammoniaci, bdellij, diſſolutorum in aqua vitæ, ana ℥.ij. axungię taxonis & anſeris, axungiæ anatis & vulpis, ana ℥.iij. pulueris ireos ʒ. x. foliorum rutæ, betonicæ, herbæ paralyſis, ſiccorum, ana ℥.j. florum ſticados & roriſmarini ana P.j. florum chamæmeli & meliloti, ana P.ß. ſtyracis calamitæ, benjoini, ana ʒ.ij. caryophyllorum, olibani, nucis moſchatæ, ana ʒ. j olei vulpini, lumbricorum, & de coſto, ana ℥.iiij. fæcis olei de lilio ℥.ij. Ceræ quantum ſat eſt. Fiat linimentum, quo ſpina dorſi à renibus infrà calidè inungatur, & crura etiam reſoluta, deſuper ponendo floccos lanę ſuccidæ fumigatę olibano, ſtyrace calamita, & laſere Indico. Mirè hoc linimento iuuabatur ægra. Locos affectos ſemel in hebdomada ſequenti lotione ablui iubebā, cuius vis eſſet refrigeratos neruos calfacere, partem roborare, & quod impactum erat diſcutere per halitum: ℞. Betonicæ, ſampſuchi, rutæ, ſaluiæ, ſummitatum lauri, ana M.ij. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, & ſticadis, ana P.j. radicum ebuli & acori, ana ℥.ij. ſulfuris ignem non experti ℥. iiij. ſalis ℥. iij. aluminis ℥. j. furfurum P. ij. caryophyllorum contuſorum ℥. ß. Fiat omnium decoctio in vino albo & lixiuio æquis partibus, & ex decocto fiat lotio crurum poſt vniuerſales

*Linimentum optimū ad reſolutionem.*

*Lotio crurum in reſolutione optima.*

purg

purgationes, ieiuno ſtomacho. Verùm etſi plurimum his remediis leuaretur, non tamen integrè priſtinæ ſanitati reſtituta videbatur, quum illi progreſſiuus motus liber adhuc non eſſet, ſed magna cum difficultate crus affectũ moueret: túmque ad ligni ſancti vſum tranſeundum meritò putaui, in quo vno, ſecundum Deum, præcipuum ſanationis huius ægræ ſcopum ſitum eſſe existimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui ſequitur modum preparaui, illíque ad dies quadraginta, aut paulò amplius, potandum dedi: quo epoto, continuò integræ ſanitati, nutu præpotentis Dei, reſtituta eſt, nulla reſolutionis relicta labe, motúque voluntario plenè reſtituto. Porrò decocti ligni ſancti vocati ratio hæc excogitata à me fuit: ℞. Ramentorum ligni ſancti tenuiſſimè pulueriſatorum ℥.ix. corticum eiuſdem ℥.iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem, & ferueant in eadem aqua ad conſumptionem medietatis: & prope finem decoctionis adde, Coriandri præparati ℥.iij. cinnamomi electi ℥.ij. Fiat iterum leuis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum ſacchari finiſſimi libra vna, pro ſingulis vicibus quibus decoctum fiebat. Et vbi decoctum refrixiſſet, & colo tranſmiſſum fuiſſet; addebam vini albi electiſſimi & generoſi libras quatuor: & ex hoc decocto ſumere in aurora ℥.viij. iubebam, eo calente accepto: veſperi verò vncias ſex tantùm dabam. Et in lecto conſtituta ægra, & ſtragulis bene operta; ſudare præcipiebam, quantum ferre poſſet. Pro potu verò in prandio, & cœna ſequens decoctum

ctum confeci: ♃. Ligni ſancti in ramenta diſſecti ℥. iiij. Infundantur in xij. ℔. aquæ per diem & noctem, & bulliant in eadem aqua ad conſumptionem tertiæ partis: & coletur. Tranſmittatur per colum, donec clarificetur, addendo ſacchari ℔. ß. bibereque affatim ex hoc ſecundo decocto hora prãdij & cœnæ iubebam. Quam victus rationem tenuem, cum nautico pane & auiculis nemoralibus quum quadraginta totos dies rigidè obſeruaſſet, optatam valetudinem, progreſſiuúmque motum, voluntate & beneficio Dei, integrè eſt adepta. Cui ſit honos & gloria in omne æuum.

---

## OBSERVATIO IIII.

*Arduinus ab Stagno, Patritius Arelatenſis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris ſiniſtri Lutetiæ correptus, nullo procedente ſputo, & pro deplorato à medicis habitus, grauiſſimis & propè lethalibus obortis ſymptomatis, ſpirandi ſumma difficultate, cum ſublimi vocato ſpiritu, virium defectione, inappetentia ſumma, vigiliis, & animi deliquiis, ſuperueniente die decimoquarto copioſo alui fluxu, & multos dies perſeuerante, præter omnium ſpem atque expectationem Dei gratia ſeruatus fuit: vti ad me Lutetia Honoratus Caſtellanus Regius medicus accuratè ſcripſit, anno 1561. menſe Iunio, & æger ipſemet proprio poſtea retulit ore.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

FRuſtrari interdum ſpe medicum, & ea accidere quæ minimè euentura ſperarat: & certa experientiæ fide, & Celſi doctiſſima aſſertione, eſt comprobatum. ¶ Fruſtratur, inquit, ſpes *Cel. lib. 2. c. 6.*

ſpes medicum, & moritur is de quo ſecurus primò fuit: vti contrà ſeruari eum non raro videmus, de quo medicus deſperarat. Ea cauſa eſt cur ſæpe deſerti à medicis conualeſcant: quòd arcani naturæ motus, quibus ipſa in ſeruando fouendóque corpore vtitur, & à mortis iniuria vindicando, non ſatis nobis perſpecti ſint. Vnde meritò fit, vt quod notarum indicio euenturum ſperes, non eueniat. Cur? quòd coniecturalis ſit ars medica, rationémque coniecturæ talem eſſe, vt cùm ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos. Id in iuuene præſtantiſſimo Arduino ab Stagno, eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcente, eueniſſe, inſperata è lethali morbo reddita ſanitas palam fecit. Hic enim quum ſe Lutetiam Pariſiorum ad quædam magni momenti curanda explendáque pro patre ſuo, viro clariſſimo, & omni laude ob raras eximiáſque virtutes cumulatiſſimo, negotia contuliſſet, in grauem prorſúſque lethalem pleuritidem incidit: móxque grauis ſpirandi difficultas, febris acuta, dolor in latere tenſiuus & punctorius, vigilia, delirium etiam oriri cœperunt. Interea verò quum hæc grauia ægrum torquerent ſymptomata, nihil prorſus expuebatur: quod in pleuritide lethale eſſe omnium eſt ſententiis confirmatum. Sputum enim quò celerius & faciliùs prodierit, eò citius (ſi quid Hippocrati & Galeno creditur) ægrum liberat: contrà verò ſi ægrè tardéque procedit ſputum, vel omnino non procedit, periculoſum & plerunque lethale eſſe ſolet. Itaque quum in hoc ægrotante grauiſſima ſubeſſet in ſuccingente coſtas membrana

*Lib.1. Aphoriſ.12.*

brana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficiliſque ſpiratio ſequebatur, (mali vtique morbi indicium, ſiquid Celſo creditur) neque omnino ſputum procederet, tuſſis autem valida premeret, febriſque in dies augeſceret, viréſque inde collaberentur: quid miri ſi incoctam lethalémque pleuritidem hanc eſſe, Galeni more, ſubindéque moriturum ægrum medici prædixiſſent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis ſpatio finiuntur. At nullæ celerius enecare ſolent. quàm in quibus cum ſymptomatum grauitate nihil prorſus expuitur: quòd & ipſum vel morbi magnitudinem, vel extremam virium defectionem, vel materię pertinaciam demõſtrat. Qúmque iſthæc omnia in pręſtanti hoc iuuene cumulata adeſſent, acutiſſima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, ſumma cum valida tuſſi ſpirandi difficultas, ſputum nullum, extrema poſtremò virium imbecillitas, nonne hęc certiſſima mortis ſigna erant? Hiſce namque notis Hippocrates, Galenus, Celſus, Auicenna lethales pleuritides iudicare ſolent. At verò etſi hæc non dubiis ſignis mortem portendere videbantur, adeò vt ęger etiam à Medicis tanquam deploratus fuerit relictus: prouida tamen, & hominum veriſſima medicatrix natura (ſi quidem naturæ noſtræ morborum medici ſunt, auctore Hippocrate) tum arcanis ſuis motibus morbo diro inſultans, ſeſe ipſa intenta oppoſuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu ſub decimumq

*Celſ. lib. 2. c. 4.*

*Gal. libr. 2. de de loc. aff. c. 2.*

*Hippocr. lib. 6. Epid.*

mumquartum diem, ſalutarem opem tulit. Nam
*Hippocr. lib. 6. aphoriſm. 16.* etſi ab Hippocrate rectè dictum ſit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluuio aduenieñte corripi malum eſſe, nihilo ſecius tamen poteſt quandoque alui profluuium pleuritidi ſuperueniens prodeſſe ratione euacuationis: vt Galenus lib. 6. aphoriſmorum, com. 16. teſtatur: idq; præſertim ſi concoctionis ſigna in morbo apparuerint. Verùm quum hic crudus eſſet morbus, & æger à vehementi laterali morbo vexatus atque detentus (ſic enim vocem eam *Habito* inter-
*Vbi ſuprà.* pretatur Galenus) qui fieri potuit vt alui profluuio accedente, crudo morbo, multa cum virium deiectione, hominem liberarit, ac non prorſus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus deiectum perderet. Sed fit interdum vt malè inchoata, & vi morbi potius quàm naturæ decernentis impetu effuſa (quas diſruptiones vocare Hippocrates ſolet) in bonum deſinant: vbi exonerata natura eo quo veluti ſarcina premebatur, ſupra reliquum potentior facta, morbum ſuperat: ſed non ſine graui periculo. Ea cauſa fuit, cur in præſens diſcrimen ęger hic inciderit: quòd magno morbo & crudo intempeſtiua criſis acceſſerit. Intēpeſtiuæ
*Gal. libr. 3. de criſib. cap. 10.* namque hæ criſes Galeno dici ſolent, quæ ante ſtatum fiunt, & ab excremento naturam irritante. Quę enim in tempore fiunt, in ſtatu & coctionibus fiunt, etiamſi nullum adſit irritamentum: quæcunque verò diſrumpuntur (vocat autem ſic Hippocrates omnia quæ ante ſtatum ad criſim ruunt)

ruunt) ob aliquod irritamentum id patiuntur. Quum enim natura materię non dominatur, nec proprias obire operationes poteſt, tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti ſunt illius motus, quòd nimirum ſuccumbat: prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati ſunt illius motus, proindéque probè cogniti. Ob id rectiſſimè Hippocrates coctionem, criſis celeritatem & ſalubrem ſecuritatem portendere: cruda autem & incocta, & conuerſa in abſceſſus, criſium defectum, aut vehementes labores, aut mortes; aut eorundem malorum reuerſiones ſignificare teſtatur. Nimirum igitur ſi à medicis ingenuus hic adoleſcens ſit pro deplorato habitus, & morti ex ſymptomatum & ſignorum apparentium malignitate adiudicatus. Verùm aliter Deo, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, viſum eſt: aliter etiam naturæ occulte operanti, vt cuius ineffabilis atque recondita operatio quum ſit, prorſuſque longè noſtra cognitione profundior (vt Galenus lib. An animal ſit quod in vtero continetur, doctiſſimè aſſerit) nimirum etiam quod molitur ipſa in morituro corpore à mortis iniuria vindicando, nos latet. Indéque efficitur, vt in acutis morbis (quod rectiſſimè dixit Hippocrates) non ſatis certæ ſint ſalutis pronuntiationes, aut mortis. Deo itaque, qui ſuos quum vult ſeruat, & cadenti ne collidatur ſupponit manum ſuam, iure merito adſcribendum, quòd ſeruatus hic iuuenis ſit. Non enim ſanguis miſſus, non linctus, fotus, potiones,

*Vbi ſuprà.*

*Hip. li. 6. Epid.*

*1. Reg. 2.*

*Hippoc. libr. 2. aphor. text. 19.*

*Pſal. 36.*

*Sapientiæ 16.*

tiones,non operoſa medentium manus,non herba neque malagma: ſed præpotens manus eius qui ſanat omnes infirmitates noſtras, & redimit de interitu vitam noſtram, illum ſeruauit, in ſpe contra ſpem: in ſpe naturæ contra ſpem artis. Id cauſæ eſſe Celſus affirmat, cur nonnunquam deſerti à medicis cõualeſcant: quòd etſi certa quædam futuræ mortis indicia ſint, coniecturalem tamen artem medicinæ eſſe: rationémque coniecturæ talem eſſe, vt quum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus rationem quamobrem hic morti adiudicatus, ſeruatus tamen ſit. Sed quanam ratione pleuritis grauis alui profluuio finiatur, quum nullæ viæ communes ſint, quibus à parte affecta, ſuccingente coſtas membrana, ad aluum deduci noxius humor poſſit, quẽadmodũ ſputo poteſt, nondum explicauimus. Id verò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores malos per varias vias mittere ſolere, vt modò per vrinas, modò per cutem, per inſenſilem tranſpirationem, per ſudores, mariſcas, menſes, per ventrem interdum vitioſos humores expurget: vt millies in mille locis eſt à Galeno aſſertum. qui ſanè modi ſunt quibus corpus natura in morbis ab excrementis alleuare ſolet: quòd ipſa videlicet (auctoribus Hippocrate & Galeno) materiebus ſemper viam inuenire ſoleat, quum & per oſſa abſceſſus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipſe affirmauit. Confluxile namque & conſpirabile eſt vniuerſum corpus: ſiquidem confluxio vna, conſpiratio vna, conſentientia omnia: vt lib. de alimento. & lib.

*Pſal. 102.*

*Celſ. lib. 2. c. 6.*

*Gal. li. 1. apho. com. 15. & li. 3. apho. Com. 20. & li. 3. de criſ. Hippoc. libr. 6. Epid. & lib. 7. aphoriſ. text. 5. & Gal. in Cõ. Hipp. li. de alimento, & li. 6. Epid. part. 6. apho. 1. Gal. li. 7. apho. Cõ. 55.*

lib.6.Epidem.Hippocr.dixit,atque Galen.lib.3.de facult. natur. & lib.de vſu pulſuum. Videmus etiam & humorem illum qui eſt inter thoracem atque pulmonem in ſuppuratis, cum tuſſi expui, quum nullus extet meatus patens,quo è cauitate pectoris in aſperas arterias deriuari, ſubindéque ſputo eiici purulẽtus humor poſſit.Id tamen fieri quotidie, certa experientiæ fide exploratum habemus: & teſtatur quoque Galenus. Non igitur neque in pleuritide omnino impoſſibile oportet arbitrari, fieri interdum ad ventrem tranſſumptionem: & hoc ipſum agi à natura, per occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducentem: ipſa ſibi viam occulto operandi modo moliente natura, vti quum ſaniem per oſſa manare facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, & ſalutem ægro molientis, munia ſunt, quæ cognitionem noſtram multò maximè ſuperent: quòd (vt ſuprà de Galeni mente diximus) ineffabilis atque recondita ſit, prorſúſque noſtra cognitione profundior naturæ occultè operantis ratio. Ne igitur miremur (quod initio dixi) fruſtrari concepta ſpe medicum, & ſeruari eum quem moriturum crediderat: quod in præſtanti hoc iuuene, ad maxima quæque nato, eueniſſe, ac pleriſque aliis experimento didicimus. Vt eſt Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu ſuo regit ac moderatur, immenſa ſua miſericordia cuncta fouens, & ſpiritus ſui miſſione recreans & renouans omnia. Cui ſit benedictio & laus perennis in infinita ſæcula.

*Gal.lib.an animal ſit quod in vtero continetur.*

*Pſal.103.*

## OBSERVATIO V.

*Ioannes Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre acutiſſima laborans, annorum octo quum eſſet, hieme ſumma ac frigidiſſima: ſine ſputo vllo procedente, tuſſi validiſſima infeſtante, difficili ac præfocatiuo ſpiritu, et cum ſtertore emiſſo, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: et conuulſione tandem ſequuta, ſummáque virium defectione, ſine voce, ſine ſenſibus factus, vt in ſingulas horas moriturus ſperaretur, & à pientiſſimo patre pro deplorato habitus: prorogato in vigeſimum diem morbo, profluuio alui circa id tempus oborto, eóque copioſo, miraculo puerum præter ſpem & naturæ ordinem rediuiuum, & priſtinæ ſanitati reſtitutum Dei ope vidimus: ſed qui tamen per multos poſt menſes exanguis, tabidus, imbecillus manſerit: tandem verò ſumma Dei benignitate et ſedula patris filij amantiſſimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxiliis opportunis, perfectè ſanatus incolumis euaſit, ſuperſtéſque manſit.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRæcedenti Obſeruationi, hæc quæ me propius contingit, iure merito & argumenti affinitate, & affectus ac ſymptomatum ſimilitudine coniungi debet. Eam ob id hoc loci inſerere cõgruum viſum eſt. Natus eſt mihi filius ſeptimeſtris, Ioannes nomine, qui ob immaturũ partum (etſi vitalis is eſſe ſoleat) valde imbecillus bimeſtre totum à partu ita manſit, vt moriturum eum in momẽta ſingula arbitraremur: vt qui nec lac ſugere præ imbecillitate, neque vitalem auram ducere vix poſſet: quòd pro Ariſtotelis ſententia

*Ariſt. lib. 7. de nat. anim. c. 4.*

tentia, qui ſeptimo menſe in lucem prodeunt, etſi vitales ij ſunt, magna tamen ex parte infirmiores eſſe ſolent: ob id ſcilicet, quòd id temporis ab vtero egredi molientes, varióque agitatu ac motu membranas diuellentes, exitum ſibi parent. Vnde infirmiores reddi ſic natos, labore tanto ac fatigatione, eſt omnino neceſſe. Quam rem pulchre libro de ſeptrimeſtri partu conceptis verbis expreſſit Hippocrates, inquiens, ſeptimeſtres partus ex vtero egreſſos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione ſolùm prȩfata, & ſummorum virorum Hippocratis atque Ariſtotelis prȩiudicata ſententia: ſed & experimento quoque diſcere poſſumus, vt quos ſeptimo menſe naſci contigerit, eos cæteris & infirmiores eſſe, & inconſtantis valetudinis prorſus cernamus. Quod in hoc filio meo teſtatiſſima fide confirmare omnibus poſſum, qui in eo educando atque fouendo nullos non ſim perpeſſus labores, omnéſque pertulerim moleſtias eas, quæ ab amãtiſſimo filij patre percipi poſſunt: adeò & puſillo corpore, & exilibus membris, virtutéque infirma prodiit, vt Dei Opt. Max. beneficio potiùs quàm humana ope ſeruatus & altus videri poſſit. In quo tamen tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligentia, & induſtria, & lactis materni probitas, & ſedula educandi cura: vt puerum (etſi imbecilla alioqui natura) in meliorem ſtatum retulerimus. Hunc itaque puerum ſenſim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octaúmque iam attigiſſet annum, pluritis grauis ſi-

niſtri lateris corripuit: ídque frigidiſſima hieme validiſſimis Aquilonibus ſæuiente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tuſſes, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare ſolet. Nihil mirum itaque ſi tenui & calido illapſo in ſuccingente coſtas membrana à frigore expreſſo humore, pleuritis oborta ſit: eáque in puero hoc grauis & periculoſa, quòd & multus ſubeſſet concluſus intrò humor, & à frigore meatus ſtipante retruſio humoris maior fieret. Vnde & tuſſis validior, & ſpirandi difficultas ingens oriebatur: tuſſis quidem, quòd inſtrumenta reſpirationi inſeruientia valde læſa tum ab infarcto humore, tùm ab intemperie & externo frigore eſſent. Frigida namque pectori inimica, & tuſſes mouere ſolent, auctoribus Hippocrate & Galen. Vnde quum & multus intrò conditus eſſet humor, quem valido motu explodere natura, ceu moleſtum, tentaret, & noxa reſpirationis inſtrumentis inde multa inferretur, tuſſim excitari validam fuit neceſſe: hoc eſt, vehementiſſimam efflationem, qua plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpens, impetu ſuo extrahat explodátque excrementa meatum ipſius obſtruentia. Is enim motus tuſſis nimirum eſt, vel Galeni ſententia. Spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quòd nihil expueretur, eſſétque pleuritis incocta: quódque aggeſtus & obſtruens copioſus humor, & loco anguſto concluſus, caloréque putredinali exagitatus, magnum liberæ reſpirationi incommodum adferret. Hæ enim ex cauſis difficilis ſpirationis eſſe omnino ſolent: vti Galen. lib. ad

*Hip. li. 3. aph. 5.*

*Hip. lib. 5. aph. 23.*

*Galen. lib. 5. de ſympt. cau. c. 4. v. T.*

*Gal. libr. 4. de*

ad id dicato, & pluribus aliis locis mens eſt. Nec ſolùm difficilis premebat ob prędictas cauſas reſpiratio: ſed & præfocatiuus & cum ſtertore emiſſus ſpiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diuturnóve laborantes, in mortem decidunt, ij morti proximi, cum ſono & ſtertore inter reſpirandum emiſſo, ægrè ſpiritum ducere ſolent. quò quum ventum eſt, pro deploratis ægri relinquendi ſunt, & minimè curandi: ſed de triſti futuro mortis euentu præſagiendum: vt in aphoriſmis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmauit. At verò cur morti proximi cum ſtertore & ſonitu in aſpera arteria percepto ſpiritum emittant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus quidem eos ſpiritum ducentes, ita reſpirare, ac murmure quodam ſpiritum trahere, perinde atque ſolet aqua per ſaxoſa loca & ſcopulis referta decurrens, dulci quodam murmure percepto fluere, aut in aquæductibus per ſubſtratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quòd aſpera arteria dum coanguſtari & occludi prę ſiccitate, & facultatis vitalis impotentia incipit, ſpiritus ſurſum expiratione elatus, & foras prodire annixus, dum canalem quà illi exitus eſt, coanguſtatum adſtrictúmque inuenit, murmure quodam rauco, ob eliſum in aſperis arteriis ſpiritú, prodit, quòd in annulos aſperæ arteriæ ceu in ſcopulos impingat: ob id ſonitum exiens facit, faucibus & membris reſpirationi ſeruientibus aridis iam, & præ labore in reſpirando fatigatis exiſtentibus.

*loc. affe. c. 5. & 8. & libr. de cauſ. puls.*

*Gal. lib. I. aph. Com. 8.*

*Hip. lib. de art.*

Spiritus itaque vnà accumulatus, & ſpumoſæ pituitæ in aſpera arteria contentæ immixtus, ſonitum fluctuanti mari, & ad ſcopulos illidenti, ſimilem facit. quod in omnibus morituris ferè euenit, criſpatis vtique & corrugatis panniculis, & membris reſpirationi accommodatis. Quo fit, vt fractus & quaſi reuulſus prodeat ſpiritus, vnde ſtertor creatur. Idque magis in corporibus craſſis, bene habitis, & robuſtis euenit: vti Plinio Veſuuium montem inuiſenti, & à caligine foras prodeunte occluſo ſpiritu, accidiſſe Plinius Nepos ſcribit: quòd eſſet illi propter amplitudinem corporis, meatus animæ (vt ille ſcribit) id eſt, aſpera arteria, grauior & ſonantior. His etiam qui morte violenta & inopinata rapiuntur, idipſum vehementius accidit: vt in laqueo præfocatis, de quibus rectè dictum eſt ab Hippocrate, Non reuiuiſcere eos quibus ſpuma fuerit circa os. Inde efficitur vt qui craſſos denſóſque habẽt ſpiritus, & humoris in aſpera arteria contenti copiam, ij maiorem ſonitum edant, & difficiliùs moriantur. Qui verò aut ſenes, aut imbecilli, aut longis morbis tenentur, ij & ſenſim ad mortem properant, nec tantus inter reſpirandum ſtertor auditur: quòd minore impetu foras prodeat ſpiritus, & ſenſim non affatim collabatur natiuus calor: vt potius in ſomnum quàm in mortem labi videantur. In hoc itaque miſerando caſu eò ventum erat, vt de funere magis quàm de vita cogitaretur: ꝙ ſine voce, ſine ſenſibus, exanguis, & tabefactus ſummo cũ ſtertore ſpiritum ducẽs maneret. Et quod horrendum magis erat, tam diris cla-

morib

*Plin. Nepos in epiſt. de Plinii auunc. morte.*

*Hip. lib. 2. aph. 43.*

moribus ex interuallis exagitabatur, vt ſi membra illi vi è toto corpore abſtraherentur, cũ dentium ſtridore & conuulſiuo oris & membrorum motu. Porrò tam rigidi clamoris cauſam putaui fore ingentem punctorium dolorem in latere perceptum, reſpirationem impedientem. Quum enim crebra & anguſtiæ plena reſpiratio in puero eſſet, dolórque in latere perceptus, liberam fieri reſpirationem non ſineret, magnúmque ſpiritum ducere puer vellet: fiebat ſanè vt conatu eo maximo ingens & clamoſus oriretur dolor, qui puerum ad tam validos clamores & eiulatus vel inuitum cõcitaret. Dolorem huiuſmodi vnà cum Archigene ſtimulantem vocare iure poſſumus. *Galen. lib. 2. de loc. affect. c. 2.* His omnibus ſymptomatis ſumma virium defectio coniungebatur, tum ob morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob ſymptomatum vehementiam, & ętatis infirmitatem. Qui enim fieri poterat vt tanto morbo, tot verendis caſibus tenella pueri infirmiſſimi ætas reſiſteret? Ad hũc modum itaque cõſtituto puero, & ad vigeſimum diem citra vllam ſalutis ſpem prorogato morbo, naturę arcano & imperſcrutabili motu, alui fluor ſuboritur, ísque copioſus: quem tamen exitialem futurum, iuxta Hippocratis ſententiam, ipſe arbitrabar, inquientis: ¶ A morbo laterali vel pulmonia habitum, alui profluuio aduenienre corripi malum. *Hip. lib. 6. aph. 16.* Tantum verò abfuit vt periculum aut noxam attulerit puero vllam, vt planè ſalutis cauſa ſecundum Deum fuerit. Nam ſenſim alleuata quæ exangue pueri corpus diſpenſabat natura, & exonerata eo quo veluti ſarcina premebatur, fa-

ciliùs ſuprà reſiduum potentior facta, morbum vi cit: móxq; puero reſtituta vox, ſenſus, virtus fuit: tantum valet in curandis morbis naturæ robur. Vnde illud à Gal. rectiſſimè dictum eſt, vires vbi valentes ſunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi verò infirmæ ſint redditæ, abs quouis offendi. Nam etſi in puero hoc vires vi morbi & grauiſſimorum caſuum valde deiectæ eſſent, viuax tamẽ perſtabat intus recondira quædam natiui caloris aura atque ſpiritus, cuius merito integrum, quod alioqui moriturum ſperabatur, corpus remanſit. Ob id rectè à Gal. dictum videri poteſt, calorem natiuum noſtrum, facultatem quandam eſſe gubernãtem corpora noſtra, & naturalium omnium operum auctorem eſſe atque effectorem. Quamobrẽ quum in pueris plurimus is inſit (vel auctore Hippocrat.) & ea in ætate natiui caloris ſalubris qualitas exquiſita habeatur (vt Gal. lib. aphor. 1. com. 14. prodidit) conſequitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor poſſit. Quod in meo filio effectũ, in tam diro & exitiali morbo, teſtari ipſe plena fide poſſum: qui quum iam morti eſſet vi morbi & ſymptomatum adiudicatus, ſignis id lethalib. apertè demõſtrantib. nihilo ſecius tamẽ nutu Dei, & naturę arcano quodam modo operantis, ſalus illi præter ſpem parta eſt. Sed dicet quiſpiã, Nihílne in morbi ſæuitiam artis methodo apparatum eſt? nihil à patre filij amantiſſimo pręſcriptum in filij ſalutem? At quid non pręſtitũ arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia ſanè quibus iuuare me ęgrum animo meo cariſſimum poſſe ſum arbitratus, illi

*Gal. lib. 10. meth.*

*Gal. lib. 1. aph. com. 15. & li. 8. de placit. Hipp. & Plat.*

*Hippocr. libr. 1. aph. 14.*

ſedula

ſedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, ſyrupi,linctns, fotus,clyſteres, cucurbitulæ cum ſcariſi catu,quum ſanguinem mittere pro ætatis ratione mihi non liceret.Sed nihil quicquam omnia profuerunt, quòd vel non ſumerentur à puero,vel aſſumpta mox reiicerentur. Vt quòd ſeruatus ſit puer,& incolumis manſerit,non artis prę-ſidiis , non operoſæ patris medici curæ: ſed vni ſummi Dei voluntati adſcribendum meritò cenſeo. Cui ſit honos,gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

---

## OBSERVATIO VI.

*Nobilis quædam bene habita, veneno diro,nempe argẽto ſublimato,epoto, quod illi quum ſyrupos quoſdam ad purgationem de more dari ſolitos aſſumeret, clanculum datum fuerat , de induſtria intra ſyrupum iniecto veneno, diris cruciatibus afficitur,torminibus ventris,eroſione maxima percepta, nauſea,vomitu,animi deliquiis,oris et faucium putredine cum tetro odore,vrinæ omnimoda ſuppreſſione, in præſens diſcrimen deducitur. Accerſitur medicus , & ex ſignis & ſymptomatis re coniectura artificiali cognita, ſedula opera , & ſumma arte medetur : tantúmque medendo proficit , vt multis adhibitis præſidiis, mulierem Dei ope integrè ſanarit:viuitque nunc,& valet vegeta & conſtans,& ſaluberrimo ſtatu prædita.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

INter vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis eſſe, rectiſſimè eſt à Galeno pronunciatum. Quid enim admirabilius dici quicquam

*Gal. li. de theriaca ad Piſonem.*

quam poteſt, quàm eſſe vnam quampiam ſubſtā-tiam ita ſubſtantiæ noſtræ aduerſariam, vt planè deleteria ſit, momentóque vitam rapiat? Sunt e-ni quædam eius generis, quæ quum vinci nulla ſui parte à natura poſſint, corpus omnino vin-cunt ac mutant, prorſúſque aduerſaria quadam qua prædita ſunt facultate interimunt. Quæ ve-rò talia ſunt, venena dici conſueuerunt. Id enim venenum eſt, quod homini tota ſua ſubſtantia atque natura contrarium, ipſius ſubſtantiam e-uertere atque corrumpere poteſt. Ex medicamen torum enim genere quæ eiuſmodi ſunt, vt nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte, ſed tota ſeruata in-tegra, corpus ita afficiunt atque immutant, vt grauia, pernicioſa, & naturæ animalis corrum-pentia ſint, totum eorum genus deleterium, pe-ſtilens, atque venenum dici meretur: vt lib. 3. de temperamentis ſcitiſſimè dixit Galenus. Vt verò venenum interimat, & noſtri corporis ſubſtan-tiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit in-ueſtigaſſe, ſiquis propiùs rei naturam ſpectet, & ab ipſius eſſentia tractationem omnem ingredia-tur: quod iis qui cum demonſtratione quippiam ſunt dicturi faciundum rectiſſimè Galenus edi-xit. Itaque venenum omne intra corpus aſſum-ptum, omnibus ſuis facultatibus, naturęque pro-prietate, cibo quo nutrimur prorſus opponitur. Vt enim cibus ſimilitudine quadam ſubſtantiæ, natiui caloris actione, in noſtri corporis ſubſtan-tiam vertitur, fitque ſanguis alendo corpori ap-tiſſimus: tandémque facultatis altricis ope in om ni ſui parte membris quę præcipuè nutrit, ſimilis effic

*Venenũ quid.*

*Galen. lib. 5. de ſympt. cauſ.*

efficitur, locum illius quod à nobis continuè effluit ſubintrans:ita venenum contrario ſe modo habens, corpus ac membra quibus primò adhæret,in ſibi peculiarem venenatam naturam tranſfert.Vnde quemadmodum quę in alimoniam cedere poſſunt,ſi à nobis edantur,in noſtram demutantur ſubſtantiam: ſic contrario prorſus modo, venenata in corpus aſſumpta, vniuerſa corporis noſtri membra,valida immutãdi facultate quam continent,venenata quoque reddunt: quòd omne agẽs, eo in quod agit potentius eſſe oporteat. Vnde meritò fit, vt venenum vi ſua agendi valida noſtram vincat euertátque ſubſtantiam, in ſuam venenatam naturam, homini exitialem, transferens:perinde atque ignis,vi ſua agendi potentiſſima,ſubditam materiam, paleas, ligna,ſtipulam, celerrimè in ſeipſum conuertit, ac conficit. Ob id igitur ſapientiſſimi rerum indagatores dixiſſe viſi ſunt, venenum homines interficere, corrupta corporis temperie & compoſitione, fractis contrarietate quadam corporis viribus, & diſſoluto natiuo calore:ſiue congelatione,ſiue putrefactione aut eroſione, aut naturæ diſſimilitudine,&aduerſaria qualitate id tandem fiat.Natiui autem caloris diſſolutio & extinctio, auctore Galeno, mors eſt. Venenorum porrò etſi multæ differentię ſunt,vt quædam à plantis,alia ab animalibus virus eiaculantibus,non pauca à metallicis & mineralibus deſumantur:(vt latiùs nos in noſtris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hîc tamen tantùm de ea agemus ſpecie, quæ è mineralibus eſt:nempe de argento ſublimat

*Venenum vt interimat.*

*Gal. libr. 2. de temp. Et Ariſtoteles li. de vita & morte. Lib. 3. cap. 18.*

blimato, lethali planè & præſentaneo veneno, quod huic generoſæ mulieri propinatum fuit. Itaque antequàm ſymptomatum quæ grauiſſima huic pauperculæ mulieri acciderunt, narrationem ingrediar, quid argentum ſublimatum ſit, quæue illius natura atque potentia, & quomodo clanculum datum ſit, ediſſeram. Argentum itaque ſublimatum, quod vocant, factitia quædam res, non ſponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, eſſe deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & ſale quod Ammoniacum vocant, vtriſq; ſimul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in fornacem poſitis, vt hæc ignium vi in vaſis ſublime tollantur: vbi ſalis modo quæ in ſublime lata ſunt, concreſcunt, lapideſcúntque ſacchari candore: ídque quod ſic concreuit, ſublimatum meritò vocatur, à ſublimi vaſis loco in quo concretum reperitur. Graue vtique & exitiale venenum id eſt, eroſione & putredine enecans, & diris cruciatibus viſcera, & quæ attingit membra lancinãs: vti in hac nobili muliere plena ſenſuum fide experiri licuit. Nam quum hæc grauitatem corporis, ſpontaneámque quandam laſſitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem perſentiſceret, (morbi futuri, ſiquid Hippocrati creditur, certa indicia. iam enim dicere pergo, vt incauta hæc mulier dirum venenum ſumpſerit, & quæ inde hauſto veneno ſymptomata paſſa ſit) me in conſilium adhibuit, vt quid illi facto opus eſſet ad morbum aduentãtem propulſandum bona fide conſulerem. Ego verò ex enarratis tum & ſignis aliis, ex plenitudine, & humorum

*Argentũ ſublimatum, & illius confectio.*

*Hippoc. lib. 4. aphor. 20.*

morum cacochymia iſthæc quæ pateretur oriri ſymptomata iure arbitratus, conſulo vt cauta victus ratione, ſanguinis miſſione, atque purgatione congrua, celeriter venienti morbo occurrat: futurum alioqui vt in grauem aliquem morbum incideret. Illa monitis meis obtemperat: dúmque apta illi ad medelam præſidia compono, clyſteres & apozemata: mala ſorte factum eſt, vt clàm quidem, ſed ſtudio & de induſtria fortaſſe, noctu intra ſyrupum, quem craſtino die in aurora de more ſumptura erat, bona argenti ſublimati portio iniecta ſit. A quibus verò, & qua id ratione factum ſit, ignorationis ſilentio inuoluendum eſt. Vbi illuxiſſet dies, miſera potionem petit, &, prôh dolor, pro ſalutari potione lethalem & venenatam accipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hauſiſſet, dolum percipit: & graui oborta in faucibus, gutture toto atque ore acrimonia, nauſea, caliginéque conſequentibus, venenatam ſe eſſe palàm prædicat. Statímque ipſa digitis ori admotis, vomitum ſibi concitat. Sed tamen veneni vis latiùs ſeſe pandit: móxque acutiſſimus in ventriculo & inteſtinis dolor innaſcitur, tormina grauia in imo ventre, vrinæ omnimoda ſuppreſſio, grauis & fœtens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depaſcentia, ita vt dentes omnes commoti ſint, torua facies, anguſtia, defectio animi crebra, miſeram derepente inuadunt. necdum tamen inter tot mala acceſſitur medicus. Tãdem verò accerſor ipſe, qui præſens ex ſignis & ſymptomatis rem vt erat deprehendens (quum id explicare nemo aſſidentium auderet, aut non vellet)

let) mox venenatam eſſe mulierem, ipſámque dirum, & ex erodentium genere ſumpſiſſe venenum intrepidè pronuncio: eſſéque illi, vt veneno affectæ, operoſa & celeri manu ſuccurrendum. Atque vbi hæc pro mei muneris ratione protuliſſem, certiore narratione res mihi tota patefacta eſt. Túmque magna diligentia ſuccurrendum ratus, protinus oleum copioſum butyro recenti admixtum mihi dari præcipio: ea inuicem commiſceo, & miserę ægrotanti deuorandum in manus do: iubeóque vt mox impoſitis ori digitis, pennáque gallinacea oleo & butyro imbuta, vomitum promoueat. quod quum effeciſſet ipſa, concitatus eſt vomitus. Sed quod euomebatur, tam acre & mordax erat, vt vri ſibi guttur & fauces ægra, tanquam in incendio poſita, teſtaretur: móxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, ſuadeo. Eodémque momento clyſterem iniici iubeo ad acrimoniam in inteſtinis genitam & tormina compeſcenda. Conſtabat autem clyſteris compoſitio ex refrigerantibus, emollientibus, mucillaginoſis & pinguibus, atque etiam ſatis validè humores detrudentibus, in hunc qui ſequitur modum: ℞. Maluæ, biſmaluæ, matrum violarum, brancę vrſinę, foliorum lactucæ, cucurbitæ & portulacæ (erat enim æſtas) cuiuſque M. j. ſeminum frigidorum maiorum cum cortice contuſorum, ſeminum lini, althęæ & fœnogræci, ana ℥. j. ſeminum aniſi & anethi (ad flatus diſcutiendos) ana ℥. ß. florum chamæmeli & meliloti, ana P j. furfurū macri P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur: in colatura diſſolue

CVRATIO.

cathol

catholici ℥.j.caſſię cum ſaccharo, hierę picrę Galeni, ana ℥.ß.olei violati ℥.iiij. mucillaginis ſeminis lini & tragacanthę recenter extractæ ℥.j.ſacchari rubri ℥.ß. Miſce. Fiat clyſter. A clyſteri iniecto & emiſſo dolores vtcunq; remitti viſi ſunt: ſed paulo pòſt cum inſultu & pari acrimonia redierunt : túmque ex lacte & oleo violaceo multo clyſterem alium parari iubeo,quem iterari etiam ſub veſperam iuſſi. Mirè hoc iniecto clyſteri & repetito dolores ſedati ſunt.Porrò ad veneni cōpeſcendam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem dari præcipio, vbi vomitu & clyſteribus venenum è viſceribus detruſiſſem : ídque in hunc modum : ℞. Catholici ℥.j. rhabarbari electi in aqua endiuiæ cum pauco cinnamomi electi infuſi,& manè fortiter expreſſi, ʒ.ij. electarij roſati Meſuæ ʒ. iij. pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ.j. (eſt enim peculiare antidotum aduerſus argenti ſublimati vim deleteriam) ſyrupi violati & de limonibus, cuiuſque vnciam vnam.Fiat potio cum decocto communi medicinæ : quam poſtridie ab accepto veneno ſumpſit, leuaménque ab illa non minimum ſenſit:quòd in huiuſmodi caſu confertim ac properè veneni ſeminarium ſit omnino reſtinguendum,& à corpore explodendum vacuantibus medicamentis, ne venenum mora in corpore lethalem noxam adferat. ¶Idque præcepiſſe viſus eſt Hippocrates quum dixit, Medicari in valde acutis, ſi materia turget,eadem die.tardare enim in talibus malum eſt. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis morbus, ob ídque confeſtim ad veneni eduction *Hippoc. lib. 4. aphor. 10.*

ctionem & illius lethalem vim reſtinguendam eſt omnino properandum, atque à maximis (vt iubet Galenus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdum ceſſabant, & ventriculi ardor perſtabat, fotum paraui, ad ardorem huiuſmodi compeſcendum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum ſolatri, lactucæ, portulacæ & plantaginis, ana M.j. foliorum abſinthij & menthæ, ana M.ß. pampinorum vitis M. j. roſarum rubentium P.ij. florum nymphææ, chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum maluæ, althææ, lini, fœnogræci, aniſi & anethi conquaſſatorum, ana ℥. ß. caryophillorum contritorum ℥. j. Fiat omnium decoctio in aquæ & vini partibus æquis (erat autem vinum album tenue & aquoſum) & cum filtris infuſis, expreſſis, & admotis ventriculum fouebam ante cibum. A fotu verò ſequenti vnguine inungi ventriculum iubebam: ℞. Oleorum maſtiches, cydoniorum, nenufaris, roſati & lentiſcini, & de abſinthio, ana ℥.ij. vtriuſque coralli, roſarum rubentium, ſeminis ſumac, ana ʒ. j. cryſtalli puriſſimi ʒ. j. ß. caryophyllorum, cinnamomi electi, calami odorati, ana ℈. ij. theriacæ electæ ℈. iiij. maſtiches, olibani, ana ʒ. ß. Cum cera alba fiat in modum linimenti, quo ventriculus poſt fotum inungatur. Ad veneni ſeminaria frangenda potiones & antidota quotidie dabam, interdum ſemel, interdum etiam bis. Erant autem huiuſmodi: ℞. Pulueris cryſtalli puriſſimi ℈.iiij. pulueris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris roſatæ nouellæ, cuiuſque ℈.ij. ſyrupi cotoneorũ, & de nenufare, interdum violaceum appon-

*Gal. li.5. met. me.*

apponebam, ana ℥.j. Ex aqua decoctionis ſcabioſæ, oxalidis, & portulacæ potionem, quæ vice alexipharmaci eſſet, propinari iubebam, quoad ſe vis & impetus veneni remiſiſſet. id quod ex ſymptomatum & caſuum remiſſione coniicere erat. Ad octo continuos dies potionibus iis ſum magno & felici ſucceſſu vſus. Porrò in iuſculis etiam (quę ego ex pinguiſſimis capis & gallinis, pinguíque caſtrato parari iubebam, ad eroſa vi medicamenti lethalis membra læuiganda) cryſtalli pollinem & diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta, & illigata, infundi iubebam, vt in iuſculum cryſtalli vis ebullitione tranſiret: antidotum vtique præſens noxæ à veneno illatæ remouendæ. Cæterùm ad oris vlcera, palati & linguæ, variis ſum colluſionibus & gargariſmatis vſus: modo ad reprimendum, inflammationémque ſedandam: modò ad putredinem ſiſtendam, modò ad læuigandum & agglutinandum quod exulceratum fuerat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & ſua quoque peculiaria admoui præſidia. Horum hæc fuit à me ſeruata ratio. Ad oris vlcera ex tempore: ℞. Aquarum ſolatri, prunorum ſylueſtrium (quæ vulgus Arelatenſe Agrenes vocat, & ſtypſim maximam habent, valdéque fluentem humorem repellunt) aquæ peculorum roſarum, myrti, & nymphęę, ana ℥.iiij. diamorωn ℥. ij. ſucci granatorum muſorum ℥.iij. ſyrupi myrtini, mellis roſati colati, ana ℥.ij. Miſce: fiat gargariſatus. Hoc etiam gargariſma confeci: ℞. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, centinodiæ & lentiſci, ana M.ß. lentium P.j. roſarum

e rub

rubrarum P.j.ſeminum ſumac & plantaginis,ana ℥.j. ordei cum cortice P.j. Fiat omnium decoctio ad ℔.j.& coletur. In colatura diſſolue ſyrupi cotoneorum,ſucci granatorum muſorum,ſyrupi de berberis,ana ℥.ij.Fiat gargariſma.Interdum verò hoc altero ſum vſus,ad agglutinandum & lenien dum, vbi iam finita eſſet putredo. ℞. Paſſularum pinguium exacinatarum numero xx. Iuiubarum, ſebeſten,ana paria v.caricarum pinguium numero vj.amyli,tragacanthi,ana ʒ.j.glycyrrhizę mun datæ & contuſæ ℥.ß. Fiat omnium decoctio in aqua ordei recenter & ſtudioſè facta ad ℔. j. In colatura adde ſyrupi violacei & capillorum, ana ℥.ij.ſacchari candi, penidiorum,ana ℥.j. Fiat garгariſatus, ſeu collutio oris. Quin & in id rei linctibus vſus ſum huiuſmodi: ℞. Pulueris diaireωs & diatragacanthi frigidi, cuiuſque ʒ. ij. carnis paſſularum ſine arillis ℥.j.pulueris glycyrrhizæ ʒ. j. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥.ß.Ex ſyrupo violaceo excepta fiat linctus. Putredinem porrò, quæ multa in ore & palato ſuberat, ne ſerperet, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis & roſarum excepta,inhibuimus. Dentes verò commotos,gingiuáſque nigrefactas atque eroſas,iis præſidiis iuuimus:℞.Boli Armenij præparati,ſanguinis draconis,coralli rubri,ana ʒ.j.maſtiches,margaritarum ſelectarum, ſeminis plantaginis, ana ℈. iiij. cinnamomi electi ʒ. j. granorum tinctorum, radicis iridis Florentiæ,ana ʒ.j.ß.Miſce: fiat omnium puluis ſubtiliſſimus: applicetur gingiuis & dentibus cum pauco vino electo, colluendo poſtea os. Vti iubebam ad firmand

mandos dentes decocto lentiſci, ſummitatum oliuę ſyluestris, plantaginis & aluminis. Nigritiem è dentibus abſtuli aqua ſublimationis ſalis communis, aluminis, & radicis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari, fruſtulo è lentiſco in dicta aqua madefacto: & mox ſordes in dentibus hærentes magna facilitate detergebantur, lęuórque & candor ac firmitas dentibus reſtituebatur. ad id enim præfata aqua mirè efficax eſt. Hæc dentibus & gingiuis adhibita prouidentia. Quoniam verò vrinæ ſuppreſſio maximè vrgebat (biduum namque totum ſuppreſſa in hac ægrotante malefica veneni vi vrina fuerat) huic ſymptomati magna cura inſtandum duxi. Itaque potionẽ paro huiuſmodi ad id præſtantem: ℞. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & ſaxifragiæ, ana M.ß. glycyrrhizæ contuſę ℥.ß. ſeminum melonum mundatorum ℥. ij. Fiat omnium decoctio in aqua ad ℔.j. & coletur. Colaturæ adde mellis electi ℥. ij. butyri recentis ſine ſale ℥. j. ſacchari candi ℥.ß. Deſpumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione: & vbi refrixerint, ad vſum ſeruetur decoctũ: ex quo ſumere iubebam ℥. ix. ieiuno ventre: addebámque ſyrupi capillorum veneris, & de limonibus, cuiuſque ℥. j. Ad proritandam item vrinam, deobſtruendóſq; meatus balneo ſequenti vſus ſum: ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicib. ana M.ij. foliorum raphani, cretæ marinæ, & petroſelini Macedonici, cuiuſque M.ij. florum chamæmeli, meliloti & geniſtæ, ana P. j. ſeminum lini, althææ, maluæ, fœnogræci, ſaxifragiæ, & milij ſolis, ana ℥.j. furfuris

*Balneum ad vrinæ ſuppreſſionem.*

P.iij. Fiat omnium decoctio in ſufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis ℔.iij. Sedeat in dicto decocto calido vſque ad vmbilicum:atq; in exitu à balneo hanc illi dari potionẽ iubebam: ℞.Succi limonum ℥.iij.ſacchari candi puluerisati ℥.ß.aquæ quinque radicum,aquæ raphani, ana ℥.iij. Fiat potio: quam ſumere iubebam in exitu balnei. Veſicæ regionem totam oleo liliorum, de ſcorpionibus, cum axungia cuniculi & gallinæ, addito croci momẽto,illinebam.Quod quum adhuc res ipſa pro animi voto non ſuccederet (pauxillum namque adhuc, ídque cum magna difficultate,emittebatur vrinę) ad fortiora tranſcendere viſum eſt. Itaque hanc alteram illi dari potionem iuſſi:℞.Trochiſcorum de myrrha,pulueris lithontribon, ana ʒ. j. ſyrupi capillorum & de limonibus, ana ℥. ij. pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ. ß. Ex aqua raphani & artemiſiæ potio paretur: quę detur muliere in balneo conſiſtente.Quin & hanc alteram vnctionẽ illi præſcripſimus:℞.Vnguenti dialthææ ℥. iiij. axungiæ gallinæ recentis, axungiæ cuniculi,ana ℥.j.myrrhæ,ſeminis petroſelini,ſaxifragię,&milij ſolis,ana ʒ.j.galbani electi,radicis iridis Florentiæ,ana ʒ.ß.croci ℈.ij.olei de lilio, & ſcorpionum, ana ℥. j. ceræ modicum. Miſce:fiat vnguentum:applicetur perineo in exitu balnei. Iterari etiam iuſſi præfatam potionem trochiſcorũ de myrrha, adiiciendo pulueris diamargariti frigidi,& theriacalis Guidonis, cuiuſque ℈. j. Tantum verò medendo profecimus, vt tandem copioſam mingeret ægra vrinam in balneo, poſt quartum à ſuppreſſione diem: túmque
liberè

liberè procedere vrina cœpit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, obliuiſcebamur. Conditum in id huiuſmodi parauimus: ℞. Conſeruæ roſarum, nenufaris, & bugloſſi, ana ℥. j. corticis citrij conditi, radicis bugloſſi conditæ, ana ℥. ß. manus Chriſti cum margaritis recenter facti ℥. ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris cryſtalli puriſſimi, ana ʒ. j. Miſce cum ſaccharo: fiat conditum auri foliis incruſtatum, quo vti ſæpe in die iubebam cum aqua bugloſſi. Epithema cor roborans admouimus vt ſequitur: ℞. Aquarum roſarum, bugloſſi, acetoſę, nymphææ, & myrti, & florum citrii, cuiuſque ℥. iiii. vini albi potentis ℥. iii. pulueris diamargariti frigidi, & diambræ, ana ʒ. ß. granorum tinctorum ʒ. i caryophyllorum ℈. ii. moſchi g̃. iii. caphuræ g̃. ii. Miſce: fiat epithema pro corde. Sacculum item ex ſerico rubro interpunctum geſtandúmque regioni cordis præſcripſi: ℞. Roſarum rubearum P. iii. foliorum myrti, ſampſuchi, meliſſæ, ana M. i. omnium ſantalorum, ana ʒ. ß. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ. i. pulueris diamargariti frigidi ℈. iiii. moſchi g̃. x. caphuræ g̃. v. Miſce: fiat ſacculus rotundus interpunctus, geſtandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore perceptum, qui & ſummus erat, & multo tempore ægram afflixit, his ſum remediis vſus: ℞. Foliorum plantaginis, lactucæ, portulacæ, & acetoſæ, ana, M. ß. cucurbitæ albæ per fruſta inciſæ (erat enim tum earum copia, quòd ęſtas eſſet) M. ß. lentium P. ß. aluminis ℥. ß. Colentur omnia poſt

decoctionem in aqua:colaturæ adde ſucci granatorum muſorum ℥.iii.ſucci portulacæ depurati ℥.iii.ſyrupi violacei ℥.ii.ſacchari candi ℥.i.Fiat gargariſma. Item, ℞. Mucaginis ſeminis pſyllii,cydoniorum & tragacanthæ cum aqua portulacæ extractę,℥.iii.Fiant formulę ad inſtar ſacculorum paruorum,cum panno lineo raro fruſtulis glycyrrhizæ illigato,pro abſterſione linguæ,gutturis & palati. Ad ſomnum prouocandum (vigiliis namque immodicis ægra hęc miſera torquebatur) lotionibus crurum & brachiorum ſum vſus ex decocto foliorum ſalicum, vitis,arundinis,lactucæ, papauerum capitibus,roſarum,violarum& nymphææ floribus:item ſyrupo papaueris, ex decocto lactucæ, nymphææ & portulacæ excepto, & ſub noctem dato : tum verò frontem & tempora vnguento ſoporifero inunxi , cuius hæc fuit deſcriptio: ℞.Vnguenti populei ℥.ii.ſeminis papaueris albi & corticis eiuſdem,ana ʒ.ß. ſeminum lactucæ & anethi, ana ℈. ii. Miſce, & cum oleo de papauere fiat linimentum , quo vngantur frons & tempora hora ſomni.Interdum etiam opii & croci grana duo addidi,ſicq; conciliatus fuit illi,Dei gratia & pręſidiorum ope,ſomnus.Ex ſuccis item portulacæ, oxalidis , & plantaginis depuratis, & ſaccharo finiſſimo exceptis,iulebũ confeci,quem gratiſſimum ægra habebat, & dum ſitiret,illo libentiùs ex aqua ordei vtebatur. Item trochiſcos ſub lingua continendos in hunc modum confeci:℞.Sacchari candi,penidiorum,ana ʒ.ii.ſacchari finiſſimi ℥. i. amyli, tragacanthi, boli Armenii præparati, ana ʒ. i. pulueris radicis iridis Florentiæ

tiæ ℈.iiii. Miſce cum aqua roſarum infuſionis tragacanthæ. Fiant orbiculi ſimiles lupinis: teneat ſub lingua. Interdum etiam ad oris fœtorem remouendum hos præſcripſi: ℞. Sacchari finiſſimi ℥.iiii. moſchi grana vi. radicis iridis ʒ.i. mucaginis gummi tragacanthæ cum aqua roſarum extractæ, quantum ſat eſt. Fiant trochiſci ore continendi. Ad gutturis & faucium aſperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium recenter parato, & cum ſaccharo cando vocato admixto, ſum vſus. Hæc operoſa & moleſtiæ plena curatio fuit, quam in hac nobili muliere ſic malè affecta, & vi lethalis veneni in mortis diſcrimen adducta, exercui, diu multúmque in leuanda miſera ægrotante laborans. Tandem verò Dei clementia, & mea qualicunque opera, integrè ſanata præſidiorum ope fuit: viuítque nunc vegeta, conſtans, & bene habita, ſuarum rerum ſatagens multa cum felicitate & voluptate. Habet ſiquidem præteriti doloris recordatio voluptatem, vt bellè Cicero dixit. Finem iam facio, ſi id inquiſiuero, cúrnam argenti ſublimati potio (quod in pleriſque à me eſt animaduerſum) vrinã protinus ſupprimat. Euentus huiuſmodi cauſam duplicem eſſe ipſe arbitror: alteram veneni impetũ, acrimoniam, citámque & pręcipitem nimiùm actionem, ob caliditatis exceſſum, qui in eo medicamento ſummus eſt, nempe è quarto calfacientium ordine: ob quem caloris exceſſum fit vt vehementer citoq; humores corporis trahat, exagitet, & inſtar ſæuientis flãmę huc atq; illuc rapiat. Vnde fit, vt exagitatis & detruſis humorib. atque impetu actis, illorum

portio in veſicæ ceruicem decumbēs, vrinæ meatum obſtruat, ſicque vrinę exitum prohibeat, vnde ſuppreſſio oriatur: pręſertim vbi qui decidunt humores, craſſi, glutinoſi, lentique fuerint: vti in mulieribus pro maiori parte eſſe ſolent, atque in his qui deſidem vitam agentes, multo cibo potúque viſcera diſtendunt ac ſaginant, vt in quibus facilè obſtructiones euenire paratæ ſint. Altera, & propior cauſa, ipſa veneni natura eſt, inſitáque facultas, eáque abdita, qua cęca poteſtate vrinam ſupprimendi vim habet; vti lepus marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides veſicam item lædendi vim peculiarem quandam & ſibi propriam qua id operentur habent: quòd antipathia quædam inter venenum hoc & veſicam interſit, vti inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc eſt, ab argento ſublimato veſica. Sed iam hîc finis eſto ad Dei laudem & gloriam.

## OBSERVATIO VII.

*Eximius legum doctor Ioannes Spinaldus, ciuis Arelatenſis, ſumma fide et integritate vir, quum cordis palpitatione grauiſſima afficeretur, ita vt in mortis diſcrimen incidiſſet, graui & clamoſo tum capitis tum vētriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempeſta ſomniferū ſyrupum à me illi præſcriptū quum ſumpturus eſſet, illius loco aqua ſublimati, qua ad fucum vti mulieres cōſueuerunt, illi propinatur: ídque ſorte & caſu. Nam quum eſſet phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eáque ei proxima in qua ſyrupus continebatur, ægérque inſom*

*inſomnis manens ſyrupum ex præſcripto poſceret: contigit id temporis lucernam extingui, túmque quæ illi miniſtrabat ancilla, pro ſyrupo phialam ſublimati in mediis tenebris manu ſumit, magnáque copia ægro propinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium æger ſumit, pro ſalutari ſcilicet lethalem potionem. Nec quid ſumpſiſſet intelligens, nihil quicquam de re profert: etſi inter hauriendum grauem in gutture, lingua & palato acrimoniam ſenſiſſet. Mox verò grauibus & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit: ita vt in furorem præ dolorum ſæuitia penè deduceretur, noctes & dies perpetuo eiulans ac clamans, vt ad multam à domo diſtantiam eiulatus atque clamores exaudirentur. Túmque perterrefactus ego tam triſti & ſubitario euentu, quid ſumpſiſſet æger inquiro, ecquiſnam illi ea nocte miniſtraſſet: ſed nequicquam tamen de re vt erat declaratũ eſt. Tantùm dicebant ſe ſub mediam ferè noctem ſomniferum propinaſſe ſyrupum. Quod quum diligentius poſtero die inquirerem, nequicquam ſedatis doloribus, ſed continuè augeſcentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem vndenam tam ſæui dolores oriri poſſent, à bilioſo eóque valde acri humore atque æruginoſo, tunicas ventriculi vellicante, naſci coniectura artificiali arbitrabar, eius quod acciderat prorſus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alleuabatur) nihil quicquam me proficere viderem, valde animo angebar. Quúmque poſt ſextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam quæ in abaco erat in manus ſumpſiſſem ad lotium ſpectandum,*

*dum, phialas duas vitreas abditas cerno: alteram ſyrupi plenam, vacuam alteram, & fuco albo adhuc madentem. Vtraſque arripio, deprehendóque ſyrupum eſſe ſomniferum illum quem ante ſex dies ad conciliandum ſomnum præſcripſeram, neque illi propinatum fuiſſe: inuentáque phiala altera, in qua fucus erat, vacua: coniicio hinc illi datam potionem eſſe. Mox accitis domeſticis, verum comperio, datam illi aquam ſublimati, qua ad fucum vti mulieres, vt ſpecioſiores videantur, ſolent. Re cognita, ad medendum totis viribus inſiſto, vt ſanè poteram. ſex namque iam dies ab epoto veneno (vt antea dixi) prætererierant. Deducitur æger ad extremum vitæ, deplorata ſalute, crebris animi deliquiis, virium defectione, tabe, torminibus, inſomnia, & intolerandis doloribus afflictus, vt iam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi ciuium crediderunt, & aliis ac mihimetipſi ægrum viſuro, mortuum eſſe renuntiarunt: tametſi falsò. Hic enim poſt diuturnum tempus, ſenſim antidotis crebrò datis, vacuationibus aptis, clyſteribus ex lacte paratis, balneis, lactipotatione, fotibus, & vnctionibus lenientibus reſurgere incipit. Siſtuntur dolores, remittuntur ſymptomata, augentur paulatim vires, reficiuntur membra collapſa atque ſpiritus: tandem poſt trimeſtre tempus, præter meam & omnium expectationem, integrè Dei præpotentis manu atque auxilio curatur: ſuperſtéſque & incolumis nunc agit, tranſactis iam annis plus minus decem. Euentus profectò, qui ob raritatem admirationem ciuibus cunctis incredibilem præbuit.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVantum periculi tremor cordis adferat, ſi

& creber ſit,& ægrum vehementer infeſtet,tum à Galeno,tum ab Auicenna rectiſſimè dictum eſt. Galenus namque eos qui palpitatione cordis malè haberent, ante ſenectutem morte præuentos eſſe ingenuè teſtatur. Auicenna verò cauendum maximopere ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit,his verbis commonuit:Ille (inquit) cui tremor cordis aſſiduè acciderit, de ſeipſo ſit ſollicitus, ne ſubita intercipiatur morte: quòd ſymptoma huiuſmodi quum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, indéque in mortem facilè tranſmutetur: vt idem auctor fen xj. tertij, tractatus ſecundi capite primo conceptis verbis affirmauit. Nimirum igitur ſi in grauem noxam incurrant qui tremore cordis tentantur: vt huic viro,cuius nunc tam verendi ſymptomatis naturam,cauſas, curationémque explicamus, accidiſſe perſpeximus: qui à tali affectu in præſens vitæ periculum deductus eſt, magnóque labore curatus. Eius itaque ſymptomatis cauſa erat,cordis intemperies calida, cum affluxu atrabilarij ſucci flatulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehemens oriebatur. Nec ſolùm cordis vitio,ſed &ventriculi quoque id mali oriebatur. ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibúſque refertus, patienti cordi mali materiam per conſenſum ſubminiſtrabat. Ventriculi namque culpa id ſymptoma fieri Auicenna conceptis verbis teſtatus eſt tract. 2. ca. 2.fen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam cordis intemperiem quàm etiam per conſenſum à ventriculo flatus plurimos ſuggerente,

*Gal.li.5. de lo. aff.ca.1.*
*Auicenna fen 3.primi li.doct. 5.cap.1.*

ſympt

ſymptoma hoc proueniſſe in hoc viro pro explorato habendum eſt. Illud namque indicabant inappetentia multa, & à cibis omnis generis auerſio, ructus ore emiſſi plurimi, grauitas & tenſio in ſtomacho perceptę, imbecilla concoctio, & quòd accepto cibo magis quàm antè acceptum affligeretur. Iſthæc namque omnia ventriculum intemperatum eſſe abundè declarabant, cordíque affecto conſenſum præſtare. Vnde duplicato malo nimirum ſi æger grauiſſimè atque diutiſſimè laborarit: tanto præſertim accedente fortuito caſu veneni incogitanter ebibiti. Malum etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per ſympathiam magis, quàm per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde ſublatis vaporibus caput implentibus, & pulſatiuum dolorem creantib. Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd & cibum non ſumeret, & aſſumptum qualemcunque cibum imbecilla ventriculi facultas non rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui magnam & natiui caloris & ſpirituum copiam diſſoluebat: vnde collabi vires, & contabeſcere corpus neceſſarium certè fuit. quod commune ferè eſſe ſolet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus euenire, & in ſimia & gallo diſſectis expertum ſe fuiſſe teſtatur. Intellecta ſymptomatum quibus hic vir premebatur natura & cauſis, ſupereſt vt curationis modum quo vſi ſumus, & ab imminenti diſcrimine hominem ſuſtulimus, deſcribamus.

*Gal. libr. 5. de loc. aff. cap. 1.*

CVRATIO.

Primum omnium quoniam florenti ætate æger

ger & temperamento bono, validiſque viribus per initia morbi erat, viſum eſt commodum ſanguinem mittere: quòd & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus, & cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus & Auicenna hoc potiſſimum auxilio mederi ſtudent: præſertim vbi & calida intemperies; & plenitudinis ſigna adſunt, vti in hoc laborante aderant. Itaque pręmiſſo leni clyſteri, ſanguinem detraho è interna dextri brachij vena, vt magis hepatis caliditas remitteretur: (erat enim calido hepate) ídque facio non confertim, nec ſemel: ſed repetitis vicibus, ne diſſolueretur virtus, & melior ſic auerſio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitoſi æquationem apozemata cõfici iubeo: quibus ad octo continuos dies æger vteretur, quòd humores huiuſmodi valde contumaces naturâ quum ſint, longo ad concoctionem tempore indigent. Erat autem ſyrupi ratio talis: *Vbi ſuprà.*

℞. Vtriuſque bugloſſi, vtriuſque cichorij, meliſſæ, acetoſæ, omnium cum radicibus, ana M. j. ſampſuchi, lupuli, fumariæ, endiuiæ, nouellæ non lotæ, ana M. ß. Capillorum veneris recentium, polytrichi, ceterac, ana M. ß. paſſularum pinguium mundatarum ℥. j. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥. ß. polypodij quercini conquaſſati ʒ. vj. doronici Romani ʒ. j. ſeminum endiuiæ, acetoſæ & ocymi caryophyllati, ana ʒ. ß. ſeminum melonum mundatorum ʒ. iij. ſeminis aniſi ʒ. j. caryophyllorum ℈. ij. thymi, epithymi, ana ʒ. ij. florum violarum, borraginis, bugloſſi, & roriſmarini, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam atque dimidiam, *Apozema.*

diam, & coletur. Colaturę adde ſucci borraginis, ſucci pomorum redolentium depuratorum, cuiuſque ℥.iij. ſyrupi de bugloſſa & de pomis Sabor regis, ana ℥.ij. ſyrupi de epithymo ℥.j.ß. Fiat apozema ſecundum artem clarificatum, & aromatiſatum cum puluere diamargariti frigidi & diamoſchi dulcis, ana ℈.ij. pro tribus doſibus, reiterando vſque ad octo dies: & immediatè poſt ſumere iubebam fruſtulum vnum electuarij diamargariti frigidi, ſomnúmque imperabam. Purgaui poſtea

*Purgatio.*

in hunc qui ſequitur modum: ℞. Prunorum dulcium numero ſex, paſſularum pinguium exacinatarum, paria quinque, tamarindorum electorum ʒ.iij. foliorum ſenæ Orientalis mundatorum ʒ.ij. aniſi & cinnamomi electi (ad flatus diſcutiendos qui à ſena excitari ſolent, & ad ventriculum roborandum) cuiuſque ʒ.j. florum violarum, borraginis & bugloſſi, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥.iiij. & coletur: in colatura diſſolue rhabarbari ſelecti, in aqua endiuiæ & pauco vini albi cum momento cinnamomi electi infuſi & expreſſi, ʒ. ij. electuarij de ſucco roſarum, confectionis hamec primæ deſcriptionis, ana ʒ.j. ſyrupi roſati ex nouem infuſionibus ℥. ij. Fiat potio, quam poſt vſum apozematum ſumere iuſſi, feliciterque, & ſine moleſtia operatum eſt pharmacum: indéque alleuari æger aliquantum viſus eſt, tremórque dies aliquot conquieſcere. Tum verò ad roborandum cor, tum intrò aſſumptis, tum foris admotis, me conuerti. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hunc modum: ℞. Aquæ roſarum ℔.ß. aquarum meliſſę & bugloſſi, ana vncias

*Epithema.*

quat

quatuor:pulueris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana ʒ.j. croci g̃.x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ. j. vini albi potentis & odorati ℥.iiij. Miſce:fiat epithema pro corde. Item in id ſacculum interpunctum regioni cordis admouendum confeci, vbi epithemate vti deſtitiſſet: ℞. Roſarum rubrarum P.iij. omnium ſantalorum ana ʒ.j. ß. doronici Romani, vtriuſq; ben, ana ʒ.j. meliſſæ & ſampſuchi ſiccorum, ana. P. ij. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ℈.iiij. pulueris diamargariti frigidi & de gemmis ſine ſpeciebus, ana ʒ.j. trochiſcorum de caphura ℈.j. moſchi grana ſex. Miſce:fiat ſacculus in ſindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in ſummo excouatam:(talis namque ſacculorum pro corde forma eſſe debet) eum applicari iubebam regioni cordis ſub mammilla ſiniſtra. Opiatam cordialem confeci, vt ſequitur: ℞. Conſeruæ roſarum ℥. ij. conſeruæ violarum, florum cichorij & bugloſſi, ana ʒ.vj. corticis citri cõditi ℥.ß. conſeruæ radicum bugloſſi ℥.j. pulueris diamargariti frigidi ʒ.j de gemmis ſine ſpeciebus & diamoſchi dulcis, ana ℈.ij. pulueris caryophyllorum ʒ.ß. confectionis alchermes Meſue, confectionis de hyacintho Auicennæ, ana ℈. iiij. Miſce cum ſyrupo de limonibus & de bugloſſa:fiat in modum opiatæ, de qua capiat ſingulis diebus ieiuno ſtomacho, ad quantitatem caſtaneæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generoſi gilui, diluti cum aqua bugloſſi. Quoniam verò & multi & vitioſi in ventriculo humores, flatúſque plurimi ſubſiſtebant, morbo incrementum præſtantes, ſatagebam

*Sacculus.*

*Opiata cordialis.*

gebam & hos per debita temporum interualla, modò clyſteriis, modò catapotiis deturbare. Catapotia porrò eiuſmodi erant: ℞. Maſſæ pilullarum de hiera ſimplici, & elephanginarum, ana ʒ. j. aloes electæ cum ſucco roſarum lotæ ʒ. ij. pulueris rhabarbari electi ʒ. j. agarici albi & fœminini ℈. iiij. maſtiches, ſchœnanthi, aniſi, roſarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Miſce cum ſyrupo roſato infuſionis roſarum: fiat maſſa ad vſum: capiat interdum drachmam integram, interdum dimidiam tantùm, quum grauitatem & flatus in ventriculo percipiet. Et quum ventris dolores à flatibus commouebantur, hunc parabam clyſterem: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum borraginis, hyſſopi & origani, ana M. j. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. ß. furfuris, florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum aniſi, anethi, fœniculi & carui conquaſſatorum, ana ʒ. ij. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur. In colatura diſſolue catholici ℥. j. hieræ picrę Galeni, diaphœnici, ana ʒ. ij. olei anethi ℥. iij. mellis roſati colati ℥. j. Miſce: fiat clyſter. Ad eundem ſcopum flatus diſcutiendi puluerem à paſtu ſumendum præſcripſi: Accipe coriandri cum aceto infuſionis, maſtiches præparati, & cum ſimplici copertura conditi, ℥. ij. aniſi ſimiliter conditi ℥. j. ß. cinnamomi electi, pulueris diarrhodon Abbatis, pulueris glycyrrhizæ, ana ʒ. ij. pulueris diacitoniten ſine ſpeciebus ʒ. iij. ſacchari roſati tabulati ad duplum. Fiat puluis, quem poſt cibum abſque vllo potu ſumat. Vnctione item vſus ſum: ℞. Cerati ſtomachitici Galeni ℥. iij.

*Pilullæ.*

*Ad flatus diſcutiendos.*

*Puluis poſt paſtum.*

*Vnctio.*

℥.iii.coralli vtriuſque,caryophyllorum,galangæ, aniſi, maſtiches & carui, ana ʒ.ß. calami odorati ℈.ii.olei maſtichini & de mentha,ana ℥.i.cerę modicum. fiat vnguentum pro ſtomacho, quo ante cibum mane & ſero vngatur calidè ventriculus. Ad cordis tremorem nondum ſedatum, ſed per interualla redeuntem,ſequentia rurſus præſcripſi: ℞.Pulueris diamargariti frigidi ʒ.i.diamoſchi dulcis & aromatici roſati Gabrielis,ana ʒ.ß. corticis citrii conditi, radicis bugloſſæ conditæ,ana ʒ.i.pulueris caryophyllorum ℈.iiii.(magnam vim in hoc affectu curãdo, vel Auicennæ teſtimonio, habent) ſacchari ſelectiſſimi in aqua roſarum & ſucco bugloſſi diſſoluti, quantum ſat eſt. fiat electuarium in tabulis põderis ʒ.ii.capiat omni mane teſſellam vnam,deſuper bibendo cochlear vini albi cũ aqua bugloſſi diluti. Item,℞.Omnium ſantalorum,roſarum rubearum,ana ʒ.ii.doronici romani,vtriuſq; ben,caryophyllorum,granorum tinctorum, ana ʒ.i. pulueris diamargariti frigidi & diamoſchi dulcis,ana ʒ.ß.trochiſcorum de caphura g̃.x. moſchi g̃.vi. pulueris myrtillorũ, aniſi & cumini, ana ℈.i. Ceræ in oleo roſato & ſucco bugloſſæ diſſolutę miſce,& manibus inunctis vino Cretenſi vel alio aromatico & generoſo, fiat magdaleon,ex quo fiat emplaſtrum rotundum ſuper alutam cum ſindone rubea coopertam:admoueatur regioni cordis.Item puluerem ſequentem ante cibum tribus horis ſumere iubebam cùm ab aliis medicamentis obſtineret. ℞. Bugloſſæ cum ſuis florib.exſiccatę & pulueratę ʒ.iii.caryophillorum ʒ.i. margaritarũ albarum ℈.iiii. diamoſchi

*Emplaſtrum.*

*Puluis.*

dulcis ℈.ii.aniſi ʒ.i.ſacchari roſati in teſſellas formati ad pōdus omnium:fiat puluis,de quo capiat cochlear vnu ieiuno ventre alternis diebus. Puluiſculum item cinnamomi,caryophyllorum& aniſi ſimul mixtorum,iuſculis imponi iubebam ad flatus diſcutiendos,& ventriculum ad cor roborandum. Quum verò pathena magis inualeſceret palpitationis cordis, potionem hanc ſumere in aurora iubebā calidam:℞. Confectionis Alchermes & de hyacintho, ana ʒ.ß. noſchi g̃.ii. ſyrupi de limonibus ℥.ii.aquę bugloſſę quantum ſat eſt. Fiat potio,quam iterari iubebam, vbi ſymptoma premeret. Aduerſus partiū pectoralium extenuationem nimiam,& exſiccationē,vnctionē paraui hanc:℞. Vnguenti reſumptiui ℥.ii.mucaginis tragacantæ & ſeminis cydoniorū cum aqua roſacea extractæ, ℥. i. croci ʒ. i. olei violacei, ceræ albæ, quantum ſat eſt:butyri recentis ℥.i. Miſce:fiat linimentum,quo vngatur regio pectoris,vt decet. Quum vrgeret capitis dolor, pilullas dabam coccias & aureas, & vacuato humore errhinon præſcripſi:℞. Sampſuci M.i.agarici ʒ.i.nucis moſchatę ℈.ii.fiat omnium leuis ebullitio in aqua,& coletur:colaturæ adde vini albi ℥.i.ſucci betę nigræ ℥.ii fiat caputpurgium. Stomacho laboranti vt ſupra dictum eſt proſpexi variis vacuationum generibus,per Clyſteres,hieram,&catapotia:tum ventriculum foui decocto roſarū,florum,chamæmeli, roriſmarini, abſinthii coma,origano, pulegio, calamintha , adiectis caryophyllis , coriandro & furfuribus:vngebāq; oleo lentiſcino de maſtiche &abſinthio:interdum Cerato Galeni vt ſuprà habitum

*Potio ad tremorem cordis.*

*Errhinon.*

*Potus ad ſtomachum.*

bitum eſt:& quum ingens vrgeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutem præ magnitudine proſterneret, Philonij Romani ℈.ij. dabam cum puluere cryſtalli puriſſimi, & aromatici roſati item polline: ex oximelite ſimplici, & aquis intybi & hyſſopi exceptis: tum emplaſtro hoc: ℞. Maſſę emplaſtri pro ſtomacho ℥. iij. emplaſtri de meliloto ℥.i.ß. maſtiches ʒ.ii. aniſi ʒ.i. roſarum rubearum, galãgæ, ciperi, calami odorati ʒ.i. Miſce cum oleo roſaceo & de abſinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleon manibus inunctis vino rubeo generoſo, ex quo ſcutale fiat emplaſtrum ventriculo admouendum. Interdum vbi ſęuire dolores videbantur, & murmurilla in ventre percipi cum flatuum copia, clyſterem hunc iniiciebam: ℞. Olei anethi & chamæmeli, ana ℔. ß. axungiæ gallinæ recentis ℥.ii. caſtorii ʒ.i. Fiat clyſter: detur inſtãte dolore. Quoniam verò & durities in ventriculo percipiebatur, hoc itẽ emplaſtro poſt fotum ſum vſus: ℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto ℥.ii. emplaſtri filii Zacharię, emplaſtri de maſtiche, ana ℥.i.ß. abſinthii ſicci ʒ.i. ſtyracis calamitæ, bdellii mollioris, ana ʒ.i. axungiæ gallinæ recentis ℥.i. croci ℈.iiii. malaxentur omnia cum oleo liliorum & terebinthina reſina: fiat emplaſtrum ventriculo admouendum. Fouebam & hoc ingenio dolentem ventriculũ, qui ab epoto veneno mire diſſolutus, & intenſiſſimis doloribus contortus remanſerat. ℞. Foliorum iuſquiami albi, & abſinthii Romani, ana M.ß. maſtiches ʒ.iii. cryſtalli puriſſimi ʒ.ii. (eſt enim antidotum ſingulare ad ſublimatũ epotum) incoquantur omnia in ſequentib. oleis, nempe roſati

*Emplaſtrum ad ſtomachum*

*Alius fotus ad ventriculũ veneno malè affectum, & æſtuantem.*

ſati, violati, liliacei & anethini, cuiuſque ℥.iiii. vini rubei ℔.ß. Vbi incocta fuerint, coletur, & decoctũ infundatur in veſica ſuilla in id parata (quotannis enim ſolẽne mihi eſt, quo tẽpore porcorum victimæ fiunt, multas mihi in eum vſum ſeruari, quas aere diſtẽtas, & tecto appenſas optimè conſeruo) & calida ventriculo admoueatur. Mirũ quã hoc remedio fuerit adiutus, vt à nullo leuamen maius ſe ſenſiſſe dixerit: vacuato tamen prius noxio in vẽtriculo cõtento humore. Quin ſæpe iubebat æger fotũ hũc ſibi adhiberi, me etiam inſciente, ꝙ inde maximè iuuaretur. Coactus itidẽ fui ad veneni exhauriendã vim, poſt excitatũ oleo multo & butyro vomitũ, inditosq; clyſteres, balneo vti: à quo itẽ mirifice leuatus eſt, moxq; à balneo antidotũ dari iubebã. Horum hęc fuit deſcriptio:

*Balneum.* ℞. Maluarum, altheę, amborum cum ſuis radicib. ana M.iii. matrum violarum, foliorum hyoſcyami albi (ingentẽ nãq; calorẽ & acrimoniam ab epoto veneno ſentire ſe in ventriculo cũ vehemẽti dolore affirmabat) ana M.i. abſinthii M.i.ß. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, roſarum rubentium, florum nymphææ, ana P.ii. ſeminum lini, altheę, fœnogręci, aniſi & omnium conquaſſatorũ, ana ℥.ii. furfuris P.ii. fiat omniũ decoctio in aquæ ſufficienti quantitate pro balneo. à quo dũ egrederetur, ſequentem potionem ſumere iubebam:

*Potio ad ſublimatũ epotum.* ℞. Cryſtalli puriſſimi ʒ.i. theriacæ electæ ℈.ii. butyri recẽtis ℥.i. aquæ decoctionis ordei, quantum ſat eſt. Miſce: paretur potio. Decocto itẽ galli veteris ad dolorum ſedationem vſus ſum, idq; felici ſucceſſu.

*Decoctum Galli veteris.* ℞. Medullæ carthami ℥.i. aniſi ʒ.ii. polipod

podii quercini cõquaſſati ℥.ß. ſalis gemmæ ℈.iiii. hyſſopi P.i. Impleatur ex his vẽter galli decrepiti, & fiat iuſculum. Vrina porrò in hoc viro, pro more eorum qui ſublimatum hauſerunt, ęgrè reddebatur: & balneo vnctioneq; ex oleis liliorũ, violaceo & de ſcorpionib. perinæo admotis, liberè tandem proceſſit vrina. Nõ enim magna in hoc ęgro reddẽdæ vrinæ difficultas ſuberat: ob id arbitror, ꝙ dilutum tantum ſublimati, non totam ſubſtantiam, vt nobilis illa de qua proximè mentionẽ fecimus, ſumpſiſſet: atq; ea ratione minorẽ noxam inferre potuit, præſertim ꝙ ſublimatũ ad fucum apparatum acrimoniam minorem poſſidet, inde etiam non tam ſæua ſymptomata inferre poteſt. Ad maiorem præcautionem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis nixi ſumus, in hũc modũ: ℞. Pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ.ii. pulueris radicis herbę tunici & tormẽtillæ, ana ʒ.i. ſeminis citrii emundati ℈.iiii. pulueris theriacalis Guidonis ʒ.i. conſerue roſarum & bugloſſi, ana ʒ.i. ſacchari albiſſimi quantum ſat eſt. fiat electuariũ in teſſellas diuiſum: capiat ſingulis diebus teſſellam vnam ieiuno ſtomacho. Itẽ dies aliquot, huius electuarii vice, dabam acetoſæ folia aliquot in aceto præinfuſa & mãdenda ieiuno ventre: interdum caricas pingues ex rutę foliis & fruſtulo nucis iuglandis ſumere mane iubebam. Stomacho roborando ſacculũ confeci: ℞. Abſinthii, mẽtę & ſampſuchi, ſiccorũ ana P.ii. omnium ſantalorũ ʒ.iii. cinnamomi electi ʒ.ii. galangæ, caryophillorũ, cyperi, calami odorati, ana ʒ.i roſarũ rubentium P.i. ſeminũ endiuiæ & acetoſæ, corian- *Sacculus ad ſtomachum.*

 dri

dri præparati, coralli rubei, ana ℈.iiij. Miſce, & cũ ſindone rubea fiat ſacculus interpũctus ad formã ſcuti pro ſtomacho: adde moſchi g̃.iij. Et ad dolorum ſedationẽ, humorũ molẽ euacuando dabam interdum pilullas aggregatiuas cũ Philonio Romano cõfectas, vt vna eadẽq; opera & ſedaretur dolor, & cauſa doloris amoueretur. In quẽ etiam ſcopũ clyſterẽ huiuſmodi paraui: ℞. Olei chamæmeli & anethi, ana ℔. ß. pinguedinis gallinę recentis ℥. ij. terebinthinæ electæ ℥. j. Miſce; fiat clyſter. Quumq; iterũ dolores graues recurrerẽt, iterare balneum omnino coactus ſum, & hac ventriculi vnctione vti: ℞. Olei nenufaris, violati & cydoniorũ, ana ℥. ij. mucaginis tragacãthæ, ſeminis pſyllij & cydoniorũ cum aqua nymphææ extractæ ℥. ij. Cryſtalli puriſſimi pulueriſati ʒ. ij. croci, myrrhæ, olibani, ſtyracis calamitæ, ana ʒ. ß. cerę quod ſufficit. Fiat linimẽtum pro ſtomacho ante cibũ. Somnum conciliabam interdum vnica data pilulla ex Cynogloſſo: túmque & ſedabatur dolor, & probè ſomnus obrepebat. Quin dolenti vehemẽter ventriculo atq; inteſtinis cataplaſma hoc admouere coactus fui, à quo planè mirificè ſedabatur dolor.

*Cataplaſma.* ℞. Foliorũ hyoſcyami albi & maluarũ ſub prunis coctarum & debite piſtatarum ℥. iij. farinę ordei & lentium cũ aqua decoctionis maluarum ad cõuenientẽ glutinoſitatem decoctarũ, ana ℥. ij. mucaginis tragacanthę, ſeminum pſyllij, & cydoniorũ, recenter extractæ ex aqua nymphææ ℥. ij. Miſce: fiat cataplaſma, quod dolẽtib. partib. & acrimonia ardoreq; vexatis imponebam. Interdũ ex vnguento de althæa, & reſumptiuo cum butyro recenti

loto,& oleo violaceo partes illinebã. Quin & hoc remedio vti ad acrimoniam retundẽdam coactus ſum, vt ſequitur: ℞. Seminis lini ℥.ß. maluarum & althææ, ana M.ß. fiat omnium decoctio cum forti expreſſione: & coletur. Colaturę adde ſyrupi violacei ℥ iij. Miſce: fiat potio, quam dabã eroſionis ſenſu moleſtante, & locũ fouebam ſequenti fotu: ℞. Maluarũ, althææ, amborũ cũ radicib. ana M.j. foliorũ hyoſcyami & abſinthij, ana M.j. ſeminum lini, althææ & fœnograeci conquaſſatorũ, ana ℥ j. ſeminũ hyoſcyami, & papaueris albi, ana ℥.ß. corticum papaueris contritorũ ℥.ß. florũ chamæmeli & meliloti, ana P.j. furfuris, roſarũ rubẽtium ana P.j ß. caryophyllorũ ʒ.vj. Fiat omnium decoctio in duabus partib. aquę, & tertia vini albi generoſi & potentis, & cum ſpongiis vel filtris infuſis & expreſſis foueatur locus dolore affectus, & poſtea vngatur linimẽto paulo antè deſcripto: addendo vnguẽti reſumptiui & dialthææ, ana ℥.ii. cryſtalli puriſſimi, coralli rubei, ana ʒ.i. croci ℈.iiii. fiat vnguentũ, quo poſt fotũ inungi ventriculum & ventrem totũ iubebam. Poſtremò verò quum à morbi lõgitudine & grauitate (ſex namq; totos menſes cũ ſæuiſſimis dolorib. colluctatus tabeſcebat) habitus corporis extenuatior redderetur, vireſq; deficerẽt, nec magna omnino ſubeſſet febris, aut hypochondriorum tenſio duritiéſve vlla adeſſet: congruum viſum eſt ad tabem prohibendam lac dare aſininum. Sed quando eius copia non fuit, illius loco caprillum dedi ad menſem integrum, cõditionib. iis obſeruatis quæ in lactis poratione obſeruari a medicis ſolẽt. Adeo verò hoc auxilio *Lactis vſus.*

adiutus fuit, vt protinus & dolores omnino euanuerint, & habitus melior fieri, vireſq; recuperari cœperint. Tandemq; præfatus hic vir, meliore certè fortuna dignus, in integram eſt valetudinẽ nutu & potentia Dei reſtitutus: viuitq; nunc, & fœlix & bene habitus, & pãcraticè valet. De quo aſſeuerare id verè poſſum, nunquam me in omni vita grauius afflictum hominẽ vidiſſe, aut in quo curando plus diligentiæ ac ſtudij, plus etiam ſerij & medici officij fuerit impendendũ: vt rectiſſimè illud à Celſo dictum videri poſſit, vtiliorem eſſe amicum medicum quàm extraneum. Hic namq; vir quum tam multiplicib. iiſq; grauib. præmeretur caſibus, qui ad Orci portas hominem prorſus deduxerant, ni fidum ac ſedula manu officia præſtantẽ medicũ nactus fuiſſet, qui omnia pręcauẽs, & omnib. proſpiciens quæ nocere ægro poſſe videbantur, totus in officio & tollendo morbo erat, planè defeciſſet. Sed tamen ſeruauit illũ Deus ad meliora: pro quo tanto collato illi beneficio, laus Deo, honor, gloria, & gratiarũ actio in oẽ tempus.

*Celſus lib. I. & cap. eod.*

## OBSERVATIO VIII.

*Anna nutrix Petri Biordi, Suppræfecti Arelatenſis D. Franciſci Biordi filij, ætate iuuenis, temperamenti valde calidi & ſicci, hyeme validiſſima, in ſiniſtri lateris pleuriticum dolorem grauiſſimum cum febri acutiſſima, ſumma ſpirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio ægréque procedente ſputo cruento, in delyrium die ſeptimo incidit, delyrans ſublimatum quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita deuorat, ad drachmæ ferè dimidium,*

*ſeſe*

*ſeſe cultello multis vulneribus in ventre & cruribus confodit: ſed leuibus, quòd retuſa acie culter eſſet. Eodem die quo tot mala ſibiipſa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, ſeſe nocte media è feneſtra, cui cubile in quo decumbebat proximum erat, præcipitem dat: corpore nuda, gelidiſſima nocte, in pauimentum duriſſimis lapidibus conſtratum decidit: illic horæ dimidium exanimis, ſine ſenſu, ſine voce, ſine pulſibus, & frigore prorſus congelata (erat enim frigidiſſima ea nox, hyberno ſolſtitio proxima) manet: tandem à domeſticis in lecto quæſita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & penè demortuam in ſolo iacentem erigunt: méque ædibus vicinum accerſunt. Accurro cum hera ſua ſpectatæ virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somata Suppræfecti coniuge: quæ nutricem filij tam miſerando caſu afflictam cernens, vt ſi quid in arte præſidij eſſet ad fœminam leuandam, id omne vt implerem, enixè rogat. Ego, vt illi obſequerer, magis quàm vt proficere me poſſe ſperarem, deſperata ægræ mulieris ſalute, manum tentandi magis quàm curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam ſenſim recalfacio, veneno ſumpto proſpicio, vlcera palati, oris & gutturis ſano, dyſenteriæ incide natæ grauiſſimæ medeor. Tantum hac curandi via profectum eſt, vt ad quadrageſimum diem nutu Dei integrè ſanata mulier ſit: ſuperſteſq; adhuc manet vegeta & cõſtans, et meliore quàm antea habitu.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mira & prorſus incredibilia ſunt quæ hæc mulier perpeſſa eſt: vt ſi quis paulò naſu-

tior

tior rem propius æſtimet, vix fieri poſſe putabit vt tot malis, tam inopinatis euentibus, hiſque grauibus oppreſſa mulier, ſeruari tamen potuerit. Et profectò niſi ego eius rei adiuratiſſimus teſtis eſſem, niſi bona Arelatenſium ciuium pars inſigniúmque matronarum hæc quæ enarrauimus ſpectauiſſent (quæ miſericordia motæ, pauperculæ ægrotanti opem laturæ aſſidebant) res ipſa omnem prorſus fidem ſuperaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita ſint, bona fide referemus. Hęc itaque mulier (vt antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admiſſo (erat enim tum hyems media, eáq; frigidiſſima) in ſiniſtri lateris dolorem pleuriticum incidit. Dolor itaque ſecundum coſtas veras grauis oritur, & ad mammillam vſque atque iugulum porrigitur, comitante febre grauiſſima, & ſumma ſpirandi difficultate, nec vllo, quod perniciosiſſimum erat, prodeunte ſputo. Accerſor ego tertio poſt morbi initium die, grauia omnia & metus plena inuenio: morbo propius ex ſuis ſignis & caſibus cognito, ad medendum accingor: móxque molliente dato clyſteri, ſanguinem ex eiuſdem, hoc eſt, ſiniſtri brachij vena detraho. ſic enim in interiorum membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates atque Galenus, tum verò Raſius præcipiunt, quò & celerius è parte affecta deturbetur infeſtans humor (qui vnus ſcopus in eiuſmodi affectibus vel præcipuus eſt habendus) & inflammatio eo vacuationis genere fieri prohibeatur: quod maximè à medico tentandum. Sanguine miſſo pro ratione

CVRATIO. *Hipp. lib. 2. & 4. de rat. vic. acut. Galen. in com. locorum. Hippoc. prædictorum. & lib. de ſang. miß. Raſius li. 9. ad Alinanſ. c. 57.*

tione virium, ad prouocandum ſputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & ſyrupis in id factis me conuerto, lateri dolenti fotus, vnguenta, emplaſtráque admoueo. erat enim dolor ſupra quàm credi poſſit ingens & clamoſus. Nec interea febris obliuiſcor, etſi caſus potius morbi in pleuritide quàm morbus ſit: dum tamen affectui curando inſto ex ratione, non tamen ſecundum rationem euenit. Nempe à ſanguine miſſo, clyſteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, fotibus & vnctionibus congruis adhibitis, debuerant omnia miteſcere: ſed medendo grauiora omnia facta ſunt. namq; ſub ſeptimum diem graui delirio corripitur, furioſa planè effecta cultro ſe confodit, venenum dementata capit, ſeſe è ſublimi in demiſſum ſolum lapidibus magnis & duriſſimis conſtratum præcipitat, ſine voce, ſine ſenſibus redditur, facie demortua, ſine pulſu ac vix reſpirans: vt niſi ego viuere eam aſſidentibus affirmaſſem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamen deſerendam non arbitror, ſed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreandos ſpiritus, viréſque reparandas, mox calidis pannis lineis congelatum corpus foueo, & ſacculis ex calentibus furfuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: ſed interea tamen nequicquam proficio. ſex enim ferè horas totas veluti demortua manſit. Iterum validis acclamationibus & corporis agitatibus vrgeo, propinóque aquam vitæ ſexies liquatam, & mirifica arte chymiſtica paratam, à Pharmacopola quodam artis ſcientiſſimo, & mihi omn

*Mirifici caſus qui huic ægrotæ acciderunt.*

hi omnibus omnium neceſſitudinum vinculis coniunctiſſimo, mihi dono datam: qua epota reſurgere vtcunque incipit, & vocem cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiens, nihil cernens, vulneribus adhibito chirurgo proſpicio. Et quum os totum, labra, lingua atque palatum, ob ſublimatum aſſumptum, tetro fœtore & nigredine cum vaſto tumore infecta vitiatáque eſſent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnogloſſi foliis & lentiſci, atque lentium, ex ſucco granatorum & roſaceo melle exceptis, gargariſatum paro. Verum quum putredo latiùs ſerperet, collyrio viridi Guidonis, & pauca capitelli aqua (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exeſionem inhibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: quin & Ægyptiaco vſus ſum, tanta ſuberat in partibus putredo, & depaſcentia vlcera adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargariſatibus partes confirmo, ex decocto roſarum, balauſtiorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè deterſa iam fuiſſent quæ prius ſordida & tetra erant vlcera, mox linctibus ex amylo, tragacantha, ſaccharo cando vocato, penidiis & iride ex ſyrupo deroſis ſiccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere ægram iubeo: aquámque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam iubeo, vt agglutinatio & adſtrictio maior fieret dilaceratarum partium. Quum verò torminibus ob epotum venenum grauiſſimis premeretur, & multus ex inteſtinis exulc

exulceratis manaret ſanguis, ſaniéſque putris plurima, clyſteriis detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto ptiſanæ, furfurum, ſeminum lini, althææ & fœnogræci atque melonum, cum corticibus contuſorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum ſedationem appoſitis, clyſterem paro, adiectis melle & ſaccharo & oleo roſaceo. Vbi aliquod iam datis clyſmatibus deterſa eſſe vlcera ſum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoſcere erat, quæ non tam cruenta nec ſordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me conuerti, datis tum potionibus in id paratis, tum clyſteriis. Nam & ſuperiora graciliáque inteſtina, atque adeo ventriculus ipſe, & ima etiam craſſáque exulcerata vi ſublimati epoti erant. Vnde & potionibus & infra ſubditis clyſteribus opitulandum fuit, vt vtriſque affectis partibus bene conſuleretur. Itaque rhacoma aſſum additis myrobalanis citreis & chepulis in potionem do, ídque non ſemel: dein potionem ex plantaginis & polygoni ſucco, adiecto Armeniæ terræ polline, itémque cryſtalli puriſſimi, ex ſyrupo myrteo paro, deuorandámque bis die præbeo. Fotibus, ventris tormina atque vnctionibus ſiſto, vt infrà: ℞. Florum plantaginis, vtriuſque polygoni ſeu ſanguinariæ herbæ (mirifica namque & præſtans in hoc caſu eſt, mihíque ſæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentiſci & cupreſſi, ana M. j. florum ſolatri (ad veneni acrimoniam compeſcendam) M. ß. roſarum rubentium P. j. gummi tragacanthæ ℥. j. nucum cupreſſi contritarum numero

ſex,

ſex, balauſtiorum P.j. caryophyllorum contritorum vnciæ dimidium: incoquantur aqua chalybeata & vino auſtero, & cum filtris immiſſis & expreſſis ventrem totum foueri iubebam. Demum vnguento hoc inungebam: ℞. Oleorum maſtiches, lentiſcini, roſati, & myrtillorum, ſingulorum ℥.j. pollinis terræ Armeniæ, vtriuſque coralli, roſarum rubentium, maſtiches, ana ʒ.j. mucaginis ſeminum cydoniorum & tragacanthæ ℥.j.ß. ceræ albę quantum ſat eſt. Fiat vnguentum, addendo ſucci plantaginis latioris ℥. ij. vngatur regio ventris & ſtomachi poſt fotum. Emplaſtro quoque ex phœnicis parato (quod in officinis emplaſtrum diaphœnicωn appellatur) cum emplaſtro de maſtiche ſum fœliciſſimè vſus. Clyſteribus etiam adſtringentibus & agglutinantibus, vt ſequitur: ℞. Foliorum plantaginis, vtriuſque rubi, corrigiolæ, caudæ equinæ, ſymphyti maioris, ana M.j. roſarum rub. P.ij. ſeminum ſumac & plantaginis, ana ℥. ß. gallarum, nucum cupreſſi contritarum, ana paria tria, furfuris P.j. Fiat omnium decoctio ad ℔.j. in aqua chalybeata, & coletur: colaturę adde ſucci plantaginis ℥.iij. amyli, boli Armenici præparati, ana ʒ. ij. axungiæ renum hirci ℥. j. Miſce: fiat clyſter: quem iniici iubebam omni fere die, quoad agglutinata ſunt vulnera. Dabam per os lutum Armenium cum trochiſcis ex electro, quos de Karabé officinæ vocant, ex aqua plantaginis exceptis, & ſyrupo cotoneorum: nonnunquam quoque & clyſteribus ex lacte chalybeato cum charta combuſta ſum vſus. Nec mireris lector cur oleum iis clyſteriis

non

non apponam. non enim quum intentio habetur ad conglutinandum vlcus, imponi vllius generis oleum debet: quòd ſit oleum auctore Galeno vlceribus aduerſiſſimum, ſordida ea reddens & purulenta magis, humectatione quam facit. omne autem vlcus ſiccari deſiderat, vt Galenus millies in mille locis teſtatur. Nec obſtat ſi dixeris, adſtringens aliquod oleum poſſe tutò imponi: quale eſt myrteum, cotoneorum, de maſtiche & eius generis. nam plus nocent pinguitudine & oleaginoſitate ſua humectando, quàm prodeſſe poſſint adſtringendi vi quam poſſident. His adhibitis aliquantum ſe morbi ſæuitia remitti viſa eſt: niſi quòd perpetuò acrimoniæ ſenſus in ventriculo percipiebatur. Cui antidotis ad ſublimatum appoſitis (poſt concitatum prius oleo & butyro multo vomitum) prouidè occurri, vt ſequitur: ℞. Pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ. j. miſce cum ſyrupo de ribes & aqua plantaginis: fiat potio. Dabam interdum puluerem diamargariti frigidi, cum puluere theriacali Guidonis, & cryſtalli polline ex aqua ſcabioſæ. Poſtremò lacte caprillo recens mulcto & calente aſſumpto vti ad multos dies ægram iuſſi, & optimè contulit. fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm naturę vi aut artis beneficio ſeruata, & poſt quadrageſimum diem integrè ſanitati reſtituta: viuitque nunc & valet, ſi vnquam aliàs fœliciſſime: quæ tamen tot caſibus obnoxia, in tam præſens vitæ diſcrimen deducta, veneno infecta, è ſublimi præcipitata, tota congelata, ſine voce, ſine ſenſibus facta, denique tota vlceribus ſcatens, mortem effugere haud poter

*Gal. li. 3. meth. Hipp. li. de vlc. Ga. li. 4. meth. med. & in arte med. ca. 90. & libr. 6. Aphor. com. 8.*

terat. Sed qui deducit ad inferos & reducit, qui mortificat & viuificat, Deus optimus, max, immenſa ſua clementia atque miſericordia, præpotenti manu ſua eam ſeruauit: qui ſit benedictus per infinita ſeculorum ſecula. Amen.

## OBSERVATIO IX.

*Mirabile viſum Arelate anno* M. D. LXI. *menſis Februarij die decimaſexta: Petrus Ratonus vinitor, ad diui Luciani fanum inhabitans, quum febri continente laboraret, eſſétque illi miſſus inter initia ſanguis: quum vehementi pondere in ventre percepto grauari ſe ſupra modum affirmaret, duririéſque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egóque ad curam illius eſſem vocatus: quo die illi à me deiectorium pharmacum datum fuit, membranam eiecit quandam, tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulò poſt alteram palmorum octo longitudinis, quæ ambæ inciſuris & ſectionibus lacinitatis, certis interuallis proportione ac menſura ſertis, conſtabant. Erant reuera membranoſæ ſubſtantiæ quædam tenues, ſtriatæ, colore ex albo in luteum inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis manſit æger ſine ſenſu, pulſibus, ac viribus deſtitutus: tandem congruis præſidiis adiutus, curatur integrè nutu Dei. Viſum à me & Ludouico Laurentio medico, à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopæis, quos in hoc deinduſtria aſciueram, vt rem miram & euentu raram perſpicerent, teſtéſque oculati eſſe poſſent.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIrabile ſeu etiam admirabile id rectè dicitur

citur, quod ob nouitatem ſtuporem inducit, admirationémque adfert. vnde miraculum ſeu mirabile id eſt, quod quia ſit inſolitum, admirationẽ adferre ſolet. Eſt autem admiratio, animi ſuſpenſio quædam & quaſi ſtupor, ob rei cuiuſpiam nouitatem & ignorationem. *Admiratio quid.* Quum enim vna quæpiam res ſeſe obtutubus noſtris offert, quæ nunquam antea à nobis viſa, nunquam perſpecta, ac proinde etiam ignorata fuerit, admirationem in animo ea res parit. manet enim tandiu ſuſpenſus atque ſtupore plenus animus intuitu rei nouæ, quoad ſe illa ſenſibus familiarius inſinuans atq; animo, aliquam ſui notitiam præbeat. Quæ enim nobis cognita ſunt, quæque abundè perſpecta habemus, ea ſanè minimè admiramur: ea tãtùm admiramur, quæ præter naturæ ordinem euenire videmus, vel quę rara & infrequentia ſeſe nobis offerunt, quòd nouitate ſua & raritate ſuſpenſum & quaſi attonitum teneant animum: quòd eius euentus quem admiramur cauſas omnino ignoremus, & rei viſæ naturam, vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis ſtupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) innaſci protinus ſolet. Veteres namque mira & miracula pro monſtris vel horrendis ponebant: vt eſt apud Luciliũ, *lib. I. Satyrarũ* *Miracula ciet thelephantas*. Et apud Plautum, *Nimia memoras mira*. *In Amphi. li. 4* Et apud Vergilium, *Omnia commutat ſeſe in miracula rerum*. *Geor. Mirari quid.* Vnde mirari propriè eſt, re aliqua tanquam noua obſtupefieri. Nouitas enim, ob ignorationem quam de re ipſa noua habemus, ſtuporẽ in animo inducit: qui ſtupor atq; ſuſpenſio animi admiratio dicitur. Ob id Galen

*Lib. 7. de anat. adminiſt.* lenus medicos illos qui ob inſcitiam parum exercitati in animalium diſſectione eſſent, neq; locũ vbi os in corde animalis poſitum eſſet, ſcirẽt, attonitos ac ſenſus expertes, ob loci ignorantiam, ab familiarib. ſuis vocatos eſſe meritò cenſet. Illud vt indicet, ignorãtiam rei & inexperientiam, ſtuporem animi efficere: quod in admirationem maximè cadit. Quandiu enim in admiratione ſumus, tandiu certè animo ſtupemus. Sed cur tanta hìc de mirabili & admiratione? vt intelligi illud poſſit, rẽ de qua tractare in hac ipſa obſeruatione propoſui, tantò admirabiliorem videri debere, quantò ſit ipſa euentu rarior, & ſupra naturæ ordinem, vel potius contra ordinem & naturalem curſum facta: vt quæ illius membranoſæ ſubſtantiæ genitura fuerit, quæ cauſa, ſciri poſſit: atque ſubinde ex hoc nouo & mirabili euẽtu, de re ipſa philoſophari nobis liceat. ſiquidem propter admirationem rerum non intellectarum cœperunt homines & nunc, & primò philoſophari, vt rectè *Ariſt. lib. 1. meta. c. 2.* Ariſt. dixit. Itaq; quænam fuerit eius membranæ eiectæ ſubſtantia, quę cauſa, enarrare pro viribus ingrediar. In quo etſi minus fortaſſe purgatiſſimis doctorum hominum aurib. ſatisfecero, illud conſiderent, de rebus nouis, & in abditis naturæ receſſib. poſitis, haudquaquam facile eſſe pro dignitate diſſerere. quis enim de re ignorata & obſcura, plena & abſoluta tractatione ediſſerat? Nos tamen pro mediocritate ingenij noſtri, quæ in rẽ fuerint adferemus, hinc ſumpto initio: Naturam ad optima quæque (vt lib. de lege dixit Hippocr.) viam demonſtrare: vt quæ influat, & cum ſapientia

tia immiſceatur ad cognoſcendum ea quæ ab ipſa natura facta ſunt: vt lib. de decenti ornatu, ſeu de probitate, idẽ prodidit Hippocrates: ac proinde ſi his aſſuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere: vt eodem ipſo loco ab eodem auctore eſt traditum. Naturam igitur dicimus arcano quodam operandi modo mira & prorſus incredibilia facere, vt quæ pro ratione materię ſub ditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monſtroſas effingat. Hinc tam multę, támque admirabiles in certis plantis, animantibus, ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates, diſcrimina, effectiones, miræq; virtutes. Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus, ſcribit Ioſephus, oppidum eſſe in Iudæa, cui Macherus nomen eſt, altiſſimo vertice ſupereminens, in quo ruta eſſet immenſę magnitudinis, quæ nullo caryce, vel celſitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quandam eo in loco eſſe, cui Babras nomen inditum eſt, quæ flammę colore ſimilis, circa veſperam velut iubar fulgurans, euellere eam cupientibus reluctetur atque refugiat: nec prius ſiſtatur, euellentémque ſequatur, quàm ſi quis vrinam muliebrem menſtruúmve ſanguinem ſuper eam fuderit. Quin & tunc ſi quis eam tetigerit, certa mors eſt: eaq; dęmones effugari idem Ioſephus teſtatur. Annon hæc mira ſunt? Plinius, Statij Seboſi auctoritate, haud modico miraculo affirmare eum tradit, vermes marinos binis branchiis ſexaginta cubitorũ cęruleos eſſe, quib. tantę inſint vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa

*Lib. 7. de bello Iudaico. c. 25.*

*Radix Babras.*

*lib. 9. nat. hiſt. c. 15.*

*lib.11. nat.hiſt. c.33.* manu eorum abſtrahant. Et rurſus idem Plin. teſtatur, intra hominem tineas tricenûm pedum & aliquando plurium longitudine naſci. Alexander *Lib.7.c.6.* Trallianus mulierem quandam, quæ grandi fame teneretur (quam Græci βούλιμον vocant) vermem data hiera eieciſſe, qui longitudine xij. cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hęc? A natura ludos in operib. faciente: ſic ludit natura, ſic mirificas vires exerit ſuas, vt quod illi ludus eſt, nobis miraculum ſit. Quod in hoc euentu eiectæ membranæ perſpicere planè licet: de qua vt quæ ſentio medica ratiocinatione dicerę aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitoſa, lēta, ſequaci tamen, ortum habuiſſe. Quum enim in inteſtinis pituitoſa multa ex loci natura coaceruari contingat (vt Auic. rectiſſimè dixit) efficitur, vt *Fen 16.3.trac. 5.c.1.de verm.* pro varia natiui caloris in hæc pituitoſa actione, variæ gignantur in inteſtinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuſpiam capax ſit, illud animal à factore potente ex tali materia gignitur: vt bellè *Vbi ſuprà.* Auic. tradit, per factorem potētem, ſi philoſophi more loqui volumus, Deum ſeu naturam intelligens: ſi verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis eſt, hoc eſt natiuum calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaq; membranam hāc eiectam ex eadē materia fuiſſe meritò exiſtimandum eſt, ex qua vermes & ſerpentes in inteſtinis gignuntur: nempe ex pituita humida, ſequaci, putrente tamen. vnde effectum eſt, vt quum natiuus calor opus ſuum perficere in materia hac ad animantis formam inducēdam minimè potuerit, in-

epta vtiq; exiſtente materia, & ob putredinem nimiam animationi minimè idonea, effecit natura quod potuit: induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermis inferre non poſſet, ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure cenſendum eſt, materiam hanc ex qua membrana confecta eſt, eandem ſanè fuiſſe ex qua vermes in ventre gigni ſolent. æmula nāq; vermium erat membrana hæc, tum ſubſtantia, tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: ſtriata namq; vbiq; erat, & laciniis atq; ſecturis vndiq; conſtās, tantùm animatio defuiſſe videri poteſt. Quomodo autem in tantam longitudinem protenſa fuerit, & vt genita, haud difficile fuerit perquirere, ſiquis aut vermium generationem, reliquorúmve inſectorum, aut etiam fœtus in vtero generationem ſibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in loco calido cōſtituta, ipſa quidem inflatur, atque inflata pelliculam ſibi induit: (circūtenditur enim quod forinſecus circum ipſam eſt, continuumq; euadit, vtpote viſcoſum exiſtens) & quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddā pelliculæ ſpecie in ſuperficiem abſcedit ac extat: (caleſcens enim panis & inflatus attollitur: qua parte verò inflatur, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur, & conſiſtit) ad hunc ſanè modū exiſtimandum eſt pituitam in inteſtinis copioſam quidem exiſtentem, calorem & ipſam quoq; concepiſſe, tum merito loci, tum etiam à calore putredinali excalfactā: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris continens gignebatur) calfa-

*Hipp. lib. de nat. pueri.*

ctus verò is humor,& ſequax exiſtens,à calore agente & partes continuante, in membranæ formam abiit:& qua parte humor is magis incaluit, ea parte pelliculam induxit,vt in pane quę cruſta nominatur:ac proinde effectũ eſt, vt à calore humidum euaporante atque exſiccante, ſuperinducta pellicula quædam tenuis huic humori fuerit, quæ ſpeciem membranæ oblongæ inſtar lori coriacei prębuerit.Quòd verò ſtriis & laciniis membrana ea efficta foret, id inæqualitati ſubiectæ materiæ & loci eſt merito adſcribẽdum,ꝙ non ex æquo complanatus eſſet humor ex quo membrana à calore formante effingebatur,inde ſtriæ illæ (vt arbitrandum quidem eſt) oriebãtur:vel etiam ꝙ quum materiam hanc vermium eſſe propriam dixerimus, delineationẽ quandam & rudem vermium quaſi inchoatam, non abſolutam ſpeciem referre ea membrana videbatur, ſtriatam gerens vermium formã. ſtriati nãq; vermes reuera ſunt. Putauerim autem ego duas illas membranas quæ eiectæ ſunt, vnicam tantùm fuiſſe octo ſupra viginti palmos in longitudine habentem:ſed in exitum abruptam fuiſſe,vnde duæ neceſſariò emanarunt. Quòd verò in eius membranæ eiectione ſemianimis æger conſtiterit, nihil miri eſt. magno namq; conatu atq; labore è inteſtinorum ſpiris, in quib.circũuoluta continebatur membrana huiuſmodi,educta fuit:vnde tum à labore&conatu, tum à vaporib.malis, putridis ac fuliginoſis cordi cõmunicatis, magnam ſpirituum diſſolutionẽ eſſe factã,febri præſertim continente affecto homine,iure cenſendum eſt.Reſtitutus autem æger

fuit

fuit medica methodo, iuſculis vires reſumẽtibus ac boni ſucci cibis, epithematis & potionibus cor roborantibus: tantumq; profectũ eſt hac curandi via, vt integrè hic vir nutu & volũtate Dei curatus ſit: cui perennis laus & benedictio in omne ęuum.

## OBSERVATIO X.

*Loyſona, Roueroini ciuis Arelatenſis filia, viro nupta, florenti ætate & optimo corporis habitu prædita, quum vterum geſtare ſe exiſtimaret, ſuppreſſis mẽſibus, nauſea, vomitu, anorexia, et cæteris acciden tibus quæ prægnantibus euenire ſolẽt affecta, poſt ſex aut octo geſtationis menſes magnis obortis doloribus, ingens peperit membranaceum globum, totum aquoſis bullis, inſtar ouorum piſcium, refertum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta ſanie plenæ, fœtidæ, atq; per omnem membranam qua integebantur diſſeminatæ, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi poſſe nullo pacto viderentur. Diſſectis ſtylo bullis, aquoſa & diluta ſanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidem tenuis, ſed robuſta tamen ac firma erat, tota in ſe conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum ſymptomatis fruſtum id membranoſum eiecit, nempe vomitu, nauſea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulſiuíſque quibuſdam motibus et vteri ſtrangulatu. Tandem verò cõgruis remediis (quæ paulò poſt dicam) adhibitis, plene Dei beneficio cõualuit. Idémque rurſus à me viſum in filia Conſtantiæ obſtetricis, vxore Georgij pannorum tonſoris, quæ & ipſa parem membranam bullis innumeris confertiſſimam,*

*poſt ſex geſtationis menſes (& ipſa quoque decepta) eiecit: magnis etiam ac grauibus ſymptomatis conflictata, ſed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuerſa mulierum Arelatenſium turba, et virorum quoq; ad tale ſpectaculum viſendum cateruatim confluebant, vt rem euentu raram et planè admirabilem ſpectarent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NAturam à ſeipſa doctam, ex ſeque diſcentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longeque noſtra cognitione profundiorem illius operationem eſſe, rectiſſimè à Gal. dictum eſt. Ea etenim interdum certis quibuſdam motibus operatur natura, quæ fieri non poſſe videntur: vt lib. 7. aph. Com. 56. idem Galen. doctiſſimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obſeruationem teximus, eueniſſe res ipſa teſtatiſſimum fecit. Quis enim vel fieri poſſe credat, vel accidiſſe non valde miretur, ingẽtem quandam membranam bullis vndique aquoſis & protuberantibus, iiſq; innumerabilibus refertam, in mulieris vtero genitã eſſe, & verę impręgnationis imaginẽ præbuiſſe? Admiranda certè ſunt hęc, & animũ ſtupore implentia. Nos verò eius euẽtus cauſas ex naturæ adytis reſerare pro ingenij noſtri captu tentabimus, ab eo exorſi quod eſt ab Hipp. proditũ, multa eſſe morborũ genera quæ mulieres cõflictare ſoleãt, varia item eſſe quę in earũ vteris gigni pręter naturam cõſueuerint: vti molæ, ichores, humiditates albę, tum & ventus atq; aqua ſępenumero vteris concludi ſolent: vt in hydrope matricis, quam Hipp. vocat

*Gal. lib. an animal ſit quod in vtero eſt.*

*Lib. de na. mu-*

vocat lib. de fœminea natura, & libro de mulierum morbis, videre eſt. Gignuntur item varia in vteris tumorum & vlcerum genera, ſcirrhi, phlegmones, cancri, & huius generis infinita, quæ recenſere longum eſſet. Nimirum igitur ſi & monſtroſi quoque partus ſæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur, vt quotidiana experientiæ fides docet. Eius generis hoc ipſum quo de nunc agimus fuit. Quid enim monſtroſius dici quicquam vſquam poſſit, quàm membranam videre è mulieris pudendo ſummis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus refertiſſimam, prodeuntem, & ſpectantibus admirationem cum animi ſtupore adferentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bullæ genita ſint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni ſenſis haberi debet, ſi conceptura ſit mulier, ſemen intrò conſiſtere oportere. genitura enim non egreditur, ſed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit. à comprehenſione enim deductum eſſe, quaſi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero ſemen, Galenus libro de ſemine primo docuit: vt ſit conceptio, genitalis ſeminis in vteris mulierum, ad infantis generationem comprehenſio. Illud quoque prælibandum, ab vtriſque, viro inquam & fœmina, ſemen emitti in concubitu: quæ ambo ſimul ſi miſceantur, & in vtero permanſerint, fœtus tum generatio ſequitur: vt Hippoc. lib. de pueri natura ſcitiſſimè affirmauit, & docuit lib. de ſemine ſecundo Gal. Contrà

*liebri. & li. de mulierum morbis.*

*Li. de nat. pueri, & li. de ſemine.*

*Conceptio quid*

trà verò vbi virile ſemen fœmineo ſemini non miſcetur, aut ex vtero effluit, generatio fieri deſinit: quòd principium deſit, nempe virile ſemen, quod quidem, auctoribus Ariſtotele atque Galeno, generationi principium tribuit. Fœminę namque etſi ſemen perinde atque viro adſit, ſola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare deſideret. Semen enim virile, vtpote fœmellæ ſemine calidius & ſiccius, generationi principium præſtat. Ob id rectiſſimè Ariſtoteles marem in fœtu formando efficientis rationem habere voluit: Galenus verò mulieris ſemen in conceptibus ei vſui eſſe teſtatus eſt, vt ex eo membrana inteſtinalis in fœtu gignatur, & vt oblinantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri ſemen pertingere non poteſt, & quod frigidum & humidum quum ſit, virili ſemini eſt veluti alimentum. Hæc prælibaſſe oportuit, vt cauſas infœlicis huius & monſtroſi partus propius inueſtigaremus. Itaque quòd in muliere hac membrana bullis aquoſis protuberans genita ſit, verę imprægnationis falſam imaginem referens, in cauſa fuiſſe putandum meritò eſt, quòd aquoſum & frigidum mulieris ſemen per vtraque vteri cornua in mediam vuluæ cauitatem eiaculatum concubitus tempore, vnâ cum matricis plenitate, à virili ſemine concalefactum fotúmque minimè fuerit, neque generationis principium illi præſtiterit. Effluxiſſe enim viri ſemen à matricis nimia lubricitate: vel certè ſi non effluxit, ab ichoribus in vtero conſiſtentibus extinctum prorſuſque refrigeratum fuiſſe, quominus ſuo munere fung

*Ariſt. 1. lib. de gener. animal. cap. 18. & 29. & rurſus li. 2. cap. 1. & 4.*

*Gal. libr. 2. de ſemi. cap. 4. & lib. 14. de vſu part. cap. 7.*

*Li. 2. de gener. animal. cap. 4.*

*Lib. 1. de ſemi. ca. 7. & lib. 2. ca. 1. & 4.*

re fungi recte potuerit, eſt omnino arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cauitatem eiaculatum congreſſus tempore, ſuóque motore, ſemine virili, deſtitutum, in vtero tamen remanſit: illícque tum ſuo exiguo calore, tum vteri etiam vtcunque fotum, id operatum eſt, non cuius gratia à natura fœmineum ſemẽ factum eſt, vt inquam pars fœtus ſit: ſed in alterum vſum ad quem fœmineum ſemen natura deputauit, id ipſum in hac muliere ſeruauit: nempe vt membranam gigneret, & partes vteri eæ oblinirentur ad quas virile ſemen pertingere non poterat. Inde verò quum ab innatiuo calore vteri ſemen muliebre concalefactum, & matricis humiditatibus permiſtum, concretum in ſe ac craſſeſcens per calorem motum quempiam ſuſceperit, ſpiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebre ſemen concepit, ſpumoſum factum eſt, & ſpiritum, hoc eſt aërem, multum in ſe concluſit. Omnia enim quæcunque caleſiunt (ait Hippocrates) ſpiritum emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calefactis eſt videre: quod & idem auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem fœmineum ſemen, vtpote in calido loco exiſtens, & ſpiritu plenum, ſpumeſcit, inflatúmque pelliculam induit. circũtenditur enim quod forinſecus circa ipſum ſemen eſt, continuúmque euadit, vtpote viſcoſum exiſtens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ ſpecie in ſuperficie abſcedit ac extat. caleſcens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumeſcit, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur. Ad quem item

*Libr. de natur. pueri.*

item modum in genitura pellicula circunducitur, vt præcitato loco voluit Hippocrates. Ea ſanè cauſa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice fœtus loco genita ſit. Natura enim nihil fruſtra vnquam facit, teſtibus Ariſtotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut ſuperfluè quicquam operatur, vt eſt Galeni lib. 16. de vſu partium cap. 9. ſententia. Maluit enim natura ex ſemine fœminæ intus eiaculato, aliquid omnino, quàm nihil prorſus efficere. Vbi enim materia adeſt effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod ſequi pro aptitudine materiæ & agentis potentia, eſt omnino neceſſe: maximè quum in hac muliere natiuus calor materiam ſortitus aptam membranæ generationi (nempe fœmellæ ſemen in vtero contentum, & congreſſus tempore eiaculatum) illam protulerit, quum fœtum producere minimè poſſet, virilis ſeminis in vtero aut lapſu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitate, ob ichorum & ſuperfluitatum redundantiam. Cauſam attulimus cur membrana portentoſa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur tota bullis aquoſis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etſi inueſtigatu difficile haberi poſſit, nihil tamen tam arduum támque difficile, quin intenta mentis acie, ſiquis penitius rerum naturam ſpectet, non quiduis improbo labore inueniat. Itaque facilis erit huius euentus inuentio & explicatio, ſi quis ſpumę & ampullarum generationem nobis & ab Ariſtotele & Galeno traditam expenderit. Omnis ſpumæ generatio ex duarum

*Ariſt. lib. 1. de cœlo & mundo. Gal. lib. 1. de vſu par. ca. 23. & li. 7. cap. 8. & li. 9. ca. 4.*

*Ariſt. lib. 16. problem. 2. &*

ſubſt

ſubſtantiarum miſtione conſtat, ſpirituoſa altera, altera humida, aquoſa & lenta. Fit autem earum miſtio ambabus quidem ſubſtantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quum enim ſpiritum aut calore aut motu agitatum commoueri contigerit, ſurſum fertur: & niſi quid validius obſtet, ſeséque motui natiuo opponat, in ſuam ſe regionem vindicat. At vbi validiore ac déſiore quapiam materia inclusus, à curſu & natiuo ſuo motu reflectitur, tum prorſus in aliena materia vi incluſus manere cogitur, ſeséque vt poteſt ſpirituoſa illa materia efferens, bullas ſeu ampullas parit: quæ prorſus nihil aliud ſunt, quàm aeris in ſubſtantia aquea concluſi & extantis miſcella. Bullas has modò tenues & paucas, modò multas & craſſas fieri contingit, pro varia aereę atque aquoſę ſubſtantiæ menſura. Vbi enim ſpirituoſæ quidem ſubſtantiæ copia ſubeſt, exigua verò aquoſæ, tum ſanè tenues & facilè diſſolubiles, nec admodum multę ampullę gignuntur: contrà verò vbi aqueę multum, aereæ minus ſubſtantiæ in miſcella apparet, craſſiores tum & diſſolutu contumaciores ampullæ gignuntur. Quò etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, ſi talis ſubſit materia, ampullæ ſeu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ cauſa fuit cur in muliere hac, tam numeroſæ ampullæ membranam vndique ſepientes generatæ fuerint. fuit enim validus motus in materia ſpirituoſa & aquea in vtero ſuſcitatus à mulieris calore ſatis potenti. erat enim optimo corporis

*Gal. Com. 43. lib. 2. aphoriſ.*

*Ampulla quid*

poris ſtatu prædita mulier, & calore natiuo multo abundans, vtpote calidi & humidi temperamenti, & in ætate florenti conſtituta. Sic namque, quum in vtero multa ſubeſſet materia, bullarum generationi idonea, validus motus, & fortis pro ſexus ratione calor, plurimas tales inde genitas fuiſſe bullas conſequens omnino fuit. hæc enim ſpumæ & bullarum cauſæ à Galeno neceſſariæ atque pręcipuę eſſe ſtatuuntur. Validum motum ſpumam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes generoſi equi, & irati venatione apri, quorum ora ſpuma multa albeſcunt ob validum motum: quemadmodum in lebetibus aquæ feruentis, caloris merito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione cenſendum in animalis corpore, ob harum vtramqúe cauſarum, vel ob complexum ambarum ſimul, ampullas multas creari, vti in hac monſtroſa membrana in vtero fœminę huius genita cernere fuit. A valido namque motu materiæ, à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, vti antea à nobis dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medendi via pauperculæ huic mulieri in tanto diſcrimine poſitæ, opem tulerimus, explicemus, ſícque obſeruationi huic finem imponemus.

*Lib. 2. aphoriſ. com. 43.*

CVRATIO.

Quum mulier hæc ad eum quem diximus modūm affecta, triduum totum in enixu laboraſſet, adſtante mulierum & obſtetricum turba, nec quicquam in partu proficeretur: accerſor tandem ipſe, inueniόque deiectis viribus eſſe ægram, inſigni nauſea & vomitu penè continuo

affect

affectam,& crebris animi defectionibus oppreſſam. Quæ quum ſpectaſſem, ægrotanti valde timere cœpi, putans in vtero fœtū conſiſtere mortuum, nec poſſe ipſam præ virium imbecillitate enixibus ſufficere. Sed tamen ęgram bona ſpe eſſe iubeo, hortórque vt animi reſumptis viribus totam ſe partui apparet, ſtrenuámque ſe præbeat: me omnibus artis prę ſidiis opem illi laturum bona fide ſpondeo. ſic enim decet generoſum medicum non terreri grauitate caſuum qui in morbis ſpectantur, vt Galen. lib. 3. de criſibus rectè admonuit: & officij ſui eſt, ægrum perpetuò conſolari, nec vnquam eum ab ſpe deponere, etſi deſperata ſalus videatur, vt Damaſcenus lib. aphoriſmorum ſcitiſſimè ſcripſit. Itaque mox ad curationem conuerſus, iuſculum ex vitellis duobus ouorum cum pauco vino albo, ſaccharo & cinnamomo ad inſtaurandas vires dari iubeo: quòd compertiſſimum haberem, & mihi crebra experientia exploratum, id iuſculum citiſſimè vires defectas emendare. quod ex ingredientium natura diiudicare quis facilè poterit, & mihi eſt perfamiliare tali iuſculo in virium imbecillitate ſumma vti, modò febris vehemens non ſubſit. Dato iuſculo mirificè poſt aliquid temporis vires ſibi reſumi ægra teſtata eſt, móxque ad partum accelerandum me conuerto, fotibus, linimentis, potionibus, in hunc qui ſequitur modum. ♃. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana. M.ij. acanthi M.j. caulium rubeorum, artemiſiæ, matricariæ, hyſſopi, origani, pulegij, calaminthæ, ana M. ß. florum chamæmeli, meliloti,

*Aphoriſm. 38.*

*Fotus.*

loti, roriſmarini & geniſtæ (aperiendi namque & reſerandi vires geniſta habet) ana P. j. ſeminûm lini, althææ, fœnograeci, ana ℥.j. caricarum pinguium numero xxx. ariſtolochiæ vtriuſque (valde namque partus adiuuant) ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo communi, ex qua foueri calidè vniuerſum ventrem, & quæ ad pudenda attinent partes iubebam, ídque non ſemel, ſed repetitis vicibus. Atque poſt fotum mox ſequenti linimento muliebria inunxi: ℞. Olei liliorum, de ſemine lini, violati & lumbricorum, ana ℥. j. axungiæ gallinæ recentis ſine ſale ℥.j. butyri recentis ℥.ij. mucaginis caricarum & ſeminis lini, ana ℥. j. pulueris ariſtolochiæ vtriuſque, ana ʒ.j.ß. myrrhæ electæ ℈.iiij. croci ʒ.j. artemiſiæ ſiccæ ℥.j. ß. ceræ quantum ſat eſt. Fiat linimentum, quo pectinem & pudenda inungi poſt fotum iubebam, & mirificè profuit. Sentiebat enim ægra ſe plurimum doloribus alleuari, & ventris onus deorſum trudi. Quin & veſicis ſuillis oleo calente plenis, in quo artemiſiæ & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis incoqui iuſſeram, fœliciter vſus ſum, his ventri admotis. Potiones duas dedi partum accelerantes: ℞. Interioris cinnamomi electi ʒ.j. myrrhæ electæ ℈. iiij. pulueris ariſtolochiæ longæ ℈.ij. ſyrupi de arthemiſia ℥. ij. aquæ decoctionis maluæ & petroſelini Macedonici (mirificè enim meatus aperit) quantum ſat eſt, pulueris diamargariti frigidi ʒ. ß. Miſce, potio paretur. Nec ſolùm iis quæ à facultate elementari facilitandi partus vim habent vſus ſum, ſed & iis quæ à tota

*Linimentum.*

*Potiones ad partum facilitandum.*

à tota ſubſtantia operari dicuntur. Lapidem nãq; aëtiten ſiniſtræ coxæ alligari iuſſi, & poſt paululũ moræ, prodiit maxima cum anguſtia membrana monſtroſa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta, lapidem amoueri iuſſi. ſi nãq; diutius perſtaret, vi potente ſua matricem attraheret: vt in Ponſoni Ioberti ciuis Valentini, & Valentiæ Allobrogum Vrbani prætoris vxore perſpexi: cui difficili partu laboranti, quum mulierculæ lapidẽ aëtiten magnum cruri adligaſſent, & edito partu, per imprudentiam & obliuionem lapidem à crure non amouiſſent, poſt paucas horas foras prodeunte matrice, mortem miſeræ laboranti attulit. Sed ad noſtram ægrotantem redeuntes, dico in emiſſione membranæ tantũ virium diſſolutum fuiſſe, vt mox à partu quaſi mortua conſtiterit mulier, ſine voce, ſine ſenſibus, ſine pulſu relicta, vt mortuam potius quàm viuentẽ dixiſſes. Sed vini meri ac generoſi potu, & aromaticis potionibus fota (quę potiones ex confectione alchermes Meſuei, puluere diambræ & diamargariti frigidi conſtabãt) ſenſim vires recuperauit. Dabam autem pro alimento ſuccum carnis & iuſcula adſtricta, quæ Conſummata vulgus vocare ſolet. Tãtùm autem Dei gratia curando profecimus, vt tandem integrè ægra conualuerit, ſuperſtéſque adhuc viuit. Quemadmodum & Conſtantia obſtetricis filia, quæ parem & ipſa membranam bullis confertiſſimam eiecit: ſed minore quàm hæc labore, minoreque periculo. Vtramque immenſa ſua bonitate & gratia ſeruauit, qui ſolus mirabilia facit Deus Opt. Max. qui ſit benedictus in ſecula.

# Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

## LIBER II.

### OBSERVATIO PRIMA.

*De locuſtarum prodigioſo apud Arelaten. prouentu, ſata, virentemq́; omnem herbam morſu vredineq́; vaſtantium, ſub annum à redempto orbe* M. D. LIII. *æſtatis initio, vbi prope ſolſtitium æſtiuum eſſet ſol, ſatáque ad maturitatem accederent.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RErum natura parens, eadémque fidiſſima nutrix, præpotentis Dei ſeminibus grauidata, mirificam nobis vario conceptu ſuo & partu, cum admirandi ſui, tū numinis colendi materiam præbet. Nam quum ea nobis tam multas, tam inter ſe formis ac viribus diſſidentes, tam monſtroſas interdum rerum formas pariat, tam multa ſtirpium, arborum, fruticum, plantarumq́ue genera: tam multas terrenorum animantium, alitum, reptilium, inſectorumq́ue ſpecies: quis non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maximi numen, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quam

Quamobrem magna numini habenda gratia eſt, quòd nobis philoſophiæ munere atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium generi à Deo datum eſt) id cognoſcendi quod arduum eſſet atq; arcanũ, inq; naturæ ſinu reconditum, nobis poteſtatem fecit. Recondita autẽ ea eſſe in natura maximè dicenda ſunt, quorum euentus ratio non ſatis perſpecta nobis ex naturæ promptuario reddi poteſt: qualia ſunt quę abditas ſui ortus atque effectorum cauſas habẽt, & à tota vocata ſubſtantia operantur: quæ item monſtroſa, prodigioſa, ominoſa, portentoſaq; habentur. Diſſident enim hæc inter ſe plurimum: nec quum eueniunt, eorum ſunt ſatis nobis perſpectę rationes, quòd naturæ ingeniiq; noſtri vires, pręterque naturæ ordinem fieri raro & prodigioſo ſuo euẽtu maximè videantur. vnde horum euentuum adferre cauſas omnium difficillimum ſemper habitum eſt. Quamobrem quum mihi in præſens de locuſtarum in agro Arelatenſi populariter graſſantium, cunctaq; morſu, vredine, vaſtitateq; necãtium infœlici prouentu, origine ac cauſis dicendum ſit, ſi nòn ſatis acutè arguteq; id præſtitero, dãda mihi ob rei tum nouitatem, tum difficultatem venia erit. Etſi enim nouum nõ eſt, id animantium genus in varios terræ tractus delatum, & quibuſdam etiam locis peculiare eſſe, vt Lemno inſulæ, Cyrenaicę regioni & Syrię, cladẽque ſegetibus ac plantis ſæpenumero intuliſſe: (quod Plin. teſtatur) illud certè nouum haberi debet, rem ratam methodo attigiſſe, & tam portentoſi euentus ſignificationem, originem, cauſas,

*Recondita quę dicantur.*

*Lib. II. nat. hiſtor. c. 29.*

tum noxam atque remedia attuliſſe. Quod ſum ego hac narratione effecturus, ab ea cæli aërisque conditione exorſus, quę peſtem hanc inuexiſſe in agrum Arelatenſem noſtrum videtur. Illud itaq; in primis ſciendum, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Narbonenſi Gallia, ſub annum M.D.XLVIII. imbres plurimos atque diuturnos ſub vergiliarum occaſum, pręcedentémque autumnum deciſiſſe: quorum impetu & diuturnitate madefacta terrá, ſolutisque eius meatibus, flumina omnia, riui, paludes, ſtagna, maria, alueos quæque ſuos egreſſa, vaſta alluuione terras compleuerint, eas pręſertim quę & in planitie poſitæ, & magnis fluminibus maríve proximæ eſſent. Qualis quum Arelatenſium ciuitas ſit, quæ & mari vicina ſatis, & vaſtis paludibus Rhodanóque amne circumſepta, agróque frumentario plano latè pateat: effectum eſt vt tota tum in alluuionem abierit, latè ſe fundentibus aquis, ſeque ita in altum tollentibus, vt altiſſimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidens teſtimonium, turris ad ſalebroſum eius vrbis pōtem (vulgò, *Le pont de Crau* vocant) poſita dedit, quę multa ſui parte aquis operta, faſtigio tantùm ſuo conſpiciebatur: ob réique nouitatem, eius vrbis magiſtratus, quâ ſe aquæ ad turrim ſuſtulerant, ſignato lapide, perpetuam duxerunt memoriam conſeruandam in futura tempora. Ab hac itaq; portentoſa præhumidáq; anni conſtitutione, magnæ deinceps ſiccitates conſecutæ ſunt, quinque ſcilicet inſequentibus annis: vt ad depoſcendam è cœlis pluuiam ſupplicationes publicæ dies plurimos decretæ ſint, diuiſque nunc

nuncupata vota. Vt enim magnam ſiccitatẽ magni imbres ſequuntur: ſic contrà largos imbres magnam ſiccitatem conſequi (ſiquid Ariſtoteli creditur) eſt omnino neceſſe: quòd plurimis decidentibus pluuiis exhauſtus ſit vapor omnis humidáque exhalatio, vnde ſiccitates oriri cõſequens quidem ſit. Contrariis namque rerum æternitas cõſtat, & ſibi mutuò temporum viciſſitudines alternatim ſuccedunt. Perennem itaq; ſiccitatem hanc quinque ferè annorum, pręincipientem generationis locuſtarum in agro Arelatenſi fuiſſe cauſam, planè cẽſendum eſt. Siquidem eſt horum animantium ſicco vere (vt Plin. teſtatur) maior prouentus, quum vernis aquis eorum intereant oua. Quamobrem quum non ſolùm ver ipſum, ſed & tota plurium annorum conſtitutio ſicca, multiſq; flatibus Boreę Auſtriſq; ſiccis expoſita fuerit, accedente ad hæc regionis tum planitie, tum caliditate, has gigni peſtes neceſſarium omnino fuit. ſic enim ea de re Ariſt. ¶Primordium, inquit, generationis eorũ quæ ex vermibus proueniunt animalium, aut à ſole, aut à ſpiritu (hoc eſt vento & aëre) præſtatur. Et rurſus de coitu & partu locuſtarum agens: Vere, inquit, è terra emergunt: locis montanis, aut tenuibus locuſtæ non fiunt, ſed planis atque rimoſis. Eadémque ferè Plinius. Nimirum igitur, ſi æſtuoſa ſiccáq; tam multorum annorum conſtitutione eiuſmodi animãtium copia genita ſit. Sol enim generationis non inſectorum tantùm animantium, ſed & omnium eſt auctor. Siccitas autem inſectorum animantium generationi magis quã humiditas idonea eſt: ꝙ humid

*Lib. 11. nat. hiſtor. c. 29.*

*Libr. 5. de hiſt. animal. c. 19.*

*Ibidem.*

miditate & imbribus verniſque aquis eorum oua intereant (vt auctor eſt Plinius) ſiccitate ſit horum maior prouentus. Siccitatem itaque quę per quinque hos annos proximos intenſa viguit, flatuoſamq; conſtitutionẽ, huius monſtroſi euentus cauſam extitiſſe pro cõperto habendum eſt. Quæ enim ex vermibus inſectorum genera naſcuntur, ea (ſiquid Ariſtoteli creditur) à ſole & ſpiritu generationis ſuæ initia ducunt. Oriri autem à vermibus locuſtas idem ipſe Ariſtoteles in hæc verba tradit: ¶ Pariunt, inquit, locuſtæ in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuerſæ & loco eodem fœtum deponunt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. hinc (ſubdit) vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur: qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua diſiecta emergunt locuſtæ ac euolant. Hæc de locuſtarum ex vermibus generatione Ariſtotelis mens atq; ſententia eſt. Cur verò mõtanis editiſque locis haud perinde atque planis rimoſiſque locuſtæ proueniant (quod Ariſtoteles Pliniuſque affirmant) in promptu cauſa eſt, quòd montoſa loca frigoribus ingentibuſq; flatibus expoſita quum ſint, horum generationi minus idonea habẽtur: tum quòd ob ſitus aſperitatem eò ferri commodè locuſtarum genus, nec inibi degere opportunè poſſit. Nam quum ſaltu potiſſimum id animantium genus victum ſibi quærat, ſitq; infirmiſſimis cruribus, atque fœmoribus, efficitur profectò vt in pręruptis & editis locis difficillimè agere poſſit, in planis commodius. facilius namq; eſt plana quàm montoſa ſaltu perreptare, quod locuſtæ faciunt: ac proin

*Lib. 11. nat. hiſtor. c. 29.*

*Libr. 5. de hiſt. anim. c. 19.*

*Lib. 5. de hiſto. animal. c. 28.*

*Vbi ſuprà.*

proinde rectiſſimè ab Ariſt. dictū videtur, montanis locis aut tenuibus, locuſtas nō gigni: planis & rimoſis gigni. Sed cur id? ꝙ videlicet plana & calidiora eſſe mōtoſis ſoleāt, & pabuli ditiora. Rimoſis autē locis ob id magis gignūtur locuſtæ, quòd rimoſa quæ ſunt, tum calidiora, tum ſicciora eſſe conſueuerint, atque ideo rara magis, ita vt fœtum in rimis terræ deponere commodius locuſtæ queant. Ob id rimoſis locis & raris largior horum prouentus, denſis & compactis minor: quòd denſitate ſtrangulentur tenelli eorum fœtus, hoc eſt vermiculi illi ouorum ſpeciem gerentes, qui ſunt locuſtarum ſoboles futura. Quamobrem quum ſit Arelatenſis ager planus atq; rimoſus, præſertim qui Chammergi inſulæ hæret (eſt enim is reliquo omni agro Arelatenſium calidior, tum etiam ob id rarior, rimiſq; patentior: ſiccitate atque calore, tum etiam ſalſugine rimas plurimas pariente) fit profectò vt in Arelatenſi agro, ſiccis & calidis præſertim annorum conſtitutionibus, quales nunc præceſsêre, facilis fuerit horum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelatenſis agri parte genitæ locuſtę ſint (non enim in plano ſuburbano, vulgus *Le Plan du bourg* vocat) nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidoſus campus vocatur, innatæ perinde locuſtæ ſint, atq; in Chammergi inſula, reddere rationem haudquaquam difficile eſt. Sunt enim hæc quæ modò recenſuimus loca, aut denſa, aut humida nimis. pingui enim & ſoluta & plerunq; denſa humo *Tribon* & ſuburbana planicies conſtant. Lapidoſus verò campus (quem

*Lib. 5. de hiſto. animal. c. 19.*

vulgus *La crau* vocat) tenui nimium, ſalebroſa aſtrictaq; terra & æſtuoſa quum ſit, horum generationi animantium minus idoneus efficitur. Verùm etſi ad generationẽ minimè idonea ſunt habenda, contagij tamen noxam & ipſa quoque ſenſere: trãſlatis vtiq; vento è Chammergi inſula eò locuſtis, quæ volatu atque ſtridore, tanto impetu tantaq; copia eò ſeipſæ contulerunt, vt gregatim incedentes, magna omnium admiratione, magna etiam incolarum conſternatione, cœlum ſolemq; obumbrarent. Cauſas reddidimus, eáſque è natura, generationis horum animãtium, prouentusq; ipſorũ in Arelatenſi agro: verùm, proh dolor! amplior certiorq; adferenda nobis portentoſi huius euentus ratio eſt, quę non in naturæ ordinem redigenda, non in annorum & aëris conſtitutionem cogẽda, ſed in numinis iram, hac veluti peſte hominum ſcelera vindicãtis, ſit ſumma ratione reuocanda. Hiſce enim prodigiis, ceu irę ſuæ internuntiis, indignationẽ nobis ſuam Deus declarat, ſeq; nobis infenſum teſtatur. Pharaoni nãq; Dei mandatum contemnenti, vaſtitatem inferri Deus
Exod. 10. locuſtarum ominoſo prouentu comminatur: Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. Sin autem reſiſtis, & nõ vis dimittere eum, ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos, quę operiet ſuperficiem terræ: ne quicquam eius appareat, ſed comedatur quod reſiduum fuerit grãdini. Corrodet enim omnia ligna quę germinant in agris. Et paulò poſt, Operuerũt locuſtę vniuerſam ſuperficiem terræ, vaſtantes omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ, & quicquid pomorũ in arborib. fuit,
quæ

quæ grando dimiſerat: nihil quoque omnino virens relictum eſt in lignis & in herbis terræ in cũcta Ægypto. Execrationis loco promittit Deus ſe tranſgredientibus mandata locuſtam immiſſurum, vt Deuteronomij xxviij. legitur: Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locuſtæ deuorabunt omnia. Nec ſolùm hanc Deus oraculo ſuo comminationem teſtatam voluit, ſed & ethnicorum ore proferri: vnde eſt illud Plinij de locuſtis ex profeſſo tractantis: Deorum, inquit, iræ peſtis ea intelligitur: peſtis hoc loco nomine, locuſtarum prouentum intelligens. Annon idipſum quoque diuino ſpiritu afflatus rex idem & propheta Dauid cecinit? Dixit, & venit locuſta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Dei verbum portentoſa hæc animantia manare hoc verbo *Dixit*, propheta teſtatus eſt. Et rurſus alio loco, Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. Quid his verbis clarius? quid apertius ad Dei erga nos furorẽ explicandum infœlici huius animantis portentoſóque prouentu adferri vſquam poteſt? Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, qua arcano ſuo conſilio hiſce euentis hominum ſceleribus atque flagitiis mederi ſtudet, prodigium hoc, potius quàm in aëris annorúmque conſtitutiones meritò referamus. Nam etſi locuſtarum natiua generatio, his quas antea attuli cauſis adſcribi meritò poſſit: tam ingens tamen locuſtarum prouentus, tãta copia, quæ vaſtiſſima terrarum ſpatia compleuerit, & quæ numeroſo exercitu ſata, hortos, vineas, prata, omnémque virentem

*Libr. II. natur. hiſt. ca. 29.*

*Pſal. 105.*

*Pſal. 77.*

tem herbam depaſta ſit, & quę ſe demum in tecta & ædeis proruperit, cœlúmque volatu obumbrarit: (quæ nos cuncta hoc Iunij menſe, ſub ſolſtitij æſtiui initia, non ſine magna animi conſternatione ac metu conſpeximus) vt, inquam, tam ominoſus prouentus in naturales cauſas referatur, vix mihi fieri poſſe videtur. Miraculo ego profectò, & Dei numine, magis quàm naturæ per ſe agentis actione effecta hæc fuiſſe iure exiſtimo. Sed recenſitis iam cauſis omnibus, ad ſignificationem rari huius euentus paulò propius veniamus. Quæ rarò & pręter naturę ordinem, fiũt, etſi naturæ ductu quodam fieri, ſed impedito tamen dicantur, portenta huiuſmodi interdum atque prodigia, nonnunquam oſtenta nuncupari ſolent. Portenta quidem, quum quę accidunt naturalia ſunt, rarò tamen ſe oſtendunt, & futurum aliquid, temporis aliquo interuallo, denuntiant: in quo genere cometes ſunt. Prodigia, quaſi præſagia aut prædictiones quædam antiquis dicta ſunt, earum ſcilicet rerum quę mox futurę euentu vno aliquo deſignantur: vt aëris inſolitæ in calore, frigore, imbribus, ventis, & præter natiuas temporum conſtitutiones, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel peſtes, vel populares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigium quaſi porrò agendum plerique dictum volunt. Oſtenta verò ea dici video, quæ ſtatim futurum aliquid indicant, quaſi ab oſtendendo dicta. Nec tamen tam inſciens ſum, quin confundi ſæpenumero iſta ab auctoribus, & pro eodem ſignificato accipi ſciam. Quid verò tantus hic lo-

*Portenta.* *Prodigia.* *Oſtenta.*

cuſtarum prouentus futurum indicet,etſi prædi-
cere temerarium fortaſſe fuerit,quòd quæ ſtatas
& antegreſſas cauſas naturę lege non habent,de
his ferri iudicium minimè poſſit:certum illud ta-
men haberi debet , magnum aliquod malum ab
his portendi.Plinius certè annonæ caritatẽ præ- *Lib. II. natur.*
dicere non veretur : Quod maximè miremur (de *hiſt.ca.29.*
locuſtis agens,inquit) famem quoque,quam pro-
pter , externa pabula petiêre , ſciunt imminere.
quòd ſcilicet ſegetum eroſione,conſumptione ac
morſu, penuriam futuram non tam præmonſtra-
re,quàm reuera efficere videantur. Nec verò hac *Aqueus ca-*
in parte Aqueo Plinij interpreti aſſentiri poſſum, *pitur.*
qui ſuo ſenſu partem hanc emendare volens,pro
imminere , minuere apponendum cenſuerit : vt
hic ſit ſenſus , locuſtas ob famem quam minuere
ſciunt,externa pabula petere.Sed ridiculum hoc,
& Plinij maieſtate indignum,qui tam infans non
fuit,quin probè intellexerit, locuſtas atque adeo
omne animantium genus, paſtu famem minuere.
Hermolaus quidem imminere , non minuere le- *Libr. Caſtiga-*
git.Sed illud potius voluit Plinius,pręſentire fu- *tionum in Pli-*
turam frugum cladem locuſtas, ob id externa pa *nium.*
bula petere.nec id profectò iniuria. Nam quum
ab hoc inſectorum genere vredine maximè ten-
tetur terra in quam incubuerint (vrunt enim ea
quæ morſu contingunt, inſtar ignis : quòd & ex-
cremẽtum habeant acre,mordax & virulentum,
& ſaliua ſeu viru quodam luteo , quod ab eorum
ore profluit , ſata ſolúmque ipſum vratur , & in
ſqualorem abeat) fit profectò vt ferendis ſegeti-
bus,atque copia promouendis minus idonea ter-

ra huiuſmodi habeatur. Ob id fortaſſe Plinius famem earum prouẽtu imminere dixit: vel quòd nimia ſiccitate premi terram ſignificẽt, vel quòd ab earum morſu terra vratur. Non enim niſi ſiccitatibus magnus eſt locuſtarum prouentus, vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à noſtris, hoc eſt medicis, probè edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatem annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, abditáque cauſa aliqua, præſertim verò alimentorum prauitate, aut aquarum corruptela, populares oriri morbos cõſtans omnium ſententia ſit: metus eſt, ne tanta huius animantis præſens copia, oleribus atque fructibus quibus ſe applicat, plurimum contagij tetro morſu inferens, grauem noxam inferat: prę ſertim quòd morientes pleræque ex ipſis nidorem atque putredinem aëri committere poſſint: accedente ad hęc aquarũ quæ in ſata adhuc virentia eo anno graſſata eſt alluuione, quæ quum frumẽta multo plurima diuturna ſua mora corruperit, ita vt meti ac colligi vix potuerint, putreſcere nimio humore bonam ſegetum partem neceſſe fuit. Cuius ſanè putredinis mox ſeſe vis oſtentauit, plurimis Chammergi inſulæ locis, in quibus ſtataria facta imbribus aqua, frumenta vaſtauit. Illac namque tranſeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex ſublatis in aëre vaporibus malis, qui aërem omnino malè afficerent. Et reuera oboriri iam populares & mali moris febres incipiebant, ni Eteſiarum flatu reſtincta vis morbi fuiſſet. Habent enim Eteſię venti ſiccandi & repellendi ſeminarij

morb

morbi popularis vires, æſtatémque ſalubrem pariunt, vt doctè Galenus ſenſit. Atque hæc de ſignificatione præſagióq; abundè dicta ſint. Nunc de locuſtarum origine, & ea quam ſegetibus inferunt noxa, déque animantis ipſius forma dicendum. Oriuntur porrò locuſtæ ex locuſtarum ſemine. Inſectorum enim genera quędam ex animalibus generis eiuſdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalangiis & araneis: vt bruchi item, locuſtę & cicadę: quę docta Ariſtotelis ſententia eſt. Nonnulla non ex animalibus, ſed ſponte, aut ex rore qui frondibus inſudat, verno ſcilicet tempore: aut ex cœno fimóue putrente, vt erucæ, papiliones, ricini, ſcarabei, aſcarides, tineæ. Quæ porrò inſectorum ex animalibus generantur, ea porrò vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipſis, non parte aliqua, ſicut in ouis, animal creatur, ſed totus vermis accreſcit, & particulatim diſcretus formatur in ſpeciem deſtinati animalis. Commune autem omnium vermium eſt, & eorum quæ ex vermibus proueniunt animalium, vt primordium generationis aut à ſole, aut à ſpiritu pręſtetur. Sic autem procreantur: Planis & rimoſis locis in terræ rimis ſua oua deponunt locuſtæ: quæ quidem oua durant hyeme in terra, ineunte æſtate proueniunt ex fœtu anni ſuperioris locuſtæ. Vniuerſæ autem loco eodem fœtum deponũt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. hinc vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua diſiecta emergunt locuſtæ atque euolant: quarum tam mollis fœtura eſt, vt ad

*Com. 2. in 3. li. de popu. morb. Hipp.*

*Ex Ariſtot. vbi ſup. cap. 19. & 28. & lib. 1. de gener. animalium c. 16.*

tact

tactum leuiſſimum dilabatur & pereat. Nec ſummæ telluri partus committitur, ſed paulò altius: concoctione inibi peracta exeunt ex terreno illo amiculo nigrantes & paruæ locuſtæ. Pariunt veris exitu, & ſtatim à partu moriuntur, vermiculis circa collum innaſcentibus, qui eas ſtrangulent: eodem quoq; tempore obeunt mares. Intereunt porrò locuſtarum oua autumnalibus aquis, quum nimis inceſſerint, vt Ariſtoteles vult: aut vt Plinius, vernis aquis: ſicco autumno largior prouentus, vt iidem auctores affirmant. Eſt autem locuſtæ mira forma atque effigies, miro quodam artificio fabricata. Inciſuris vniuerſa compago conſtat, pro inſectorum more atque natura. Alatum animal eſt: alas autem vtrinque duas habet, ad ſcapularum commiſſuram infixas. Quæ ſuperiores ſunt, & tergo inſident, vario colore interpunctæ atque diſcretæ maculis nigris, alis phœniceis ſeu badio colore præditis ſuperincumbentibus viſuntur. In imo aliæ vtrinque ſubſternuntur, tenues admodum, albicantes, & ex lato in arctum deſinentes, inſtar alarum quę auibus inſident, aut veli nauis: his paſſis aëra quatientes ac diuerberantes volant. Secundùm dorſum ſcapulis commiſſura quędam imminet, membrana duriore intecta, ex qua ſonum atque ſtridorem edunt. non enim anteriore parte ſonum, ſed poſteriore emittunt, vt experimento didici, Pliniúſque affirmat. Capiti porrò ſecũdùm oculos cornua tenuia prominent duo. Facies autem torua apparet & oblonga, inciſuris aliis ſuper alias incumbentibus, & os integentibus. Ori porrò duo tantùm parte ſupern

*Partus & mors locuſtarum.*

*Vbi ſuprà.*

*Locuſtarum forma.*

*Vbi ſuprà.*

ſuperna inſident dentes, duriſſimi, lati ac nigrantes, quibus ſegetum ariſtas graui morſu erodunt ac frangunt. Thoracem habent anguſtum, cartilaginoſum & durum: aluum mollem & longam, quæ motu dilatato & adſtricto, pulmonum vice mouetur ad auram captandam. Cruribus ſex innituntur, quatuor primoribus tum minoribus, tum tenuioribus, & ad ſuperna magis poſitis: poſterioribus duobus craſſioribus, & ad motum valentioribus, miróque artificio variegatis, & angulis acutis intercurrentibus artificioſè delineatis, quibus ſaltantes vtuntur. Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continent: poſterioribus ſaliunt. Sunt autem poſteriora hæc colore rubra, ac denticulis inſtar ſerræ munita, vt ſe illis in ſata proruentibus fulcire, adhæreréque firmius aſcenſu ſuo poſſint. In India (quod Plinius ſcribit) tantæ magnitudinis eſſe traduntur, vt ternûm pedum longitudinis quum ſint, ſerræ vſum cruribus ac fœmoribus ſuis quum inaruerint, incolis præbeant, qui locuſtarum arefactis cruribus pro ſerra vtantur. Mirifica verò locuſtis concumbendi ratio: quod à me viſum in literas dare non pigebit, monimentíſque naturæ miracula enarrare. In hoc enim inauſpicato tantarum locuſtarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virili mea vellem, omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concumbẽtes locuſtas quum plurimas cepiſſem, hæc deprehẽdi: Coëunt, mare fœminam dorſo superueniente: (eſt autem mas fœminâ ſemper eo in genere breuior atque minor) mas autem in concubit

*Lib. II. natur. hiſt. ca. 29.*

cubitu cauliculos duos acutos, quos ad dorſi extremum paulò reliquo corpore prominentiores habet, obtorta ima corporis parte & inflexa, atq; vltimo caudæ reflexo, in fœmellę vterum immittit. Nam quum ſpicula illa duo, de quibus mox dixi, dorſo incumbentia mas habeat, immittere ea in fœminæ vterum non poſſet, ni aduerſa cauda flexili ſeſe illi copularet. Arctiſſimè verò diúque coniunguntur, vt vix auelli ſemel copulata queant: ita vt etiam ſalientes, è loco motæ non diſſiliant, nec niſi magno conatu auulſæ diſcludãtur. Fœmina verò maris amplexu aluum intentè mouet, & ſe ima parte mari applicans, illum diutius continet, modò hiatu vuluam aperiens, modò eandem coarctans: atque dum hiatu patet vterus, tum mas ſeſe penitius in imum fœminæ inſinuare ſatagit. Viſuntúrq; meatus duo in fœminæ pudendo, interſtitio quodam diſiuncti, & craſſiuſculo quodam operimento contecti: quod quidem externa ſui parte nigricat, atque durum penéq; cartilagineum, interna leuiter hirſutum, rugíſque quaſi quibuſdam ſcabrum videtur, ad cuius operimẽti fundum, vterus colore albicans inſtar muliebris pudendi cernitur. Hęc à me conſpecta & animaduerſa, digna omnino cenſui quæ literarũ monimentis traderentur. De noxa quam locuſtæ inferunt, modò agendum. Nocent porrò

*Vbi ſuprà.* morſu & vredine: vnde Plinius, ¶ Dira meſſibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia verò morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Hæc à locuſtis noxa. non ſolùm enim ſegetes morſu perdunt, ſed prata, hortos, vineas, &

quicq

quicquid in agris viret. Contactu verò terram vrunt, tum ſaliua lutea, bilioſa, & acri, quam multam ex ore rodentes fundunt: tum etiam excremento quod ex aluo emittũt. eſt enim excrementum id graue, acutum, nigrum, mordax, & vrens. Veneno autem minimè nocent, vt quo careant. Quin & hę in vſum nonnullis gentibus veniunt. Parthis (quod Plinius ſcribit) hæ in cibo gratæ. *Lib. 11. na. hiſt. c. 29.* Pars quædam Æthiopum locuſtis tantùm viuit, fumo ſaléque duratis in annua alimenta, vt Plinius, Strabo, Diodorus, Solinusq; teſtantur. *Vbi ſuprà. Strabo lib. 16. Georg. Diodor. lib. 4. bibliot. Solinus in pol. hiſt. c. 43.* Non itaq; venenoſę haberi debent, quum ſit venenum tota ſua ſubſtantia naturæ noſtrę contrarium, naturam omnino euertens atque corrumpens, pugnetq́ue ex diametro cum alimenti natura: vt cuius proprium ſit noſtri corporis augere familiaritate ſua ſubſtantiam, veneni perdere: vt docta Galeni & Dioſcoridis ſententia eſt. *Gal. li. 1. ſimpl. Dioſc. lib. 2. & 6. de medica materia.* Hic enim Aphros qui Leptin incolunt, locuſtis abundè veſci præter memoratos auctores libr. 2. teſtatur. Sed quum tanta ſit animalculi huius noxa, tanta clades, nullúsne remedio locus erit? nullũ auxilium huic peſti opem ferre poſſit, qua ſegetes illeſę ſeruari ab hac peſte queãt? Erit ſanè remedio locus, ſi Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de Ethnicorum modò ſententia, ſed ipſiuſmet Dei teſtimonio adſtruximus) ſi, inquam, Dei iram deprecati fuerimus, nos ipſos ſub potenti manu Dei ſubmittentes, vt Petrus iubet: *1. Petr. 5.* omnem curam noſtri omnéque ſtudium in illum reiicientes, illi nos ſupplicibus votis ſubmiſerimus. Illi namq; cura eſt de nobis, & quum ira-

tus fuerit, miſericordiæ recordatur. Itaque ſi nos iuſtè ambulauerimus coram Domino, illius præcepta ſectantes, atq; è natura, hoc eſt lege & æquitate vixerimus, nihil ſceleratè, nihil turpiter, nihil iniquè agentes, noxium omne, vt Dominus dixit, à nobis exigemus: ſi item illud à Deo ſupplicibus votis ac pia mente popoſcerimus, ne in furore ſuo nos arguat, neque in ira ſua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc ſummum (vt noſtri vocant) alexipharmacum erit. Sed ſiquid etiam in natura poſitum eſt, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Ariſt. Plinio, & Palladio in eam rem præſcripta ſunt. Scribit Ariſt. ſulphuris odore inſecta omnia necari, item cornu cerui cornu incẽſu, aut ſtyracis ſuffitu. Ego in ceruini cornu penuria, bubulo cornu accẽſo ſuffiendam terram cenſeo. Olei aſperſu idem fieri, ſi eo inſecta animalia aſpergantur, Plinius arbitratur, qui & ipſe locuſtas debellandi pulchram ex Cyrenenſium legibus rationem tradit. In Cyrenaica regione, inquit, lex eſt ter anno debellandi eas. Primò oua obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas. deſertoris pœna in eum qui ceſſauerit. Et in Lemno inſula, ſubdit, certa mẽſura præfinita eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referãt. Necare & in Syria militari imperio cogũtur. Ad hanc ego rationẽ animũ applicans, ciuibus noſtris bona ratione cõſului, vt edicto publico præmia certa proponerẽtur plebi, cogereturq; plebs omnis ad hanc depellẽdam peſtem, terra primùm ſuffoſſa ligonibus, earum oua obterendo ac diſſipãdo, fœtus & adultas ad internecionem dedendo

*Deut. 28.*

*Lib. 4. de hiſto. anim. c. 8.*

*Lib. 11. na. hiſt. c. 29. & 53.*

do. Id qua arte factum ſit breuiter dicam. Edicto per publicum præconem prolato, ad conſules accurrit omnis plebs, atque ſeruitia in primis, quibus ciuitas ea abundat: in ſingulas enecatarum libras quadrantes duo de publico, deferētibus eas ad magiſtratum, dabantur. Itur confertiſſima manu in omnem Arelatenſem agrum; quò ſe peſtis ea locuſtarum demiſerat, pręſertim in Chammergin inſulam. Effoditur terra vbique, obteruntur oua: fœtus verò ſic enecabantur, linteis vaſtis & altis, prælongis haſtis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs ſe cōtulerat: moxq́; magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locuſtæ, & clamorem ſtrepitumq́; fugientes, in oppoſitam ſe partē conferebāt. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim incedentes iniectis linteis comprehendebant, & in ſaccos vaſtiſſimos demittebant. Tum & alia arte deiiciebantur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem dimotum auerſantes, ſeſe aliò locuſtæ cōferebant, nempe in oppoſitā vnde deiiciebantur partē: mox ibi foſſę erant magnę apparatæ, in quas, ventū fugientes locuſtæ, ſeſe ſponte demittebant, quaſi à flabellorum agitatu ſecuræ futuræ: tum verò vbi plena eſſet fouea, locuſtarum agminibus foueam implentibus, ligneis maſſis contundebantur, vel in ſaccos ad præmium recondebantur, & magiſtratui adferebātur. Hæc noſtra peſtem hanc debellandi ex veterum pręſcripto ratio fuit: qua factum eſt, vt intra xx. dierum ſpacium peſtis ea deleta, & ad internecionem omnino data ſit. Pallad. certè, ex Democriti ſummi philoſophi pręceptis; *Lib. I. tit. 35.*

neq; arboribus, neq; ſatis noceri poſſe à quibuſcunque beſtiis adſtruit, ſi fluuiales cancros plurimos, vel marinos fictili vaſculo in aqua miſſos tegas, & ſub dio ſtatuas, vt x. diebus ſole vaporentur: poſtea quæcunq; illæſa voluerimus eſſe, ea aqua perfundamus octonis diebus, hoc repetẽtes; donec ſolidè quę ſata fuerint, adoleſcant. Prodeſt plurimum abigẽdis beſtiolis huiuſmodi, pulueris tormentarij ſuffitus, & bombardarum raucè ſonantium ſtrepitus. Sed hæc artificioſa: naturale illud, ſi autumno vel vere imbres plurimi decidant, qui oua nimio humore perdant, fœtumque naſci prohibeant. Hiſce remediis ad hanc abigendam peſtem vtendum ex optimorum ſententia auctorum ſtatuo: ad Dei laudem & gloriam, qui ſit benedictus in ſecula.

## OBSERVATIO II.

*Honoratus ab Aqueria Meianæ Toparchus, patritius Arelatenſis, ſanguinis copioſiſſima è pulmonibus reiectione affatim, incidente hyeme media, in graue diſcrimen incidit: qúmque vna nocte ſanguinis heminas plusquam quatuor ore reieciſſet, pallidus & propè ſine viribus redditus, pulſu exiguo et interſecto, voce tremula, deliquiis crebris, & inſomnio oppreſſus: magnáque cum viſcerum omnium duritie atque obſtructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas ſperabatur. Liberatur tamen Dei ope et magna mea cura, anno* M. D. LXI. *menſe Ianuario.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HOnoratus ab Aqueria patritius Arelatenſis, è nobili Aqueriorum, eademq; vetuſtiſſim

ſtiſſima familia, natales ducens, vir acer, elegans, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generoſum hominem decent, cumulatè ornatus, mireq; facetus & comis, quum hyeme media Ianuario menſe, ardorem in gutture perſenſiſſet dies aliquot, nec ob id tamen ſibi vllo pacto cauiſſet, aut à frigoris intemperantia, quę tum multa erat, aut victus rationem in melius cõmutaſſet: effectum eſt, vt derepentè in reiectationem ſanguinis floridi, tenuis & ſpumoſi, interdum etiam trumboſi, ex ore inciderit, leni præcedente tuſſi. Affectum hunc Græci, αἱμοπτοὴν ϗ αἱμόπτυσιν, dicunt, id eſt cruentum ſputum. Verùm quum & à variis partibus, diuerſiſq; cauſis tum externis, tum internis, oriri id mali poſſit (vt & Gal. & Pauli, atque Auic. ſentẽtia eſt) vndenam tanta ſanguinis profuſio in hoc viro emanarit, perpendendum prius eſt, vt methodo ſanari tãtus affectus poſſit. Itaq; & ex pulmonis rupto vaſe à nimia ſanguinis tum copia, tum feruore & acrimonia, & ab internis his cauſis magis quàm externis malum originem duxiſſe iure cenſendum eſt. Nec ita tamen excludẽdæ omnino externæ cauſæ ſunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant. Si quidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media ſe hic vir exponebat, ortum duxiſſe quadantenus, & vt à cauſa procatarctica, affectum hunc, haud longè à vero eſt. Frigus namq; immodicum venis rumpendis idoneum eſſe Hippocr. & Paul. ſcripſerunt: perinde etiam atque clamor, ſi fortis atque intentus ſit. In quem ſępe incurrere hic vir ſponte ſua ſolebat, ꝙ in riſum & iocos

*Gal. 5. metho. Paul. lib. 3. c. 31. Auic. fen 10 lib. 3. tra. 3. c. 4*

*Sedes affecta & cauſæ.*

*Hip. lib. 5. aph. 24. Paul. lib. 3 c. 31.*

pronus quum eſſet, ſæpenumerò vocẽ ſummo clamore ac riſu effuſo intendebat: quod huic creando affectui occaſionem non minimam præſtitiſſe pro explorato habẽdum eſt. quum riſus ſi effuſus ſit, vehementer thoracis muſculos, atq; adeò ſeptum tranſuerſum & intercoſtales muſculos exagitet, proindeq; ſępenumerò tuſſim vehementiſſimam excitet, & nimio agitatu vaſa diſrumpat, perinde atq; fortis & validus clamor: vti nos libro Enarrationum noſtrarum tertio, Enarratione ix. quę de riſu eſt, abundè docuimus: & explicauit libro de riſu Lauren. Iobertus, vir in re medica clarus, ſolertiſq; ingenij atq; iudicij, qui in hac ipſa de riſu tractatione inſignem profectò nauauit operam, vt in re difficillima verſans, magnam videatur palmam conſecutus. Sed ad inſtitutum redeuntes, dico manationis ſanguinis in hoc viro has fuiſſe cauſas: ex externis quidem, conceptum intrò in pectore frigus, clamorem ac riſum propè aſſiduum, in quem cõtinuò ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, ſanguinis feruidi atq; copioſi in venis pulmonis infarctum: quibus concurrentibus cauſis adapertum fuiſſe in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum, artificioſa coniectura vocata fuit. Id nobis abundè ſignificabatur, tum ex ſanguinis manantis qualitate ac copia, tum ex reiectionis modo. ſiquidem qui manabat ſanguis, tenuis, floridus, ſpumoſus erat: à pulmone vtique lati ſanguinis iudicium, ſiquid Hippocr. creditur inquienti, Quicũq; ſpumoſum ſanguinẽ expuunt, his è pulmone eductio fit. Tum verò idipſum quoq; ex reiectionis modo oſtẽdebatur

*Cap. 16. & 18.*

*Lib. 5. aph. 13.*

batur. affatim namq; & impetu multo reiiciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, idque non leui comitante tuſſi: quod quum ſit, à pulmone manationem fieri pro indubitato habendum eſt, vt Galenus, Paulus & Auicenna docent. Copiam porrò ſanguinis in hoc viro progignebant, tum bona corporis habitudo, temperiesque calida, parum ad ſiccum inclinans, tum copioſior & lautior victus. Sanguinem porrò acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius erat. Vnde factum eſt, vt in vaſis pulmonis aggeſta ex ſuperioribus cauſis nimia ſanguinis copia, adaperto ore, & acrimonia etiam ſanguinis naturam ad id ſtimulante, ſanguinis per os effuſio ingens facta fuerit, quæ in mortis diſcrimen hominem vocarit: diſſolutis vtique à nimia profuſione viribus, inanitis ſpiritibus, deficiente natiuo calore: qui per huiuſmodi profuſiones deficere nullo negotio ſolet, quũ ſit ſanguis naturæ theſaurus, & natiui caloris fomes: vt omnium tũ Philoſophorum, tum Medicorum cõcors ſententia eſt. Quid mirũ igitur, ſi interſecta & planè tremula vox in hoc viro appareret, ſi deficiens pulſus, ſi pallor in facie, & quaſi mortui imago, ſi denique ſyncopes crebræ accederent, ſi mors proxima eſſet, quum vna nocte (quæ vt puto quarta à morbi initio erat) ad quatuor ferme heminas ſanguinis ex ore reiectum ſit, & pro Hippocratis ſententia ſanguis quidem ſupra qualiſcunque fuerit, malus ſit? Affectus huius naturam, ſedem affectã, cauſas, ſignaq; reddidimus: nunc iam cognito morbo ac cauſis, illi ratione optima medeamur.

*Gale. 5. metho. Paul. li. 3. c. 31. Auic. fen 10. 3 lib. tract. 3. c. 5.*

*Lib. 4. aph. 25.*

CVRATIO. Ad hunc nos vocati, quum grauiter vrgeret
affectus, huic protinus ac celeri manu ſuccurren
dum duximus. Affectus namque, vnde primum
maximéque imminet homini periculum, hic pri-
*Lib.3.met.* mus curari debet, pro Galeni ſententia, & ad id
quod vrget, dirigi omne medentis conſilium de-
bet. Itaque protinus è cubiculo turbam omnem,
quę multa officij cauſa affinium & ſanguine con-
iunctorum aderat, locum dare iuſſi, foráſque pro-
dire, pręter eos qui ægro neceſſarij erant. ſic nam
*Lib.10.meth.* que iubet Galenus, ne videlicet & cubiculi aër
incaleſcat plus ęquo nimium hominum frequen-
tia, & æger à tanto confluxu ne terreatur. Solent
enim ægri de ſe malè ſperare, quum circumſtare
tantam turbam prope ſe vident, arbitrantes ſe in
diſcrimine fore, tot ad ſuccurrendum occurren-
tibus: tum verò quòd in mulierum turba (vt ple-
runq; fit) vel nutibus vel tacitis murmurillis ma-
lam ægro de ſe ſpem iniiciunt. His ego rationib.
multam turbam cubiculo abigẽdam ſuaſi, ignéq;
qui tum ob frigoris inclementiam ſuccenſus mul
tus in cubiculo erat, extingui iuſſi. erat enim cu-
bile camino proximum. In ſanguinis autem ma-
*ib.5.aph.23.* natione frigido eſſe vtendum rectiſſimè Hippo-
*Lib.5.aph.16.* crates dixit. calidum nãque, eodem auctore, ſan-
guinis profluuia promouet. Mox verò, quum ad-
ſtricta eſſet aluo æger, nec quicquam biduò deie-
ciſſet, mollem clyſterem indere iubeo: atq; inter-
ea dum apparatur clyſter, poſcam deuorandam
atque gargariſandam do. Silentium ęgro impero,
vt ne quicquam loqueretur, ſed nutibus quæ ſibi
opus eſſent ſignificaret, atq; etiam vt ne magno

reſp

reſpiratu vteretur. vtrunque enim ægris huiuſmodi imperãdum, Galenus ipſe libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & reſpiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant, & ob id ſanguinem promouent: iure itaque ſilentium imperatum eſt. Protinus verò, clyſteri ſoluta aluo, ſanguinem è vena media dextri brachij auferri venę ſectione iubeo: non affatim, ſed bis eodem die, quatuor inter vnam & alteram ſectionem interpoſitis horis. ſic namque iubet Galenus, & eo pacto melius auertitur ſanguis, *Lib.5.met.*
ſeruatúrq; virtus. Quin & in craſtinum eius diei iterum, ſed leuiter ſanguinem detraximus: quòd & ęger viribus valeret, florenti ętate eſſet, & copioſo ſanguine abundaret. Vbi hæc peracta ſunt, mox vinculis fortioribus crura. brachiáque deligauimus, & multa poſca os colluere, ac portionẽ etiam deuorare iuſſimus: vt ſiquid intrò concretum ſanguis eſſet, diſſolueretur. multos namque trumbos deorſum clyſteris vſu deiecit, ſanguine in ventriculum delabente per gulam. Frictionibus etiam crurũ vſi ad auerſionem ſumus, *Vbi ſu[illegible]*
pro Galeni ſententia. confluere namque prohibetur ſanguis, & quum ad contraria reuellitur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tũ partis afflictæ. Quæ verò de profundo ſanguinis profluuia erumpunt, per reuulſionem potiſſimum & deriuationem ad vicina, præterea per cibos potionéſque, quæ & emplaſticam vim habeant, & refrigerent, & medicamenta quæ adſtringant, curantur: vt docta Galeni lib. v. methodi medendi ſententia eſt: cui

innit

innitentes, vniuerſam in hoc homine curando methodum felici ſucceſſu abſoluimus, affectui ſedula cura omnino intẽti. Quum verò ſanguinis nimium proflueret, ſiſtere eum ante omnia potionibus datis adſtringentibus, glutinantibus, & refrigerantibus coacti ſumus: quòd pro Hippocratis ſentẽtia, affectum huiuſmodi curare acerbis & refrigerantibus oporteat. Hac itaque potione bis, ter etiam in die data, vſi fuimus: ℞. Lapidis hęmatitis cum aqua plantaginis loti, coralli rubei ſimiliter loti, ana ℈. iiij. terræ Lemniæ, quam ſigillatam vocant ʒ. ij. (etſi ea omnino inuentu rara ſit: forte-fortuna oblata dono ægrotum ab amico ſingulari fuerat, ſingulare profectò ad morbum leuandum præſidium) margaritarum ſplendidarum ʒ. j. ß. ſeminis plantaginis, arillorum vuarum exſiccatorum, ana ʒ. j. Miſce: redigantur omnia in tenuiſſimum pollinem, addendo trochiſcorum dia electri (de carabe officinæ vocant) ʒ.j. Atque ex hoc puluere ad ſiſtendum ſanguinem efficaciſſimo, ʒ.j.ß. ex aqua plantaginis & peculorum roſarum, & ℥. ij. ſyrupi de ribes dari iuſſi: quam ego plantam oxyacantham Indicam, ſeu (vt vult Serapio) arborem ſui generis eſſe arbitror, capreolos proferentem colore viridi rubeſcente, cuius folia lata, magna atque rotunda ſint. Verùm ego, quum eius ſyrupi natiui & fidelis copia deſtituimur (raró enim ad nos venit, ex Syriæ partibus adlatus) eius loco eam oxyacanthæ ſpeciem pro ribes legitimè ſumendam cẽſeo, qua ad ſepiendos hortorum puluinos eleganti ſeptu vtimur, quæ ramulos geſtat lentos

*Lib. 7. aph. 37.*

& flex

& flexibiles, è quibus fructus ſeu baccæ vuarum modo racematim dependeant, acinis ſimul cohærentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maximè rubent, ſapore ſubacido, admiſto etiam dulci. Plantam hanc vulgus Gallorum *Eſpine vinette* vocat. Ex harum baccarum non omnino perfectam maturitatem adeptarũ ſucco, præſtantiſſimum fieri ſyrupum, qui Syriaco illi ribes vocato non cedat, iure optimo exiſtimo, & ribes loco eſſe vſurpandum magna ſanè ratione adducor: quòd & ſapor illi reſpondeat, ex acido dulcíque admiſtus, ſanguinis feruorem mitiget, bilis acrimoniam retundat, fluxiones cohibeat, ſitim reſtinguat, dyſentericis, cœliacis, & nimium vomentibus opituletur, atque non leuiter adſtringat, vt ſæpius à me experimento probatum fuit. Hoc ego illius alterius loco commodè vtendum planè ſtatuo. Sed iam ad reliquum curationis progrediamur. Itaque quum adhuc ſanguinis ingens profuſio perſtaret, compeſcendam validiore præſidio cẽſuimus. Dedi igitur ſequentem potionem: ℞. Philonij Perſici ʒ. j. lapidis hæmatitis ʒ. ß. ſyrupi cydoniorum ℥. ij. aquæ plantaginis quantum ſat eſt diluendis reliquis. Potio paretur. Dabam dormituro, vt & ſomnus conciliaretur, & eadem opera ſiſteretur ſanguis. In iuſculis ſemina papaueris albi & rhois culinarij in panno lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiuſmodi ad virium robur præſcripſi: ℞. Conſeruę roſarum antiquæ ℥. ij. conſeruæ ſymphyti maioris ℥. j. margaritarum ſelectarum, coralli rubri loti cum aqua roſarum, & ſubtiliſſimè pulueriſatorum,

rum, ana ʒ.j. manus Chriſti cum perlis ℥.j. cõſeruæ bugloſſi ℥.j. Miſce cum ſaccharo optimo: fiat conditum auri foliis intectum. Interdum electario ex margaritis confecto vtebar. Extrà verò ad ſanguinis motum compeſcendum, ceruici & collo, tum & pectori linimenta admoui, & vnguento hoc ſum fœliciter vſus: ℞. Olei maſtichini, cotoneorum, & myrtillorum, ana ℥.j. ſepi hircini aqua roſarum diluti ʒ.j.ß. pulueris pilorum leporis minutiſſimè inciſorum, coralli rubri, boli Armeniacæ, ſanguinis draconis, olibani, maſtiches, ana ʒ.j. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat vnguentum, quo thoracem illiniri, & colli atq; ceruicis partes iubebam. Clyſteres lenes, ad excrementorum ſubductionem (imbecillus namque viribus erat) parari huiuſmodi iubebam: ℞. Decocti caponis ℔. j. in quo bulliat ordei pugillus, ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥.j. Coletur: in colatura diſſolue mellis roſati colati ℥.ij. vitellorum ouorum numero ij. ſacchari rubei ℥.j. Miſce: fiat clyſter. Interdum catholici confectionem ad ℥.j. nonnunquam verò caſſiam cum ſaccharo admiſceri iubebã. Ad ſitim reſtinguendam ſyrupo cotoneorum, vel roſaceo ex roſis ſiccis confecto vtebar, ex aqua chalybeata, ex qua etiam iuſcula parari iubebam, iniectis cotoneorum fruſtis à cortice externo mundatis. Quoniam verò bilis multa ſanguini miſta, & feruorem & profuſionem nõ minimum augebat, hanc confeſtim nulla expectata mora (neque enim ſæuitia morbi inducias dabat, & quum ad bilis euacuationem pręparantib. ſyrupis opus non ſit, ipſa

abund

abundè iam ad excretionem tenuitate ſua prona, vt millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus, hac data potione: ℞. Rhabarbari ſelecti cum tota ſubſtantia ſubtiliſſimè pulueriſati ʒ. j. (euacuando namque veſtigia adſtrictionis imprimit in membris ſic datum, quod huic affectui maximè conueniebat) rhabarbari ſelecti in aqua endiuiæ cum tantillo cinnamomi per noctem infuſi, & mane fortiter expreſſi ℈. iiij. (quia obſtructa hic vir, vt antea dixi, viſcera habebat, infuſum itidem rhacoma dare viſum eſt, ad obſtructiones aperiendas) ſyrupi roſacei ex infuſo roſarum ſine ſcammonio ℥. ij. decocti pectoralis quantum ſat eſt. Fiat potio: neque enim ſcammoniatis medicamentis in hoc affectu vtendum eſt, ne nimium exagitentur humores, & venarum ab ſcammonio apertio fiat. Iterum ad ſiſtendum ſanguinem paſtillos præſcripſi, quos ſub lingua contineri iubebam, præſertim ſub noctem. ℞. Boli Armeniæ præparatæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ ij. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, ana ℈. ij. macis ℈. j. ſpicæ nardi ℈. ß. (optimè adſtringũt & fluxionem cohibent hęc duo) penidiorum ℥. j. Miſce, & cum ſyrupo myrtheo fiant paſtilli inſtar lupinorum, qui ſub lingua contineantur. Interdum verò confectione de ſtyrace ad eandem intentionem vſus ſum, cuius hæc eſt deſcriptio: ℞. Paſſularum exacinatarum, & cribro ſetaceo tranſmiſſarum ℥. j. glycyrrhizæ raſæ & ſubtiliſſimè pulueratæ ʒ. vj. xyloaloës, nucis myriſticę (quam moſchatam vocant) ana ℈. ij. g̃. xv. cumini tantundem, ſtyracis calamitidis ʒ. j. boli Armenici pręparati ʒ. j. ß. sac-

*Lib. 4. de ſanit. tu. pluribus locis 9. meth. lib 1. de rati vict. com. 18. & lib. 2. com. 30. & in fine lib. de conſt. artis medicinalis.*

*Electarium de ſtyrace.*

chat

chari in aqua betonicę diſſoluti,quantum ſat eſt: fiat electarium in tabulis ſeu teſſellis. Eclegma itidem confeci ſenſim deuorandum : ℞.Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ.ij.conſeruæ violarum ʒ. iij. lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti ʒ.j.ß. radicis iridis Florentiæ ℈.iiij. penidiorum, ſacchari candi,ana ℥.j. Miſce cum ſyrupo capillorũ,& roſato de roſis ſiccis:fiat eclegma. Huius loco cochlear ſequentium ſyruporum ſumere iubebam. ℞. Syrupi myrtei & cotoneorum,ana ℥. iij. ſyrupi violati ℥.ij. Miſce. Gargariſmatibus in fine vſi ſumus,reſtincto iam ſanguinis fluore.℞. Pſidiarum,balauſtiorum,ana ℥.j.ſeminis ſumac& plantaginis,ana ʒ.j. roſarum rubentium pugillos duos. fiat omnium decoctio in aquis peculi roſarum & portulacæ ad ℔.j.& coletur. In colatura adde ſyrupi violacei, mellis roſati colati, ſyrupi roſacei de roſis ſiccis,ana ℥.ij.Miſce:fiat gargariſmus. Hac methodo atque his præſidiis magna cura & ſedula opera adhibitis curatus eſt hic vir,præter noſtram & omnium opinionem, nutu Dei opt.max.qui ſanat languores noſtros.

*Linctus.*

---

OBSERVATIO III.

*Nobilis Gabriella Deleſſia, Ioannis Nicolai iuriſperiti viri celeberrimi vxor, ex pulmonum vlcere in tabem deducta, multo ſanguinis ſputo præcedente, ſubſequente verò puris ſputo: præter omnium expectationẽ magna adhibita cura integre liberatur, ſuperſtéſq; & incolumis nunc Dei gratia & viuit & valet.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NObilis hæc mulier ætate iuuenis, temperament

mento calido & ſicco, tenui corporis habitu, & ad tabem prono, grauiſſimo affectu laborauit, & ad curandum difficillimo: incidit nempe ex pulmonum vlcere in tabem. Quàm enim ſint pulmonum vlcera curatu difficilia, pręſertim ab initio neglecta (vt in hac ęgrotante contigit) abundè docet v. methodi medendi Galenus: quoniam pulmones inter viſcera ob anhelitum perpetuo in motu eſſe neceſſe eſt, quum oporteat quieſcere tamen ea membra quæ vlcere affecta ſunt, ſi ſananda ipſa ſunt. ob id profectò vel inſanabilia eiuſmodi vlcera habentur, aut ęgrè & difficulter, magnáque adhibita cura, vt eodem ipſo loco Galenus. *Libr.5.met.* Quum autem ſit tabes viuentis corporis ex ſiccitate conſumptio, quàm difficile ſit hanc reſtituere, docet itidem tum lib. de tabe, tum lib. 7. methodi medendi Galenus. Fieri tamen poteſt vt hæc quæ diximus mala, nonnunquam ſolerti medici cura, & ægri obſequio, & rerum externarum congruo vſu curentur: vt & Galenus ſe plerumque talia curaſſe v. methodi teſtatur: & nos Dei miſericordia adiuti non paucos curaſſe bona fide teſtari poſſumus: in quorum albo hæc mulier eſt, cuius affectus nunc, ſigna & curationem deſcribemus. Cœpit hæc mulier ab initio ſanguinem tenuem, floridum, ſpumoſum affatim inter tuſſiendum reiicere, quod ſymptoma terrere ægrum ſępe ſolet. Sed tamen quum poſt paucos dies abſque medici opera ſubſtitiſſet cruentum ſputum, negligi ab ęgra cœptum eſt, nec tum medici operam adhibuit. Verùm quum rurſus adaperta vena, ſanguinis manatio recruduiſſet, multo maiore cop

re copia, moleſtioréque cum tuſſi ſanguis reiici cœpit, accedente febri, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſumma extenuatione corporis. Vocor ipſe ad hanc curandam mulierem. Quúmque & ſanguinis copiam, ſubſtantiam, colorem, reiiciendi modum penitus perſpexiſſem, è pulmonibus prodire ſanguinem pronunciare ſum intrepidè auſus: iuxta illud Hippocratis, Quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt, his à pulmone eductio fit. Ad quod confirmandum perceptus in genis rubor fidem indubiam faciebat. id enim laborantibus pulmonibus fieri in ægris perpetuò ſolet, vt valde genæ rubeant, vt Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Tum q nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolor in pectore: quod his qui à pulmonibus ſanguinem reiiciunt peculiare eſſe ſolet, quòd obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantiæ eorum raritatem atq; molliciem. Leue namque, rarum, cauernoſum, & velut ex ſpuma aliqua ſanguinea coagulatum eſt corpus pulmonis, vt docet lib. 6. de partium vſu Gal. nec neruos habet vllos, quò ſentire vim doloris queat, niſi per membranam ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtomachum ad ventrem feruntur neruorum particulas quaſdam ſuſcipit: vt docta Gal. lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eò fit, vt qui è pulmonibus ſanguinem reiiciunt, aut prorſus non doleant, aut exiguo dolore afficiantur: quod in hac noſtra ægrotante accidit, quæ quum plurimum ſanguinis reiiceret, vix tamen dolere ſe teſtabatur. Oriebatur porrò in ea id mali, non ſolùm acri in pulmones defluente hum

*Libr. 5. aph. 13.*

*Paul. li. 3. cap. 30. Auic. fen 10. 3. li. tra. 4. c. 11.*

*Cap. 10.*

*Cap. 2. Auice. fen 10. 3. libr. tract. 1. cap. 1.*

humore, vaſa ipſius tum aperiente tum erodẽte, verumetiam ex mala & à parentũ ſemine contracta in pulmonibus noxa. Patrem namq; habuerat tabe è pulmonũ vitio peſſimè affectũ, quod mortẽ illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos qui in ſemine continentur, & ab Auic. hæreditarij nuncupantur, ex eiuſdẽ auctoris ſententia conſtat. *Fen 2.1. doc. 2. ſumma 1. ca. 8.* quod quidẽ ea ratione prouenire doctiſſimus Hippocr. affirmauit, ꝙ ſemen genitale ab omnib. corporis partib. manans, efficit vt ex caluis calui, ex cæſiis cæſij, & ex diſtortis diſtorti generentur: *Lib. de aere, aquis & loc.* tali nimirum qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarum, ſic & hominis generatio fit, vt idem Hip. lib. de nat. pueri cõceptis verbis affirmauit. Siquidem quum ſit ſemen, hominis abſtractum, ac maiorum generis miſtura, tale vtiq; exiſtens quale id à quo excretum eſt (vt tradente Gal. lib. de ſemine Zeno Citteus definiuit) efficitur, vt à patre podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in fœtibus indantur qualitates ac notę. Vnde nilmirum ſi in hac laborante ſimilis affectus atq; in parẽte enatus ſit. Fuit itaq; in ægra hac muliere affectus pulmonum vitus ad humorum intus conditorum acrimoniam prouenìens: ad quem ſanè affectũ febris, puris ſputum (quod auctore Hippoc. cruentam ſpuitionem ſequi conſueuit) *Lib. 7. aph. 15.* corporis extenuatio, & virium imbecillitas conſequuta ſunt. A puris namq; ſputo phthiſis ſubſequi ſolet, ſi Hippocr. creditur. Quò *Lib. 7. aph. 16.* fit, vt qui tam diro affectu laborant, in præcipiti ſint, viribus vtiq; deiectis, nec morbum ferre po-

tentibus: vnde plerique in tabitudinem deducti mortem neceſſariò obeunt. Sed iam ad curationis modum progrediamur. Magnis & acutis morbis celeri manu ſummáq; diligentia eſſe prouidendum, rectiſſimè ab Hippocrate & Galeno dictum eſt. Vbi namque ægro prorſus ob morbi magnitudinem moriendũ eſt, ſi phthoë ſemel excipiatur, à præſentaneis remediis omnino inchoandum eſt: quum iuxta Hippocr. ſententiam, Ad vltimos morbos vltima remedia ſint ſaluti. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, ſcopum habẽtes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manãtem ore ſanguinem reuulſione deriuationéque ſiſtere, adſtringentibus & glutinantibus vlcus ſanare, bilioſum qui in ſanguine cõtentus erat humorem purgare, caput ſiccare (à capite namq; humor in pulmones ſat multus fluebat) demũ verò ſaniem quę à cruento ſputo ſubſequuta eſt, expectorantibus detergere. His enim ſcopis huiuſmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Eraſiſtratum ſtylum acuens. Itaque leni præmiſſo clyſteri, ex maluarum, betę, mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonum ſeminibus, paucóque aniſo & furfuribus, catholicone & roſaceo melle, oleóque violaceo, ſanguinem primùm omnium mitto, ídq; non affatim nec copioſè, ſed per vices & modicè. ſic enim melius reuellitur ſanguis, nec vires deiiciuntur. Secui mediam dextri brachij venam, fluęréque permiſi ad vncias tãtùm quatuor ſingulis vicibus: bis namque

*CVRATIO.*

*Hip. lib. 4. aph. 10. & Gal. in com. & rurſus v. met. med.*

que eodem die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præſertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulſionem ſum vſus. In ſummo ſilentio mulierẽ continui, vt quatriduum totũ nihil quicquã loqui permiſerim. quod inter præcipua auxilia enumerat Galen. perinde atque cauere vt quæ ſic afficitur haud magno reſpiratu vtatur. Quod vbi præſtitiſſet ipſa, mox poſcam dilutiſſimã deuorare iubeo, vt ſi quid intus hæſiſſet concreti ſanguinis, diſſolui hac ratione poſſet. Tũ verò ad ſanguinẽ ſiſtẽdum adſtringentib. primũ, mox glutinãtib. me conuerto, puluerib. potionib. & eclegmatis: quæ diutius ore atq; crebrò contineri iubebã, vt in pulmones & tracheam arteriam aſſumpta facilius trãſſumerẽtur. Puluis huiuſmodi fuit: ℞. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & pulnerati, ana ʒ. ij. granorũ myrti, ſumac & plãtaginis, ana ʒ. j. ſeminũ acetoſę & portulacæ, ana ℈. ij. olibani, pulueris glycyrrhizę, ana ℈. iiij. Fiat omniũ puluis tenuiſſimus, cuius dabã ʒ. j. ß. cũ aqua decoctionis plãtaginis & ſanguinarię, quã Polygonon vocãt Dioſc. atq; Gal. cruentis reiectionib. efficaciſſimã, vt iidẽ auctores teſtãtur: adiiciebã ſyrupi cotoneorum & violati cuiuſq; ℥. Hac ſum item cõfectione vſus: ℞. Conſeruæ ſymphyti maioris, conſeruæ roſarũ antiquæ, cuiuſq; ℥. ij. carnium cydoniorum cum ſaccharo conditarum ℥. j. ß. margaritarum electarum ſubtiliſſimè pulueratarum ʒ. ij. coralli rubei, boli Armenici præparati, trochiſcorũ de electro, cuiuſque ℈. iiij. granorũ myrti ſubtiliter tritorum ʒ. j. ex ſyrupo myrtino & violaceo exceptis omnib.

*lib. 5. met. med.*

*Dioſc. lib. 4. c. 4 Gal. 8. de ſimp. fac. c. proprio.*

confectionem in opiatæ formam paraui, ex qua bis in die ſumere iubebam ad vnciæ dimidium. Eclegma cōfici iuſſi, quo ſępe vti iubebam: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ.ij. pulueris diaireos ſimplicis ʒ.j.ß. boli Armenici pręparati ʒ.j.ß. loch de papauere ℥.j. ſacchari candi, penidiorum, cuiuſque ℥.j. carnis paſſularum ſine atillis ʒ.vj. Ex ſyrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum ſenſim deglutiatur. Pectus ſequenti vnguine fouebam: ℞. Olei myrtini, cotoneorum & violacei, cuiuſq; mucaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ cum aqua plantaginis extractæ ℥.j.ß. axungię hirci ℥.j. pulueris boli Armenici præparati, radicis iridis Florentiæ, croci, cuiuſq; ʒ.j. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat linimentum, quo tepido illini pectus iubebam, pittaciis lineis deſuper datis, ne frigore tentarentur partes. Etſi ſcio in ſanguinis reiectionibus calidis non eſſe vtendum: tamen quum quæ frigida admouentur, pectori noxam inferant, & ſpirandi difficultatem pariant, vt Hippocr. ſententia fuit, cautio fuerit, ne id noxæ pariatur, non omnino frigida admouere, quæ pectori ad huiuſmodi affectus pellēdos admouētur. His peractis, quum multa bile redundare ſanguinem viderem, hanc vtiq; cholagogo educendam cenſui, quod & Gal. lib.5. meth. med. faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiuſmodi propinaui: ℞. Corticis myrobalanorum citrearum ʒ.ij. paſſularum pinguium exacinatarum paria v. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.ß. pulpæ tamarindorum ʒ.iij. trium florum cordialium, cuiuſque pugillum. Facta omnium decoction

*Lib.5. aph.24.*

ctione ac colatura, adde rhabarbari ſelecti ſubtiliſſimè pulucrati ʒ. ij. ſyrupi roſati de roſis ſiccis ℥. j. ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ℥. j. ß. Miſce, pôtio breuis inde paretur. A qua aſſumpta plurimum bilis excretum eſt, multa cum ægræ tolerantia & alleuatione. Nec verò miretur quiſquam fortiora me non adhibuiſſe. nam & imbecillium virium ægra erat, & quæ fortiora ferre medicamenta minimè potuiſſet. Etſi etiam paulò ipſa robuſtior fuiſſet, in ſanguinis tamen per os reiectione, præſertim à pulmonibus, dari ſcammoniata medicamenta non debent, quòd & vehementer humores exagitent, & apertionis venarum metus ſubſit: ob id blanda potius, & quæ vacuando adſtrictionis veſtigium in viſceribus relinquunt propinanda, quàm quæ vehementer commouẽtia ſuccos, apertionis venarum periculum inferãt. quæ communis omnium medicinam factitantium ſententia eſt. Quæ ego in præſens cautionis loco medicinæ initiatis tantùm dixiſſe volui. Caput verò ſiccare puluiſculis & ceratis admotis, in hunc modum curaui. ſublato namq; capillitio ſacculos huiuſmodi capiti admoueri iubebam. ℞. Granorum myrti, coriandri pręparati, roſarum rubẽtium, cuiuſque ʒ. ij. olibani, gummi hederæ torrefacti, ana ʒ. j. maceros, nucis myriſticæ, caryophyllorum, cuiuſque ʒ. j. reducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & cum goſſipio & lineis pannis interpunctis ſacculos confici capiti admouendos iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vſus. ℞. Ladani puriſſimi ℥. ij. maſtiches, olibani, granorũ myrti, roſarum rubrarum,

coriandri pręparati,cuiuſque ʒ.j.ſtyracis calami-
tidis,caryophyllorum,cuiuſque ʒ.ſ.ſtercoris co-
lumbini ℈.iiij. ſtercoris muris ʒ.j.ß.picis naualis
quantum ſat eſt. Miſce,& cum vino inunctis ma
nibus,magdaleon quod vocant,arte parari iube-
bam,quod ſerico nigro exceptũ,capitis anteriori
parti admouebatur, magno laborãtis commodo,
vt ipſa de ſe teſtabatur. Quum verò & tuſſis mo-
leſta perſtaret,& purulenta expuere cœpiſſet,cõ-
ieci tum ex ſputo tũ ex grauitate in pectore per-
cepta,febríque aſſidua,ſaniem intus ſubeſſe,quæ
deterſione indigeret. Itaque expectorantibus,&
pus detergentibus,id eſſe perficiendum, bona ra-
tione cenſui:quod à me pręſtitum eſt,in hunc qui
ſequitur modum: ℞.Herbarum capillarium com
munium,hyſſopi,fœniculi, borraginis,bugloſſæ,
amborum cum radicibus, cuiuſque M.j. meliſſæ,
betonicæ, ana M.ß. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ
℥.j. vuarum paſſarum pinguium mundatarum nu
mero xx.dactylorum inciſorum ademptis nucleis
numero vj. caricarum pinguium paria tria, radi-
cis iridis Florentiæ contuſæ ʒ.ij. ſeminum melo-
num,maluæ,& bombacis,ana ʒ.iij.ſeminum ani-
ſi ʒ.j.ß. trium florum communium, florum liba-
notidis & ſtœchadis, florum thymi, hordei cum
cortice,cuiuſque P.j.Fiat omnium decoctio in a-
qua hordei recenter facta ad ℔.j.ß. & coletur.In
colatura adde ſyrupi capillorum,ſyrupi de hyſſo-
po (eſt enim aggregator bonus,vt Serapio teſta-
tur) ſyrupi violacei & de liquiritia,ana ℥.ij.mellis
electi deſpumati ℥.ij. ſacchari electiſſimi, quan-
tum ſat eſt.Miſce:fiat apozema aromatiſatũ cum

cinnam

cinnamomi electi, pulueris diaireos ſimplicis, ana ʒ.j. pro tribus matutinis, continuata deinde potione ſex totos integros dies: dabámque eius potionis vncias nouem, quòd quæ ad thoracis & pulmonum affectus medicamenta dantur, quum ad remota ferri oporteat, magna quantitate propinari debent, ne eorum amittatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. Interea verò eclegmatis detergentibus ſum vſus: ℞. Loch ſani Meſuei ℥.j.ß. loch de pino ℥.j. pulmonis vulpis præparati ʒ.ij. pulueris glycyrrhizæ ʒ.j.ß. pulueris hyſſopi ſicci & montani, pulueris calamēti, ana ʒ.j. penidiorum, ſacchari candi, ana ℥.j. Miſce, & ex ſyrupo capillorū, & de hyſſopo eclegma arte fiat, quod diu ore contētum delabi ſenſim ſinat. Quin & altero paulò ſolidiore ſum vſus, quòd in eiuſmodi affectibus (vt rectè Auic. monet) non vni tātùm medicamini fidendum eſt, ſed plura præſcribenda atque tentanda: vt quod naturę gratius fuerit, & à quo maior ęgro alleuatio ſubſequitur, experiri valeamus. Eſt enim naturæ cum medicamentis ſympathia quædam atq; conſenſus, vt facilius ab vno quàm ab altero alleuetur. ℞. Sacchari albiſſimi ℥.iij. ſacchari candi, penidiorum, cuiuſque ℥.ij. decoquantur ſimul in aqua decoctionis hyſſopi, fœniculi, & paſſularum, ad conuenientem glutinoſitatem: poſtea adde nucleorum pini mundatorum, & in aqua tepida pręinfuſorum, & debitè exſiccatorum, atque in mortario marmoreo tritorum, piſtaciorum recētium ſimiliter præparatorum, cuiuſque ℥.ij. caudarum cancrorū fluuiatilium in aqua hordei elixatarum,

*Gal. in Artem. c.89. ex Leoniceni verſione.*

*Fen 10.3. trac. 1. c.40.*

& in mortario marmoreo contritarum ℥.iij.radicis iridis Florentię ℨ.j.Miſce:fiat arte pandaleon, ſeu paſta regalis, qua ſæpe vti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento leuabatur.probè namque ſaniem à pectore detergit, & alendo eſt, & pulmoni maximè cõfert. Adieci etiam interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum. Melle cum butyro recenti ſum quoque in hac muliere curanda vſus, quod id valde Paulo probari videam.eſt enim mel pulmonibus atq; thoraci valde accommodum, vt concors omnium eſt ſententia. Mulſam ex pauco quidem, ſed electo melle confectam, item præſcripſi,à qua mirificè profectò adiuta eſt,& ſalutarem ſenſit opem. In ratione victus inſtituenda omnes impleui numeros: ab acribus, ſalſis, acidis, obſtruentibus cibis abſtinere omnino ægram iuſſi:ea præſcripſi cibaria, quæ & boni ſucci eſſent,& facilè confici poſſent, & pulmonibus infarctu liberandis idonea eſſent: nempe hordei cremore, furfurum colatura, quæ in detergendis pulmonibus miras habet vires, tum & auenæ cremore,iuſculis item ex caponum atque perdicum carnibus,addito hyſſopo virenti & hordeo.Dabam interdum etiam vinum album tenue oligophoron vocatum, ad vires fouendas. Martio pane & nucleis pineis ex aqua roſarum & ſaccharo reſperſis, tum & vuis paſſis demptis acinis, in ſecunda menſa ſum feliciter vſus:ſicque rectè curatio ceſſit ad laudem Dei.

*Lib.3.c.28.*

---

## OBSERVATIO IIII.

*Ioannes Berla ciuis Arelatenſis, reſolutione multos*

*tos annos laborans, quum diu reſolutus manſiſſet, incendij metu quum ſe à domo ſaltu præcipitem dediſſet, domo & lecto propè incenſis, incolumis & probè incedens derepentè factus eſt.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVantum animæ in corpus imperium valeat, & quas poſſit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili hiſtoria (etſi ex multis aliis conſimilibus) conſtare exploratiſſima fide poteſt; vt haud immeritò, rem tantam ſi ſummo iure expendamus, vnâ cum nobili hiſtorico Salluſtio expromere valeamus, Animi imperio, corporis ſeruitio nos vti magis: quum nimirum omnis noſtra vis in animo & copore ſita ſit. Quod autem præſtantius, nobilius, potentiáque maiore præditum, id ſanè imperare, regere, & valentiſſimos impetus atque motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc ſagax prouidáque natura partes quaſdam in nobis ſummis facultatibus ornauit, quibus regi ab his vniuerſum corpus poſſet: has principes ſuo ipſarum merito nũcupandas rectè Galenus cenſuit, cuiuſmodi ſunt cor, cerebrum, hepar, teſtes. Rectè autem principia hæc cenſenda ſunt, quòd ab his ceu latum imperium in omne corpus exercentibus, reliquæ partes omnes ſuas facultates accipiant, earúmq; beneficio munia quæque ſua obeant. A corde namq; vitæ munus, à cerebro ſenſus & motus, ab hepate nutritionis, à teſtibus generandi vim corpus obtinet. Quòd ſi in partibus quibuſdam tantum virium ac facultatum natura indidit, quantum virium in anima eſſe, quę tota ipſa virtus eſt, exiſtimabimus?

*In Catilinariæ initio.*

*In arte medicinali ca. 9.*

muſ? Equidẽ ſi in his quæ materia corporea conſtant, magnas eſt perſpicere facultates, quum tamen materia ipſa facultatis omnis expers ſit, pati tantùm, non etiamnum agere nata, vt Platonis, Plotini, & Ariſtotelis de ea diſſerentium concors ſententia eſt: multò certè magis in his ſumma erit facultas, quæ tota ipſa actus ſũt, ac proinde ad efficiendum paratiſſima atque efficaciſſima. Actio nempe, vel Galeno auctore, efficientis motus eſt. Quamobrem quum ab anima actiones in corpore omnes fieri conſtans omnium aſſertio ſit, doceátq; certiſſima experientiæ fides: (quum inanima quæ ſunt nullis ſint prorſus actionibus prædita, quòd facultate qua id præſtare queant prorſus ſint deſtituta) exploratiſſimum haberi certè debet, animam ipſam, vtpote ſummis viribus ac facultatib. prędıtam, maximè actuoſam, & in agendo potẽtiſſimam eſſe, nimirum actionum omnium atque motuum principium. Id namque quod ſeipſum mouere per ſe poteſt, motionum omnium ſtatuere principium iure oportet: éſtque is motus quo quid ſeipſum mouet omnium præſtantiſſimus atque primus. Ac proinde rectiſſimè Plato animę rationem in eo maximè poſitam eſſe ſtatuit, quòd ipſa ſeipſam mouere poſſit, eſſéque idem animam, primam generationem, ac motum rerum quæ ſunt, quæ fuerunt, quæq; futuræ ſunt: neque aliud præter ipſam eſſe, quod in hac vita faciat, vt quilibet noſtrũ hoc ipſum ſit quod eſt: vt idem Plato lib. legum duodecimo ſcitiſſimè aſtruxit. Quem preſſis veſtigiis eius diſcipulus ſummus ſemper habitus Ariſtoteles inſequitur, dum

*Plato in Timæo. Plotinus li. de materia. Ariſt. lib. 1. de Phyſico auditu ca. 6. & aliis. Gal. li. 1. de loc. aff. lib. 1. de fac. nat. & lib. de ſympt. diff. cap. 1.*

*Plato lib. 10. de legibus.*

*Lib. 2. de anima cap. 1.*

dum animam actum corporis phyſici, potentia vitam habentis, eſſe definiuit. Quòd ſi actus anima eſt, certè actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorſum hæc tanta de animæ viribus, præſertim quòd medico de ea tam anxia diſquiſitione inquirere non liceat, ſi Galeno fides habenda, qui animæ eſſentiam ignorare ſe ingenuè confitetur: nec quicquam incommodi arti medicę acceſſurum, ſi animæ rationem ignoret medicus? In id profectò præfari hæc mihi de anima libuit, quòd tractationis huius de reſoluti hominis curatione, quã explicandam aſſumpſimus, caput eſſe videatur, noſcere quid anima virium habeat, quid pręſtare in corpore poſſit: quum quæ in hoc viro admiranda paralyſeos facta curatio eſt, non in artis vlla præſidia, ſed tota in animæ potentiam, vires ſuas miro quodam modo in corpus exerentis, ſit prorſus omninóque referenda, pathematis quidem vehementer animam ad mirabile opus concitantibus: de quibus, déque mirabili in hoc viro curationis monſtroſæ euentu, iam dicere ingredior, vt oſtendam monſtra quædã in morbis quibuſdam accidere, in diéſque euenire, quæ mirari magis, quàm eorum aſſequi rationem queas.

*Libr. de facul. natur. ſubſtãtia, & li. quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur.*

Hic vir alterius partis reſolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum eſt) miſerè degebat, omni ope humana deſtitutus, vt quem non operoſa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obſeruata, leuare tam diro morbo potuerant. Caſus verò

*Hiſtoria mira.*

tum

tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propéque iam ad cubile in quo decumbebat ęger flamma ſerpebat. Incendio omnia compræhenduntur, quum ecce ęger & metu & ira fremens, grauíque timore perculſus, derepente ſeſe erigit, ſéque ſummo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in vnum collectis, ſe è ſummo ædium præcipitem dat, à ſuis tamen adiutus, morbo confeſtim liberatur, reſtituitúrque illi in parte ſenſus & motus: ita vt qui multos annos immotus conſtitiſſet, liberè deinceps abſque vllo moleſtiæ ſéſu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquum temporis quoad vixit valetudine. Quæſitum eſt de me quænam curationis ratio, quæ cauſa fuiſſet, vt quem ars ſedula curare nequiuerit, inopinato euentu, metúque & timore iráque occupantibus, derepentè ſanus euaſerit, admirando caſu. Hæc ſanè ea ſunt quæ & raritate ſua & mirifico euentu admirationem hominibus pariant, quorum cauſæ vt abditæ in naturæ receſſibus habendæ ſunt, ſic multa animi intentione inquirendæ, atq; etiam in lucem promendæ, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hunc inopinatum euentum ſanitas ſubſequuta ſit, haud perinde difficile eſſe arbitror, pathematum animi vires æſtimanti, naturæque potétiam penitius contemplanti. Itaq; quid metus, timor, iráque ſimul prorumpentia efficere valeant quid natiuus calor intrò reuocatus, moxq; ſubſiliens, quid vis animæ corpori imperantis, & ad illius nutũ corpus agitãtis, prius intelligendũ: quib

quib.ritè perpenſis, manifeſtū fiet quibuſnam ex cauſis curatio hęc proficiſcatur,quibusq́; ſit meritò adſcribēda.Ergo animi pathemata,quę Gręci πάθη nūcupant,perturbationes quędam ſunt,& auerſæ à recta ratione contra naturam animi motiones,variè corpus animumq́; afficientes:vt Cic. lib.4.Tuſc.quęſt.doctiſſimè affirmauit.Sūt autem in pathematū animi albo pręcipua,timor,metus, mœſtitia,iracundia,gaudium, lætitia,verecūdia, quę pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione,vel foras expanſione,vel tandem miſcellaneo motu,varia certè & admirāda in corpore ſymptomata pariant:vt nonnunquam ad hæc mors conſequatur inopinata,vt Galenus,Plinius,Valerius Maximus & Aulus Gel.ampliſſimis exemplorum teſtimoniis clarum fecerunt:ac proinde ab huiuſmodi eſſe animi perturbationibus maximè cauendum,vt quę nimirum corpus euertant,& à naturali ſtatu quàm longiſſimè noxiéque abſtrahant, idē Galenus ſcitiſſimè in arte medicinali vnumquemque monuiſſe eſt viſus. Timor itaque, definiente in Tuſculanis Cicerone,eſt metus appropinquantis mali, vti terror concutiens quidam metus : pauor verò metus inſignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo eſt illud Ennij, *Tum pauor mihi ſapientiam omnem ex animo expectorat*. Iram aliter Medici, aliter Philoſophi definiunt.Ariſtoteles atque Galenus iram feruorem quendam caloris, qui circa cor eſt, eſſe volunt. Seneca & Cicero cupiditatem reponendi doloris, vel libidinem puniendi eius qui videtur læſiſſe iniuria, concitationémve animi ad vindictam

*Li.5. de ſympt. cauſis cap.5.*

*Plinius lib.7. nat.hiſt.ca.32. & 53.*

*Valerius Max.li.9.titu. 12.de morte nō vulgari.*

*Aul. Gell.lib. 3.cap.15. noct. Att.*

*Cic.4. Tuſcul. queſt.. Ariſtot. 2.plobl.26.*

*Gal.2.de ſani. tuenda. & 1. de diff.feb. & 2.de morb.*

*Seneca lib. de ira ad Nouatum. Cicero.4. Tuſcul.*

ctam voluntatis imperio procedentis. Porrò in timore ſpiritus & ſanguis intrò & ad ſcatebram ſuam reducuntur contrahuntúrque, vt Gal.lib.2. cap.5.de ſympt.cauſis belliſſimè docet:eóque fieri cernimus, vt timentibus & algeant partes in ſuperficie poſitæ, & pallor ora occupet, & arteriarum pulſationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrà verò in iratis foras diſtēdi & effundi calorem, indéque caleſcere magis iratorum corpora, partéſque extremas cernimus, pulſuum maximos & validiſſimos motus: quæ omnia caloris foras expanſionem conſequi certiſſimum eſt. Certamen verò ex vtriſque hiſce pathematis conflatum, ira nempe atque timore, inæquales habet natiui caloris & pulſuum motiones. contrahente ſe namque per timorem natiuo calore, animalis quidem facultas ad interiora mouetur, ſed rurſus affatim per iram ad exteriora remeat. Ita fit vt variè mixtímque natiuus calor exagitetur, magis quàm ſi alterutro horum tantùm afficeretur. Tantùm verò natiuus ipſe calor vegetior redditus, & hiſce pathematis exſuſcitatus valet, vt & vitioſos in corpore cōſiſtentes humores domare, diſcutere, prorſuſque diſſipare, in totum valeat, ſicque curationis morborum ſit auctor. Naturæ namque (vt rectè Hippocrates dixit) morborum medici ſunt, Νούσων φύσιες ἰατροί. Neq; enim aliud quicquam natura noſtra eſt quàm natiuus hic calor omniũ auctor atque effector, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Eſſe verò hunc natiuum calorem noſtrum curationis auctorem, locupletiſſimus teſtis Hippoc

*Lib.6.Epi.*

*Hippoc. lib. de carnibus & li. 1.aph.14.et 15*

Hippocrates eſt; qui tetani curationem calori huic natiuo in totum tribuit. Eſt, inquit, vbi in diſtentione ſine vlceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media frigidæ aquæ multa perfuſio, calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit. lib. 5. aphoriſmorum aphoriſ. 21. Quo loco Galenus calorem natiuum vegetiorem reuocatione ad interna effectum, non ſolùm diſtenſionem, ſed & conuulſionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud vt intelligamus, morborum curationes in primis natiuo calori noſtro eſſe meritò adſcribendas. vnde eſt illud in arte medicinali eiuſdem auctoris, naturam in nobis eſſe functionum omnium opificem, medicum verò miniſtrum: & lib. 1. aphoriſ. com. 15. natiuum noſtrum calorem operum naturaliũ omnium cauſam eſſe iure ſtatuit. Cur igitur miremur abſque medicorum ductu, ſponte naturæ ſæuiſſimos ſæpe curari morbos, ídque felicius quàm medicamentorum anxio apparatu: Siquidem, auctore Hippocrate, natura ſua ſponte inuenit motiones quibus corpus ipſum regatur. Vndenam igitur huius viri à tanto morbo alleuationem profectam eſſe dicemus? Non aliunde certè, quàm à naturæ vi caloríſque natiui exſuſcitati atque accenſi ira atque timore concertantibus, ipſiúſque animæ in corpus imperio ſolutum eſſe voluntarij motus impedimentum iure ſtatuemus. Nam quum reſolutio, quam παράλυσιν Græci vocant, vitium ſit quo partes voluntario motu præditæ ſenſum & motum amittunt, vt lib. 3. de loc. affect. & lib. 4. de ſympt. cauſis voluit Galenus: idq; vt plurimum à craſſis, viſcidis, lentíſq

*Gal. 5. aph. cõ. 22. & li. de tabe, & lib. 8. de placitis. Hipp. & Pla. & li. de tremore: & lib. 4. aphoriſ. com. 37. Cap. 87.*

*Lib. 6. Epid. part. 5. apho. 2.*

*Vnde admirãda huius viri curatio.*

*Cap. 10.*
*Cap. 5.*

lentíſque humoribus, capita neruorum quibus voluntarij motus perficiuntur implentibus, fiat: ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus eſt, & craſſorum humorum attenuatione, inciſione, atque tandem digeſtione in halitum. Hæc autem omnia per ſe facere natiuus calor accenſus & commotus ſanè poteſt, vt in

*Lib.5.apho.21.* conuulſione adſtruxit Hippocrates. Itaque quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à ſomno excitatus, quò corpori in diſcrimen incendij acto conſuleret, imperio in corpus proprium emiſſo, & corporis ſeruitio vtens, vires omnes ſuas exereret: factum eſt, vt vehementi impetu actus in vniuerſum corpus calor ſubindéque in partes affectas, quicquid in illis motũ voluntarium impediebat diſiecerit conſumpſeritque, calore natiuo partes abunde calfaciente, humorémque attenuante, & in halitum digerente, morbificam cauſam detruſerit, vnde ſanitas derepente ſubſequuta ſit: Siquidem axioma eſt, ſublata cauſa auferri quoque & effectum:

*Cap.89.* vt à Galeno tum in arte medicinali, tum quarto methodi medendi proditum eſt. Poſſe autem animam corpori imperare, ipsúmque corpus imperanti animæ parere, non ſolùm ex animæ ipſius præſtantia ac dignitate, ſed ex iis quæ experientiæ fide apparent, conſtat. Videmus altùm dormientes vigilantium interdum opera exercere, progredi, arma ſumere, loqui, veſtes induere: quod & à me ſæpe in pleriſque animaduerſum eſt, & id ſibi olim contigiſſe teſtatur lib.2. de motu muſculorum Galenus: cui quum per totam noctem

ctem longum eſſet emetiendum iter, ſomno tandem oppreſſus, ſtadium fermè integrum ſe dormiendo confeciſſe agnouit, experientiæ fide id credere coactus, quod ipſe fieri non poſſe antea exiſtimauerat. Ludouicum Serranum Medicum conſobrinum meum, vidi ipſe prope me eodẽ cubili iacentem, altóq; ſomno oppreſſum, derepẽtè ſeſe attollentem, arma capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, proſilire quaſi furioſum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Monſpeſſuli inter Hiſpanos & Gallos ſcholares inciderat, cui ipſe nõ ſolùm interfuerat, ſed præfuerat etiam. Vnde factum eſt, vt ſeruatis in animo pugnæ illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quæ ne per ſomnos quidẽ quieſcit, imò tum maximè ſeſe exerit, ſeruatis intrò rerum ſenſatarum ac perceptarum ſpeciebus: factum, inquam, eſt vt imperio quodam corpus vniuerſum quatere, & ad voluntarios motus impellere potuerit. Eodem animæ imperio, mutum Crœſi filium, & natiuo linguę ac vocis proferendæ impedimento affectum, vocalem euaſiſſe, integréque ſanatum, Herodoti teſtimonio accepimus. Quum enim Perſes quidam in Crœſum ſibi ignotum occiſurus irrueret, id filius eius mutus aſpexit, timens patri, erumpénſque in vocem ira & metu percitus, dixit, Homo ne perimas Crœſum. Atque hoc ille primùm effatus, poſtmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Vnde id? quòd facultas corporis rectrix, animáque ira & metu agitata, accenſo inde natiuo calore, impedimenta linguæ ſuſtulerit: eã quidem

*Hiſtoria.*

*Crœſi filius mutus, vocalis vt euaſerit.*
*In Clio.*

dem actionem moliente anima, obſequente corpore. Tantum eſt animæ imperium, tanta vis atque poteſtas, vt nõ ſolùm in proprium cui præeſt corpus, ſed & in alienum vires exerere ſuas valeat. Videmus namque oſcitante vno, ad oſcitationem adſtantes quoque impelli, communicato vtique in alienum corpus affectu: ſic & faſcinatrices mulieres ſolo obtutu in quempiam vehementius intento, emiſſitiis oculis plures faſcinare (pueros præſertim, quibus mollior caro eſt, & ad mala excipiẽdum pronior) conſpicimus. Quid quòd ad aliorum animi affectus ipſi compatimur? Lugentibus aliis nos ipſi lugemus, & ad commiſeratione impellimur, exultantibus exhilaramur, cum ridentibus ridemus. Id verò inde promanare cenſendum meritò eſt, quòd anima arcano quodam, ac nobis non ſatis perſpecto motu, affectus nobis ſuos pathematáq; impertiat, quibus obluctari nequeat corpus, ſed obſequi potius. Vnde appoſitè id dictũ à Salluſtio videri poteſt, Animi imperio, corporis obſequio vtimur. Quin & morbos quoſdam ſæuiſſimos animi ſolo impetu curatos eſſe legimus, ſingultum & quartanam, pluréſque alios. quod & à me ſemel atque iterum peractum eſt: nempe ſingultum grauiſſimũ atque contumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore ſubitario incuſſo curaſſe me in ſtrenuo diui Ioannis Hieroſolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide ſancta aſſerere poſſum. Quartana affectũ Iacobum Bannum, virum probitate inſignem & mihi amiciſſimum, in vehementem iram meo conſilio à ſuis accenſum, curat

*Vide Plinium lib. natur. hiſt. 7. cap. 2.*

curatū extemplò vidimus, quum nullis antea medicamentis ceſſiſſet morbus. Ex hiſtoria promi etiam multa queunt, quib. inenarrabilis, nec ſine ſtupore recenſeri animæ vis in corpora imperiūq; poſſit. Scribit Auic. fuiſſe quendā, qui quum vellet, corpus ſuum paralyſi oblædebat, nec à noxiis viruſq; eiaculātib. animalib. impeti ſe patiebatur, niſi quum ea ipſe cogeret: quę tamen mox vbi hominem inuaſiſſent, vt ſic demū admiratio impleatur, continuò moriebantur. Diui Aug. teſtimonio conſtat quoſdam fuiſſe qui aures pro arbitrio mouerent, vel ſingulas vel ambas ſimul: item qui totam cęſariem capite immoto deponerēt ad frontem, reuocarentq; quum vellent. Idem auctor vidiſſe ſe quēdam refert, ſudare ſolitum vbi vellet. Hæc autem tam mira, tā etiam creditu difficilia, vndenam aliunde quàm animæ imperantis ductu fieri quis arbitretur? Magna ſanè eius facultatis quæ totū corpus regit potentia eſt, quam naturæ vocabulo inſigniendā Gal. edixit. Hæc validos in corpore motus ciet, hæc in morbis decretoria facit, noxia pellit, vtilia ſeruat, vias aperit, ſibiq; per omnia aditū parat, à morbis etiam exitialib. ſeſe vindicat, vt quem notis etiam certiſſimæ mortis moriturū ſperes, ipſa ductu ſuo ſæpe contra artis præſagia liberet. Quid miri igitur ſi naturam ſuo more operantem, & arcanis motibus quibuſdam intima corporū peruadētem, vincere morbificas cauſas inſignes cernamus? Magna præſtare tanta naturę vis in nobis poteſt, eaq; non rarò perficit, quæ nulla arte fieri poſſe videātur, præſertim ſuis ipſa pathematis exagitata: irā dico, metū, terrorē.

*Lib. de anima lib.*

*Lib. 14. de ciuitate Dei c. 24.*

*Lib. 5. de ſymp. cauſ. cap. 1.*

*In arte medicinali.* hæc enim iure animi pathemata appellantur, vt Galenus, Philoſophíque omnes cenſuêre. quæ & ipſa, vel corpus perdere, ſi immodica & repentina fuerint, & in animulam imbecillam (vt ait Galenus) inciderint: vel ſeruare, ſi moderata ſint, & robuſtam animam afficiant, poſſunt. Vnde quoſdam nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem oppetiiſſe Plinij, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni noſtri eſt aſſertionibus comprobatum.

*Mira historia.* Ego mirum quid vidiſſe me in conſobrino meo Ioanne Sobiratio teſtari plena fide poſſum, qui [illegible]m Auenione conuulſus annos plurimos con[illegible]et, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eáque vehementi percitus, in famulum qué plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitaſſe, vt confeſtim diſtentis crurum neruis, poplitibúſque emollitis, & ſine vllo doloris ſenſu incedere, & erectus ſtare, qui incuruo corpore annos totos plus minus ſex conſtitiſſet, poſſet: deincépſque per omnem vitam ſanus euaſit. Vt quem non operoſa medentium manus, nō accurata medicorum diligentia, non vlla medicamentorum genera curare potuerant, ſola ira naturam exagitãs perſanauit: vt in hoc noſtro ciue Arelatẽſi (cuius gratia tam multa prælibauimus) eueniſſe ſcimus, qui à reſolutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam vehementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ ſanè admiranda curatio, vti & fidem ferè omnem ſuperat, ni ſe res ipſa in ſui teſtimonium proferret: ſic ſanè tota in Dei optimi maximi immenſam potẽtiam eſt iure merito referenda, qui

quæ

quę nobis difficilia, quæve nullo aut artis aut inferioris naturæ vi fieri poſſe videantur, ipſe ſolo nutu præſtet atque efficiat. vnde eſt illud Regij Prophetæ, Ipſe dixit & facta ſunt: &, Ipſe mortificat & viuificat: deducit ad inferos & reducit: redimens de interitu vitam noſtram, & omnes infirmitates ſanans verbo virtutis ſuæ. Nō enim herba aut malagma ſanat, ſed ſermo Dei qui eſt in illis, hoc eſt inſignis potentia Dei: cui ſit laus, honor & benedictio in omne æuum.

*Pſal.148.* *1.Reg.2.a.* *Pſal.102.* *Sap.16.b.*

---

## OBSERVATIO V.

*Antonius Martinus aſcite laborans, ingenti ventris tumore adeo grauis vt progredi non poſſet, inſtitíſque ventrem præ grauitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus: vt planè moribundus in horas ſperaretur: vſu ligni ſancti & braſſicæ marinæ, præter omnium ſpem integrè ſanatur, viuítque nunc incolumis ac probè valens.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AQuæ intercutis tres eſſe ſummas præcipuáſque differentias, medicis omnibus in confeſſo eſt. Alteram Græci ἀσκίτην, alteram τυμπανίαν ϗ τυμπανίτην, tertiam ἀνασάρκα, ϗ ὑποσάρκα, ϗ λευκοφλεγματίαν nuncupant. Fit porrò aſcites quum inter peritonæum & inteſtina plurimus aquoſus humor coaceruatur: ſic ſanè Græcis nuncupata, quòd ἀσκοῦ, hoc eſt vtris, impleti inſtar locus inter peritonæum membranam inteſtináque interiacens tumere videatur: ſonúmq; quendam impleto vtri perſimilem venter ſi pulſetur edere videatur. Tympanites porrò fit vbi venter

*Aſcitis cauſa.*

*Tympanitis cauſa.*

copioſo flatu atque ſpiritu diſtenditur, à tympano notiſſimo omnibus inſtrumento nomenclatura deducta, quòd pulſato imo ventre ſonitum inſtar tympani reddat. Anaſarca porrò fieri medici volunt, quũ pituitoſus humor in vniuerſum corpus apponitur quidem, ſed non vnitur partibus, vnde in vaſtum tumorem tactui cedẽtem attolli membra conſequens certè eſt. Suntque qui ad hunc modum laborant exangues ac colore mortuis ferè ſimiles, graues, ſegnes, & ad omnes ſeu naturæ, ſeu animæ actiones prorſus inualidi. Omnium autem ſpecierum ſeu differentiarum huiuſmodi deterior eſſe putatur aſcites, quòd & maiorem in iocinore noxam indicet, & grauiora inferat ſymptomata, ſitque ad curandum omnium maximè contumax. Omnem autem hydropis ſpeciẽ nonniſi malè affecto iocinore gigni poſſe Galenus multis in locis demonſtraſſe eſt viſus. Eſt enim hydrops hepatis vitium, quum ſuo ſatis munere fungi non poteſt. Quum enim ſanguinis generatio aut nõ fit, aut malè fit (inquit li. de ſymp. diff. cap. 4. Galenus) aqua intercus gignitur: atque eadem & Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Laborare autem virum hunc ea hydropis ſpecie quam aſciten vocant, omnia ea indicabant ſymptomata quæ comitari aſciten ſolent. Siquidem tumor & grauitas in vẽtre ingens ſeſe & viſui & tactui offerebat, & quum ſe æger in alterutrum latus conuerteret, fluctuatio & aquæ motus notabilis percipiebatur, non ab ipſo ægro ſolùm, ſed & ab aſſidentibus etiam: & quum percuteretur vẽter, vel tangeretur à medico, fluctuans quidam partium

*Anaſarcæ cauſa.*

*Lib. 5. de loc. aff. cap. 6. & lib. 6. cap. 1. & com. 1. ad lib. 2. prognoſticorum Hippoc. Paul. lib. 3. ca. 48. Auic. fen 14. 3. lib. c. de hydrope.*

tium ventris motus, inſtar vtris aqua pleni, conſpiciebatur. Membrorum reliquorũ corporis arefactio ac tabitudo quaſi quædã, quòd in hac hydropis ſpecie corpus pluſquàm in aliis alimonia priuetur, ob aquoſum & nutritioni ineptum ſanguinem. Vnde conſequi illud neceſſariò videtur, vt areſcat & tabeſiat corpus alimonia cõuenien-te magna ex parte deſtitutum. Vrinę paucitas idipſum apertè etiam commonſtrabat. Nam obſtructis & cõpreſſis vrinæ viis ab incumbente aquoſo humore, paucam omnino prodire vrinam conſequẽs eſt: tum etiam quòd quum in eo vitio exiguum & dilutum ſanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum itidem ſerum inde manare neceſſariò oportet. eſt autem vrina ſerum humorum in venis contentorum, vt Gal. Com. I. in lib. tertium de popularibus morbis Hippoc. aphoriſm. v. conceptis verbis affirmauit, atque etiam definitionum medicinalium auctor. Hæc itaque cauſa eſt, cur in hydropicis exigua reddatur vrina. Pulſus porrò aſcite laborantium paruus, imbecillus, frequens eſſe vtplurimum ſolet, qualis in hoc ægro conſpiciebatur. Pedes illi tumebant, quod in omnibus qui hydrope tenentur, teſte Auic. accidere conſueuit, ob natiui caloris illis in partibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotiſſimis, & ob humiditatem vaporémq; aquoſum ad eas partes delatũ. Sitis inextinguibilis clamoſáq; perpetuò aderat, quo ſymptomate præcipuè premi ſolet qui aqua intercute, aſcite præſertim, laborant: ꝙ tamen mirũ videri poteſt, vniuerſo ferè corpore humore nimio madẽte, frigidáq; intẽpe-

*Vrina quid.*

*Fen 14. 3. lib. tract. 4. lib. 8.*

rie vincente. Sed huius tamen ſymptomatis ſæui non vnica ſolùm cauſa, ſed multiplex reddi ſolet. Nam etſi corpus, & ad ventrem attinentes partes, humore nimio imbutæ ſunt, vnde minus ſitire ægri deberẽt: quum tamẽ aquea illa humiditas ſalſa, acris, nidoroſáque ſit, & mora coarctationéque tum calidior, tum vitioſior reddita: efficitur, vt magis ab ea ſitis inducatur, quàm vt ſiſtatur. Ab ea namq; aquoſi humoris congerie, fumi nidoroſi, calidi, multi ſurſum attolluntur, qui os ventriculi gulámque afficientes, atque exſiccantes, ſitim pariãt. Ad quod facit humoris natiui & ſuauis, quo rigari partes ſolent, inopia. Nã quum aſcite laborantes, exangues, attenuati, penéque tabidi ſint, ob eam quam antea attulimus rationem: fiat autem ſitis, vel caloris copia, vel humoris inopia, ita atteſtante Galeno: conſequens certè eſt, vt in aſcite laborantibus ſitis humoris ſalubris & natiui inopia producatur: vt etiam quòd in huiuſmodi affectu cor non ſatis perfrigeretur, compreſſis vtique partibus ſpiritalibus, à nimio humore in ventre contento. Vnde diſtentis partibus his, & ſeptum tranſuerſum reſpirationis organum opprimẽtibus, fit, vt non ſatis reſpiratu refrigerari cor poſſit, incaleſcenſq; ſitim inferat: tum ꝙ plerunq; febres tepidæ comitari huiuſmodi affectus ſolent, vt auctor eſt Auic. ad quas item ſitis ſequitur: vt haud immeritò clamaſſe illud Auic. dici poſſit, non euacuari aſciticos & hydropicos omnes à ſiti clamoſa. Sitim autem iure clamoſam vocauit, hoc eſt inextinguibilem, vt cui quò plus ſuccurrere ægri ingẽti potu in animum induc

*Cur ſiti inextinguibili premantur qui hydrope laborant*

*Lib. 1. de ſimp. facul. c. 30.*

*Vbi ſuprà immediatè.*

inducant, eò plus ſitiant. Iuxta illud lepidi poëtæ Ouidij, ad cupidos auri ſitim hydropicorum com parantis: *Lib.1.Faſt.*

*Quærere vt abſumāt, abſumpta requirere certāt,*
*Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices:*
*Sic quibus intumuit ſuffuſa venter ab vnda,*
*Quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.*

Sitis cauſas in hydropicis abundè reddidiſſe mihi iam videor. Cur autem coloris vitio laborent, in promptu cauſa eſt, quòd vitiati intus lateant humores, nec ſanguis in vaſis ſaturato rubore niteat, ſed aquoſus, dilutus, inſtar aquæ in qua recêns caro mactata eſt, appareat. Vnde fit vt ad normam intus latentium ſuccorum talis foras appareat color, qui (vt Galenus ait) ſimilis effloreſcit humorib. Et eſt eorū certiſſima nota. Quamobrem quum à bene temperato ſanguine optimus effloreſcat color, à vitiato & improbo, corruptum apparere colorem conſequens quidem eſt. Difficultate ſpiritus inſuper vir hic maximè premebatur, quòd à diſtento vētre ſeptum tranſuerſum contingeretur, cuius compreſſu difficilem reddi ſpirationē neceſſarium haberi debet, quòd ſit membrum hoc reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum. itaque mirum non eſt compreſſo ſepto tranſuerſo reſpirandi munus malè fieri. Vti verò & ſpirandi difficultate, ſic ſanè inappetentia multa æger hic vexabatur: quòd inanitio & ſuctio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, ob nimiam intrò conditam in viſceribus aqueam humiditatem. Vnde quum nec inanitio exacta, nec inanitarum partium

*Li.1.apho.com. 2.& lib.4. de ſanit.tu.*

*Libr.4. de vſu part.ca.14. & lib.de cauſ. reſpir.*

tium naturalis appetentia (quę inanitionem proximè ſequitur) fieret: nec quæ hanc conſequitur ventriculi ſuctio, aut ſuctionis ſenſus, qui fames eſt, auctore Galeno, neceſſarium quidem eſt, vt iis motibus, ordine inuicem ſuccedentibus ad appetentiam excitandam pereuntibus, aboleatur, aut ſaltem bona ex parte minuatur appetentia: vt doctè Gal. lib. 4. de ſympt. cauſis, cap. 7. expreſſiſſe eſt viſus. Signa atque ſymptomata expreſſimus omnia quibus morbi in hoc viro natura deprehendi potuerit (quod curationis eſſe caput voluit, 2. methodi medendi, & pluries alibi Galenus) nunc verò quoniam Methodici medici, morborum cauſas aſſignãt inueſtigántque, inde præſidiorum copiam coniectantes, vt memorato loco prodidit Galenus: ęquum viſum eſt, huius morbi propius cauſas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atq; externis, intemperantiam victus plurimis ac vitioſis cibis conſtantẽ pręcipuam fuiſſe iure ſtatuendum eſt: quòd vir hic rei ruſticæ addictus, minimè ſui obſeruans, quibuſuis ſine delectu ordinéve vteretur. Vnde factum eſt vt neque ventriculus ingeſta probè conficere, neque item probum gignere ſanguinem hepar poſſet, quum quæ parum rectè à ventriculo elaborata ſunt, crudáque manſerunt, ea emendare hepar minimè poſſit: vnde obſtructiones multæ tum in iocinore, tum liene, atque etiamnum in meſareis venis genitæ ſunt, à quibus mali huius initium exortum eſt. Inde factum videri poteſt, cur in hydropem hic vir inciderit. nam quum ex incauta victus ratione, multóque & inordinato potu hepar

par perfrigeratum ſit, crudis vtique multis ad ipſum è ventriculo delatis: conſequens certè fuit, vt gignẽdo ſanguini minus valere potuerit, quod ſanè peculiare eſt ipſius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: vnde aquoſus, frigidus, & alendo corpori minimè idoneus deinceps ſanguis genitus ſit, aqueáq; humiditas multo plurima, quæ in interſtitio membranæ inteſtina obuoluentis (quam περιτόναιον vocant) inteſtináque ipſa conſiſtens, tumorem vaſtum in ventre effecerit, vtri aqua pleno perſimilem, quæ aſcites vocatur. Intemperies itaque iocinoris frigida, multis obſtructionibus comitata, interna atq; præcipua morbi cauſa fuit, à qua ſanè mali tam ſæui origo deducta eſt. Cauſas enarrauimus præcipuas: nunc tandem curationis modum, quo in hoc liberando ægro vſi ſumus, ſubiiciamus.

*Gal. li. 5. de loc. aff. ca. 6.*
*Auic. fen 14 3.*

Quoniam inter inſtrumenta ea quibus curatio perficitur, primas congrua victus ratio iure teneſe creditur, quum vel auctore Galeno neque ſecũda valetudo ſeruari, nec aduerſa commodè curari ſine exacta & ſalubri dieta poſſit, vt quę non minimũ momenti vel in illa ſeruanda, vel in hac propulſanda habeat: ab illa auſpicabimur, inde ad reliquos curationis ſcopos qui aſciti debentur, ſermonem dirigentes. Sunt autem præcipui hi, totius corporis nimio humore madentis exſiccatio, ventris per vices ſolutio aquam educens, medicamentis ad id appoſitis, vrinæ & ſudoris prouocatio, obſtructionum per ea quæ infarctu liberant curatio: hepatis per ea quæ viſcus roborare ſolent, & intẽperiem amouere, in ſuam temperiem

CVRATIO.
*Lib. 1. de alim. fac.*

periem deductio. His ſcopis curationem perfici & Galenus & Auicenna & Paulus exactè docuerunt. Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quantum vires ferre poterant, eam in hoc viro præſcripſimus, vt parcitate redundans abſumeretur humor. inedia namque humorum redundantiam exhaurit, vti plenior victus adauget. Itaque ne cõſuetudinem derepētè in diuerſum mutaremus (cui plurimum tribuendum eſſe Hippocrates docuit, nec temerè eſſe mutandam) bis die cibum quidem ſumere permittebamus: ſed detractioni tamen ſtudebamus. Ab iurulentis, humidis, obſtruentibus, implentibus, præſertim à potu, ſuaſionibus multis ęgrum continuimus, vt quam minimum potionis ſumeret, eiúſque meraciſſimæ. neque enim aqua dilui vinum patiebamur, quòd in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquę potu, ſed & ab aſpectu etiam contineri ægri debeant: neque cum cibo potum ſumere, ſed poſt cibum modico interuallo ſinebam. ſic enim idem auctor loco præcitato iubet. Nautico pane (quem vulgus Biſcoctum vocat) meo præſcripto vtebatur: in quo inter pinſēdum ſemina marathri & aniſi iniecta, panem ad flatus diſcutiendos aptiſſimum reddebant: quod in hac hydropis ſpecie, perinde atque in tympania, neceſſarium videtur. vix enim aſcites ſine complexu flatuum multorum, ſicuti neque tympanites abſque aquoſo humore reperiatur. Auiculis paruis & in dumetis degentibus, aſſis vti iubebam, turdis, turturibus, colūborum pullis, merulis, perdicibus, & caponum pullorúmque

*Lib. 2. de rat. vict. acut. à textu 18. ad 38.*

*Fen 14. 3. libr. tract. 4. ca. 13.*

que extremis partibus, alis ſcilicet. Interdum verò proritandæ vrinæ cauſa iuſculum ex capo parabam, in quo radicum apij, fœniculi, & graminis cortices cum ſeminibus melonum incocta eſſent. Sum nõnũquam etiam iure cicerum rubeorum cum præfatis radicibus, & sio, ſeu lauere herba (quam Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vſus: quod ſium, vel Dioſc. & Gal. teſtimonio, vrinæ mouendæ plurimum valeat. Vigiliæ magis quàm ſomno vt indulgeret conſului, quòd vigilia, auctore Gal. totum corpus potenter exſiccet, vti lib. 7. meth. med. conceptis verbis aſtruxit. Matutino tempore à ſomno experrecto fricationis pannis aſperioribus adhiberi iubebam, præſertim ſecundũ ventrem: & quum per aëris temperiem liceret, in ſole exercere ſe capite bene cõtecto ſuadebam. Vino vtebatur pauco quidem illo, ſed planè generoſo & potenti, eóque meraco: ſed quum intendi calorem ab eo interdũ perſentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & aniſi conſulebam. Vt quotidie aluus flueret procurabã, vel iniecto clyſteri, vel datis catapotiis, vel confectione, de qua paulò poſt dicã. Aëre calido & ſicco illi vtendum cenſebam. Hac victus ratione hominem toto curationis decurſu continui: qua ſic methodo inſtituta, ad ea medicamẽta me contuli, in quibus curationis ſpes aliqua effulgebat: eos ſcopos ſequẽs de quibus paulò antea dictum eſt. Itaque vẽtrem exonerare clyſteribus variis, tũ humorem aquoſum educentibus, tum flatus diſcutientibus, ſum annixus: quòd vir hic aſtrictiore eſſet aluo, & his vtendum eſſe in hoc morbo tum Paul. tum Auic. conſ

*Dioſc. lib. 2. ca. 120. Gal. li. 8. ſimpl.*

*Paul. li. 3. c. 48*

*Auic. fen 14. lib.3. tract. 4. cap.13.*

cõſuluerint.Clyſter porrò huiuſmodi fuit:℞.Foliorum hyſſopi, origani, pulegij, calamenti, maluarum,mercurialis,&caulium rubeorum,ana M. j.ſoldanellę ſiccę (virẽtis enim copia carębamus) M. j.florum chamęmeli,meliloti,ſtœcados,& geniſtæ,(pituitam enim detrahit) cuiuſque P.j.ſeminum aniſi,anethi,marathri,carui,ana ʒ.iij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥.ß.polypodij querni conquaſſati ℥.j.furfurum macri P. j.Fiat omnium decoctio colata ad ℔.j.in ea diſſolue catholici ℥.j.hieræ Gal.compoſitæ ʒ.vj.olei anethi & liliorum,mellis communis deſpumati,ana ℥.ij. Miſce:fiat clyſter,quem bis in hebdomada iniici iubebam.

*Optimus ad aſcitem clyſter.*

Sum & hoc quoque altero vſus:In aquæ ſufficienti quantitate fermenti acris ℥.j.ß. incoquebam, addito ſalis communis pugillo:facta colatura, vrinæ pueri impubis ℥.iiij.iniiciebam,olei rutacei ℥.iij. mellis communis deſpumati ℥.j. Mirum profectò quantum ab hoc clyſmate ęger alleuaretur, vt à quo ingens aquei humoris & flatuum copia effundebatur. Nec mirũ: nam vrinam hominis acrudine ſua hydropicis conferre ſcripſit Auic.quòd potenter aquas detrahat.

*2.Can.ca.727 de vrina.*

*Optimum apozema.*

Ad deobſtruendum hepar, & humorem ſeroſum ſoluendum , hoc ſumus apozemate vſi: ℞.Corticum radicum fœniculi,petroſelini,apij, graminis,ruſci & aſparagi, radicis rubiæ tinctorum , in vino albo & potenti per noctem temperatarum, ana ℥.ij. radicum iridis recentium ℥.ij. radicum aſari,corticum radicum tamariſci & capparorum,ana ℥.j. agrimonij,cichorij,vtriuſq; ceterac,capillorum veneris,ana M.j.ſoldanellę M.j. ß.ſem

ß.ſeminum aniſi, marathri & ammeos, ana ʒ.iii. ſeminum melonum contuſorum ℥. i. paſſularum enucleatarũ paria x.cinnamomi electi conquaſſati ʒ.iii.cicerum rubeorum P.ii.trium florum communium cuiuſque P.i.Fiat omnium decoctio:coletur ad ℔. ii. In colatura adde ſyrupi de radicibus& de byzantiis,ſyrupi de eupatorio,ana ℥.iii. clarificetur, & aromatiſetur cum ſantali citrini, cinnamomi electi,& radicis iridis,ana ʒ.i.Hoc apozemate dies totos octo vti ægrum iubebam,& tertio quoto die clyſterem qualẽ ſuprà deſcripſimus iniici iubebam.Vbiverò abunde iam meatus infarctu liberatos, tum ex vrina,quæ concoctior apparebat, tũ ex tactus indicio percepiſſem (nam & tangenti viſcus haud ita durum tenſumque erat,& tactui cedebat) purgans vt ſequitur medicamentum dedi: ℞. Decocti præcedentis ℥.v.addendo radicum iridis recentium & bene purgatarum & contuſarum ℥.i.foliorũ ſoldanellæ (quæ braſſica marina eſt) ʒ.ii. cinnamomi electi ʒ. i.ß. ſeminis aniſi ʒ.i.rhabarbari electi ʒ.i.ß.Infundãtur omnia ſimul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, & bulliant vnica ebullitione, poſtea fortiter exprimantur: cui expreſſioni adde ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro,ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ſine ſcammonio, cuiuſque ℥.ii.Miſce : paretur potio,quæ profectò aſſumpta plurimum profuiſſe eſt viſa.aquam enim copioſè abſque moleſtia detraxit, vnde mirè ſe adiutum æger teſtabatur. Hoc purgationis genere repetitis vicib.ſum ter vſus.Medio verò tẽpore his vtebar confectionib. quæ & hepar roborandi & de-
obſt

obſtruendi etiam vires haberent, hac præſertim: ℞. Conſeruæ florum cichorij ℥. ij. conſeruæ capillorum,ſcolopendriæ & bugloſſi, ana ℥.j.trochiſcorũ de rhabarbaro ℥. ß. pulueris electuarij triũ ſantalorum duplicato rhabarbaro ʒ.ij. cinnamomi electi ʒ.iij.carnis paſſularum pinguium ſine arillis ℥.j.ß. pulueris dialaccę maioris ʒ.iij.ex ſyrupo byzantino & de radicibus fiat in modum opiatæ,cuius ſumebat in aurora ʒ.iij.deſuper hauriendo vini albi generoſi cyathos duos. Pilulis interdum ſum etiam vſus , ad rem probè facientibus. ℞. Maſſæ pilularum aggregatiuarum maiorum deſcriptionis Meſuei ʒ. ij.pilularũ de rhabarbaro ʒ.j.ß.pulueris ſoldanellę ℈.iiij.abſinthij ſicci,trochiſcorum de rhabarbaro, ana ℈. ij. cinnamomi, aniſi,ſchœnãthi,marathri,ana ℈.j. Miſce, & cum ſucco ireos recenter extracto confingatur maſſa, ex qua dabam interdum ʒ.integram,interdum dimidiam. Ad tumorem ventris diſcutiendum his

*Fotus ad aſcitem.*

ſum remediis vſus : ℞.Foliorum abſinthij,maioranę,eupatorij veri,origani,pulegij,calamenti,rutæ,ana M.ß. foliorum ebuli, ſambuci,& caulium rubeorum,ana M.j.foliorum quercus,lentiſci,rubi & cupreſſi,ana M.ß.thymelęæ & ſoldanellę,ana M.j.florum chamæmeli & meliloti,ana P.i.ſeminum aniſi, anethi, marathri,cumini cõquaſſatorum,ana ℥.i.nucum cupreſſi,gallarum omnium contritarũ,ana paria iiii.aluminis ℔. ß.ſalis communis tantundem.Fiat omnium decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus,aut ſtipitum caulium , & cum ſpongiis infuſis & expreſſis fouere ventrem tumidum ante cibũ iubebam: peractoq́;

fotu

fotu emplaſtrum ſequens admouebam: ℞. Stercoris vaccini ℔.j. ſtercoris caprini ℔. ß. bulliant ſimul in aceto fortiſſimo, & in mortario terantur, addendo ſulfuris ignem non experti ℥.iij.aluminis ℥. j. ſuccorum thymelææ & ebuli recenter extractorum, ana ℥.iij. farinę lupinorum & orobi, ana ℥. ij. pulueris ſoldanellæ quartarium j. aniſi, marathri, cumini, ana ʒ.ij. ſalis communis torrefacti ʒ. iij. terebinthinæ ℥. iiij. picis naualis ℥.vj. Miſce: fiat emplaſtrum ventri apponendum, quo mirificè iuuabatur. partim enim ſolutione aquam hydropicorum ſoluit, partim in halitum digerit atque ſiccat, & flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplaſtro detumeſcere ſenſim cœpit venter, & æger liberius ſpirare, vnde de ægri ſalute melius tum ſperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vſus: ℞. Vnguenti roſacei Meſuei, cerati ſantalini, cuiuſque ℥.iij. roſarum, ſeminis endiuiæ & oxalidis, ana ʒ.j. ſpicæ nardi, ſchœnanthi, abſinthij ſicci, ſtyracis calamitidis, ana ʒ.j. Miſce cum pauco oleo maſticis & de abſinthio: fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præſidia primum in curatione locum decocto ligni ſancti iure tribuẽdum cenſeo, quo dies totos quadraginta vir hic vſus meo conſilio eſt. Parabam autem decoctum ex ligni ſancti in ramenta puluerati ℔.j. in aquæ libris nouem decocti (erat autem aqua pluuia) ad dimidias, & ſub finem decoctionis adiiciebam ſoldanellæ ſiccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, paſſularum cum acinis ℥.ij. Vbi perfecta decoctio eſſet, illam calentem in alterum vitreum vas in- *Decoctum ligni ſancti.*

m fund

fundi iubebam, in quo vini generoſi ℔.iij. inieceram, & ex hoc ſyrupo calido ℥. ix. mane ſumere, veſperi verò ℥.vj. conſulebam: eúmque probè ſtragulis opertum elicere ſudorem, qui ſat multus fluebat, coëgi. Victum exſiccantem tum maximè inſtitui ex nautico pane aniſi ſeminibus infarcto, & auiculis paruis aſſis, & paſſulis exacinatis. Purgabam octauo quoque die vel catapotiis pręſcriptis, vel rhacomatis diluto, vel ſucco ireos. Tantum verò hac methodo profectum eſt, vt ita annuente Deo integræ ſanitati ſit omnino æger reſtitutus: viuitque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione, incolumis, vegetus & viribus valens, ad laudem Dei Opt. Max.

---

## OBSERVATIO VI.

*Catherina Renoarda, Antonÿ Renoardi Iuriſconſulti ac Arelatenſis iudicis, viri ſanè præſtantiſſimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauiſſimis & lethalibus ſymptomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, ſine cibo ferè dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, abſque medicamentis vllis, & peſſima item victus ratione vtens: quum morti iam proxima eſſet, & prorſus deploratæ valetudinis, fluxu alui cum ſumma virium debilitate ſuborto, liberatur Dei voluntate, non artis præſidiis.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NAturam, morborum eſſe medicatricem, ſcitiſſimè ab Hippocrate in Epidemiis dictum eſt: ipſamque earum quæ in corpore fiunt actionum opificem eſſe, bona certè ratione *Lib.6.Epi.*

Galen

Galenus affirmauit. Quæ certè non aliud eſt, quàm calor natiuus noſter, temperiéſve corporis, qua rectè munia omnia obeũtur: ac propterea facultatem noſtri corporis rectricem, iure optimo naturæ nomine inſigniendam Galenus idem aſtruxit. Hæc ea eſt quæ & ſanitatem in nobis tuetur, & morbos pellit, ipſa ſibi vias inueniens, quibus id citra medici operam ſæpenumero perficere queat. Ob id Hippocrates multos quidem ſine medicis, verùm non ſine medicina tamen, curatos eſſe ingenuè confitetur. quod & experientia ipſa nos quotidie docet, & Romanam gentem complures annos ſine medicis conſtitiſſe, nempe vltra ſexcentos, Plinius grauiſſimus auctor ſcripſit. Quorſum hæc? vt indicem naturam quidem ſæpe ſine medici officio: medicum verò nunquam ſine naturæ ope morbos curare poſſe. quod in hac noſtra puella cuius ſermonem inſtituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mollis carnis teneræque ætatis, quum inordinatis motibus incaluiſſet (qui mos puerorum eſt cum ſuis æqualibus colludentium) móxque refrixiſſet, ſtipatis vtique externis cutis meatibus, difflatione prohibita, ſuccenſus eſt intrò natiuus calor ex humorum intus concluſorum concepta putredine. erat autem putredo intra vaſa, vnde neceſſariò continens febris genita eſt. Continentium namque febrium materia intra vaſa eſt, vt docta Galeni & omnium medicorum ſententia eſt. Continentes autem eę febres meritò dicuntur, quę ad infebricitationem non deſinunt: in quibus vna acceſſio

*In arte medicinali c.87.*

*Lib.5. de ſymp. cauſ. c.1.*

*Lib. de arte.*

*Lib.29. nat. hiſtor. c.1.*

*Libr.9. metho. med.*

ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci συνόχους vocant, id eſt continuas: quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differentias. aut enim ab initio ad finem vſque æquali magnitudine perdurant, & has Græci ὁμοτόνους καὶ ἀκμαστικοὺς, hoc eſt in eodem vigore perſiſtentes vocant: aut ſemper augentur, & exiguum aliquid in dies adiiciunt, & ἀναβατικοὺς καὶ ἐπακμαστικοὺς, id eſt incrementum ſuſcipientes ſeu inualeſcentes vocantur: vel tandem paulatim diminuuntur atque decreſcunt, & has παρακμαστικοὺς nuncupari volunt. Itaque quum quod accenditur ei quod tranſpirat par fuerit, nec augeri nec minui febris videbitur: ſed pari tenore perſtare, ſibique ſimilis permanere, ac ſi nihil illi vel demeretur, vel adiiceretur. Vbi verò quod accenditur, eo quod tranſpirat amplius fuerit, intendi febrē, & ſe ipſa in dies auctiorem fieri neceſſarium quidem eſt, quum multum ſit quod putret, exiguum verò quod foras effluit: perinde atque quum maius eſt quod effluit & tranſpirat, quàm quod accenditur, tum certè minui febrem apertè cernemus. Has verò differentias eò de induſtria attulimus, vt ad quam earum ea febris eſſet referenda quæ iuuenculā hanc inuaſit, ſcire certò poſſimus. Dicimus itaque ex increſcentium genere hanc fuiſſe febrem, vt quæ in dies auctior fieret, & caloris vehementia, & ſymptomatum magnitudine: exiguo exiſtente eo quod difflabatur, multo verò quod incaleſcebat. quę cauſa fuit cur in diſcrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam agitat

tatio corporis vehemens & anxietas, vigilia, delirium, ſyncopa, frequens ſpiritus, ſitis vehemens & inexpugnabilis, tum alius ex alio color, modò ſaturato rubore in genis florens, modò ingenti pallore ſuffuſus, & quaſi animam agentis apparebat. quæ omnia à morbi magnitudine, & naturæ propè deuictæ cum morbo pugna, prouenire pro explorato habendum eſt, ſiquid tum Hippocrati, tum Galeno creditur. Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vaſa, cuius putredinis notæ tum in pulſibus, tum in vrinis conſpicuæ erant. Multa namq; in pulſibus inæqualitas & inordinatus motus, frequentiáque ſuberat: in lotiis verò magna in ſubſtãtia, colore, & contentis mutatio. rubræ namque vehementer, ſubſtantia inęquales, modò craſſæ, modò tenues, interdum verò ſine vllo ſedimine: nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebant vrinæ, putredinis in vaſis conſiſtentis indicium: prorſúſque, dempta ætate, ſimilis illi febris videbatur, quam in ſeruo palæſtrita vidiſſe ſe Gal. ix. methodi affirmat.

*Hippocrat. lib. præſag. et Gal. in cõ. & lib. 3. de criſib.*

CVRATIO.

Ad hanc porrò vocatus, quum omni ope mederi iuuenculæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro ſanè præſtantiſſimo & optimo, eſt neceſſitudinẽ, tum ob muneris mei rationem, & puellę bonę indolis, & à patre ſummè dilectę meritum, ſtuderẽ: in id totus eram, vt ſcopos omnes tanti curãdi morbi ſedula manu exequerer: quòd morbus magnitudine ſua inducias non daret, & pro Hippocratis ſenſis, medicari in valde acutis eadem die expediat, ne dilatio noxam immedicabilem adferat. Itaque protinus clyſteri molli le-

*Lib. 4. aph. 10.*

niendam aluum conſulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, vt ne quidem proferri quicquam de ea re ſuſtineret, tantum abeſt vt propinari illi quicquam per os poſſet. Dato clyſteri, quum bilioſa multa eáque cruda deieciſſet, nec de mittendo ſanguine, ob tenellam nimium ætatem, & difflabilem corporis ſubſtantiam, & parentum atque ægrę repugnantiam, ſermo eſſet habendus, ad vacuanda per aluum quæ putruerant animum conuerti. Vbi enim mitti ægro ſanguis vel ob ætatem corporis raritatem, vel quam cunque tandem aliam occaſionem minimè poteſt, largius ducenda aluus eſt, ſi quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum ſuperuacuum. Itaque quum deiectorium pharmacum ex rhacomatis diluto, ſyrupo roſaceo, & melle aëreo (mannam noſtri vocant) præſcripſiſſem, accipere ægra renuit. confeſtim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum, in quibus materia turget, ſæpe ab Hippocrate dictum eſt atque Galeno. Sed quæ præſcripta à me ſunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorſus ægra non ſumeret: & ſi vi coacta quicquam aſſumpſiſſet, mox reiiciebat. Vnde nec ſyrupos ad febrilem calorem reſtinguendum, nec quæ ad eximendas obſtructiones parata medicamenta erant, ſumere vnquam voluit: vt quæ ſiquando ad hæc ſumenda parentum iuſſu atque hortatu cogeretur, tota in fletus, clamores, & lacrymas ſoluebatur. Vnde & acrior ſuccendebatur febris, & peius inde multò puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagita-

*Lib.4. de ſani. tuen.*

*Lib.1. aph.24. & li.2. aph.29 & li.4. aph.10 & Gale. in cō. illorum aphor.*

tis

tis intrò feruentibus ſuccis. Quamobrem naturæ ſecundum Deum omnem curationis ordinem relinquere coacti ſumus, quòd pro Hippocr. ſententia oporteat non ſolùm medicum opportuna facientem ſeſe morbo accommodare, ſed & ęgrum & aſſidentes. Neque enim ſat eſt medicum curationi intentũ habere, nihil quod ægro poſſit conducere prætermittentem (qui verus medici ſcopus eſſe debet) ſed & ægrum dicto audientem, & per omnia ſuadenti medico obedientem nanciſci oportet, ſi rectè curatio proceſſura ſit. Itaque in hac puella etſi medicus aderat & ſedulitate, & amore, & officio aſſiduus, & aſſidentes adeſſent, & prudentia, & charitate & amabili beneuolentia coniunctiſſimi, omniq; ſtudio, officio, ac diligentia in muniis ad puellæ ſalutem neceſſariis exequendis intẽtiſſimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum neſcias vter eorũ plus officio functus eſſe videri poſſet) vnum tamen certè deerat, in quo curationis caput poſitum eſſe videbatur, ægrę infantulę inobedientia, quæ vel mollitie & teneritudine ętatis, vel naturæ repugnantia (vt plerunq; in pueris repugnans & refractaria ob iudicij & prudentiæ defectum eſſe ſolet) omnia reſpuebat quæ in illius ſalutem methodo eſſent prę ſcripta. Vnde factum eſt vt in præſens periculũ adducta tum vi morbi, tum ſua ipſius inobedientia ægra hæc fuerit. Nam neque decretoria ſalutaria in diebus decretoriis vlla facta ſunt, neque concoctiones rectè proceſſerunt, neque naturæ rectrix facultas quicquam commodè operari videbatur, malo vtique oppreſſa. Vnde *Lib.1.aph.1.*

circa xiiij. diem omnia in peius labi viſa ſunt, prorſusq́; lethum minari, oculi caui, aures contractæ, facies demortuæ ſimilis, liuētes buccæ & vngues, virium deiectio, idq́; ex pulſuum defectione deprehendebatur, delirium, vigilia, marcore flacceſcentia membra, totaq́; terroſo puluere ac ſorde ſquallentia, inedia, ſopor vigilans, linguę ſumma nigrities & aſperitas, vox faucibus hærens & interrupta, clamor, conuulſiui motus, toruus aſpectus, &, vt in ſumma dicatur, plurima vndiq; mortis imago. Tum verò inter hęc tam lethalia ſigna ad decimumſeptimum vſq; diem perſeuerantia, quæ deploratę valetudinis ægram eſſe teſtari poterant, en tibi derepentè in ſumma virium deiectione aluus fluere cœpit, magis profectò morbi vi atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, bilioſa, feruida, porracea & peſſimè olentia deiecta ſunt, magis tum collapſis viribus, vt ſine pulſu ægra relicta fuerit. Perſtat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tandem verò remediorum forinſecus adhibitorum, fotuum atq; vnctionum impetum humorum cohibentium vi ſedato fluxu ventris, perſtitit febris ad ſexageſimū vſq; diem, tabefacta prorſus puella. Sed tamen ſenſim vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgentiſſimi luctum miſerantis, refici cœpit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnantis natura ea præſcripſimus quæ vires reparare & integræ ſanitati puellā reſtituere poſſent, ad laudē Dei Opt. Max.

## OBSERVATIO VII.

*Vir quidam Mercator (cuius nomini, ob eam quæ*

*in med*

*in medico eſſe debet modeſtiam atque prudentiam, parco) ex amore in inſaniam deductus, melancholicus effectus eſt, miriſque viſis etiam interdiu nedum noctu agitabatur, modò in iram ac furorem concitus, mox placabilis in riſum effuſus, amatæ ſpeciem ſe in momenta ſingula in conſpectum habere affirmabat, illi blandiebatur, ac ſi præſens fuiſſet: mox quòd ſe amantem redamare nollet, miris increpabat modis, omnis de amata ſermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem ſine ſomno triſtitia mœrórque conſumebant: & ſibiipſi iniecisſet manus, ni ſuorum vi prohibitus fuiſſet. Quum ſic inſaniens totos ſex conſtitiſſet menſes, egóque eò profectus eſſem vbi æger laborabat, ad curam accerſitus, hominem magno ſanè labore, multiſq; in eam rẽ paratis auxiliis, ab inſania, Dei gratia adiutus, reuoco, & integræ menti ac ſanitati reſtituo.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE admirando amoris affectu, quo ſepenumero in furorem atque inſaniam deducuntur incauti, & inſana mẽte homines, tractaturi, accurata ſanè & philoſophica enarratione erit latiſſimus de amore campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hîc inuitat locus: libeat modò vagari, & à leuioribus reuulſi meditationibus, in hæc ſancta Philoſophiæ adyta penitius mentem inuoluentis, illius ſacraria aperiemus: & in ea diuertemus amœniſſima Muſarum vireta, vbi inenarrabili varietate, floribus paſſim niteſcentibus, coronamenta nobis compingamus, quę non ornent modò, ſed halitu iucundiore, ſua & fragrantia & ſucculentia plenius alant, impleántque auidum ſciendi ani-

mum ratione mira: & ſentiatur tamen in iis auſterior quædam ſuauitas & alimonia, ſi non omnino dulcis atque percocta, grata tamen certè atque fœcunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu rerum modum ſeruabimus, ne inopia ieiuni aridíque videri poſſimus, aut vbertate nimia luxuriantes, onerosi legentibus euadamus. Itaque quum nobis de inſano ex amore effecto ſermo ſit futurus, déque eius morbi medica curatione, indaganda nobis prius multa erunt ex ſcientiſſimorum hominum penu exprompta, ſine quorum cognitione manca ſit futura noſtra omnis de re propoſita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnam amor ſit: quàm multiplex: (in cęleſtem namque & vulgarem atque ferinum Plato atque Plotinus diſſecant) quid vterque in nobis amor pariat: quantum virium in hominum animis corporibúſque amor ſibi vindicet, vt ex amore vulgari in inſaniam ducantur homines: amorem hunc, faſcinationem quandã eſſe, & quis faſcinationis eius modus: facilè homines amore irretiri, & quæ ſit illaqueationis eius ratio, quibúſque irretiamur: amorem hunc vulgarem, ſanguinis eſſe perturbationem quandam: quænam ſit tandem inſanientium ex amore curandi ratio, quam nos potiſſimum in hoc ægro curando obſeruauimus. Quibus abſolutis, finem huic noſtræ explanationi faciemus, auſpice & ductore Deo, qui amor eſt verè amantium, amore ſuo colluſtrans, fouens, ac viuificans omnia.

*Plato in conuiuio.*
*Plotinus li. de amore, Enneade 3.*

Ergo vt à primo exordiamur, Amorem Plato definit, appetitionem eſſe, qua bonum ſibi adeſſe ſemp

*In conuiuio de amore.*

ſemper quiſq; deſiderat. Plotinus verò, amorem, actum eſſe animæ bonum deſiderantis aſtruxit. Marſilius Ficinus, deſiderium pulchritudinis amorem eſſe dixit. quæ ſanè concors eſt Philoſophorũ omnium de amore aſſertio. Equidẽ quum ad bonum omnia ferãtur, idque omnia appetant, vel Ariſtotelis lib. 1. Ethic. ſententia, efficitur, vt in id quod bonum, quod pulchrum eſt, ingenito quodam ac naturali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam inſitum nobis à natura eſt, vt quod imperfecto deeſt, id ad perfectum duci cupiamus. cupiditatem hanc amorem iure dicimus, id eſt boni, pulchríque fruendi deſiderium: vt quod in nobis deficit, id congreſſu & mutuo complexu adipiſcamur. Verùm quum incognita nemo deſideret, neceſſarium planè eſt, vt aliquo modo cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum ſolùm (multa namque nobis probè cognita odiſſe ſolemus) ſed vt tanquam bonum nobis atque iucundum pulchrúmque fuerit iudicatum. Neque id quidem ad flagrantem beneuólentiam, quæ inſignis erga rem amatam affectus eſt, ſatis eſſe videtur, niſi facilè conſequi nos poſſe quod pulchrum bonúmque fore cenſuimus, iudicemus. Quiſquis igitur quippiam amat, illud quidem re ipſa nondum integerrimè poſſidet: animi tamen cogitatione idipſum cognoſcit, pulchrum ac bonum iudicat, conſequi poſſe confidit. Hæc ipſa cogitatio, iudiciũ, ſpes, quaſi præſens aliqua abſentis boni anticipatio eſt. Non enim arderet, niſi idipſum ſummè placeret: neque placeret, niſi eſſet quodammodo mentis cogitatione

*Plot. Ennead. 3. l. 5. cap. 4. de amore.*

*Amor quid.*

*Marſil. Fici. in com. ad conu. Plat. cap. 4.*

tione prægustatum, cognitione præuia & antecedēte. Ergo quum amantes partim quod optant habeant quidem (nempe boni ad quod feruntur cognitionem) partim verò non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigentia quadam & affluentia mixtum eſſe amorem atque generatum diuinus Plato atque Plotinus pronunciarunt. Qui ſanè affectus ob ib ἔρως eidem auctori dictus eſt, quòd ἀπὸ τῆς ὁράσεως, id eſt à viſione initia ducat, & ab ea ſuam amor eſſentiam poſſideat. à viſione namque, vt idem Plotinus tradit, amor qui paſſio eſt, inſtinctum habet. Atq; ob id Græci amorem ἔρωτα nuncupauerunt, quia (vt Plato inquit) ἐισρεῖ, hoc eſt, influit extrinſecus per oculos. rei namque amatę inſpectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vnde eſt illud diuini vatis Vergilij,

*Plato in conuiuio.*

*Plo. Enneadis 3. lib. 5. cap. 6.*

*Vbi ſuprà. c. 3.*

*Verg. eclog. 8.*

*Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.*

Et illud item Ouidij,

*Ouid. Epiſt. 12. Heroidū, Medeæ Iaſoni.*

*Tunc ego te vidi, tunc cœpi ſcire quis eſſes:*
*Illa fuit mentis prima ruina meæ.*
*Et vidi & perij, nec notis ignibus arſi,*
*Ardet vt ad magnos pinea teda deos.*

Vnde & Plautus in Gurgulione:

*Suſſilite obſecro, & mittite iſtanc foras: Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.*

Et in Mercatore,

*Ego illic aſpicio forma eximia mulierem,*
*Quam ego poſtquā aſpexi, nō ita amo vt ſani ſolēt*
*Homines, ſed eodem pacto vt inſani ſolent.*

Quin & hoc ipſum ſacra etiam eloquia teſtantur. Quid namq; illud eſt quod à Hieremia prolatum eſt,

*Hiere. 9. f.*

eſt, Mors aſcendit per feneſtras: quàm concupiſ-
centiam viſione & aſpectu ingenerari? Vnde eſt
illud Matthæi in Euangelio, Qui viderit mulie- *Matth.5.d.*
rem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt
in corde ſuo. Oculorum namque miram in ama-
toriis affectibus potentiam intuens diuino ſpiri-
tu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum
deprecabatur: Auerte (inquit) oculos meos, ne vi *Pſal.118.*
deant vanitatem. Hi profectò ſunt quorum mi-
niſterio in hominum animos amor influit, ſen-
ſimque illabitur: quòd quum multo igneo radio-
ſóque ſpiritu oculi niteant (quæ ipſorum natura
eſt) efficitur, vt patefactus oculus, & in pulchritu
dinis amatæ ſpeciem vehementer intentus, ra-
diorum ſuorum aculeos in adſtantis oculos eia-
culetur, atque etiam cum aculeis iſtis, qui ſpiri-
tuum vehicula ſunt, ſanguineum vaporem illum,
quem ſpiritum nuncupamus, intendit: hic incen-
ſus, & iam amatæ rei ſpecie agitatus, cor exagi-
tat, inflammat, vtrique nimio motu atque caloris
ęſtu dum vehemēter potiri re amata amans deſi-
derat, dum viciſſim aculeos ab re amata ſuis ipſe
oculis ſuſcipiens, quodam modo inficitur amoris
veneno. Ac proinde rectiſſimè amorem ἔρωτα dici
Græci voluerunt, quòd illis ceu perſpicaciſſimis
ſenſib. amoris vis ſe in ima cordis inſinuet. quod
animaduertēs Plato, amorem ἔρωτα ἀπὸ τῆς ῥώμης, id *In Phædro.*
eſt à robore ac vehementia, dici exiſtimat. Quid
amor ſit, ex Platonicorum ſchola deprompſimus:
quàm multiplex, ex eorudem penu eſt iam nobis
explicandum, & quid in nobis amoris hæ diffe-
rentiæ pariant, quod ſecundo loco dicēdum pro-
poſuer

*In Conuiuio.* poſuimus. Ergo duo amorum genera Plato facit: ſiquidem cupidinem veneris comitem eſſe Pauſanias, amorem laudans apud Platonem, aſſerit, *Plato in conuiuio.* totidémque eſſe cupidines ſeu amores quot ſint & veneres, neceſſarium omnino exiſtimat. Platonis porrò hæc verba ſunt (Græca non apponam, ne redundante copia opus extuberet, Latina tantùm appingam) ¶ Neminem, inquit, profectò latet, abſque amore venerem nunquam eſſe. Quare ſi vna eſſet venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ ſunt veneres, geminum quoque amorem eſſe neceſſe eſt. Geminam autem deam hanc eſſe quis neget? Nónne vna quædam antiquior eſt, & ſine matre venus, cœlo nata, quam cœleſtem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communémq; vocamus? Neceſſarium itaque amorem veneris illius comitem cœleſtem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera conſtituit: cœleſtem alterum, cœlo patre & ſine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, & Dione matre genitum: ob ídque vulgarem. Cœlo natus, diuinus amor dicitur, & ſine matre, quoniam mens illa angelica à materię corporeæ conſortio eſt omnino aliena: ac proinde ſine matre natus amor ille cœleſtis intelligitur. matris namque nomine Phyſici omnes materiam intelligunt. Quum itaque venus illa cœleſtis, tota pura mens, purum bonum ſpectans, & illi prorſus iugitérque inhærens, non tanquam accidens in ſubiecto, ſed tanquam eſſentia quædam perennis, veluti lux ſoli

adeſſe

adeſſe dicitur, tota actus purus ſit, nihil materiæ poſſidens, firma, cõſtans, perfecta, prorsúſque ſeipſa contenta manet. nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autẽ venus ex Ioue nata ob id eſt, quòd ex ea virtute ipſius animæ quæ cœleſtia mouet, elici intelligatur: ea ſiquidem hanc creauit potentiam quæ inferiora hæc generat. Matrem namque illi ideo Platonici tribuunt, quia materiæ mundi infuſa, cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Eſt enim venus hęc ſecunda Ioue & Dione nata, vis generandi animæ mundi tributa, vnde generationis cupiditas omnis in omnibus generãdi potentiam habentib. innaſcatur. Vtraque porrò venus conſimilẽ ſibi comitem habet amorem. Prior illa cœleſtis, tota in Deum intẽta, illius ſummam pulchritudinem admiratur, in eáque ſibi nimium placet ac cõquieſcit: altera verò ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandã, prout materiæ ratio patitur, toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgorem in ſe primùm complectitur, deinde exceptum fulgorem hunc, in venerem ſecundam iam in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius ſcintillas ac ſeminaria quædam in materiam mundi transfundit, vnde ſingula mũdi corpora pro captu naturæ ſuę pulchra ſpecioſáque videntur. Horũ ſpeciem corporum humanus animus per oculos percipit, & ad amandum quæ ſpecioſa videantur allicitur. Atq; hic animus noſter rurſus vires geminas poſſidet, nẽpe intelligẽdi, & generandi potentiã: quę geminę in nobis vires, duę in nobis veneres ſunt,

quas

quas & gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis ſpecies pulchra ſeſe obtutubus noſtris offert, mens noſtra, quæ prima in nobis venus eſt cœlo delapſa, & (vt Ariſtoteles ſenſit) foris adueniens, ſpeciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris imaginem, veneratur ac diligit, pérque hanc ad illum ſæpenumero attollitur ac excitatur. Vnde eſt illud Regij Prophetæ: Cœli enarrant gloriam Dei. Ob enim immenſam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens noſtra in Deum, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generandi vis, quæ altera in nobis venus eſt, formam generare ſummæ pulchritudini affinem, quantum materiæ ratio patitur, concupiſcit. In vtraque igitur venere amor elucet. ibi contemplandę, hic generandę pulchritudinis deſiderium. Amor vterq; honeſtus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei eſt, ſequitur: atque ob id mirificè à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Plato ſub Pauſaniæ perſona videtur, ſiquis generationis auidior contemplationem deſerat, ſéque totum ſecundæ veneri, relicta priore dedat: aut ſi generationem præter modum cum fœminis exercere contendat, formámve corporis pulchritudini animi præferat, eum vtique dignitate amoris abuti Plato rectiſſimè cēſet. Quo qui rectè vtetur, corporis quidem formam laudabit, ſed per illam, excellentiorem pulchriorémque mentis & Dei ſpeciem cogitabit, háncque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis

*Li.2. de gener. animalium, c.3*

*Pſal.18.*

autem

autem & congreſſus officio eatenus verè amans vtetur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitimè ſuſcipiendam,&ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam,poſtulare videbitur. Quotuplex eſſet amor, & quid in nobis cœleſtis atque vulgaris efficiat, diximus:quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibusque ſibi vendicet,&vt ex eo in inſaniam non rarò homines deducantur,nobis nunc eſt tertio loco dicendum. Amorem magnum deum eſſe, eumque *In conuiuio.* ex antiquiſſimorum deorum numero Phædrus apud Platonem conceptis verbis affirmat: cuius imperium tantum eſſe Orpheus in hymnis cecinit,vt fato ac neceſſitati imperare amorem, cunctáque gignere quæ in cœlo ſint,quæque in terra marique aſſerere non dubitarit. Amoris namque regnum in veneris hymno ita expreſſit:

*Καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα*
*Οσσά τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,*
*Εν πόντῳ τε, βυθῷ τε.*

Id eſt,tribus fatis imperas,& generas omnia quę in cælo ſunt,& quæ in terra, & quæ in mari & abyſſis.Quum itaque tantus ſit amor,vt ab eo cuncta emanent, originisque ſuæ initia illi accepta ferant: quid mirum ſi in animis noſtris corporibusque ſuum & ipſe imperium viresque admirandas exerceat?Hæc autem eſt illius in nobis potentia,vt & animum temperare,& illum rurſus in furorem agere poſſit:prout vel moderatè vel intemperāter animum diuexarit. Si enim intemperatus accedat, tetris horrendisq; imaginibus interdiu noctuq; animum implet, animalem ſpiritum ob-

n ſcur

ſcura caligine inficit, mentē turbat, ac hominem ſui impotem facit. Quod Lucretio Philoſopho Epicureo accidiſſe legimus. is enim amore flagrās, menteq́; emotus, in inſaniam lapſus, manus ſibi iniecit. Alceſte Peliæ filia, pro viro ſuo perire nimio amoris ardore in animum induxit, idq́; viriliter præſtitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec ſolùm in animum impetū facit amor, verùm & in corpus ſæpenumero tyrannidem exercet: vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectib. lethalem noxam inferētibus, corpus vexans. Teſtimonio eſſe poteſt Antiochus Seleuci Regis filius, qui quum Stratonices nouercæ veſano amore corriperetur, illā miſerè deperibat: impium tamen pectoris vulnus pia diſſimulatione cōtegebat, pugnabantq́; diuerſi animo & medullis incluſi affectus, ſumma cupiditas, & maxima verecundia: vt quum potiri amata nouerca maximè vellet, verecūdia à tāto facinore deterreretur. Vnde effectum eſt, vt anxietudine hac peſſimè diuexatus, in vltimam tabem ęger amans deductus ſit. Quem tamen in tanto diſcrimine poſitum, Heraſiſtrati medici ſolertia, artiſq́; pręſtantia alleuauit. Iuxta enim Antiochum ſedens, vt eum ad introitum Stratonices nouercę rubore perfundi, & ſpiritu increbreſcere, eaq́; egrediente pallere, & excitatiorem ſubinde reciprocare anhelitum animaduertit: curioſiore obſeruatione ad ipſam veritatem penetrauit. Ingrediente namq; Stratonice, & rurſus abeunte, brachiū adoleſcentis diſſimulanter apprehendendo, modò vegetiore, modò languidiore pulſu venarum affici ęgrum agnouit, ipſum

*Lucretius.*

*Alceſte.*

*In Conuiuio.*

*Vide Valer. lib. 5. c. 7.*

ipſumq; amore Stratonices immodico teneri deprehendit: req; tota Seleuco patri expoſita, chariſſimam coniugem filio cedere non dubitauit, ꝙ in amorem incidiſſet, fortunæ acceptum referẽs: ꝙ diſſimulare eum vſq; ad mortem voluiſſet, filij pudori imputans. Hæc mala inferre ſua caſtra ſequentib. amor cõſueuit. Nam qui perditè amant, nec re amata potiri queunt, hi macilenti & pallidi fiunt. quippe ad duo ſimul perficiẽda opera vis naturæ fermè deficit. Animi amantis intentio in aſſidua amati cogitatione tota ſe verſat, illic tota ferme vis corporis intenta eſt: quò fit vt neq; concoctio rectè procedat, neq; reliqua naturę munia quę circa alimoniã facultatũ naturaliũ ope fiunt, rectè perficiantur. Vnde efficitur, vt & ſuperflua multa coctionis defectu redũdent, & cruda in iecur trahãtur: quãobrẽ & ſanguinẽ paucũ crudũq; inde gigni cõſequens eſt, qui per venas diffuſus, nec alẽdo corpori aptus, pallorẽ macieq; creat. Qđ animaduertẽs lepidiſſi. Poëta, ſic de ea re cecinit: *Ouid. libr. 1. de arte amandi.*

*Palleat omnis amans, color hic eſt aptus amanti:*
*Hoc decet, hoc multi non valuiſſe putant.*

Et paulo poſt,

*Arguat & macies vultum.* Et rurſum,

*Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes,*
*Curáque, & immenſo qui fit amore dolor.*

Ex his cõſtat vel indubia fide, magnam habere in hominũ corporib. vim amorẽ, vt qui & in tabẽ & in inſaniã atque mortẽ deducere homines queat. Ac verò vt ex amore inſanire homines cõtingat, quod explicare propoſiti noſtri fuerit, iã promendũ. Amorẽ porrò inſanię ſpeciẽ eſſe quãdã, & Plat. *Vt ex amore in inſaniam homines deducantur.*

in conuiuio aſſeruit, & res ipſa per ſe euentus eiuſmodi fidem facit. Furorem Plato in Phædro mẽtis alienationem eſſe definit. Alienationis autem duo genera tradit, alteram ab humanis morbis, alteram à Deo prouenire affirmat. Inſaniam illam, hanc, diuinum furorem nuncupat. Inſaniæ morbo qui tenentur, infra hominis ſpeciem naturamq́; detruduntur: mentis impotes, vnde & dementati & amentes iure dicuntur. Inſaniæ porrò quæ morbus eſt, rerum ſcientiſſimi duo præcipua genera ſtatuunt, vnum cerebri, cordis vitio aliud naſcitur. Quum enim aſſata bilis plurima, ſanguis ve aſſatus multus, aut atra bilis in venoſo genere redundans, in caput effertur, vapor inde teter cerebrum implet atq; occupat, ſpiritum animalem mirè exagitat, turbat mentẽ, viſisq; plurimis, pro redundãtis humoris natura, animum inficit atq; terret. Qui enim aduſta bili vexantur, vel etiam à nemine laceſſiti vehementiſſimè efferantur, & in iram præcipites toti aguntur, altè vociferãtur, in obuios irruunt, ſeipſos & alios cędũt & ſibi mortem nonnunquam inferunt: quod Lucretius Philoſoph. & poëta feciſſe dicitur. Qui ſanguinis aſſati vitio inſaniunt, effuſos nimium in riſus prorumpunt, in cachinnos ſoluuntur, cantilenis & tripudio exultãt, hilares, minimè malefici ſunt: ſed aſſiduè ſeſe iactant, nec vno conſiſtere loco queunt: illis oculi genæq́; & facies tota plerunq; rubent. At qui atra laborant bili, perpetuò mœrent, ipſi ſibi ſomnia fingunt & viſa, quæ vel pręſentia expaueſcant, vel futura formident. Atq; eas omnes inſaniæ ſpecies, cerebri & interiorum eius facultatum

*In oratione Pauſaniæ de amore.*

tatum defectu prouenire, & Philoſophi & medici adſtruunt. Quando verò humores illi vel in venoſo genere, vel in corde ipſo ſiſtuntur, nec in cerebrum ſeſe efferūt, tum anguſtiam & ſolicitudinē, non demētiam pariunt: tum verò amētiam, quum animæ ſedem, cerebrum, inquam, petunt. Hoc eſt quod lib. 6. Epid. dixit Hipp. ſi atra bilis in corpus inclinarit, comitiales fiunt: ſi verò ad animum, atrabilarij melancholici fiunt. Quam partem Gal. lib. 3. loc. affect. interpretans, ait, humores huiuſmodi ſi cerebro veluti parti inſtrumētali noceāt, ad cerebri corpus conuerti morbum dixiſſe Hip. ſi verò cerebri temperamentum mutādo, ei tunc: vt ſimilari parti nocere, & noxam eam ad mētem atq; animum pertinere, vnde melancholici & inſanientes reddātur: ꝙ, eodem Gal. auctore, anima ipſa ab partium temperamēto mutetur. Qui verò ex amore inſaniunt, non ſolùm repēte in cerebrū atrabilario ſucco, & ſpiritum animalē, cerebriq; facultates plurimum euertente, fieri amentes dicuntur: ſed etiam cordis morbo, ab his humorib. diuexato. nā cupiditate nimia & æſtu amoris cor illis impenſè amātibus feruet, exeſtuat, premitur: vnde inquieti, anxij, mœroris & ſolicitudinis pleni viuunt. Vt res eſt ſoliciti plena timoris amor. Et quidni inſaniant ſępenumero ex amore homines? quum vulgaris hic & ferinus amor, faſcinatio quædam ſit (vt tandem ad id quod quarto loco dicturos nos promiſimus, accedamus) cuius faſcinationis modus hic eſt, ꝙ quum in iuuenibus, vt potè ætate, & calore multo, ac ſanguine viuido, tenui, ac claro florētibus, vegeta ſint omnia, tenues

*Cap. 6.*

*Lib. 3. de loc. aff. c. 6.*

*Amorem faſcinationem eſſe quandam.*

quidem illos, claros ac bene mobiles ſpiritus ea in ętate habere, neceſſarium relinquitur: hi namque perpetuò à cordis calore ac poteſtate, ex puriore magisq́; elaborata ſanguinis arterialis parte gignuntur: vt concors eſt & Gal. & Auic. ſententia. Tales porrò in nobis gignũtur ſpiritus, qualis in nobis ſanguis fuerit, qualisq; admiſſus in præcordia aër: vt qui ſi purus fuerit, puros quoque in nobis ſpiritus creat: perinde atq; nebuloſus ſi fuerit, nubuloſos & craſſos, vt Gal. mens eſt. Itaq; ſpirituum in nobis generatio ſanguinis naturam à quo emanant, omnino ſequitur, qui tales gignuntur qualis fuerit conditus in arteriis atque corde ſanguis. Spiritus verò ipſi è corde in cerebrũ ſublati, atq; animales iam effecti, perfectiusq́; elaborati, tenuiores & ad motum proniores reddũtur, facileq; per patentes cerebri meatus permeant: præſertim qui ad oculos perferũtur, qui omnium lucidiſſimi, & ſummo ſplendore nitẽtes, ad viſionem perficiendã & ſunt & habentur. inde ſimiles ſibi radios per oculos quaſi per vitreas feneſtras emittunt. Ad altiſſimas namque corporis partes ſpiritus maximè, tenuiſſimus quum ſit, euolat, eiusq́; lumen per oculos, quum ipſi perſpicui ſint, atq; omnium noſtri corporis partium nitidiſſimi & ætherei, vberius emicat ac ſeſe foras exerit. Quemadmodum enim ſol, mũdi cor, ſuo perenni motu lumen, perq́; lumen ac calorem vires admirandas ſuas ad hęc inferiora demittit, vt Ariſtot. ſentẽtia eſt: ſic corporis noſtri princeps pars cor, motu ſuo quodam irrequieto & perenni dum vita ſtat, proximum ſibi ſanguinem agitans ac calfac

*Gal. 5. de ſimp. fac. & lib. 7. de plac. Hipp. & Plat.*

*Auicen. lib. de virib. cor. diſt. 1 c. 2. Com. 1. in 1. de pop. morb. ſuper tex. Quum eſſet.*

*ſimile pulchrũ*

*Libr. 2. de cœlo & mundo, c. 7. nu. 12. vet. ver.*

faciens, ex eo ſpiritus in totum corpus, perq́; illos luminũ ſcintillas per membra diffundit ſingula: per oculos autem maximè, ꝙ in alto tanquam in ſpecula poſiti ſint, & luminoſa maximè ſubſtãtia conſtent. Oculis porrò natiuum eſſe & genuinum lumen, animalia multa teſtantur, quorum ſunt oculi nitidiſſimi & ſummo fulgore coruſcantes, vt noctu abſq; externo lumine cernere queant, quorum in tenebris coruſcãt oculi: vt leonibus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimento diſcere quoque poſſumus. ſi quis enim paulò preſſius oculi angulum digito compreſſerit, cõtorſeritq́;, circulum quendã videbitur intra ſe lucidum contueri, ex interno quidem oculi lumine manãtem. Emiſſum autem ab oculis radium, vaporẽ ſecum ſpiritalem trahere, & ſanguinis vaporẽ, ex eo perſpicimus, ꝙ lippi & rubẽtes oculi, ſpectantis proximè oculos, radij ſui emiſſione cogunt morbo ſimili laborare: affrictu atq; contactu ſpirituoſo ſimilem parientes in beneualẽtib. oculis morbum, quo ipſi affecti ſunt. vbi apparet & radiũ ad propè adſtantem oculum protendi, & cum radio vnâ vaporẽ corrupti in parte ſanguinis emanare: cuius contagione oculus ſpectãtis inficitur ac coinquinatur. Quin & Ariſt. lib. de ſomno & vig. teſtimonio conſtat, mulieres menſtruo pollutas, intuitu ſuo ſpeculum nitidum, ſanguineis quaſi guttis & fœdo vapore inficere: vt & experientia docet. Quod ex eo fieri arbitrandũ, quia ſpiritus, qui vapor ſanguinis eſt, ſanguis quidam tenuiſſimus & ſummè elaboratus videtur eſſe, adeo vt aſpectum fugiat oculorũ: ſed in ſpeculi ſuperficie perpolita

craſſior effectus, clarè perſpiciatur. Quid mirum igitur ſi toto affectu intentus amans in amatam mulierem, illam fixo intuitu conſpicatus, radiis emiſſitiis amore inficiat? viciſſimq; illa, ſi nitẽtes in illum oculos conuertat, mutuoq; aſpectu viſorios vtrinq; manantes radios, complicent ac commiſceant? annon aſpectu amatorio pręcordia ſpiritali telo figent, & vnà cum aſpectu mutuo alter alterius amorem combibet? Hoc lepido carmine ſummus poëtarũ Virg. ad hunc modum expreſſit:

*Lib. 4. Aeneid.*

*At regina graui iamdudum ſaucia cura,*
*Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.* Et paulò poſt, faſcinationis ab amore modũ explicans, ſubiunxit:
*Vritur infœlix Dido, totáque vagatur*
*Vrbe furens: qualis coniecta cerua ſagitta,*
*Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit*
*Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum*
*Neſcius. illa fuga ſyluas ſaltúſque peragrat*
*Dictæos: hæret lateri lethalis arundo.*
*Nunc media Æneam ſecum per mœnia ducit:*
*Sidoniáſque oſtentat opes, vrbémque paratam.*
*Incipit effari, mediáque in voce reſiſtit.*
*Nunc eadem labente die conuiuia quærit,*
*Iliacóſque iterum demens audire labores*
*Expoſcit: pendétque iterum narrantis ab ore.*

Faſcinationis in amore modum lepidiſſimè diuinus Vates expreſſiſſe videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc eſt ardenti rei amatæ deſiderio vrgeri amantis animum cenſet, dum furentem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id eſt, quàm mentẽ amore inſano illaqueatã in furorem agi? vt ferè qui perditè amant, inſanire dicantur?

tur? Vnde eſt illud Terentij in Eunucho, *Dij boni quid hoc morbi eſt? Adeon' homines immutari ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emiſſum, leuiſſimúmque ſpiritum tam citò, tam vehemẽter, tam etiam pernitiosè totũ animum inquinare, ſiquis morbos eos qui contagione inficiunt animaduerterit, pruritum, ſcabiem, pſoram, elephantiaſim, dyſenteriam, lippitudinem, peſtẽ, qui vapore noxio emiſſo, eóque ſpiritali & inuiſibili, inquinãt. Quippe ſpiritalis ille vapor quem oculus amãtis, vehementi motu in amatæ ſpeciem eiaculatur, quum clarus ſit, tenuis, atque calidus quâ clarus eſt, oculorum & ſpirituum claritati rei amatæ maximè congruit ob germanitatem quandam & naturarum ſympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde ſequitur vt auidè hauriatur. Quia ſubtilis, celerrimè in precordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus permanat vniuerſum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (eſt enim caliditas omnium actuoſiſſima, auctoribus Ariſtotele atque Galeno) quamobrem vehementer agens, ſanguinem inficit ſimili tabe qua ipſe infectus eſt, hoc eſt inſano quodã fruendi ardore ac deſiderio. Quod Lucretius ſcitè admodum libro de rerum natura quarto explicaſſe eſt viſus, inquiens:

*Ariſtot. lib. de cælo. Gal. li. 7. meth. & li. 5. aph. com. 5.*

*Hinc illa primum veneris dulcedinis in cor*
*Stillauit gutta, & ſucceſſit feruida cura.*
*Nam ſi abeſt quod ames, preſto ſimulachra tamen* (ſunt
*Illius, & nomẽ dulce obuerſatur ad aureis.*

Quâ verò ſpiritalis ille vapor à ſanguine elaboratiſſim

ratiſſimo genitus, & dulcis quoque ipſe eſt, ſanguinis vnde manauit naturam referens: ea ſanè ratione fit vt viſcera quodãmodo paſcat, foueat, atque oblectet. quo fit, vt amantium deſiderium atq; cupiditas inde mira excitetur, quum amans amatæ appetat corpus, vt commixtione illabi in venas alterutrius in alterum ſpiritus ille dulcis queat. Vnde conſequitur vt & voluptate & dolore ſimul amantes tangantur: voluptate quidem, ſympathia quadam qua ſibimetipſi conſentiunt dum amant, & propterea etiam, quòd vapor ille ſpiritalis clarus atq; dulcis, qui per oculos in pręcordia manauit, claritate ſua alliciat, dulcedine oblectet. Dolore autem afficiuntur, ob id potiſſimũ, quòd ſympathiæ antipathia admixta ſit, qua concupita re frui amantes nequeunt: & q̃ ſpiritus ille ſubtilis & calidus radiis oculorũ emiſſus, ſubtilitate quidẽ ſua pręcordia diuidat quodã modo & diſcerpat: calor verò eadẽ exagitet, & quod ſuũ eſt auferat, & in alterius mutet naturã: per quam ſanè mutationẽ eum in ſe quieſcere non ſinit, ſed ad eum ſemper à quo infectus eſt trahit. Quod à Lucretio lepidiſſimè his verſ. explicatum eſt:

*Lucretius li. 4. de nat. rerum.*

*Idquè petit corpus mens, vnde eſt ſaucia amore.*
*Namq; omnes plerunq; cadunt in vulnus, et illam*
*Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:*
*Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.*

Hoc carmine Lucretius non aliter vult ſanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati, in vulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæſi ſanguis prolabitur in cædentem. quod & experientia ſæpe docet, & idipſum quoque me vidiſſe

diſſe teſtari plena fide poſſum. Nam quum Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatenſis vulnere mortuus eſſet, & qui vulnerarat, à magiſtratu comprehenſus, in conſpectum cadaueris delatus fuiſſet, vt occiſum recognoſceret, & ſcelus fateretur: mox ebulliens ſanguis multo cum feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, ſpectantibus cunctis. Cuius miraculi hæc adferri ratio poteſt, quòd quum nondum calor omnis in recens occiſo corpore extinctus ſit, nec agitatio omnis viſque interior nobis occulta quieuerit: vltionem quidem tacita illa vis clamat, moxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea ſanguis inflammatur, & ad vulnus confeſtim prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & ſpiritus, qui quoniam leues ſunt, ad occidentem hominem, ſi coram ſteterit, volantes, in eum migrant: ſeruanturque natiuo calore aliquandiu, nempe ad horas plus minus ſex aut ſeptem: quo quidem in tempore ſi qui, interemit in conſpectum interempti veniat, & interemptum intentè inſpiciat, vulnus cruorem verſus interimentem eiicit: quòd (quemadmodum diximus) nondum in cadauere recens iugulato ad horas aliquot vis omnis interior calorque extinctus ſit: qua quidem latente & interiore vi efficitur, vt ſanguis ſpiritus repetat ſuos, atque etiam ſpiritus ipſi ſuum attrahant ſanguinem, vnde ipſius manatio & effluxus conſequitur. Sed magis (vt rectè arbitrandum eſt) Dei iudicio arcano, maleficum hominem tali ſigno notaque peculiari ac propria deſignare ac prodere volẽtis, id fieri

*Vide Marſil. Ficinũ in com. ad conuiuium Plat. de amore cap. 5. orationis ſeptimæ.*

fieri cenſendum eſt. Sanguis namque interfectorum ad ſui vindictã clamat ad Dominum, vt Geneſis 4. ſcriptum eſt de Abel à fratre Cain interfecto, Vox ſanguinis fratris tui, inquit Dominus, clamat ad me de terra. Nec diſſimili modo (vt tãdem ad amoris mirabiles effectus redeamus) hominis amore vulnerati ſanguinem feſtinare in ferientem, & parem in eo generare affectum, credi iure poteſt: quod & Lucretius ſuperioribus verſibus indicauit, & res ipſa demonſtrat, & comprobãt claſſici auctores. Nec mirum profectò ad hunc modum faſcinari amore homines, præſertim quando frequentiſſimo intuitu aciem viſus ad aciem dirigentes, lumina luminibus iungunt, & longum miſeri combibunt amorẽ. Huius profectò contagij, vt Muſæo placet, cauſa omnis & origo eſt oculus. Quamobrem ſiquis nitore oculorum polleat, etſi minus in reliquis mẽbris compoſitus ſit, ſæpius intuentes illaqueat, & amore inſanire compellit. Atque hic eſt illaqueationis amantium modus, quo per oculos ſpiritalẽ quandam noxam ſpirantes, communio vtrinque fit amoris. At verò ſi quis id ſcire velit à quibus potiſſimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur amantes (quod deinceps à nobis explicandum eſt) compendiò dicam. Fœminæ profectò viros facilè capiunt & illaqueant venuſtate ſua, formæ ſpecie, gratia, concinnitate membrorum & ornatu, in quibus poſitam eſſe pulchritudinem Philoſophi omnes cenſent: facilius autem illę quę egregiam quandam indolem præ ſe ferunt. Facillimè autem viri capiũtur, quòd & calore multo abundent,

*A quibus irretiantur amantes.*

dent, & ſanguinem ſpiritúmque habeant lucidiſſimum, calidiſſimum atque ſubtiliſſimum: qua in re, tãquam ad amatorios affectus prompta aptáq; materia, amatoria conſiſtit illaqueatio. In ſanguine enim & ſpiritibus bona huius inferendi mali pars ſita eſt. ſiquidem qui temperamento ſunt calido & humido, multóque ſanguine tenui calidóque abundant, ij ſanè mulieres celeriter faſcinare amatorio affectu poſſunt, præſertim ſi bilis ſanguini commiſceatur: quòd qui tali temperamento ſunt, vtplurimum & magno benéque compoſito corpore ſint præditi, ſpecioſa facie, viuidóq; colore ornati, placidi, mites, & oratores ad ſuadendum optimi. Præterea amplos, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob ſanguinis & ſpirituum copiam: vnde fit, vt radiis viſoriis ab oculis emiſſis, & intẽtius in amatam directis, cor ipſius vulnerent: præſertim ſi amata mulier temperamento pari amanti reſpondeat: quòd in habentibus ſymbolum facilis, vt vult Ariſtoteles, tranſitus fiat. Hæc ſanè ad ipſas ſagittas toxico amatorio infectas emittẽdas, hoc eſt radios in cor permeantes, neceſſaria eſſe Platonicæ ſcholæ ſectatores ſcientiſſimi arbitrãtur. Et ſi ex aſtris petendum iudicium ſit (quanquam parum ego aſtrorũ in his influxui ac virib. tribuo, quum magis hoc quicquid eſt mali, affectui corporeo amantium, & deprauato eorum iudicio, quàm aſtris meritò tribuendum ſit) aiunt aſtrorum periti, irretiri citò amantes, ſi in eorũ geneſi Venus in Leone fuerit, vel Luna vehemẽter Venerem aſpexerit. Qui porrò frigido ſunt & humido temperamento, mult

*Li. 2. de gener. & cor.*

multáque pituita abundant, aut nunquam aut rariſſimè amore tentantur: vtpotè ſegnes, timidi, pauco calore natiuo præditi, exiguo ſanguine eóque frigido ſecundum venas referti: vnde craſſi, tenebricoſi, non lucidi nec tenues gignuntur ſpiritus, quales ad irretiendum aptiſſima eſſe inſtrumenta diximus. ac propterea tales aut nō amant, aut remiſsè ac frigidè amant, citóque deſiſtunt. Melancholici vix amore capiuntur, ob melancholicum ſuccum, quo plurimo abundant: qui ad excipiendum amoris venenum, ob craſſitiem, frigiditatem, & renixum ineptiſſimus eſt. At verò ſi ſemel amore irretiantur, vix aut nunquam ſolui poſſunt, ob immodicam tenacémque humoris naturam in affectibus continendis atque ſeruādis. quòd elephantiaſis, cancer, quartana febris, & conſimiles teſtantur morbi. Si ſanguineus amās pari temperamento adamatam deuinciat, vel è contrà, leue iugum eſt, ſuaue vinculum. ſimilitudo namque humorum atque temperamenti mutuum creat amorem. Sanguinis item benignitas ſpem & fiduciam amantibus præſtat. Vbi verò biliosus biliosam amore deuincit, grauior morbus, fortius vinculum, viciſſitudinem quandam beneuolentiæ in huiuſmodi facit temperamenti ſimilitudo: ſed igneus ille humor accēdi paratus, crebra illos iracundia turbat. Si ſanguineus amans biliosam amet, viciſsímque ametur, aut è contrà, ob ſanguinis ſimul atque bilis miſcellam, ſuauis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum ſanguineus melancholicum deuincit, nodus

dus perpetuus, non miſerrimus. ſanguinis namq; dulcedo atque ſuauitas melancholiæ horrorem amaritudinémque temperat. Quum verò bilioſus melancholicum illaqueat, grauiſſimus & peſtilentiſſimus in talibus affectus naſcitur. bilis namque ad furorem, rixam, iracundiámque prouocat: melancholia ad mœrorem, metum, triſtitiam, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiuſmodi infortunium plerumque accidit, infœlixque exitus: qualem Didoni, Phyllidi, Lucretio eueniſſe, Vergilij & Ouidij carmine teſtatum habemus. Amorem verò quo inſanire homines contingit, ſanguinis eſſe perturbationem quandam (quod vltimo loco dicendum nobis eſt) illud indicat, quòd æſtus huiuſmodi contiuuus eſt, & alterna requie caret, nec intermiſſionem omnino habet vllam: quòd affectib. in ſanguine poſitis peculiare eſſe ſolet, vt Galen. lib. ix. meth. med. exactiſſimè demonſtrauit. Eſt autem perturbatio hæc in ſanguine melancholico vtplurimum. Expleuimus bona fide quę huic tractationi de amore neceſſaria eſſe duximus, vt recta inſanientium ex amore curatio ſubiici poſſet. Eam nunc compendio ſubiiciemus, qua ſimus in hoc nobili mercatore curando methodo vſi enarrantes: quo abſoluto, finem faciemus.

*Amorem, ſanguininis eſſe perturbationē.*

Ergo quum illaqueationem quandam amorem eſſe demonſtrauimus, qua irretiri amans ſolet cupiditate fruendæ amatæ, quonam pacto curari poſſit affectus huiuſmodi explicandum. Quum autem curatio omnis contrario perfici habeat, illaqueationis autē contrariū ſolutio ſit, reſtat vt quom

CVRATIO.

*Amor quid.*

quomodò ab inſano amore ſolui amans poſſit, dicamus. Solutionis verò duplex eſt differentia: altera quidem naturæ, diligentiæ & artis altera eſt. Naturalis porrò, ab interno principio prouenit, quum ſeria & intenta in ſeipſum reuocatione, redit ad ſe malè compoſitus animus, mala quæ in amore ſunt cogitans, illáque peroſus ab ſeſe abdicans. Infandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala cõſequi ſolent, cura, ęgritudo, inſomnia, ęrumna, error, & terror, & fuga, ineptia, ſtultitiáque adeo & temeritas, incogitantia, excors immodeſtia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhęret etiam auiditas, deſidia, iniuria, inopia, contumelia, & diſpendium, & quem attingit amor, magno atque ſolido mulctat infortunio: vt rectè in Mercatore Plautus dixit, & Terent. in Eunucho confirmauit. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in ſe animum, cogitantem ſe amore inſano in ea incurrere mala à quibus explicari, ſi ſemel altas radices egerit morbus, vix quidem poſſit. Id ſanè optimis amicorum conſiliis, ſuaſionibus, hortationibus perfici ſolet, quum ea efficaciſſimis & grauibus verbis miſero amanti ſuggeruntur: quibus ſanè conſiliis, ſi dicto audiens æger fuerit, protinus inſanã mentẽ intra ſepta rationis coercens, ad meliora reuocabit, erroriſq; pertæſus, ſe in rectam viam conſiliis rectis dabit: tumq; bona de ægro ſpes habenda. Quòd ſi monitis amicorum reſtiterit, & indurerit morbus, quin & amori ſemper indulgeat, iis difficulter abigi morbus poteſt: ac propterea, vt Paul. ait, obiurgandi tum & increpand

*Mala ab amore quæ.*

*Lib.3.cap.17.*

pandi maiore ſæueritate ſunt; vt vel ſic tandem coerceantur. amori namq; protinus obſiſtendum, illicoque eſt reſecandus, vt doctè Ouid. cecinit iis verſibus: *Li.1.de remed. amoris.*

*Dum licet, & modici tangunt præcordia motus;*
*Si piget, in primo limine ſiſte pedem.*
*Opprime, dũ noua ſunt, ſubiti mala ſemina morbi;*
*Et tuus incipiens ire reſiſtat equus.*
*Nam mora dat vires.*

Et rurſus Epiſtola xvj. Heroidum:

*Dum nouus eſt, cœpto potius pugnemus amori:*
*Flamma recens parua ſparſa reſedit aqua.*

Itaq; adhortationibus & blanda correctione deducendi ſunt à propoſito, qui perditè amant, vt & Auic. conſuluit, & docuit Paulus. Quod & ipſe in hoc meo laborante, ſummo profecto conatu, & multis ad id ſuaſionibus effeci: difficulter namq; ab concepto amore dimoueri poterat. Fit item amoris ſolutio, ſiquis amãti ea de re amata renunciet, quæ odium pariant, vtpote turpem eſſe atq; deformem quam ille falsò pulchram exiſtimat: quam ille opinionem ſi ſemel imbiberit, cõfeſtim deponit amorem. Item ad ludos, conuiuia, hilares compotationes, ad iocos & amæna virentibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducendus ęger, vt ab amatorio cogitatu reuocetur animus: quod Paul. ſcienter monuit, & nos in hoc ægro curando ſeruauimus. In amœniſſimũ enim prædium ſuburbanum deduci hominẽ iuſſi, in quo virentia prata, horti elegantiſſimi atque cultiſſimi, fontes irrigui, adſtantes mira voluptate implebant: erat aër ſaluberrimus, & ſuauiſſimo *Fen 1. 3. tract. 4. cap. 25.* *Lib. 3. cap. 17.* *Vbi ſupra.*

florum citri, myrti, roſarum odore fragrans: magna puellarum, matronarúmque caterua, tum & amicorum in id deinduſtria cõparatorum copia: aderant & varij generis muſica inſtrumenta ad exhilarandum hominem, & à ſummo quem conceperat amore mœroréq; reuocandum, vt iis intentus, amorum obliuiſceretur. Ludi, ioci, cantus apparati (ditiſſimus namque æger quum eſſet, & vnica lux parentum ſuorum, nempe vnicus, & pro indolis ſuæ merito valde à parentibus dilectus) nihil non in illius gratiam quod fieri humana cura & arte poſſet, reliqui faciebant, modò ſanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri ſæuitia morbi paululum cœpit: ſed tamen rei amatæ recordatio per vices inſiliens adhuc mentem turbabat, quanquam ſolito remiſſius: tum verò in remotiora loca ablegandum cenſui hominem, vt ſaltem locorum diſtantia obliuionem induceret. Itaq; in pagum amœniſſimum ad ſex octóve inde miliaria diſtantem deduci hominem iuſſi vnà cum affinibus, gratis amicis atq; iuuenculis conſanguineis: in quo moram trahens in dies obliuiſci magis amorum videbatur. Atq; hæc eſt ſolutio ea, quam fieri ab interno diximus, ſi ſe reuocarit à cõcepta inſania animus, quam & naturæ eſſe Philoſophis melioris notæ viſum eſt. Solutionem alteram artis & diligentiæ eſſe affirmauimus. Sed quæ ars tanto abigendo malo inſeruiat? Ars certè medica id præſtare, aut nulla alia poteſt: atq; in hoc profligando malo, perinde atq; in pruritu ſcabieque curandis, incedendum eſt. Siquidem in cute eatenus affectus ij permanét, quatenus vitioſi & marceſſen

ceſſentis ſanguinis fęx in venis, aut ſalſedo humorum viget in membris. Defęcato ſanguine, & ſalſugine emollita congruis medicamentis, pruritus deſinit, & fœdæ cutis maculę vlcuſculaq; abolentur. Euacuationum itaq; matura diligentia, & in tempore adhibitę medelæ, non pręcipites, non incautę, huic morbo plurimū conferunt. Repentina euacuatio & vnctio vt in ſcabie periculoſiſſima habēda ſunt, ſic & in hoc affectu repētina omnia maximè noxia. Atq; prout in ſcabie atq; pruritu pręſens in venis & membris vitium noxam parit, & exagitationem infert corpori moleſtam: ſic & amātium quoq; inquietudo tādiu neceſſariò perſtat, quādiu infectio illa ſanguinis per faſcinationem iniecta viſcerib. permanēs, graui cor premit cura, vulnus alit venis, cęcis mēbra flāmis adurit. à corde ſiquidē in venas, à venis in mēbra tranſitus fit. hac deniq; expurgata, amātium, aut verius amentium, ceſſat inquietudo. Id lōgum in omnib. requirit temporis ſpatium: in melancholicis verò longiſſimum. Itaq; cauendum in primis ne immatura euellere tētemus, neq; ſummo cum periculo diſcindere, quæ tutius diſſuere poſſumus, adnitamur. Hæc amātes curandi vniuerſalis ratio: quam ego in hoc laborante magna cura, nec minore affectu multis ad eam rē excogitatis pręſidiis adhibui. Quæ omnia vt ordine à me & præſcripta, & ægro propinata ſunt, dicam, ab vniuerſalib. auxiliis ad particularia progreſſus. ſic enim decet arte incedentem progredi. Ergo ad detrudenda quę in ſtomacho & inteſtinis ſuberant, quum clyſteres admittere nollet, neq; vllum medicamēti genus,

*Collatio pulchra.*

vt dementati ſolent, bolum paraui vt ſequitur: ℞. Medullæ caſſiæ pinguis, à canna recenter cum aqua violarum extractæ ʒ.x. interioris cinnamomi electi ʒ.j. ex ſaccharo fiat bolus. addendo pulueris ſenæ præparatæ ℈. iiij. capiat. Hunc porrò etſi grauatè acciperet, perſuaſus tamen à nobis, precibus, hortationibus, tum & minis, & accepit tandem: ex quo cruda multa & bili atra infecta vacuata ſunt. In craſtinum etiam nolenti ac reluctanti ſanguinem detrahi iubeo ex media dextri brachij, detrahóque ad ℥.xij. quòd & viribus & ætate floreret æger: prodiit autem ſanguis teterrimus, & atra bili multa perfuſus, craſſus, fæculentus, niger. Detracto ſanguine, apozema paro atrabilario ſucco & ſanguini expurgando aptiſſimum, & ſolerti cura confectum: ℞. Borraginis, bugloſſæ, cichorij, ſcariolæ, acetoſæ, ſcabioſæ, omnium cum radicibus, ana M.j. ſummitatum lupuli, meliſſæ, fumariæ, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiuſq; M.ß. polypodij querni recentis non corroſi ℥.j. capillorũ veneris, ceterac, polytrichi, ana M.ß. vuarum paſſarum exacinatarum ℥.j. prunorum dulcium paria tria. ſeminum melonum, cucurbitę & citrulli mundatorum, cuiuſque ʒ.ij. ſeminum lactucæ, acetoſę & papaueris albi, ana ʒ.j. florum violarum, borraginis, & bugloſſi ana P.j. florum thymi, epithymi, ana P.j.ß. Fiat omnium decoctio in aqua fontis ad ℔.ij. & coletur. Colaturæ adde ſuccorum borraginis, lupuli, & pomorum redolẽtium, omnium depuratorum, ana ℥.iij. iterum leuiter bulliant addẽdo ſacchari electiſſimi ℔.ß. Fiat apozema clarificatum, & aromatiſatum

tum cum pulueris lætificantis Almanſoris, & pulueris diamargariti frigidi, ana ʒ.j. Sumat quatuor diebus continuis, reiterando aliis item quatuor: quoniam atrabilarius ſuccus qui hominem infeſtabat, & multus erat, & ad concoctionem rebellis, craſſitie ſua & frigiditate naturæ actioni repugnans, ob id plurimo egere tempore, vt aptus ad euacuationem reddatur, perſuaſum omnibus eſt. Vbi verò in lotio coctionis ſigna apparuerũt, purgans medicamentum dedi: ℞. Prunorum dulcium paria iiij. paſſularum exacinatarum numero xij. tamarindorum recentium & ſelectorum ʒ.iij. foliculorum ſenæ Orientalis mundatorum ʒ.ij. aniſi, cinnamomi electi conquaſſatorum, cuiuſque ℈.ij. epithymi ʒ.j. trium florum communium ana P.j. Fiat omnium decoctio ad ℥.v. & coletur. In colatura adde catholici ʒ.vj rhabarbari electi in ſero lactis caprini per noctẽ infuſi cum pauco cinnamomi electi, & mane fortiter expreſſi, ʒ. j. ß. confectionis hamec primæ deſcriptionis ʒ.iij. ſyrupi violacei ℥.ij. Potio paretur. Multa & varia ab epoto medicamento tum biliosa flaua, tum atrabilaria nigra deiecta ſunt: quum poſt ſex à potione horis iuſculũ de more deterſorium ex ſaccharo ſumpſiſſet, multam bilim pituitæ aquoſæ mixtam euomuit. In craſtinum bolum paraui ex ſaccharo roſaceo & bugloſſato ad ʒ.iij. quem in aurora ſumere iuſſi. Nec vna tantum fui vacuatione contentus, id exploratum habens in longis morbis variis ac repetitis eſſe vtendum purgationibus, ne & virtus ab immodica ſemel atque confertim facta vacuatione diſſoluatur, & humor no-

xius & rebellis minimè cedat. Natura namque, au ctore Gal. non ſuſtinet repentinas mutationes: & multum aut repente euacuare, iuxta Hipp. ſenſa, incertum & omnino naturæ inimicum habẽdum ſit. Itaque ſingulo quoto menſe vno aut altero va cuationis genere vti ægrum iubebam: dabámque interdum confectionem diaſenæ lenitiuam, quæ optimè & magna cum facilitate vacuabat. Confectione item corroborante hac ſum vſus, qua iu bebam bis in die ægrum vti, ex aqua bugloſſi & pauco vino albo, ſed generoſo. Erat autem huiuſmodi: ℞. Conſeruæ roſarum ℥.j. conſerue nenufaris & bugloſſi, ana ʒ.vj. cucurbite & lactucæ conditarum cum ſaccharo, cuiuſque ℥.j. myrobalano rum emblicorum ex ſaccharo conditorum nume ro duo, confectionis alchermes Meſuei ʒ.ij. confe ctionis letificantis Almanſoris ʒ.j. margaritarum ſelectarum ʒ.j.ß. raſuræ eboris ʒ.j. ex ſyrupo conſeruationis myrobalanorum & ſucco pomorum redolentium parari iuſſi confectionem mollem, quam opiatam noſtri vocãt, cuius modus erat caſtaneæ magnæ quantitas. Sed inter cætera præſidia quæ illi opem tulerunt, fuit mariſcarum artificioſa adapertio. Nam memor illius Hip. ſententiæ, Melãcholicis hæmorrhoides innatæ bonum, inanitionẽ ſanguinis è mariſcis prouocaui, ex foliis ficus fricato ano, & vnguento ex aloë, pulpa colocynthidis, & ſuillo felle parato, & liciniis im miſſis ſanguinem euocaui, magno ægri cõmodo. Ad conciliandum ſomnum ſyrupo de papauere ex aqua decoctionis lactucæ & hordei ſum ſæpenumero vſus, quem hora decubitus ſumere iubebam

*In arte medicinali c.86.*
*Lib.2.aphoriſ. aph.51.*

bam. Itē crurum lotionibus, ex decocto foliorum nymphęæ, lactucę, ſalicis, maluarum, myrti foliis, adiectis floribus violarum, nymphęæ, roſarum, & papauerum capitibus, foliiſq; arundinum & pampinorum vitis: & his lotionibus maximè iuuabatur, quietior enim tum videbatur nox, nec tātum inſomnia premebant. Caput quoque hac lotione fouebam, raſo prius capillitio: ℞. Foliorū lactucę, nymphææ, pampinorum vitis & foliorum cucurbitę, ana M.j. ſampſuchi, betonicę, ana M.ß. roſarum rubrarum, florum violarum, nymphęę, & stœchados, ana P.j. foliorum ſenę Orientalis mundatorum ℥.j. hordei cum cortice P.j. furfurum P.ß. Fiat omnium decoctio in lixiuio leni, & adiecto pauco vino albo fiat colatura, ex qua caput lauetur, idq; leniter, & abſque magna frictione, ſed ex alto delapſa aqua huiuſmodi tepida, inſtar imbro cę, vt ſic magis in interiora capitis per ſuturas ſeſe demitteret, perfundi caput iubebam. agitatio nāq; & frictio capitis in hoc affectu valde noxia eſt, vt cuiq; patet. Sum & interdum catapotiis ex fumaria cum aureis vſus: verùm quum grauatè illa ſumeret, ad alia euacuantium præſidiorum genera me cōuerti, nempè ad ſyrupum magiſtralem huiuſmodi, quo ſemel bisve in menſe vtebatur. Cuius hæc eſt deſcriptio: ℞. Vtriuſque cichorij, vtriuſq; bugloſſi, acetoſæ, lactucæ, endiuiæ, ſummitatum fraxini, tamarici, lupulorum, fumarię, & ſcolopendrij, ana M.j. ellebori nigri detracta medulla, ʒ.j. ſeminum aniſi, cinnamomi electi conquaſſatorū, ana ʒ.j. ſeminum melonū mūdatorum ʒ.iij. ſeminum papaueris albi & lactucę, ana ʒ.j.ß.

polypodij querni recentis ℥. j. vuarum pinguium exacinatarum ℥. j. ß. prunorum dulcium numero x. tamarindorum electorum ℥. j. glycyrrhizæ raſæ & conquaſſatæ ʒ. vj. foliorũ ſenæ Orientalis mundatorum ℥ j. epithymi ʒ. iij. florum, violarum, borraginis, bugloſſi, nympheę, roriſmarini, & ſtœchados, florum thymi, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recẽter facta ad ℔. j. ß. & coletur. In colatura diſſolue ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro ℥. iij. ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ℥. iiij. ſyrupi de epithymo & de pomis Sapor Regis, ana ℥. ij. Fiat ſyrupus longus perfectæ decoctionis, aromatiſatus cũ rhabarbari electi in panno raro cum pauco cinnamomi ligati, & inter bulliendum ſæpe expreſſi ℥. ß. modus huius erant ℥. iij. cum aqua hordei: & mirificè huius ſyrupi vſu alleuatus æger eſt, & in ſe reuerſus, iam inſaniam deponere, & prudenter ſe gerere incepit. Balneo quoq; totius corporis ſum fœliciter vſus, ex Pauli præcepto, qui amantes à ſapientioribus deprehẽſos, in balneum, compotationem, geſtationem & ludos, fabulaſq; eſſe traducendos ſaluberrimè monet: quos nonnulli, eorum affectum ignorantes, balnei abſtinentia, ſolitudine, ac tenui victu conſumpſerunt, contra quàm fieri decebat. ſunt enim eiuſmodi dira labe tanquam fulmine icti, in omni tum animi, tum corporis tranquillitate tenendi Balneum huiuſmodi fuit: ℞. Maluarum, altheæ, foliorum lactucæ, nympheæ, cucurbitæ, fumariæ, lupuli & lapathi acuti, ana M. iij. saluię M. j. roſarum rubearum P. iij. florum nymphææ, violarum, borraginis & bugloſſi, ana P. ij. florum ſtœchad

*Lib. 3. c. 17.*

*Balneum.*

chad

chados P.j.capitum veruecis numero ij. fiat omnium decoctio in ſufficienti quantitate aquæ fontanæ pro balneo, in quod deſcendere ægrum iubebam vna poſt ſolis ortum hora, multo tempore attemperato balneo,in quo moram agebat ſeſquihoram.quo in tempore muſicis inſtrumentis & ſuorum pręſentia amicorum,ægri animum delinire fomento ſalutari iuſſeram, cantilenis,fabulis ridiculis, & id genus blanditiis, quæ à tetrico mœrore reuocare miſerè amantis animũ poſſent. Balneo hoc, totos dies octo vſus eſt : alternis tamen diebus, quòd ſingulis ingredi reluctaretur æger. Exeunti à balneo, & in mollibus ſtragulis collocato,ſudare non ſinebam:ſed conquieſcere, donec conceptus à balneo calor reſediſſet:tumq; optimum & valentis alimonię cibum ſumere iubebam. Iuſſi etiam vt quandoque balneum duabus ante cœnam horis ingrederetur : id enim ad humectandum corpus,& ad alimentum in membra deducendum, in huiuſmodi affectibus congruentius eſt.Porrò quod ad victus rationem attinet,humidam, probi ſucci,& quæ alendo eſſet, pręſcripſimus,altilium gallinarum iuſculis,caponum atque perdicum carnibus, vituli,hœdi,atq; iuuenum columborum, ægrum vti conſuluimus, idq; elixis potius quàm aſſis. Ferculis parem tum alendi tum humectandi facultatem habentibus, pane loto,cremore hordei, amygdalino lacte,oryza in tenuiſſimum pollinem redacta, ex caprino lacte cum ſaccharo multo incocta, quo ferculo maximè iuuabatur. Ad vltimum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirificè leuaui atq; refec

*Victus ratio.*

refeci:extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amãtes torqueri ſolent: tum verò ab inſania & inedia, qua multa menſes totos ſex ſui oblitus miſerè affectus fuerat. Iuſſi autẽ menſem totũ integrum lacte vti, cuius aſſumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata aluo veſicaque, animante ad laborantis cubile delato, emungi animal iubebã in vitreo vaſe intra teſtaceum aqua calente plenũ poſito: ad cuius vitrei vaſis os panniculum lineum appoſitum erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in ſubditum vas transfundebatur, in cuius fundo ſacchari electiſſimi in tenuiſſimum pollinem redacti vncia inerat. Emuncto lacte, vt erat ab vbere extractum, deuorari ab ęgro ſuaſeram ad ℥.viij. ab initio mox quãtitate aucta, vt ſic ſine noxa aſſueſceret lacti. Aſſumpto lacte, ſomnum conſulebã, quo cõcoctio aſſumpti lactis contractione natiui caloris melior fieret, & in habitum corporis alimonia maiore trãſiret. factum inde eſt, vt poſt xx. dies habilior, coloratior, ſibi cõſtans, & mẽte & corpore ſanus, annuente Deo, conſtiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relaberetur, conſului vt quàm poſſet longiſſimè à loco amatæ ſeſe abduceret, negociationi operam impendere vellet, ſeque curis ſeuerioribus daret. Nam, vt rectè lepidiſſimus Poëta conſuluit:

*Lib.2.de rem. amoris.*

*Manat amor tectus, ſi non ab amante recedas:*
*Vtile finitimis abſtinuiſſe locis.* Et alio loco:

*Libr.x.metam.*

*Ire libet procul hinc, patriaꝗ; relinquere fines,*
*Dum ſcelus effugiam: retinet malus ardor amantem.* Namque,
*Ocia ſi tollas, periere cupidinis artes:* vt ille dixit

lib

lib. de remedio amoris. Hac victus ratione,& dextero medicamentorum vſu, miſer hic amans ab inſania plenè liberatus eſt,& de cętero rei augendæ intentus, cupidinis & inſani amoris caſtra fugit, prudenter & circumſpectè omnia agens. Cuius exemplo diſcere omnes rectè amãtes poſſunt, in quas tenebras cæcus amor incautos homines coniiciat; vt inde, ceu à Circes & Calypsûs diro veneno tinctis poculis, cauere ſciamus,& Vlyſſis exẽplo, virtutis & pulchri ſummiq; boni ſtudioſi, ipſum vnum colere, reuereri, totiſq; animi virib. &integra mente amare Deum Opt. Max. per omne vitæ ſpatium conſueſcamus, illique firmiter adhęreamus: vt hoc terreno carcere liberati, frui nectare & ambroſia deorum in cœlis, ductore ipſomet Deo fonte amoris, valeamus.

---

## OBSERVATIO VIII.

*Antonius Boche Patritius Arelatenſis, filius Domini à Vers, adoleſcens decem et octo annorum, vulnere in ventre accepto ſub ſiniſtro hypochondrio, penetrante vſque ad renum ſubſtantiam, rene ſiniſtro inteſtiniſque tum tenuibus, tum craſſis vulneratis, magnis ſubſecutis torminibus, ſingultu, animi defectionibus, tandem vndecimo die moritur.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NObilis hic iuuenis accepto in ſiniſtro hypochõdrio vulnere punctim facto, in grauiſſima paulò poſt incidit ſymptomata, ad quæ mors haud ita multò poſt inſecuta eſt, nẽpe die xj. Quænã autẽ fuerit vulneris magnitudo, qualiáve ſymptomata, iã promẽdũ. Vulnꝰ quidẽ ingẽs fuit, valid

validà robuſti iuuenis manu in viſcera adactum, mucrone in altum deſcendente. Pars vulnerata, erat ventris media pars: nã paulò ſub hypochondrio ſiniſtro ſeſe mucro inſinuarat, & intrò ſibi viam per inteſtina faciens aduſque renes penetrarat, magna introrſum ſubſequuta hæmorrhagia. Hęc vulneris magnitudo fuit. Quàm verò periculoſa ſint quæ intra peritonæum conduntur vulnera, expreſſit in hæc verba Galenus:

*Libr. 4. meth. med. & libr. 5. etiam.*

¶ Et ſanè, inquit, vulnus quod intra thoracem intráve etiam peritonæum penetrauit, non paruum periculum affert, potiſſimum ſi quid interiorum vnà ſit vulneratum. Et rectè quidem id: nam peritonæum quum membranoſa ſubſtantia conſtet, eáque prædura ac neruea, coaleſcere diſſectionem paſſum nequit, grauémq; infert doloris ſenſum, & conuulſionem accerſere paratum, ob nerueam illius naturam. Quum enim diſciſſum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, inquit Hippocrates, neque augetur neque coaleſcit.

*Lib. 6. aphor. aph. 19.*

ea cauſa eſt cur talia vulnera curari minimè queant, quòd committi inuicem vulneris labra non facilè poſſint, quod ad coalitionem neceſſarium quidem eſt. Doloris verò, vigiliarum & conuulſionis periculum afferre vulnera huiuſmodi, vel experientię fide certiſſimum haberi debet: quod & in hoc iuuene, & in pleriſque ſic vulneratis perſpeximus, & teſtatus eſt conceptis verbis Galenus inquiens:

*li. 4. meth. med.*

¶ Vbi tendones, & nerui, & carne vacua atque oſſea loca vulnerata ſunt: hîc doloris, vigiliarum, conuulſionis & delirij periculum inſtat. Quę omnia iuuenis hic ferè paſſus eſt. Nam mox ab accepto vulnere

dolores graues oriri cœperunt in toto epigaſtrio, multi rugitus & murmurilla ſentiri, venter intumeſcere, ac phlegmone tẽtari cœpit. Nam quum multus ſanguis intrò fluxiſſet, diſciſſis internis viſcerum venis: neceſſe autem ſit pro Hippocrat. ſententia ſanguinem in ventrem effuſum ſuppurari: cõſequens certè fuit, vt in ventris cauitatem magna ſanguinis copia ſe effundente, putredo magna ſanguinis extra naturalem locum deducti ſubſecuta ſit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone genita immedicabilẽ ægro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis, quo ſupra modum premebatur, cauſa erat, tum partis magna intemperies, tum & magna quoque vnitatis ſolutio vulnere facta: adhæc ingens partis ac phlegmonoſus cum tenſione, duritie ac renixu tumor, ob copioſum ſanguinẽ effuſum ac putreſcentem. Eæ enim certiſſimę doloris cauſæ à Galeno & Medicis omnibus ſtatuuntur. Murmurilla verò & flatus qui percipiebãtur, à debili calore natiuo partis gigni prorſus videbantur. Ea enim eſt vaporantis ſpiritus quem flatum nominant generatio, vt ab imbecillo partis calore generetur, vt Galen. lib. 6. de ſympt. cauſis ſententia eſt. Eſt enim flatus, vaporoſa quædam, auctore Galeno, aëreáque ſubſtantia, in eam naturam à debili calore degenerans, atq; hic ſpiritus ſi supernè per os emiſſus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, ſpiritus eſt ſeu flatus intrò fluctuãs nec emiſſus. Ac proinde cur in hoc vulnerato & flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirẽtur explicare facillimum eſt. Nam imbecilliore reddito partis vulneratæ

*Lib. 6. aphor. aph. 20.*

*Cap. 2.*

calor

calore, & febrili atq; extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & ſanguine ibi putreſcente copioſo, flatus inde gigni conſequens omnino ac neceſſarium fuit. quibus quum via ad exitum nec supernè nec infernè pateret, intrò fluctuantibus, murmurilla excitari prorſus oportuit. Obſtruebatur enim infernè ad ſedē via, inteſtinis multa obſtructione & grumis ſanguinis obductis, atque etiamnum phlegmone obſeſſis: ſurſum verò ad ventriculum, qua ructu emitti flatus poſſent, nec itidem patebat via, vulneratis vtique tenuioribus inteſtinis, & multo ſanguine effuſo atq; grumoſo differtis. Vude ſingultus creber in hoc iuuene per conſenſum ad vulneratas partes oriri videbatur. Qualis namq; affectio muſculis conuulſio eſt, talis eſt ſingultus ſtomacho, nempe illius conuulſio quædam, ſi quid Gal. creditur. Equidem quum teter vapor à febrili calore ſublatus, & multa in viſcerib. putredine ventriculum tentaret, affectis recurrētibus qui in eo ſunt neruis, ſingultum creari fuit neceſſe, eo conuulſiuo motu quod noxium erat ſatagente expultrice ventriculi facultate depellere. Quin & cerebrum in participatum tanti mali venire ( quum neruæ partes atque membranoſæ vulneratæ eſſent) ſingultus ille indicabat, vt bellè Gal. lib. 7. aph. com. 3. dixit. Animi porrò defectiones, quæ ægrum hūc infeſtabant, & virium defectum, & teterrimos ad cor peruenire vapores planè monſtrabant: virium porrò defectum, tum magnitudo morbi, tum quæ morbum comitabantur vehementia ſymptomata, pariebant. In magnis namque morbis, ſupera-

*Lib. 7. aphoriſ. com. 3. et lib. 6. aph. com. 39.*

*Gal. com. 7. ad*

ta corp

ta corporis rectrice facultate, magnam fieri & natiui caloris & ſpirituum diſſolutionem omnino oportet, vnde virium defectio conſequatur. Siquidem corporis vires in natiuo calore plurimo & bene temperato & ſpirituum copia conſiſtere planè videntur. Siquidem eſt natiuus calor natura noſtra, quæ ſolida corpora regit, vt Galenus lib. de tremore, & primo aphoriſm. com. 15. & quarto aphoriſm. com. 37. conceptis verbis affirmauit. Hæc morbi in hoc iuuene atque ſymptomatum ratio.

*3. progn. Hipp. & lib. de totius morbi temporibus.*

*Gal. lib. 2. aph. com. 1.*

CVRATIO.

Nunc quid opis atq; præſidij attulerimus (etſi parum cuncta profuerunt, quòd lethale omnino vulnus eſſet) dicemus. Nam etſi minimè contulerint, non tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere ſaluti, vt docta Gal. lib. xj. Methodi med. ſententia eſt. Itaque quum ad hunc grauiter vulneratum vocati eſſemus, quum iam chirurgus abſque medico manum ægro admouiſſet, ea quæ primo apparatu fieri ſolent admouens vulneri, viderémque nihil ægrum aluo deiicere, metuens ne ab grumis ſanguinis intrò concreti mala deinde accidentia (quod & factum eſt) ſequerentur: mox clyſterem iniiciendum ſum iure optimo arbitratus. Illi igitur clyſterem huiuſmodi paro: ℞. Maluę, althęæ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M. j. thymi M. ß. ſatureię tantundẽ (grumos enim & ſanguinem concretum vtraque diſſoluit, vel Dioſcoridis teſtimonio) florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum lini, fœnogræci, aniſi & anethi, ana ℥. iij. furfurum P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue

cath

catholici ℥.j. hieræ picræ Gal. ʒ.iij. olei violacei ℥.iij. ſacchari rubei ℥.j. Miſce: fiat clyſter. eo iniecto grummi ſanguinis concreti multi cum excrementis magno cum fœtore prodierunt. Quum verò & febris & dolor ingens ſecūdum renes & ventrem valde premerēt, & paucus omnino è vulnere ſanguis fluxiſſet (moderatè enim è vulnere manare ſanguinem vtile eſt, vel Hipp. & Gal. teſtimonio) commodum viſum eſt ſanguinem mittere, quòd & iuuenis florenti ætate eſſet, & viribus valens, morbíque magnitudo id ſuaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, ſanguinem detrahe, ſi & æger ætate floreat: & viribus abundet: tum quòd magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præſentaneum remedium ſanguinis miſſio eſt, ſi quid Galen. creditur. Detraho itaque ſanguinem, pro virium tenore, ad ℥.viij. interea febri proſpicio tum congrua victus ratione, tum medicamentis refrigerantibus & humectantibus. Quoniam verò ingens dolor hominem torquebat, ſedādus ille protinus fuit, idq́; cataplaſmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc eſt deſcriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana ℥.iij. farinæ ſeminis lini & fœnogræci, ana ℥.ij. farinæ orobi ℥.j. croci ʒ.ij. bulliant farinæ cum pauco aceto & melle ad conuenientem glutinoſitatem. Fiat cataplaſma ſecundum artem. Quin & hoc altero vſus ſum, quum hoc parum prodeſſet: ℞. Micæ panis albi in lacte caprino infuſę ℔.j.ß. olei violacei & roſati, ana ℥.iij. vitellorum ouorum numero iiij. roſarum rubentium, florum chamæmeli & meliloti pulueriſatorum, ana

*Hip. lib. de vul. Gal. lib. 4. met. med.*

*Libr. 4. de rat. vict. acut. text. 16.*

*Libr. 1. aphoriſ. com. 23.*

*Cataplaſma è farinis.*

℥.j. far

℥.j.farinæ fabarum ℥.j.ß.croci ʒ.j. Miſce: fiat ca-
taplaſma, quod admotum dolorem planè leniuit,
& ventris tumor atque durities tantiſper remitti
viſa ſunt. Sed poſtea recruduit malũ, nimirum le-
thali vulnere affecto ægro. Hunc etiam medica-
mento dato tertia die purgauimus, ex infuſo rha
comatis, ſyrupo roſaceo, & aërio melle, quod
Mannam vocãt. Scammoniata dare veritus ſum,
tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad
loca vulnerata maior detruderetur excremento-
rum copia. Siquidem, etſi in ventris vulneribus
purgationem conſulat, libr. de morbis, & libr. de
vulneribus Hippocrates, atque poſt eum Gale- *Li.4.met.med.*
nus: nihilo ſecius tamen, quum à parte fluxione
tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere
magis expediat, vel eorundem auctorum teſtimo
nio, pręſtat clementia potius & lenia, quàm dele-
ctu ſoluentia medicamenta dare. Prodierunt ex-
crementa bilioſa, aquoſa, diluta, malè olentia, &
multis ichoribus ac thrumbis ſanguinis referta,
& à quibus nihil æger leuabatur, quòd nimirum
lethale malum eſſet. Vbi verò ad ſextum diem æ-
ger proceſſit, validiora omnia fieri, grauia vrgere
ſymptomata, vires deficere, animo angi æger, &
inquietudine magna premi cœpit: tum vigilare,
nec vno conſiſtere loco, ob doloris vehemen-
tiam. intumuerant namque quæ circa vulnus e-
rant partes, nempe phlegmone tentatæ. Porrò vl-
cus ſiccum erat, nec quicquam ab eo turundis e-
miſſis niſi valde exiguum, idque fœtidum & li-
uens emittebatur: dirum in vulneribus malum.
Itaque ad hunc modum miſerè conflictatus iuue

P nis

nis,ad vndecimum vſque diem proceſſit: ſub cuius noctem mors tandem inſecuta eſt, victa vtiq; à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui leuãdo iuueni non operoſa medicorum manus,& ſedula cura,nõ chirurgorum induſtria, non aſſidentium plena amoris & officij charitas, paria eſſe non potuerunt.Quis enim lethalia toto genere vulnera ſanabilia faciat?Hoc Dei tantùm munus eſt: hæc vis atque poteſtas ſolius eius eſſe agnoſcitur,qui mortificat & viuificat,deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuuene, quum ab vrbis pręfecto iuſſi eſſemus de vulneris illati ratione pro ſententia dicere,ac teſtimonium ferre: de parentum conſenſu ac iuſſu,diſſecari cadauer fecimus,quò quàm altè deſcendiſſet telum,quæ intus partes vulneratæ eſſent, oculari inſpectione deprehendere ipſi poſſemus. quod ad ſententiam pro teſtimonio dicẽdam neceſſarium omnino eſt. Neque enim medicus lethaléne ſit vulnus nécne aſſerere vſquam poteſt,non prius vulneratis partibus inſpectis: vt ex rei natura qua de agitur exploratiſſimum haberi debet. Itaque quum inteſtina craſſa & tenuia ſimul magna diſciſſione pertuſa eſſent (colon namque & ileon vulnere tranſfixa erant) tum & ren ſiniſter itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuiſſe, ex eorum numero quæ ſemper mortem adferre ſoleant, pro Hippocratis, Galeni & Celſi ſententia adſtruximus:ſicque magiſtratui pro veritate teſtimonium ferre in animum induximus. Vt verò ſit pro teſtimonio dicendum medico, Enarrat.viij.lib.iij.noſtrarum Enarrationum,exactè docuimus.

*Hip.lib.6.aph. 18. & Gale.in com. Celſ.lib.5.c.26*

OBSER

## OBSERVATIO IX.

*Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatenſis, ſecundum ventrem vulneratus, vulnere ad inteſtina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conſpectum quum qui vulnus intulerat, à magiſtratu deductus fuiſſet: vbi coram ſtetit, mox è vulnere atque è naribus demortui, ſanguis cum ſonitu et ſpuma ſanguini intermiſta fluere cœpit: ſpectante multa hominum turba quæ eò confluxerat, quos inter ipſe ſpectator teſtiſque oculatus fui: & vnde id proueniat, Obſeruatione hac fiet à nobis manifeſtum.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VT ſuperiore Obſeruatione dictum à nobis eſt, quæ vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritonęum diſcindunt, vnaque inteſtina vulnerant, ea profectò lethalia plerunq; ſunt, vt de Galeni ſententia tum lib. 4. tum 5. meth. med. probauimus: pręſertim vbi cum peritonæo vulnerato aliquid intra ventris cauitatem vulneratum eſt. Vti in hoc nobili viro accidit, cui quũ acutiſſimo enſe venter eſſet perforatus, tranſmiſſo peritonęo, ingens in inteſtinis tum craſſis tum tenuibus vulnus accepit, exeunte vtique per vulnus ſtercore. Ad quem vocati, magna anguſtia hominem conflictatum inuenimus, ſeſe præ dolore iactantem, nec vno conſiſtentem loco. Cui quum omnia eſſent à nobis auxilia præſcripta, quę vulneris ratio exigebat, miſſus etiam mox ab accepto vulnere ſanguis, & quæ chirurgi operam requirebant, pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo ſecius tamen

in deterius labi in momenta ſingula videbantur cuncta, quod natura repugnante (vt Hippocr. & Celſus dixerunt.) ſint omnia vana. Et in lethalib. morbis, etſi ſecundum rationem omnia facias, minimè tamen ſecūdum rationem ſuccedit: quòd videlicet natura, morborum vere medicatrix ſit, medicus tantùm miniſter, vti ab Hip. & Gal. ſcitiſſimè dictum eſt. Itaque in hoc ægro mox tertio die vulnus liuidum fieri, pus manans fæculētum, ſordidum, nigrum, fœtens apparere, ſtercus per vulnus cōtinuò prodire, craſſorum inteſtinorum vulneratorum indicium: tum verò extrema frigeſcere, præcordia verò immensè calere (intrò conceptæ phlegmones teſtimonium) cœpere: ſitis ingens, æſtus maximus, ſudor frigidus ſecundum frontem & faciem totam atq; ceruicē apparere, lethalis prorſus morbi indicium. Vnde eſt illud Hip. ¶Frigidi ſudores cum acuta quidem febre facti, mortem ſignificant. Et rurſus: In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores vruntur, & ſitim habēt, lethale eſt. ꝙ, vt in com. eiùs aph. ſcitiſſimè dixit Galenus, Quum aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel eryſipelas euenerit: totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem. Atque ideo vruntur profunda, ſed cutis refrigeratur, vt fit in principiis acceſſionum. Hęc Galeni eius ſymptomatis explicatio. Quamobrem quum in hoc vulnerato ingens phlegmone ſecundum ventrem ſubeſſet, inflammata vtique vulnerata parte, quid mirum extrema perfrigerata fuiſſe, internis ardorem ſentientibus? Quarto die pulſus defic

*Hip. lib. de lege.*
*Celſus lib. 3. c. 1*
*In Epid. & in arte med.*
*Lib. 4. aphoriſ. aph. 37. & 48.*

deficere, vt planè ἄσφυγμος eſſet, mox delirium, conſentiente vtique neruorum principio, multis ſurſum latis vaporibus tetris, dein vox deficere cœpit, luminaq; tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati huius hiſtoria, hæc vulneris & ſymptomatum ratio. Diſſecto cadauere, inteſtina tum craſſa tum tenuia multis vulneribus cõfoſſa reperta ſunt, ingénſque circa vmbilicum tumor phlegmonoſus, thrumbi ingentes ſanguinis congeſti multo plurimi, lacerata interanea omnia, vulnusq; è lethalium numero fuiſſe magiſtratui pro teſtimonio retulimus: mortémq; illato vulneri eſſe meritò adſcribendam, ex artis dignitate, auctorumque teſtimonio iure affirmauimus: dicente vtique Hippocrate, veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, lethale eſſe. Quod & in commentario aphoriſmi illius Hippocratici, qui decimusoctauus ſextæ ſectionis eſt, confirmauit Galenus: & ante eum lib. v. Latinus Hippocratis interpres Celſus, eius lib. c. xxvj. Sed cur præſente interfectore ſanguis manarit, ingens profectò & obſcura quæſtio eſt. Permirũ enim profectò haberi debet à corpore mortuo, cuius vis omnis iam diſſoluta eſt, ſanguinem quaſi naturæ ductu flere, idq; aſſidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etſi in abditiſſimis interioris philoſophiæ penetralibus res hæc tota recondita ſit, non eſt quòd deſperandum ſit non inde poſſe veritatem elici. Inquiſitionis namque & inueſtigationis omnis principium, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iure eſſe cenſetur: propter admirationẽ enim (quod

*Lib. 6. aph. aph. 18.*

*Cur præſente interfectore profluat è vulnere ſanguis ab interfecto.*

1. Metaph. ab Ariſt. ſcitiſſimè dictum eſt) homines nunc & primò philoſophari cœperunt. Huius euentus admirandi cauſam ſupra Obſeruat. vij. huius lib. adduximus, nec eam repetere hîc pigebit, quòd pulchra quę ſunt, etiam repetita decies placere ſoleant. Vt igitur tantæ rei rationem reddamus, illud in confeſſo haberi debet, in recêns extincto homine non protinus calorem omnem euaneſcere, etſi vita eum deficiat: quod & experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recêns mortuorum corpora ad aliquot horas poſteaquam è vita exceſſerunt calida remanere, veſtigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout item in hypocauſtis & ęſtuariis & furno, amoto igne, experimur. Nam & calor ibi reconditus nullo exiſtente igne cernitur, ibiq́ue ad diem vnum aut alterum perdurat, vt cuiuis experiri promptiſſimum eſt. Itaque quum non prorſus calor omnis à corpore recêns interempto euanuerit, nec agitatio omnis perierit, visq́ue omnis interior (quod & in iugulatis animalibus experiri licet, quę ad tempus aliquod, poſteaquam iugulata fuêre, calere perſpicimus, & carnes itidem motu palpitationis quodam agitari) efficitur, vt ab occulta illa & latente in corpore mortuo vi, humores, præſertim ſanguis & bilis, exagitentur ac commoueantur: quòd naturæ arcano quodam nec nobis ſatis perſpecto motu vis illa interior vltionem quaſi exigere videatur: moxq́; à tacita illa vi bilis concitata accendatur, ob leuitatem & pronum ſui motum: ab ea accenſa ſanguis quoque excitetur, & in vulnus prorumpat,

patefact

patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eôdem concurrit vaporoſus qui cum ſanguine eſt ſpiritus, qui protinus ſpiritali quadam motione in eum qui occiderit, ſi pręſens ſtet, directus & quaſi auolâs, in eum migrat, præſertim ſi interemptum intentè qui interemit aſpiciat. Vnde fit vt vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & verſus interimentem eiiciat, quòd ad horas viij. aut x. nondum omnis in recēns iuculato euanuerit calor: quo agitante ſanguis ſpiritus repetit ſuos, viciſſimque & ſpiritus etiam ipſi ſuum attrahunt ſanguinem, vnde ipſius manatio & effluxus per vulneratam partem conſequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atq; perplexa excogitari ab homine philoſophię haud imperito poteſt. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorum ad ſui vindictam clamat ad Dominum, vt Gen. iiij. de Abel ſcriptum eſt à fratre Caim interfecto: Vox ſanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagationibus quæ ſupra hominis captum ſunt innitamur, ſed ſapiamus ad ſobrietatem.

## OBSERVATIO X.

*Ioannes Coblet Piſcator, angina graui laborans, et in præfocationis periculum adductus, craſſiore reddita lingua, vt præ tumore contineri intra os minimè poſſet, exertáque lingua, rubentibus et prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerſo extrorſum tumore & ſuppurato, liberatur integrè.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

*Libr. 3. præſagiorum tex. 18.*

ANginam periculoſiſſimum eſſe affectum, citoque interimentem, rectiſſimè ab Hippocrate dictum eſt: Angina, inquit, periculoſiſſima eſt, celeritérque enecat, ſi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, ſi dolor vehemens eſt, ſi vix ſpiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quum interni faucium muſculi inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam συνάγχην Græci nominant: externis verò inflammatis, παρασυνάγχη vocata gignitur, quaſi iuxtanginam dicas. Si in ſuperiore gutturis parte, quam λάρυγγα Græci nominant, inflammatio ſubſederit, idque in internis muſculis, συνάγχην, hoc eſt, cynanchen vocitant: vti externi ſi inflammatione tententur muſculi, παρασυνάγχην eſſe dicunt. Hic itaque vir quo de ſermo nobis in præſens eſt, quum bono corporis habitu eſſet, plethorico ac ſucci pleno corpore, ſeſeq; media hyeme, aquilonibus vehementer flantibus, ob eam quam exercet piſcatoriam artem, expoſuiſſet, diu multúmque in aëre frigido profundiſque paludibus conſtitiſſet, defluxio à cerebro in fauces derepente procubuit. Angina namque, vel Hippoc. teſtimonio (ſi modò Hippocratis eſt lib. iiij. de ratione victus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum hyeme aut vere multa eadémque fluxio viſcoſa ad iugulares venas deſcenderit, quæ quidē, vtpote amplę exiſtentes, plurimum ad ſeſe & humorem & ſpiritum contrahunt. Quæ ſanè fluxio faucium implens partes, meatus ſpiritus & gulæ obſtruit, fixo in partibus illis humore craſſo vt-

*Lib. 3. c. 27.*

plurim

plurimum, viſcido ac lento: vnde & ægri ferè ſuffocantur, & eorum lingua intumeſcens oris cauitatem implet. Vnde nec loqui niſi ſumma cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire niſi maximo labore poſſunt. Hęc omnia grauiſſimè ægrum hunc cõflictarunt. ingens namque tumor internus in faucium radicibus ſubſederat, ſumma ac difficillima ſpirandi ratio, vt nonniſi recta ceruice ducere ſpiritum poſſet, dolor pulſatorius, & inflammationis ſumma cũ grauitate ſenſum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æſtuoſa febris, linguæ in vaſtã molem tumefactio, loquela difficillima, vt è naribus magis quàm è lingua profluere ſermo videretur, quòd iis qui angina corripiuntur familiare ac proprium eſſe ſolet, ob vocis & ſermonis impeditas partes. Vnde fit vt non bene intus refractus aër, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obſtructionem, in nares per meatum communem recurrens, inarticulatum & quaſi de naribus manantem ſermonem creet. Febris ingens ſuberat, ſummus in genis totaque facie, ſed præſertim in oculis, rubor, ob vaporum à ſanguine manantium ſurſum in caput elationem. Capitis & totius corporis grauitas ac confractio quaſi quædam, ſpiratio crebra, difficilis, & cum ſtertore apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His ſymptomatis noſter ægrotus vehementiſſimè premebatur: vnde angina eum eáq; grauiſſima laborare perſpectiſſimum nobis fuit. Quid enim perſpicuum magis dici cenſeriq; poteſt

poteſt, quàm quod ſenſibus expoſitum, ipſum de ſe fidem facit, tum quoad ea quę morbi eſſentiam explicãt, & ſedẽ affectant demõſtrant, tum etiam quoad ea quæ ad accidentium rationẽ pertinent?
*Lib.1.de anim. c.1.* Accidentia namque, auctore Ariſtotele, magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. Itaque coniectura artificioſa deprehẽdimus, angina premi ægrotum hunc, quod & ſedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus ſymptomata abundè monſtrabant. Dignoſcuntur nempe affe-
*Lib.1.de loc.af. c.5. vet.tra. & lib. item 2.c.3. nouæ verſ.* ctus ipſi, auctore Galeno, tum ab actione læſa, excrementis, poſitu, doloris proprietate, & propriis accidẽtib. & loci natura. Perſpecta igitur affectus huius natura ac cauſis, per ea quæ recenſuimus ſigna atq; ſymptomata, ſupereſt vt curationis modum quo in hoc ægro curando vſi ſumus, ſubiiciamus.
CVRATIO. Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ęgrotantis eſſe prę affectus magnitudine deprehendiſſem, aſſidentibus id prænuntiandum o-
*Lib.5.c.26.* ptimum factu iudicaui: ¶ ſiquidem (quod Celſ. monet) prudentis hominis fuerit, eũ qui ſeruari non poteſt, non attingere: nec ſubire ſpeciem eius vt occiſi, quẽ ſors ipſius peremit. Sed vbi grauis metus, ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rẽ eſſe: ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe ſe videri poſſit. Quod & ipſe in hoc caſu fide bona pręſtiti: moxq; ad curam ſumma diligentia intentus (neq; enim morbus inducias dabat, procraſtinatoremq; medicum poſcebat, morbo vtiq; & periculoſo & acutiſſimo exiſtente, in quo eodem die
*Lib.4.aph.10.* medicari iuſſit Hippocra. ꝙ dilatio in huiuſmodi
pern

perniciosa ſit) hominē curādum ſuſcipio, in hunc qui ſequitur modum. Clyſterem primùm paulò acriorem pręſcribo, q̃ adſtricta aluo eſſet: mox ſanguinem detraho, idq́; non ſemel aut cōfertim, vt iubet Paulus, ſed repetitis vicibus, ne cumulata ſemelq́; facta vacuatione, anima ęgro deficiente, ſuffocationis periculum ſuperueniat. Eodē itaq; die bis è cubito ſanguinē detraho pro virium tenore, in craſtinum eas quæ linguæ ſubditæ ſunt venas aperio, ceruici cum ſcarificatu ſub veſperā eius diei cucurbitulas admoueo: gargariſatu crebrò ęgrum vti iubeo, ex adſtringentibus, repellentibus ac refrigerantib. ab initio, mox diſcuſſoriis admixtis, in omnimoda abſtinentia ęgrum contineo. Nec niſi per tres primos dies quicquam aliud præter aquam mulſam ſumere iuſſi. neque enim ſolidiora alimenta ſumere potuiſſet, vt qui etiam mulſam ore ſumptā per nares reiiceret: quod ſynanticis frequens eſſe ſolet: infernas partes vinculis deligo. Medicamentum purgans, ſed fruſtra tamen, propino: collum atq; ceruicem mollib. lanis oleo imbutis contego. Hi in curādo hoc ægro præcipui à me obſeruati ſcopi atq; propoſiti fuêre, atque horum omnium hæc fuit particularis ratio. Clyſter. ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, hyſſopi, centaurij minoris, ana M.j. polypodij querni conquaſſati ℥.j. granorum carthami groſſo modo contuſorum ʒ.x. agarici in petia lini rara ligati ʒ. iij. ſeminū melonum cum cortice contuſorum ℥.j. ſeminū aniſi & anethi, ana ʒ.iij. florū chamęmeli & meliloti, furfuris macri, ana P.j. Fiat omnium decoctio ad lb.j.

*Lib. 3. c. 27.*

In

In colatura diſſolue catholici ℥.j.hieræ Galeni ex
xvj.rebus ʒ.v. olei violacei & de lilio, ana ℥.iij.
mellis roſati colati ℥.ij.Fiat clyſter.ingentem ex-
crementorum copiam deiecit æger, à qua alleua-
tionem ſenſit. Eiecto clyſteri,ſanguinē bis è me-
dia dextri brachij vena detraho:humerariam ma-
luiſſem, ſed ea præ carnis ſuperāte mole inueniri
nuſquam potuit. Detractus fuit ſanguis ad ℥. xx.
ꝙ & ęger valentiſſimis virib.eſſet,& bene habito
corpore,& morbus quoque magnus,atque in hu-
*Lib.1.apho.23.* iuſmodi audacter mittendum ſanguinem Hipp.
& Gal. ſanxerunt. Interea hoc gargariſmate vti
ęgrum iubeo:℞.Foliorum plantaginis,acetoſę &
myrti,ana M.ß.granorum ſumac rubentium,len-
tium, ana P.j. roſarum rubrarum P.j. mali punici
cum ſuo putamine & granis internis contuſi,nu-
mero j,hordei cum cortice P.j.fiat omnium deco-
ctio in aqua ad ℔.j.In colatura diſſolue diamorum
℥.iij. ſucci granatorum muſorum, mellis roſacei,
ana ℥.ij.Miſce : fiat gargariſmus. Quin & penidia
in ore & ſaccharum candum vocatum , & traga-
canthę cōfectionem continere aſſiduè iubebam.
Poſtero die è venis ſub lingua ſanguinem detra-
ho,&cucurbitulas cum ſcarificatu ſub veſperum
admoueri ſcapulis iubeo , à quibus mirificè ſe le-
uatum ſenſit,& paulo tum facilius reſpirare cœ-
pit.Collo & ceruici hęc impono:℞.Olei chamę-
meli,violacei,liliorum &cheirini vocati,ana ℥.ij.
olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥.iij.a-
xungiæ gallinæ recentis ℥. j. butyri recentis ſine
ſale ℥ j.croci ʒ.j.Miſce:fiat linimentum,quod ca-
lidum collo & ceruici mollibus lanis pinguibus
intect

intectum admoueri iubebam. Interdum ex oleis ſolis id prȩſtabam. Vbi verò ad tertium diem ven tum eſſet, mox propinare medicamentum ſoluens ſatago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto pectorali exceptis: ſed fruſtra id tentatum eſt. Nam deuorare medicamentum minimè potuit, ſed vniuerſum naribus reiecit, tumq́ue ad clyſteres recurrendum paulò acriores, vt ſuprà ſcriptum eſt, putaui: quod & optimè contulit. Dabam enim alternis diebus clyſterem, à quo alleuari ſe plurimũ æger ſentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum dolore ac tenſione foras ad maxillam dextram ſe proderet, bonum id eſſe ſum de Hipp. & Gal. ſententia arbitratus. Signa ſpei in hac ægritudine, ait Auicenna, ſunt, ſi permutetur rubedo ad exteriora. multotiens enim aperiunt tunc oculos ſuos, & ſanantur. Hippocrates verò ſic de ea re: ❡Tutius, inquit, eſt & tumorem & ruborem in externas maximè partes conuerti. Et alio loco, Tum prȩcipuè malum prolongatur, ait, quum non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò poteſt ab ea ſecunda valetudo contingere, ſi rubor ſimul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur eryſipelas. Itaque quum viderem foras propelli malum, meliorem tum de homine ſpem concipere cœpi, & naturæ motum ſecutus, foras humorem euocare ſategi. Cataplaſmatis admotis, ſuppurandi & euocandi vim habentibus; tum verò & gargariſmatis incidentibus & attenuantibus ſum fœliciter vſus, vt ſequitur: ℞. Foliorum plantaginis

*Libr. 3. præſag. text. 20. & 22. & G. 1l. in com. Fen 9. 3. c. 9.*

ginis & hyſſopi (repellentia namque adhuc in augmento applicanda ſunt, diſcutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana M. ß. caricarum pinguium numero xij. vuarum paſſarum exacinatarum numero xx. glycyrrhizæ contuſæ ℥. j. roſarum rubentium P. j. hordei cum cortice P. ß. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta. In colatura adde diamorωn & dianucum, ana ℥. j. ß. oxymellis ſimplicis, ſyrupi violacei, ana ℥. ij. mellis roſati ℥. j. Miſce: fiat gargariſmus, quo ſępe vti ægrum iubebam. Foris verò ad tumorem prominentem tali ſum cataplaſmate vſus: ℞. Foliorum maluarum, althææ cum ſuis radicibus, ana M. ij. foliorum caulium rubeorum, matrum violarum, hyſſopi, ana M. j. caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum lini & fœnogræci, ana ℥. j. capitum liliorum alborum ℥. ij. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: piſtentur & cribrentur. Cribraturæ adde nidi hirundinis in oleo liliorum præbulliti, & cum toto probè in mortario macerati, & poſtea cribrati ℥. iij. farinę ſeminis lini & fœnogręci, farinę frumenti, ana ℥. j. decoquantur farinę cum oxymellite ad conuenientem glutinoſitatem: poſtea adde axungiæ gallinę recentis, butyri recentis ſine ſale, ana ℥. j. croci ʒ. j. olei liliorum ℥. iij. Miſce: fiat cataplaſma. Mirificè profectò humorem foras euocauit, atque ad ſuppurationem deduxit. intra biduum namque ſuppuratus ferè qui foras ſubſederat tumor fuit: cui tamen tertio poſt die canini ſtercoris ſicci ʒ. iij. adiunxi, quod, ſi quid aliud, vel Pauli & Auic. teſtimonio, huic affectui maxim

*Lib. 3. c. 27.*
*Fen. 9. 3. c. 11.*

maximè prodeſt occulta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad ſeptimum diem candenti ferro aperire iuſſi: quod id vlceribus & abſceſſibus plurimum conferat, exſiccando, & virus malum ignis potentia corrigẽdo. Pus fœtidiſſimum, virulentum & copioſum prodiit. Vlcus mundificare vnguento ex melle roſato, ſucco apij & abſinthij, farina hordei, myrrha & ariſtolochia curauimus: carunculæ carneæ putres multæ cum ſanie intermiſtæ auulſæ ſunt. Poſtea probè derſo vlcere, quod intra vigeſimum diem contigit, ad ſarcotica, & cauum vlcus implentia nos contulimus, vnguento ex thuris polline, myrrha, iride, aloéque cõfecto, addito chalciteos emplaſtro: ſicque Dei nutu intra vigeſimum diem, aut paulò amplius curatus integrè fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum hæc perficio, reliquorum præſidiorum quæ iuuare poſſe ſum arbitratus, obliuiſcor. Nam & quum deuorare potuit æger purgans medicamentum, tum & catapotia dedi quę deducere humorem poſſent, nempe præſcriptum ſuprà medicamentum poſt ſyrupos concoctorios dedi, tum catapotia coccia, ſine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & fœliciter operabantur cuncta. Intus verò dedi etiam raſuræ dentis apri drachmam integram ex oleo amygdalarum dulcium & ſaccharo cando, quod in hoc affectu, prout & in pleuritide, pręſentaneum eſt remedium atque arcanum. Hęc in hoc viro per me adminiſtrata curatio, ad laudem Dei Opt. Max. in cuius manu cuncta poſita ſunt, & à quo omne bonum.

*Mundificatiuũ optimum.*

Obſer

# Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

***

## LIBER III.

### OBSERVATIO PRIMA.

*Arduynus Ferrerius adoleſcens annorum tredecim, fuſte lignea è ſalice, leui quidem illa, ſed ex alto demiſſa: accepto contemptibili, ut videbatur, vulnere in capite, abſque cranij fractura ſciſſuráve: oborta ſexto die inflammatione in vulnere, ſequente conuulſione & paralyſi, in crure dextro & brachio ſiniſtro, cum febre & delirio, vndecimo tandem die moritur. Quæſitum à Præfecto vrbis an vulnus lethale fuerit, illique mors adſcribenda.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

*Libr. de capitis vulnerib.*

REctiſſime illud ab Hippocrate dictum videri poteſt, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere. Sępe enim cutis ſola contuſa ferro aut alia aliqua re, ſi non diligẽter & cum quadam cautione curetur, veluti ſi ſanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur: vlcus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet, & aliquando etiam febrem

brem inducit:& medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus adfert. Id profectò cũ in pleriſque aliis, tum vel maximè in hoc puero vulnerato experti ſumus, qui quum in capite vulnus accepiſſet non ferro illatum, ſed fuſte lignea eaq́; prelonga: leui tamen, vtpote ſalignea, ſed ſecundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contemptibile quidem vulnus videri poterat, vtpote quod ſine vlla caluariæ fractura ſciſſuráve conſtitiſſet, ſola tantùm capitis cute vulnerata: neque tamen (mihi ægrum poſt ſextum diem adeunti, quo die ad illum vocatus fui) vulnere in caluariam deſcendente, vt ab chirurgo qui per primos dies ægrum tractauit renunciatum fuit. Itaque quum poſt ſextum ab accepto vulnere diem ad ægrum accerſitus, eum acriter febrientem, biliosa vomentem, & caput grauiſſimè dolentem inueniſſem, graue eſſe vulnus continuò iudicaui: quòd & ſuperuenientia nono die ſymptomata, & tandem mors vndecimo inſequuta monſtrarunt. Sexto namq; die inflammatio in vulnere cũ delirio, reſolutio in crure dextro, brachioq; ſiniſtro, tum & conuulſio in manibus ambabus apparere cœperunt. Quamobrem & peſſimè de puero ſperare, & moriturum breui prædicere aſſidentibus haud veritus ſum: ꝙ, pro Ariſt. ſententia, accidentia magnam partem conferant ad cognoſcendum quod quid eſt. Vbi namq; conuulſio in vulnere, præſertim capitis, acciderit, iuxta Hip. dogma, lethale eſſe cõſueuit: prout etiam bilis vomitus & deſipientia malum in capitis vulneribus. cerebum namq; hæc ſuperuenientia co-

*lib. 1. de anima*

*Lib. 5. aph. 2. &* *lib. 7. aph. 14.*

affici indicant: quod quum ſit, plerunque mors ſequitur. Idque in hoc vulnerato animaduertendum, quòd immediatè poſt acceptum vulnus punctim factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem paſſus eſt, nec viſus hebetudinem, nec per aures narésve ſanguis prodiit, nec pronus ab ictu in terram cecidit, nec vomitum illico ab accepto vulnere habuit, ſed tantùm manibus ad caput admotis flere abundè cœpit. Quæ omnia quum pro Hip. ſententia inquirẽda duxiſſem, qui in capitis vulnerib. primũ omnium interrogandum cenſet, per quid vulneratus homo eſt, nempe quo teli genere, & quid homo quum vulneratus eſt, mox fecerit, hoc eſt, num mutus euaſerit, num torpens ſine ſenſu & motu, num in terrá prociderit, num vertiginem, & in oculis caliginem paſſus, num ex auribus ſanguis manarit. de his enim omnib. interrogandum, vbi quis capite vulneratus fuerit, meritò Hippocrates iuſſit: quòd per hæc vulneris naturam, num lethale an ſecus futurum ſit, an periculoſum iudicare arte poterimus. Quod quum inquam, ſummo ſtudio de aſſidentib. quęſiuiſſem, renunciatúmque eſſet nihil horum paſſum iuuenem, in ſummam continuò admirationem deductus ſum, quînam fieri poſſet, vt quum vulnus ſimplex tantùm fuerit, cui nec fractura, ſciſſuráve vlla in cranio appareret, tam ſęua tamen & periculi plena ſymptomata caſuſque inſequuti fuiſſent. Neque eius euentus aliam indagando cauſam reperire potui, quàm humorum acrium ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creaſſent. Fluxionis verò ad partem læſam

*lib. de ca. vuln.*

multæ

multæ ſanè fuere cauſæ, doloris vehementia: ingens namque dolor in capite vniuerſo, præſertim in ſincipite, ad radices vſque oculorum extenſus, qui iam à quarto die ſeſe oſtentarat, percipiebatur. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxionem mouet. atque hæc vna vel præcipua influxus humorum in vulneratam partem cauſa. Altera inflammationis & fluxionis cauſa fuit, ſanguis in parte retentus, & conculcatus in parte anguſta, nec debitè expurgatus: vnde mora & prohibita difflatione calorem extraneum concipiens, partémque diſtendens, inflammationem creauit. ſic enim inflammatio gigni ſolet, auctore Galeno. Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero cauſa, quod quum aliâs ictus multos plagáſque in capite accepiſſet, caſu & offenſione multiplici, factum eſt, vt imbecillior pars à tot ictibus impreſſis reddita ſit: vnde meritò fluxionem à ſe pro ratione imbecillium partium regerere non potuit. ſuperuacanea namque in imbecilliores partes, auctore Galeno, procumbere ſolent, quum ab his quæ influunt repelli nequeant. Hæ præcipuæ phlegmones in parte læſa natæ in hoc iuuene cauſæ fuere, calor extraneus ob ſanguinis confluxum in parte ortus, dolor vehemens, & partis imbecillitas. Quum verò vulnus propè ſuturã obelæam (quam ſagittalem Anatomici vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili lapſu portio ſanioſi humoris in parte contenti, per ſuturam intrò deciderit: vnde læſa interna meninge grauia ſequuta ſint inde & lethalia ſymptomata, conuulſionis, delirij,

*Gal. in arte medic. c. 95. et lib. 3. meth. med. et lib. 5. aph. com. 53.*

*Lib. 13. meth. et 2. ad Glauc.*

*Lib. 13. meth.*

reſolutionis, tandemq; mors. Ego itaque, qui vocatus ſexto tantùm die fui, in ſummo diſcrimine verſari ęgrum quum viderē, prędicendum id aſſidentib. continuò duxi, ne vel ignoraſſe vel fefelliſſe videri poſſem, mortemq; magis me quàm ſalutem ſperare. ſic enim prædicēdum quæ aderant ſymptomata ſuadebant, febris ingens, conuulſio, delirium, reſolutio, quę vulneribus capitis ſuperuenientia, mortē vt plurimum portendere ſolēt, auctorib. Hipp. Gal. & Celſo. Quumque pro recto more periculum prędixiſſem, nihilo ſecius tamen pro ratione vulneris inſtandum curationi totis viribus duxi, nequid prætermiſſum videri poſſet. Itaque quum morbus vehemens eſſet, iuueniſq; optimo corporis habitu, florentiq; ętate (etſi ętate inferior parentib. videretur, quàm vt illi mitti ſanguis deberet, mittere tamen ſanguinem ad reuulſionem, doloris ſedationem, & phlegmones prohibitionem conſultius viſum eſt: quod de aſſidentium cōſenſu feci. Pręſtat enim in talibus, vbi nonniſi vnica ſubeſt curationis via, per eam ingredi, & (vt Celſ. ait) anceps quàm nullum remedium experiri. Miſſo ſanguine die ſexto, ſeptimo leue deiectoriū do ex rhacomate, cū melle aëreo & ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum. Purgatio namq; in capitis vulneribus, auctorib. Hip. atque Gal. plurimum confert. Tenuem victum præſcribo, quòd modicus cibus, & aqua exhibita quam maximè omnibus vlceribus conducunt, vt rectè Hip. lib. de vlcerib. præcepit. Vulnus, quòd adſtrictum, tumidumque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine plenū, ſecari, quò efflueret ſanies, iubeo

*Lib.5.aph.tex. & comm.2. & lib.7.14. Celſ.lib.5.c.26*

*Gal.li.x.meth.*

*Lib.2.c.9.*

*Hip. lib. de vlcerib. Gal.li.4.meth.*

iubeo: ceruicem totam, atque dorſi ſpinam oleis neruos roborantibus, & vnguinibus commodis ad conuulſionem paralyſimq́; tollendam imbuo, fumigatis ſuperappoſitis lanis mollioribus. Sed tamen facienti ſecundum rationem, non ſecundum rationem euenit, quum ſemper in deterius morbus laberetur, ſymptomatáque in horas grauiora, caſuſque lethales apparerent: virium imbecillitas, neruorum diſtenſio maior, reſolutio dextri cruris validior, rubor in oculis vehemens & incenſus, delirium, tandem intercepta vox, deficiens pulſus, atque mors vndecimo die ſubſequuta. Quæſitum à Præfecto vrbis, num lethale fuiſſet vulnus. Huic reſpõdimus, nos ad veri normam pro teſtimonio dicturos, vbi prius demortui caput ſecuiſſemus: quod neceſſarium factu eſſe, vt ritè de vulneris natura ferre ſententiam poſſemus, pro indubitato eſſet habendũ: & faciendum quidem tum Hippocr. tum Celſus iuſſerunt. Inquit namq; Hippocrates, ¶Qui de vulneribus cognoſcere volet, quemadmodum ſingula finient, primùm quidem eum hominum ſpecies perſcrutari oportet, tum eas quæ meliores ſunt ad vulnera, tum quæ deteriores: deinde ætates noſcere, in quibus ſingula vlcera curatu difficilia exiſtunt: locos itẽ in corporibus perſpectos habere, quantum alij ab aliis differunt: ſed & alia, qualia in ſingulis accedunt, tum bona, tum mala, noſſe oportet. Si quis enim omnia hæc nouerit, is ſanè ſciet etiam quomodo ſingulorum euentus continget. Itaque poſt iuuenis mortem, de aſſidentium affinium conſenſu diſſecandi cadaueris nobis poteſtas

*Hip. lib. 2. prædic. id eſt Prorrhetici.*
*Celſ. lib. 5. c. 26*

ſtas facta eſt. Detecta & abſciſſa primùm capitis cute, pericranióque amoto, vulneris ſedem penitius perſpeximus. Sedes autem Hippocrati vocatur, quum manente oſſe in ſua ipſius natura, telum quod in os incubuit, manifeſtum fecerit vbi incubuit. Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os liuens, contuſo vtique à ligno pericranio, atq; etiamnum cranio ipſo. Nam quum acutum & mucronatum eſſet lignum ea parte qua in caput delapſum ex alto eſt, perforaſſetque cutem aduſque pericranium ferè, ſanguiſque inde manaſſet, fieri ſanè vix potuit quin pondere delabentis ligni contuſio in oſſe & ecchymoſis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio ſunt non acciderit: quod planè perſpicuum nobis factum eſt oſſe detecto. apparebat namque liuens locus quâ telum inſederat. Diſſecto rurſus cranio, vt ſi quid noxæ in internis cerebrum velantibus membranis cerebróve ipſo eſſet perſpicere oculari ſenſu poſſemus, è regione partis vulneratę inter cranium & duram meningem pus inuẽtum eſt: quod mox diſſecto oſſe effluere cœpit, non copioſum tamen, ſed liuidum & fœtens. Membrana ipſa leuiter intenta inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria porrò nec fractura vlla, nec fiſſura, aut rima reperta eſt. His vt præmittitur ritè adminiſtratis, & vtique medico pro teſtimonio dicenti neceſſariis, rogati ſententiam, ita retulimus: Iuſſi de morte Arduyni Ferrerij adoleſcentis vulnerati, ac vndecimo die poſt acceptum vulnus mortui, ſententiam ferre, ac pro teſtimonio dicere coram magiſtratu, Deum præ oculis haben

*lib. de ca. vuln.*

*Iudiciũ de vulnerati pueri morte coram magiſtratu.*

habentes, hæc dicimus vera, rata, fidelia & firma: Primùm nos ægrum diligenter, fide bona, & ex artis ratione inuiſiſſe atque tractaſſe, partemq; læſam, & vulneris naturã attentè conſideraſſe, ſymptomatúmq; ſuperuenientium, & quoto quæque die acciderint, ſpeciem diligẽter annotaſſe. Capitis porrò partem poſtremã occiput vocatam, vulneratam inuenimus: vulnere quidem punctim facto, abſq; tamẽ vlla cranij fractura, ſciſſura, rimáve aliqua, nec oſſis intrò intruſione. Erat autẽ plaga ſecundum dextram capitis partem ad occiput, propè ſuturã obelęam. Tum verò quum ad ęgrum viſendũ accerſiti fuimus ego, & Deſiderius alter chirurgus (quod ſexto ab inflicta plaga die accidit) ęgrum inueniſſe nos grauiter cõflictatum, febre acuta incenſum, caput ſecundum frontẽ maximè grauiterq; dolentem, dolore quidem ad oculorum radices pertingẽte: indicium ſanè cerebro & eius membranis cõmunicati mali, ſi quid Auic. creditur. Bilioſa item vomentem puerum inuenimus: quo ſigno coniectauimus, ex Hip. atque Gal. ſententia, cerebro eiuſq; membranis communicatam noxam. ſiquidem vbi pręciditur cerebrum, iis neceſſe febrem & bilis vomitũ ſuperuenire: quod Hippocr. dixit. Quo in loco Gal. id accidere teſtatus eſt, non ſolùm vulnerato cerebro, ſed & dura membrana circumſtante: quæ quum in multis partibus ſit cerebro agnata, citiſſimè ei communicat proprios ſuos affectus. Eò factum eſt, vt id quum perſpiceremus, mox cerebri integentem membranam læſam eſſe, vel cerebrum ipſum, iudicium fecerimus. Nec ægro ſolùm vomitus & feb

*Fen 1.3. tract. 2 c. 7.*

*Lib. 6. aph. 50. & Gal. in com.*

*Vbi ſuprà.*

febris inerant, ſed & inquietudo & anguſtia: tum dolor in crure dextro, tum motus voluntarij impotentia, & reſolutione diminuta, conuulſione in manu ſiniſtra apparente. hæc namque conſideratu haud minus digna quàm neceſſaria ſunt, de vulnerum euentis rationem reddenti, vt Hippoc. libr. 2. Prædictionum, qui Prorrheticon inſcribitur, edixit. Quin & pręter hęc phlegmonoſus tumor parti vulneratę acceſſerat iam tum quum ad ægrum vocati fuimus; natus vtique tum ob grauem partis vulneratæ dolorem (omnis namq; vehemens dolor, auctorib. Gal. atque Auic. fluxionem ad partem dolentem commouet) tum etiam ob ſanguinis influxi retentionem conculcationémq; in loco anguſto & calore extraneo ad ſuppurationem deducti. quæ phlegmone vulneribus capitis adueniens graue certè periculum portendit. Illud inſuper de Hipp. & Gal. ſententia aſſerimus, bifariam vulnera dici lethalia conſueuiſſe: aut quòd neceſſariò, ſemper ac ineuitabili ordine mortem adferunt, aut vtplurimum. Quin & id quoque affirmamus, ęgro huic ea à nobis eſſe adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro vulneris natura ſedisque affectæ neceſſaria fore duximus: tum ſanguinis miſſione purgationeq; congruo tempore adhibitis, tum topicis propriis admotis, ſcopos curatiuos omnes, tam qui morbo, quàm qui caſibus ſuperuenientibus debebantur ritè obeuntes: Hippocratis & Galeni præcipuè, tum & Guidonis Cauliacenſis methodum ſequentes. Amplius verò, & id cum Gal. lib. 5. aph. com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13. eiuſdem tractationis, tum lib

*Galen. in arte med. & libr. 5. aph. com. 53. et lib. 3. met. med. Auic. fen 1. 3. tract. 2. c. 7. Lib. 5. aph. tex. et com. 2. et lib. 6. aph. com. 18.*

*Lib. de vuln. et lib. de vuln. capitis. Gal. lib. 3. 4. et 6. meth. Guido tract. de vuln. capitis.*

ſib. de inæquali intemperie, dicimus, vulnera atq; vlcera morbóſque alios præterea multos, non ſolùm periculoſa & ſæpenumero lethalia ex ſua ipſorum natura haberi debere, ſed etiam caſuum ſuperuenientium, & humorum ad partem affectam confluentium prauitate. Quum itaq; vulneri huic praui acciderint caſus, conuulſionis, febris, bilioſi vomitus, reſolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam humorum calidorum & acrium copioſo ad partem confluxu, parte ipſa (vti antea diximus) ob ictus plagáſque ſat multas debili exiſtente; cui dubium eſſe poteſt, in tanto tantarum cauſarum concurſu, quin vulnus multò grauius ac periculoſius quàm ſuapte natura eſſet, effectū fuerit? His omnibus verè ac neceſſariò præmiſſis, dicimus præfati iuuenis vulnus, etſi eſſentia ſua propriáq; natura è numero neceſſariò lethalium non fuerit, quum ſimplex eſſet vulnus, abſq; cranij fractura, rima, ſciſſuráve, quæ vtplurimum ſalubria magis quàm lethalia eſſe ſolent: nihilo ſecius tamen ad ipſum vulnus mortem pueri eſſe referendam, accidentium quæ vulneri ſuperuenerunt merito dicimus, ſpaſmi videlicet, reſolutionis, phlegmones, delirij: quæ vulneribus capitis euenientia, illiſque copulata, vt plurimum lethalia eſſe ſolent, vulneráque lethalia reddere. quod & Hip. atque Gal. lib. 5. aph. com. 2. & rurſus lib. 6. aph. com. 50. & lib. 7. eiuſdem tract. com. 14. & Celſus libr. 5. c. 26. affirmarunt. Id quod huic eueniſſe adoleſcenti euentus ipſe monſtrauit, qui omnib. ritè adhibitis, vndecimo die caſuum ſæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus eſt: plaga alioqui per

per ſe minimè lethali, lethali tamen ab his reddita. Accidit autem non rarò (vt Hippocrat. libr. 2. Prorrhetici ſcitiſſimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis ſint, & nulla re grauia videantur: ſic tamen dolore affligant, vt reſpirare ægri non poſſint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre inſequentibus, mortui ſunt: vt idem ipſe tum eo ipſo loco, tum ſeptimo Epidemiorum pluribus in teſtimonium citatis hiſtoriis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quòd corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipſique adeò corporum habitus plurimum inter ſe differant: vel eiuſdem Hippocr. vbi ſuprà teſtimonio, vimque maximam vel in perdendo, vel in ſeruando ægro habeant. Quæ cauſa eſt, cur à grauibus penéque lethalibus vulnerib. nonnulli euadant: à leuiſſimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namq;, & ętate florentes & animoſi bonóq; corporis habitu prędit, à grauibus vulneribus aliiſque morbis ſæpe euadunt: imbecilles, pueri, ſenes, timidi, à minimis non rarò ſuccumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes ſunt, auctore Galeno, omnia contemnunt ac tolerant: vbi infirmæ ſunt, abs quouis offenduntur. Hæc pro veris ratiſque habenda cenſemus, ad laudem Dei.

*Lib. 10. meth. med.*

OBSERVATIO II.

*Ioannes Baptiſta Neapolitanus acri vir ingenio, rerúmque multarum experiens, quum ventriculo ac capite, grauitatéque corporis totius laborare ſe diceret, maioris mali metuens, de induſtria helleborum*

*ſumit*

*ſumit: quòd in eo libro qui Hetruſca lingua conſcriptus, inſcriptionē habet,* Gli Capricci di Fierauanti, *ſcriptum inueniſſet, hellebori vſum ad arcenda totius corporis mala peridoneum eſſe, magniſque laudibus eius medicamenti vſum efferret idem auctor. Ab accepto helleboro in vitæ diſcrimen venit: liberatur à me magna cura.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOn eſſe prorſus libris fidendum, niſi quis ſummo iudicio quę in illis leguntur ad ſeuerum vt dicitur vnguem excutiat, doctiſſimè à Damaſceno in Aphoriſm. dictum eſt: Operari (inquit) ſecundum libros abſque perfecta ratione & ſolerti ingenio, moleſtum eſt: quòd videlicet ingenium ſolers ac perſpicax iuuet artem, vt idem ait: hebes verò ac torpidum contrarium omnino efficiat. Niſi enim quis & morbi & hominis naturam, atque ſpeciem, ætatem, priuatum etiam morem, quem ἰδιοσυγκρισίαν vocant, regionem, temporis ſtatum, & cætera huiuſmodi accuratè conſideret, quæ ad morborum curationem neceſſaria eſſe, tum Hip. tum Gal. dixerunt, prorſus ab ſcopo rectoq; medendi fine aberrabit: quum non omnes naturæ (vt bellè dixit Gal.) eadē medicamenta poſtulent, & quod vni ſalutare eſt, alteri ſit noxium futurum: ꝙ inter corpora atq; medicamenta analogię quędam ſint ac ſympathiæ, tum etiam antipathiæ atque diſſenſus. Vnde ſit vt quod vni ſalutare eſt, alteri ſit morboſum: quod & ipſa experientia docet: eóque magis ſiquod in auctoribus ipſis præſcriptum remedium inuenias quod periculo non vacet. tū enim magna cautione res tota expen

*Aph. 2. & 3.*

*Libr. 2. de rat. vict. acut. text. 38. & Gale. in com. & libr. de comp. med. ſecūdum locos, et pluries alibi. Auic. fen 10. 3. can. tract. 1. c. 4.*

expendenda eſt: quòd ſubiecti nobilitas timidum in operando medicum iure optimo efficiat, vt rectè à Gal. dictum eſt. Hoc ſi æger hic intentamente expendiſſet, non ſe in periculum præcipitem hauſtu ellebori nigri dediſſet. Nullo namque adhibito iudicio, ſola lectione contentus, auctoriq; fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus, ipſum non ægris ſolùm exhibendum, ſed & ſanis, temerè profectò magis, quàm prudenter & ex arte, ſcripſerat) helleborum ſumpſit ad drachmæ pondus, vt quam percipiebat in ventriculo atque corpore toto grauitatem diſcuteret. Mox verò ab epoto helleboro grauitas in ventriculo maior oriri cœpit, anguſtia perſentiri, turbatio, nauſea ingens animi deliquiis comitata, mox vomitus, creber, difficilis, æſtuoſus conſequitur, ſingultus inde, corporis laſſitudo, & conuulſiui quidam motus, & quod omnium pernicioſiſſimum erat, ſtrangulationis metus. adeò enim difficilè trahebat ſpiritum, vt præfocari ſibi in momenta ſingula videretur.

*Libr. 1. aphoriſ. com. 1.*

CVRATIO.

Accerſor ipſe, ægrum inuiſo, de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuiſſent, inſtánſque periculum viderem, bona ſpe eſſe illum iubeo, animum vt reſumeret hortor, me officioſi in eo curando medici parteis acturum bona fide profiteor, & mox ſedula cura id præſto. Medicari enim in valde acutis ſi expedit, eadem die oportet. procraſtinatio namque in huiuſmodi periculoſa eſt, vt rectè Hippocr. dixit. Quum enim vrgeri ægrum his ſymptomatis viderem, maximéque ructibus, murmurillis & inteſtinor

*Lib. 4. aph. 10.*

ſtinorum doloribus, ſuccurrendum clyſterib.duxi,ad educendum quod erat à medicamento commotum nec euacuatum: tum & ad flatus qui plurimi ſuberant diſcutiendos. Itaq; clyſterem protinus indi iubeo,cuius hæc fuit compoſitio:
℞. Maluarum,althęæ,brancæ vrſinæ,mercurialis & parietarię,ana M.j.hyſſopi,origani & calamenti,ana M.ß. (flatus enim diſcutiunt, pituitam attenuant & dolorem ſedant) florum chamæmeli, & meliloti, ana P.j. caricarum pinguium numero x. ſeminum lini,althææ,& fœnogræci conquaſſatorum,ana ℥.ß. ſeminum aniſi & marathri,ana ʒ. iij. florum nenufaris P. ij. (ſunt enim alexipharmacum hellebori , vt Conciliator & Matthiolus tradunt) furfurum P.j.fiat omnium decoctio in iure omaſorum & capitis caſtrati ad ℔. j.& coletur. In colatura adde catholici ℥.j.hierę Galeni de ſedecim rebus,caſſiæ cum melle,ana ʒ.iij. olei violati & de lilio , ana ℥. iij. mellis roſati colati ℥. ij. Miſce : fiat clyſter. Bis eodem die impoſitus fuit, excreta pituitoſa,&atrabilaria excrementa multa cum flatibus emiſſa , à quibus alleuari ſe æger ſenſit.Potionem huiuſmodi parari &exhiberi iubeo ad noxam medicamenti retundendam. ℞. Aquæ mellis recenter factæ cum melle electiſſimo ℔.j.radicis ariſtolochiæ rotundæ ℥.j. cinnamomi electi conquaſſati ʒ. ij. fiat omnium leuis ebullitio,& coletur. Colaturæ adde florum nymphææ ſiccorum & tritorum ʒ. ij. ex hoc decocto mane & veſperi ſumere iubebam ℥.vj. Vbi verò adhuc remitti vẽtriculi dolor viſus non eſt, abſinthium Romanum in tenuiſſimum puluerem redactum, & ex

*Concil. lib. de venenis c.35. Matth. com. in lib. 6. Dioſc. ad c.33.*

*Optima potio ad helleborum ſumptum.*

& ex vino dilutum, ſumendum iuſſi triduum totum, à quo ſanè mirificam ſenſit opem. Quin & cumini & aniſi ſemina contrita ex vino generoſo cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi, ad flatus qui in ventriculo plurimi ſuberant diſcutiendos. Cuius potionis beneficio ructibus multis & ſonoris flatuum bona pars diſcuſſa fuit, ventriculuſque detumeſcere cœpit, anguſtiáque ſedari. Partem hanc linimento roborare forinſecus ſtudeo in hunc modum: ℞. Cerati Galeni ſtomachum confortantis ℥.iij. galangæ, maſtiches, aniſi, cumini, caryophyllorum, nucis myriſticæ, calami odorati, macis, ana ℈.ij. florum nymphææ tritorum, coralli rubri, raſuræ eboris, ana ʒ.ß. olei de abſinthio & de maſtiche, & anethi, ana ℥.ß. Miſce: fiat linimentum, quo inungi totam ventriculi regionem calidè iubebam, dato inſuper lineo panno duplici, fumigato thure, maſtiche, caryophyllis & anethi aniſique ſeminibus. Quod ad victus rationem pertinet, pinguium carnium iure hominem cibabam, carnéque pinguiore. id enim ad retundendam medicaměti acrimoniam quam infert peridoneum eſt. Butyro recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, ſaccharóque prima menſa vti iubebam, interdum etiam ex melle deſpumato excepto. Mel enim deterſorium eſt. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum verò ſacculis ex milio, furfuribus, aniſi ſeminibus, & chamæmeli floribus interpunctis, & ſupra calidum laterem vino meraco reſperſum calefactis fouebam: à quo præſidio mirè iuuabatur. Secunda menſa, coriandri & aniſi

ſemina

ſemina ſaccharo intecta ſumere ex meo præſcripto ſolebat. Vino generoſo in paſtu vtebatur, mirificéque vires delaſſatas ab eo refici ſentiebat. Quin quum conuulſiuis quibuſdam motibus exagitari hominem deprehendiſſem, proſpiciendum ei ſymptomati operæ pretium duxi, vnctionémque ceruici toti admoui ex mollibus lanis. Conſtabat vnctio oleis chamæmeli, lumbricorum, liliaceo & vulpino calidis. Hácque methodo Dei benignitate intra paucos dies ſaluti æger non ſine multo labore reſtitutus fuit. Nec mirum ſanè in tam grauia hominem incidiſſe ſymptomata, quum helleborus ſanas carnes habentibus, auctore Hippocrate, periculoſus ſit: quòd plerumque conuulſionem accerſat, propter operationis vehementiam, vt ait Gal. Inde admoneri poſſumus, quàm infidum ſit ſcriptis auctorum credere, præſertim eum qui neque iudicio nec ratione medica vires medicamẽtorum expendere valeat: quod hic æger malè cautus & ſibi parum proſpiciens periculo ſuo didicit. Proinde præceptum id Gal. lib. 4. meth. med. exaratum perpetuò medicis obſeruandum & in ore habendum eſt, Naturæ familiaria ſemper exhibenda: quæ quum prodeſſe plurimum poſſint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò cenſeo.

*Lib. 4. aph. 16.*

*Lib. 4. aphoriſ. com. 16.*

---

## OBSERVATIO III.

*Florus à Porcelleto, iuuenis ann. 16. filius Domini à Fos, à cane rabioſo demorſus, nulla adhibita per primos dies cura, poſtea in vitæ diſcrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVanta hominibus ex brutis animantibus mala accidant, rabioſi canis inter cætera exitialia venena morſus indicat. is enim (niſi rectè ab initio ſummáque cautione tractetur) tam ſæua inducere ſymptomata ſolet, vt planè res ipſa atque euentus miraculum omne ſuperent. Quid enim ſpectari admirabilius quicquam vſquam poteſt, quàm nulla percepta ex morſu, præter doloris & vulneris ſenſum, noxa, poſt aliquod tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, viſis ac pauoribus nocturnis perterreri, aquam expaueſcere, inſtar canum latrare, mordere etiam domeſticos, ſuos non agnoſcere, cõuelli, ſiti deficere, ac tandem miſerabiliter mori? Annon hęc admiranda maximè, & animaduerſione digna habenda ſunt? Quoniam verò mihi nunc de demorſo à rabioſo cane, déq; curatione adhibita agendum eſt, prius de canum rabie quid ipſa ſit, vnde oriatur, & quid ipſa pariat, quibusq; ſignis deprehendi rabies poſſit, enarrandum mihi fuerit: poſtea de curatione adhibita in hoc ægro accuratè tractabimus, quo fine obſeruationem cõcludemus. Ergo canum rabies nihil prorſus aliud eſt, auctore Auicenna, quàm immutatio ſeu conuerſio temperamenti ſui in malignã quandam intemperiem venenoſam: quæ ſanè euerſio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuúmque quibus veſcitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quum calor in eo vehemẽs humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æſtu & ſqualore furens canis: vel quum etiam frigus im

*Fen 6. 4. trac. 4. c. 5.*

gus immodicum ſanguinem cogens, denſánſque ac cóngelans, difflari prohibet, coactionéque ac denſitate niger efficitur ſanguis, & praua qualitate infectus, vnde rurſum in rabiem efferantur canes. Fit id vel autumno vel vere, vt Auicen. ait: *Vbi ſuprà.* autumno quidem, ob æſtatis quæ præceſſit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. Dioſcorides plerunque flagrantiſſimis æſtibus in rabiem efferari canes interdum & per vehementiſſima frigora ſcribit: quod & Paulus confirmat. *Lib. 6. c. 36.* *Lib. 5. c. 3.* Ex cibis vero rabioſi fiunt canes, quum cadauerum vel carnes vel ſanguinem lambunt ac deuorant: præſertim ſi morticinæ carnes putridæ iam, flaccidæ, vermibus ſcatentes fuerint. Quòd ſi eorum animalium ſint carnes eæ, quæ peſtilentia, fulminéve, aut venenoſorum morſibus interierint, plus in rabiem faciliúſque efferantur. Potu etiam putreſcentium aquarum gigni in canibus non rarò rabies ſolet: quòd hæc omnia atrabilarios ſuccos adaugeant, ſanguinem inficiant, & putredine mala coinquinent, aut ſaltem ſeminario venenoſo ſui generis imbuant, quæ rabiei cauſa ſit. Eóque magis ab his cauſis in furorem canes aguntur, quantò alter altero ſuapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit: vnde qui eorum curſu celeriores, corpore agiliores, habitu extenuatiores, & pilo aut ruffo aut nigro colorati fuerint, ij vt in rabiem incidant natura proniores ſunt. Hęc rabiei canum natura, eæ cauſæ. Illud verò præterea ſciendum, non canes modò efferari in rabiem, ſed & pleraq; animalium, vulpes, muſtelas, ſimias, lupos, atq; etiam mulos, vt Auicen. *Fen 6. 4. tr. 4* ſcrib

ſcribit. Camelos verò & equos in rabiem agi, Ariſt. lib. 8. de hiſt. anim. auctor eſt: vt mirari ſubeat quidnam ſibi Galen. voluerit, dicens nullum reliquorum animalium rabie capi, ſolos canes eo affectu corripi, vt lib. 6. de loc. affect. c. 5. manumentis teſtatum reliquit: quum experientia conſtet, quas diximus animantes præter canem non rarò in rabiem agi. Niſi hac tantùm ratione Galeni dictum à calumnia vindicemus, vt id voluerit, non in tantam rabiem reliqua animantia atq; canem efferari, quum in huius animantis rabie tanta ſit humorum corruptela, vt ſolum eius ſputum, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare poſſit, vt idem eodem loco affirmauit: reliquorum verò animantium non tam vehemens rabies ſit. Tametſi textus ſeries planè id indicet, nullum reliquorum animalium præter canem rabie corripi, vel quòd id non animaduerterit Galenus, vel quòd indignam cenſuerit affectionem eam in reliquis animantibus, quę rabiei nomine inſigniretur, quum paria inde naſci ſymptomata non videret, quæ in canis rabioſi morſu contingere ſolent. Hęc pro Galeno. Vnde autem digreſſi ſumus redeuntes, quid rabies canis in nobis pariat, ſi quem rabioſus canis momorderit, & quib. ſignis rabioſum fuiſſe canem deprehendatur, quod promiſimus, promēdum: poſteaquam quid rabies ſit, & vnde oriatur abunde dictum à nobis eſt. Ergo vbi demorſus quis à rabioſo cane eſt, nihil moleſtiæ ſentit, præterquam ex vulnere dolorem, vt Dioſcorides, Paulus, atque Auicenna ſenſēre, & ipſa quoque experientia docet: poſt dies aliquot, cogit

*Gal. à calumnia vindicatur*

*Dioſc. li. 6. c. 36*
*Paul. lib. 5. c. 3*
*Auic. fen 6. 4. tract. 4. c. 7.*

cogitationes corruptę turbatíque ſomni, mœror, metus atque triſtitia iræ coniuncta apparere incipiunt, & tacita quędam obmurmuratio: abhinc conuulſiui quidam motus, lucis fuga & horror, ſingultus, ſitis, oriſque ſiccitas conſequuntur: oculi & facies plerunque rubent, raucescit vox, ſudor in facie, anguſtia in toto corpore obrepit: tandem verò re ad extremum deducta, aquæ metus, dum eam ſpectant, & dum admouetur, quam ὑδροφοβίαν Græci dicunt. Nonnulli ex demorſis à rabioſo cane non aquam ſolùm, ſed & omnem humorem prorſus refugiunt. Plerique canum ritu delatrant, & obuium quemque dentibus appetunt, morſuque ſuo in alios eandem affectionem contagio transferunt. Hæc præcipua demorſorum à cane rabioſo accidentia, quorum cauſa iuſta aſſignari poteſt, veneni è ſaliua canis inflicti natura. infectis namq; & veneno occupatis partibus vniuerſis hæc omnia accidunt. Verùm metus aquę non ſic perinde certa reddi ratio vt aliorum ſymptomatum poteſt. Quidam ab immodica ſiccitate id fieri tradunt, ſed quorum ſententia euentui non reſpondeat: magis namq; aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipſo, aquæ potu ad depellendam ſiccitatem inducti, contra quàm fieri videamus. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ ſpeciem ipſis oboriri pronunciauit, veneno quidem humorem atrabilarium imitãte. Vt enim melancholicos videmus alios alia timere (vt lib. 3. de loc. af. Gal.) ſic demorſi à rabioſo cane aquam metuunt, vel quòd canis qui momorderit ſpeciem ſe in aqua videre

*Quid rabioſi canis morſus in homine pariat.*

*Vbi ſuprà.*

*Cap. 6.*

arbitrantur (quod à pleriſque demorſis exiſtimatum Paulus retulit) vel quòd ſummergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideoq; exoſam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugiunt. At qui eò mali peruenerunt, in deploratis habendi ſunt, nec quemquam, præter vnum aut alterum, ſuperuixiſſe Paulus teſtatur, Ante verò quàm hoc ſymptomate occupentur, ſeruari poſſe multos experientia docet. Quibus verò ſignis rabioſum canem deprehendere liceat, & qua probatione vſi morſum à rabioſo cane inflictú fuiſſe agnoſcamus, iam dicendum nobis eſt. Rabidi canis notas atq; indicia prodidit Gal. lib. de Theriaca ad Piſonem in hæc verba: ¶ Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & ſiccum, oculis rubentibus, cauda demiſſa, ſpuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium quemq; inſiliiſſe, citráque rationem cucurriſſe, deinde rurſus ſubitò conſiſtentem, cum ira quadam magis furenti non ipſi præuiſos momordiſſe: hęc, inquam, ſi in eo ſic habere audieris, ſtatim rabioſum canem fuiſſe intelligas. Hæc Galen. Ex inceſſu item in furorem actum canem deprehendere eſt. incedunt enim lento & ſegni gradu, demiſſis auribus, capite graui & terram ſpectante: obuios non modò homines nullo delectu, ſed & feras quaſcunq; quę ſeſe illis offerũt morſu impetunt. Quin & domeſticos & proprium etiam dominum mordent: ꝙ quum inſaniant tum in rabiem efferati canes, plurimóque atrabilario ſucco redundent, præſertim ſecundum caput (vnde & oculi rubent, & toruùm

*Lib. 5. c. 3.*

*Signa rabidi canis.*

aſpic

aſpiciunt,&demiſſo in terram capite progrediuntur) efficitur vt ſenſus omnes hoc ſucco inficiantur,proindéq; & domeſticorum & domini etiam obliuiſcantur, nec eos amplius agnoſcant:eoque fit vt eos morſu impetant.Quod & hominibus furore percitis euenire interdum videmus, qui non ſolùm parẽtes,filios,vxorem,domeſticos cædunt: ſed & ſibiipſis manus adferunt,mortémq; conciſcunt.Quæ ſanè ſigna non ſolùm à Gal.præcitato loco,ſed & à Paulo &Auic.referuntur.Sed ſi fortè rabioſum fuiſſe canem ignoremus , momorderit tamen aliquem de quo ſolliciti ſcire velimus, num rabidus fuerit qui momordit canis , his notis certiſſimis diſcernere id poterimus.Supra vulnus morſu factum nux trita imponatur, aliquandiu vulneri hærens conſiſtat , poſtea gallinæ aut cani edenda proiiciatur:ꝙ ſi eam renuunt & auerſantur , rabioſum fuiſſe canem certiſſima coniectura eſt:tum etiam & maximè ſi ſanie aut tabido ſanguine è vulnere effluente buccella panis intingatur,edendáque cani offeratur:eam ſi renuit canis,& ab ea refugit, canẽ rabioſum fuiſſe indicio eſt:ſin minus,minimè rabioſum,vti Auic.ſententia eſt & Pauli. Nunc verò his prælibatis ad curationem quam in ægro noſtro fœlici ſucceſſu exercuimus, ipſo orationis tranſcurſu propius veniemus.Ergo æger hic quum à rabioſo cane eſſet demorſus in altero crure propè malleolum,mox à ſuis ad Pagum trium Diuarum ( quas vulgò *Les ſainctes Maries* vocant) miſſus eſt:ꝙ vulgi opinione locus hic demorſis à cane rabido ſacer ſit,eoq; ægri accedant, vt ſe mari abluant : quod ſalutare

*Paul.lib.5.c.3. Auic.fen 6.3. tract.4.c.5.*

*De diſcrimine morſus rabioſi canis à non rabioſo.*

*Vbi ſuprà c.8. Paul.lib.5.c.3*

*curatio de morſi à rabioſo cane.*

pleriſque creditum eſt. Illic dies nouem integros manet: redit Arelaten vulnere grauiore reddito: ipſe quoque toruùm aſpiciens, taciturnus ac cogitabundus, vt planè melancholici affectus iam notæ aliquæ ſeſe proferrent. Vbi autem de ſingulis aſſidentes rogaſſem, & rabioſum fuiſſe canem ab his qui eum furentem iugularant, intellexiſſem: celeriter tanto malo prouidendum, ne in hydrophobiam æger incideret, ipſe iure merito ſtatui. Itaque vulnere perſpecto, quum liuens perſpexiſſem, & multo tabo infectum cacoethe & putre, ad magna confeſtim auxilia properandum optimum cenſui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procraſtinatio periculoſa ſit. Itaque quòd adſtricta aluo æger eſſet, mollem clyſterem iniici iubeo, in hunc modum: ℞. Maluæ, althææ, amborum cum ſuis radicibus, matrum violarum, brancæ vrſinæ, mercurialis, meliſſophylli (morſibus enim canum, auctore Dioſcoride, plurimum valet) cuiuſque manipulum, florum chamæmeli, meliloti, & roriſmarini, ana P. j. epithymi vnciæ dimidium, furfuris macri P. j. Fiat omnium decoctio in iure capitis caſtrati & omaſorum ad ℔. j. & coletur. In colatura adde catholici ℥. j. confectionis hamec ʒ. iij. olei violacei ℥. iiij. ſacchari rubri ℥. j. Miſce: fiat clyſter. Sequuta vacuatione, candens ferrum protinus vulneri admoueri iubeo. id enim auxilij ad veneni vim frangendam potentiſſimum eſt, & admoueri debere in canum rabioſorum morſibus, Gal. in hęc verba prodidit, de rabidi canis morſus curatione ſermonem inſtituens: ❡ Cauteriis, inquit, admodum candentib

*Lib. 3. c. 101.*

*Lib. de ther. ad Piſonem.*

dentibus locum adurere ſolemus, & aliis vti medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem manere ſinunt. Paul. item atque Aët. locum vulneratum itidem latiorib. cauteriis inurendum ſenſerunt: quo præſidio nullum certè in venenoſis morſibus præſtantius adferri ſolet. Vbi verò cauterio admoto veneni vis è vulnere bona ex parte adempta eſſet, ad cruſtæ amotionẽ properandum cenſui, pinguium & putrefacientium admotione, butyri recentis ex oui luteo & ſuilla pinguedine, interdum baſilicum vnguentum admiſcuimus. Interea verò dum vulneri proſpicimus, antidotis aduerſum veneni vim pugnare nobis viſum eſt: tum etiam ꝙ plethoricus iuuenis eſſet, & cacochymia etiam laboraret, miſſione ſanguinis & purgatione vtendum commodum viſum eſt. Nec metuebam quin intrò venenum miſſo ſanguine & purgatione adhibita conuerteretur: nam & marina aqua perfuſum vulnus nouem totos dies, & cauterium adhibitum bonam multámque veneni partem exhauſerant, vt metus non eſſet ad interna pelli venenum, ſatis vtpote iam ad externa attracto, & candenti ferro extincto. In venenoſis namque affectibus, vbi veneni ſeminarium humoribus inter miſtum contagio totum corpus inficit, tum profectò nec ſanguinis miſſio, nec purgatio adhiberi debent: ea ſcilicet ratione, ne intrò à vi medicamenti venenum trahatur, quum pharmacũ ſolutiuum à circumferentia ad cẽtrum, hoc eſt, ab externis ad interna trahat. Itaque in rabioſi canis & aliorum animantiũ morſu, præcipua ea cura medico eſſe debet, vt

*Paul. lib. 5. c. 3*
*Aët. li. 6. c. 24.*

*Quando in venenoſis affectibus ſanguinis miſſione et purgatione abſtinendum ſit.*

trahentibus & virus euocantibus medicamentis foras venenum trahatur, & vulnus quàm diutiſſimè patens & hians teneatur: quod Auic. his verbis explicauit: ¶ Oportet, ait, vt in principio rei vulnus coaleſcere non ſinas, immò dilates & aperias. Et paulò poſt de euacuatione loquens: Non oportet, inquit, vt properes in diebus primis ad euacuantia, ſed occupare in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuuat ad hoc vt venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionẽ eius ad exteriora: quoniam ipſa cùm trahit humores ad interiora, tunc trahit cum eis venenum. Hactenus Auicenna. Ex quò ſanè loco edocemur in peſtilentibus, contagioſis, & aliis à venenoſo humore prodeuntibus morbis, non eſſe temerè euacuandũ, ne intrò trahatur venenum: ſed prius foras eſſe euocandum venenum, ne ſpargatur ſeminarium venenoſum in vaſa: poſtea verò tutò vacuandum, præſertim in rabioſi canis morſu, vt rectè Auic. monet, & Fracaſtorius atq; Fernelius ſuis quiq; monumẽtis traditum reliquere. Iam verò ad inſtitutum redeuntes, curationis in hoc ægro adhibitæ quod reliquũ eſt abſoluamus. Euocato foras veneno quibus diximus præſidiis, nempe lotione vulneris ex marina aqua, cauterio adhibito, & cataplaſmate ſequenti admoto, cuius eſſet vis foras euocare venenum, ſanguinem detraximus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox ſyrupos ad atram bilim, octo continuos dies dedimus, dein ſoluens medicamentum atræ bili vacuandę maximè appoſitum, & ex certis dierum interuallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis

*Fen 6.4.tract. 4.c.9.*

tis à tota ſubſtantia canum rabioſorum morſibus proficientibus totos quadraginta dies vſi ſumus. Vlcus porrò apertum ſexaginta ferè dies continuimus, detergentes quod putre & ſanioſum inerat: tandem glutinantibus,& cicatricem obducentibus, vbi in tuto iam res eſſet,poſt ſeptuageſimum diem vlcus ſanauimus. Horum præſidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium ſuccum,& veneni vim retundendam,hoc apozemate ſum vſus: ℞.Borraginis,bugloſſi,amborum cum ſuis radicibus,lapatij acuti cum toto,ana M.j.ſummitatum fumariæ,lupulorum,& fraxini,ana M.ß.meliſſæ M.j. (peculiariter enim morſibus canum aduerſatur Dioſc.teſtimonio) betonicæ tantundem (nam & hæc quoq; venenis aduerſatur,vt Dioſc. libr.4.c.1.aſſerit) ſeminum citrei mali, acetoſæ,& cardui benedicti,ana ʒ.ij.polypodij querni recentis non corroſi, & parum contuſi ℥.j.paſſularum exacinatarum numero xx.epithymi ℥.ß.trium florum communium,cuiuſque P.j.cancrorum fluuiatilium numero vj. fiat omnium decoctio in aqua hordeacea recenter facta,ad ℔.ij.& coletur.Colaturę adde ſuccorum fumariæ,lupulorum,& pomorum redolentium,ana ℥.iiij aceti ℥.iij.Fiat ſyrupus cum ſaccharo clarificatus, & aromatiſatus cum puluere theriacali Guidonis ʒ.j.pro quatuor matutinis,reiterãdo aliis tribus aut quatuor.Vbi octo continuis diebus ſyrupum ſumpſiſſet, iam, coctionis notæ in vrina ſeſe proderent,probéque attenuati craſſi humores viderentur, ad ſoluens medicamentum properaui, iuxta Hip.ſentẽtiam, qui concocta, non cruda medicanda præcepit.

*Apozema ad atrabilarium ſuccum & veneni vim.*

*Lib.3.c.101.*

*Lib.1.aph.22.*

Medic

Medicamen porrò tale fuit: ℞. Foliorum ſenæ Orientalis mundatorum ʒ.iij. epithymi ʒ.j. ß. aniſi & cinnamomi electi, ana ℈.ij. trium florum communium, foliorũ meliſſæ & betonicæ, ana P.j. fiat decoctio ad ℥.iiij. & coletur. In colatura diſſolue rhabarbari electi, in ſero lactis caprini per noctẽ infuſi cum tantillo cinnamomi, & mane fortiter expreſſi ℈. iiij. confectionis hamec primæ deſcriptionis ʒ.ij.ß. theriacæ electæ, pulueris theriacalis Guidonis, ana ℈.ij. ſyrupi roſati ex infuſo roſarum, ſyrupi de pomis, ana ℥.j. Fiat potio: biliosa & atrabilaria multa deiecta ſunt. In craſtinum theriacen antidotum cum puluere betonicæ dedi, ex ſaccharo exceptis omnibus. Hoc autem cataplaſmate ad venenum euocandum ſum vſus: ℞. Cæpas albas numero iij. excauentur modicum, & cauitas tota theriaca impleatur, & operculo addito, ſub prunis coquantur, donec molleſcant, piſtentur, & ſetaceo cribro tranſmittantur: poſtea adde pulueris vtriuſque ariſtolochiæ, cuiuſque ʒ. iij. galbani, bdellij, myrrhę, ana ℥.ß. pulueris cancrorum fluuialium ʒ.v. miſce in formam cataplaſmatis, & vulneri ſuperdetur. Amota ab vlcere eſchara, mundificatiuo ex reſina parato cum puluere cancrorum fluuiatilium, & radicis ariſtolochiæ vtebar fœlici ſucceſſu: & ſupra vulnus talę emplaſtrum apponendum iuſſi: ℞. Galbani, ſagapeni, opopanacis, ana ʒ.ß. euphorbij, iridis Florentiæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ radicis, ana ʒ. j. pulueris cancrorum ʒ.ij. ceræ quantum ſat eſt, terebinthinæ ℥. ij. Miſce: fiat emplaſtrum. Miram profectò vitioſi puris copiam è vlcere educebat,

*Cataplaſma venenum euocãs.*

nec ſigillari vulnus ſinebat. Sum interdum etiam emplaſtro diachalciteωs ex roſaceo liquato vſus. Poſteà verò ad veneni noxam intentus, puluerem hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger vſus eſt: ℞. Cineris cancrorum fluuiatilium ℥.x. radicis gentianæ ℥.v. olibani ℥.j. Miſce: fiat puluis tenuiſſimus, cuius doſis erat ʒ.ij. ex aqua bugloſſi. Cancros verò in vaſe rubri æris (vulgò *cuyure* vocant) ex ſarmentis vitium vri iuſſi, ex Aëtij pręſcripto. Quin ad præcautionē, vbi prope curationis finem ventum eſſet, epithymum ex lactis caprini ſero vtendum dedi: interdum catholico medicamento & confectione hamec vſus ſum: & vlcus ſępe ex vrina impubis iuuenis ſani elui. trahit enim cum fortitudine venenum, vt Auic. conceptis verbis teſtatur, c. de curat. morſ. canis rabidi. Aëtius hippocampum proprietate ſua terrori aquæ prodeſſe, & ad eius amorem deuoratum inducere teſtatur. Sed eo in hoc curando ægro vſus non ſum, quòd in terrorem aquæ Dei miſericordia non incidiſſet. Hæc curationis tam ſæui mali inſtituta ratio à me fuit: ipſéq; ęger ſanitati reſtitutus, Deo ſeruatori Opt. Max. ſummas gratias egit: cui ſit laus, honor & benedictio in omne ęuū.

*Lib. 6. c. 24.*

*Fen 6. 4.*

*Vbi ſuprà.*

---

## OBSERVATIO IIII.

*Ioannes de Luque, Arelátenſis, tres totos menſes dyſenteria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, ſanguine continuò è inteſtinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus et inſomnia, incauta etiam victus ratione ſeruata: quum pertæſus mali, haud ſatis medici præſcriptis obtemperares*

*ret, dum moriturus ſperabatur, præter omnium expectationem ſeruatus eſt.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib.3.c.9. VArios qui in corporibus hominum accidere ſolent euentus demonſtrare volens Celſus, haud rarò euenire literis teſtatum reliquit, vt ferè quos ratio nõ reſtituit, temeritas adiuuet: quòd eadem omnibus conuenire non poſſint. Eò fieri ſæpe videmus, vt in quibuſdam corporibus accurata medicinæ ratio parum valeat, quum ſint quædam corpora quæ medendo ægreſcant, in deteriúſque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam accidere, vt operoſa medicorũ manu neutiquam curato morbo, ipſe per ſe, vel naturę ope, vel etiam contra naturę ordinem ſanetur, nulla obſeruata victus ratione, nullo conſilio aut arte, nullis artis præceptis ſeruatis: ſed temeritate potius quadam & audacia inſolenti artíſque contemptu. Id à me in pleriſque ægris obſeruatum eſt, quorum catalogum retexere immẽſum eſſet, ſed in hoc præcipuè quo de nunc agimus, qui quum diutino quidem tempore ſeſe medico obſequentem pręſtitiſſet, nec tamen proficeret in melius, fortunam experiri decreuit, ea omnia quæ morbum grauiorẽ effectura eſſent, incunctanter obiens, ſalutem adeptus eſt. Laborabat hic quidem dyſenteria graui & moleſta, quæ, auctorib. Gal. & Aëtio, exulceratio inteſtinorum eſt, ſerpendo interdum depaſcens. Affectio hæc in hoc ægro ab humorum acrium vitio nata erat. Plurima namque bile, vitioſiſq; humoribus æger redundabat, quod & calidiſſimi hepatis

*Galen. lib. 6. de loc. affect. c. 2. Aët. ſerm. 9. c. 43.*

tis eſſet, humores plus æquo nimium aſſantis & adurentis, & ex incauta victus ratione ſeruata, cruditatibus multis inde genitis, redundans corpus, ingenti vitioſorum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod moleſtum erat excernere cupiẽs, dyſenteriam grauem excitauit: acribus nimirum in inteſtina delatis impetu humoribus, & acrimonia ſua inteſtina abradẽtibus, tandémq; vlcus creantibus ingens. Tentat enim natura, ſuis ſemper viribus vſa, quod alienum eſt excernere, vt lib. 2. de feb. diff. ſcitiſſimè Gal. dixit: *Cap. 5.* nimirum exonerari eo ſatagens quo veluti ſarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauatur, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quæ vel copia grauant, vel moleſto ſenſu irritant excitatur: indéque fluxionum varia genera fiunt. Hæc dyſenteriæ in hoc viro præcipua cauſa fuit, humorum vtiq; acrium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in inteſtina magno & celeri impetu delapſio. Quæ verò ſymptomata ægrum potiſſimum infeſtarent dicemus, inde ad curationem à nobis inſtitutam progreſſuri. Multa, grauia, ac periculi plena erant quæ hunc ægrum ſymptomata infeſtabant: inter quæ præcipuum erat, frequens deiectio, cum ſumma virium imbecillitate coniuncta, crebra & magna cruoris cum inteſtinorum ramentis ac etiam caruncculis effuſio, tormina & acerbi in inteſti[illegible]s dolores, aſſidui, ac ſine vlla quiete ęgrum affligentes, vt & ſomnum omnino eriperent, & ad animi defectionem vſque miſerum ægrotantem deducerent: erántque dolores hi non ſolùm in craſſio-

ribus

ribus inteſtinis, ſed & in tenuibus etiam: quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & ſupra vmbilicum dolores acriores infeſtabant (ingens planè in dyſenteria malum) & ſanguis excrementis valde permixtus erat, indicio ipſum è longinquis ano partibus emanare, vti Auic. rectiſſimè dixit. Alterum ſymptoma, nec minus verendũ, aſſidua vigilia, & inappetentia grauis, quæ quum aſſiduè ægrum infeſtarent, ad miram virium imbecillitatem deduxerãt. Siquidem exiccat totum corpus vigilia, vt 7. meth. à Galen. proditum eſt: inedia autem pręſertim longa vires maximè conuellit, vt Gal. x. & xij. meth. med. prodidit, & pluries alibi: pręſertim vbi dolor, vigilię, & immodica vacuatio coniuncta ſunt, vti in hoc ægrotante accidit. Hæc præcipua quæ curam ad ſe aduocabant ſymptomata fuere, quorum eſt à nobis reddenda ratio. Crebræ deiectionis cauſa erat, humoris in inteſtinis contenti, & ad ea è toto defluentis tum copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excrementa namque vel ſui copia vel acrimonia, ceu ſtimulo quodam, proritare facultatem vel ſopitam ſolent: vt lib. de feb. differ. ſecundo cap. vlt. dixit Galenus. Itaque quum & multa & valde acria in toto excrementa ſupereſſent, veluti ſarcina quædam facultatem grauantia, nimirum crebram inde naſci deiectionem conſequens certè fuit, ad quam vires deiici erat omnino neceſſe. Lædunt nempe vires vigilię, dolor & immodica vacuatio, vt xij. meth. prolatum à Galeno eſt: quæ etiam multo magis à dolore perpetuo & ſæuo, à vigiliis etiam & inedia conuel

*Fen 16. 3. trac. 1. c. 3. Vide etiam Galen. lib. 6. de lo. aff. c. 2. et Aët. ſerm. 9. c. 43. de dyſenteria.*

*Crebræ deiectionis cauſa.*

*Virium deiectionis cauſa.*

conuellebantur. Sanguinis verò cum inteſtinorum ramentis & demum etiam caruncidis effuſio, vlceris in inteſtinis magnitudinem & eroſionem membranarum inteſtina veſtientium declarabat: vt à Gal. lib. j. de loc. affect. habetur. Doloris autem aſſidui & torminum, tum partium affectarum intemperies præter naturam calida & phlegmonoſæ ſimilis; tum & ſoluta vnitas ab eroſione originem ducens, in cauſa erat. Eſt namque dolor triſtis ſenſus affatim incidens, & naturæ moleſtiam inferens, vt in Timæo Plato, & libr. j. de ſympt. cauſis à Galeno proditum eſt. Fit autem maximè vel à partis intemperie & ſubita alteratione, vel eiuſdem vnitate ſoluta, vt in arte med. Galenus. Itaque quum ab humoris acrimonia vlcus in inteſtinis creatum eſſet, & pars affecta intemperie graui, & ſubita alteratione immutata, conſequens certè fuit vt dolore perpetuo æger ea parte premeretur. Tantus autem tamque acerbus erat dolor, vt quieſcere hominem non ſineret neque noctu neque interdiu. Vigilias autem parere intenſum dolorem, præter experientiæ fidem, ratio ipſa demonſtrat. Nam quum dolor (vt antea dictum) triſtis quidam ſenſus ſit ſubitò & violenter incidens, quò grauior is fuerit, eò magis naturã torquet. Vnde fit, vt afflictæ parti mederi natura ſtudẽs, ſpirituum copiam eò mittat in doloris ſubſidium: ſintque ſpiritus, quamdiu perſtat dolor, vehementer agitati atque commoti. quæ ſanè commotio, expanſionem animę facit ad corporis partes: id autem vigilia eſt, vt auctor definitionum medicinalium rectè definiuiſſe eſt viſus.

*Sanguinis excreti et ramentorum prodeuntium cauſa.*

*Torminum & doloris cauſa.*

*Cap. 80.*

Quum

Quum enim ſomno ſit contraria vigilia: ſit autem ſomnus, auctore Galeno, animalis facultatis quies: erit profectò vigilia eiuſdem facultatis motio ſiue expanſio quædam à principio, id eſt cerebro, ad corporis partes. Quò fit, vt quò moleſtior ingruerit dolor, eò vigiliæ intenſiores perſiſtant: ad quas diſſoluto virium robore, ſpiritibúſque inanitis, animi deliquium ſequitur: vt in hoc ægrotante experientię fide didicimus, qui tum à dolorum acerbitate & vigiliis multis, crebráque deiectione, in animi deliquium crebrò incidebat. Inappetentia verò qua premebatur, ſymptoma erat euerſionem ſtomachi conſequens: quæ in magnis fluxionibus plerunque accidere conſueuit, pereunte vtiq; ſuctionis in ventriculo ſenſu, eo præſertim nimio humore madente: vt in diarrhœa & dyſenteria euenire ferè ſemper videmus. Experimur namque per eos affectus ſopitam feréq; proſtratam eſſe ſenſificam ventriculi facultatem, vnde anorexia maxima cõſequatur: qua efficitur, vt ſine alimento ſenſim contabeſcant homines, & in perniciem dedantur. quod in hoc laborante ſumus fide bona experti, qui inappetens effectus, in dies ſqualidior, extenuatior, & penè cadauerosus reddebatur: ita ἀτροφίᾳ laborans ad extremum periculi deductus planè eſt. Hæc ſymptomatum in hoc ægro perceptorum ratio.

*lib. 1. de ſympt. cau. c. 8.*

*Inappetentiæ cauſa.*

CVRATIO.

Qua verò methodo in eo curando vſi ſumus iam nobis promendum eſt. Vir hic quum multos iam dies ruri manens affectu hoc laboraſſet, antequam me ad curam accerſiuiſſet, grauiter tum certè habebat quum primùm hominem inuiſi: inprimiſq

primiſque ad rectam curationem de omnibus interrogandum duxi, vt de omnibus certior fierem: ſic enim Hippocr. iubet. Vbi verò iam dies totos quindecim laboraſſe hominem abſque vllo auxilij genere deprehendiſſem, contumaciorem futurum morbum aſſidentibus ſignificaui: ſunt namque ab initio morbi vocandi medici, ne ſi ſeriùs aduocentur, æger ob morbi celeritatem pereat: quæ docta Hippocr. lib. de arte ſententia eſt. Nec ſolùm quàm diu laboraſſet interrogandum duxi, verumetiam qua eſſet ratione vitæ vſus ſcire volui, & quanam maximè parte vẽtris doleret, num ſupra, num infra vmbilicum. id enim ſcire in hoc morbo maximè intereſt, vt quænam inteſtina exulcerata ſint, num tenuia, num craſſa, ſcire valeamus: quòd pro ſedis affectę ratione alia atque alia pręſidia pręſcribere oportet medicum. Exulcerata namque tenuia inteſtina ebibitis curantur, craſſa clyſteribus magis, vt Galen. & Auic. ſenſerunt. In primis verò excrementa qualia eſſent, quis excretionis modus, an cũ dolore & deſidendi cupiditate, an multò poſt dolorem excretio ſequeretur, an ſubitò, inquirendum putaui. Deprehendi autem excrementa fæculenta, cruenta ac biliosa excerni, idque interuallo aliquo poſt dolorem pungitiuum: quod quum fit, exulcerationem ſupernè conſiſtere Aëtius arbitratur: Quum, inquit, ſuperficies inteſtinorum perfectè fuerit denudata, exulceratióque ſupernè conſiſtit, fæculenta ac cruenta bilioſáque excernuntur: vbi autem altius penetrarit vlceratio, etiam ſordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in

*Libr. 4. de rat. vic. acut. textu 51. & 2. lib. text. 8.*

*Gal. 1. de lo. af. Auic. fen 16. 3. tract. 2. c. 7.*

*Serm. 9. c. 43.*

hoc ægrotante experiri mihi licuit : multa namque fæculenta , putidã , bilioſa cruore multo admixto excernebat , ſummo cum dolore , ſupra & infra vmbilicum. Ad hunc igitur vocatus prædictione vtendum in primis mihi commodum viſum eſt , ne ſi ars malo victa eſſet , aut ignoraſſe aut fefelliſſe videri poſſem:prædixiq; in præcipiti hominem verſari, nec niſi grandi cura ſeruari hominem poſſe, ꝙ iamdiu inualuiſſet morbus,contumaciorq; factus eſſet: boni tamen medici me partes acturum ſum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuerſus,detergere primùm vlcus à ſordibus & putrilaginibus quibus ſcatebat nitor,partim ſubditis clyſteribus, partim ebibitis:dein frequenti deiectioni,ſiſtentibus,& vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acribus doloribus partim diſcutientibus , partim anodynis reſiſto, ſoporiferis etiam datis ad dolorum alleuationem & ſomni conciliationem. Vires deiectas optimo cibo aliiſq; præſidiis inſtaurare fatago : appetentiam exſuſcito:vigiliis,ſomniferis medeor.Hi ſcopi mihi in curando hoc ęgro propoſiti fuêre,quorum omnium hæc ratio fuit: ℞.Hordei cum cortice P.j.ſeminum lini & fœnogræci conquaſſatorum, ana ℥. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P.j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔.j.in colatura diſſolue vitellorum ouorum num. ij. mellis roſati ℥ iij.ſacchari rubei ℥.ij. Miſce:fiat clyſter.Hoc bis eodem die elui inteſtina iuſſimus: moxque inſequenti die potionem hanc dedimus: ℞.Myrobalanorũ citrinorum ʒ.ij.ſeminum plantaginis, acetoſæ, & ſumac,ana ʒ.j. florum borraginis

ginis, bugloſſi, roſarum, ana P. j. fiat omnium decoctio in ſufficienti quantitate aquæ chalybeatę ad ℥.iiij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota ſubſtantia ſubtiliter puluerifati, & modicũ torrefacti ʒ.ij. ſyrupi cydoniorum & roſati ex infuſione roſarum, ana ℥.j. Miſce: paretur potio. Hac aſſumpta varij generis excrementa educta ſunt, biliosa præſertim & ramentoſa. Poſt aliquot dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex ſucco cydoniorũ & bolo Armenio ad ʒ.j. ex coriandrorum ſeminibus torrefactis ad ʒ. j. ß. coriandro namq; ineſt proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo, vt auctor eſt Auic. *Fen 16.3. trac. 2.c.2.* Doloribus ventris hoc fotu atque vnctione prouidi: ℞. Abſinthij, menthæ, plantaginis, ſummitatum lentiſci, rubi, & caudæ equinæ, ana M. j. *Fotus optimus.* centinodiæ M. j. ß. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. roſarum rubearum P. ij. granorum myrti contritorum ℥. j. ſeminum ſumac, plantaginis & coriandri, ana ʒ. vj. caryophyllorum ℥. j. corticum granatorum, furfuris, ana P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo craſſo, & cum filtris infuſis & expreſſis fiat fotus ventri & ſtomacho ante cibum. ℞. Oleorum maſtiches, cydoniorum, & roſati, ana ℥. ij. maſtiches, olibani, coriandri præparati, roſarum rubearum, menthæ ſiccæ, ana ʒ. j. ſeminum ſumac & plantaginis, ana ℈. iiij. coralli rubei, caryophyllorum, boli Armenij præparati, ana ℈. iiij. ceræ quantum ſat eſt. Fiat vnguentum mediocre, quo vngatur tota regio ventris poſt fotum, calidè deſuper ponendo pãnum lineum duplicatum & fumigatum

olibani polline, granis myrti & ſtyrace calamita.
Quumverò adhuc grauius fluxio perſtaret, dolór-
que imum ventrem premeret, adſtringentibus
clyſteribus obuiam eundum putaui in hunc mo-
dum: ℞. Summitatum rubi, plantaginis, cupreſſi,
oliuæ, lentiſci, & centinodiæ, ana M.j. ſeminum
ſumac, plantaginis, & portulacæ, coriandrorum
præparatorum, cymini, parum torrefactorum &
conquaſſatorum, ana ℥.j. amyli torrefacti ℥.ß. gal-
larum, nucum cupreſſi, groſſo modo cõtritorum,
ana paria ij. furfuris P.ij. fiat omnium decoctio in
aqua chalybeata ad ℔. j. In colatura adde axun-
giæ renum hirci liquefactæ ℥.j. boli Armenici prę
parati ʒ.ij. ſucci plantaginis ℥.iiij. mucaginis tra-
gacanthæ ℥.j. mellis roſati ℥.ij. Miſce: paretur cly
ſter, qui mirificè adſtringit & glutinat vlcus, flu-
xionémque ſiſtit. Aliquot eiuſmodi clyſteribus
vſi ſumus, ſed maximè clyſmatibus ex lactè capri
no, cum lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte,
& abiectis, addito bolo Armenio, ſucco planta-
ginis & hircina pinguedine, à quo eximiè iuuaba-
tur. Per os ſequentes pilulas dedimus, quoniam à
potionibus abhorrebat: ℞. Trochiſcorum de ſpo
dio cum ſemine acetoſæ, trochiſcorum de ele-
ctro (de Karabe Pharmacopolæ vocant) ana ℈.ij.
granorum myrti, arillorum vuarum torrefacto-
rum, ana ℈. ij. puluerētur omnia ſubtiliter, & cum
ſucco cydoniorum formentur catapotia ſub au-
roram deuoranda. Ventri autem tale admouimus
emplaſtrum. ℞. Maſſę emplaſtri contra rupturam
℥.iij. emplaſtri diaphœnicon ℥.ij. maſtiches, oliba-
ni, coriandri præparati, boli Armenij præparati,

ſanguinis draconis, ana ℈.iiij. lapidis æmatitis ʒ.
ij.ſucci plantaginis ℥. iiij. vini rubri craſſi ℥.iij.o-
lei myrtillorum & cydoniorũ,ana ℥.ij.Miſce cum
cera & terebinthina manibus inunctis vino ru-
bro craſſo : fiat magdaleon , ex quo ſuper alutam
extenſo emplaſtrum fiat , & ventri admoueatur.
Puluerem hunc ſingulis diebus aſſumere ægrum
iubebam: ℞. Gigartorum vuarum & granatorum
exiccatorum, & modicè torrefactorum, ana ʒ.ij.
coralli rubri,raſuræ eboris,cornu cerui vſti,lapi-
dis æmatitis,omnium lotorum cum aqua planta-
ginis,& ſubtiliſſimè pulueriſatorum,ana ℈.iiij.co
riandri præparati , boli Armenici præparati, ana
ʒ.j.ſeminum ſumac & plantaginis, ana ℈.ij. Miſ-
ce:fiat omnium puluis ſubtilis. dabam eius pulue
ris ℈.iiij. ex aqua decoctionis lyſimachiæ:mirificè
namque dyſentericis prodeſt, vel Dioſc.teſtimo- *Lib.4.c.3.*
nio. Quum autem noctu & vigiliis , & doloribus
torqueretur , potionem ſequentem ad ſomnum
conciliandum,dolorem ſedandum,& fluxum co-
hibendum propinari iubebam: ℞.Philonij perſi-
ci ʒ.j.ſumat ex aqua plantaginis cum ſyrupi cydo
niorum vncia. mirificè iuuari ſe à potione dice-
bat:ſedabatur namque dolor,& fluxio ſiſtebatur,
ſomnuſque ſuauis obrepebat. Alio item puluere
fluxionem cohibente ſum fœliciter vſus : ℞.Boli
Armenici pręparati,margaritarum electarum co-
ralli rubri,lapidis æmatitis, ana ℈.j.coriandri præ
parati,pulueris roſatæ nouellæ,ana ℈.j.Miſce:fiat
omnium puluis ſubtilis : detur ex ſucco cydonio-
rum cum aqua plantaginis excepto.Dies totos x.
hoc puluere vti iubebam. Quin quum & tineſ-

mus etiam grauis infeſtaret, & dolor in ano moleſtus, huic ſymptomati ſic occurrendum putaui: ℞. Myrrhæ electæ, croci, ſtyracis calamitæ, ana ʒ.j. opij ℈.ij. bdellij, aloës, ana ʒ.ß. ceræ citrinæ liquefactæ quantum ſat eſt. Fiant balani (ſuppoſitoria ſeplaſiarij vocant) in anum indito vno ex illis, ſedabatur confeſtim dolor, & tineſmus remittebat. Fotu etiam ad anum vſus ſum, ex verbaſci & corticum pini, atque roſarum & lentium decoctis, in vino rubeo craſſo, & cum ſtuppis infuſis & expreſſis, ano admotis. Interdum verò recremento ferri (quam Scoriam vocant, & ſtercus ferri) ad ignem incenſo, & in acetum infuſo, nidorem excipi ad anum iubebam in ſede perforata ad id appoſita. vehementer namque reſtringit cohibétque profluuia ventris, vel auctore Dio-

Lib.5.c.54. ſcoride. Hoc etiam ſum cataplaſmate vſus, cuius eſt vis ſiſtere, dolorem ſedare, & vlcus agglutinare: eius hęc eſt deſcriptio: ℞. Farinę fabarum, hordei, & lentium, omnium torrefactarum, & in aqua chalybeata decoctarum ad conuenientem glutinoſitatem, cuiuſque ℥.ij. cymini torrefacti ℥.j.ß. thuris maſculi ʒ.iij. micæ panis albi in vino nigro craſſo incoctæ, & ſine expreſſione piſtatæ ℔.j. croci ʒ.ij. pulueris myrtillorũ & gigartorum, ana ʒ.iij. mucaginis tragacanthi, & cydoniorum, ana ℥.ij. olei myrtillorum quantum ſat eſt, carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro decoctorum, ana ℔.ß. Vniantur ſimul ad cataplaſmatis formam, & ventri admoueatur ſepe remutando. Quum verò pulueribus ad ventriculum roborandum vti nollet, ab eorum vſu iam tædio affe-

ctus

ctus, electarium tale confeci: ℞. Pulueris boli Armenici præparati ℈. iiij. margaritarũ ſelectarum, coralli rubei loti, ana ℈. ij. pulueris roſatæ nouellæ (fluxionibus namque alui plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbatis, ana ʒ. ß. conſeruę ſymphyti maioris, corticis citri conditi, ana ʒ. j. Excipiantur ex ſaccharo in aqua roſarum diſſoluto: fiat electarium in teſſellis ponderis ʒ. ij. vnam in aurora, alteram ante cœnam deuorare iubebam. Interdũ olibani lucidi grana aliquot ante cibum ſumere imperabam. Sed dum hæc à me operoſa manu tractantur, mulier medica quædam annoſa (ſunt enim, auctore Galeno, & mulieres medicę quædam) mirabile conſuluit remedium. Iuſſit pomum integrum & ſanum excauari, implerique cauitatem cera vel alba vel citrina ſelectiſſima, & indito operculo prunis admoueri pomum, donec omnifariam liqueſceret cera, & pomi ſubſtantiæ intermiſceretur: túmque pomum eiuſmodi ſic paratum eſitare ægrum iubebat ante omnem cibum: & profectò optimè contulit. Nam quum dies aliquot hoc eſſet clam me remedio vſus, mihique poſtea rem omnem detexiſſet, & ecquidnam mihi de tali adhibito remedio videretur, rogaſſet: Ingenuè quidem reſpondi, non malum mihi omnino auxilium videri: propterea quòd, etſi eius generis eſſet quod intra corpus aſſumi non conſueuerit (dicente vtiq; Serapione auctore inter Pœnos haud ignobili, ceram non eſſe ex medicinis quę ingrediuntur in corpus, ſed ex illis quæ extrà apponuntur) tamen virtutem habere emplaſticã, quia agglutinare vlcera inteſtinorum

*Lib. 6. de loc. affect. c. 5. de vteri affect.*

*Lib. ſimpl. parte 2. cap. 10. de cera.*

poſſet, & pinguitudine ſua lenire, quin & dyſentericis opitulari, ex Dioſc. potiſſimum ſenſis intrepidè affirmaui. Cera, inquit Dioſcorides, datur in ſorbitione dyſentericis: & exiccandi vim habere prodidit lib. vij. de ſimpl. facult. Gal. Quamobrem haud citra rationem id adhibitum fuiſſe cõfiteri haud veritus ſum: tametſi non putabam eius medicamenti vim ad vlcerata inteſtina pertingere poſſe, quòd craſſitie ſua & emplaſtica vi intrò aſſumptum, in primis hereat partibus, magis quàm ſe ad ima detrudat, glutinis modo ſeſe affigens partibus, ita vt depelli inde haud facilè queat. Nec me propterea remedium improbare velle, ꝙ eſſet à muliercula excogitatum, quum & Galen. ipſe veritus minimè ſit, nec dedecori ſibi fore putauit, à plebeio homine inuentam fumariæ herbę vim, ad ſtomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta ſua referre, & tanquam exploratum probare: vt lib. vij. de ſimpl. facult. cap. de fumaria affirmauit: & lib. de compoſit. medic. ſecundum genera iiij. Tharſei chirurgi emplaſtra quædam, & Mantiæ Pharmacopolæ etiam deſcribit: vti rurſus vij. & ix. de medic. ſecundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quaſdam. Itaque mirum non eſſe etiam à plebeiis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamen id remedij, ſi intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur, quàm intra pomum, vt ſimul & adſtrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum eſſet: nec tamen non etiam in pomo vtile eſſe diffiteri, vt molliore pomi ſubſtantia facilior in ima

*Lib. 2. c. 76. de cera.*

aditus

aditus atque tranſitus ceræ præberetur; eſſetque ipſi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, vt ſemel finiam, quum omnibus his ſumma cura adhibitis non tamen ſaneſceret æger, vt qui medendo ægreſceret, pertæſus malorum, malle ſe mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex ſententia proficientibus onerari. Itaque ſibi omnia licere putans, in libertatem ſeſe volẽs ac ſciens aſſerit, nec vllis ſe vult in poſterum medicinæ aut Medici legib. obligare, nec medico nec iatrolipta egere, ac veluti manumiſſus in omnẽ ſe licentiam dat. Cibaria omnis generis omnia, & quæ ſibi cupita eſſent apponi iubet, illis impensè veſcitur, caulibus, alliis, cępis, caſeo, piſcibus, frixis, elixis, aſſis, vt appetentia ferebat: nec in delectu ſolùm ciborum peccabat æger, ſed & in ordine, tempore, aſſumendi modo, & quantitate atque menſura. Ea tamen deprauata victus ratione vtens, ſanitati reſtituitur, vires demortuas recuperat, firmitatem aſſumit, & qui cadauer viuum erat, rediuiuus efficitur athleta, obducto inteſtinorum vlcere, firmata aluo, nec amplius fluxa: & dum ſe ruſticæ vitæ confert, cui aſſuetus in pago fuerat, integræ valetudini reſtituitur: vt veriſſimum id ſit quod initio diximus, euenire ſæpe, vt quos ratio non reſtituit, temeritas plerumque adiuuet.

## OBSERVATIO V.

*Ioannes Vitus cauſarum Patronus, vlcere veſicæ grauiſſimo affectus, & calculo in veſica, vnà cum ſæuiſſimis ſymptomatis, quum in vitæ diſcrimen eſſet*

perd

*perductus, moriturúſque ſperaretur: liberatur præter ſpem nutu Dei, multis adhibitis auxiliis: poſtea tamen relapſus, miſerè vitam ducit, calculo in veſica noxam inferente.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AEger hic temperamento calido & humido ſecundum naturam, humido tamen calidum ſuperante, calidi hepatis & renum: frigidi tamen tum ventriculi tum cerebri, parum ſui obſeruans, valetudinariæ artis præcepta negligens, affatim ſe obuiis quibuſque cibis implere ſolitus, caſeo & cerealibus plurimum vtens, vinoq; generoſo vſus, incauti prorſus & inordinati victus: multa congeſſit in venoſo genere cruda, lenta, viſcidáque, quæ tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exaſſata, atque in veſicam delapſa, tum etiam inibi incraſſata, tenuique abſumpto in tophi duritiem abeuntia, concreuerunt: vnde lapis in veſica genitus eſt. Nec lapis ſolùm in veſica cõcreuerat, ſed & vlcus quoq; eodem loci ingeneratum fuerat: calculo, inquam, ruditate & aſperitate ſua veſicę vrinarię tunicam exedente. Vtriuſque verò pathematis ſigna ſuberant euidentiſſima, ex quibus non coniectura ſolùm artificioſa veritati propinqua certum erat de iis affectibus proferre iudicium, ſed certa methodo tum de affectibus prædictis, tum de ſede affectis ſententiam ferre licebat. Vt enim in morbis ſedes affectas noſcamus (quod in curatione, au-
*Lib.1.de lo.aff.* ctore Galeno, primas partes tenere creditur) quęnam actionum lęſa in corpore ſit inueſtigare primùm oportet: qua inuenta, facilè quænam pars

prim

primario affectu læſa ſit ſcire in promptu erit: quum fieri prorſus nequeat vt cuiuſpiam partis actio læſa ſit, illæſa manente quæ ipſam efficit parte,vt docta Galeni ſententia eſt. Itaque quum *Lib.I.de lo.aff.* in hoc ægro vrinæ excernendæ actio lęſa eſſet,vt in quo vrina & ęgrè,& crebrò,& ſummo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolorque in perinęo ac grauitas multa cum ponderis perceptione appareret,vrinęque continendę actio ad veſicam pertineat: arguere neceſſarium fuit,partem eam vno aliquo affectu præter naturam teneri:quúmque & lapidis & vlceris certiſſimæ ſeſe notæ offerrent, (quæ paulò poſt dicturi ſumus) coniecimus, nec vana coniectura, & calculum & vlcus in veſica ſubeſſe: quod & rei euentus certa experientia clarum fecit. Vt autem de re tota certiores fieri poſſemus,pathognomica & propria ſigna attentius contemplari in animum induximus, quòd ſine his nequicquam de affectu quopiam iudicium ferre poſſimus. Erant autem huiuſmodi ſigna atque ſymptomata,ex quibus affectus præſatos deprehendimus.Sunt autem notæ quædam affectibus propriæ, quædam verò partes affectas indicant:fieriq; etiam interdum poteſt vt ex vno indicio ſimul & locus& diſpoſitio deprehendantur. Locorum affectorum, vt Gal.ait,& ab actione læſa, & excrementis & poſitu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus ſumuntur notæ: ſicuti affectuum, ab excrementorum ſpecie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehēdimus & veſicam vrinariam in hoc ægro affici, & affectus modum

*Lib.I.de lo.aff. & lib.2.c.3.*

qua

qualiſnam eſſet, nempe calculus vnà cum vlcere.

*Lapidis notæ.*

Lapidem indicabant pondus & grauitas in regione veſicę percepta. ſiquidem inter genitalia & podicem ponderis aggrauantis, quâ fundus veſicæ eſt, ſenſus percipiebatur. Vrina aquæ ſimilis per initia, in qua ſabuloſa multa ſuberant: poſtea verò confuſæ, craſſæ, purulentæ, graueolentes prodire cœperunt, ob pus multum in his contentum,

*Libr. 6. de loc. affect. c. 4. Fen 19. 3.*

ſubſtantis vlceris efficax ſignum: (ſiquid Galeno & Auic. creditur) dolor inter meiendum grauis & acerbus, mictio crebra & guttatim facta, conatus & compreſſio multa, inſtar eorum qui tineſmum patiuntur: pudendi attrectatio & ſcalptus, cum eiuſdem erectione: (erat enim intentus penis) quibus ſi anteactæ vitę rationem creando calculo aptam adiũgas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egreſſio in vrina cum fœtore multo, acrimonia in imo perinæi percepta, aſſiduus dolor crucians, ſanguis cum vrina per interualla emiſſus, cortices laminarũ inſtar, ac furfuracea multa in vrinis conſiſtentia: quæ quum adſunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vreteris, veſicáve ſubeſſe exiſtimare oportet. In hoc autem laborante locus ipſe affectam veſicam planè demonſtrabat. His ſignis atque ſymptomatis & huius laborantis affectus & ſedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nunc eſt nobis ſymptomatum reddenda ratio, vt tandem ad curationem veniamus. Doloris porrò cauſa intemperies ingens partis affectæ, ſolutaq; vnitas erat: hæ namque præcipuæ doloris cauſæ Galeno ſtatuuntur. ſiquidem quum à lapide conſiſten

*Lib. 2. de lo. af. c. 1. & in arte med. c. 80.*

ſiſtente humorumque copia veſica ſubitam reciperet alterationem, lapiſque aſperitate ſua & duritie vnitatem ſolueret, cōſequi neceſſarium fuit vt ingens inde crearetur dolor. Crebræ verò mictionis & ſtranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quæ vrinæ purulentæ acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quum enim ab intemperie veſica fit imbecillior, tum propria ipſius actio, auctore Galeno, læditur, quæ *Lib.6.de lo.af.* eſt vrinę excretio, ad quam animal excitari ſolet, *c.4.* quum vel à multitudine contentę in ipſa materię veſica grauatur, vel à mordacitate conuellitur. (hęc namque ipſiſſima Galeni verba ſunt) Itaque *Vbi ſuprà im-* quum aſſiduè à puris plurimi intrò contenti acri- *mediatè.* monia quaſi conuelleretur veſica, nec noxam eam ſuſtinere poſſet, eo quo premebatur exonerari cupiens, ad crebram vrinę expulſionem mouebatur: quæ profectò cum cruciatu maximo atque dolore ingenti emittebatur, nimirum acri, mordaci & abundè calido exiſtente humore, qui tranſitu per neruoſa & magno ſenſu prædita loca, magnum item inferebat dolorem. Cur autem inter meiendum & plurimum premeretur, & tineſmum quaſi quendam pateretur, in promptu cauſa eſt, quòd à lapide in imo veſicæ conſiſtente inteſtinum rectum item comprimebatur. ſupra namq; rectum inteſtinum ſita veſica eſt, vt experientia docet, & Anatomicorum omnium concors ſententia. Nimirum igitur ſi à calculi grauitate cōpreſſum rectum inteſtinum meiendo tineſmum inferret. Pudendi verò attrectatio & ſcalptus, partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innaſcitur

tur prouenire ſolet. Eam namque partem quę dolore infeſtatur attrectare blando motu ſolemus ad lenimen doloris, vel quod attrectatione blanda, portio rei noxiæ diſcutiatur, vt in frictione & ſcalptu euenit, vnde minus dolent ægrotantes: qua ratione fieri videmus, vt manu ad partem dolentem admota, & ibi aliquandiu retenta, dolor remittatur: vt millies in pleriſque dolore tentatis experti ſumus. calor namque manus affectam partem attrectantis diſcuſſorium quid habet. Erigitur porrò coles eo in affectu, ob ſpiritum flatuoſum multum neruo cauo impactum, & ab humore incaleſcente ſublatum, qui erectionem facit. Vrinæ verò tenues quæ apparere per initia in hoc affectu ſolent, humorum in vaſis cruditatem demonſtrant: ex quibus craſſeſcentibus, & à calore nimio exaſſatis gigni calculi ſolent, vt & Galeni, & Pauli, atque Auic. ſententia eſt. Purulentæ autem tum prodeunt vrinę & graueolẽtes, quum in veſica puris copia ſubeſt, cuius pars cum vrinis emittitur: idq; non ſine cruciatu, ob humoris à calore putredinali conceptam acrimoniam, quæ dolorem grauem atq; moleſtum parit. Corticum & ſediminis furfuracei cum laminis in lotio apparentium, cauſa erat exeſio veſicæ ab humore acri illius ſubſtantiam erodente, tum & à lapide, aſperitate ſua idipſum efficiente. Itaq; quum exeſionis tot eſſent cauſę, quid mirũ ſi cortices, ſquamę, furfures in vrina apparerent? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro cõſpiciebantur cauſas: nũc curationis modum quo vſi ſumus referamus.

*Galen. lib. 1. de loc. af. & lib. de renum affectorum dignot. & remedio. Paul. li. 3. c. 45 Auic. fen 18. et 19. 3.*

CVRATIO.

Primùm omnium, quoniam ſalubrem victus ration

tionem in morbis curandis præcipuam curationis partem eſſe nouimus, dicente Galeno, non in ſanis ſolùm prauum victum ægrotandi adferre occaſionem, verumetiam multo magis in laborãtibus, ex erroribus in victu admiſſis grauiores fieri morbos: & ſit inter curationis inſtrumenta opportunus victus, nobiliſſimum ac maximè neceſſarium inſtrumentum, vt idemmet Gal. lib. experimentorum affirmauit: hanc commodè ſalubriterq; inſtituendã in hoc ægro in primis duximus. Itaque in optimo ac moderato cubiculi aëre, aliquatenus ad ſiccũ inclinante, ęgrum verſari iuſſimus, ab omni vẽtorum impetu, Boreæ præſertim, ęgrum arcentes. ſiquidem Aquilonij flatus veſicę affectibus noxij deprehẽduntur, vel Auic. ſententia. Ab implentibus cibis & obſtructionem parientibus, viſcidóſque ac craſſos humores gignentibus temperandum omnino iuſſimus, nempe à cerealibus, frumẽtaceis, leguminibus, lacticiniis, caſeo, piſcibus, niſi ſaxatilibus: ab acribus quoq; eduliis abſtinere conſuluimus, tum & ab vrinam cientibus, ne maior humorum copia ad veſicam detruderetur, noxam immedicabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorum acrimoniam ſalſedinémque temperantibus vti iubebamus, nempe paruarum pullarum cohortalium pinguiore iuſculo (pinguia namque in veſicæ & renum vlceribus humorum acrimoniam probè ret[illegible]dunt, & exulceratam partem læuigant) in quo maluæ turiones ferè ſemper inquoquerentur. Veſicæ namque mirè vtilis malua eſt, nedum folio ſed & ſemine, vti apud Dioſcorid. eſt videre.

*Lib. 2. de diffe. feb. c. vlt.*

*Fen 19. 3. trac. 1. c. 2.*

*Lib. 2. cap. 3. de malua, ex Matthiolo.*

Non

Nonnunquam verò cichorij domeſtici latifolij & hortẽſis (vulgò ſcariolam vocant) folia, interdum etiam portulacæ indebam. ea namque, ſi Dioſco. creditur, veſicæ doloribus auxilio eſt, fluxiones mulcet, renes & veſicam adiuuat, etiamſi eroſionem ſentiant. Cucumeris quoque ſatiui ſemina ſuo tempore iuſculis imponi iubebam, quòd (auctore Dioſc.) veſicæ exulcerationib. ſubueniant. Cremore ptiſſanæ, ex amygdalino lacte excepto, tum & furfurum colatura (quam muliercularum vulgus *du Reſſedat* nuncupant) vti eum ſæpe iuſſi. vim namque deterſoriam habet, dolores lenit, ventrem emollit, & thoracis, renum, ac veſicę affectibus perquàm idonea eſt: vti ſępe à me non in hoc ſolùm, ſed & in multis aliis experimento probatũ fuit. Butyro recenti multo ex ſaccharo temperato vti hominem ſuadebam, quo profecto mirificè iuuabatur. Vinum delegerã colore quidem fuluum, ſubſtantia ac viribus lene, non acutũ nec potens vinoſúmve. Decumbere ægrum ſtrato potius duriore quàm molliore, & ſtragulis laneis potius quàm plumeis, ne magis renes incaleſcerent, iubebam: & ne reſupinus cubaret vetabam. Quieti vt ſe totum daret ſuadebam: motus namq; calculoſis, & in veſica vlcus patientib. valde nocet, vt & ratio & quotidiana experientia monſtrat. Ab omnibus animi perturbationibus, ira præſertim atq; mœrore, abſtinendum omnino conſului. Hácque inſtituta victus ratione, ad curationis reliquum per medicatas potiones & externa præſidia ſic proceſſi. Quoniam verò in renum & veſicę affectibus clyſteres plurimum proſunt, vt Auic. ſenten

*Lib.2.c.117.* *Lib.2.c.128.* Fen 4.1.c.17.

ſententia eſt,his vti ęgrum plurimum iuſſi.Erant autem partim emollientes ac deterſorij, partim flatuum diſcuſſorij & dolorum ſedantes.℞.Maluæ,biſmaluæ,parietarię(detergendi namque vim efficacem habet,auctore Galen.) blitis,mercuria- *lib.6.de ſimpl. facult.* lis & acanthi, cuiuſque M.j. ſeminum melonum cum corticibus contuſorum (ſic enim magis detergunt)℥.j.ſeminum maluæ,althææ,& cucumeris ſatiui,cuiuſque ℥.ß.florum chamæmeli & meliloti,cuiuſque P.j.furfuris macri,hordei cum cortice,ſingulorum P.j. fiat omnium decoctio ad ℔. j.& coletur:in colatura diſſolue catholici ℥.j. caſſiæ cum melle ʒ.vj.mellis & olei violacei,ana ℥.ij. ſacchari rubei ℥.j. Fiat clyſter,quo ſæpe vti ægrũ iubebam. Medicamentis ſoluentibus delectu,at- *nota* trahentibus,&materiam ad ſedes affectas detrudentibus non ſum vſus, quòd in renum & veſicæ affectibus id prohibitum ſit. experimento namq; compertum eſt à medicamentorum delectu ſoluentium vſu grauiter affici qui vel calculo vel veſicæ vlceribus laborant. Itaque clementioribus tantùm & lenientibus vti conſultius viſum eſt:

*Opiata optima*

℞. Carnium prunorum dulcium in aqua hordei decoctorum, pulpæ ſebeſten, floris caſſiæ fiſtularis cribro ſetaceo tranſmiſſæ, ana ℥.j.ß. tamarindorum electorum in aqua violarum præinfuſorum, & cribro ſetaceo tranſmiſſorum ʒ. vj. terebinthinæ Venetæ cum aqua hordei lotæ ℥.ij.pulueris glycyrrhizæ ℥.ß.aniſi ℈.iiij.medullæ carthami ℥. j. Miſce cum ſyrupo roſato infuſionis roſarum,& ſyrupo violaceo:fiat in modum opiatæ,de qua capiat ℥. j.ß. cum decocto hordei,glycyrrhi-

zæ, ſeminum melonum & cucumeris & florum cordialium. Hac vtebatur bis terve in menſe ad alui ſubductionem, à cuius vſu impensè iuuabatur. Syrupis alterantibus& decoctis ſumus identidem commodè vſi, nempe ſyrupo violaceo, melle roſato colato, ſyrupo ex glycyrrhiza, ſyrupo de portulaca, ad ardorem vrinæ compeſcendum, ex decocto betonicæ, portulacę, maluæ, mercurialis, & capillorum veneris, adiectis ſeminibus maluę, melonum, cucumeris ſatiui, & papaueris albi, floribúſque communibus, exceptis. Dabámq; ex certis dierum interuallis vel caſſiæ bolum, ex ſaccharo cando & puluere glycyrrhizæ exceptum, vel gummi abietis vnciæ dimidium, ex ſaccharo item apparatum. Ad vlcus veſicæ vrinæque ardorem compeſcendum, hac quæ ſequitur ſum opiata magno ægri leuamento vſus : ℞. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminum maluæ, ſeminum cydoniorum, portulacæ, bombacis, granorum alkekengi, gummi Arabici, tragacanthi, glycyrrhizæ, ana ʒ.iij. ſeminum papaueris albi, & myrtillorum, ana ʒ.ij. pinearum mundatarum, amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua roſarum infuſarum, ſacchari candi, penidiorum, ana ℥.ß. foliorum caudæ equinæ, cornu cerui vſti, corticum interiorum caſtanearum, ana ʒ.ij. Cum ſyrupo capillorum fiat in modum opiatæ, de qua ad ℥.j. ie[illegible] ſtomacho ſumere iubebam ſemel tertio quoque die. [illegible] ab hac ſentiebat. Diutius autem his remediis eſt vſus, quòd diuturnus ac contumax eſſet morbus. Iniectionib. quoque ad doloris ſedationem & vrinæ acrimoniam

retund

retundēdam ſum fœliciter vſus: interdum ſerum lactis ad deterſionem cum pauco melle iniici per rectum ſyphonē oblongum iubens: nonnunquam verò lac cum ſaccharo, aliâs hordei decoctū cum hippuri, vt partim detergeretur vlcus, partim exſiccaretur, per ęneam fiſtulam iniici pręcipiebam, adiectis paſtillis halicacabi cum opio, vbi ſedandi doloris ſcopus propoſitus erat: mucaginémq; tragacanthi, & ſeminum cydoniorum ex aqua roſacea exceptorum admiſcebam. Tum verò vnctionibus congruis perinæum lumbóſque fouebam vnguento albo Galeni, vnguento roſaceo Meſuei, ceratóque ſantalino, adiecta mucagine ſeminum cydoniorum, tragacanthi & maluæ: & ad ventriculum roborandum, electuario Diarrhodωn vocato, & aromatico roſato, cum momento coralli rubei loti & raſura eboris, cortice citri condito, vti ægrum iuſſi. His remediis alleuari quidem æger miris quibus torquebatur cruciatibus aliquamdiu viſus eſt. Verùm quum & calculus ſubeſſet, qui aſperitate ſua veſicam vellicans vlcus creabat, & æger parum ſui obſeruans, ordinatum victum non ſeruaret: poſt menſes ſex relapſus tametſi mitius quàm antea affectus) in eundem morbum eſt: viuítque infœlix ac miſer. ſiquidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam poſſe, non prius ſublato calculo, ſperandum minimè eſt: ſubtrahi verò nonniſi ſectione poteſt, vt rectè à Gal. in arte medic. dictum eſt. Deus autem Opt. Max. ægro ſalutem clemētia ſua largiri dignetur. Hic verò ſe tandem empyrico cuidam committens, qui acutiſſimis iniectis,

& febrem & acerbos dolores excitauit, intra triduum infœliciter mortuus eſt.

---

## OBSERVATIO VI.

*Nobilis Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria Patritij Arelatenſis generoſa vxor, phthiſi ad ſanguinis reiectionem ſubſecuta, pulmonibúſque vlcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingentique labore integrè ſanata, è mortis faucibus erepta reſtituitur.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Hippocrates medicorũ ſcientiſſimus morbos quoſdam è ſemine genitali prouenire, quòd ſimilem inferat in fœtu morboſam qualitatem, quam ipſum à parentibus emiſſum præ ſe tulerit, libris de genitura, de pueri natura, & lib. de aëre, aquis & locis, conſtantiſſimè affirmauit: eò fieri ipſe ait, vt à ſanis parentibus ſanum, à morbidis morboſum ſemen prodeat, ꝙ ab omnibus corporis membris genitale procedat ſemen. Quamobrem conſequi neceſſarium eſt, vt à morboſis parentum partibus morboſum prodeat ſemen. quæ cauſa eſt (vt ipſe dixit) cur cæſij cæſios, diſtorti diſtortos generent. Vnde Auicen. Sunt, inquit, morborum quidam qui in ſemine hereditantur, vt leuce, quam Albaras album ipſe vocat, manantia vlcera, podagra, phthiſis, elephas. Hæc eò à me in præſens dicta ſunt, vt morbi in h[illegible]æſtanti muliere originem adferre poſſem, quæ qu[illegible]pari a[illegible]os ex anteceſſoribus ſuæ ſtirpis plurimos habuiſſet, alterúmque parentem, cui omnino ſimilis ipſa figura & corporis ſtructura euaſerat, phthiſi correptum habuiſſet

*Fen 2. pri. doc. 2. c. 18.*

ſet: mirum profectò non fuit ex vitiato parentum ſemine filiam labem hanc contraxiſſe. Eſt enim phthiſis non minus contagioſus, quàm ex ſemine profluens morbus, vt non in hac ſolùm, ſed in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monſpelij, quum adhuc iuuenis medicinæ darem operam, Franciſcum Fortianum, diuitem hominem honoratúmque ciuem, multa familia onuſtum, phthiſicum multos annos miſeram vitam duxiſſe: tandémque eo morbo vita functum, ſex illi ſuccedentes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidiſſe, eodémque mortis genere quo pater deceſſiſſe. Annon prauam in ſemine & morbidam excretionem, qualitatémve occultam aliquam tabificam ſemen inficientem, quæ in poſteros ſimilem labem intulerit, adfuiſſe meritò credendum eſt? Sic eſt profectò: parentum vitia in filios vi ſeminis genitalis deriuari videmus: nec vitia ſolùm, ſed & notas occultiores, ſi quæ in membris quibuſdam inſint, quin & parentũ geſtus, motus, formam ferè ſemper filij referunt: tanta eſt in genitura vis atque poteſtas. Hæc itaque generoſa mulier nobili viro nupta, quum annum ætatis circiter decimumoctauum attigiſſet, formáque patrem referret, ſcapulis alatis, longo collo, anguſto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, derepente abſque cauſa aliqua externa, quæ morbo [illegible] erit, in ſanguinis ex ore reiectationem copioſam cum valida tuſſi incidit. Erat autem ſanguis tenuis, floridus, ſpumoſus, abſq; dolore, copioſè tamen, ore reiectus: acrimonia ſat multa in faucibus aſ-

t 3 pera

peráque arteria percepta, ob bilioſi ſanguinis ad
eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde
quum & caliditate ſat multa, & acrimonia ſan-
guis emanans præditus eſſet, nimirum ſi parem di
ſpoſitionem iis partibus inferret ad quas impetu
ferebatur: præſertim ꝙ ruptum in pulmone vas
eſſet, vnde ſanguis caleſcens & impetu latus ad
*è pulmonib. reiecti ſanguinis notæ.* os per tracheam arteriam ferebatur. E' pulmoni-
bus autem manaſſe, qui reiiciebatur ſanguis, &
ſcreandi modus, & ſanguinis ſubſtantia atque co-
lor plenè indicabant: ſiquidem & citra dolorem
vllum in thoracis partibus perceptum educeba-
tur, & confertim atque cum tuſſi valida. erat au-
tem ſanguis ſubſtãtia tenuis, colore floridus, ſpu-
moſus, calens, qualem, quum reiicitur è pulmoni-
*Lib. 5. aph. 13.* bus, prodire Hippocr. affirmauit: Quicunque, in-
quit, ſpumoſum ſanguinem expuunt, his è pulmo
ne eductio fit. Quem locum enarrans Gal. ſangui-
nis ſpumoſi expuitione, carnoſam pulmonum ſub
ſtantiam vlceribus eſſe affectam indicari ait: præ-
ſertim ſi & plurimus, & bene coloratus, & citra
dolorem excernatur. Affecti namque pulmonis
*Paul. lib. 3. c. 31* indicia eſſe hęc, teſtatur eô loci Gal. quod & Paul.
*Auic. fen 10. 3 tract. 3. c. 5.* & Auic. comprobarunt. Ad hanc igitur ęgram vo
catus, quum de ſingulis, pro ſolẽni meo more, in-
terrogarem, (quod ad morbi cognitionẽ efficien-
*Libr. 4. de ra[illegible] vict. acut. 51.* dũ Hip. iuſſit) quæſiui num ex alto cecidiſſet, num
clamore valido vocem intendiſſet, num quid in
pectus graue incubuiſſet. Quæ quum omnia abeſ-
ſe intellexiſſem, ſcreatus modum ſanguinisq́; co-
piam atque colorem fuiſſem intuitus, è pulmoni-
bus manare ſanguinem iudicaui, rupto vtique in
pulm

pulmone vaſe aliquo amplo. Nec mea me opinio falſum habuit: ſiquidem & multa ſanguinis conſertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hiſce namq; ſignis id deprehendi auctores medicinæ omnes teſtantur. Ruptionis porrò vaſis cauſa fuit, tum venarum in hac ęgrotante raritas (vaſa namq; tenuia, rara, imbecilliáque ægra hęc omnia habebat, vt erat ipſa reliquo corpore tenui ac raro, vt habitum eum à primordiis generationis à parentibus nacta erat) tum etiam natiua quædã ad rupturam pronitas, & vitium ſimile à parentum ſemine in fœtu illatum. vnde in eundẽ affectum filia incidit in quem pater inciderat, morboſa qualitate in ſemine impacta, vnde morboſus quoq; fuit genitus fœtus. Atque ea ratio eſt cur phthiſicus phthiſicum, podagricus podagricum generet, vt ſuprà de Hipp. mente dictum à nobis eſt. Erat itaq; hic affectus in noſtra ægrotante, nempe vlcus pulmonis diſrupto vaſe, ad quod vlcus & puris ſputum & tabes conſecuta ordine ſunt, vt eſt Hip. mens. A ſanguinis ſputo, puris ſputum: à puris ſputo phthiſis. *Lib. 7. aph. 15. 16.* Erat autem vaſis ruptio per ἀναστόμωσιν magis quàm per διάβρωσιν, nempe à copia ſanguinis & acrimonia adaperto vaſe, non eroſo. Quum enim ab eroſione ruptura fit, grãde tum periculum imminet, nec curari niſi ſummo negotio huiuſmodi vlcera queunt. Affectui huic febris comes erat, [illegible] internarum partium graues affectus ſubſequi ſolet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, ſitis, inappetẽtia ægrum vexabant, tum & valida tuſſis, qua exagitatus ſanguis, & adaperto

vaſe in pulmone per os erumpebat. Extenuatio adhæc temporis lapſu & virium deiectio conſecuta ſunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant ſymptomata, quorum eſt à nobis, antequam curatiuam methodum ſubtexamus, reddenda ratio. Quòd ad ſanguinis ſputum, puris ſputum ſuper- *Lib.7.aphoriſ. com.15.* uenerit, id, auctore Galeno, malignum fuiſſe ſanguinis ſputum, & è pulmone procedere indicabat. neque enim ad omnem ſanguinis ex ore reiectationem purulentum ſubſequi ſputum eſt omnino neceſſe. A puris autem ſputo, phthiſis, hoc eſt, vt *Lib.7. aphoriſ. com.16.* interpretatur Galenus, totius corporis cum febre parua extenuatio, conſequi vtplurimum ſolet, q̃ ali deſinat corpus, & in dies emacietur, vnde contabeſcere ipſum ſit neceſſe. eſt enim tabes, aucto- *Lib.de tabe.* re Galeno, viuentis corporis ex ſiccitate conſumptio. Quamobrem quum & à febri & ab vlcere, à tuſſi, vigiliis, inedia, atq; ſanguinis excreatu ſiccari hoc malo affectos in dies contingat, quid mirum ſi contabeſcant? Febris autem, quæ huius morbi ſymptoma & caſus eſſe ſolet, ob id oritur, quòd à ſanguine feruidiore & acuto inflammari cor ſoleat, hoc eſt incendi, ita vt febrem creet: maximè quum exulcerato pulmone non ſat perfrigerari cor poſſit. exulcerati namque pulmones haudquaquam liberè cordi ſuppeditare aërem refrigerij cordis materiam poſſunt. Vnde calefacto [illegible]de incendi febrem eſt omnino neceſſe, quum, *Fen 1.4.c.1.* defini[illegible]a, ſit febris calor extraneus accenſus in corde, procedens ab eo, mediantibus ſpiritu & ſanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu cauſa fuit. *Spi-*

rand

randi difficultas à pulmonum læſione prouenie-
bat. eſt enim pulmo reſpirationis organum, ita
aſſerente Galeno.Quãobrem quum fieri nequeat *Libr. 6. de vſu*
vt cuiuſpiam partis actio lædatur, illæſa quæ ip- *part. c. 9.*
ſam efficit parte, (vt Galeni mens fuit) conclude- *Lib. I. de loc. af.*
re inde oportet, læſo reſpirationis inſtrumento,
lædi quoque & eius actionem oportere. quî enim
fieri poteſt vt exulcerato pulmone reſpirandi a-
ctio non vitietur, ſoluta vtique vnitate partis at-
que etiam intemperata? Vigilia porrò ad tuſſim
validam & crebram, tum ad ſiccitatem neceſſa-
riò ſequebatur: vtrumque enim vigilias inducere
ſolet, vt concors eſt medicorum omnium ſenten-
tia. Sitim qua premebatur ægra, & à caloris copia,
nempe febri, & ab humoris inopia, ſiccitate vti-
que immodica, ortum habuiſſe nemo inficiari po
terit. eæ enim ambæ ſitis cauſæ à Galeno ſtatuun *lib. I. de ſympt.*
tur. Inappetentia ob ſuctionis defectum, & ven- *facul. c. 30.*
triculi ad pulmonem affectum conſenſum, oriri
videbatur. conſpirabile enim eſt vniuerſum cor-
pus, vt dixit Hippocrates: & vno membrorum lę- *Lib. de alim. c.*
ſo, facilè reliqua in conſenſum & participatum *libr. 6. Epid.*
trahuntur. Valida tuſſis ad ſanguinis confluentis *ſect. 6.*
motum è pulmonibus ſequebatur. eſt enim tuſſis,
definiente Galeno, vehementiſſima efflatio, qua *lib. 5. de ſympt.*
plurimus ſpiritus foras erumpens, impetu ſuo ex- *cau. c. 3.*
trahit exploditque ea quæ in thorace pulmoni-
búſve hæſerunt. Extenuationem autem & virium
deiectionem ad hæc temporis tractus ſecuta
eſſe quis miretur? Extenuatio enim defectum ci-
bi, virium autem defectio ad extenuationem con
ſequi ſolet. Quamobrem quum & anorexia valida

labor

laboraret ægra, nec niſi cibum modicè caperet, & vigiliis & tuſſi valida premeretur, annon à tot cauſis extenuare potentibus attenuationem corporis inſecutam eſſe confiteri oportebit? Extenuationem autem virium defectio comitatur, quòd in extenuatis & exiguus ſanguis & ſpiritus pauci, & debilis calor omnino inſint, quorum merito deficere vires conſequens eſt. virium namque robur in ſpirituum, ſanguinis, & caloris natiui copia ſitum eſt, vt pluribus in locis voluit Gal. Redditis iam ſymptomatum in hac ægra cauſis, curationem ſubtexamus. Curationis modus hic fuit:

*Lib.9.meth.et lib.11.*

CVRATIO.

Vbi primùm accerſitus reiecti ſanguinis copiam colorémque annotaui, & ex pulmonibus manare certum habui, mox celeri manu ſuccurrendū putaui, priuſquam cruentum adhuc vulnus phlegmonem excitaret. nam vbi ea ſemel inuaſerit, exigua ſpes eſt eius poſtea glutinandi: etſi in longius trahere tempus poſſit, vt Galen. mens lib. v. meth. med. fuit. Itaque pręmiſſo leni & mollitiuo clyſteri, mox ſanguinem detrahi iubeo non confertim nec ſemel, ſed per vices. ſic enim, auctore Galeno, melius ſanguis auertitur. Itaque primùm è media dextri brachij vena ſanguinis ℥. iij. detraho, poſt tres horas iterum ℥. iiij. demo, in craſtinum verò ℥. rurſus v. aufero: quoad mihi ſanguis ſiſti nec amplius fluere viſus eſt. Silentium omnifariam triduum totum impero, vt ne verbum quidem proferret, ſed quæ vellet nutu deſignaret: (ſic enim Gal. præcipit) ne magno vteretur reſpiratu inhibeo, & vt ne reſupina cubaret, ſed veluti ſedens puluinari elato, quò facilius reſpiratio procederet

*Vbi ſuprà.*

*lib.5.met.med.*

ret, conſulo: poſca diluta & tepida colluere os, vt ſi quis in viſcere thrombus latitaret, reſolutus expueretur, quod poſca facere ſolet. Vinculis & frictione extremorum ad reuulſionem ſum cōmodè vſus, brachiorum & crurum. In perpetua quiete locoq; obſcuro manere ægram iuſſi, & vt ne minimùm corpus exagitaret prohibui. Adſtringentes potiones, & glutinandi vaſis vim habētes dedi, & forinſecus ad pectus vnctiones glutinātes & modicè adſtringentes admoui: victū tenuem, ſed qui viribus ſufficeret, & refrigerandi atque compeſcendi ſanguinis vim haberet, pręſcripſi. Poſteà verò quum à ſanguinis ſputo puris ſputum ſequeretur, ad detergentia & mundificantia pulmones, demum ad ſiccantia & glutinantia vlcus me conuerti, quoad ægræ ſanitas fuit integrè reſtituta. Horū omnium hic fuit modus. Clyſter emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, biſmaluæ, matrum violarum, bliti, ana M. j. prunorum paria v. caricarum pinguium num. xij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. j. ſeminum aniſi & marathri (ob flatus plurimos quibus ęgra abundabat) ana ʒ. j. hordei cum cortice, furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. in colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſię cum ſaccharo ʒ. v. olei violacei ℥. iij. ſacchari rubri ℥. j. fiat clyſter. Ad ſanguinem ſiſtendum hac ſum vſus potione: ℞. Lapidis æmatitis ſubtiliſſimè triti, & cū aqua plantaginis loti ʒ. j. [illegible] rubri ſimiliter puluerati [illegible], boli Armenij præparati, ana ʒ. iiij. terrę ſigillatę (illam enim, etſi caremus quæ germana ſit, contingit tamen quoſdā è proceribus habere, & tum amicorum ope illius copia

[illegible]io ſanguinem ſiſtens.

copia ægræ facta eſt, & in hoc caſu præſtantiſſima eſt) ʒ.j. ß. pulueris diaireωs ſimplicis (cum adſtringentibus enim pectoralia quędam miſceri debent, quò eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) ʒ.j. Miſce: fiat omnium puluis tenuiſſimus. dabam ʒ.j. ß. pro vice ex aqua hordei, decoctionis plantaginis & centinodiæ. Sum etiam interdum trochiſcis è karabe fœliciter vſus. Vnctio ad pectus: ℞. Olei roſati myrtini & violati, ana ℥.ij. gummi draganthi, amyli, ana ℥.j. axungiæ hirci ℥.j. ceræ albæ quantum ſat eſt. Fiat linimentum: adde mannæ thuris ℈.iiij. croci ℈.ij. vngatur regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad ſanguinis feruorem compeſcendum, ad bilim ſanguini intermiſtam vacuandam, & à ſupernis reuellēdum, potionem hanc: ℞. Corticum myrobalanorum citrinorum ʒ.ij. ß. iuiubarum, ſebeſten, ana ℥.ß. ſeminis plantaginis ʒ. ß. trium florum cordialium in fine decoctionis poſitorum, florum roſarum rubearum, ana P.j. fiat omnium decoctio ad ℥.iiij. & coletur: colaturæ adde rhabarbari electi cum toto ſubtiliſſimè puluerati (ſic enim magis quàm dilutum adſtringit, & in reiectione ſanguinis plus conuenit) ʒ.j. ß. ſyrupi roſati de roſis ſiccis ℥.ij. ſyrupi roſati ſolutiui ℥.j. ß. Miſce: fiat potio breuis, quam propinari cum debito regimine iuſſi. Nec ſcammoniata medicamenta adiicere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne agitatis humoribus ſanguis erumpat, acrimonia medicamenti vas rumpente. Clementioribus enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus eſt omnino vtendum, vt myrobalanis, rhabarbaro,

fiſtula

fiſtulari caſſia, rore Syriaco, ſyrupo roſato ex infuſo roſarum ſine ſcammonio, nec ad fortiora tranſeundum, niſi in vehementer robuſtis & ruſticis, cenſeo. Cucurbitulas ſine ſcarificatu hypochondriis, dum manaret ſanguis, admoueri iuſſi, & confectione ſequenti ſanguinem compeſcui: ℞. Conſeruæ roſarum antiquæ, conſeruæ ſymphyti maioris, ana ℥.j. carnium cydoniorum ſaccharo conditarum ℥.j.ß. pulueris margaritarum electarum, coralli rubei, boli Armenici præparati, & lapidis æmatitis, ana ʒ.j. Miſce, & ex ſyrupo roſato, & de berberis fiat opiata, de qua ad ℥.j. ſumere mane iubebam. Cęterùm quum à ſanguinis ſputo plerumque puris ſputum ſubſequi ſoleat, ſanguine vtique in pulmonibus extra vaſa putrefacto, & à calore putredinali in pus verſo, efficitur vt phthiſis inde conſequatur, exulcerato ab acrimonia ſanguinis pulmone, vnde & puris ſputum, & totius corporis cõſumptio ſequitur: tumque partim cum leuiter adſtringentibus expectorantia & deterſoria prȩſcribere debemus. Id præſtant medicamenta quædam tum ſimplicia tum compoſita: vt ex ſimplicibus, ſymphyti radix, ex aqua mulſa epota, vt Dioſc. iubet, quod & ego in hac vtiliſſimum fuiſſe obſeruaui: item ficus ſiccas ex hyſſopo montano & ſaccharo cando, poſt leuem ad ignem ficuum cocturam, mirificè profuiſſe deprehendi. Confeci item ex betonicæ foliis ſiccis, melle electiſſimo exceptis, linctum, à quo mirum quantopere pectus à vitioſis &obutridis humoribus purgaretur. Cancros item fluuiatiles in iuſculis incoctos ſumere ſæpe iubebam: item

*Lib.4.c.9.ex Matthiolo.*

ptiſan

piſtacia & pineas nuces aqua priùs calente madefactas, & ſaccharo reſperſas, nonnunquam verò ex melle deuorare iubebam. Ex compoſitis verò hæc: ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua hordei lotæ ℥. iij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarum, & debitè in mortario marmoreo piſtatarum num. xij. medullæ carthami ℥. j. carnis paſſularum ſine arillis ℥. j. ß. pulueris glycyrrhizę ʒ. j. ß. radicis iridis Florentiæ ℈. ij. boli Armenij præparati ʒ. j. Ex ſyrupo capillorum & de hyſſopo fiat in modum opiatę, de qua bis in hebdomada ad ℥. dimidium ieiuno ventre ſumere iubebam. Item, ℞. Sacchari candi, penidiorum, ana ℥. ij. ſacchari electiſſimi ℥. iij. nucleorum pini mundatorum, & in aqua hordei calida præinfuſorum, & debitè piſtatorum ℥. j. pulueris diaireως ſimplicis ℈. iiij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥. j. Fiat in modum paſtæ regalis, qua vtatur inſtar linctus omni hora extra paſtum. Eclegma ſanum & expertum cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdum præſcripſi, ſed eo vſa non eſt ob ingratum ſaporem. Ad pectus vnguentum admoui, vt ſequitur: ℞. Vnguenti reſumptiui ℥. iij. butyri recentis non ſaliti ℥. ij. mucaginis tragacanthi ℥. j. croci, pulueris iridis Florentiæ, ana ℈. ij. Miſce cum oleo violato: fiat linimentum ad pectus, calidè deſuper ponẽdo pannum lineum duplicatum, & fumigatum thure & ſtyrace calamita. Ad expectorand[illegible] tamen e p[illegible]monibus potiones ſequentes np.di: ℞. Hydromellis ſimplicis recenter parati on.n melle electo ℔. j. ß. addendo paſſularum pi[illegible]guium exacinatarum ℥. j. caricarum pinguium

guium num.x.radicis iridis Florentię ʒ.j.Bulliant omnia ſimul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturę adde ſacchari candi,penidiorũ,ana ℥.iij. cinnamomi electi conquaſſati ʒ.ß.(roborat enim omnia membra aromaticitate ſua) fiat hydromel, de quo mane & ſero ſumere iubebã ℥. viij. vel ix. magna enim medicamenti copia dari debet, vt ad pulmones vis perueniat. Interdum ex agarico trochiſcato cum terebinthina, thure & maſtiche catapotia conficiebam, in introitu lecti ſumenda, à quib. alleuari ſe plurimũ ægra ſentiebat. Tandem verò probè priùs purgato corpore, ad lactis aſinini vſum perueni, & ad ſacchari roſacei crebram ſumptionem. Quibus remediis menſes ferè duos vſa, integræ ſanitati reſtituta eſt, pinguicula & nitida effecta, ſolidato vlcere: vnde iam x. totos annos à morbo reuocata, fœlix & fœcũda, ac multa prolè beata, ſaluberrimè degit, nutu & beneficio prępotentis Dei, qui quorũ vult miſeretur, ſanans omnium languores: qui ſit benedictus in ſecula.

---

## OBSERVATIO VII.

*Nobilis Catharina Martina, acceſſione comitiali vitio ventriculi derepente ſuborta, eáque grauiſſima, vt caſus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præſertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIra profectò habere debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, vbi robur nacta eſt, efficiat. non enim ſuccumbit, ſed validè aduerſus vim morbi inſurgens, quod moleſtat

leſtat foras pellere nititur. Eò fit, vt in comitialis acceſſione miro ſuccuſſu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impactum eſt noxam adferens excutiatur. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitialis, conuulſio ſit omnium corporis partium, quæ perpetua non ſit, ſed quæ ex temporum interuallis recurrat, mentis ac ſenſuum oblæſione comitantibus: atque in cerebro, ceu ſede affecta, conſiſtat, impediente humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus poſſit exire: efficitur profectò, vt magno conatu neruorum principium concutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatum, noxam adfert. Qui verò comitiali acceſſione prehenduntur, eos toto corpore conuelli, præſertim ſecundum extrema, videas, ſenſuum externorum functionibus deſtitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur, toruùm aſpiciant: conuulſis vtique oculis, diſtorto ore, ob partium ad faciem attinentium conuulſionem, ſuntque cum ſtertore ſpiritum reddentes. neque enim citra ſtertorem reſpirare poſſunt, quòd aëri per anguſta tum & inæqualia loca pituita referta tranſitus ſit: nempe trachea arteria craſſo humore ſecundum laryngem impleta, vnde ſtertentem reddi ſonum neceſſe eſt, præſertim ſi effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & anguſtum [illegible] ſpatium per quod ſpiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multúſque ſpiritus illi admiſtus, & foras per expirationem emiſſus, agitatum in humore

*Lib. 3. de loc. affect. c. 5.*

more illo efficiat, (adiuuante natiuo calore, qui facultatum omnium vehiculum, quæ noxia ſunt depellere ſolet) efficitur, vt inter reſpirãdum ſtertens ſonus appareat: qui quò maior fuerit acceſſionis impetus, & humoris obſtruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Gale. dixit, ſtertorem fortis apoplexię indicium eſſe: ſic ad epilepſiam tranſlata ſignificatione, dicere meritò poſſumus, ſtertorem magnam & fortem indicare comitialis morbi vim, per quam reſpirationis functio impediatur. Vnde ſtertorem naſci neceſſarium quidẽ eſt. Stertor enim (qui nihil aliud prorſus eſt, quàm ſonans ſpiritus foras emiſſus, & in aſpera arteria perceptus) à duabus potiſſimum cauſis prouenire intelligitur: vel ab intercluſa impeditaq; reſpiratione, humore craſſo ſpiritus tranſitum impediente, vaporéve plurimo caliginoſo, vt in iis qui à fumo præfocantur eſt videre: quo morbi genere periiſſe Plinium Veronenſem Plinius Nepos teſtatur: (eum enim dum ad Veſuuij montis portentoſam nubem flãmantem ſpectandam acceſſiſſet, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, multo cum ſtertore vix præ meatus anguſtia ſpiritum ducentem, animam efflaſſe ſcribit) vel tandem à nimia aſperę arterię ſiccitate & corrugatione cum virium imbecillitate ſumma, ſtertor prouenit, vt in his qui morti proximi ſunt, & in lethalibus peripneumoniis, aut pleuritidibus ſpectare licet: in quibus videas ægros moribundos cum ſtertore multo ſpiritum ducere, tandémque emori: quòd per inæqualia & ſiccitate exaſperata loca deferatur ſpiritus, corrugata iam & adſtricta

*Lib. 6. aph. com. 51.*

aſpera arteria, natura imbecilliore reddita iamq́; fatiſcente. Vnde in acutis febribus, in internarum partium inflãmationibus, iis præſertim quæ ad reſpirationis membra attinent, vbi morti proximi ægri ſunt, cum ſtertore reſpirare eos videmus, quod eſt ſumma cum difficultate ſpiritum trahere, tandémque abolita in totum reſpiratione, & natura labori non ſufficiente, concidere ipſam videmus. Sed de ſtertore qui in comitialis morbi acceſſione prouenit tantiſper nobis ſint dicta. Quòd verò per huiuſmodi acceſſiones lædatur mens, interníque ſenſus omnes plerumque, in cauſa eſt principis partis cerebri lęſio: quod quum maximè afficiatur, obſtructis nimirum ipſius ventriculis, quę libera ſemper & peruia eſſe oportet, fit nimirum vt principis partis affectæ principes item actiones lædi ſit neceſſe. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certiſſimum teſtimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat vt cuiuſquam partis functio lædatur, illęſa quæ ipſam efficit parte. Quid mirum igitur ſi vitiato animali ſpiritu, qui in cerebro reſidet ſenſus & motus ductor, & interni & externi ſenſus oblædantur omnes, fiántque contra voluntatem tum in animali conuulſiui motus? Hęc certè cauſa eſt cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitiali tenentur minus rectè procedat: ꝙ & facultas cerebri eiúſque inſtrumentum, animalis ſpiritandque [illegible] & ad depellendam noxam intenta, minus ſuis functi[illegible]us obeundis ſufficiant. Quamobrem deprauatè fieri omnia eſt neceſſe: vnde fit, vt & aliena loquantur, & viſis

*lib. 1. de loc. aff.*

ſis agitentur, & eorum quę per acceſſionem acciderunt immemores, domeſticos etiam dum ab acceſſione leuati minimè agnoſcāt: quod ego in pleriſq; ſum non ſine magna admiratione expertus. Tum verò laſſitudo mira, corporis confractio, & virium imbecillitas ab acceſſione reſurgentibus ob id accidit, quòd in pugna dum ſe leuare tanta noxa natura nititur, multa fiat natiui caloris & ſpirituum reſolutio: vnde decolores, imbecilli, proſtrati prorſum aliquandiu manent. Hæc præcipua quæ in hac ægrotante apparuerunt ſymptomata: ſi illud addidero, finem faciam, acceſſionem hanc in præfata ægrotante magis per conſenſum à ventriculo & vtero multa pituita refertis, quàm per proprietatem & primigenium affectum in cerebro proueniſſe: quòd modus & ratio curationis, atque etiam celeritas, nunquam poſtea redeunte affectu, vbi mandantibus membris proſpectum eſt, plena fide monſtrarunt. Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit, præſertim in declinante ætate, vel nunquam, vel difficillimè certè & longo temporis tractu curari affectus ſolet: vti Hippocratis mens eſt dicentis, Comitiales ante pubertatem mutationem accipere: ſi verò ad vigeſimumquintum annum morbus infeſtet, commori ægrotantes. indicatur enim maxima & ſecundum habitum in parte principe læſio, vbi tamdiu perſtat affectus: tum verò vel omni[illegible] curant[illegible] vel certè difficil[illegible] Cur verò ſub acceſſionis finem ſpuma multa in ore appareat, facilis redditio cauſæ eſt. Fit enim id vbi naturæ impulſu atque conatu *Lib. 5. aph. 7.*

quæ in cerebro continebatur materia eius ventriculos obſtruens, deorſum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum deſinens, recrementa deriuat, & Græcè πύελος, vel χοάνη, Latinè, infundibulum, Anatomicis colatorium dicitur. Hac ergo parte detruſa materia, & ſpirituoſę ſubſtãtiæ admixta, ſpumam facit: ſiquidem, auctore Galeno, omnis ſpumę generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione conficitur, ſpirituoſa altera, altera humida. Fit autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis procreatis. Hanc verò ſpirituoſæ ſubſtantiæ cum aquea confractum ac mixtionem, facit interdum motus violentus, vel vtriuſque, vel alterius tantùm: nonnunquam verò & fortis calor: vt in mari ventis agitato experiri licet, vbi propter ictum fortiorem, motúmq; impetu factum, furibundum & ſpumans mare videre eſt: vti etiam in lebetibus caloris ratione ſpumam attolli videmus. In animalium autem corporibus quum adſunt ex morbo comitiali conuulſiones, vehementia motuum, & magna in humore cũ ſpirituoſa ſubſtantia agitatio ſpumam creare ſolet. Atque ſpumæ quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua cauſa fuit. Enarratis itaque huius ægræ ſymptomatis, & eorum redditis cauſis, ſu-& ſum[illegible] vt curationem appin[illegible]mus.

*Galen. lib. 9. de vſu par. c. 3.*

*Libr. 2. aphor. com. 43.*

pe[illegible]

CVRATIO.

Quoniam vero morbus grauis & acutus erat, grauibúſque ſymptomatis comitatus, & à quibus ob eorum ſæuitiam metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiæ cerebri ventriculos

culos implentis copiam, & lentorem, tum ob acceſſionis epilepticæ magnitudinẽ & durationem, (in perpetua namque acceſſione totum fere diem manſit) opitulandum celeri manu vt ægram à periculo vindicaremus viſum eſt: iuxta illud Hippocratis, Medicari in valde acutis, ſi expedit, & materia turget, eadem die oportet. procraſtinatio enim in talibus mala. Ob id cõfeſtim reuellendam à principe parte materiam, euacuandámque, tum roborandum caput, & prohibendum ne quid denuò influeret: denique ab acceſſione graui releuandam ægram opportunis & efficaciſſimis medicamentis duximus. Itaque clyſteri acri deducendum humorem, & ad inferna trahendum curauimus, mox ſecta externa in cubito vena, quam cephalicam vocant, à capite reuellere: quæ ambo præſidia eodem die expleta ſunt, & in craſtinum datum ſoluens medicamentum. neque enim morbus inducias dabat, vt expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: ſed quia multitudine ſua & vehementi obſtructione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter ſuccurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerunque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi: in quod diſcrimen ne incidant ægri, magna prouidentia medico curandum eſt. Qua autem ratione ægram ab acceſſione leuauimus, paulò poſt dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyſteris deſcriptio vt ſequitur erat: ♃. Quatuor remollitiuorum (cõſtipata namque aluo erat, quum inſultu epileptico apprehenſa eſt) ana M.j. hyſſo-

Lib. 4. aph. 10.

pi, betonicæ, ſampſuchi, meliſſæ, centaurij minoris, ana M.ß. ſeminum aniſi, anethi, marathri, & rutæ, ana ℨ. iij. florum chamæmeli, roriſmarini, ſtœchados, & ſambuci, ana P. j. agarici in panno lineo raro ligati ℨ. iij. polypodij quercini conquaſſati ℥. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur. In colatura diſſolue hieræ Galeni ℥. j. electarij Indi maioris ℨ. iij. mellis violati, mellis anthoſati, ana ℥. ij. ſalis gemmæ ℨ. j. olei liliorum ℥. iij. Miſce: fiat clyſter: detur incontinenti vt factum fuerit. Immiſſo clyſteri ingens excrementorum pituitoſorum copia cum flatibus multis educta eſt. Inanito ventre, ſanguinem detrahi iubemus, tum pro affectus inſtantis magnitudine, tum pro imminentis periculi ratione. nam & ingens affectus erat, nempe epilepſiæ grauiſſima acceſſio, & apoplexię metus ſuberat. Quamobrem quum & ægra ſucculento & bene habito corpore eſſet, & viribus & plethora abundaret, optimū mittere ſanguinem viſum fuit: iuxta Hip. præceptum, in acutis affectib. ſanguinem detrahi imperantis, ſi vehemens ſit morbus, & infirmus ætate floreat, viribuſque abundet. Quæ quum omnia in præfata ægrotante adeſſent, ſaluberrimum viſum fuit, ad exonerādam naturam ea qua premebatur ſarcina, venam ſecare. Itaque de cephalica ſangui[illegible]em haurimus, ꝙ ea diſſecta magis à capite reuel- [illegible] & venæ apertæ te lat[illegible] nuitate, non ſatis ſanguis flueret, rurſum aperta mediana, quæ tumentior apparebat, ſanguinem copioſè, pro ratione tamen virium, detrahimus, nempe in vniuerſum ad ℥. xij. móxque à miſſo ſanguine

*Libr. 4. de rat. vict. acut. 16.*

guine leuior recurrere acceſſio cœpit. In craſtinũ potionem ſequentem in aurora damus: ꝙ morbus (vt antea dictum) inducias non daret, & vehementia ſymptomatum inſolentiſſimè premeret, & turgeret nimia copia infeſtans in principe parte humor, vnde cõfeſtim euacuare coacti ſumus: ℞. hieræ Galeni ℥. ß. diaphœniconis, electarij Indi maioris, ana ʒ. j. agarici trochiſcati in oxymelite ſcillitino infuſi & expreſſi ℈. iiij. oxymellis ſcillitici ℥. j. (vtiliſſimum namq; in huiuſmodi affectibus eſt) aquæ decoctionis hyſſopi & betonicæ & florum cordialium quãtum ſufficit. Miſce, paretur potio: quam dari de ſummo mane iuſſimus: et ſi ęgrè atq; ſumma cum difficultate eam ægra ſumpſerit, conuulſis vtiq; mãdibulis, vt vix aperiri os poſſet. Ingeſſimus tãdem, deducto ore ſpeculo chirurgico: eaque deuorata, commoda euacuatio ſecuta eſt, aquoſæ & ſpumoſæ pituitæ multæ. In craſtinum à pharmaco theriaces antidotum & mithridatij vnà cum conſerua florum roriſmarini & ſtœchados dedimus, ex ſaccharo confecto bolo: ſed quoniam deuorare non poterat, in potionis formam dedimus, ex aqua decoctionis hyſſopi & meliſſæ. Interea verò dum reuulſioni & euacuationi intendebamus, inſultus epileptici cui erat pręſenti manu ſuccurrendum obliti non fuimus. Proſpicitur autem acceſſioni huiuſmodi, frictionibus vehementibus & [illegible]ioribus [illegible] eclamationibus, & contentione moderata [illegible]embrorum, quæ motibus conuulſiuis nimium & diu defatigabantur, vnde virtutẽ deiici neceſſe quidem erat: quo caſu æquum eſt tam violentos motus

Cu[illegible] [illegible]onis epilepticæ.

vtcunque refrænare: (nam omnino prohibere ne fiăt impoſsibile ſanè eſt, quoad detruſa ſit his motibus in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò admotis ad nares & in os inditis quæ leuandi ab epileptico inſultu vim haberent. Itaque naribus rutam virentem tuſam ex aceto maceratam appono,& intra os ingerendam, fricandúmq; palatum conor, modò ex ruta, modò ex caſtoreo. Comitialibus namque ruta maximè prodeſt, vel Dioſc. teſtimonio: quin ſuccum rutæ, ceu præſens quoddam remedium, releuandis ab acceſsione infirmis exhibere cum melle ſcillitico multa & diuturna experientia mihi comprobatum eſt: quod & in hac magna cum vtilitate fecimus, vti & in aliis multis. Ex quo enim bis ſuccum ſumpſit, nunquam amplius acceſsione tentata fuit, vtique diſcuſſo à rutæ potentia caliditatéque humore. quod & ipſum in puerulis recêns natis,& acceſsione comitiali prehenſis ſum bona fide expertus. Quin quum à ventriculi vitio pathema hoc inferri ſciremus, vomitum prouocare vtiliſsimum fuit: quod & nos fecimus, vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis ſeminum raphani & atriplicis, à qua potione commoto ex penna oleo intincta gutture, ingentē aquoſæ pituitæ copiam ore reiecit. Vbi verò iam reſtituta ſibi ægra nobis viſa eſt, nec amplius acceſsione infeſtari, ad præcautionem quæ ſequuntur præſcripſimus, ne videlicet in morbum relaberetur. ſolet enim morbus per temporum recurſus quoſdam redire, nisi cautè ſibi ægri proſpiciant. Hæc igitur ad præuiſionem præſcripta ordinauimus:

*Rutæ & eius ſucci vis in acceſsione comitiali.*

*Lib. 3. c. 45.*

♃. Cat

℞. Catholiconis ʒ.vj. diaphœniconis ʒ.ij. ex ſaccharo fiat bolus: capiat ante omnia. In craſtinum hoc apozemate capitali vti cœpit per ſex dies: ℞. Radicum acori, vtriuſque radicis enulæ campanę & pæoniæ maris, ana ℥.j. cyperi, calami odorati, ana ℥.ß. corticis citri ſicci, viſci quercini, ana ʒ.vj. meliſſæ, hyſſopi montani, betonicæ, ſampſuchi, rutę, ana M.j. herbarum capillarium communium, ana M.ß. mercurialis tantundem, iuę arthriticæ, primulæ veris (hæc duo ad arthritidem qua identidem laborabat ægra) ana M.ß. medullę carthami ℥.ij. agarici trochiſcati in panno lineo raro ligati ℥.j. ſeminum aniſi & marathri, ana ʒ.ij. granorum pęonię decreſcente luna collectorum ℥.ß. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ʒ.iij. florum roriſmarini & ſtœchados, ana P.j. florum bugloſſæ & geniſtæ, ana P. ij. epithymi ℥. ß. fiat omnium decoctio in aqua fontana ad ℔.ij. & coletur. Colaturæ adde oxymellis ſcillini ℥. iiij. mellis roſati colati, ſyrupi de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Miſce: fiat apozema clarificatum, & aromatiſatum cum nucis moſchatæ, pulueris diamoſchi dulcis, ana ʒ. j. pro quatuor doſibus, reiterando aliis duabus. Finito ſyrupo potionem hanc dedimus: ℞. Decocti præſcripti apozematis ℥.iiij. addendo agarici albi & fœminei in prædicto decocto cum pauco zinziberis infuſi ℈. iiij. diaphœniconis, [illegible]tarij de ci[illegible]ſolutiui, ana ʒ.j.ß. ſyru[illegible] roſati ex infuſione roſarum [illegible] ſcammonio ℥.ij. Miſce, fiat potio: detur cum debito regimine. ℞. Conſeruæ roſarum & anthos, ana ʒ. j. theriacæ veteris & probatæ ℈. ij. ex ſaccharo albiſſim

biſſimo fiat bolus, quem capiet in craſtinum medicamenti in aurora, quinque horis ante cibum. ℞. Conſeruæ acori colati, conſeruæ florum roriſmarini, ſtœchados, & bugloſſæ, ana ℥.j. conſeruæ florum ſaluię & cichorij, ana ℥.ß. myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum num.j. pulueris diamoſchi dulcis ʒ.j.ß. corticis citri conditi ℥.ß. granorum pæoniæ ſuo tempore collectorum, viſci quercini, ana ʒ.j.ß. cineris cranij hominis ℈.v. pulueris coralli rubei loti, & raſuræ eboris, ana ʒ.j. pulueris nucis myriſticę, & interioris cinnamomi electi, ana ℈.ij. Miſce cum ſyrupo conſeruationis acori & melle ſcillitico: fiat in modum opiatę, de qua capere iubebam alternis diebus ieiuno ſtomacho ad quantitatem nucis comeſtibilis, colluendo os pauco vino aqua bugloſſi diluto: iubebámque dormire ab accepto medicamento, & abſtinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamento mirificè iuuari ſe ęgra teſtabatur. Catapotia ad auerſionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modum præſcripſimus: ℞. Pilularum aſſaieret ʒ.ij. aloes in ſucco hyſſopi ter lotæ ʒ.iij. agarici trochiſcati ʒ.ij. pilularum cocciarum Raſis ʒ.ij. maſtiches, nucis myriſticę, cineris cranij hominis, granorum pęoniæ, ana ℈.j. trochiſcorum alandahal g̃.v. Miſce, & cum melle ſcillino fiat paſta, ex qua formentur pilulę ſex pro drachma. Capiat ſem[illegible] ʒ.iiij. & [illegible]oque capiat pilulas tres ponderis ʒ.ß. eundo dormitum, longè à leui cœna. Ad repreſſionem vaporum, ne in caput ferrētur, à cibo ſequenti puluere vti iuſſimus: ℞. Coriandri cum aceto infuſionis maſtiches præparati ℥

ti ℥.ij.aniſi ſimiliter præparati ℥.j.granorum myrti ʒ. ij. pulueris diacitoniten ſine ſpeciebus ʒ. iij. cinnamomi electi ʒ.ij. pulueris coralli rubei loti, margaritarum electarum, ana ʒ.j.ß. raſuræ eboris ʒ. j. ſacchari roſati tabulati ad duplum omnium. Miſce: fiat puluis, quo vtatur in fine paſtus, abſq; vllo potu deſuper. His remediis, vnà cum optima victus ratione illi præſcripta, ægram integræ ſanitati reſtituimus, vt nunquam poſtea relapſa ſit, quum ſit iam elapſus ſextus ab inuaſione inſultus epileptici annus. Ad laudem Dei Opt. Max. qui Medicinam in ſalutem languentium creauit, cui ſit honor & gloria in omne æuum.

---

## OBSERVATIO VIII.

*Claudius Aymargus vinitor, vulnere in capite ſecundum oſſa bregmatis accepto à lapide incuſſo, ſine fractura ſciſſuráve aliqua, conuulſus & reſolutus moritur xiiij. die, inuenta ſanie ſub meningibus diſſecto cadauere.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VInitor hic robuſto & bene habito ſecundum naturam corpore, cum forte-fortuna contentionem cum ſuæ ſortis vili homine habuiſſet (ſiquidem iuxta prouerbium ab Heſiod. prolatum, & ab Ariſt. ex eodem auctore relatum,

*Lib. qui opera & dies inſcri[…] […] lib. moral. 2. et 8. et lib. rhet. 3.*

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων
Καὶ πτωχὸς πτωχ[…]
[…] id eſt,

*Odit ita fabrum faber, figulóque moleſtus*
*Eſt figulus: mendico protinus inuidet alter*
*Mendicus: cantor cantorem liuidus odit.)*

&

& rixa grauis inter eos oborta fuiſſet, mox ad manus contentioſi venêre, tumq; incaleſcente ira, quum ligone alter hoſtem impeteret, alter lapide accepto ferire inſurgẽtem in ſe tentaret, accidit, vt iacto lapide incuſſum ſit huic ægro contuſum in capite vulnus ſecundum os bregmatis parte ſiniſtra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale vocare in vſu habent. Accepto vulnere, concidit æger, & ſine ſenſu ſtupidus aliquandiu manens, à ſuis exſuſcitatus reſurgit: in ædeíſque deductus (namq; intra pomœrium vrbis contentio inciderat) accerſito chirurgo vt curam ſuſciperet, optimè ab vxore & domeſticis tractatur. Quúmque dies aliquot ſine vllis verendis ſymptomatis conſtaret æger, præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere ſe aiebat, exiſtimatum eſt vulnus lethale non eſſe, immò nec periculoſum. Quamobrem ne vocare quidem medicum ſunt dignati, tum quòd pauperes eſſent, ſumptúſque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videbatur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum poſt ſeptimum augeri febris dolórque cœpiſſet, & ęger per noctem aliena loqui, contrahíque digiti manus viderentur, de accerſendo medico conſilium cœperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aſpectum, verba attendo: video hominem balbutientem, & grauatè atque aliena loquentem, contractiſque manuum digitis atque conuulſis, brachia attollere non poſſe cerno, ſed veluti reſoluta iacere. Tum his ſpectatis lethalibus ſignis, domeſticis in præcipiti rem laborantis eſſe denuntio, atque

que moriturum breui præſagio: me tamen quæ ad officij mei rationem pertinerent bona fide expleturum. Quumque de iis quæ à chirurgo facta eſſent interrogarem, inueni miſſum fuiſſe illi per initia ſanguinem, purgationem autem non adhibitam. Itaq; quum eam in capitis vulneribus plurimum valituram, ex Hip. & Gal. doctrina, ſcirem, conſtaréntque adhuc ſatis vires, medicamentum purgans præſcribo: quod fœliciter & ſine vlla moleſtia operatum eſt. Sed nihilo ſecius perſtare ſymptomata illa grauia non deſinebãt, reſolutio conuulſioni coniuncta, atque delirium: quibus pro ratione mederi ſtudeo, reſolutioni quidem oleis & linimentis calidis neruos roborantibus. ſiquidem ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum inungi ſpinam calidè iubeo, datis inſuper mollibus & pinguioribus lanis: ex vnguento etiam Agrippæ & de althæa vocato, adiecta ſtyrace calamita & liquida, & myriſtica nuce, ceruicem totam imbuo, & pannis lineis calefactis ſæpe fouendam partem iubeo. Siquidem frigidum, auctore Hippocrate, inimicum neruis, oſſibus, dentibus, ſpinali medullę: calidum vtile & amicum. Delirio ſomniferis medicamentis, & clyſteribus deorſum humores reuellentib. proſpicio. Sed nihil proficientibus omnibus, quòd in lethalibus morbis irrita eſſe ſoleant quæ in auxilij vim adhibentur (ſunt enim natura repugnante, vt Hip. dixit, omnia ſana) ęger in deterius lapſus, mortem obiit xuij. die ab accepto vulnere. Diſſecari cadauer ſui iuſſere: è regione vulneris inter cranium & duram meningem ſat multa puris copia inuenta eſt, membranáque

*Hip.lib.de vlc. Galen.lib.4. meth.med.*

*Lib.5.aph.18.*

*Lib.de lege.*

náq; ipſa prætumida & decolorata qua parte vulnus inſederat, etſi nulla tamen in cranio ſubeſſet fractura ſciſſuráve aliqua, ſed ſola ex ictu cócuſſio. Vnde factum eſt, vt ex ictus violentia & contuſione venulæ pericranij ſanguinem fundẽtes & ruptæ, ſaniei genitæ materiam præbuerint. ſiquidem ſanguinem extra vaſa deductum putreſcere

*Lib.6.aph.20.* neceſſe eſt, vt Hipp. affirmauit. Sed quomodo ad meningas vſq; ſanies penetrarit, quum nulla eſſet in oſſe fractura aut rima, magis mirum videri poteſt. Sed tamẽ mirari deſinemus, ſi intellexerimus conſpirabile eſſe vniuerſum corpus, vt rectè ab

*Lib.de alim.* Hip. traditum eſt, & ab ictus violentia incuſſo in caput lapide graui, nó ſolùm externas partes quæ in capite ſunt, ſed & internas quoq; per conſenſum atq; viciniam affici. Neque enim ſolùm exiſtimandũ eſt venulas quæ in pericranio ſunt ecchymoſim facere in huiuſmodi capitis cõtuſionibus, ſed & eas quæ intra cranium duram meningem veſtiunt: ꝙ dura meninx pericranio adligata ſit, & ab ea per ſuturas, pericranij ortus ſit, vt in anatome corporis eſt videre. Itaque quum ab ictu concuſſæ & ruptę duræ meningis venulę fuerint, ab illis ſaniem prodiiſſe, quæ diſſecto cadauere intra cranium apparuit, firmiſſima ratione exiſtimandum eſt: vt veriſſimum ſit quod ab Hipp. lib. de cap. vuln. dictum eſt, vulnera capitis etiam exi[illegible]ua periculo non vacare, ideóque nec negligenda eſſe. [illegible]s contuſa (vt eodem loco teſtatur Hippocr.) aut fe[illegible]ciſſa, aut alio quopiam teli genere, niſi diligenter & quadam cum reuerentia tractetur, ſanguinis coactione non

ne non expurgata, languenti quidem mortis periculum, medico verò magnum negocium faceſſit: quod in hoc ęgro, & Arduyno Ferreſio (de quo Obſer. j. huius iij. libr. dictum abundè à nobis eſt) & in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Auenioñ. & pleriſque aliis experiri mihi licuit. In quibus ſanè cum contuſione vulneribus ſine fractura maiora pericula inſequi plerunque, quàm cum fractura in mille ægrotis obſeruaui: ideóque maiori eſſe cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cum fractura notabili ſunt. quod nos experientia docuit, cui eſt perpetuò fidendum.

*Contuſa vulnera capitis periculoſiora, quã quæ cum fractura.*

---

## OBSERVATIO IX.

*Nobilis Antonius Porcelletus, ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauiſſimis ſymptomatis conflictatus.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRincipum partium morbos vel omnino exitiales eſſe, vel ſaltem magnos, & ad curandum difficillimos, vnum eſt ex publicè in medicina confeſſis, & eſt à Galeno libro iiij. meth. meden. proditum. magnos ſiquidem affectus fieri, vel ob afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob κακοήθειαν, id eſt, malum morem, ſeu malignitatem dicere malis. Et profectò affectus huius præſtantiſſimi viri vtroque n[illegible]erebatur. Siq[illegible]epar princeps pars, totique corpori neceſſaria (nimirum naturalis in corpore facultatis principium, & ſanguinis officina) affecta

erat

erat: & affectus ipſe ingens, nempe phlegmone eam partem obſidens, & quæ ſymptomata coniuncta erant, ipſius cacoetheam planè indicabāt. Hepar verò affectum fuiſſe in hoc viro plurima indicabant, primùm dolor in dextra præcordiorum parte ſub nothis coſtis perceptus, auriginoſus faciei color ad fuſcum inclinans, párque in vniuerſo corpore color, grauitas dolori coniuncta tota præcordia retrahens, vt præ doloris & grauitatis perceptæ magnitudine manum ſępe hypochondrio admouere cogeretur. ſic enim minus premi ſe dicebat, minúſque grauitate vrgeri, manu quidem viſcus aut partem dolentem attollente, vt pondere minus grauaret. Dolor verò ad iugulum vſque protendebatur, tuſſis exigua & ſicca ſine vllo ſputo frequens erat, ingens faſtidium & inexhauſta ſitis hominem premebant, lingua valde rubens, quę morbi progreſſu nigra tandem & ſcabra effecta eſt: febris non exigua neque intermittens comes erat, ſpirandi difficultas ſumma, vt quum multum ſpiritum trahere intrò vellet, interpellare reſpirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus & circumſcriptus, dolénſque ea in parte apparebat, inflammationis in gibbis hepatis conſiſtentis indicium. Quæ enim in ſimis hepatis inflammationes conſiſtunt, haudquaquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca tactus pertingere nequeat: ſed per alia potius accidentia, quàm per tactus indicium inueſtigare ea oportet. maius namque faſtidium, nauſeam & vomitum bilioſum, ſitimque, quàm gibbæ partis inflammationes adferunt, nec tactu diſcerni poſſunt

*Signa.*

ſunt: quæ docta Gal. ſententia eſt. Hiſce ſignis atque ſymptomatis iecur phlegmone tentari certò deprehendimus. Cauſæ generationis affectus huiuſmodi ab externis inchoando fuere, in primis vita deſes & ocio marceſcens: lautus & plenior victus, à quo quum & ſanguinis copia gigneretur, nec ſatis difflarentur humores, aut etiam exercitio diſcuterentur, effectum eſt, vt congeſto plurimo in parte ſanguine, eóque bilioſo, neque difflato, tumor omnino in viſcere, cum calida ipſius intemperatura ſupra iuſtum naturæ modum, obortus ſit. Atque hæ duæ cauſæ ex internis præcipuę fuerunt phlegmones generationis in hepate, mala ſcilicet partis temperatura, nempe iuſto calidior, cum affluxu ſanguinis bilioſi ſenſim in parte congeſti, obſtructis à nimio humore hepatis meatibus. Quamobrem minimè mirum, ſi in tumorem phlegmonoſum viſcus abierit. Nec verò ſymptomatum enarratorum cauſas inueſtigare difficile fuerit: omnia namque affectus naturam, velut vmbra corpus ſequuntur, vt rectè Gal. affirmauit. Doloris igitur in dextra pręcordiorum parte percepti cauſa, intemperies calida viſceris, & ſoluta in eo continuitas, ab infarcto humore tenſionem faciente, cenſenda eſt. hæ enim duæ præcipuæ doloris cauſæ Galeno ſtatuuntur. Auriginoſus faciei & totius corporis color ad bilis plurimę effuſionem, obſtructis vtique viſceris meatibus, ſequebatur. talis namque totas efflorescit in corpore color, quàlis fuerit humorum natura: quum ſit color humorum intus latentium, ſi quid Gale. creditur, certiſſima nota. Itaq; quum ſanguis plu-

*Libr. 5. de loc. affect. c. 6.*

*Cauſæ.*

*Lib. de ſymp. diff. c. 1.*

*In arte med. c.*

*Lib. 1. aph. com. 2.*

rimus bile infectus in vaſis redundaret, nec à ſanguine bilis ſecerneretur, ob viſceris imbecillitatem atque obſtructionem, ſimilem foras efflore ſcere humoribus intrò latentibus colorem fuit neceſſe. Hic enim in facie potiſſimum apparens affectus hepatis maximè demonſtrat: & expertus quidem medicus iocinoroſos omnes & ſtomacho laborantes ex colore facilè deprehendit, non indi-
*Fen 14.3. trac. 2. c. 2.* gens ſignificatione alia, aut pauca, vt rectè Auic. affirmauit. Grauitas dolori cõiuncta, & tota quaſi præcordia retrahens, ad humoris impacti molem grauitatem inferentem, referenda meritò erat. Vbi enim humor alicubi impactus, nec difflatus moram fecerit, neceſſariò grauitatem facit: quæ profectò humoris aggrauantis perpetuò ſignum eſt, vt idem Auic. fen 1.3. tract. 1. cap. 12. annotauit. Ad iugulum verò dolor protendebatur ob membranam hepar inuoluentem ad caput eius. inflammatione namque tentato iocinore tenſionem omnino fieri neceſſe eſt, atque grauitate quę ſurſum ſunt conſenſione quadam trahente, iugulum quodammodo trahi, & in participatum doloris venire oportet: etſi id perpetuò non fiat, in hoc tamen ægro talis doloris ſpecies apparebat. Exiguæ, ſiccæque, & ſine ſputo tuſſis, ſepti tranſuerſi læſio cauſa erat: laborante namque vel magnis obſtructionib. vel phlegmone hepate, præſertim ſi gibba ipſius afficiantur, contingitur ſeptum tranſuerſum [illegible] ſui parte [illegible]le & tuſſis & reſpi-
*Fen 14.3. trac. 3. c. 2.* randi difficultas oriuntur: vt rec[illegible] dixit, qui & pulmones & ſeptum tranſuerſum conſentire in nocumento ad hepar phlegmone tentatum ſcripſit

pſit. Ingens faſtidium quo premebatur, ad ventriculi per ſympathiam affectum ad hepar referendum erat: conſentit enim maximè ventriculus affecto iocinori, vt & ratio & quotidiana experientia monſtrāt. Sitis inexhauſtæ plurimę erant cauſæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporum inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore ſuo abſumentium abundantia, tum verò febris concluſæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingentem creari ſitim conſequens omnino fuit: quum fieri ſitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia.

*Lib. 1. de ſimpl. facult. c. 30.*

Linguæ rubedinis quæ apparebat facile eſt cauſam inuenire, nempe vaporē ſanguineum linguam inficientem: qualis namque fuerit ſuccorum intus conditorum natura, talem foras effloreſcere colorem oportet. Quum itaque ſanguis copioſus in viſcere collectus, iſque flammeus eſſet, nimirum ſi linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progreſſu aucto igneo calore, in nigritiem cum ſumma aſperitate color linguæ demutatus eſt, abſumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deaſſato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat neque enim citra ingentem febrem atque periculoſam fieri internorum inflammationes poſſunt: quum ſint hæ febres quæ internas inflammationes conſequi ſolent, omnium deterrimę & maximè lethales, ſi quid[illegible]ditur. Tumoris verò circum[illegible]ula erat, impactus in viſcere ſecundum gibbas ipſius partes ſanguis, partem ipſam diſtendens, & in altiorem molem attollens:

*Lib. 4. aph. com. 55.*

Symptomatum in hoc ægro apparentium recenſitis cauſis, curationem attexere conſequens videtur. Nam etſi ea non profuerit, nō ſunt tamen ob id infamanda præſidia (vt ait Gale.) quæ plurimis fuerunt saluti: nec ſi non pro ratione curatio ceſſerit, culpandus medicus, qui lethales morbos curare non poſſit, quòd in ſua manu poſitum non ſit (vt rectè Hippocr. ſenſit) morbos omnes curare.

*lib.II.me.med.*

*Lib.I.Præſ. text.4.*

CVRATIO.

In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt ſanari methodo poſſet: ſed quibus deſperata ęgris ſalus eſt, his (vt Gale. ait) nullum neque auxilium neque tempus eſt opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus remedia quibus ſeruari ægrum poſſe ſumus arbitrati: nempe vbi primùm vocati ſumus, quòd aluo tum adſtricta eſſet, clyſteres emollientes præſcripſimus. Sanguinem è interna dextri brachij vena detraximus, quòd in internorum inflammationibus è directo partis affectæ ſit exhauriēdus ſanguis, vt ab Hip. & Gal. traditum eſt. Syrupis præterea refrigerantibus & detergentibus vſi fuimus, ſyrupo, inquam, de cichorio cum rhabarbaro, de endiuia compoſito, ex decocto cichorij, endiuię, ſcariolę, hordei: quin & in progreſſu ſyrupis leniter aperientib. ſum vſus, ſyrupo capillorum, & de duabus radicibus, quòd in gibba inflammatio conſtitiſſet, ex decocto radicum graminis, & petroſelini & ſeminum frigidorum. Parti verò affectæ ad repellendum ab initio oleis repellentibus, poſtea vnguentis & cataplaſmatis ſum vſus: nempe oleo roſato, myrtino ex pauco aceto, cerato ſantalino, vnguento roſaceo, in incremento: tum ex abſinthio, palmulis,

*Lib.II.meth. med.*

*Libr.4. de rat. vict. acut. 67. & Gal. ibid. & lib. de ſanguinis miſſ.*

vuis

vuis paſſis cum ſuis gigartis, in aqua & aceto coctis, additis chamęmeli & meliloti atque roſarum floribus, ſpica nardi, ſchœnantho, farina hordei, oleo roſaceo, & de abſinthio cataplaſma confeci, & parti affectæ admoueri iuſſi: interdū etiam additis caricis pinguibus, ſtyrace calamita, iride, omnibus in ſapa coctis (quòd durities effatu digna ſubeſſet) cum ſeminis lini farina, & oleis chamæmelino, anethino, & amygdalarum dulcium, adiecta nardi ſpica, ſchœnantho & abſinthio. Sed nihil omnia profuerunt, in deterius ſemper labente morbo: vnde ſuperata virtute (quòd antequam medicū accerſiuiſſet plures iam dies morbus inuaſerat) ægrum concidere neceſſarium omnino fuit. Neq; enim fieri poteſt vt vehementiſſimum morbū principis partis imbecilla virtus ſuperet, quæ vel à minimis (vt Gal. ait) ſuccumbere ſolet, tantum abeſt vt magnis obſiſtere queat: præſertim quum morbus altas iam radices egerit. Vnde illud rectiſſimè à poëta Naſone dictum eſt: Lib. 10. meth. med.

*Principiis obſta: nam ſerò medicina paratur,*
*Quum mala per longas conualuere moras.*

Atque hic infœlix huius morbi exitus fuit.

---

## OBSERVATIO X.

*Martha ab Stricto mulier probatiſſima, Marini cauſidici præſtantiſſimi vxor, ſcirrho hepatis grauiſſimo malè affecta, i[illegible]m inter[illegible] tandem incidit: [illegible]me laborans, & in deterius ſemper lapſa, gangræna & ſphacelo in crure dextro [illegible]ortis, cum ſæuiſſimis ſymptomatis, febri acuta, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis & dolori-*

*loribus contorta, miſerè moritur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IEcur atque lienem ſcirrhis eſſe opportuniſſima & maximè obnoxia, à Gal. ſcitiſſimè dictum eſt, quod viſcera hęc ob eorum ſubſtantiæ mollitiem facilè obſtructionibus tentari ſoleant. Vnde fit vt ſi craſſi & lenti ſucci huic parti, nempe iocinori, incumbant, vehementérq; in ea impacti ſint, nec inde pellantur, facilè ſcirrhos pariant. hæc namq; pars lutoſum quippiam continet, vt 13. meth. ait Gal. Fit namque ſcirrhus ex humore lento & craſſo inſolubiliter induratis partibus infixo, vt lib. 2. artis curatiuæ ad Glauc. à Galen. proditum eſt, & à Paulo itidem confirmatum. Quamobrem quum mulier hæc & calido eſſet & ſicco totius corporis habitu, hepárque calidum haberet, tum verò incauta & inſalubri victus ratione vteretur, glutinoſis præſertim & craſſis cibis plurimum vtens, effectum eſt, vt obſtructionibus multis ſecundum hepar laboraret, percepta etiam in hypochondrio dextro grauitate ac tenſione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexiſſet, vt pote quæ omnium maximè à medicamentis abhorreret, effectum eſt vt in ſcirrhum obſtructio deſieret. Erat autem ſcirrhus haud exquiſitus ille quirit. Erat autem ſcirrhus haud exquiſitus ille quidem, quòd doloris vtcunque particeps eſſet. Exquiſitus a[illegible] ſcirrhus [illegible]mor præter naturam eſt inſenſatus durúſque: non [illegible]uiſitus verò non omnino ſenſus expers eſt, difficulter tamen omnino ſentitur. Qui porrò inſenſibilis eſt, curam non recipit: qui verò ſenſum aliquem habet, nec incur-

*Lib. 13. meth. med.*

*Cap. 19.*
*Lib. 4. c. 32.*

*Gal. lib. 2. art. cur. ad Glauc. c. 19.*

incurabilis omnino eſt, ſi ab initio commoda ad-
hibeantur remedia, nec facilè etiam curationem
admittit, præſertim ſi hepar principem partem
obſideat. Ab initio namq; curari quidem poteſt,
&ſanaſſe ſe ſępius Gal. teſtatur: vbi verò indurue
rit, & plurium dierum ſpatio radices egerit, hoc
eſt occalluerit, inſanabilis omnino affectus relin-
quitur, nec potuiſſe à ſe curari, aut vidiſſe alium
qui curauerit, teſtatur Galenus. Nimirum igitur *Li.2. ad Glauc. c.21.*
ſi curationem in hac muliere non admiſerit indu
ratus in hepate tumor, quòd iamdiu conſtitiſſet,
nec ab initio quæ admouenda quæque ſumenda
fuerant, neque aſſumpta neque admota neglectu
& incuria fuere: tum etiam quòd affectum huiuſ-
modi iam aqua intercus complexa fuiſſet: quę (tra
dente Gal.) illico ad ſcirrhum ſequi conſueuit, & *Lib.5. de lo. aff. c.6. et lib.2. ad Glauc. c.21.*
ex neceſſitate accidit, niſi ab initio magna dili-
gentia tractetur. ac proinde fieri meritò dixit Ga
lenus, vt pereant quamplurimi in tempore lon-
go: nonnulli verò breui tempore, quibus alui pro-
luuies superuenerit. Quum igitur haud prius me-
dicum ægra hæc aduocarit, quàm aqua intercu-
tem fuerit correpta, attritis iam viribus, intume-
ſcente plurimùm ventre, attenuatóque corpore:
fieri profecto haud potuit, vt ſanitatem conſe-
queretur, tum ꝙ inſanabilis per ſe eſſet affectus,
tum quòd nullum præſidij genus imbecillæ vires
admitterent, eoru[illegible]co præſid[illegible]m quæ & af-
fectu[illegible]rectæ debebantur. Neque enim
hepar veluti ſplen fortia medicamenta proferre
poteſt, vt auctor Galenus eſt, & vires imbecillæ *Libr. 2. ad Glauc. c.21.*
medicamenta ſoluentia, quæ vacuandis craſſis &

 en

lentis humorib. idonea ſunt, minimè admittunt: niſi ea doſi minima exhibeantur, quæ tamen ſic exhibita aut nihil aut parum opis conferunt. Quę ſanè cauſa fuit, cur à medicamentis leuamen ęgra non ſenſerit; quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Ægris enim qui inſanabiles ſunt nullum neque auxilium neque tempus eſt opportunum, (vt pręcedente Obſeruat. de Gal. ſententia attulimus) ſatque tum fuerit vt ſe medicus à culpa immunem præbeat, ſi & ęgrotantem moriturum prędixerit, & nullo fuerit vſus generoſiore medicamento: vt in eiuſmodi caſibus cauẽdum doctè Gal. monuit, quod & nos eius præceptum ſequentes fecimus. Porrò cur ad hepatis ſcirrhum aqua intercus ſequi ſoleat, in promptu ratio eſt, quòd per validas intemperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deiici omnino ſoleat: (omnis nãque vehemens intemperies, auctore Galeno, vires exoluere ac deiicere ſolet) quo fit, vt quum in hac muliere maximè intemperatum eſſet hepar, ad frigidam intemperiem pręter naturam lapſum, cum affluxu vitioſæ ſubſtantiæ, lentæ, glutinoſæ ac craſſæ, minus potuerit hepar ſuo munere fungi, imbecilliore in eo reddito natiuo calore: vnde neceſſarium fuerit ſanguinem crudum, aquoſum, ac minimè alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua ſpatia diffuſus, eius aquę intercutis ſpeciem genuerit, quæ aſcites dicitur, quę & ipſa haud omnino à tympanitide abſoluebatur. Aquoſam namque ſubſtantiam perpetuò flatus ſequitur, raróque eſt inuenire aut aſciten

*Lib. 11. meth. med.*

*Lib. 12. meth. med.*

*Lib. 6. de ſymp. cau.*

ſine

ſine tympanite, aut hanc ſine illa: ſeſe enim mutuò ambę conſequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè ſubſequi ſolet. Sed ſecretioris indaginis illud fuerit, curnam gangræna & ſphacelus in hac ægra ſecundum femur ſuperuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum id eſſe ſolet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit cauſas inueniſſe: atque tametſi gangræna fortes inflammationes ſequi ſolet, quî factum ſit, vt quum nulla præceſſiſſet neq; adeſſet in crure inflammatio, tamen in eo gangræna ſuborta ſit, atque ſubinde ſphacelus, huius ſanè ſymptomatis hęc iuſta reddi ratio poteſt, quòd quum ab hydrope fœmora, crura, ac pedes intumeſcerent (appoſito quidem, ſed non vnito ad partes alimento, vnde tumorem ſubcarnoſum conſequi neceſſarium fuit) iſq; tumor à pituitoſo & aqueo in partes humore à natura derelicto inſurgeret: effectũ eſt, vt tum ab humore illo partes implente, tum ab obſtructione quã is inferebat humor, natiuus partis calor imminutus valde fuerit, & ad eam etiam partem ſanguis ferri prohibitus, quòd ob tumorem ſcirrhoſum in hepate conſiſtentem, vaſáque delationis ſanguinis occludentem, ſanguis bonus deferri minimè potuerit. Vnde factum tandem eſt, vt inſigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quæ nihil prorſus aliud eſt, quàm partis alicuius mortificatio, nõ tamen integrè facta. Nam quum integrè mortificatur pars, non iam gangræna, ſed ſphacelus, & membri mors atque corruptio ęſt. ita namque ſphacelum definiuit

*Gal.lib.2.ad Glauc.c.27.*

*Gal.lib.1.ad Glauc.c.27.*

Galen

*Lib. 7. aph. com. 51.* Galenus, vt ſit corruptio ſubſtantiæ vniuſcuiuſq; partis, quæ corrumpi dicitur: tametſi Græci & gangrænam quoque ſphacelum nominabant, de eiuſdem Galeni ſententia. *Vbi ſuprà.* Itaque in hac muliere gangræna & ſphacelus in crure ob id nata ſunt, quòd à frigido humore, conculcato & oppreſſo natiuo calore, partémque deſerere coacto, mors membri ſit inſecuta: pręſertim quòd ęgra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis ſecũdum naturam habitum, exiguo eſſet natiuo calore, eóque ob raritatem cutis facilè difflabili & diſſolubili. Quid mirum igitur ſi exiguo exiſtente in toto natiuo calore, & in crure inſuper eodem ipſo conculcato, prorſúſque extincto, gangræna primùm, mox verò ſphacelus ſubſecuta ſint? Atq; hæc præcipua tanti in hoc morbo ſymptomatis cauſa fuit: indéque & reliquorum ſymptomatum huic morbo coniunctorum cauſas reddere haudquaquam difficile fuerit. Febris namq; accidens morbi erat, incęſionem & putredinem humorum tum bilioſorum tum pituitoſorum indicans. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & ſpirituum exolutionem ſequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre contento ſurſum exhalationem, & vnà flatuum magnam agitationem, à quibus omnibus coaffici cor, & diſſolui vitales ſpiritus, vireſque deiici conſequens quidem erat. Alienationis verò cauſa erat, vigilia immodica, qua ægra præ cruciatu & angustia maxima torquebatur, tum & vaporũ acrium ſurſum in caput elatorum copia: clamoſi dolores quibus angebatur, tum ad humorum vitioſorum mo lem

lem & flatuum copiam, tum ad partium vehemen tem intemperiem referendi meritò erant. Hæc affectus & ſymptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quę circa curationem moliti ſimus, etſi ea minimè profuerũt, enarrabimus.

CVRATIO.

Quum ſerò ad hanc vocati eſſemus, viribus iam fractis & attenuato corpore, nullus mittendi ſanguinis ſcopus habendus fuit, tum quòd & aquæ intercutis iam initium eſſet, tum quòd vires id auxilij non admitterent, & morbus frigidus venę ſectionem non pateretur. Tantum quod vnum facere licebat, quum affectus euacuationem effatu dignam poſtularet, hanc autem vires imbecillæ non ſuſtinerent, epicraſi vocata vtendum cęſui, pro Gal. præcepto: nempe ſenſim quod vitioſum erat vacuando, ſenſim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc namque vacuationis modum ἐπίκρασιν Græcè vocant. Iraque partim emollientibus & flatus diſcutientibus clyſteriis, partim ſyrupis magiſtralibus, pituitam & aquoſos humores atrabilarioſque & craſſos ſoluentibus, vſus ſum. Apozematis item meatus reſerantibus & infarctu liberantibus, humorúmque craſſitiem attenuantibus, & lentorem incidentibus, vti ęgram complures dies iuſſi. Electariis, conditis, opiatis viſcus roborantibus & deobſtruentibus itidem ſum vſus: ad hæc fotibus emollientibus & partim etiam leniter adſtringentibus (quod in hepatis affectibus faciendum Gal. atque Auicen. iubent) ex althææ, maluæ, bryoniæ, & liliorum radicibus, adiectis abſinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, ſpica Indica, ſchœn

*Lib. 9. meth. med.*

*Gal. 8. de med. ſecũdum locos. Auic. fen 14. 3. tract. 2. c. 3.*

ſchœnantho, maſtiche, & floribus anthemidis & meliloti, tum & ſeminibus apij, petroſelini, aliíſque multis ad induratum hepar conferentibus, vnctionibus, cataplaſmatis, emplaſtris: & ad aquas ducendas medicamenta accommoda præſcripſi, exigua quantitate exhibita: nempe braſſica marina in abſinthij & paſſularum decocto immiſſa, & bullita ad ℥.ij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & ſyrupo byzantino interdum propinaui. Et ad gangrænam ſua quoque præſentanea admouimus remedia, inciſuras ex nouacula, lotiones ex aqua ſalſa, vnguenta varia & efficacia: ſed quę à morbi magnitudine ſuperata nihil contulerint, deficientibus viribus ad mortem ægra deducta.

## Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

***

## LIBER IIII.

### OBSERVATIO PRIMA.

*Marguareta vxor Bonæfidei Bruneti Pharmacopœi Arelatenſis, iuuencula [illegible]imo corporis habitu prædita, vtero grauis in octauo geſtationis menſe conſtituta, à pleuritide acuta in ſiniſtro latere cum febre grauis, tuſſi moleſta, & ſpirandi difficultate corripitur. Vno die miraculo curata, nõ miſſo ſanguine, non cucurb*

*cucurbitulis adhibitis, vllâue purgatione, duobus tantùm illi præſcriptis clyſteribus emollientibus, ſputo eodem die cruento plurimo & cum facilitate emanante: ſudore interim copioſo ſub noctem ſecuto, poſtridie ſana euaſit, abſque dolore, abſque febre (quæ tamen vehementiſſima in ea erat) & abſque vllis ſymptomatis relictis, à morbo integrè curata remanſit: tantum naturæ robur in bene habito corpore & florenti ætate poteſt. Obſeruatum Arelate anno* M. D. LXI. *ſub finem menſis Aprilis.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

REctiſſimè illud ab Hippocrate dictum eſt, naturas, morborum medicatrices eſſe. Sic ſe profectò res habet, hominis natura internus eſt ac præcipuus morborum medicus. Ea ſuis ſemper viribus vſa, quæ noxia ſunt expellere nouit, quæ vtilia vſui ſeruare, vt rectè Gal. ſenſit. Ea ſibi vias ad noxia pellenda facit. Etſi enim indoctę ſint hominum naturę, & quę ſine doctore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hipp. & com. v. in lib. vj. de popul. morb. Galenus: ſapientiſſimam tamen eandem eſſe, vt quæ malum ſentiens mederi magnopere geſtiat, id per ſe agens, ne temeritate magis quàm conſilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib. de arte idem auctor prodidit. Eadem ipſa ſalutis hominum cauſa omnia facit, vt lib. vj. de popul. morb. com. v. dixit Gal. quòd ipſa prorſus ſufficiat, vt ix. de placit. Hipp. & Plat. & lib. j. dē natur. facul. à Gal. proditum eſt. Quorſum hæc

*Lib. 6. de pop. morb.*

*Lib. 1. de nat. facul. & lib. 1. de diff. feb. c. 5.*

tanta

tanta de naturæ in nobis poteſtate atque præſtan tia? in id ſcilicet vt ſciamus eam primùm languoribus mederi, dum ſudore, vomitu, ſoluta aluo, & reliquis vacuationibus hominem ſanat: vt de ea *Com.5.in 6. de pop.morb.* doctè Gal. prodidit. Quod & in hac noſtra ægrotante factum experientiæ fide didicimus, quæ quum graui pleuritide eſſet affecta, ſiniſtri præſer *Fen 10.3.trac. 4.c.1.* tim lateris (quæ vel Auic. teſtimonio perículoſior eſſe ſolet) nihilo ſecius tamen naturę robore, hoc eſt facultatis rectricis potentia, intra biduum ſo lius naturæ ope curata integrè fuit, duobus tantū adhibitis emollientib. clyſteribus. Eius vnius ductu factum eſſe experti ſumus, vt mox primo die ſputum copioſum cum facilitate prodierit: ſecun do die ſub noctem copioſiſſimus ſudor vniuerſo è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor ſedari integrè viſa ſunt, & infra quartum prorſum mulier ſanata: vt veriſſimum illud ſit quod eſt à *Lib.1.de loc.af.* Gal. proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non poteſt. Sed quod magis in hac mirandum, quòd quum & graui morbo premeretur, & in octauo eſſet geſtationis menſe, quo menſe geſtatio oneroſa, moleſta ac perdifficilis (vel auctore Hipp.) eſſe ſolet, tum matris ratione, grauiter *Lib.de octi. partu.* ob pueri intus conditi perturbatos motus affectæ, tum vteri incommodius ſe habentis, ac quodammodo ingeſtabile onus reſpuentis: tamen tot periculoſis motibus grauata, omnia ſuperarit, ſal uis & matre & fœtu. nō enim vi mo[illegible]ſeruiuit, ſed in nonum menſem partum fœliciter ſeruauit. Hîc profectò ſummi Dei potentiam admirari li-

cet

cet, qui quos vult è ſummis eripit malis ſola bonitate ſua, opis alienę non egens: vt hanc liberaſſe ſolo nutu ſuo, & naturæ robore quo prędita ægra erat, teſtari ipſe plena fide oculatus teſtis poſſum. Sed quod de eadem ipſa mox dicturus ſum, fidem prorſus omnem ſuperare videtur, ꝙ quum biennio poſt, nempe ſub annum ſexageſimumtertium ſupra ſeſquimilleſimum, Februario menſe, in eiuſdem lateris pleuriticum dolorem incidiſſet, grauis vtero ſeptimo ſuæ geſtationis menſe, eiúſque morbi ſæuitia in vitæ diſcrimen deducta eſſet, decimoquarto die integrè liberata fuit, ſputo copioſo & bene cocto procedente, ſudore confertiſſimo ac multo manante, ſaluo fœtu incolumis remanſit. Sed tamen non citra ſummam diligentiam & remediorum opem. nam quum de vita ægra periclitaretur, morbíque magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, ſanguinis miſſionem poſtularet: contrà verò à mittendo ſanguine tum geſtatio in vtero, præſertim in ſeptimo menſe, tum aſſidẽtium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiuſmodi oppoſitis indicationibus reliquum medico erat præſtiti, nempe vt ſignificarem aſſidentibus in præcipiti rem ægrotantis verſari, niſíque mitteretur ſanguis, & matrem & fœtum perditum iri, præſtaréq;, quum de ambobus periculum pręſens ſit, vt ſeruetur mater, ſi fieri poſſit, minus ſollicitis de puero. ma[illegible] namq; ma[illegible]m eſt matrem & fœ[illegible]rire, quàm alterum eorum tantùm. Neque fallere me, periculum fore, vt miſſo ſanguine mulier abortiret. Mulier namque

vtero

vtero gerens ſanguine miſſo ex vena abortit, & magis ſi fœtus ſit maior, vt rectè Hip. dixit. *Lib.5.aph.31.* Nihilo ſecius tamen Thucididis conſilium in ea re ſequi nos oportere prædixi, *Ex lib.10. meth.med.* qui, quum nonniſi vnica ſubeſt ad curandum via, neque alia ſalutis ratio eſt, & quæ vnica videtur, ea dubia eſt, neceſſum tum eſſe vel aliquid agentes periclitari, & aduerſos periculis ire: vt rectè x.meth. Gal. conſuluit, & ante eum prodidit Celſus, *Lib.2.c.9.* expedire anceps quàm nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquíſq; contendens, deliberandum illis reliqui quid fieri vellent. Tandem communi omnium aſſenſu in eam ſententiam itū eſt, vt mitti illi ſangnis deberet, etiam ſi periturus eſſet fœtus. Miſſus itaq; mulieri ex ſiniſtri brachij interna ſanguis, non quidem pro morbi aut plenitudinis ratione, ſed quãtum alleuando dolori ſat eſſe viſum fuit, idq́; leniente clyſteri præmiſſo. Tū verò eclegmata expectorantia, & ſputum promouentia, decocta ad idipſum accommoda, fotus, vnctiones ad latus, emplaſtra, & omnis generis præſidia ad morbum leuandum, tum verò & ad fœtum in vtero conſeruandum præſcripſimus. Tantum verò profecimus, vt Dei ope adiuti, naturæque robore freti, prodeuntibus die vij.xj.xiiij. copioſiſſimis ſudoribus, integrè liberata fœtu ſaluo mulier fuerit, quæ moritura in horas ſperabatur: ad laudem illius qui ſolus languores ſanat Dei Optim. Max. cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

OBSERVATIO II.

*Puer monſtroſus ann. circiter xv. Arelate viſus*

anno

*anno* M.D.LXI. *menſe Iulio, cui in vtroq; pede ſeptem inerant digiti (pollex namque pede in vtroq; duplex erat) & in vtraque manu digiti ſex. In ſiniſtra verò manu annularis & medius coniuncti abſque vllo interſtitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MOnſtra eſſe definiuit Sext. Pompeius, naturę modum egredientia, ſuntque propriè monſtra quæ contra naturam fiunt: vt ſi homo cum bruti capite pedibúſve naſcatur. Nec verò quæ præter ſolitum naturę ordinem producuntur, diuerſiq; ſeminij naturam ſapiunt, monſtra tantùm dici merentur, ſed & ea etiam vniformem referentia ſpeciem, quæ forma prodeunt multimembri, vtpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quędam monſtroſa gigni ipſa experientiæ fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus viſus eſt, qui & quatuor cruribus totidémq; brachiis onuſtus videbatur, vno tantùm capite eóque prægrandi. Igitur non ſolùm quæ alienam quandam ab ea vnde genita ſunt ſpeciem referunt, mõſtra cenſeri debent, ſed & ea quæ ſpeciei ſuæ ſimilia, aut deficiunt aut abundant à congruo ſitu, figura, magnitudine, numero. Monſtra porrò generari Ariſtot. *Lib.4. de gene. animal. c.3.* tradit, tum, inquam, quum naturæ & ſeminis genitalis in procreando fœtu ita motus ſoluuntur, vt motuum huiuſmodi peruerſione, à ſemetipſo degeneret quod ita genitum eſt: vt interdum tãta ſit motuum huiuſmodi ſolutio, vt demum ne ho-

y mo

mo quidem, ſed animal tantùm aliquod exiſtat, ab hominis natura alieniſſimum, quod procreatum præter naturæ ordinem eſt. Sed cur id? quia quod genitum eſt generanti nuſpiam ſimile euadit, ſed extraneum & maximè alienum, quòd quæ ſubeſt gignẽdo fœtui materia, à ſemine formante non euincatur: ſolutis formatricis potentiæ motibus, ſeruato tamen generis non ſingularis motu. vnde fit vt in eiuſmodi caſibus animal extraneum quoddam nõ homo generetur. Si namque generantis vis in conceptu integra maneret ac ſeruaretur, tale quid gigneret quale ipſum eſt. In id namque omne agens naturale agit, vt effectum ſibi ſimile reddat, qui ſanè generationis finis vel præcipuus eſt: quod quũ efficere nequeat, impeditis aut alioqui vitiatis naturę in generando motibus, efficitur vt mõſtrifici haud raro prodeant partus. Vt puerũ arietis capite natum accepiſſe ſe à quibuſdam Ariſt. teſtatur, & vitulum capite pueri, & ouem bouis capite natam. Quid monſtroſa illa de quibus Plin. grauiſſimus auctor lib. nat. hiſto. vij. c. 3. & 4. ſcripſit taceam? Alcippen mulierem elephantum peperiſſe, & inter initia Marciſi belli, ancillam quãdam ſerpentẽ enixam. Quid prope Troglodytas, quoſdam ſine ceruicibus, oculos in humeris habentes naſci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedẽtes, & Ariſmaſpos vnoculos, & Cynocephalos canũ capitibus deformes? Ludibria hæc ſunt ludentis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad ſitus in vtero peruerſionem, ad formatricis naturæ vitium & impotẽtiam, ad locellorum

*Vbi ſuprà immediatè.*

lorum vitiatam figuram, poſitúmve, aut impedimentum in illis aliquod, ſunt meritò referenda. Atque hæc ſanè efficiunt vt in gignendo naturæ motus ſoluantur, indéq; monſtra fiant: vt in hoc ipſo quo de nobis in pręſens ſermo eſt, cui ob exuberantē materiæ copiam à ſemine genitali formatricéq; facultate minimè regulatam ac ordinatam, exceſſus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus eſt. Septem namque in vtroq; pede digiti inerant, ſed male formati: pollex duplex erat vtroq; in pede: in vtraque manu digiti ſex, ſed in ſiniſtra annularis & medius ſine interſtitio copulati. Vitium hoc tum materię redundantis copiam, tum malam formationem ſequebatur: ſiquidē & in numero & in formatione peccatū erat. Auctus numerus, materię redūdantiam ſequebatur: ſiniſtræ manus deformitas, qua duo ſimul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangēdo membro errorem certiſſima fide arguebat. Profectò admirāda hæc ſunt, & in altiſſimis naturæ receſſibus recondita, à quibus à Dei laudandam potentiam mirificè erigimur.

## OBSERVATIO III.

*Antonius Creſtinus Arelate mannariis operis victum parans, hydrope aſcite correptus, ita vt præ vaſto ventris tumore moriturus in momenta ſingula putaretur: cui quum ob extremam pauperiem victui neceſſaria deeſſent, nec quid ori porrigeret niſi mendicato haberet: perforato vi naturæ vmbilico, & ſenſim egreſſa per multos dies aqua, videntibus cunctis, mequе ob rei miraculum accerſito, vt ſi quid*

*opis miſero homini adferre poſſem, incunctanter præſtarem: poſt pauca medicamenta, ſed efficacia, & è naturæ ſinu magis quàm officinarum arte deprompta, integrè curatur, ſuperuixítque annos totos quatuor: tandem verò inopia cogente, & rerum neceſſariarum defectu, quinto poſt anno, tabe & ſqualore mortuus in xenodochio eſt.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PAuperes diuitibus à plenitudinis morbis minore negocio liberari ſcitiſſimè ac longa ſerie explicauit Galenus: quòd diuites dum deliciis diffluunt, dum ventrem ſaburrant, dum deſides agunt, in plenitudinis morbos incidunt. in quos quum incurrerunt, ægrè ac perperam ob eorum molliciem, relictis præcipuis auxiliis, & incauta victus ratione vtentes, curari poſſunt: medicis præſertim gregalibus iſtis plus æquo nimium illis applaudentibus. dum ſeduli videri volunt, nulla non hora temere aliquid præſcribentibus, vt plurima ſe præſtitiſſe credi poſſit: ſic noxam adaugētibus, magis quàm morbum curantibus. Contrà verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum laborare cogantur, minúſque excrementorum colligere, & ob tenuem victum, plurimámque exercitationem, qua manuariis operis exercentur, minus obſtructionibus & à plenitudine morbis obnoxij ſint: efficitur, vt ſiquando in morbos incurrant, facilius minoréque labore à medicis curentur: quin citra medici opem nonnunquam ſolo naturæ ductu à grauiſſimis liberantur morbis: vt huic noſtro ægrotanti miſero, cuius nunc hiſtoriam narramus, eueniſſe aſſeuerare

*Lib. II. meth. med.*

uerare adiuratiſſima & oculata fide poſſum. Vnde Hippocrates, pleróſque ſine medicis, non tamen ſine medicina curatos eſſe teſtatur. Hic itaque ęger quum in hydropis eam ſpeciem incidiſſet quæ aſcites dicitur, aquáque plurima diſtentus venter admodum tumeret:effectum eſt, vt ad excretionem ſibi viam natura fecerit,aperto vmbilico foras prominente:foráſq; prodeunte aqua, detumeſcere ventrem fuit omnino neceſſe. Itaq; quum id mihi renuntiatum foret,& ad opem miſero ferendam accerſitus eſſem:accedo lubens,aquæ prodeuntis modum compeſco,ne affatim efflueret: (id enim in eiuſmodi affectu lethale eſſe Hip.affirmauit) ægrum bona ſpe eſſe iubeo,polliceorq́; me omnes officioſi medici in eo partes impleturum,vt quàm fieri poſſet ſedula manu curaretur. Victum exſiccantem illi præſcribo, ab iurulentis,elixis, & humidis hominem arceo,& vt parciſſimo potu vteretur ſuadeo. in hoc namque curando affectu id eſt præſentaneum remedium, vt parciſſimè ægri bibant. Dabam autem potens & generoſum vinum,idq́; merum,non cum cibo, ſed accepto eo modicum quid bibere ſinebam.Ille verò dicto audiens imperata faciebat,& minus quàm iuſſiſſem potabat. Aſſis vtendum præcepi, & nautico pane, ex aniſi & marathri ſeminibus inſperſis vti iubebam,& paſſulis exacinatis.in roborando namque hepate, auctore Galeno,mirificas vires habent. Sæpe etiam bucellam panis aſſi,ſaccharo ac cinnamomo reſperſis,paucóq; mero irroratam,dari iubebam, ad vires refouendas, quæ ex morbo collapſæ erant. Quumq́; talem in-

*Lib.de arte.*

*Lib.6.aph.27.*

*Lib.8. de med. ſecundum locos*

ſtituiſſem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex vmbilico ſinebam, foramenque turunda occludebam, quum ſatis aquę effluxiſſe viſum fuerat. Ventri emplaſtrum ex bubulo ſtercore & caprillo, in aceto & lixiuio præbullitis, adiecto ſulphure, alumine, ſale, lauri baccis & ebuli ſucco, cum pice nauali omnibus ſubactis, imponebam: à quo profectò mirificam ſenſit æger opem, quod ego experientiæ fide edoctus in pleriſque fœlici ſucceſſu magnum præſidium attuliſſe teſtari poſſum, & mihi in huiuſmodi affectibus familiare eſſe ſolet. Semen ebuli ad drachmæ pondus interdum dedi ex decocto abſinthij, interdum ex vino potenti: quandoq; etiam braſſicæ marinæ decocto vſus ſum, & diacurcumam nõnunquam dedi certis dierum interuallis. Quin & ſacculis ex milio & ſale torrefactis, & ad ventrem admotis, ſum etiam vſus: & hepati cerata accommoda admoui. Tãtum verò hac ratione profecimus, vt intra menſem integrè curatus æger fuerit, & ad operas conſuetas rediens, victum ſibi incolumis & vegetus pararit: ſuperuixitque à curatione annos quatuor, aut paulò amplius. Poſtea egeſtate compulſus, inanitus & tabefactus, in xenodochio mortuus eſt. Et profectò ſi ad victum neceſſaria illi ſuppetiſſent, & congrua victus ratione vſus eſſet, vitam ille incolumem in longiores moras protraxiſſet. Sed ſic viſum Domino fuit, cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

*Emplaſtrum optimum ad hydropem.*

---

OBSERVATIO IIII.

*Andreas Gondardus ſacrificus, ſeptuagenarius ſe-*

*nex optimi habitus magnarúmque virium, ex paralyſi dextræ partis ſola ſanguinis miſſione et purgatione, leníque ad ceruicem vnctione, integrè ſanatus.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mira eſſe quæ natura potens ſuo robore nixa in morbis curandis facit, tum ex his quę Obſeruat. j. huius lib. à me dicta ſunt, tum ex his quæ in hac ipſa de ſacrifico hoc dicturus ſum euidentiſſimum fieri poteſt. Quis non enim paralyſin in ſeptuagenario ſene immedicabilem eſſe iure dixiſſet? qui ſanè affectus quum ſuaptè natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curatu difficillimus eſt ac contumax, vixq́ue vnquam curatur: in ſene tamen eoque ſeptuagenario curatum eſſe mirabile profectò haberi poteſt. Res autem vt tota pateat, hiſtoriam recenſebo. Erat ſacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & enſarco, feréque temperamento proximo, optimi & viuidi coloris, (ſuauis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus conſpiciebatur) muſculoſo & bene carnoſo corpore erat, venis latis & ſanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum ſuperante. Hic quum Arelaten veniſſet, vt in fano Diui Antonij, quod ea in vrbe celebre eſt, parochum ageret: (erat enim ad id muneris probè factus homo, nec vt inter eius ordinis homines inſcitus ſacrarum literarum) quum, inquam, menſes aliquot Arelate conſtitiſſet, ſub hyemis initium capite grauari cœpit, vnáq; cum ſumma membrorum confractione & impedito

ſermone lingua balbutiens fieri: quę ſymptomata quum æger neglexiſſet, derepente ſub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis reſolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac itidem brachio reſolutis. Accerſor ipſe, ægrum video proſtratum in cubili, facie rubicundiſſima, crure & brachio voluntario motu deſtitutis, atque etiamnum ſenſu: magis tamẽ motu quàm ſenſu. De anteacta vita interrogo: intellexi plus ęquo nimium ſibi indulgere, pluſculúmque genio deditum, pręſertim in potu aſſumendo. erat enim vini huius generoſi Arelatenſis amans, quo quum nimium ſe implere ſolitus eſſet, effectum eſt vt inde læſis neruis in paralyſin inciderit. Vinum namque, auctore Galeno, ſi immoderatius ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, conuulſionem, paralyſin, apoplexiam, commata, comitialéſque. Nimirum igitur ſi læſis à vini potentia neruis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adiuuante adhæc ætate ſenili, in huiuſmodi affectum inciderit. vitium enim quo ſenſum & motum amittunt partes, paralyſis, id eſt, neruorum reſolutio dicitur, vt Gal. dixit. Fit à multis & variis cauſis, ictu, percuſſione, caſu ex alto, præſertim ſi ſecundum ceruicem aut caput ictus inciderit; ſæpius verò ab intemperie frigida & humida cerebri, cum affluxu pituitæ craſſæ & lentæ neruis impactæ, & obſtructionem [illegible]parientis, quo minus animalis ſpiritus ſenſus & m[illegible]us d[illegible], in partem ſeſe infundere ac inſinuare poſſit: vnde neceſſe eſt eo in affectu ſenſus ac motus in parte amiſſionem fieri. Si namque ſenſus tantùm lædatur

*Libr. de morb. cau. c. 3. & li. 5 de ſymp. cauſ. c. 2. & lib. 3. de temper. & 5. aph. com. 5.*

*Lib. 4. de ſympto. cau. c. 5.*

*Cauſæ.*

tur,ſtupor affectus is,nō paralyſis dicetur : quum verò vtraque amittuntur, tum verè reſolutio eſt. Gignitur porrò quum tendines neruíve muſculis inſerti laxantur,emolliuntur, aut nimium extenduntur. debent enim ſecundum naturam modicè tendi , quo aliquanta contractione facta partem cui tendo inſeritur trahere queant.At quum illapſo humore vel ab ictu, caſúve aut vulnere, neruus laxior,frigidior, & humidior redditur,aut animalis ſpiritus obſtructione impediente non permeat , ſenſus & motus læſionem conſequi eſt neceſſe.In hoc verò ægro affectum hunc à copio- *Signa.* ſo ſanguine pituitoſo , multáque pituita lenta ac craſſa meatus obſtruente,& neruis impacta, prodiiſſe pro explorato habendum eſt : vti ex anteacta vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, ſputo multo , membrorum mollitie & nimia humiditate, muci abundantia,& ad motus ſegnitie deprehendere licebat. His ſignis morbi effectricem cauſam cognoſcere erat. Sedes affecta non ſolùm ſpinæ initium fuit , ſed & inferior quoque ſpinalis medullæ pars, à qua nerui crurum ac pedum oriuntur.Quin & cerebrum quadantenus lędi oris tortura indicabat. neruos enim qui per faciei partes ſparſi ſunt, à cerebro demitti, & ſi faciei pars aliqua oblęſa ſit,tum in ipſo cerebro reſolutionis diſpoſitionem conſiſtere,rectè à Gal.di *Lib.3. de loc. affect.c.10.* ctum eſt. Cognito morbo,eius cauſis,ac ſede affecta [illegible]dicen[illegible]m putaui , morbum cum ſuapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore: me tamen quę artis eſſent omnia impleturum,ne non meo functus officio eſſe viderer:etſi ſanatum

iri

iri morbũ minimè putarẽ, ob eas quaspaulò ante recẽſuimus cauſas. Sed interdum euenit vt curetur is de quo medicus deſperarat, vt in hoc ægro euenit, cuius curationis modũ iam ſubnectemus.

CVRATIO. Ad hunc vocati, vt primùm ex his quæ retulimus ſignis & ſymptomatis morbi ſpeciem, cauſam & ſedem affectam agnouimus, mox ſuccurrendum rati, quæ ſequuntur præſidia fœlici ſucceſſu adhibuimus. Primùm quidem noxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iuſtam victus rationem præſcribẽtes, & læſis partibus roborantia & calfacientia admouentes, cum pari exſiccatione pituitæ in neruorum radicibus impactæ. Hæc in vniuerſum methodus qua in hoc ægro curando vſi ſumus: atque horum omnium hæc fuit ratio. Clyſter emolliens & mediocriter vacuans: ℞. Malue, biſmaluæ, matrum violarum, blitis, mercurialis, & brancæ vrſinæ, ana M.j. foliorum hyſſopi, centaurij minoris, & ſaluiæ, ana M.ß. agarici in petia rara ligati ℨ.iij. ſeminum aniſi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfacit, & craſſum humorem attenuat) ana ℨ.ij. ſeminum melonum cum cortice cõtuſorum ℨ.iij. polypodij quercini conquaſſati ℥.j. florum roriſmarini, & ſtœchadis, ana P.j. furfuris macri P.ij. fiat omnium decoctio ad ℔. j. In cuius colatura diſſolue catholiconis ℥.j. electarij Indi maioris ℥.ß. olei rutæ & anethi, ana ℥.ij. mellis anthoſati ℥.j. ſalis gemmæ ℈.ij. Miſce: fiat clyſter, quo iniecto mira aquoſe & ſpumoſe pituitæ copia educta eſt. Tũ verò eo ipſo die poſt duas ab accepto clyſteri horas è media ſiniſtri brachij vena ſanguinem ad

reuulſionẽ (erat enim dextra in hoc viro pars reſoluta) detraho, idq; moderatè, ad ℥.tantũ vj. ſeptémve. neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorẽ ſanguinis eductionem expoſcebat, quum & ætas inclinata iam, & frigidus morbus eſſet. Miſſo ſanguine, & vno die ægro quieſcere iuſſo, altero poſt die, antequã calfacientes & attenuantes ſyrupos propinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæſerant venis deiicerentur, nec vi ſyruporum cruda detruderentur in habitum corporis. Pilulæ porrò huiuſmodi fuêre: ℞. Pilularum aſſaieret & cocciarum, ana ʒ.ß. agarici trochiſcati ℈.j. maſtiches, diacrydij, ana g̃.j. Miſce, & cum aqua ſaluiæ fiant pilulæ numero ſeptẽ: capiat tribus horis poſt leuem cœnam, vt melius à capite trahere poſſint. In poſterum diem ſequens apozema, neruos calfaciens, & pituitam attenuans ſumere iuſſi, octo totis cõtinuatis diebus, & mox à ſyrupo electuarij diamoſchi tabellam deuorandam dabam. Syrupi præſcriptio huiuſmodi fuit: ℞. Radicis pæoniæ maris (multum namque in omnibus capitis affectibus frigidis valet) ℥.j. radicis acori veri (id eſt calami odorati, qui verus acorus eſt) radicis galangę maioris, radicis enulæ campanę, ana ʒ.ß. ſummitatum hyſſopi, ſaluiæ, ſampſuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpithyos, ana M.ß. cubebarum & ſeſeleos, ana ʒ. ij. ſeminum iuniperi ʒ.iij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.ß. raſurę ligni ſancti ℥. iiij. Infundantur radices & lignum Indicum in aqua & vino albo, & ſenſim lento igne decoquantur, poſtea additis herbis & ſeminibus

fiat

fiat decoctio:addendo in fine florum roriſmarini, ſaluiæ, ſtœchados,& bugloſſæ, ana P.j.ſyrupi capillorum,mellis roſati,mellis anthoſati,ana ℥.iiij ſacchari quantum ſat eſt.fiat ſyrupus clarificatus &aromatiſatus cum cinnamomi electi ʒ.iij.nucis moſchatæ ʒ.j. ß. pro quatuor aut ſex matutinis. Syrupus hic ſudorem mouebat,quem ego naturę motum adiuuans, ſtragulis bene cooperto ægro promouebam: ſunt enim ſudores in huiuſmodi affectib.vtiliſſimi. Finito ſyrupo,& coctione iam in lotio apparente,pilulas ſequentes dedi: ℞. Pilularum cocciarum & fœtidarum,ana ℈.ij.trochiſcorum alandahal,maſtiches,ana g̃.ij. formentur pilulæ cum aqua ſaluię.ſumpſit debito obſeruato regimine. In craſtinum pilularum quæ fœliciter operatæ ſunt, conſeruam anthos cum mithridatio antidoto in aurora dedi, quinque poſt horis ęgro abſtinere iuſſo.Poſtea opiatam talem confeci, qua alternis diebus vtebatur ad quantitatem caſtaneæ magnæ, aqua ſaluiæ deſuper epota. ℞.

*Cõfectio ad paparalyſin optima.*

Conſeruę anthos & ſtœchados,ana ℥.j.ß.conſeruæ acori colati ℥.j. conſeruę ſaluię ℥.ß.gingiberis conquaſſati ʒ.iij.pulueris diamoſchi dulcis ʒ.j.mithridatij electi ʒ. ij. pulueris nucis moſchatæ ʒ.j. granorum pæoniæ & iuniperi,ana ℈.ij.cerebri leporis aſſati ʒ.j.Miſce,& cũ oxymelite ſcillino fiat in modum opiatæ:capiat vt ſuprà dictum eſt. Mirificè ſe ab hac iuuari æger teſtabatur,quòd,vt affirmabat,calorem infundi membris iucundum ab hoc medicamento ſentiebat,à quo maximè iuuabatur. Ad topica demum me conuerti, vbi prius errhinis vti ægrum iuſſi ex decocto ſampſuchi & betæ

betę nigræ, cum agarico & momento gingiberis, addito in colatura ſucci anagallidis purpureum florem gerentis ℥.j. Primùm loca affecta & neruorum radices circa dorſi ſpinã inungi iuſſi ſequentibus oleis, vt à leuioribus inchoarem, vt fieri ſanè debet: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum alborum, ana ℥.ij. olei de cheyri & laurini, ana ℥.j. inungatur ex eis calidè tota dorſi ſpina, deſuper datis lanis mollibus & pinguibus, fumigatis ſequenti ſuffitu ad exſiccandum: ℞. Olibani, maſtiches, ſandaracæ Arabum, ana ℥.j.ß. gummi hederæ & nigellæ torrefactorum, ana ℥.j. benioini, ſtyracis calamitæ & rubeæ, ana vnciam ſemis. coriandri, macis, nucis moſchatæ, ana ʒ.j. florum anthos & ſtœchados, ana P.j. fiat ſuffumigium omnibus groſſo modo conquaſſatis, quo lanæ plurimũ ſuffiantur, & calidæ toti ceruici admoueantur poſt prædictam vnctionem. Sed alia efficaciore vſus ſum, à qua plenè fuit hic vir Dei adiutorio liberatus. Vnctio hæc eſt: ℞. Saluiæ, ſampſuchi, lauri, betonicæ, roriſmarini, & primulæ veris, ana M.j. radicis acori veri, radicis ireos recentis, ana ℥.iij. oleorum vulpini, de nuce Indica, & rutacei, ana ℔.j. olei de terebinthina ℔.ß. vini potentiſſimi ℔.j. aquæ vitæ ℔.ß. coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturę adde ſerapini, opopanacis, bdellij, ana ʒ.ij. caſtorei ℥.ß. macis, nucis moſchatæ, ſtyracis calamitidis, benioini, ana ʒ.iij. piperis longi, pyrethri, ana ʒ.j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis & anſeris, ana ℥.j. medullæ cruris vaccæ ℥.ij. ſuccorum ebuli, ſaluiæ, & meliſſæ, ana ℥.iiij. ceræ propoleos ℥.ij. Miſce

*Præſtantiſſimum vnguentum.*

Miſce, & cum cera quantum ſat eſt in præfatis oleis liquata reducantur omnia ad formã vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſam dorſi ſpinam inungi calidè iubebam, deſuper admotis lanis mollibus, vt ſuprà fumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri affectis reſtitutum fuiſſe, inducta ſanitas fidem indubiam fecit. mox enim vbi dies totos viginti vnctione vſus fuiſſet, aſſumptis interea vſualibus pilulis & confectionibus ſuprà ſcriptis, optimáque victus ratione ſeruata, integræ valetudini, recuperato ſenſu & motu, reſtitutus eſt. Quod ego profectò pro miraculo habeo, & Dei potentię magis, quàm medicamentorum viribus factum arbitrari oportet: quòd & ægritudo ipſa ſuapte natura incurabilis fermè ſit, præſertim in ſenibus, & quòd in tanta ætate conualuerit à tanto morbo æger, id Dei immenſæ potentiæ adſcribendum: qui ſit benedictus in ſecula.

## OBSERVATIO V.

*Leoduna nobilis mulier, ingenti hypochondrij dextri dolore cum tumore inſigni et circunſcripto affecta, cum magna ſpirãdi difficultate et ventris tumore, diu ægrotans tãdem integrè ſanatur, medicis quibuſdam ſubeſſe in hepate apoſtema aſſerẽtibus, quum nullum tamen eſſet. Hæc multis auxiliis curatur, ſanguinis miſſione, purgatione, fotibus, vnctionibus, & aliis.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN recta affectuum curatione à partibus laborantibus non minimam ſumi indicationem, atque pro harum varietate remedia quoq

quoque excogitari, vnum eſt ex publicè in medicina confeſſis, & eſt à Galen. millies in mille locis proditum. Non enim ſolùm affectus naturam, & hominis temperiem, cæli aërîſque ſtatum conſiderare oportet: verùm multò magis ſedem affectam, quum pro illius alia atque alia natura, poſitu, ſenſus acrimonia, aut hebetudine, principatu aut vilitate, diuerſa ſit ſumenda de medendo indicatio: vt concors eſt omnium ſententia. Quæ in id à me in præſens adducta ſunt, vt oſtendam in hac generoſa muliere curanda defectu agnitionis ſedis affectæ, non ſatis tutò per initia in curatione progreſſum fuiſſe: quum qui primò ægram inuiſit, exiſtimans hepar affectum fuiſſe, nulla tamen in eo exiſtente noxa, ad id curationis ſcopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficiebatur quicquam: non enim curabatur morbus, ſed in deterius ſemper abibat, vtique non ſatis cognita parte affecta. Quum verò ægra me ad curã adhibuiſſet, grauitérque & doloribus & ventris tumore & ſpirandi difficultate laboraret, perſuaſa ſe in hepate phlegmonoſum tumorem pati (ſic enim à medico erat diuulgatum) in deſperationem fermè abierat. Quam ego tamen accurata manu tractans, bene ſperare iuſſi, ſumque illam verbis vt potui blandis ſolatus, nec pati illam ſecundum hepar phlegmonoſum tumorem indicaui: ſed tãtùm in muſculis ſuprapoſitis obſtructionem ingẽtem, à craſſo, glutinoſo, & plurimo ſucco, qui partem obſederat, & in vaſtum tumorem attollebat. Quibus autem rationib. ſim inductus vt ita ſentirem, breuibus explicabo. Vt primùm ad hanc vocatus, quid

*Libr. 1. de med. ſecũdum locos li. 3. 5. 7. meth. & lib. 1. de loc. affect.*

quid mali eſſet quod tam anxie ęgram torqueret, & quę ſedes affecta eſſet, intenta meditatione ſcire volui: locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad vmbilicum vſque proferebat. Tumor porrò inſignis erat, durus, & cum dolore tenſiuo coniunctus, ſeſeq́; mox tactui offerebat: color in facie rubicundus, viuidus, roſeus, ex albo & rubeo mixtus, per omnem morbi decurſum eodem in ſtatu permanens, vrinæ optimæ conſiſtentiæ, coloris atque contentorum apparebant: pulſus magni & citati. Ex quibus omnibus deprehendi non iecur in hac, ſed solùm muſculos abdominis ſuprapoſitos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere neceſſariò oportet. ex colore namque plurimos ſecundum hepar laborantes deprehendiſſe Galenum, ipſemet teſtis eſt lib. 5. de locis affect. c. vij. Quin & Auic. optimum medicum ex colore deprehendere hepaticos ſolere fen 14. 3. can. trac. 2. cap. item 2. dixit. Color enim eſt ex rebus quæ vtplurimum affectus hepatis indicant. hepaticorum namque color ad citrinitatem, & albedinem cum fuſco quodam virore plerumque inclinat, vt Auic. ſententia eſt, & experientia ipſa declarat. Quamobrem quum in hac laborante color optimus eſſet, viuidus ac ſuauis: tumor verò oblongus, ac ferè per totum ventrem ad vmbilicum vſq; extenſus: certiſſima fide nedum coniectura artificioſa deprehendi muſculos rectos epigaſtrij qui hepati ſuperincumbunt tumore illo præditos eſſe. ¶Rectorum muſculorum tumores (ait Gale.) oblongi, atque per totum ventrem extenſi

*Lib. 5. de loc. affect. c. 6.*

tenſi videntur, vmbilicum, veluti ipſi quoque muſculi, comprehendentes. Quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus & figura declarat. Hæc Galenus, cui innixus depromere auſus ſum, muſculos tantùm in hac laborante qui hepati ſuperiacent, non hepar, laborare: quod & curationis à nobis propoſita ratio, & ſymptomatum quę morbo coniuncta erant ſignificatio indicarunt. Contractus porrò fuerat in hac ęgrotante tumor is ex infarctu humorum craſſorum ac lentorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum: vnde factum eſt, vt quum vaſa talibus ſuccis referta eſſent, nec copiam ferre poſſent, expultricis facultatis beneficio ſeſe veluti exonerantia, ſuperflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura ſuis ſemper vſa viribus quod alienũ eſt expellere, vt Gal. libr. ij. de feb. diff. c. v. adſtruxit. Hæ igitur affectus cauſæ tum proximæ tum remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tenſio, ventris protuberans tumor, inappetentia, ſitis, & totius corporis grauitas: quæ omnia affectus magnitudinem cõſequebantur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tenſionem, & tumorem pariebat, ob intemperiem & ſolutam partis continuitatem. hæ namque doloris cauſę Galeno ſtatuuntur. Inappetentia ob ventriculi conſenſum, & vaſorum impletionem, defectúmq; inanitionis fiebat. Sitis vaporum ſurſum elatorum cum caliditate quapiam aſcenſum, & ſiccitatem quæ à vigiliis fiebat, ſequebatur: tum quòd per interualla febri corriperetur. Grauitatẽ

*In arte medic. c. 80.*

corporis humorum redundãtia pariebat. Sed iam omnibus his rite diſcuſſis, & ad curationem cognitu neceſſariis, curationem qua vſi ſumus ſubtexamus.

CVRATIO. Curatio porrò ea fuit quæ morbis à plenitudine debetur. Quicunque namque morbi à plenitudine fiunt (inquit Hip.) euacuatio ſanat. *Lib.2.aph.22.* Itaque variis euacuationum generibus vtendum in hac muliere curanda cenſuimus: tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quę tumorem diſcutere & duritiem emollire poſſent, ſicq́ue ægram priſtinæ ſanitati reſtituimus. Primùm enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat, ſucculentóque corpore & bene carnoſo, demendam plethoram ſanguinis miſſione, tum ad humoris in partem decumbere parati atque fluentis reuulſionem, optimum duximus: ꝙ pro Hip. & Gal. ſententia, *Hippo.lib.2.de nat.hom. Gale. lib.2.ad Glauc.c.13.* à tentata fluxione parte quàm longiſſimè reuellere, non autem ad eam trahere oporteat: deriuare autem per proxima. Fluentium namque humorum retractio medela eſt, vt ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obſederunt, deriuatio. Fieri autem vtrumque euacuationis genus per communes venas debere, idem auctor prodidit. Itaque præmiſſo leni clyſteri ex emollientibus, internam dextri cubiti venam ſecare iubeo. neque verò affatim & copioſè ſanguinem demo, ſed modicè & per vices: ſic enim melius ſanguis reuellitur. Extraxi pro redundantis ſanguinis copia & virium tenore, quantum opportunum viſum eſt, nempe ad ℥. ſedecim: quòd & magnus eſſet ſanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipſáque ægra robore

validio prædita. Mirificam profectò à ſanguinis miſſione ſenſit opem: nam & minui dolor confeſtim cœpit (qui antea grauiſſimus & intolerabilis erat) & detumeſcere locus viſus eſt. Mox verò à miſſo ſanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare ſategimus, ſequente poſt coctionem humorum ſolutiuo pharmaco. Horum hæc fuit ratio: ℞. Borraginis, bugloſſi, vtriuſque cichorij, acetoſæ, omnium cum ſuis radicibus, cuiuſque M. j. agrimoniæ, ſummitatum lupullorum, fumariæ, lapatij acuti cum toto, ana M. ß. capillorum veneris, ceterac, hyſſopi, fœniculi, meliſſæ, (craſſos namq; hęc humores attenuant) cuiuſque M. ß. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. ß. ſeminum acetoſæ, endiuiæ & portulacæ, ana ʒ. j. ſeminum petroſelini, & apij, ana ℈. ij. vuarum paſſarum exacinatarum num. xx. prunorum dulcium num. xij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ʒ. vj. polypodij querni conquaſſati ℥. ß. trium florum communium, florũ thymi (hos ego flores cum thymi ſummitatibus epithymi loco vſurpare ſoleo, quòd plus epithymo noſtrate in ducenda atra bile valeant) P. ij. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔. ij. & coletur. In colatura diſſolue ſyrupi endiuiæ compoſiti, ſyrupi de duabus radicibus, ſyrupi capillorum, ana ℥. ij. ß. ſacchari quantum ſat eſt. Fiat ſyrupus clarificatus, & aromatiſatus cum cinnamomi electi, ſantali citrini, ana ʒ. j. pro quatuor matutinis. Finito ſyrupo, concoctione in lotio apparente, ſequens præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum. ℞. Agarici albi

& fœminini ℨ.j. rhabarbari electi ℨ.j.ß. gingiberis, ſchœnanthi, maſtiches, cinnamomi electi, ana ℈.ß. Infundantur ſimul in aquis endiuię, bugloſſi, & hyſſopi cum pauco mellis roſati: ſtent in infuſione per noctem, & mane fortiter exprimantur. Cui expreſſioni adde electarij roſati Meſuei, diaphœniconis, ana ℨ.ij. ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ſine ſcãmonio ℥. j. Miſce cum decocto præcedentis apozematis, fiat potio breuis: quam vbi ſumpſiſſet, mediocris ſequuta eſt variorum excrementorum ſine vlla noxa excretio, facili cum tolerantia & alleuatione. In craſtinum clyſterem ablutiuum ex decocto hordei, furfurum & ſeminum lini & melonum, adiecto modico catholicone & oleo violaceo, atque melle roſeo, ſumere ægram iuſſi, & ad topica vt ſequitur curationem ſum proſecutus. Quoniam verò in muſculis rectis qui hepati ſuperincumbunt affectum conſiſtere diximus, erátque ſumma in parte durities, emollientibus & diſcutientibus vtendum cum leniter roborantibus, ob viciniam ad hepar, optimum diximus: nec verò repellentibus tam vtẽdum, quòd propè iam in ſtatu morbus conſiſtere videretur, aut ſaltem in incrementi medio. Itaque hoc fotu partem fouendam, tum verò vnguine vngendam duximus, vt & vna eadémq; opera impactum humorem craſſum attenuando diſcuteremus, & duritiem quæ multa apparebat emolliremus. Horum hæc fuit noſtra præſcriptio methodica: ℞. Maluæ, althææ, amborum cum radicibus, cuiuſque M.j. radicum bryoniæ & iarri, ana M.ß. abſinthij M.j. origani M.ß. ſeminum lini, altheę, fœno-
græci

græci, conquaſſa totum, ana ℥.j. ſeminum aniſi & anethi, ana ℥.ß. florum chamęmeli, meliloti & roriſmarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tertia vini albi potentis (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infuſis & expreſſis fiat fotus ad partem tumẽtem ante cibum. Mirificè iuuari ſe hoc fotu ægra nobis aſſeuerabat, ꝙ & tumorem emolliret, & dolorem ſubinde leuaret. Mox à fotu ſequenti vnguine partem vngebamus: ℞. Vnguenti dialthææ ℥. iiij. emplaſtri filij Zachariæ ℥. ij. ceræ propoleως, fæcis olei de lilio, cuiuſque ℥.j. axungiæ anatis & gallinæ veteris, ana ʒ.vj. ammoniaci pinguis in ſapa diſſoluti, bdellij, maſtiches, ana ℈.iiij. ſtyracis calamitidis, benioini, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ. j. Miſce, & cum pauca cera oleo irino liquata fiat vnguentum mediocris conſiſtentiæ, quod à fotu admoueri calens iubebam, deſuper appoſito pittacio lineo duplicato, & fumigato olibano, ſtyrace & benioino. Vbi dies totos xij. his eſſet topicis remediis vſa, cœpit omnifariam aboleri tumor, & dolor ſedari. Sed quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor adhuc perſtabat, ad ampliora præſidia & efficaciora properãdum fuit, nempe ad vacuationem ſudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapotia, tum per ſyrupos purgaſſemus. Catapotia conſtabant ex pilulis de hiera ſimplici, agarico trochiſcato, puluere rhabarbari, cum puluere ſenæ præparatæ, adiecta maſtiche, & granis aliquot diacrydij: adiecimus interdum pilulas de fumo terræ. Syrupum magiſtralem confeci ex decocto pręce-

dentis apozematis, adiiciendo foliorum & folliculorum ſenæ Orientalis ℥. ij. medullæ carthami ℥. j. epithymi ʒ. vj. rhabarbaro in clarificatione & aromatiſatione ad ℥. ß. & ſaccharo quantum ſat viſum eſt: ex quo ſyrupo ad perfectionem cocto, ſumere iubebam ℥. iij. ex decocto florum & fructuum, ſemel decimo quoto die, & fœliciter operabatur cum multa facilitate. Potionem chinæ radicis parauimus, ſelectæ quidem recentis ac ponderoſæ in talleolas diſſectæ, cuius ℥. j. ß. quotidie in ℔. aquæ fontanæ x. vſquequò ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius decocti ℥. viij. de mane ſumebat, calidè ſtragulis operta, conciliatóque ſomno: indéque ſudor manabat exuberantiſſimus, à quo & ſcirrhoſus tumor & ventris quoque ſubſedit omnino. Admouimus tamen ventri emplaſtrum ex ſtercore bubulo & caprillo in aceto ferueſactis, cum cymino, aniſi & anethi ſeminibus, & terebinthina. Mirabile ſenſit ex hoc cataplaſmate lenimen. ſenſim enim detumeſcere in dies vẽter videbatur. Ad latus item emplaſtrum ex diachylone ireato cum emplaſtro de meliloto ſub finem admouimus, adiectis ſtyrace, ammoniaco, bdellio, laſerpitio Indico, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit ęgra, viuítque ſuperſtes & bene habita, ad laudem Dei præpotentis, cui honor & gloria.

*Potio chinæ radicis.*

---

OBSERVATIO VI.

*Eadem Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot poſt annos grauida effecta, integrég; iam tumore illo hypochondrÿ dextri liberata, ex puerperio difficili in*

*li in epilepticas acceſſiones derepente incidit: graues quidem illas, & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimium fluentibus: ſanatur tamen nutu Dei, magna & ſolerti adhibita cura.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HÆc ipſa generoſa mulier qua de præcedente Obſeruat. egimus, iam ſana effecta, fœcundiſſima quum eſſet, vterum geſtare cœpit: quúmque partus tempus aduentaſſet, grauiſſimi dolores mulierem inuadunt: & quòd contentus intrò infans vegetus, & magna corporis mole, tum etiam magno capite eſſet, grauem intulit partum. Quúmque & nimium diu mulier ſęuiſſimis partus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellendum infantem niteretur: effectum eſt, vt adapertis vaſorum oſculis quæ in vtero ſunt, & forti enixu plus nimio patentibus, ingens ſanguinis profuſio ſequuta ſit: ita vt & vires collaberentur, & in mortis diſcrimen parturiens mulier deducta ſit. Sed tamen quum Dei præpotentis auxilio infans è bulga matris prodiiſſet, & profuſio perſtare, & in epilepticam acceſſionem incurrere ægra cœpit, conuulſione affatim oborta cum mentis alienatione, & ſenſuum tam internorum quàm externorum oblæſione, ſpumáque multa circa os conſiſtente, conuulſis oculis & toruùm aſpicientibus, ſtertore magno in faucibus percepto, qui grauem metum attoniti morbi venturi inferebat. Nec verò ſemel, aut leniter, ſed per modica horarum aliquot interualla eodem die recurrere graues omnino acceſſiones ſolebant: ita vt præ grauitate acceſſionum

earúmque crebritate in præſens vitæ diſcrimen ægra deducta ſit: viribus vtique à difficili partu, & à nimia ſanguinis & ſpirituum diſſolutione exhauſtis, penéq; deficientibus, tum verò ab acceſſionibus comitialib. nimium diu vexatis. Quibus tãtis ſymptomatis quum vix ægra ſufficeret, nec quæ prodeſſe poterant, ob complicatos contrarios affectus aut potius ſymptomata commodè exhiberi poſſent, de moritura ægra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiuſmodi repugnantiis efficiendum iubet Galenus, vt ei quod magis vrget intenti (reliquo tamen nõ neglecto) eò conſilium dirigamus, id mihi præſtandum meritò putaui, & qua ſim in hac curanda methodo vſus exponam.

*Lib. 3. 7. & 10. meth. & lib. 1. ad Glauc. cap. de cura. febr. cum accidentibus.*

CVRATIO.

Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum ſumma virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariáſque indicationes ſibi inuicem pugnãtes, vt quod eſſet affectus remedium id omnino cũ virium tenore pugnaret: incertam ac dubiam eſſe curandi rationẽ vnà cum Gal. ſum arbitratus, qui in huiuſmodi repugnantiis incertam eſſe ſuccurrendi rationem, & aliâs inſanabilem omnino affectum relinqui, aliâs ſpatio & ægrè, ídque ſi magnum nactus ſit medicum, nono methodi affirmauit: conſiliíque tum eſſe, vbi indicationes ita ſibi aduerſentur, vt paulatim quod vitioſum eſt vacuetur, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt pro eo reponatur. Hanc nos rationem ſecuti, ita in curatione proceſſimus, vt ab eo ſymptomate à quo nõ leue periculum ægræ mulieri inſtabat (erat autem nimia

ſang

ſanguinis profuſio vires deiiciens, quæ præcipuè curam ad ſe aduocabat) ei primùm intēti curando fuimus, acceſſione epileptica interim non neglecta. Sic enim vbique iubet faciendum Galenus. vbi namque à quoquam affectuum non leue periculum inſtat, ad id quod vrget dirigi primum curantis conſilium debet, vt cōceptis verbis lib. 7. meth. medendi eſt à Galeno proditum. Itaque ſanguinis profuſionē, vinculis ad ſupernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis ſubtus mammas appoſitis, vt iubet Hippocrates, tum potionibus adſtringētibus, tum fotibus & illitionibus ad muliebres locos admotis, compeſcuimus, tum verò etiam ſuccis medicatis intra vterū per metrenchytas, id eſt vterinos clyſteres, iniectis. Horum omnium hæc fuit obſeruata à nobis methodus. ℞. Lapidis hematitis ℈.iiij. pulueris boli Armeniæ, coralli rubei, margaritarum ſplēdidarum, cuiuſque ʒ.j. ſeminum plātaginis, coriandri præparati, ſeminū ſumac, ana ℈.ij, Miſce: fiat omnium puluis tenuiſſimus, ex quo drachmam, & interdum ſeſquidrachmam ex decocto centinodiæ & ſyrupo cotoneorum dari iubebam: quòd quæ ad matricis affectus dantur vberiore doſi dari debeant, ob partis ſitum & diſtantiam. Sum quoq; & paſtillis ex electro vſus. Quin quum his nō ſatis ſiſteretur fluxio, Philonij Perſici ritè confecti drachmam propinare ex ſucco plantaginis viſum fuit: quo profectò auxilio in ſanguinis profuſione ſiſtenda vndecunq; ſit nullum præſentius medicamentum inueni. nam & ſomnum conciliat, & vaſa occludit, & ſanguinem incraſſat, quibus

*Lib. 3. 7. & 10. meth. & lib. 2. ad Glauc.*

*Lib. 5. aph. 50.*

*Philonii Perſici vis.*

intentionibus in ſiſtendo ſanguine opus eſt. Fotu verò ſequente ſum vſus: ℞. Summitatum lentiſci, rubi, plantaginis, foliorum cupreſſi, oliuæ, & ſanguinariæ ſeu polygoni, ana M.j. roſarum rubentium P.ij. granorum myrti ℥. j. ß. nucum cupreſſi contritarum numero vj. gallarum tantundem, corticum granatorum P.ij. Fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo craſſo, & cum filtris infuſis & expreſſis fotum locis muliebribus fieri iubebam: & poſt fotum locos vnguento comitiſſæ vocato, adiecto plantaginis ſucco, inungebam. eſt enim profectò, ſi quod aliud, in hoc affectu leuando appoſitiſſimum, & in compeſcendo ſanguine efficaciſſimum. In vterum porrò ſuccum plantaginis, Galeni imitatus exemplum, per vterinum clyſterem inieci, à quo iniectu miram ſe ſentire opem paupercula ægra dicebat. Nec verò interea dum hæc molior, epilepticarum acceſſionum ſum oblitus, etſi non omnia fieri ad vnguem poterant quæ res poſtulabat. Potionibus enim ſuperius deſcriptis interdum pæoniæ grana atque radicem, tum & viſci quercini, tantillúmq; pulueris diamoſchi dulcis addebam: vt vna eadémq; opera vtrique affectui conſuleretur, vt fieri in tanta repugnantia poterat. Iubebam etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os caſtoreum dare, clamoribus ægram excitari, & pileorũ vellicatu, & quibus poteramus modis, donec ab acceſſione reſurgeret, intenti eramus. Neque hîc de euacuando ſcopus vllus erat: vacuationem enim non admittebant imbecillæ vires, etſi id requirere quæ acceſſiones tantas

*Lib.5.meth.*

tantas pariebat materia videretur. Sed quum omnium indicationum prima & potiſſima ſit quæ de viribus ſumitur, vt nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac erãt primitus indicationes ſumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab immodica ſanguinis profuſione collapſæ erant: totóque eo tempore quo vires reficimus, nihil quicquam eorum quæ euacuant propinare debemus, vt Gal. nono methodi ſententia eſt: quod à me in hac curanda ægra accuratè obſeruatũ eſt, vt quoniam vires defectæ maximè erant, iis roborandis ſcopum omnem direxi. Roborantur autem (vt Gal. dixit) vnicuiq; eorum ex quibus vires conſtant ſimilia exhibendo. virium namque cuſtodia ſimilium exhibitionẽ indicat. Quoniam verò virium ſubſtãtia tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis completur, ex iis quæ ſimilia ſunt moliri cuique ſuam cuſtodiam conuenit. ſpiritui ex reſpiratione & trãſpiratione: ſolidorum generi, ex ſolido nutrimento: carnoſo generi, per ea quæ in medio humidorum ac ſolidorum corporum ſunt inſtaurare ſategi quod diſſolutum virium erat. Spiritum quidem aëris optimi perfrigerati & odorati inſpiratu fouebã. Quoniam enim ęſtas erat, difflari cubiculi aërem patentibus feneſtris iuſſi, inſpergíque in cubiculo roſas, myrti folia, & pomorum redolentium aceruos, nempe citriorum atque limonum, tum & irrorari pauimentum roſaceo aceto ex aqua excepto: vnde mira fragrantia exiliebat. Peſſimè namque facere ſuperſtitioſi quidam medici ſolent, qui nec aërem cubiculi in quo iacet æger vnquam

*Lib. II. meth. med.*

*Superſtitioſorum quorundã medicorum mos.*

vnquam difflari ſinũt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingreſſum permittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, vtpote concluſus neq; difflatus, ſitum contrahit, & ex ęgri expirato aëre malè affectus inquinatur: ingẽs profectò malum. Ad hũc ego modum ſpirituoſam ægrotæ noſtræ ſubſtantiam foui. Solida autem membra ſolido quidem ſed concoctu facili alimento reficere ſtudui: juſculis ex perdicum & caponum carnibus confectis, tũ & ſucco carnis extracto, carnibus quidem ad veru poſitis, & inter aſſandum mucronato cultro punctis, expreſſóque inde manãte ſucco, & deuorari iuſſo. Quin ex veruecum cordibus extrahi ſuccũ iuſſi, qui in huiuſmodi virium defectionibus inſtaurãdis miras profectò & excellentes vires habet. ex quo enim cor cæteris animantis partibus ſolidiore carne conſtat, qui inde extrahitur per eliquationem ſuccus, ad inſtaurandum vires tanto potentior eſt, quãto ſolidior pars & robuſtior fuerit, vnde eruitur ſuccus is. Præterea quum membrum omne ſibi ſimile ſimpathia quadam & tacito naturæ conſenſu roborare dicatur, efficitur vt extractus è corde ſuccus cor hominis cęca proprietate quadam confirmare, pluſquam è reliquis partibus eductus, videatur: quòd & experientia ipſa cõfirmat. Extrahendi autem huiuſmodi ſucci ratio hæc eſt: Accepto veruecis corde aut hœdi, finditur medium, & probè aqua eluitur, vt qui intrò cõcluſus eſt ſanguis detergeatur, & quicquid ſordidum in eo eſt auferatur: vltimo loco aqua roſacea probè confouetur, & in talleolas oblongas diſſecatur, inq; vitrea

*Succus è corde veruecis præſtantiſsimus.*

vitreato vaſe teſtaceo cum caryophyllis aliquot imponitur ſine vllo liquore: probéque operculato vaſe paſta, vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquetur ac diſſoluatur: inde poſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur. Mirum profectò quantopere reficiendis ex inanitione viribus valeat: prout & quę ex ouorum vitellis, vino, ſaccharo & cinnamomo ſorbitio paratur, quàm Italorum vulgus Sambaion vocat. Qua & ipſa vti ęgram moribundam, & viribus exhauſtam, iuſſi, vnde mirificam ſenſit opem: ſpiritibus vtique & natiuo calore ſanguinéque auctis ac inſtauratis. Vitelli namq; ouorum nullo negocio in ſanguinem vertuntur, multóq; amplius vinum, quum, auctore Galeno, omnium velociter & maximè nutrientium vinum ſit. ſaccharum verò dulcedine ſua à natura facilè cõplectitur, & gratum eſt: prout cinnamomũ aromaticitate ſua cor & membra omnia cõfirmat, vt lib. de viribus cordis docuit Auicenna. Nimirum igitur ſi viribus deſtituta ægra miram ab hac ſorbitione ſenſerit opẽ. Potu etiam cõgruo humiditatem exhauſtam reficiebam, propinato vino rubro & generoſo, probè tamen diluto. tali namque vino egent qui refectione indigẽt, quòd eiuſmodi vinis inſit & citiſſimè implere corpora euacuata, quale hoc erat, & exhauſtos ſpiritus reficere, & indigentiam reparare: quæ docta Gal. ſententia eſt. Vbi verò iam pręfatis auxiliis ęgram confirmaſſem, reſtinctúſque omnino eſſet ſanguinis fluxus, ſubſiſtere à

*Lib. 2. aph. com. 18.*

*Lib. 2. aph. com. 11.*

re à medicamentis epilepſiam curantibus iuſſi, quoad confirmatior eſſet facta: quod quum euenit, nempe poſt menſem, tum ad præcautionem, ne denuò in acceſſiones comitiales incideret, cõcocta, & ad excretionem ſyrupis cõgruis præparata prius pituita, lenibus ſed repetitis vacuationibus ægram abſque noxa purgaui. Conſtabant ſyrupi ex oxymelite primùm ſimplici, dein ſcillino, cum ſyrupo de betonica ex decocto hyſſopi, betonicæ, ſaluiæ, chamædryos, & chamæpityos, radice acori, enulæ campanæ, & pæonię cum eius ſeminibus, & viſco querno, floribúſque libanotidis & ſtœchados, omnibus ex aqua exceptis, & nuce myriſtica & cinnamomo ad aromatiſationem adiectis. Purgaui ex agarico & rhacomate, additis gingibere, ſale gemma, ſchœnantho & cinnamomo, & infuſis omnibus in aquam hyſſopi & bugloſſi cũ pauco melle roſaceo. Expreſſioni horum adieci diaphœnici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis exceptis omnibus potionem paraui, quæ fœliciter operata eſt, multa educta ſpumoſa & aquoſa pituita. Pilulis item cocciis cum agarico & puluere ſenæ pręparatæ ſum interdum vſus, & confectione quæ ſequitur, ex qua mirificam ſenſit ægra opem: ℞. Conſeruæ acori conquaſſati ℥.j. conſeruæ florum ſaluiæ, roriſmarini & ſtœchados, cuiuſque ℥.ß. myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi ʒ.vj. cineris cranij hominis ʒ.j.ß. cineris cuculli ʒ.j. pulueris diamoſchi dulcis ℈.ij. pulueris diamargariti frigidi ʒ.ß. granorum pæoniæ ℈.ij. ſyrupi conſerua-

tionis

tionis emblicorum quantum ſat eſt. Ducantur in modum opiatæ, ex qua alternis diebus ad ʒ.iij. vtebatur ieiuno ſtomacho. Errhinis eam poſt purgationem vti iuſſi ex decocto ſampſuchi & agarici, cum tãtillo gingiberis, addito ſucco anagallidis purpureum florem gerentis, & ſucco betæ nigræ. His remediis Dei benignitate adiuta curata integrè eſt, vt triennium totũ & eo amplius ſine vllo acceſſionum recurſu incolumis manſerit: ſed poſtea tamen incauta victus ratione ſeruata, & ſibi nimium fidẽs, in eaſdem acceſſiones, ſed leuiores tamen, relapſa eſt: iuxta illud Hippocratis, Quibuſcunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationẽ accipiunt: quibus autem vigeſimoquinto, commoriuntur. Viuit tamen nunc vegeta & bene habito corpore, etſi in eaſdem acceſſiones quandoque incurrat: ſed ab eis citiſſimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamenti bonitas valent. Sit benedictus Deus in ſecula. *Lib. 5. aph. 7.*

---

## OBSERVATIO VII.

*Nobilis iuuenis Cæſar à Sata patritius Arelatenſis, optimæ ſpei adoleſcens, ab immorigero & ruſtico famulo domus ſuæ, quòd malè obitæ rei ruſticæ increparetur ab herili filio, quatuor acceptis ſecundũ dorſum & latera vulneribus à ſica inflictis, duobus intra peritonæum ſecundum thoracem penetrantibus vulneribus, poſt duos exactos menſes moritur, nullis proficientibus auxiliis ſumma cura miſero ægrotanti exhibitis. Diſſecto parentum & magiſtratus iuſſu cadauere, vt de nece pro teſtimonio diceremus,*

*mus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace ſecundum ſiniſtram illius partem inuenta eſt, totam penè thoracis alteram partem implens, vt ferè amphoræ tertiam partem & eo amplius æquaret, vaſis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem æger facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatus, perpetua tuſſi oppreſſus, nullo aut exiguo procedente ſputo, difficulter ſpirans, vt vix quum ſcalas aſcenderet, aut longius progrederetur, ſpiritum ducere poſſet, inappetens & inſomnis: Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore, infœliciter moritur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Rectè quidem Galenus ea vulnera quæ intra peritonæum penetrarunt non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmauit: ſiquidem quum læſum peritonæum eſt, præſertim ſi in thoracis cauitatem vulnus deſcendit, nec coaleſcere poteſt facilè, quòd membranoſum neruoſúmq; ſit, nec ritè expurgari talia vlcera poſſunt. Vnde efficitur vt vel in fiſtulam deſinant non coaleſcentia, vel omnino inſanabilia relinquantur: quod plerumque fit, & in hoc iuuene quo de nunc agimus, & in multis aliis, experti ſumus. Hic itaque iuuenis quum ſica mucronata & bene acuta percuſſus fuiſſet ſecũdum dorſum, ſpatio medio inter ſextam & ſeptimã coſtas ſiniſtræ partis, deſcendit in ima telum peritonęo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnera quibus item percuſſus iuuenis fuit minimè peritonęum attigerũt, quòd ſecundum muſculos externos obliquè telum adactum

actum fuiſſet, breuique hæc duo vulnera quòd in cauitatem pectoris non deſcendiſſent, curata fuêre, læſis vtique externis tantùm muſculis. At verò quum reliqua duo grauiora penitus eſſent, peritonęo vtique pertuſo, maius nobis negotium fecêre. Nam poſt quatuor ab acceptis vulneribus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, inſomnia, grauitas in parte percipi, vt decumbere in alterum latus minimè poſſet, dolórque oriri cœperunt: inflammationis vtique indicia in ſuppurationem tendentis: inquiente nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. Pus namque ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam habet (vt quiſpiam dixerit) tranſmutationem: quòd mala ſimpliciter quæ eſt, cum putrefactione fit olida, ſicuti quæ ſimpliciter optima tranſmutatio eſt, nutritio ipſa partium animalis eſt: at quę pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à ſolo calore extra naturam, neque à ſolo ſecundum naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtriſque eſt inflammationis calor: quæ docta Gal. com. 47. lib. 2. aphoriſ. ſententia eſt. perinde atque dolorem fieri extenta ſimul & calefacta pręter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex ſanguinis ebullitione atque exuſtione, qui vbi ex toto aſſatus fuerit, reſiduum eius fit pus: quemadmodum ex lignorum exuſtione cinis. Diximus quibus indiciis deprehenſum à nobis ſit inflammationem internam in hoc iuuene in ſuppurationem tendere. Euentus autem rei rem plena fide confirmauit. Nam mox poſt xx. diem purulentus æger

*Lib. 2. aph. 47.*

*Purulentorum indicia.*

A

ęger factus eſt: quem affectum indicabant aſſidua & non intermiſſa febris, ſed quæ interdiu remiſſior, noctu vehementior eſſet, ſudor frequens, tuſſicula ſicca ſine notabili ſputo, oculorum cauitas, pallidus faciei & labiorum color, rubentibus tamen ſæpe maxillis, præſertim hora vna poſt acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis ſummæ circa arterias partes reliquo corpore apparebant. Ad extremum verò & curuari vngues, & tumere pedes cœperunt, quum iam morti proximus eſſet. his namque indiciis purulẽtos indicari debere nos Hip. docuit. Eos verò communiter purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicunque pus obtinent intus in corpore vniuerſum, ſiue conditum ante in parte affecta inflammatione, ſiue etiam poſt eruptionem: verùm medici propriè eos ſolos atq; potiſſimùm qui in thorace ac pulmone pus collegerũt, ſuppuratos ſeu purulentos vocare in vſu habent. Niſi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotãtes neceſſarium quidem eſt: vt Gal. rectiſſimè dixit: Quod & huic miſero iuueni accidit, qui poſt duos ab acceptis vulneribus menſes tabidus mortuus eſt, ingenti inuenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt niſi ſpectator ipſe fuiſſem, vix certè crediturus eram tam ingentem puris copiam intrò contineri poſſe, vt quæ menſuram xx. ſextariorum æquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim veriſimile haberi debet ex affuſo ſanguine tantam copiam genitam fuiſſe, quum vix è vulneribus duobus penetrantibus & punctim factis

*Lib. 2. præſag. c. 11. nouæ verſ. vel textu 60. Gal. in to. com. eius partis.*

*Vbi ſuprà immediatè.*

ctis libra vna effundi intra cauum pectoris potuerit: tametſi ex ſanguine qui malam habeat tranſmutationem pus gigni antea de Galeni ſententia dixerimus. Cenſendum verò pus intra thoracem contentum à ſanguine quidem putrefacto ortum habuiſſe. neque enim aliter fieri poteſt. Tantam verò copiam quanta in hoc iuuene inuenta eſt, non à ſanguine ſolùm putrefacto, ſed & ab ichoribus qui quotidie è vulnere in internas partes effluebant, genitam fuiſſe: corrupto etiam nimirum quod ad partem deſtinabatur alimento, & in prauam qualitatem à calore putredinali partis demutato, pus fiebat. Vnde magna tandem aggeſta puris copia, quum quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum eſt vt poſt diutinum tempus ſenſim congeſtione facta, nec vllo pacto euacuata, ingens puris copia creuerit, quæ reſpirationem mole ſua impediens, ægrum miſerè tandem in mortem deduxerit. Hic infœlix nobilis huius adoleſcentis meliore certè fortuna digniſſimi finis, hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro teſtimonio vrbis Pręfecto reſpondimus, & lethalia fuiſſe quę ſe in imum thoracem inſinuauerant vulnera, & mortem illis eſſe meritò adſcribendam: quum quæ pertuſo peritonæo intrò in thoracem penetrant vulnera, plerumque lethalia eſſe, auctore Galeno, conſueuerint. Sit laus Deo. *Lib. 4. & 5. meth. med.*

## OBSERVATIO VIII.

*Blancha nobilis iuuencula, Iacobi Romerij patritij Arelaten. filia, vt moribus ſic virtute inſignis, febre continente graui corripitur: ſequitur decimoquarto*

*decretorium, largo ſanguinis fluore è narib. manante, tanto vt domus vaſa vix excipiendo ſanguini ſatis forent. plus quàm enim libras xij. ſanguinis dieb. ſex emiſit, vt nullis remediis ſiſti poſſet. Inde reſtincto ſanguine, alui fluor ingens ægrā corripit dies viginti: perſtat ſomno graui, ſed non tamen veternoſo oppreſſa: liberatur integrè præter omnium ſpem nutu Dei.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ in morbis haud rarò contingunt, talia ſunt interdum vt fidem ſuperare omnem videantur. Quis enim credere poſſit vnquam in decretorio continentis febris, ſanguinis è naribus emanatione facta tantam profuſionem ſanguinis prorupiſſe, vt ſex diebus per interualla frequentia tanto impetu ſanguis manarit, vt vaſa vix excipiendo ſanguini forent, præſertim in attenuata iuuencula rari habitus? Etſi ſcio à Celſo proditum in tenuioribus corporibus ſanguinem, in craſſioribus carnem magis abundare: quòd tenuia corpora immutatiuam facultatem imbecilliorem quum habeant, ſanguinē in carnem commutare haud plenè valeant: contra verò craſſiora plus carnis quàm ſanguinis obtinent, ſanguine quidem altricis facultatis munere in carnē commutato. Itaque mirum videri non debet ſi in hac iuuencula calidi & ſicci temperamenti, latis venis, bilioſus ſanguis plurimus in vaſis redūdaret, qui tandem efferueſcens, & in putredinem actus, febrem continentem acerbiſſimam crearit. continentis namque febris materia intra vaſa contineri dicitur, vel Galeni teſtimonio. Quamobrem quum & plurimus in vaſis eſſet reconditus bilio-

*Lib. 9. meth. med.*

ſiſſim

ſiſſimus ſanguis: & occaſione accepta prohibitæ tranſpirationis (vbi enim incaluiſſet iuuencula nimio motu, & mox frigidam auram captans refrixiſſet, facta eſt & cutis ſtipatio, ac ſubinde prohibitæ tranſpirationis nata occaſio) quum, inquam, accepta prohibitę tranſpirationis occaſione putruiſſet conditus in venis ſanguis febrem nimirum generauit, quæ in ἀπυρεξίαν vocatam minimè deſineret, ob aſſiduam effumationem, & modicam putrentis humoris difflationem: vnde plurium dierum febris genita eſt. hæc enim prorogationis continentium febrium cauſa, auctore Galeno, eſſe ſolet. Sed quod magis mirandum ſit, cur, inquam, per decretorium morbi tanto impetu latus ſit ſanguis, vt ad duodecim ferè libras aſcenderit? Quis enim non ſtupeat tantum ſanguinis citra mortem manare potuiſſe, quin & reſtincto ſanguine alui fluore accedente, dies totos viginti ægram diuexaſſe? Quæ tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quæ tanta facultas corporis rectrix, vt tam effrænes, tam citas, tanto impetu actas vacuationes ferre potuerit ac ſuperare? Mira profectò hæc ſunt, & in imis naturæ receſſibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quàm vt tacito quodam & arcano præſidio, naturæ quidem probè cognito, incognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effrænes vacuationes, vi morbi potius quàm iuſto naturæ decretorio factas, ſuſtinuerit ac tandem ſuperarit. Nam & ægra iam ſine pulſibus, exanimis, moribundáque in horas relicta, reuixit tamen mirabili Dei conſilio, qui quos vult

*Lib. 9. metho.*

ſaluat : quíque (vt j. Reg. ij. habetur) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit : quòd (vt Sapien. xvj. proditum eſt) Dominus eſt qui vitę & mortis poteſtatem habet, deducitque ad portas mortis & reducit. quod in hac iuuencula Dei admirabili potentia factũ experiri licuit, quæ quum iam viribus exhauſta, viuénſq; cadauer dici poſſet, & iam morti proxima, rediuiua tamen tanquã è orci faucibus erepta, ſuis nutu Dei reſtituta eſt. Qua verò ſimus in hac leuanda ęgra methodo vſi mox expromam.

CVRATIO.

Quum inſignem hanc iuuenculam grauiſſima & ardentiſſima febre corripi cernerem, eáq; indeſinente, eſſémq; tertio morbi die vocatus: à morbi eſſentia primùm atq; viribus ægræ, tum ab aëris conſtitutione (erat enim Autumni initium) ſexu, ætatę, ac cæteris coindicantib. indicationes ſumere mihi pro Gale. ſententia viſum fuit. Itaque quum & morbus acutus eſſet, ægráq; & ætate floreret & viribus abundaret, pro Hippocr. præcepto lib. iiij. de rat. vict. acut. tex. 16. iubentis in talibus affectibus ſanguinem detrahi, quum ſit ardentiſſimarum febrium & continentium pręſens auxilium ſanguinis miſſio, & frigidæ potio, vt pluribus in locis Galenus : mittendum ſanguinem protinus iuſſi, emollita prius leni clyſteri aluo. Dein trib. interpoſitis diebus, tranſactoque ſeptimo, in quo nullum decretorium factum eſt, medicamentum leue propino, aſſumptis prius ſyrupis aliquot alterantib. & ſanguinis feruorem reprimentibus cum leui deterſione. Conſtabant porrò ex decocto oxalidis (cuius vis maxima eſt inſiſtẽda putredine humorum) portulacæ,

*Libr. 9. & 11. meth. & lib. 1. artis cura. ad Glauc. & pluries alibi.*

*lib. 1. aph. com. 23. & libr. 9. meth.*

lupi

lupi ſalictarij, adianthi, cichorij, adiectis ſeminibus frigidis: decocto quidem ex aqua hordei parato (quod mihi in huiuſmodi febribus & ſiccis temperaturis facere ſolemne eſt) additis ſyrupis, violaceo, capillorum & oxyſaccharo compoſito. Aſſumptis ſyrupis, & coctionis ſignis in lotio conſpicuis, leue neque exagitans medicamentum dedi: quod in continentibus febribus & acutis obſeruare plerumque ſoleo, id multo ſalubrius expertus quàm ſcammoniatis medicamentis humores exagitare. Paratum porrò medicamentum erat decocto prunorum, vuarum paſſarum exacinatarum, tamarindorum carne, ſeminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo floribúſque communibus: quo in decocto rhabarbari ſelecti ʒ.j.ß. in aqua endiuiæ per noctem macerati, cum tantillo cinnamomi inieci, adiecto melle aëreo & ſyrupo è roſis parato. Inde bilioſorum magna copia eiecta ſumma cum facilitate fuit. In craſtinum verò hordeaceam aquam cum ſyrupo violarum propinari iuſſi, & lenem clyſterem ad deterſionem eorum quæ à medicamento ſuperfuerant infundi. Quum verò vndecimum ægra attigiſſet, modicus è nare dextra fluere ſanguis cœpit: indicium criſeως decimoquarto futuræ, ſi quid Hippocrati creditur. eſt enim in decretoriis vndecima contemplabilis. Quod ego intuitus, omne naturæ negocium relinquendum ſum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum morbo ad ſtatum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi conſiſtunt ac vigent, quietem habere melius eſſe. Itaque ab vndecimo in decimumquartum inten-

*Lib.2.aph.24.*

*Lib.2.aph.29.*

di febris, ſymptomata augeri, deliria, vigiliæ, viſa rubicunda & ſplendẽtia ob oculos apparere, rubor in genis conſpicuus & clarus, ſcintillantes oculi, nares prurigine tentari cœperunt: fluxuri mox è naribus ſanguinis indicia certa, ſi quid Auic. creditur, quod & euẽtus ipſe plena fide monſtrauit. ſiquidẽ decimoquarto ſub veſperam manare ſanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tanto impetu vt momẽto temporis vaſa duo ſtannea ſanguine ſint impleta, túmque ægra ſibi melius habere viſa, exonerata vtique eo quo veluti ſarcina premebatur. Vnde neq; reſtinguendum derepente fluorem illum, quòd decretorius eſſet, & niſi ſuperfluat, ſiſti nullo pacto debet, ne contra naturam agere videamur: quę concors eſt medicorum omnium ſentẽtia. Verùm quum minimè ſponte ſiſteretur, & vires iam conuelli viderentur, retundendum modicè eum impetum operæpretium duxi. Itaque ex oxycrato naribus frontique ac collo cum pittaciis lineis admoto manantem ſanguinem compeſco, & iuſculis ægram reficio, túmque quadantenus ſiſti ſanguis ad horas aliquot viſus eſt: ſed ſub auroram multo quàm antea profuſior manare cœpit, atq; calentior. Adſum vocatus, & maioribus præſidiis obuiam eundum ſtatuo. Itaq; vinculis artus deligo, brachia inquam & crura, extremúmq; manus & pedis digitum, quæ ligata magnum ad ſiſtendum ſanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypochondriis admoueo, collum vniuerſum puluere rubeo adſtringente chirurgis communi, additis leporis pilis minutiſſimè

*Fen 2.4. trac. 1. cap. 5.*

*Auic. fen 2.4. Gal. lib. 3. de criſib.*

mè inciſis, lapide hæmatite & corallo rubeo, ex oui albo dilutis, & lineis pannis exceptis, imbuo: vt ſanguis ſurſum repens, cohibitis & occluſis per quas ferebatur venis, ſiſteretur. Fronti puluiſculum ex aloë, pilis leporis, cortice thuris, & gypſo, ex ſucco plantaginis & oui albo exceptis admoueo, atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem do ex puluere coralli rubei, lapidis hæmatitis (qui mirificam in ſiſtendo ſanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis, in tenuiſſimũ pollinem omnibus redactis, & ſyrupo myrteo & aqua decoctionis equiſeti potionem paro. Porrò hæc omnia profuere plurimum: nam ad biduum ſanguis ſiſti viſus eſt. Sed prępidiis is à corpore amotis, fluere rurſus ſanguis cœpit. Quo viſo quum perituram ægram metuerem, ſi perſtaret tanta ſanguinis manatio, à qua vires mirificè conuellebãtur, maioribus inſtandum duxi: quòd, pro Hippocratis ſententia, *Lib. I. aph.* extremis morbis extrema remedia ex vſu ſint. Itaq; naribus turundas ex chalcitide vſta & ſucco plantaginis impono, & potionem ex Philonio Perſico ad ʒ.j. cum ſyrupo myrteo & aqua peculi roſarum propino: quo vno remedio interno, & externo alio protinus ſiſti ſanguis cœpit, nec amplius fluere perrexit: ſiue quòd fluxum iam per ſe natura ſiſteret, ſiue quòd antidoto Perſico refrigerato ſanguine & venis occluſis, ſomnóq; conciliato (quæ omnia Philonium Perſicum egregiè pręſtat) reſtingui omnino ſanguinem oportuerit. Et profectò in ingentibus ſanguinis manationibus, quacunque parte erumpat ſanguis, & præ-

ſertim

ſertim in immodicis mulierum purgationibus, ſi in tempore modóq; adhibeatur, præſentiſſimum eſt remedium, & quod nunquam me fefellit. Sit autem doſis ʒ. j. aut ad ſummum ℈.iiij. in nimio menſium fluxu: maiorem enim tum quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admota (vt dixi) mirabile ſolet eſſe auxilium. Vbi verò iam plenè ſiſteretur ſanguis, viribus inſtaurandis operam dedimus, quæ adeò defectæ erant, vt ægra potius viuens cadauer, quàm vitali aura ſpirare dici poſſet: ita attenuata, ſine pulſu penè, ſine voce, ſine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugata fronte, pendulis genis, liuentibus buccis, vt gelidæ mortis imaginem eſſe dixiſſes. vicit tamen omnia naturę robur. Nam poſt dies à ſanguinis manatione ſeptem, virtus refici, & omnia in melius procedere viſa ſunt, febre tamen perpetuò manente. Sed ecce dum natura ſuas ipſa partes agens ſeſe exerere nititur, & ab hoſtis inſidiis vendicare, inſurgit denique morbus febre aucta, & mira ac repentina alui proluuie oborta ſub quadrageſimum circiter diem, acri quidem & mordaciſſima bili per inteſtina vi morbi potius quàm naturæ ductu erumpente. Vnde quum iam à ſanguinis tanta manatione & morbi grauitate atque diuturnitate mirè affecta ægra eſſet, & in ſummum vitæ diſcrimē perducta: nouo hoc ſymptomate oborto ne ſuccumberet miſera iuuenccula valde metui, feréque pro deplorata habendam duxi: nec tamen propterea deſerendam, ſed aduerſus vim morbi tãtam pugnandũ: quòd, auctore Galeno, generoſi medici ſit non terreri à ſymp

*Nota mirabilem morbi huius & naturæ pugnam.*

*Lib. 3. de criſib.*

ſymptomatis grauibus quæ morbis circa decretoria accidere ſolent, ſed tum magis fidenti animo eſſe, & præſenti manu opitulari. Quod & ipſe in hac ægra faciundum duxi, admotis & adhibitis præſidiis omnibus per quæ ſeruari illam poſſe fiducia erat. Itaque iubeo vt iuſcula ex aqua pluuia fierent, quòd ea tenuior ſit, & aliquid adſtrictionis continet, & in decoquendo iure rhois culinarij ſemina indebam. adſtringentem namque facultatẽ ſat multam id ſemen habet. Interdum & cotonei mali purgati fruſta coniiciebam: & quũ fluxus alui validior factus eſt, ex aqua chalybeata parari iuſcula imperaui, admixta nonnunquam oryzæ farina & coriandri ſeminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum ſemina obtinent:) veruecinos pedes (quòd glutinoſum præſtẽt alimentum) indebam non raró. In ſumma omnis victus ratio refrigerans & adſtringens, humoréſque incraſſans à me ſymptomatis ratione inſtituta fuit. Potiones dedi ex terra Lemnia, paſtillis ex ſpodio cũ ſemine acetoſæ, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis mẽthæ & portulacæ, adiecto ſyrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & ſyrupum Ægyptiæ ſpinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manũ, recẽns Alexandria Ægypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri fotus admouimus ex decocto plantaginis, menthæ, rubi, lentiſci, cupreſſi, caudæ equinæ & burſę paſtoris, adiectis malorum punicorum putaminibus, roſis, coriandri & rhois culinarij ſeminibus, ac caryophyllis,

omnib

omnibus in aqua chalybeata & vino craſſiore incoctis. Poſt fotum ex cerato ſtomachico Galeni, & emplaſtro è palmulis Meſuei (Diaphœnicωn vocant) adiectis caryophyllis, mentha ſicca, coriandro & corallo rubente, ventrem vniuerſum inunxi ante cibum. Emplaſtro quoque maſtichino, & cõtra rupturam ſum in hac fœliciter vſus. Tantúmque hac curandi ratione profecimus, vt Dei gratia adiuti, operoſo & iugi labore ægram ab orci faucibus eripuerimus: ſenſimque inſtaurata virtute, in melius proficere indies iuuencula cœperit, quæ pro deplorata habita moritura in horas ſperabatur. Sed id lõgiſſimo temporis tractu effectum eſt; quòd quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refectionem tempore *Lib.2.aph.6.* indigent, vt docta Hippocratis ſentẽtia eſt. Tandem verò iuuente robore & congruo victu in integram ſanitatem nutu Dei redacta eſt, nupſitq́; poſtea, & nunc iam poſt decimumoctauum annum vegeta & conſtans, multáque prole beata fœliciter viuit. Pro quo tanto beneficio ſummo & optimo Deo bonorum omnium largitori gratiæ meritæ & ſummæ habendæ ſunt: cui ſit laus perennis, honor & gloria.

---

## OBSERVATIO IX.

*Iuuenis Tharaſconenſis quidam Eleonoræ Labianæ honoratiſſimæ fœminæ filius, cui Lodoico nomen, dum æneum tormentum manuarium (vulgò* Piſtolet *vocant) globulo plumbeo farctum, & puluere tormentario plenum, malè cautus adornat, claniculáſque eiectorias concinnat, imprudenter ad pe-*

*ctus*

*ctus cõuerſo telo, diſſultantibus clauiculis, ictum excipit mirificũ, globulo in viſcera adacto, atque ignivomo impetu intruſo tribus ſub ventriculo digitis. Paucis poſt diebus emiſſo per anum globulo, nulla noxa in inteſtinis relicta, aut vllo viſcerum, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potius quàm naturæ ductu, ſanatur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ in dies hominibus extra omnẽ fidem eueniunt, admirationem magnam parere ob rarum eorum euentum ſolent. Quis enim credat adacto in viſcera globulo plumbeo, vi ignis & tormentarij pulueris magno cum impetu excuſſo, (quæ vulnera ferè ſemper lethalia eſſe ſolent) incolumem euaſiſſe hominem, nulla præſertim in viſceribus læſione relicta? Admirabilia profectò ſunt hæc, & ſupra hominis captũ, extráque omnem fidei aleam poſita: veriſſima tamen & oculata per me fide cõperta, vt refragari nemo quiſquam poſſit. Hic itaque iuuenis tractandorum armorum eius generis haud ſatis experiens, dum æneum tormẽtum manuarium puluere & globulo infarctum ad iactum concinnat, conuerſo in pectus ſeu ventris regionem fiſtulæ ęneę, ore, rotula diſſultante, ictum excepit tribus ſub ventriculi regione digitis. Impactóque globulo, quum ferè mortuus procidiſſet in terram, à ſuis adiutus, aduocatíſque medico & chirurgis, locóque vulneris ſpectato, quum intrò conſtitiſſe globulum appareret, nullo exitu ſeſe vſquam prodente, quà foras manare globulus potuerit, iudicatum eſt moriturum ægrum: quòd grauibus ſym

*Mirabilis hiſtoria.*

ſymptomatis conflictaretur, vĕtris graui dolore, tumore, pondere, cum ſingultibus & animi deliquiis. quę ſymptomata huiuſmodi vulneribus ſuperuenientia periculum graue portĕdere ſolent, & plerumque mortem. Nihilo ſecius tamen ſuccurrere tentăt, tutius arbitrati, pro Celſi ſententia, anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque ad ſedandum dolorem parato clyſteri ex lenientibus & dolorĕ ſedantibus, floribus inquam chamæmeli, meliloti, ſeminibus lini, althææ, fœnogræci, & aliis multis fæces educere tentarunt: quibuſcum flatus quoq; multi, ſed non citra dolorem, emiſſi ſunt. Vulneri congruentia apponũt topica medicamenta, qualia in huiuſmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum ſedatiua, & ſuppurantia, ob contuſionĕ, quæ magna in talibus vulneribus conſtare ſolet. non enim adſtringentia aut reprimentia, vt in reliquis vulneribus, ſed magis chalaſtica & ſuppurantia conueniunt, ob eam quæ à globulo fit contuſionem. Quæ enim cŏtuſa ſunt ſuppurare citò oportet, pro Hippp. & Gal. ſententia. Miſſus ab initio iuueni ſanguis, & in circuitu vlceris admota reprimentia, omniáque ex artis præceptis methodo curata. Quúmq; poſt aliquot dies grauitas ingens & pondus ſecundum imum ventrem perciperetur, fotibus dolorem ſedare opus fuit, atque linimĕtis, tum & clyſteribus eiuſdem facultatis. Quúmque clyſterem reddidiſſet, ſentire ſe in ano neſcio quid graue dicebat æger, putánſq; flatum eſſe, globulum conatu emiſit per podicem: ſenſimque poſtea mundificato & probè deterſo vulnere

*Hippocr. lib. de vuln. capitis. Gal. lib. 3. meth.*

nere, tandémque agglutinato, in priſtinum bonæ valetudinis ſtatum æger deductus eſt: quod Dei potentiæ admirabili magis quàm naturæ viribus adſcribendum meritò eſt. Nam ipſe ſolus eſt qui omnia poteſt Deus, benedictus in ſecula.

---

## OBSERVATIO X.

*Miræ vulnerum obſeruationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Diui Ægidij pagum die viceſimaſeptima Septembris habitus eſt, ſub annum reſtitutæ ſalutis milleſimum quingenteſimum ſexageſimumſecundum, vulnerati cæſique multi eſſent: & qui eorum grauibus acceptis vulneribus curati ſint, dum victi ſeſe in Arelatem vrbem reciperent, ſummáque charitate à ciuibus eſſent accepti.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auſpicatius principium ſumpturus ſum, quam ſi Dei in his potentiam admirer, & cum Pſalmographo rege atq; propheta dicã: Mirabilia opera tua Domine, *Pſal.138.* & anima mea cognoſcet nimis: ipſe eſt qui ſanat *Pſal.102.* omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtrã, coronãs nos in miſericordia & miſerationibus: cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Huius vnius potentiæ & miſerationi *Pſal.144.* referamus acceptũ, ꝙ ij de quib. dicturus ſum, ab hoſtibus lethalibus plagis vulnerati, propéq; ad internecionẽ cęſi, incolumes euaſerint. Ne id nobis adſcribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera noſtro marte curaſſe, quaſi ad id vires noſtrę ſuffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti

atque

atque adiuti tantum opis in tam miſero & luctuoſo caſu miſeris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura ſint: in quibus recēſendis fidem obſtringo meam. nihil me quicquã obſeruationi huic inſerturum quod nõ ipſe oculata fide viderim, perſpexerim, manibúſque tractauerim: Abſit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res vt à me viſæ ſunt plena fide ſynceráque explicabo, & vbi res popoſcerit, teſtes chirurgos qui vnà mecum in curandis ægris nõ inſtrenuam operã nauarunt adferam: etſi res ea quæ omnium oculis expoſita fuit, teſtibus minimè egere videatur, ipſa ſibi fidem abundè per ſe faciente.

In eo itaque miſerando conflictu quum ordines ducerent Hiſpani aliquot duces ſtrenui cum ſuis turmis atque manipulis, & pro inſita Hiſpanis militari virtute aduerſus hoſtes fortiter ſtarent, malè mulctati ſunt & grauiſſimis vulneribus affecti: ſiquidem quum pauci inter multos, aut potius ſoli hoſtium impetum ſuſtinerent, fuſis fugatíſque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hoſti dare vellent, obſtinato animo pauci aduerſus multos, rari inter denſos militum cuneos ſtare auſi ſunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui ſeruati ſunt, ſeruati quidem non fuiſſent, ni ſe mortuos proſtratóſque effinxiſſent. Quos inter duo Hiſpani duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuêre: alteri Alunſo nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hiſpania ambo, quam vulgus Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolemæus & Plinius

nius Tarraconenſis Hiſpaniæ partem dicunt. Alonſo duci fortiſſimo ſeptem in capite gladio militari (*cotelas* vulgò vocant) inflicta vulnera fuere, galea criſtata in terram deiecta, ipſoque etiam proſtrato: quorum quidẽ vulnerum quatuor cum inſigni cranij fractura ad duram vſque meningem deſcendente erant, reliqua ſine fractura ad caluariam vſque: idem in brachiis octo vulnera exceperat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & metacarpium conſiſtebant: rurſus in cruribus ſex vulneribus erat confoſſus: vt in ſumma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quę ipſe ſingula dinumeraui, loca ſedéſque affectas contemplando, & vulnerum magnitudinem numerúmq; ſpectando. Vt planè dum ad eum curãdum publico decreto veniſſem, vnâ cum aliis vulneratis tractandis, quorum numerus ad ducentum ſexaginta aſcendebat: in ſtuporem verſus, nec quà curationẽ inciperem, nec quà deſinerem, ſatis mihi compos eram: tam multa, tam grauia inerant in enecto ferè homine vulnera. Nam quum à ſanguinis incredibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, & coacto ſanguine, viribúſque pene extinctis, deficere ęger in momenta ſingula videretur: priuſquàm capitis vulneribus manum admoueremus, reficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere. quòd omnium indicationum prima & potiſſima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno. Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatite intrita panis in eo infuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſac-

*Alonſi Hiſpani tribuni militum mira curatio.*

*Lib. 9. meth.*

charo & cinnamomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires defectas reparare ſtudeo. Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm homo) mirè intra biduum refotus recreatúſque fuit. Nec verò interea dum hęc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis deterſis vulneribus, ſuere illa ſtuduimus quæ ſutura indigebant, & topicis admotis vnguinibus, faſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis expoſcerent, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtulimus id muneris aggredi: túmque terebellis, ſcalpris & volſellis, malleóque diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent. Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus quibus torquebatur, peſſimè haberet, iis maximopere inſiſtendum omni cura duximus. vnde enim à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt bellè Galen. docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſmate ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæmelino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illinentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet, quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quę, auctore Hip. atque Galeno, vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea verò mollibus clyſmatibus vētrem purgabamus, quòd ſoluentia medicamenta deiectæ vires non ſuffer

*Libr. 3. & 4. meth. & pluries alibi.*

*Lib. 5. aph. 1.*

ſufferrent: etſi in huiuſmodi vulneribus neceſſariam eſſe purgationem eam quę medicamentis fit Hip.& Gal.dixerint. Adauctis tamen ſenſim viribus, catholiconē cum rhacomate & ſyrupo roſaceo dare auſi ſumus, fœliciterque ſucceſſit. Tanta autem cura in hoc curando vſi ſumus, vt propè ęgro aſſideremus. Vulnera capitis omnia ex roſaceo melle, & Conciliatoris vnguento, quod ad detergenda capitis vulnera mirabile eſſe ſolet, vt & capitali puluere & emplaſtro demum ex betonica vtentes, Dei gratia adiuti perſanauimus, tum verò reliqua quæ in crurib.& brachiis cōſtabant, ſua cuique auxilia admouentes, magna omnium admiratione ac plauſu, Deo gratias reddentibus cunctis. Atque hæc Alonſi grauiter vulnerati curatio fuit. Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipſe fortiſſimus, ſæuiſſimè vulneratus ſecundum thoracem, coſtas, faciem, brachia, caput, proximus morti erat, biduumq; conſtitit ſine voce ac ſenſibus, planeque ἄσφυγμος, id eſt ſine pulſibus, vt vermiculans & interſectus vix in eo appareret pulſus. Cui & ipſi quum facto de morte prognoſtico, manum vix admouere vellemus, ꝙ deplorati à medicis non ſint contingendi (auctore Hippocrate) iuſſi tamen, manum tanquam deplorato admouimus: vires primùm refouentes, quæ penitus conciſæ erant, præ nimia ſanguinis profuſione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus ſeſe præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à ſuis ſubnoctē adiutus, fluuium fere totū natatione meauit.

*Lib. de vuln. cap.*
*Gal. lib. 4. meth.*
*Manrici militum Hiſpanorum tribuni hiſtoria.*

Quis hæc credat? attamen veritate ipſa veriora hæc ſunt. Nam vno impulſu plus minus centum vulnerati ſeſe in Rhodanum proiicientes, natatione virili ſalutem ſibi quæſierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo ſubmerſi perierunt. Multi tamen euaſerunt, quos nudos Arelatenſes ciues charitate plauſibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima ſemienectos exceperunt, quibus potuere præſidiis confouentes: quos inter hic ſtrenuus dux tribunus militum erat. Hunc itaque curandum ſuſcipientes, hunc ſeruauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & ſtragulis congelatum ferè hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes, & enectam virtutem inſtaurantes iuſculis & contuſis ex cinnamomo paratis, odoribus item bonis ſpiritus diſſolutos fouentes, ex aqua florum citri roſacea, vino odorato & caryophyllis inuicem mixtis tempora, pulſus brachiorum, naréſque madefacientes, linteíſque hoc liquore imbutis ſæpe ad nares admotis ſpiritus penè extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi ſeſe exerere vires viſæ ſunt, tractanda vulnera ſumpſimus, quum prius etiam in primo aditu eadẽ quo poteramus modo procurabamus, neceſſariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore ſcilicet æger ſine voce ac pulſibus moriturus ſperabatur. Reſumptis porrò viribus, quę punctim inflicta erant vulnera turundis longioribus intrò datis, & roſaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis deterſimus, quo pręſidio mirabiliter ſe iuuari æger dicebat. Erat enim ſecundum pectus vulnere

nere punctim facto, & intra cauum pectoris diſciſſo peritonæo, grauiter ſauciatus: tum & ſecundum latus dextrum inter ſextam & ſeptimam coſtas vulnus acceperat ſecundum dorſum cum grauiſſimis ſymptomatis ad hęc vulnera inſequentibus: nempe grauiſſima ſpirandi difficultate, tuſſi moleſtiſſima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnibus curam ad ſe trahentibus, pro cuiuſq; ratione proſpeximus. Spirandi namq; difficultati hydromelite ex hyſſopi, fœniculi, praſſij, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis vuis paſſis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xyli ſemine, & maluæ cum melle electo, proſpeximus: quo ſæpe in die laborantem vti iubebamus, lambendo, idque calidè. Nam frigida pectori inimica, tuſſes commouentia & dolorum inferentia eſſe ſolent, pro Hip. ſententia. Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus ſputum promouere & tuſſim ſedare conabamur. Conſtabant linctus ex puluere glycyrrhizæ, hyſſopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diaireως, pulmone vulpis ex arte parato, ſaccharo cando, penidiis & ſyrupo capillorum atque hyſſopi. Ad pectus inunctionem admonuimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinę, croco & radice iridis Florentinæ, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinum è dulcibus amygdalis exceptum, & ſaccharo cando vocato admixtum ſumere ſæpe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum ſecundum thoracem, tum & ſecundum

*Hydromeli.*

*Lib. 5. aph.*

*Linctus.*

dorſum inter coſtas duobus vulneribus punctim factis,idq; ab haſta mucronata (vulgò *hallebarde* vocant) grauiter vulneratus eſſet,nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, poſt viceſimum diem ingens puris proluuies è ventre per anum prodiit,fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in inteſtina via communis ſubſit, qua excerni contentum in thorace pus & emitti poſſit. Sed conſpirabile & confluxile eſt vniuerſum

*Lib.6.Epid.*

corpus,vt rectè Hip.dixit, & ipſa ſibi natura vias facit ac pręſtruit,quibus nedum per aluum,ſed & per oſſa quandoque ſaniem pellat:vt minimè mirãdum ſit in hoc ægro per ventrem è thorace pus copioſum emanaſſe. Quod & prius in Ioanne à

*Ioannis à Lugduno vulnerati curatio.*

Lugduno Montis-maioris ſecus Arelaten monacho annotaueram, qui grauiſſimo vulnere in pectore accepto, acuto ſpathæ mucrone in cauum pectoris penetrante, quum præ puris intrò contenti copia in præfocationis periculum eſſet adductus,erumpente tãdem die decimoquarto tum per vulnus,tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti diſcrimine leuatus eſt,& poſt diutinum tempus vtcunque ſanatus, vlcere in fiſtulam deſinente: viuitque adhuc decimoſexto poſt acceptum vulnus anno, ſed malè habitus & tabi proximus: ſed viuit tamen, & munia quæ ſanus obire ſolebat, obit. Vt ergo ad ægrum noſtrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxiſſet, pauca per accepta vulnera, alleuatum ſe ſenſit, paulatimque probè deterſis vulneribus, quæ nos ſępe lotionibus ſyphone recto immiſſis ex decocto myrrhæ,ariſtolochiæ rotundæ,abſinthij,&

agrim

agrimoniæ vino exceptis, interdum prius ad deterſionem hydromelite iniecto, nonnunquam verò vino & melle, adiecta aqua vitæ (quę in huiuſmodi eluendis & detergendis exſiccandíſque vulneribus admirabilis eſt) vulnera eluere, detergere, tandémque exſiccare moliebamur. Tantumq; hac curandi ratione Dei miſericordia profecimus, vt ſanata ſint prorſus vulnera thoracis & coſtarum. Reliqua verò quæ in facie erant ſutura ſicca labia iungentes, & glutinatoria poſt deterſoria adhibentes, facilè curauimus, ſicut & quę in capite quę ſine fractura erant, & quę in brachiis, etſi magna forent, perſanata omnia ſunt nutu Dei, qui quos vult ſeruat. Mira ſunt hæc profectò, at mirabiliora quæ nunc proximè enarrabo.

*Mira militis cuiuſdam hiſtoria.*

Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generoſus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento (vulgo *Arquebuſe* vocato:) ingreditur globulus plumbeus ſecundum tempus ſiniſtrum, paulo altius egreditur ex altero latere è regione oppoſito, diffracto vtrinque cranio & dilacerato: ſanatur tamen is miraculo. Nam poſt acceptum vulnus Nemauſum conceſſit, & ibi curatus fuit. Qui ad me poſtea veniens, vt à me conſilium poſceret, quum nondum plenè curatus eſſet, omnia vt acciderant bona fide recenſuit, vidique hominem ita vt præenarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cæcus & ſurdaſter remanſit: vixitq; nunc ſanus & incolumis, niſi quòd iis duobus ſenſibus viſu & auditu priuatus eſt. Sentiendum verò nec cerebri membranas nec cerebrum ipſum læſum

fuiſſe: ſed globulum rupto cranio ſuperficie tenus, in alterum oppoſitum latus impetu eſſe deductum. Mira profectò ſunt hæc, & quæ ferè captum ſuperent humanum: & niſi à me viſa pertractatáq; fuiſſent, vix eſſem fidē daturus. Quòd autem cæcus & ſurdus remanſerit, id factum putarim, quòd ab ictu & contuſio ne pars aliqua ſanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios neruos inciderit, obſtructionem pariens, vnde & cæcitas & ſurditas oborta ſint.

*Hiſtoria alia.* Maſſilienſis miles quidam robuſtus bellator, ac ſui ordinis vexillifer, eodem in cōflictu ictum excipit ab æneo tormento, globulo per medium thoracis immiſſo, & per dorſum è regione prodeunte: atque hic itidem miraculo ſanatus. Curam illius ego & Claudius Laydetus chirurgus ſumpſimus. Quúmque globulus intra cōſtitiſſet, tumorémq; in dorſo inferret, hunc dextrè Claudius chirurgus præfatus ſectione facta euulſit, & laqueis impoſitis ad deterſionem (vulgo *ſetones* vocant) cęteríſque ex arte peractis, integrè ſanatus fuit nutu Dei, qui ſolus mirabilia facit. Hic, quod maximè mirādum, nulla aut exigua ſpirandi difficultate nec ſymptomatis verendis vllis, affectus curatus fuit, ſed longiuſculo tempore: viuítque adhuc incolumis, & ſuarum rerum ſatagens.

*Alia hiſtoria.* Miles alius è Borbonij pago ſecus Arelaten, gladio militari (quem vulgò *Cotelas* vocant) ſecūdum ceruicem vulneratus, dum ipſum fugientem equites eodem in conflictu perſequerentur, vulnus mirabile accepit. nam ab aure in aurem ſecun

ſecundum ceruicem, inter primam & ſecundam vertebram, diſſecta ceruix fuit, ita vt collum in anteriora prolapſum ſubſterniculo indigeret. Hic fere mortuus in xenodochium Arelatenſe cum reliquis ſauciis perductus eſt, & noſtræ curæ à proceribus & decurionibus commiſſus. Hũc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in conſternationem animi quaſi quandam deducti ſumus: vulnus tractamus, quid bone Deus? ad vertebram vſque ferè vulnus attingebat, iugulares venæ diſſectæ, latitudo vulneris vaſta, vt ab aure in aurem vulnus protenderetur: profunditas verò tanta, vt integra manus paſſa intra vulnus conderetur. Hunc etſi vix euaſurum prædixiſſemus, quòd, auctore Galeno, magnę diſciſſiones mortem inferant, nihilo ſecius tamen tentandam curationem duximus. nam robuſtiſſimus erat iuuenis, florẽti ætate, & virium plenus. Itaque vulnus non alia ratione ſui poterat ob diſtantiſſima labia, quàm vt ſutura ſicca quam vocant labia coniungerentur: quod & nos fecimus, pannis laneis coccineis glutino adſtringente illitis, & vbi glutinum inaruiſſet, filis ſericeis duplicatis, inuicem hinc inde cõmiſſis, labia vt potuimus coniunximus, introq; ſpleniis datis, vnguine detorſorio primùm illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex œnomelite, decoctionis agrimonij & radicis iridis, paucáque myrrha & vitæ aqua, quæ profectò in omnibus vlceribus detergendis & glutinandis mirabili experimẽto valet, vt à me millies expertum. Vbi verò abundè mundificatum vlcus eſſet,

*Lib.6.aph. com.18.*

*Aqua vitæ.*

glut

glutinantibus vtentes, & lotione ex vino acerbo decoctionis foliorum hederę, equiſeti, & plantaginis vlcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quòd quum diſtantiſſima vlceris labia eſſent, & magna intus facta diſciſſio, vt nunquam coaleſcere poſſe dixiſſes: tanta tamen eſt naturæ vis atque potentia in coniungendis quę diſſident, vt natiuo quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas intermedia magna ſubeſt ac cauitas) agglutinata fuerit, ſenſim genita in vulnere materia ex affluente ſanguine. Vnde fit vt regenerari caro poſſit, modò adducta ſint quæ diſſident chirurgica manu, quod per ſuturam fieri ſolet. Hic tandem nutu Dei curatus fuit, viuítque nunc ſuperſtes quarto poſt anno quàm vulnus tam grande accepit. Adoleſcens tamen quidam pari vulnere poſt vndecimum mortuus eſt.

*Alia hiſtoria.* Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è lapicida militiæ ſe adſcripſiſſet, ingens accepit militari gladio vulnus, abſciſſo & diffracto vniuerſim cranio ſecundum ſuturas petroſas, nempe ab altero latere in alterum latus diſciſſo vtrinque cranio vſque ad ſuturam lambdoiden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum ſymptomatum paſſus eſt quæ pati ſic vulnerati ſolet. Oſſa diffracta terebellis, vncinis & ſcalpro ſuſtulimus: mox roſaceo melle, & Conciliatoris vnguine, ac puluere capitali, & emplaſtro betonicę intra duos menſes hominem integræ ſanitati reſtituimus. Hũc Claudius Laydetus chirurgus tractauit.

Alter

Alter è Nicea vrbe primipilus ac ſtrenuus miles, eodem in conflictu in domeſtica cruris parte vulneratus bellico tormento (*fauconeau* vulgò vocãt) cum ingenti foſſilis maioris fractura, globulo ingreſſum ſupra genu faciente, & in ſylueſtrem partem prolato, atque inde euulſo, magna cura ſeruatus, longóque temporis ſpatio curatus à nobis fuit Dei gratia. *Alia hiſtoria.*

Ferdinandus Far peditum ductor, Arelatenſis ciuis mihi perfamiliaris, ad foſſam Marianam dũ fortem militem agit, in conſpectum hoſtium poſitus, vulnus accepit ab æneo tormento in tarſo pedis, pede in vtrumque latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauiſſimè & periculoſiſſimè laborauit, ingentibus doloribus ob partis naturam obortis, quum pars illa tota oſſea nerueáque ſit, ac tendinum plena, vnde nimirum acerbiſſimi dolores oborti ſunt, & oſſa multa diffracta, quæ auferre neceſſarium fuit. Quin & carioſa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonoſus in toto pede ſuberat, vigiliæ immenſæ ob perpetuos dolores, & conuulſiui motus plurimi. Hunc nos poſt vniuerſalia diligenti & ſolerti cura tractauimus, pro eo quo illum proſequebar amore. Nam fotibus ex betonica, malua, ſampſucho, ſaluia, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & roriſmarini atque ſtœchados floribus, cum furfure omnibus in vino decoctis: (aqua namque locis neruoſis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calẽte locum fouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplaſtro poſtea ſuperdato ex farinis orobi, lentium, fabarum *Alia hiſtoria.*

rum & ſeminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplaſmatis morem admouebamus. Intus verò laqueo immiſſo, & deterſoriis vnguentis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduiſſent multíſque aliis ad neruoſa vulnera accommodatis vſi fuimus: tandem verò ęgrè poſt ſex menſes curatus magna ſanè difficultate fuit. Claudus manſit, vt nonniſi ſcipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus eſt, ob tendones dilaceratos, & tarſi oſſa diffracta. Viuit tamen alioqui vegetus & ſanus, & rebus ſuis intentus.

*Hiſtoria alia.* Iacobus famulus Domini à Meianes Patritij Arelatenſis, in eo cõflictu qui ad Ciſtertium oppidum habitus eſt, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro inter cubitum & humerum, maléque ab chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelaten venit, toto iam brachio in ſphacelum conuerſo, cum fœtore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditatéque ſumma, ipſóq; ægro crebra animi deliquia patiente. Vnde concilio vnâ mecum chirurgorũ coacto, concluſimus nullã eſſe aliam curationis viam, quàm ſi ſphacela tum membrum ſecaretur. Nam quum nonniſi vnica ſubeſt ſalutis via, etſi ea periculoſa ſit & dubia, oportet, Thucydidis conſilium ſequentes (vt Galenus ait) aduerſos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus. nouacula primùm ſupra carnem demortuam brachium ſecantes, mox ſerra ferrea os detruncantes

*Lib.10.metho.*

tes

tes, cauteriíſque ſanguinis fluorem compeſcentes, hominem ſanitati poſt menſem Dei gratia adiuti reſtituimus.

Quæ in eodem cõflictu Ciſtertienſi acciderint memoratu & obſeruatione digna, Deſiderius Teſteius chirurgus, homo doctus & fidei exploratæ, qui præſens ſemper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in caſtra deductus, mihi perquàm familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à ſe nedum viſa, ſed manu ſua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me ſubſcribentur. Nobilis quidã, (cui vulgò nomen *Le Cadet du mouſtier*) circa ſternum parte ſiniſtra thoracis inter ſextam & quintam ex veris coſtis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto, & per dorſum egrediente duobus digitis prope ſpinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis intertexto, (quod vulgò *Cotte de maille* vocãt) quorum circulorum circiter duodecim cum globulo prodiere, multíque alij in muſculis intercoſtalibus & dorſi conſtitere, multíque etiam intus in thorace conditi vnà cum pure egrediebantur: intra annum curatus, ſed ægrè ſpirans remanſit. *Hiſtoria alia.*

Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Moſquet*) vulneratus, cuius globulus pila palmaria luſoria parua maior erat: vulnus in brachium ſiniſtrum incidit, cum oſſium confractione, dilaceratione tanta muſculorum, vt vix digito vno contineretur in ſe brachium, quin vniuerſim de- *Hiſtoria alia.*

cideret. Vocati chirurgi in ea ſententia fuere, vt abſcindendũ omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Deſiderio intra mẽſem citra ſectionem, ſeruatis magna ex parte brachij motibus.

*Hiſtoria alia.* Miles alius quidam qui ſub Caſtelleto duce ſtipendia merebat, ęneo tormento vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediẽte verò propè coronariam ſuturam parte ſiniſtra circa oſſa petroſa & tempus ſiniſtrum, diffracta ſuperiore mandibula. Curatur tamen is ſumma difficultate, degítque nunc ſanus, vt aiunt.

*Hiſtoria alia.* Baiulus quidã Arelatenſis, factus miles, ictum mucronato gladio prę longo (vulgò *Eſtoc* vocãt) accipit tribus ſub vmbilico digitis parte ſiniſtra: adigitur enſis magno impetu in thoracem medium, egreſſo mucro ne in dorſum inter tertiam & quartam coſtas prope ſpinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionẽ ab eodem Deſiderio & Ioanne Angleſio chirurgis: viuítq; nunc ſanus & incolumis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conſpeximus ipſi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quiſquam in rebus arduis deſperet, vti in leuibus non nimis confidat, quum interdum mori eum cernamus quẽ medicus euaſurum certus ferè erat, & euadere eum nõ rarò de quo medicus deſperarat: (quæ docta Celſi ſententia eſt) exiſtimétq; medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monſtroſa, vti in naturę operibus, tantámque eſſe artis vim vt difficillimis etiam proſpiciat, ad laudem Dei Opt. Max.

Obſer

# Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

***

## LIBER V.

### OBSERVATIO PRIMA.

*Nobilis Gabriel à Varaderia Patritius Arelatenſis, vir nõ minus auita nobilitate quàm virtutum & morum candore inſignus, pagi diui Andeoli dominus, optimi temperamenti, boni habitus, ſucculento corpore, plurimis ac grauibus actionibus aſſuetus, laboribúſque exercitus: quum per ver præcedens, æſtatémque ſubſequentem plurimum ſe exercuiſſet, variis obitis in diuerſa loca profectionibus: effectum eſt, vt ab nimio motu agitatis humoribus (ſi quidem mouent excrementa, auctore Galeno, Sol, venus, balneum, motus) & in cutem proruentibus, in phlegmonem magnam ſecundum dorſi ſpinam inciderit. Quæ ægrè ſuppurata, necdum perſanata, quum ſe viæ præproperè nimis crediſſet, & ſe corporeis laboribus exagitaſſet, ad Diui Ægidij pagum profectus, febre continẽti atque graui æſtuoſáque ibi corripitur, cum iugi bilioſorum humorum vomitu, tãta copia vt vix credi poſſit. Æſtus, labor, inquietudo, corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum grauis in dorſi muſculis dolor, tumor ingens, rubor ac tenſio cum renixu apparent, phlegmones*

Lib. 5. de ſymp. cau. cap. 5.

*mones alterius initiantis primordia. Miſſo ſanguine, perpurgatóque corpore, adhibitis congruis vt pòſt dicetur ad phlegmonē auxiliis, in ſuppurationem tendit. Interea per conſenſum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Diſcutitur porrò bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone poſt multos dies, atque diſſecta, ingens intus cauitas apparet, (ſiquidem magnū locum influens ſanguis compleuerat) puris mira copia: quod quum liberè effluere non poſſet, ſinu deorſum conſiſtente, ad puris effluxum ſectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cauitas adhuc magna ſuberat, & ingens puris vndique manantis copia. Ad curam plures accerſiti tum medici tum chirurgi: quos inter quum chirurgorum alter iterum ſecandum vlcus pronunciaſſet, in ſuas partes chirurgum alterum doctrina conſpicuum traxit, qui & ipſe in eā inclinauit ſententiam, ſine ſectione cauitatis totius curari ægrum minimè poſſe: quin & ad labia vlceris exterenda, quæ paulùm intumuerant, candenti ferro opus eſſe intrepidè ac conſtanter affirmabat. Nobis contrà ſentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, naturæ familiaria ſemper exhibenda, antequam ad extrema illa præſidia veniatur: nec niſi ſumma vrgente neceſſitate, quum reliqua non proſint, ad ſectionem properandum, præſertim tantam quantam fieri in hoc ægro oportebat, quam ſine magno diſcrimine atque ægri periculo obiri non poſſe ſciebamus. quòd magnæ diſciſſiones mortem vtplurimum adferre ſoleant, ita aſſerente Galeno, ad ſectionem præſertim reluctante ægro: cuius animum conſulendum eſſe, vbi de ſectione*

Lib. 3. method. ſub finem.

Lib. 4. meth.

Lib. 6. aph. com. 18.

*ne aut vſtione agendum eſt, Gal. docuit. Itaque aduerſus chirurgi ſententiam nos deterſoriis vtentes per ſyphones rectos, mox cauitatem implentibus et ſarcoticis, ac tandem epuloticis, hominem citra ſectionem integrè Dei nutu curauimus. Id vt intelligatur, nihil quicquam abſolutè & aſſeueranter in re medica atq; medicis conſultationibus proferendum, ne obiici id poſſit, Bonum quandoque dormitare Homerum.* *Lib. 4. meth.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PHlegmonem frequentiſſimè accidere, & febrem aliáque ſymptomata periculoſiſſima excitare, doctè quidem ac verè à Gale. dictum eſt. Veteres affectum hunc φλόγωσιν, quaſi inflammationem dicas, vocauere, quòd magna in affecta parte inflammatio ob ſanguinis confluxum excitari ſoleat, appareátque ſupra inflammationem in particula tenſio quæ tactu deprehendatur, vnà cum renixu, tumore, dolore, qui pulſationis ſenſum ob arteriarum compreſſionem inferat. Quin & rubore perſpicuo pars phlegmone tentata efflorefcit, ſanguinis inibi contenti teſtimonium euidentiſſimum. Nam qualis fuerit ſuccorum intus conditorum natura, talem foras efflorefcere colorem neceſſarium quidem eſt, ita tradente Galeno. Ex his itaque quæ nunc protulimus ſignis, conſtat vel luce meridiana clarius, generoſum hunc Dominum phlegmone in dorſo proximè ad ſpinalem medullam (vti antea dictum eſt) laboraſſe, quum iſthæc omnia adeſſent. Gignitur porrò

*Lib. 13. meth. med.*

*Phlegmones ſigna.*

*Lib. 1. aph. com. 2.*

*Phlegmones generatio.* rò in corporibus phlegmone ex ſanguinis influxu copioſioris quàm pars poſtulet. Copioſior porrò ſanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis eum mittẽtibus, excipiente influentem ſanguinem ea quæ laborat parte. At verò quę demittunt particulæ interdum vt copia nimia redundantem, interdum vt qualitate moleſtum, nonnunquam vtroque modo humorem propellunt. Quin neque non ſæpe fit vt pars quæ affligitur morboſo calore affecta ſanguinem ad ſe trahat, etiam ſi non aliunde ad eam tranſmittatur: ſic verò phlegmone naſcitur. Nam quum calida fluxio in partem quampiam procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque implentur ac diſtenduntur, ab iis minores, quoad ad minimas peruentum ſit. In iis verò vbi valenter impacta fluxio eſt, nec adhuc ſiſtitur, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas veluti excolatum foras tranſmittitur: tum verò ſpatia ipſa vacua fluxione implentur, tumétque pars, & quæ antea diximus ſymptomata patitur. Atque hæc eſt phlegmonarum omnium communis generatio, vt millies in mille locis eſt teſtatus Galenus: ac proinde in hoc viro ad eum modum genita eſt phlegmone. Cui generationi ex pręincipientibus cauſis magnam occaſionem præſtitit immodicus motus, profectiones variæ ac crebræ æſtuoſa ęſtate obitæ: quo factum eſt vt per æſtum attenuato ſanguine, atque concalefacto exagitante motu, & in feruorem ſanguinis maſſam deducente (ſiquidem motus omnis corpora calefacit, qui immodicus ſit & vehemẽs, vt dicit Gal.) propulſo foras ſanguine, phlegmone genita

*Lib. 13. meth. et lib. de inęquali intemperie, & lib. de tum. præter. nat.*

*Lib. de morb. cau. c. 2.*

genita ſit:magna pręſertim in venis exiſtente ſanguinis copia cum viarum latitudine, quæ fluxioni humorum viam præſtruit. Cur verò in pręſtanti hoc viro genita denuò altera phlegmone ſit, in promptu cauſa eſt, quòd quum prior nondum perfectè curata eſſet, & adhuc in vaſis calentis ſanguinis copia ſubeſſet, ſeſéque pręproperè in viam dediſſet æger, exagitatis à motu humoribus, & incauta etiam victus ratione ſeruata, obuiis quibuſque cibis & ſalſis & acutis vſus: effectum ſanè eſt, vt facultas corporis rectrix ea qua premebatur humorum mole ſeſe exonerans, ſanguinem ſuperuacuum in imbecillas partes detruſerit, qui nouam phlegmonem excitarit: præſertim quòd ab initio æger & aſſidentes exhauriri ſecta vena ſanguinem paſſi non ſint, qui præcipuus ſcopus in huiuſmodi morbis à plethora ortis haberi ſolet. Itaque minimè mirum ſi denuò relapſus ſit æger tam ſibi parum proſpiciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauiſſima ſymptomatiſque pernicioſiſſimis oppreſſum ægrum fuiſſe, quòd recidiua, ſua radice, vt Auicen. ait, deterior eſſe ſoleat: viribus vtique à priore morbo fractis, quæ nouo morbo ferendo non ſint. Erat autem febris magna, vtique acuta & continens, ob ſanguinis feruorem atque putredinem in plethorico corpore: anguſtia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vaporum multorum ad cor exhalationem, ꝙ in locis cordi vicinis putredo magna ſubeſſet: quamobrem vno loco conſiſtere quum æger minimè poſſet, quieti locum quærés, anguſtia maxima premebatur. Spiratio crebra

*Fen 2.4. tract. 1. c. 95.*

atque difficilis, quòd cor calore æſtuans maximo refrigerio indigeret: quúmque facultas imbecillior eſſet quàm vt magnam vno impetu inſpirationem facere poſſet, eſſétque inſtrumenti inobedientia, velocitate ac crebritate ſatagere neceſſitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de cauſis reſpirationis, & de difficili ſpiratione, multíſque aliis locis nos bellè docuit Gale. Sed inter cætera quæ tantam febrem comitabantur ſymptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in poſtremis erat habendus. ſiquidem à febris initio ad ſeptimum vſque diem aſſiduus vomitus atque ingens erat, quo bilioſiſſima educebantur, vt verius bilis mera dici mereretur. Erat enim quod vomitu educebatur copioſum, citrinum, ſummo amarore præditum, vt colore quidem ſuo omnia inficeret quæ humorem excipiebant vaſa, & vix deleri tinctura poſſet: tanta verò amaritudine humor conſtabat, vt omnia ægro amara quæ ſumeret apparerent, & prę ingrato ſapore percepto ab omnibus eduliis abhorreret. Vigilię quoque cum leui delirio hominem infeſtabant, ob cerebrum calefactum & acrium vaporum ſurſum delationem: ſitis inexhauſta, ob febris magnitudinem. ſiquidem fit ſitis, auctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia: & ob eaſdem cauſas linguæ ariditas maxima cum nigredine apparebat, exuſto humido rorido, vnde lingua humectior redditur, & vapore acri & aſſato plurimo ſurſum lato. Hæc ſymptomata præcipua quæ febrem comitabantur, quęque non leue periculum minabantur. Recenſitis itaq; morbi eſſentia, cauſis, ſignis atque

*Lib. I. de ſimpl. facult. c. 30.*

que ſymptomatis, quid ſupereſſe aliud videtur quàm vt curationem qua in tanto affectu leuando vſi ſumus ſubnectamus? quod mox ſum aggreſſurus, ſi modò prius euentus cuiuſdam qui in morbi progreſſu accidit meminero, ne quicquam prȩteriiſſe videri poſſim. Itaq; quum tumor phlegmonoſus iam ſecundo in dorſo appareret è regione renum vnà cum renixu, rubore, tenſione atque dolore, prȩſentis phlegmones indicia, multúſque intrò conditus lateret ſanguis: effectum eſt vt eius portione ad inguen dextrum delata per venas quæ eò tendunt, bubonem in inguine dextro excitarit, per conſenſum vtique ad glandoſas illas partes tranſlata materia: ſed qui tamen opportunis auxiliis diſcuſſus ſit intra biduum, vt poſtea dicemns. Hoc ſymptoma quinto die ab inchoata phlegmone ſuperuenit, non parum negocij ȩgro & aſſidentibus faceſſens, quod tamen (vt dixi) facilè curatum fuit.

Nunc verò totius morbi curationem laboris profectò ac moleſtiæ pleniſſimam ſubnectamus: hinc ſumpto initio, maximos, validiſſimos, grauiſſimóſque morbos eos Hippocrati dici qui cum periculo ſint coniuncti, vt Gal. com. 3. ad primum de vulgarib. morbis de mente Hippocr. dixit: nec immeritò, quoniam qui in vitæ diſcrimen ægrum adducunt, id magnitudine ſua & grauitate facere omnino oportet, morbo vtique naturam ſuperante. Vnde ratione optima magni dicendi ſunt & validi, quòd difficulter à natura vincantur, & magnũ naturæ ac medico negotium faciant. in quorum albo morbus hic vehemẽtia ſua ac grauitate CVRATIO.

numerandus venit, vt qui ęgrum in maximum vitæ periculum adduxerit. Hunc itaque virum ſic laborantem accurata vt ſequitur methodo tractauimus. Inſpecta enim morbi magnitudine, febris vehementia & acutie, præſenti auxilio ſanguinis miſſione ſuccurrendum, pro Hip. & Gal. doctrina, cenſuimus. In acutis morbis (ait Hip.) ſanguinem mittes, ſi & æger ætate floreat, & virib. abundet. Quæ quum omnia in ęgro hoc adeſſet, ſecta protinus vena, dum phlegmones alterius generationem videremus, ſuccurrendum in tempore duximus. quod inchoantibus morbis, ſi quid mouendum videatur, mouendum tum ſit, vt docuit Hip. Secta vena, poſt ſex horas clyſterem immiſimus ex refrigerantibus herbis, ſeminibus frigidis, catholicone, caſſia cum ſaccharo, oleo & melle violato. Quum verò iugi vomitu premeretur, dare tum medicamentum veriti ſumus, quod & nihil profuiſſet indignato ventriculo, & humores agitando nec vacuando maiorem attuliſſet noxam: vnde ſolenne mihi eſt & longa obſeruatione probatum, dum vomitu & indignatione ventriculi ægri tentantur, nunquam propinare ſoluens medicamentum, niſi prius vomitu materia vacuata, & roborato externo aliquo vel vnguine vel fotu ventriculo, vt medicamentum continere poſſit. Itaque ſyrupis alterantib. agendum dies aliquot tutius duximus. Conſtabant decocto vtriuſque cichorij, vtriuſque bugloſſi, oxalidis, lupi ſalictarij, fumariæ, portulacæ, calendulæ, & capillarium, adiectis ſyrupo endiuiæ compoſito, oxyſaccharo, ſyrupo de cichorio: dabamus mane & veſperi.

*Libr. 4. de rat. vict. acut. text. 16. & Galen. in comm.*

*Lib. 2. aph. 29.*

Conc

Concocto humore potionem dedimus ex rore Syriaco (mannam vocant) diluto rhacomatis, & ſyrupo roſaceo ſolutiuo, ex decocto præcedentis apozematis exceptis. Nam fortiora dare auſi non ſumus, tum ob febris acutiem & malignitatem, ne nimis exagitarentur ſucci (quod in talibus febribus obſeruandum perpetuò eſt, niſi vbi materia turget) tum quòd æger facilis eſſet ſolutionis, & à minimo medicamento copioſè moueretur. Vnde perperam facere videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediata (vt barbarè loquar) propinant medicamēta, corpus valde exagitantia, vires conuellentia: ſiquidem, auctore Galeno, lædunt vires omnia vacuantia præſidia, vt lib. ix. methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum cuſtodia maximè ſolliciti eſſe debemus, quum prima indicationum omnium ea ſit quæ de viribus ſumitur: vt eo ipſo loco ab eodem auctore proditum eſt. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis eſſet, vtpote ſymptoma initiantis alterius phlegmones, quæ iam manifeſtè apparebat, ad eam conuerſi tota mente incubuimus, repercuſſiua ab initio admouentes, ex oui albore, oleo roſaceo, & pauco aceto. Quum verò intumeſcere magis cerneremus, nec diſcuti poſſe iis quæ poſt initium admoueramus diſcutientibus remediis, ex farina hordei, oleo chamæmelino & aliis multis: ad ſuppurantia nos conuertimus, cataplaſmate admoto ex farina frumenti, ſeminis lini & fœnogræci, ex decocto maluarum, althææ, anthemidis floribus, & furfure, adiecto oui vitello, oleo liliaceo & chamæmelino,

ſuppuratóque abſceſſu, nouacula ſecandum duximus, quòd magnã puris intrò ſubſtare copiam ſciremus, ob ídque ſectione magna opus eſſe. Aperto abſceſſu, ingens puris probè concocti copia effluxit: ſed quam nos primo apparatu inhibuimus, ne vniuerſim prodiret, diſſolutionis virium metu: quæ res apud chirurgos in magna obſeruatione eſt, & à chirurgiæ præceptoribus & magiſtris traditum. Vbi verò ſenſim magna puris quantitas effluxiſſet, nec tamen vacuari commodè tota poſſet, ob ſinum in imo demiſſum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur: ſecandam cauitatem duximus, vt liberè ſanies effluere poſſet, iuxta Galeni ſententiam lib. 3. methodi, inquientis, ¶Si cauitatem vlcus altè reconditam ſub cute habet, conſiderare oportet vtrum ea in ſuperiore parte ſit, ita vt ſanies ex ea prona effluat, an in inferiore, ſic vt illic ſiſtatur. Ei igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio eſt: cui effluxus non eſt, huic ipſi moliamur effluxum quendam oportet, aliâs tota cauitate diſſecta, aliâs in fundo tantùm aperta. Nos itaq; hoc Galeni conſilium ſequentes, quum locus ad ſecandum periculoſus non eſſet, & cauitas in imo multa cui effluxus non erat, cauitatem quidem in fundo totam ſecuimus. Sed quum poſt dies multos, vtrinque, hoc eſt & ad latera, & ad ſupernam infernámque vlceris partem multæ latebræ & ſinus apparerent (quod ingens ſanguinis copia magnam phlegmonem in carnoſa dorſi parte progenuiſſet) detergeri vlcus commodè non poterat, etiam multis adhibitis

ad

ad detergendum auxiliis. Habitóq; de ea re concilio, coactis in vnum medicis tribus, totidémq; chirurgis, vt quid facto opus eſſet conſultatione medica diſquireremus: chirurgorum alter denuò ſecandas cauitates illas omnes, tum quæ ad latera, tum quę ſupernè infernéque ad os caudę conſiſterent, aſſeuerãter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coaleſcere poſſe: in cuius ſentẽtiam & chirurgus alter doctrina & vſu pollens pedibus iit. Alter verò (nam tres, vt mox dictum, chirurgi erant) illis nõ vſquequaque aſſentiebatur, ſed id remedij pro extremo habendum, & tum explendum quum cætera non contuliſſent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine perſcrutantibus concluſum fuit, ęgrum inquam ſine magno vitæ diſcrimine tot ſectiones, tam amplas, tam altè petitas non paſſurum: quòd magnæ diſciſſiones (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre ſoleant bona ex parte, tum quòd ſectionibus iis ægri animus repugnaret, qui priorem grauatè admodum pertuliſſet, & ſe alias non paſſurum aſſeueranter prædixerat, malléque ſe mori quàm tot ſectionibus excarnificari. Vbi verò de ſecãdo aut vrendo agitur, cõſulendum animum ægri, & pro eius ductu exercẽdum opus Galenus apertè pronunciauit: quum quidam ſint qui longiori tempore citra ſectionem curari malint, alij qui nihil non ſubire ſunt parati, modò citius ſanentur. Quúmq; æger hic ſectioni maximè reluctaretur, & curari ſe malle longiori tempore citra ſectionem nobis cõfirmaſſet, eſsétq; ſectio ipſa & ambigua & difficilis atque periculoſa, præſertim æſtiua

*Lib.6.aph. com.18.*

*Lib.4.meth. med.*

æſtiua tum atq; æſtuoſa exiſtente temporis conditione (nempe intra Caniculam) febríſque grauis & moleſta ęgrum vrgeret, adeſſent dolores & vigiliæ, & metus præſens ſectionis futuræ, non obeundam, ſed potius abiiciendam iure optimo cenſuimus: dicente nimirum Auicenna, in fortibus temporibus à fortibus medicationibus eſſe cauendum, nempe ſectione, vſtione, vehemẽtérque ſoluentibus medicamentis, æſtate media & hyeme, vt conceptis verbis idẽ auctor fen quarta primi cap. primo doctiſſimè affirmauit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus ſectiones tãtas admitteremus, quòd ſpes erat cauitates illas deterſa prius ſanie qua imbuebantur, per ſe naturæque ductu, ab arte adiuta natura, impleri poſſe & reuniri: quòd vnio tam naturæ amica eſt, vt etiam diſſidentia & maximè diſtantia cogere poſſit, cognatione ea quæ carni cum carne eſt, ob ſimilitudinem qua facilè coaleſcere diſiũcta à ſe & hiantia poſſint. in habentibus namq; ſymbolum, vt Ariſtoteles ait, facilis eſt tranſitus. Eò fieri videmus vt & cuti cum ſubiecta carne, & carni cum carne natiua quædam conſenſio ſit & amicitia naturalis: vt quę vlcera aut carne aut cute denudata ſint ægerrimè ſanentur, facillimè in quibus incolumis ſeruata cutis eſt, qua integantur. Quin & præciſa ſi in locum reponatur ſuum, ſpiritu & natiuo calore fota coaleſcit. Magna igitur ſuperpoſitæ carnis & cutis in vlceribus habẽda ratio eſt, tum ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus, tum maximè quòd interiecta cute carnéque non diſſecta à plurimis arcetur nocum

*Fen 4. primi cap. 1.*

nocumentis, quæ nuda caro & vlcus denudatum non perferat. Nam & ab ambiente aëre nudatum cute vlcus amplius & grauius afficitur: quum, auctore Hippocrate, vlceribus frigidum mordax ſit, cutem obduret, dolorem inſuppurabilem faciat, liuorem obducat, rigores febriles, conuulſiones diſtētionéſque pariat, & detracta cute aut carne ab inductis medicamentis magis lædatur æger, difficiliúſque ad cicatricem ducatur, quòd ſit cutis veluti propugnaculum ſubditæ carni. Quin & hiulca caro atque diſſita ſi molliter puluinis & inſtitis ſubditæ carni à qua diſceſſit apprimatur, facilè agglutinatur & coaleſcit, ob naturæ germanitatem & conſenſum genuinum atque natiuum. Quod & in hoc ægro & in multis aliis experimento probatum ſæpenumero fuit. Atque hę nos omnes rationes induxerunt ne ſectiones tantas in hoc viro fieri pateremur: quod ſine illis curatum iri ægrum, etſi longiore tempore, tutius tamen putaremus: quod & euentus ipſe probauit. Nam deterſo prius & mundificato vlcere his quę poſt ſubiiciam auxiliis, iniectionibus inquam, lotionibus, vnctionibus, ad ſarcotica properantes, & diſſidentes partes faſciis puluiniſque deſuper datis committentes, vlcus tantum fœlici ſucceſſu agglutinauimus, & citra ſectionem ad integram ſanitatē perduximus. Quibus autem in eo ſanādo vlcere maligno, profundo, ſinuoſo & ſordido præſidiis vſi ſimus, iam tempus eſt promere, vt obſeruationi huic finem tandem imponamus optatum. Primùm poſt vniuerſalia & totius habita ratione ad procurationem

*Lib. 5. aph. 20.*

nem vlceris venientes, quoniam & ſordidum, & cauum, & ſinuoſum erat, deterſione & impletione indigebat: at quoniam impleri cauitas nequit non prius deterſo vlcere, (vt Galeni & omnium auctorum mens eſt) detergendũ prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus poteſt niſi purum ſit, vt Galenus ait. Ad mũdificandum itaque ichores ac ſordes, quorum onuſtum vlcus erat, variis proceſſimus auxiliis, à debilioribus ad fortiora progreſſi. ℞. Decoctionis hordei integri ℔.ij. mellis roſati colati ℥.iiij. Miſce, fiat iniectio intra vlcus per ſyphonem rectum: abſque mordicatione detergit & eluit vlceris ichores. Verùm quum & craſſa ſanies ſordida multa ineſſet, maiore deterſione nobis opus habere viſum eſt. Itaque hoc altero fortiore vſi ſumus, nempe Ægyptiaco vnguento pręfato decocto admixto, adiecta portiuncula aquę vitæ, nempe ℥. ij. Interdum & poſt dies aliquot vbi hoc ſecundo decocto vſi eſſemus, nec ſatis pro voto deterſio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtẽdum cenſuimus: ℞. Ligni ſancti ſubtiliſſimè puluerati, corticis eiuſdem, ana ℥.ij. ariſtolochiæ longæ, centaurij minoris, abſinthij, agrimoniæ, caudæ equinæ, foliorum oleæ, myrti, pimpinellæ, & conſolidę maioris, ana M.j. corticum thuris, myrrhę, ſarcocollæ, ana ℥. ß. vini rubei odoriferi ℔. iij. mellis deſpumati ℥.iiij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aquæ vitæ electæ ℥.j. pro qualibet vice: vbi id animaduerſione dignum & obſeruatione viſum eſt, aquam vitæ cum præfato decoct

*Lib. 3. meth. med.*

*Vbi ſuprà immediatè.*

*Nobile remedium.*

*Aquæ vitæ mira vis.*

decocto potentiſſimam eſſe & efficaciſſimam in detergendis ſordidis vlceribus ſine morſu, iiſdémque exiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin ſi cum præfato decocto adiiciantur aquæ vitæ electæ libræ duæ, & in alembico vitreo in balneo Mariæ diſtillentur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera ſordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebrò experimento nobis exploratum eſt. Mira namque profectò aquæ vitæ vis eſt in detergendis vlceribus & glutinandis, præſertim neruoſarum partium, vt diuturna obſeruatione nobis eſt comprobatum, vt qua nihil præſtãtius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vſi fuimus, cuius eſt vis & modicè detergere, & carne cauitatem implere, vnde ſarcotica dici meritò poteſt: ℞. Foliorum plantaginis M.ij. agrimoniæ, herbæ roberti (quæ Dioſcoridis geranium eſt) foliorum pẽtaphylli, ana M.j. ſummitatum abſynthij numero iij. vtriuſque conſolidæ, caudæ equinæ, ceterac, hyperici, ana M.ß. betonicæ M.j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adſtringentis ℔. ij. roſarum rubearum, foliorum myrti, ana P.ij. hordei integri P.ij. de colatura cape ℔. iiij. in quibus adde farinæ fabarũ ℥.j. farinæ orobi ℥.ß. thuris, maſtiches, ſarcocollæ, reſinæ pini, ana ℥.j. myrrhæ & ariſtolochiæ rotundæ, ana ʒ.vj. iridis Florentinæ ℥.ß. mellis roſati colati ℥.iij. Miſce, & ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus. detergit enim cõmodè, & carnem generat, vt ex ingredientium natura intueri licet, & docuit euentus. Hoc ſequen

*Iniectio optima.*

quen

quenti vnguento poſt iniectionem intra vlcus cum turundis, ſpleniis ac liciniis vtebamur commodè: ℞. Succi plantaginis ℥.iiij. ſucci agrimonij ℥.ij. ſucci abſintij ℥.j. vini rubei ℥.iiij. olei roſati omphacini ℔. j. coquantur ſimul ad vini & ſuccorum conſumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ℥.ij.ß. farinæ orobi ℥.j.ß. thuris, maſtiches, ſarcocollæ, reſinæ pini, ana ℥.j. myrrhæ electæ, iridis Florentiæ, & ariſtolochiæ rotundæ, ana ℥.ß. terebinthinę in vino albo lotæ ℥.iij. mellis deſpumati ℥. iiij. ceræ quod ſatis eſt: fiat vnguentum, quo linamenta liciniáque impleta, vlceri imponi iubebamus. Puluere item ſarcotico hoc poſt completam vlceris deterſionē intra vlcus vſi fœliciter ſumus: ℞. Aloës electæ ʒ. ij. thuris & corticis eiuſdem, myrrhæ, ſarcocollæ, ana ʒ.j. radicis iridis Florentiæ ℈. iiij. fiat omnium puluis tenuiſſimus, admouendus cauo vlceri ad impletionem cauitatis. Quin & fotu exſiccando vlceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, poſt præfata vtendum duximus. ℞. Foliorum plantaginis M.ij. abſinthij M.ß. foliorum oleæ, lentiſci, ſummitatum rubi, ana M.j. foliorum betonicæ M.ß. florum chamæmeli, meliloti, hyperici, anthos, ſtœchados, roſarum rubearum, foliorum ac granorum myrti, ana M.j. fiat decoctio in ſufficienti quantitate aquæ, addendo in fine vini rubei adſtringētis ℔.iiij. Fiat fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, quum primum non ſatis prodeſſe videretur, vſi ſumus. ℞. Centaurij minoris M. j. roſarum rubearum P.j. ß. myrrhæ

*Vnguentum ad deterſionem & glutinationem vlceris efficax.*

*Puluis ſarcoticus.*

*Fotus ad vlcera glutinanda.*

groſſo

groſſo modo contritæ ʒ. iij. aluminis rupini ℥. j. bulliant omnia ſimul in vino rubeo craſſo pro fotu cum filtris infuſis & expreſſis, vt decet. Fotum hunc conſequebatur iniectio adſtringens & epulotica: ℞. Foliorum plantaginis & hederæ recentium, ana P. j. roſarum rubearũ P. j. granorum myrti conquaſſatorum P. j. ß. foliorum & florum cẽtaurij minoris P. j. aluminis rupini ℥. j. corticum granatorum ℥. j. ß. Fiat omnium decoctio in vino rubeo. Coletur, & de colatura iniici in vlcus cum ſyphone recto iubebamus, probè iam mundificato vlcere: quę ſanè mundificatio cum præordinatis iniectionibus, tum verò maximè ſequenti vnguento celerrimè omnium perfecta eſt. miram namque in detergendis ab ichoribus & ſorde vlceribus vim habet: conſtat autem his: ℞. Succi apij ℔. ß. (mirabile eſt in detergendis vlceribus) mellis electi ℥. iiij. farinæ hordei ℥. ij. farinæ orobi ℥. ß. myrrhæ electæ ʒ. ij. terebinthinæ ℥. j. ß. decoquantur omnia ſimul. Fiat vnguentum, quo licinia imbuantur, & in vlceris cauitatibus indantur: optimè vlcera & citra morſum purgat. Ad carne implẽdum vlcus hoc ſumus emplaſtro vſi: ℞. Lithargyri auri ℥. vj. olei roſati omphacini ℔. j. ß. aceti roſati ℔. ß. coquantur ſimul lento igne, perpetuò cum baculo ſeu rudicula palmea agitando, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati conſiſtentiam. Fiat magdaleon, ex quo fiat emplaſtrum ſupra vlcus apponendum. In fine verò curationis emplaſtro diachalciteως cum emplaſtro è pompholyge vſi ſumus: in quo tanto curando vlcere cauo nihil magis profuiſſe poſt illius

*Iniectio epulotica.*

*Vnguentum deterſorium.*

*Emplaſtrum epuloticum.*

illius deterſionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò craſſioribus vndique ad vlcus admotis, quà cauitates ſuberant, carnem diſſitam & hiulcam fortiter inſtitis preſſis ſubditæ carni apprimeremus. id enim glutinationẽ maximè procurat, ſiquid aliud, vt nos experiẽtia docuit. Nec verò in præſens ea recenſebo præſidia quæ ad febrem & eius ſymptomata præſcripſimus, ſyrupos, decocta, epithemata ad cor, vnctiones ad hepar refrigerandum, ſomnifera data, & cætera huiuſmodi: quæ quoniam triuialia ſunt, & in cõmuni vſu poſita, non eſt quòd recenſere ea tanquam magni momenti auxilia debeamus. Hæc fuit curatio laboris & ſollicitudinis plena, quam nobis laborans hic exhibuit: in quo curando omnes profectò ingenij neruos, omnia artis præſidia, quibus citra ſectionem curari morbus poſſet, ſedula manu adhibuimus. Id vt conſtet, præſtare longiore quidem tempore morbum curare, modò tutò id fiat, quàm breuiore & cum diſcrimine vitæ: etſi quidam cœtus noſtri, ex chirurgis dico, conſtanter aſſeuerarint citra ſectionem curari nunquam morbum poſſe, cuius contrarium euentu ipſo fœliciſſimo perſpeximus: ad laudem Dei, qui ſolus mirabilia magna facit.

---

## OBSERVATIO II.

*Quibus mulieribus Arelate exectus ſit infans chirurgica manu, matre ſalua.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE infœlici ac miſerando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deplo

deploratione humanę calamitatis congruè incepiſſe videbor. Miſeret profectò atque pudet æſtimantem, vt cum Plinio dicam, quàm friuola ſit animalium ſuperbiſſimi origo, quum plerumque abortus cauſa fiat odor è lucernarum extinctu: & qui viribus fidit ſuis, qui fortunæ munera amplexatur, & ſe quidem non alumnum tantùm eius ſed partum exiſtimat, tanti tamen perire poteſt. Is demum profectò vitam æqua lance penſitabit, qui ſemper fragilitatis humanę memor fuerit. Nã quæ fragilitas, quæ miſeria maior, aut miſeranda magis, quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis viſceribus fruſtillatim extraxiſſe? Sed hæc eſt muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat, & in partu de vita ſæpe periclitetur: quod iis maximè euenit quibus eſt ferramentis chirurgica manu educendus fœtus: rem ſanè atrocem & ſpectatu grauem. Sed ad id tamen ſępe vel iuuiti cogimur, vt ſeruetur mater, vi partum educere: quod in ægrè parientibus, vel ob fœtus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem ſæpe eſt experiri. Quo ſanè miſerando affectu pleræque Arelatenſes mulieres laborare ſolent, vt præ partus difficultate mortuo intus fœtu, extrahi eum oporteat. Quædam namque prægnantes ſunt (ait Hip.) quę non ritè pariunt, ſed intus fœtum perdunt: quem vel conciſum, vel integrum, ſi fieri poſſit, educere oportet. Eductionis porrò modum tum ipſemet Hippocr. tum Paul. Ægin. tum & Auic. doctiſſimè tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, ſpectandum id primum eſt, ſuperſtéſne mulier futura ſit, an minus,

*Lib. 7. nat. hiſt. cap. 7.*

*Libr. de partus mortui extractione.*

*Vbi ſuprà*

*Paul. lib. 6. cap. 74.*

*Auic. fen 21. 3. tract. 2. c. 14.*

vt Paulus ſcitiſſimè annotauit: & ſi quidem ſeruari mulier poteſt, tunc manum admoliri oportet: ſin contrà, attingi non debet. Quę ſeruari non poteſt, his ſignis deprehenditur, diu in partu multúmque laborauit, defecta virtute eſt, pulſu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi neceſſitate conſopitur, deiecta & reſoluta decumbit, vix excitari poteſt: & ſi excitetur clamoribus, vix reſpondet, rurſúſque ſoporatur. His ſignis moriturę deprehenduntur, à quibus manum abſtinere oportet, nec eas attingere. Quę verò ſeruari queunt, horum quę prædiximus nihil patiuntur, ſed conſtantes & forti animo degunt, bono pulſu præditæ, viuaces & robore plenæ: his admouenda ſalutaris manus eſt in hunc modum: Reſupinam in lecto mulierem collocare oportet decliui poſitu, cruribus valde elatis atque diſiunctis, quæ mulieres vtrinque fortiter contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, vt ne corpus, attrahentis chirurgi manum ſequens, vim tractionis diſſoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiunt, néve ferramenta & vncinos ſpectans terreatur, iubet: ſed præſtat inſtita oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in reſpirando vim patiatur. Tum verò chirurgus denudatis & liberis brachiis, manibúſq; multo oleo illitis atq; perunctis, molliter vuluæ alas diducat, & in oſtium vteri leni motu & blando ſenſim manus inferat, pertentans ac diſquirens pueri ſitum ac formam, atque vbinam vncum quo fœtus extrahatur, defigi conueniat. Nam non omnes loci idonei

*Extrahendi fœtus mortui ratio.*

*Vbi ſuprà.*

nei ſunt in quibus infixi vncini detrahere fœtum poſſint: præcipui habentur ſi in caput infans prolabatur, occiput, oculi, ſed minus id tutum eſt, clauiculæ & ſub coſtis regiones tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum ſi in pedes deſcendat, ad oſſa ſuper pubem infigere vncinum oportet: vel in coſtis nothis, hoc eſt, intercoſtalibus muſculis: benéque firmato vncino ſenſim trahere non confertim oportet, ne diſrumpatur quod vncino arreptum eſt. Noſtri verò chirurgi Arelatenſes, qui in extrahendis fœtibus expertiſſimi ſunt & longo vſu periti, manibus in pudendum mulieris iniectis puerum circumuoluunt, & in oſtium vſque pudendi demittunt ambabus manibus: niſi vehementer in alto impactus ſit infans: quòd ſi ſit, tum vncinis detrahunt. Si ſecundum dorſum aut latera conſiſtat fœtus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput fœtum conuertant: quod magna certè dexteritate faciunt: quò perfectò vncinis ad clauiculas affixis vi tota enixi fœtum integrum extrahunt. Sic hoſpitę diuerſorij diui Sebaſtiani extractus fuit infans, quem mater ſanguicula & bene habita tum ob locellorum anguſtiam, tum ob fœtus magnitudinem & capitis molem eniti non potuit, integérque hac ratione à Ioanne Chapaſio chirurgo bene docto euulſus fuit, ſalua & incolumi matre: ſic honoratæ mulieri & prudentiſſimæ Ioannæ Camaretæ, Franciſci Rodolphi coniugi eductus pariter fuit: ſic perinde Claudiæ Alberti textoris vxori, itē hoſpitæ diuerſorij trium columborum, & Delphinæ pauperculæ mulieri.

Tum verò & multis aliis, quibus in tanto diſcrimine poſitis ſubleuandis non ſolùm interfui, ſed &ſalutaris prẹfui. Quoniam verò ab eo opere valde deiectæ viribus & proſtratẹ mulieres remanere ſolent, ſolemne mihi eſt vt potionibus, & iuſculis optimis, vinóque odorato & potenti vires reficere tentem, tum verò & locos fouere ac roborare fotibus congruis & vnguentis, iubeóque diutiſſimè in lecto conſiſtere, ne motu partes affectæ oblædantur, & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni ſtudio iubeo, quo nihil nocentius in eo caſu mulieri puerperẹ à qua exectus ſit infans accidere poteſt. Itaque poſt eductum infantem mox calidis pannis lineis fouere locos ſoleo: & ſi hæmorrhagia ſubſequatur (vt ferè ſemper ſubſequi ſolet) decocto roſarum, abſinthij, foliorum myrti, & artemiſiæ (quæ mirificè locis muliebribus confert) incoctis in vino omnibus, fouere locos ſoleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitiſſæ vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambræ (qui puluis matricis affectibus magno vſui eſt) ex aqua bugloſſi & vino albo tenui deuorandam propino. Quòd ſi vlcuſcula aut rhagadiæ ex vi illata cooriantur, ex vino decoctionis equiſeti & centinodiæ cum pauco melle roſato ablui iubeo, mox vnguẽto è pompholyge illiniri. Mulieri textoris ſtillicidium vrinæ poſt eductum infantem accidit, ob reſolutum veſicæ colli muſculum: quam tamen ego longo temporis tractu fœliciter perſanaui, demiſſa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicæ,
ſaluiæ

ſaluiæ, libanotidis, origani, pulegij, cum floribus chamemæli, roriſmarini & ſtœchados præbullierant: móxque ab inſeſſu ex oleo lumbricorum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad diſſolutionem oſſium à carnibus deferbuerant, & expreſſione facta indebam ſtyracis calamitidis, benioini, opopanacis, olibani, macis, nucis myriſticæ, ſingulorum drachmam, addita aqua vitæ ter diſtillata, & anſeris adipe atque cera, mirificum paraui vnguentum: à quo quum totos menſes duos vſa eſſet, integrè leuata eſt, & denuo pluries concepit, & fœliciter geſtauit atque peperit quos conceperat: & in præſens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei glorioſi & excelſi.

## OBSERVATIO III.

*Ex dente putrido ſine vlla vi ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, et leniſſimo concuſſu emoto atque educto, ingens ſecuta hæmorrhagia ex arteria gingiuæ ſubdita, cui dens innitebatur, ſanguine vbertim fluentè, vt riuulus è fonte manans videri poſſet, in vidua anu Docelina Voltana, honeſta muliere. Viſum Arelate anno reſtitutæ ſalutis ſeſquimilleſimo quinquageſimonono, Iulij menſis viceſimanona: et quæ à me breui curata fuit, quum triduum totū perpetua in cruentatione non vocato medico conſtitiſſet.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN minimis eſt interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur è dente ſine vi vlla emiſſo ſanguinis tantum emanaſſe, vt ad libram vnam ponderalem vno impetu eiectum ſit, & altero die ferè tantum, idque ex

arteria fluente gingiuę ſuppoſita? quę & ipſa cum eroſione laboraret, nimirum ſi tantus ſanguis prodierit. ab eroſo namque vaſe multò copioſior quàm ab aperto fluere ſanguis ſolet, vt omnium medicinæ auctorum concors ſententia eſt: quæ cauſa fuit vt in hac muliere tantus manarit ſanguis. Quem quum leuioribus auxiliis ſiſtere non poſſemus, maioribus pugnauimus, nempe chalcitide vſta impoſita, quæ profectò in ſiſtendo ſanguinem mirificam vim habet: nam & vehementer adſtringit, & cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnem comprimit. Poſt reſtinctum ſanguinem decocto oleæ, lentiſci, rubi, centinodiæ & plantaginis, addito thuris polline, locum eroſum fouimus, & melle roſaceo quicquid putre erat ſuſtulimus. Sicque prius mundificata parte, demum exſiccata atque carne impleta, quod puluere ſarcotico impleuimus, curata mulier breui fuit: quę tamen quum annoſa eſſet, imbecillior manſit, ſed congrua victus ratione reſtitutis viribus, priſtinę ſanitati fuit reddita. Eadem verò mulier multò poſt quum ex caſu ab alto in vinariam cellam caput defregiſſet, magno vulnere in fronte & facie accepto, quum ferè deſtituta moritura credebatur, conualuit præter omnium expectationem: tantum valet etiam in ſenili ætate naturæ robur. Erat enim octogenaria mulier, exanguis, ſicco, ſqualido ac rugoſo corpore, ſed viuaci tamen & latentium virium pleno: vnde effectũ eſt vt etiam tantum mali ſuperare potuerit, & ob ſiccitatem corporis vulnera illa grandia expectatione citius agglutinata ſint. Quæ admirationem profectò aſſiden

ſidentib. non minimã ingenerarunt. Sit laus Deo.

## OBSERVATIO IIII.

*Petrus Caprarius puer octennis pleuritide laborans, ſanguine miſſo curatus intra ſeptimum diem, Arelate anno* M. D. L X. *menſe Augusto.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

GAlenus alter ſecundum Hip. medicinę magiſter, dum ex ætate de mittendo ſanguine indicationem ſumit, libro de curandi ratione per ſanguinis miſſionem, pueris ante decimumquartum ſuæ ætatis annum venam ſecari conceptis verbis prohibet. ¶ Nec pueris, inquit, venam ſecabis vſque ad quartumdecimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi ſanguinis ſcopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attendendum eſſe iure optimo affirmauit. Ex ætatum albo duas tantum ab ea quæ per ſanguinis fit miſſionem euacuatione ſummouiſſe apertè eſt viſus, puerorum inquam & ſenum: quòd puerorum ætas ad digerendos exhalandóſque ſuccos ſuapte natura propenſa ſit, ſenum verò inualidior & infirmior quàm vt vacuationem huiuſmodi ferre poſſit. Quamobrem quum & in pueris ſubſtantiæ fluorem diſſipationémque ob ætatis eorum mollitiem vereatur, in ſenibus verò natiui caloris extinctionem: magna ſanè ratione tam pueros quàm ſenes à venæ ſectione cohibuiſſe eſt viſus. At verò ſi quis rem recta reputet via, inueniet profectò maiorem à morbi ſpecie & magnitudine, quàm ab ętate de mittendo ſanguine ſumi debere indicationem.

Nam quum ad annum decimumquartum pueris ſecari venam inhibuit Galenus, de ea ſanguinis detractione meritò intellexiſſe eſt viſus, quę ſuis temporibus in vſu erat, quam copioſiſſimam eſſe ſolere nemo eſt qui ambigat, & metipſe teſtatur Galenus, quum in muliere quadam extenuata ad tres libras ſe ſanguinem miſiſſe teſtetur conceptis verbis idem auctor, in hiſtoria mulieris mẽſium ſuppreſſione laborantis à ſe curatæ. Solebant enim Gręci in mittendo ſanguine audaciores eſſe, & quàm nunc copioſius ſanguinem mittere: quam ſanè copioſam vacuationem quum pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mitti illis ante id ętatis ſanguinem vetuit. Quod & ipſum hac ratione conuinci haud difficulter poteſt, quòd idem Galenus eodẽ ipſo libro de ſanguinis miſſione, pueris etiam parcè mittere ſanguinem audet, vbi morbi ratio poſtulat. ¶ Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commonet, quod ad ætates pertinet in pueris: quod ad corporis habitus in candidis, & quibus mollis teneráque caro eſt. Qua quidẽ ſententia non omnino non detrahendum, ſed parcè & modicè detrahendum pueris ſanguinem ſuadet, minus ſcilicet quàm plenitudo poſtulat. Nam etſi vacuatio huiuſmodi plenitudini non ex æquo reſpondeat, quod reliquum eſt ſperat Galenus naturæ beneficio ſuperatum iri. Cõſtat autem pueritiam, auctore Galeno, ab ipſo natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eáque periodo finiri, vt lib. 1. aphoriſmorum com. 13. elici poteſt: quæ ſanè ætas ad pubertatis tempus

*Com. 3. ad 6. Epidemiorum ſuper text. 29.*

pus extenditur. Incipit autem pubertas à quartodecimo, deſinens in vigeſimumquintũ, vt idem auctor lib. 3. aph. com. 27. & lib. 5. com. 7. conceptis verbis affirmauit. Non dubium igitur quin & pueris mitti ſanguinem ex vſu ſit interdum, vt etiam ipſius Galeni teſtimonio lib. de curatione per ſanguinis miſsionem, aſſerere non erubeſcimus, ſi modò parcè & modicè fiat, & in tempore, morbi natura id exigẽte. id enim conceptis verbis præcitata à nobis ſententia Galenus affirmauit. Quin & experientia ipſa confirmat id magni eſſe momenti in curandis puerorum grauioribus morbis, ſi parcè & modicè ſanguis mittatur: vti in hoc quo de nunc agimus octo annorum puero bene habito accidiſſe experti ſumus. Nam quum is Auguſto menſe in grauem pleuritidem incidiſſet, eſſétque canoſo & bene compacto corpore, ſolidis muſculis, viuido colore, grauitérque conflictaretur acutiſsima febre, dolore ſiniſtri lateris punctorio, difficili ſpiratione, prędixi parentibus non aliam eſſe curationi compẽdioſiorem viam, aut etiam tutiorem, quàm ſi puero ex eodem latere quo morbus infeſtabat mitteretur ſanguis, alioqui periclitaturum ægrum. Quod quum mihi à parẽtibus aſſenſum eſſet, mox è brachij ſiniſtri interna vena ſanguinem detraho ad vncias tantùm quinque, ætatis ratione habita. Et iniecto pòſt ad veſperum clyſteri, rogaui ecquidnam ſe leuatum puer ſentiret: (erat enim ſupra ætatem ſcitus & ſapiens puer) quúmque ſe minus grauari reſpondiſſet, liberiú ſque ſpirare & minus dolere, bono animo eſſe iuſſi. futurum enim vt breui integra

integra ſanitate frueretur, quod & Dei beneficio factum eſt. Nam quum ſecũdo à morbi initio die miſſus illi fuiſſet ſanguis, tertio ſpuere copioſè cœpit, quarto ſudare, item & quinto: ſeptimo verò vnà cum ſudore è nare ſiniſtra manante ſanguine, decretoriè liberatus eſt, paucis admodum adhibitis auxiliis: fotu, inquam, ad latus ægrum, & vnctione dolorem ſedante, eclegmate ſimplici ad promouẽdum ſputum dato, & ſyrupo ad eundem ſcopum accommodato: quę quoniam triuialia ſunt, nec digna quæ præſcribantur, ſilentio tranſibimus. Quod huic puero ſalubriter eueniſſe miſſo ſanguine diximus, idipſum quoque Arduyno Marino, Antonij Marini filio nouem annos nato, item & Iacobi Bonſoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui miſſo ſanguine exigua copia, breui ſanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde eſſe à mittendo in pueris ſanguine abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis inciderit: quod nos ampliſſima diſſertatione lib. quinto Enarrationum noſtrarum, Enarratione tertia explicauimus: in qua oſtendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, commodè mitti ante ętatis annum decimumquartum ſanguinem poſſe. Nec ob ætatis molliciem, aut ſubſtantiæ fluorem deſiſtendum, nam nec ex tantula euacuatione diſſoluitur tenera puerorum ſubſtantia, nec virium lapſus inde timendus eſt: & breui ſiquid imbecillitatis accidat, vi naturæ & natiui caloris, quo plurimo pueri pollent, reſarcitur. Sit laus Deo Optimo Maximo.

## OBSERVATIO V.

*Andriua Antonij Boſſicaudij ciuis Arelatenſis uxor, ex pleuritide ſuppurata, tabida effecta, lactis vſis potiſſimum curatur intra menſem, aut paulò amplius.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVlier hęc induſtria & ſedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum ſibi cauens frigus imprudenter admiſiſſet, in grauem ſiniſtri lateris dolorem cum acutiſſima febre, punctorio dolore in latere percepto, ſpirandi maxima difficultate, cum tuſſi valida & ſubcruento ſputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quum ex ſignis & ſymptomatis, veram eſſe pleuritidem deprehendiſſem, hoc eſt ſuccingentis coſtas membranę inflammationem, protinus ſuccurrendum duxi, quòd acutus & præceps eſſet morbus. in acutis verò medicari eadem die, vt Hippocrates ait, ex vſu eſt: tardare namque in talibus malum. Itaque quum periculum prędixiſſem, ægræque ſuaſiſſem vt ſibi confeſtim detrahi ſanguinem ſineret (valde enim illa reluctabatur) venam aperio è directo affectæ partis, hoc eſt interna ſiniſtri brachij vena. Sic enim commodius atque celerius è affecta parte reuellitur ſanguis, & impeditur phlegmones generatio: qui vnus ſcopus in internorum inflammationibus vel pręcipuus habendus eſt, vt celeriter à parte affecta deducamus noxium humorem: quod per venę ſectionem ab eodem latere quo malũ infeſtat perfici quamcelerrimè poteſt, vt Hippo. lib. 4. de ratione

*Pleuritis quid.*

*Lib. 4. aph. 10.*

tione victus acut. textu 67. & Gal. lib. de curandi ratione per ſanguinis miſſionem, doctiſſimè tradiderunt. Secta vena detraho ſanguinis vncias duodecim, quòd vires validæ eſſent, & morbus magnus. Detracto ſanguine dolorem lateris fotu & vnctione lenire ſatago: fouebam autem maluarum & chamæmeli florum, & furfurum decocto, admota inſuper vnctione ex oleo violaceo, chamæmelino, gallinæ pinguedine recenti, croco modico & cera. Quin & emplaſtro ex ſertula campana parato (officinæ emplaſtrum de meliloto vocant) cum ſpica nardi & ſtyrace rubea ſum vſus: quod in eiuſmodi affectibus ad leuandum dolorem magni omnino momenti ſit. Tum verò ad promouendum ſputum conuerſus linctus varios, & ſyrupos expectorantes paro, nempe ex puluere diaireως, diatragacanthi, diapenidiων, ſaccharo cando, penidiis ex ſyrupo violaceo & capillorum exceptis. Syrupi verò quibus vtebar erant violaceus, capillorum veneris, de hyſſopo, (eſt enim aggregator bonus, vt Serapio dixit) quos excipiebam decocto herbarũ capillarium, ſummitatum hyſſopi, fœniculi, vtriuſq; bugloſſi, & florum communium, adiectis papaueris rubri floribus, qui in ſputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam profectò, & multo experimento comprobatam vim habere deprehẽduntur, mihíque familiare eſſe ſolet id auxilij genus: quo ego innumeros ſanaſſe bona fide teſtari poſſum, & mira de eo experimenta Baptiſta Sardus in ſuo de ſimplicium medicamentorum viribus refert. Quin & floris huius ſiccati drachmę dimidium

dium cum aqua decoctionis pimpinellæ & ſcabioſę dare ſoleo, adiecto ſyrupo de hyſſopo, ſi febris magna non ſit, aut violaceo, ſi acutior ſit febris. At verò etſi modis omnibus ſputi promotione pleuritidem hanc grauem leuare tentarem, facere tamen haud potui quin in ſuppurationem abiret: qua ſuppurata ingens ſputi purulenti per os copia prodiit. Ob id autem ſuppurata phlegmone eſt, quòd in quatuordecim diebus ſputo repurgata non ſit. Quicunque autem morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem tranſeunt, vt rectè Hippocrates dixit. Quum verò à die eruptionis in plures dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum ſubeſſe ſum iure optimo arbitratus: iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphoriſmorum: ¶Quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur: ſi verò non, ad tabem tranſeunt. Quod & huic mulieri euenit, quæ quum vltra eum dierum terminum pus expuiſſet, tota conſumpta, attenuata, exanguis, planéque tabida effecta eſt. Hanc verò quum deterſoriis potionibus, linctibus, iuſculis & aliis omnibus auxiliis iuuare tentarem, & à pectore contentam ſaniem euellere, etſi aliquãtum proficiebam talium medicamentorum vſu, non tamen pro ratione euentus optatus ſuccedebat: túmque ad lactis vſum properãdum duxi, quòd neque febris grauis eſſet, nec in hypochondriis aut viſceribus obſtructiones vllæ apparerent. Itaque lacte aſinę recèns mulcto, & ex pauco melle, interdum etiam

*Lib. 5. aph. 8.*

*Aph. 15.*

etiam ſaccharo excepto, quũ ægram ſeſquimenſe potionaſſem, cui potioni bolum Armenium ſæpe miſcebam, in integram ſanitatem bonúmq; corporis habitum deducta eſt: ſuperuixítque annos totos duodecim. Tandem verò quum puerum fœliciter peperiſſet, retentis, ſecundis & imperitè víque euulſis, miſerè mortua eſt. In hac porrò à præfato tabis affectu leuanda roſaceo ſaccharo ſum plurimum vſus, cuius miram vim in phthiſi leuanda eſſe Auicenna, narrata tabidæ mulieris hiſtoria pleniſſimè docet. Quod & ego pluries fœlici ſucceſſu in multis expertus ſum: habet enim ſiccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque etiam glutinãdi, vnde mirificè pulmonum vlcera iuuat, & ex conſequenti natam inde tabem curat, qua cauſam tabis adimit. Sit laus Deo Opt. Max. à quo omne bonum.

*Fen 10.3. trac. 5. cap. 6.*

---

## OBSERVATIO VI.

*Prudentiſſimus vir Ioannes Icardus, homo probitate ſingulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten Canonicus, in graue ſanguinis ſputum rupto in pulmone vaſe incidit, magna ſanguinis feruentiſſimi, acuti &illioſi eiecta per os copia, valida comitante tuſſi: à ſanguinis ſputo, exulcerato pulmone, phthiſicus fit & ſuppuratus, cum febre moleſta & corporis tabitudine. Curatur integrè ſumma ac diligenti adhibita cura.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

SAnguinem quidem ſuprà ferri & reiici, qualiſcunque tandem is fuerit qui excernitur, ſiue ſpumoſus, ſiue rubens, flauus,

niger

niger, aquoſus, aut craſſus, malum eſſe rectiſſimè Hippocrates dixit: vbi per dictionem *ſuprà*, Hippocratem ſolam eam quæ per os fit ſanguinis excretionem intellexiſſe, omiſſa ea quæ per nares fit, Galenus in Commentario aphoriſmi affirmauit. Nam qui ſic educitur ſanguis, venæ alicuius diſruptionem aut per ἀναστόμωσιν, aut διαπήδησιν, aut tãdem ἀνάβρωσιν ſignificat. nõ enim egredi ſanguis vlla ratione poteſt, niſi aut adaperto vaſe, aut rarefacta eius tunica, ita vt quaſi tranſcolatus ſanguis, ſiue ſudoris modo tranſmiſſus prodeat: poſtremò quum eroſa vena affatim exit. Vtcunque autem foras emanet ſanguis ore reiectus, malum id eſſe conſtans medicorum omnium aſſertio eſt. Itaque quum hic præſtans vir quo de nunc agimus, in graue ſanguinis ſputum derepente inciderit, vndenam erumperet ſanguis, & quo vaſe vel rupto, vel dilatato, eſt accuratè perſpiciendum, vt recta curationis via in hoc curando homine inſtitui poſſit. Prodire autẽ ſanguinem qui reiiciebatur adaperto in pulmone vaſe, reiecti ſanguinis copia, tenuitas, floridus color, & ſpuma multa intermiſta, plena fide indicabant: ídque magis quòd citra dolorem vllum in pectore perceptum, is cum moleſta tuſſi egrederetur. Quicũque (ait Hippocrates) ſpumoſum ſanguinem expuunt, his è pulmone eductio fit. Quæ ſigna quũ in hoc ægrotante apparerent, loci vnde manaret ſanguis indubitatũ teſtimonium præbebãt, nempe è pulmonibus educi: his enim ſignis id deprehendi Auic. teſtatur. Vbi enim cum moleſta tuſſi ſanguis confertim egreditur plurimus, tenuis, clarus

*Lib.4.aph.25.*

*Com.25.lib.4.*

*Sanguinis à pulmone reiecti notæ.*

*Lib.5.aph.13.*

à pulmone

*Fen 10.3.trac.3.cap.5.*

clarus, abſque dolore, atque ſpumoſus, indicio eſt è vaſe in pulmone rupto educi. A pectore enim qui exit, cum dolore reiicitur, quòd pars ea membranoſa ſit & neruoſa: pulmonum verò caro laxa, mollis & fungoſa, vt Galen. lib. 4. de vſu partium cap. 15. & lib. item ſexto cap. 10. abundè monſtrauit: atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & ſpirituoſo. Alitur enim pulmo (vt proximè citatis locis teſtatur Galenus) ſanguine exactè puro, flauo, ſubtili & vaporoſo. Quamobrem talis quum ore reiicitur, è pulmonibus educi certo teſtimonio eſt. Poteſt enim, vt Auicenna ait, manare ſanguis ex ore, gutture, aſpera arteria, pectore, pulmone, ſtomacho: ſed qui à partibus oris reiicitur, vtpote à gingiuis vel palato, ſine tuſſi educitur, & manationis locus ſenſui conſpicuus fit. A gutture reiectus, modica cum tuſſi & cum ſonoro ſpiritu (quem Raſcationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur: veluti quū ab aſpera arteria maiore cum conatu & ſtertente magis ſpiritu educitur. A pectore verò manantē coarguit dolor ea parte perceptus qua venæ in pectore ſciſſio aut apertio fuerit: ſicuti à pulmonibus reiectum indicāt quæ paulò antè commemorauimus ſigna. Qui verò ab ſtomacho manat, vomitu cum nauſea & grauitate percepta educitur, & thrumboſus plerumque, niger & craſſus emittitur. Sedem affectam in hoc viro deprehendimus, nempe pulmones. At verò quum pluribus modis excerni ſanguis ab eo loco poſſit, aut aperto in pulmone vaſe, aut nimium rarefacto, aut etiam eroſo: à quonam horum reiectio

*Fen 10. 3. trac. 3. cap. 4.*

iectio illa ſanguinis facta fuerit, inquirendum. Conſtat autem adaperto vaſe ob ſanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, ſanguinem in hoc viro erupiſſe. Equidem quum hic vir calidi & ſicci temperamenti, calido tamen ſiccum ſuperante, plurimo ſanguine eóque calidiſſimo & bilioſiſſimo abundaret: (quod & floridus in facie color, & victus lauta ratio qua vſus eſt, & venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum eſt, vt ab copia & calore ſanguinis diſtenta vaſa ſecundum eorum ora adaperta ſint: præſertim quod huic internæ cauſę occaſio externa ingens acceſſerit, quæ affectui creando haud parum momenti attulerit, nempe vehemens ſanguinis ab igne cui ſe æger applicauerat calfactio. Equidē quum hyemis tempus eſſet, & ſe ęger ad pagum vrbi proximum contuliſſet, aſſedit cœnans ad focum, vbi diu dorſo ad focum verſo conſtitit. Quare factum eſt, vt ex calfacto vehementer ſanguine in caua vena quæ ſpinæ dorſi adhæret, eóque attenuato magis, vaſa quæ in pulmone ſunt & ipſa quoque calido & acri ſanguine referta, inſtar vtris nimiū pleni, dilatato eorum orificio, adaperta ſint, vnde ſanguis effluxerit copioſus & confertim reiectus. Quem ſanè effluxus modum ἀναστόμωσιν Græci vocant, ſicuti eum qui per reſudationem fit διαπήδησιν: eum verò qui ab eroſione producitur, ἀνάβρωσιν dici volunt. A qua parte reiectio hæc ſanguinis manarit, & quo reiectionis modo, iam demonſtrauimus: nempe & à pulmone, & per anaſtomoſin adaperto vaſe. Quænam cauſę affectus huius fuerint iam promendum. Omitto externas illas, ca- *Cauſæ huius affectus.*

E ſum

ſum,ſaltum, vulnera, ictus,ingentia frigora,cla-
morem acutum,elatam derepente vocem,inten-
tum curſum , & cætera huiuſmodi , de quibus a-
bundè Gal.lib. v.method. & Auic.fen x.iij.locuti
ſunt:quum horum nulla morbo in hoc laborante
occaſionem dederit , niſi tantùm ea qua de paulò
ante meminimus , nimia & diuturna ad focum
ſeſſio. Ex corporeis verò & internis,ſatis conſtat
plenitaté nimiam & ſanguinis feruorem ac etiam
acrimoniam antecedentem,reiectionis huius cau
ſam fuiſſe:vnde haud immeritò & copioſus & af-
fatim reiectus ſit ſanguis , qui quum è pulmonib.
educeretur, maius periculum minabatur. ſiquidē
cui aduenit ſputum ſanguinis , paratus eſt vt in
*Fen 10.3. tract.3.c.4.* vlcus pulmonis incidat,vt rectè Auic.dixit.Quàm
verò grauia & penè curatu impoſſibilia pulmo-
num vlcera ſint,exactè v.method.explicauit Gal.
quoniam pulmo inter viſcera propter anhelitum
perpetuo in motu eſt , quum vtique quietem re-
quirant quę ſunt ſananda vlcera:tum etiam quòd
exulceratis pulmonib. ne in tabem tranſitus fiat
*Lib.7.aph. 15.16.* periculum eſt. Nam,vt Hip.ait,à ſanguinis ſputo,
puris ſputum:à puris ſputo tabes & fluxus : quum
verò ſputum retinetur,moriuntur. Ob id rectiſſi-
*Vbi ſuprà.* mè Auicenna,ſanguinis ſpumoſi è pulmone reie-
ctionem,& maioris malitiæ & deterioris finis eſ-
ſe affirmauit:quaſi nos commonefaciens, ne affe-
ctum contemnamus , ſed ſolerti cura ad eum cu-
randum properemus , ne incurabilis ſegnitie no-
ſtra reddatur. Explicata iam verò morbi eſſentia,
cauſis, ſignis, & ſede affecta, ſupereſt vt curatio-
nis modum quo vſi ſumus ſubnectamus : ſi modò
prius

prius id explicauerimus, hominem hunc diutiſſimè ægrotaſſe, nempe menſes totos ſex, vt qui à ſanguinis ſputo in ſaniei ſputum inciderit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunque opera noſtra integrè liberatus fuit, ſubiicienda nunc methodo.

CVRATIO.

Ad hunc laborantem virum optimum vocatus, vt primùm reiecti ſanguinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm vt celerrimè morbo mederer: id à Gal. edoctus, confeſtim à ruptura vaſis curationem inchoandam, antequam phlegmonem excitet ruptio vaſis, protinúſque glutinandum: quòd excitata phlegmone in pulmone, exigua ſpes ſit vaſis poſtea glutinandi, aut ſaltem in longiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera poſſunt, quòd phlegmone ſoluta eluenda ſit vlceris ſanies, demum glutinandum vlcus: quod magno certè negotio confici poteſt, ob continuum partis motum (moueri namque perpetuò ad reſpiratum perficiendum pulmones oportet) nec alia ſubeſt ad vlceris deterſionem via, quàm per tuſſes & ſpuitiones, vt lib. v. meth. exactè tradit Galenus. Itaque ſi recta inſtituatur curatio, non rarò fœlix euentus ſuccedere ſolet, vt & idem auctor proximè citato loco vel ſuomet teſtimonio fœliciter eueniſſe teſtatur, & nos in hoc noſtro ægrotante teſtari plena fide poſſumus. Iubeo igitur mox venam brachij dextri mediam ſecari, atque per vices ſanguinem detrahi, non confertim. ſic enim melius ſanguis auertitur, & ſic etiam Gal.

*Lib. 5. meth.*

in hæmorrhagiis ſiſtentis auferre ſanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad ℥.viij. & quieſcere in omni ſilentio ægrum iubeo: poſt horas ſex, iterum ℥.vj. demo, cucurbitulas hypochondriis citra ſectionem affigo, vincula brachiis & cruribus admoueo. Oxycrato dilutiſſimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid ſuadeo: vti & faciendum Gal. iubet lib. v. method. Quin & potionibus refrigerantibus atque adſtringentibus compeſcendum ſanguinis impetum ſategi, vt in huiuſmodi profuſionibus faciundum Hip. iubet. Præſcripſi igitur potionem hanc: ℞. Boli Armeniæ, lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. aquæ arnogloſſi quantum ſat eſt, ſyrupi myrtini ℥.ij. pulueris diatragacãthi frigidi (vt ad pulmones deduceretur) ʒ.ß. Miſce: potio paretur, quam frigidam dare iuſſi: quod in omnibus ſanguinis manationibus perpetuum eſſe debet, vt Hip. rectiſſimè iuſſit. Potio autem præſcripta ab Auic. plurimum commendatur: quam & ipſam non ſemel exhibui, additis paſtillis ex electro, quos officinæ trochiſcos de Karabé vocant, & ſummè ab Auic. in hoc affectu commendantur. Sed quum adhuc parum res è ſententia procederet, fluerétque ſanguis, etſi non pari impetu quo antea, ad fortiora properãdum duxi: nempe ad ea quæ & eadem opera ſanguinem adſtringendo ſiſterent, & tuſſim compeſcerent, ac ſomnum conciliarent. his enim ſcopis in hoc curando affectu plurimum egemus. Potionem igitur hanc paraui: ℞. Philonij Perſici ʒ.j. pulueris lapidis hæmatitis & boli Armeniæ, ana ℈.ij. pulueris diaireως ſimplicis ʒ. ß. ſucci plantaginis depurati

*Lib. 5. meth. & com. 3. ad 6. Epid. ſuper text. 29.*

*Lib. 7. aph. 37.*

*Libr. 5. aph. 23.*

*Fen 10. 3. trac. 3. c. 6.*

rati ℥. j. aquæ decoctionis hordei & plantaginis quantum diluendis omnibus ſat eſt, ſyrupi capillorum ℥. j. (ad deductionem ad partes affectas.) Paretur potio, quam ſub noctis initium, quum ſe in ſomnum daturus æger eſſet, dari iuſſi: ex qua mirificè profectò fuit adiutus. Nam & compreſſa ſanguinis ea nocte manatio fuit, & conciliatus ſomnus, & conſecutione quadam ſedata tuſſis, ob vim opij quæ medicamento ineſt. Dedi porrò id medicamenti in vicem theriacæ recẽtis quatuor menſium, quam ſe illuſtri mulieri Romanæ dediſſe Gal. lib. v. meth. med. teſtatur. Quæ quum ad manum non eſſet, illius loco propinandum Philonium iure optimo duxi: Philonium dico Perſicũ, quod mirificis laudibus Meſueus commendauit, cap. de fluxu ſanguinis ab ore: dicens vehementis eſſe virtutis ad ſcreatum ſanguinis ex ore, quod & ipſe profectò millies ſum expertus. Eclegmate quoque ad ſiſtendum ſanguinem tali vſus ſum, & contulit: ℞. Tragacanthi, gummi Arabici, ſanguinis draconis, boli Armenici, amyli, ana ʒ. j. ſeminis plantaginis & papaueris albi, ana ℈. iiij. pulueris glycyrrhizæ, pulueris diaireωs ſimplicis, ana ʒ. j. Miſce cum ſyrupo roſato de roſis ſiccis, & pauco ſyrupo capillorum ad deductionem in pulmones: fiat eclegma molle, quod contineri in os diutius, ſenſimque deuorari iubebam. Quin & ſaccharo roſaceo (conſeruum roſarum officinæ vocant) vti plurimum iuſſi, non ſolùm dum ſanguinem ſcrearet, ſed & poſtea quum pus & ſaniem ſpueret, vt paulò pòſt dicemus. Quantum enim phthiſicis conferat, & ad glutinandum vlcus in

pulmone valeat, ex hiſtoria mulieris deploratæ tabe laborantis, quæ hoc remedio integrè curata fuit, vel Auic. præclaro teſtimonio conſtare poteſt. Ad pectus porrò admoueri vnctionem iuſſi huiuſmodi: ℞. Olei roſati, & violacei (ne ab adſtringentibus ſpiratio læderetur) cuiuſque ℥.ij. axungiæ renum hirci ℥.j. amyli, tragacanthi, boli Armenici præparati, ana ʒ.j. croci ℈.ij. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat linimentum, quo totus thorax vngatur tepidè, appoſito lineo panniculo tenui & duplicato, ne à frigore externo pectus læderetur. His remediis cum proba victus ratione ſiſti ſanguis cœpit. Quòd verò ad purgationem pertinet, quoniam in eo morbi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abſtinendum ab his meritò duximus, & tantùm ad bilioſum humorem educendum, qui ſanguini commiſtus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota ſubſtantia puluerata, & in aqua plantaginis ſoluta, vſi ſumus ad ʒ.ij. adiecta roſacei ſyrupi ex roſarum infuſo parati vncia. Vbi enim viſcera adſtringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quàm diluto vtimur, vt Meſuei ſententia eſt: & vbi maiore adſtrictione opus eſt, aſſum dari vel vſtum idem auctor iubet. Plus autem in ſubſtantia datum ſoluit, & ſoluendo partes corroborat, ob terream & adſtringentem in eo ſubſtantiam: etſi id non vſquequaque cuidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Qua de re quum integra diſſertatione agere in animum induxerim, in præſens plura

*Fen 10. 3. trac. 5. c. 8.*

*Libr. de medic. ſimpl. purg. cap. de rhabarbaro.*

plura non addam, & ad inſtitutum reuerſus, vbi iam ſanguinis fluor præſcriptis remediis cohibitus fuiſſet: perſtitit tamen tuſſis, febris aſſidua, ſpirandi difficultas: ad quæ, poſt ſex aut octo à reſtincto ſanguine dies ſecutum eſt puris ſputum: quod plerumque ſanguinis è pulmone reiectionem inſequi ſolet, vt Galenus conceptis verbis com. xv. lib. ſeptimi aphoriſmorum affirmauit: inquiens, non omne ſanguinis ſputum, ſequens habere purulentum ſputum, ſed quod malignum exiſtit: tale autem eſſe quod eſt omnino ex pulmone. hæc enim Galeni eo loco verba ſunt. Vnde minimè mirum ſi in hoc viro quum à pulmone ſanguis reiectus manaret, ſi inquam puris ſputum inſecutum ſit poſtea: hæc enim, vt citato loco ait Galenus, ſuperuenientia ſunt. Tum verò merum pus excerni quum viderem, & ſolutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum eſſe iure optimo iudicaui, pro Galeni libro quinto methodi medendi ſententia: atque ad detergentia & ſaniem expectorantia eſſe progrediendum ipſa rei natura indicabat: poſtea verò ad conglutinantia veniendum. quod ſubſcriptis remediis perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures dies vſus eſt, & optimè contulit:

℞. Summitatum hyſſopi, fœniculi, betonicæ (ea enim vel Dioſcoridis lib. quarto cap. primo, teſtimonio ad tabem & purulentam excreationem probè facit, & ſanguinem excreantibus plurimum confert) cuiuſque manipulum: herbarum capillarium communium, cuiuſque manipuli dimidium: praſſij viridis duos aut tres

ſimplices thyrſos (ſuſpirioſis namque, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis, vt Dioſcorides ait, vtiliter datur) paſſularum exacinatarum numero xx. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥. j. caricarum pinguium numero x. (thoracem enim purgant, veteri tuſſi, & pulmonũ vitiis conueniunt, vt Dioſcorides auctor eſt) ſeminum maluæ, bombacis, & aniſi, ana ʒ. j. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ʒ. ij. florum violarum, borraginis & bugloſſi, florum roriſmarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔. ij. & coletur. Colaturæ adde mellis electi deſpumati ℥. iij. pulueris iridis Florentiæ ʒ. j. Fiat apozema vt artis eſt: calidum & ſenſim deglutitum ſumere iubebam: quo quum dies octo eſſet vſus, expuere craſſiora & purulenta magis cœpit, leuaríque qua premebatur ſpirandi difficultate, & tuſſi, quam non ſolùm decocto hoc, ſed & ſyrupis & eclegmatis variis alleuare tentaui. Nam decocto interdum admiſceri ſyrupos expectorãtes iubebam, nempe de hyſſopo, mel roſaceum, ſyrupum capillorum. Quin & ſucceſſu temporis ád ſyrupum de praſſio tranſij, quòd in detergendo mirificam habeat facultatem: temperaui autem ipſius caliditatẽ violaceo ſyrupo: iubebámque ex his ſyrupis plurimum ore contineri, & ſenſim deuorari, vt fieri in his affectibus præceptum eſt. Eclegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortiora progreſſus, quorũ primum hoc fuit & lene: ℞. Pulueris dieireωs ſimplicis ʒ. ij. pulueris diatragacãthi frigidi ʒ. j. ß. penidiorum, ſacchari candi, ana ℥. ß. ſucci glycyrrhiſæ ʒ. j. ex

*Lib. 3. c. 102.*

*Lib. 1. c. 145.*

aliud eclegma

ſyrup

ſyrupo capillorum fiat linctus, vt artis eſt. Item: ℞. Loch ſani & experti Meſuei ℥. ij. pulmonis vulpis ſecundum artem præparati ʒ. j. granorum pini mundatorum & in aqua hordei præinfuſorum ℥. ß. pulueris diapenidion ſine ſpeciebus ℈. iiij. ſyrupi de hyſſopo & capillorum quantum ſat eſt. Miſce: fiat linctus. Vtebar etiam ſequēti confectione ad vires collapſas reparandas, & expectorandam materiam in pulmonibus contētam, optimi guſtus: ℞. Amygdalarum delibratarum ℥. iiij. granorum pini mundatorū, & in aqua hordei pręinfuſorum ℥. iij. fiſticorum ſimiliter pręparatorum ℥. ij. caudarum cancrorum fluuiatilium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc caſu valent) ℥. iij. carnis paſſularum ſine arillis ℥. ij. ſeminum melonum mundatorum ℥. j. Piſtentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cum aqua hordei per ſetaceum cribrum tranſmittātur: poſtea adde ſacchari albiſſimi ℔. ß. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥. iij. decoquantur ad conuenientem glutinoſitatem, continuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pulueris radicis iridis Florentię ℈. iiij. Miſceantur, & fiant globuli, vel teſſeræ incruſtatæ auri foliis: è quibus vnam aut duas ſumere de mane & ante cœnam, & interdū ſub conticinium noctis iubebam: & plurimum ſe leuari ſentiebat, & vires refici. Sed quum iam præſcriptis auxiliis ſanies ſat expurgata videretur, & in dies ſputum purulentum minueretur, poſteaquam deterſoriis auxiliis mēſes totos tres vſus eſſet, ad vlceris in pulmone creati agglutinationem eſſe ordine progrediendum

*Lib.3.& 5. meth.med.* dum methodo à Galeno tradita didicimus. Itaque tum plurimum vt quieti intẽderet iuſſimus, non ſolùm omni corporis motione interdicẽtes: ſed & ab omni forti ſpiratione, ſermone, atque loquela, perpetuúmque indiximus ſilentium, non hoc tempore tãtùm, quo erat vlceris glutinatio, arte perficienda, ſed & per omne morbi tempus, vſquedum à principio, quum ſanguis ex ore plurimus manaret. tum enim quãdiu fluxit ore ſanguis, omnimodum ſilẽtium imperauimus: vt quæ vellet æger, ſignis tantùm & nutu, non ſermone ſignificaret: aut ſaltem demiſſiſſima voce, & ſine conatu emiſſa vteretur, vt quinto methodi iubet Galenus, atque poſt eum Auicenna. Qui quum omnia imperata vltrò acvolens perficeret, (nempe curari cupiens) adiecit ſe omnia quæ à medico imperarentur vel ſpontaneè eſſe facturum, etiam ſi difficillima eſſent, modò curari poſſet: quòd, pro Hippocratis ſententia, non ſolùm medicum ſe ſuo munere fungentem præſtare oportet, ſed & ægrum & aſſidentes: illum quidem in obediendo, hos in rectè adminiſtrando quod iuſſerit. Duo in hoc ægri conſenſu facillima factu impero, ſacchari roſacei, & lactis caprini vſum, quum aſinini copia deeſſet. Suadeo itaque vt lacte caprino recens è vbere animalis mulcto menſem totum vteretur, adiecto ſaccharo, & ſub noctem conſerua roſarum vteretur, & interdiu etiam, cui nonnunquam boli Armenię drachmam indebam: quibus quum multum diúque vſus eſſet, & in cibo furfuris colatura, & ptiſanæ cremore, quibus plurimum vti iubebam, iuſculíſque

*Fen 10.3.trac. 3.c.6.*

*Lib.1.aph.1.*

*Lactis vſus & ſacchari roſacei.*

ad

ad reficiendas vires aptiſſimis, integrè ſummi Dei præpotentis gratia liberatus fuit: viuítque nunc ſuperſtes & bene habitus, eiuſdem Dei miſeratione;cui ſit honor perpetuus.

---

## OBSERVATIO VII.

*Nobilis quidam ſyphilide morbo correptus ingentem phlegmonem ſcirrhoſam prope pudenda patitur: fit abſceſſus cum ſinu magno ad coxendicem, gangræna in loco affecto cum ſumma putredine exoritur, vt ſectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVam multa, quàm grauia, quàm dira & periculi plena ex venerea lue homini mala accidant, experientia ipſa, fidiſſima rerum teſtis, abundè demonſtrat. Vnde euenit, vt ex eo morbo tanquam è Trophonio ſpecu lerna omnis malorum originem ducat; hinc puſtulæ in fronte, facie, capite, mẽto apparentes, totúmque dedecorantes & faciei & corporis habitum naſcuntur. Hinc clamoſi dolores, hinc tophi tumoréſque, hinc pilorum defluuium, dentium caſus & vngiuum, oculorum chemoſes & rubedines, interdũ etiam & viſus amiſſio. Quid gonorrhœan & fœdam ſcabiem, malúmque mortuum taceam? quid inguinum abſceſſus, pudendorum teterrima vlcera, carcinomata, herpetes, ſcirrhos ſilentio trãſeam? Sed quod omnem admirationem exuperat, annon ex ſyphilide morbo ſæpe in elephantiaſin tranſitus fit? id ego aſſerere ſancta fide poſſum, plurimos me vidiſſe qui ex lue venerea

rea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc ego certiſſimam peſtem in pernitiem hominum qui ſe totos libidinibus & venereis concupiſcentiis dediderunt, à Deo vindice, ad punienda hominum ſcelera, immiſſam eſſe iure reor. Namque interdum á diis immitti morbos, & ab iis opē poſci ſolitam, & Homerus ipſe inter Græcos, & inter Latinos Celſus noſter doctiſſimè eſt teſtatus. Sed hæc mala nos ipſi nobis vltrò accerſimus, impura noſtra mente voluptatum illecebris deliniti. Sed tamen, vt eſt in prouerbio, nocet empta dolore voluptas. Quis non enim ſi virile eſt illi pectus, non centies mori malit, quàm tot doloribus, vlceribus, abſceſſibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari? præſertim id ſi animo cogitet, curationē ipſam ipſo penè morbo grauiorem fore? Sed quid? cæci ſunt qui habenis laxatis ſeſe in pręceps dedunt. Miſeret profectò atque pudet æſtimantem, quàm malè ſibi conſulant, qui ob momentaneam voluptatem in tantum malorum incauti incidūt. Ex hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum hunc oppreſſerūt enati ſunt. Hic namque quum diu multúmque hoc morbo laboraſſet, nec plenè tamen curatus fuiſſet, quum ſibi tamen ſanus videretur, latente vtique morboſa intus excretione, tāquam ſeminario mali, vnde poſtea relapſus factus eſt, recruduítque morbus: dolor grauis & phlegmonoſus hominem circa pudenda corripit, incipit apparere cum duritie vaſtus in crure dextro tumor, crus fere vniuerſum complectens. Erat autem dolor grauatiuus potius & tenſiuus

*Lib. 1 Ilia. Lib. & cap. 1.*

*Monitio auctoris aduerſus eos qui ſyphilide morbo corripiuntur.*

quàm

quàm pulſatiuus, qualis plerunque in tumoribus qui à multis & frigidis ſuccis fiunt, apparere ſolet. Quum verò multos dies cum dolore non aduocato medico, ſed tantùm chirurgo, cõſtitiſſet, nec ea eſſent per initia adhibita remedia quæ morbus expoſcebat, grauior & ſæuior fieri morbus cœpit. Nam (vt rectè Raſius in aphoriſmis ſcripſit) Ægritudinem paruam ſi contempſeris, magna fiet. Quidni enim incrementum accipiat morbus, niſi confeſtim ab initio, pro Hippocratis ſententia, quæ nocet materia ſubtrahatur? vnde rectiſſimè idem dixiſſe viſus eſt, quum morbi inchoant ſi quid videtur mouendum moue. Eò fit, vt ſi quid ab initio derelictum contemptúmve per incuriam ſit, difficulter poſtea, nec ſine diſcrimine ægri reſarciri queat, quòd cum quietem ingraueſcente morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum mouere materiam morbi oporteat, labefactata natura & concoctioni intenta: quo nihil deterius inueniri poteſt. Ea cauſa fuit cur tamdiu, tam grauiter, & periculosè æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iam à morbi impetu fatigata natura (quod circa ſtatũ & decretoria fit) tantum abeſt vt iuuent, vt plurimum tum certè noceant, morbo namque conſiſtente, neque ſanguinis miſſionem, neque purgationem adhibere oportet, vt rectè Gal. lib. 2. aphoriſmorum com. 29. ſcripſit.

*Lib. 6. aph. 75.*

*Lib. 2. aph.*

*Lib. 2. aph. 29.*

CVRATIO.

Itaque quum ad huius viri curationem vocatus, hominem valde & doloribus & vigiliis vexatum cernerem, eſséntque adhuc validæ vires, ingénſque cum duritie tumor vniuerſum fere crus

occup

occuparet, apparerétque in pulſu bonitas, & præ dolore nuſquam conſiſtere æger poſſet, de remedio adhibendo cogitans, nullum præſentius remedium ad doloris magnitudinem tollendã ſum arbitratus, quàm ſi ægro miſſus eſſet ſanguis: dicente Galeno, nullum ſe maius in maximis tollendis doloribus remedium ſanguinis miſſione inueniſſe. Nam etſi tota iam ad partem ſcirrhoſa phlegmone obſeſſam fluxiſſet materia: (quòd per initia fieri fluxio humoris ad membrum laborãs ſoleat, non morbo increſcente, quo tempore tota iam materia fluxit, vt Gal. lib. de totius morbi temporibus diſertiſſimè explicauit) tamen quòd ea in parte fuſa magis ob calorem putreſcere incipiens, & dolorem maiorem & calorem excitat, vt proximè citato ex Galeno loco conceptis verbis habetur, ea ratione ſanguinem mittere percommodum viſum eſt. Quod quum à me factum eſſet, conquieſcere ea nocte & placidè dormire æger cœpit. Sed tamen & grauitas in crure maxima, & ingens cum doloris ſenſu durities apparebat, ſcirrhoſæ vtique phlegmones indicium. Partem verò quum attrectarem, id vt experirer ſubeſſétne pus contentum, & quaſi inundans fluor, quod ad ſuppurationem vergentibus tumoribus fieri ſemper ſolet, nihil molle, nihil nutans aut vndabundum inueni, tametſi in imo pus iam gigneretur: nec tamen ob ipſius craſſitudinem, & loci dẽſitatem, & puri ſuperpoſitam molem carneam appareret. Quibus enim (ait Hippocrates) ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris aut loci non

*Lib. 1. aphor. com. 23. & lib. de venæ ſec.*

*Lib. 6. aph. 41.*

innot

innoteſcit. Quæ cauſa fuit cur in abſceſſum non abiturum tumorẽ chirurgus arbitraretur: quum tamẽ & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi ſanè poterat: dicente vtiq; Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt & febres magis quàm genito pure. *Lib.2.aph.47* Itaq; quum abitionis in abſceſſum certa ſeſe proderent ſigna, ex pulſatiuo dolore, qui tum poſt multos dies ægrũ vexare cœpit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte perceptis, pus intus gigni, etſi minimè conſpicuum eſſet, ob eas quas paulò antea memoraui cauſas, pronunciare non ſum veritus, eſſéque ad puris generationem adiuuandam naturam. ſequi enim naturę motum medicus debet, & quà vergit, eo ducere, vt Hipp. ſententia eſt. *Lib.1.aph.21.* Túmq; admotis ad partem ſuppurãtibus medicamentis, emollientib. admixtis, probè intentũ finem cõſecuti ſumus. Cataplaſma autem ſuppuratorium quo vſi ſumus tale fuit: ℞. Maluarum, biſmaluę, amborum cum radicibus, cuiuſque manipulos duos (ingens enim erat locus tumore obſeſſus) capitum liliorum alborum ℥.iij. caricarum pinguium numero xxx. florum chamęmeli & meliloti, cuiuſque P.j. ſeminum lini, althææ, fœnogræci conquaſſatorum, cuiuſq; ℥.j. furfurum macri P.ij. fiat omnium decoctio in aqua, poſtea piſtentur, addendo farinæ frumenti, ſeminum lini & fœnogræci, ana ℥.ij. axũgiæ porci ſine ſale ℥.ij. (emollit enim recens & non ſalita, & vt minus diſcutit, ſic ſuppurationem promouet magis) vitellorum ouorum numero ij. croci ʒ.ij. olei liliorum & chamæmeli, ana ℥.iij. Miſce, & ſecundum

artem

artem cataplaſma fieri iuſſimus, quod calidè dies aliquot admouimus parti. Quum verò iam abundè ſuppurata materia videretur, aperiendum abſceſſum duximus, ídque cultellari candente ferro, tum quòd in profundo pus conſiſteret, tum quòd ad ſiſtendam putredinem, & malignitatem quæ ſuberat coercendam, candente ferro vtilius nihil inueniri queat, vt Auicennæ & Albucaſis ſententia eſt. Sectione facta, quum pus fœtidiſſimum, liuens, & mali moris prodiiſſet ingenti copia, compeſcendum impetum duxi appoſitis puluillis & linamentis pluribus, oui vitellis ex terebinthinæ oleo exceptis. Nam etſi oleum per ſe vlceribus aduerſarium Gal. dixerit, quòd ſordida reddere vulnera ſoleat, & glutinationem impediat: quod tamẽ ex reſina terebinthina arte chymica elicitur, ad expurganda ſordida vlcera & ſiccanda plurimum confert, vt quotidiana experientia docet, & chirurgis omnibus eſt in more poſitum. Vbi verò probè deligato vlcere ægrum primo apparatu reliquiſſemus, paulò poſt ad eum denuò vocati perreximus, quòd per ſe ingens puris copia effunderetur ex vlcere, ægérque ferè animo linqueretur. Mox verò ſolutis ligaturis & vinculis, atque deterſo pure, linamenta craſſiora & multo plura intra cauitatem indidimus, ne puri exitus pateret tantus: ſenſim namq; vacuandum eſt pus non confertim quod in vlceribus continetur. Sed interea dum vlcus procuramus, & ingens ſubeſſet ſinus, nec ſatis vacuari cõtenta materia poſſet, liuor in parte coxendicis ima apparere cœpit, gangrænæ vtique initium: quod quum

*Lib. 3. meth. med.*

quum nunquam antea toto morbi diſcurſu apparuiſſet, derepente tamen vno die gangræna in parte oborta eſt. Magnas namque phlegmonas gangræna ſequi conſueuit, vt Gal. lib. ij. artis cur. ad Glauc. rectiſſimè dixit. Qua perſpecta, mox nouacula ſectionibus multis in parte factis ſcarificatu, partem demortuam ſalita aqua & vnguento Ægyptiaco admiſto fouimus: quin quum mortificatio pergeret, lixiuio ex eodem vnguento admiſto vtendum cenſuimus, quod mirè profuit. nam mox ſana caro apparere cœpit. Vbi biduum hac eſſemus lotione vſi, nonnulliſque carnis putris fruſtulis abſciſſis, in integrum partem reſtituimus. Quum verò ea parte plus multum contineri deprehenſum à nobis eſſet, nec poſſe tamen ore vlceris effundi, quod & multo altius eſſet quã vt eo peruenire contenta in profundo ſanies poſſet, & multum interiectum ſpatium inter vtraq; exitum impediebat: faciendam in imo nouam ſectionem, iuxta Galeni decretum, cenſuimus. Vbi namque vlceri cauo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, idque vel tota cauitate diſſecta, vel in fundo tantùm aperta: quúmque totam ſcindere cauitatem periculoſum fuiſſet, in imo aperire oportuit. Quoniam verò ab ore vlceris via quædam facta eſt ad alteram ſectionem, laqueo impoſito qui vtraque contingeret, & deterſionem vlceris iuuaret, mirè vlceris ſordiciem deterſimus. Intra vlcus namque deterſoria valida iniecimus, nempe decoctum agrimonij, abſinthij, apij, ariſtolochiæ ex hydromelite primùm, poſtea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quæ in

*Lib. 3. method.*

F deter

detergendis ſordidis vlceribus, & à putredine vindicandis mirabilis ſemper à me inuenta eſt, & nunquam me fefellit. Quin & decocto ligni ſancti cum aqua vitæ & myrrha vſi ſumus fœlici ſucceſſu. Linamenta verò poſt iniectiones has, vnguento ex ſuccis apij, agrimonij & abſinthij, adiecta myrrha, ariſtolochia rotunda, thure, maſtiche, ſarcocolla imbuimus, dato inſuper emplaſtro ex diachilone ireato, & palmeo, quod Diapalma officinæ vocant, Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinātibus & ſarcoticis vtentes, vbi prius decocto ligni ſancti ad dies triginta ægtum potionaſſemus, illum ſanitati magno ſanè labore nec minore moleſtia reſtituimus, quum ab omnibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo ſint gratiæ immenſæ, laus, honor, & gloria.

---

## OBSERVATIO VIII.

*Gaſpar à Varaderia Patritius Arelatenſis aneo tormento ( vulgò* pistole *vocant ) ſecundum thoracem tranſuerſim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus ſecundum muſculos externos permeante, curatur.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVam grauia ſint quámque periculoſa quæ ab igniuomis telis vulnera infliguntur, ipſa experientiæ fides clarum facit. ſunt enim plerunque lethalia ob ictus vehementiam & impetum, ob carnium dilacerationem plurimam, oſſium fracturam, contuſionem grauem, hæmorrhagiam immedicabilem: ad quæ, verenda ſymptomata vtplurimum conſequuntur, animi deliquia

quia, ſyncopes, conuulſiones, membrorum ſyderationes, gangrænæ, & cætera huiuſmodi, quæ vel citò hominem rapiunt, vel in magnum diſcrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò: ſi quis enim modum quo fiſtulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos in earum ſinibus incluſos eiaculantur conſideret, mirabitur certè quempiam ab his percuſſum euadere poſſe. Inſtar namque fulminis afflati videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiunt: ita exuſti à puluere tormentario, conterriti, attriti, demortui planè apparẽt, vt in mortem præſentem præcipites cadant, præſertim ſi quid interius vulneratum diſruptúmve fuerit. Eiaculantur autem tela igniuoma globos ſuos vi ignis in ſuum locum vi ſeſe vindicantis. Quum enim vnumquodque natûra in ſuo loco conſiſtat, & ab eo ſemotum, ad ſuum locum toto impetu feratur, nec extra locum ſuum quicquã niſi vi coactum conſiſtere poteſt: efficitur, vt quum conceptus in fiſtula ænea ignis in puluere tormentario exceptus, ab globulo oppoſito extrà ferri prohibeatur, globulum illum intentiſſima vi & magno impetu eiiciat, vt ſeſe proferat, & in aëra pandat. neque enim incluſus & abditus latere diu ignis poteſt, quin ſeſe exerat. Fit autem ea in eiaculatione ſtrepitus maximus & mugitus quaſi tonantis cœli, quòd ſubitaria vi eiiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde concuſſo & agitato citatiſſimo & confertiſſimo motu aëre, ſonitum emittit inſtar tonitrui. Quemadmodum enim diſiecta nube craſſa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat, tonitru fit, vt lib. ij. Meteororum Ariſtot. doc

*Modus quo fiſtulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiaculantur.*

*Cap. 8.*

*Senec.lib.2.natur. quæſt. & Plutarc.lib.3. de Placit.Philoſophorũ c.3.*

docet: ſic diſiecto magna vi plumbeo globo, & percuſſo aëre, ſonus fit qui tonitruum æmuletur. Quum enim arida materia ignem concipere apta intra æneam fiſtulam cauam contineatur, nempe puluis tormentarius ex ſulphure, ſale nitro, & ſaligno carbone conſtans, eáque globulo vel plumbeo, vel ferreo, aut æneo obducatur: vbi puluis ignem conceperit, quum is naturæ ductu in ſublime feratur, nec ſuum poſſit nanciſci locum, aut foras prodire, denſo & craſſo globulo obiecto impediente, efficitur vt potentiſſima vi ſua detrudat quod impedit, exitum ſibi quærens: in quo eluctans, attritu quidem & effractura tonitrui fragorem ſimilem edit, vehementer ac affatim percuſſo aëre. Maior verò aut minor ſonus fit, pro ratione & pulueris & globi impacti. quo enim copioſior fuerit puluis, & tenuior, globúſque craſſior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum ſonus maior: præſertim ſi ænea fiſtula magna ſit, & globi craſſioris capax. Vnde fit vt à bombardis quas vocant, ingens, dum globum eiaculantur, fragor fiat, tonitruo etiam horridior: quòd & maior vis ignis concepta ſit, & globus amplior, qui vi eiaculatus, & aëra quatiens, ingentem ſonum in aëre edat. Minor verò ob contrarias cauſas redditur ſonus, vt in paruis æneis tormentis, quæ vulgò *Piſtolles* vel *Piſtolets* vocant, eſt cernere. minor namque in his globum emittentibus ſonus fit, quòd & breuior ſit fiſtula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur, ꝙ facilitate maiore quod motum & exitum remoratur diſiiciat. Hęc dicere in pręſens

volui

volui, id vt oſtenderem, grauiſſima eſſe quæ ab huiuſmodi telis inferuntur vulnera, nec niſi ſolerti cura magnaq́; adhibita & diligentia & ſtudio curari poſſe, ob læſionis quam inferunt magnitudinem, quæ cuiq; euidentiſſima eſt. Hic itaque nobilis vir, quum de multa nocte vulneratus fuiſſet, protinus accerſiti cum medico chirurgus, vulnus inſpeximus, & ſpecillis plumbeis prælongis immiſſis, quà vulnus ferretur, num intra thoracem, num tantùm in muſculis externis conſiſteret, experiri voluimus: tum in id etiam, vt ſi quid indumentorum intra vulnus intruſum eſſet, id agnoſceremus, & amoueremus etiam: qui primus ſcopus in huiuſmodi curandis vulneribus eſt habendus, vt quæ extranea ſunt impacta auferãtur. Inuenimus autem à latere in latus ſecundum muſculos externos vulnus inflictum fuiſſe, globumq́ue altera parte prodiiſſe. Quoniam verò fruſtula induſij linei impacta erant, ea ſubmouimus: apparebantq; vulneris ora denigrata, quod à puluere tormentario factum eſſe certum erat. Nã de propinquo illatum illi fuerat vulnus: vnde factum eſt, vt non omnis pulueris tormentarij vis diſſoluta ſit, ſed vnà cum globulo adhuc calẽte aduſq; vulneratam partem delata fuerit. Nam quum eminus defertur globus tum à multo aëre intermedio diſſipatur atque euaneſcit pulueris vis, atque langueſcit globuli eiecti impetus: ſed quum comminus & è vicino infertur ictus (vt in hoc factum eſt) tum maiore impetu globus fertur, & ignea comitãte vi, nigricantia & aduſta apparent vulnera.

Vt verò nihil intra vulnus extranei contineri CVRATIO.

perſpeximus, magnam tamen muſculorum diſciſſionem aut lacerationem potius factam, mox apparatu congruo tractandum vulnus cenſuimus. Debent autem vulnera huiuſmodi non prout alia tractari, quoniam & contuſa perpetuò ſunt, & cũ multis ſymptomatis complicata: vbi autem cum contuſione vulnera conſtant, ſuppuratione opus eſt, vt ab Hip. & Gal. proditum eſt. Igitur quæ ſuppurationem mouere poſſunt, & dolorem ſedare, ea protinus atque in primo apparatu ſunt admouenda. Id nos pręſtitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: ℞. Olei liliorum, olei lumbricorum & violati, ana ℥.ij. vnguenti baſilici ℥.j.ß. Miſceantur, & cum laqueo lineo molli ad vtramq; pertingente partem intra vulnus indidimus modicè calidum. Neq; enim aliud tum primo apparatu imponere potuimus, ꝙ & multa nox eſſet, & mox eraat tractandum vulnus. In craſtinum verò ſub auroram præmiſſo emolliente clyſteri, ſanguinẽ detraximus. id enim in omnib. vulneribus, ſi valẽtes vires ſunt, nec hæmorrhagia nimia obſtet, quę vires deiiciat, præſentiſſimum eſt remedium, & ad dolorem ſedandum, & ad phlegmonem arcẽdam ac prohibendam. Tum verò ex oleo decoctionis catellorũ pinguium, & vermium terreſtrium cum pauco florum chamæmeli & ſtœchados medicamen confecimus, quod intra vulnus biduum totũ indidimus, ad ſuppurationem promouendam. Sed tamen in circuitu partis vulneratę, hoc eſt ad partes ſuperiores vulneri, repellentia mediocria admouenda ſunt, ad fluxionem auertendam: quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo roſac

*Hippocr. lib. de vuln. & fract. capitis. Galen. libr. 3. meth.*

roſaceo & pauco oui albore liquato, & admoto. Quum verò iam detergendi & mundificandi vulneris ratio à nobis eſſet habenda, (qui alter eſt in huiuſmodi curandis vlceribus ſcopus) his ſumus remediis vſi, vbi prius puris coctionem moliti eſſemus oui vitello ex croco & oleo lumbricorum, adiecta reſina terebinthina cum aqua vitæ lota, quæ profectò in omnib. vulnerib. vlceribúſve detergendis, ſiccandis, & ad bonum exitum perducendis, mirabilem vim habet, vt mihi iam annos plus xl. medicinam factitanti compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatiuum vulneri indidimus: ℞. Agrimonię, centaurij minoris, ana M.ß. incoquantur in vino puro, & colentur. Colaturæ adde ſuccorum apij & plantaginis, ana ℥.j. ß. mellis roſati colati ℥.ij. farinæ hordei ʒ.iij. croci ʒ. j. terebinthinæ Venetæ aqua vitæ lotæ quartum vnum. Fiat vnguentum mediocris conſiſtentiæ. Cur autē in vino potius quàm aqua decoctum fieri iuſſimus, in aperto ratio eſt, ꝙ aqua vulneribus noxia ſit. Frigidum namque vlceribus mordax, vt Hip. dixit: & rurſus lib. de vulneribus conceptis verbis præcipit vulnera quæcunque vino non aqua ablui oportere. Quamobrem niſi magna partis vulneratæ calida intemperies adſit, nunquam conſulerem decocta fieri in aqua hordei aut ſimplici, quod pleriq; facere contra Hip. præcepta ſolent: ſiccanda namque non humefacienda vulnera ſunt. omne namque vlcus ſiccari poſtulat, auctoribus Hip. & Gal. Præſtat igitur magis profectò, idque vtilius eſt, ſi decocta in vino non in aqua fiant: quod mihi ſolemne eſſe ſolet,

*Lib. 5. aph. 20.*

*Lib. de vlc. Gal. 3. & 4. meth.*

nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus opus eſt. Quin quũ & multa ſanie ſcateret vlcus hoc, lotione ſequenti abluendum ſyphone recto cenſuimus, vulgò *ſiringuam* vocant. ℞. Agrimoniæ, centaurij minoris, pimpinellæ, abſinthij, plantaginis, ana M.ß. radicis ariſtolochiæ rotundæ ʒ. ij. iridis Florentiæ ʒ. iij. fiat omnium decoctio in vino puro & potenti ad ℔.j.ß. In colatura cum forti expreſſione adde aloës hepatici ʒ. iij. mellis roſati colati ℥.ij. bulliant iterum leui ebullitione, & fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum probè vlcus à ſanie detergit, ſed ad conglutinationẽ promouet: ab hoc decocto mirè iuuabatur æger. Turundas verò ſuperiore vnguento implebamus, addita poſtea thure, ſarcocolla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autem vulnere cum neque putredo, nec mortua caro ineſſet, pulueribus cathæreticis vti minimè opus fuit: ſed ſolis vnguentis detergentibus, & poſtea vlcus glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus. Nam vbi deterſa ſanies, & mundificatum vlcus abundè ſuperioribus auxiliis viſum eſt, tum tale præſcripſimus vnguentum ſarcoticum: ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua vitæ ter lotæ ℥. iij. mellis roſacei ℥.j.ß. farinæ hordei & fabarum, ana ʒ.ij. myrrhæ electæ, thuris, aloës, ſarcocollæ, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ.j. Miſce, & incorporentur omnia ſimul: fiat vnguentum vt artis eſt. Partem etiam ſequenti fotu fouimus: ℞. Abſintij M.ß. plantaginis tantundem, roſarum rubentium P.ij. corticum granatorũ ℥. ij. aluminis rupini ℥.j. fiat omnium

omnium decoctio in vino rubeo craſſo, & ex eo calente fiat fotus parti vt artis eſt. Quum verò æger ſpirandi difficultate premeretur, ſequentia præſcripſimus præſidia: ℞. Hydromellis ſimplicis cum melle electo recenter facti ℔.j.ß. in quo decoque ſummitatum hyſſopi mōtani & fœniculi, ana P.ß. paſſularum exacinatarū numero xx. caricarum pinguium num.x. glycyrrhizæ raſę & contuſæ ℥.ß. fiat omnium leuis ebullitio, addendo in fine ſacchari candi, penidiorum, ana ℥.iij. bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus de ſummo mane. Sumus item eclegmate vſi ex puluere diaireως, & diatragacanthi cum puluere glycyrrhizæ & ſyrupo violaceo. Pectori quoq; linimentum admouimus ad ſpirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium, butyro recenti, croco & puluere hyſſopi, ex cera alba exceptis. Corpus ſæpe purgauimus, modò rhacomate infuſo in decocto pectorali cum ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum, modò catapotiis, tum & clyſteriis. Optimam victus rationem inſtituimus vulneribus accommodam: hácque methodo obſeruata, intra menſem hominem integræ ſanitati reſtituimus, Dei adiuti auxilio: cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

## OBSERVATIO IX.

*Sutor Auenione agens, in capite graui vulnere percuſſus, cum cranij fractura ad duram vſque meningem pertingente, reſolutione ſimul & conuulſione poſt ſeptimum diem correptus, & ſine voce mutus, dies totos ſeptem manet: curatur tandem magno labore*

*bore, & nulla relicta labe, à tanto malo integra valetudine fruitur, Dei benignitate.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VVlnera capitis bona ex parte grauiſſima eſſe, & plerumque lethalia, præſertim quę meningas cerebri attingunt, & experientia ipſa edocet, & eſt ab Hippocrate & Galeno pluribus locis aſſertum. Nam quum ab illis principi parti cerebro noxa inferatur, efficitur non rarò vt vulnera huiuſmodi lethalia ſimptomata conſequãtur: propterea magna adhibita diligentia & ſolerti cura eſſe tractanda, nec vllum huiuſmodi contemnendum (etiam ſi exiguum ſit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuiſſe eſt viſus. Quamobrem ſingula quæ accidunt, & quoto quæque die accidant, qualiáque ſint, num ſecura, num timoroſa potius, expẽdi à medico diligenter debet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præſcripto, feciſſe fœlix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudinem, & ſæua quæ poſt ſeptimum diem conſecuta ſymptomata ſunt, moriturus putaretur, pro miraculo habitum eſt, ab orci faucibus hominem reuocatũ. Et reuera Dei immenſæ potentiæ ac bonitati ſuos ſeruare volentis aſcribendum meritò eſt, quòd ſeruatus æger hic fuerit: moriturum namque lethalia accidentia ſuperuenientia minabantur, cõuulſio, inquam, reſolutio, & vocis amiſſio delirio iuncta: inquiente nimirum Hippocrate, conuulſionem ex vulnere lethalem eſſe. Et in capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum. Et quibus cerebrum

*Lib. de capit. vuln. & 6. meth. med.*

*Lib. 5. aph. 1. & lib. 7. 14. & 59.*

rebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus non ſit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere concuti debuit cerebrum, in cauſa fuiſſe puto, quòd tum læſum non fuit ea læſione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quũ verò primùm ad ipſum noxa peruênit, tum mutus factus eſt æger, nempe poſt ſeptimum, quo tempore & delirium & reſolutio cum conuulſione apparere cœperunt, ob membranæ duræ cerebrum contegentis tenſionem cum phlegmonoſa affectione: quæ talia qualia diximus peperit ſymptomata, cerebri læſionem per conſenſum indicantia. Quum enim in talibus diſpoſitionibus vis animalis à graui vulnere moleſtata in ſeipſam contrahatur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendãtur, quidam etiam nonnunquam diſtrahantur, donec ſe rurſus vis animalis collegerit: mutum atq; immobile totum iacet quod ſic afficitur animal, quæ docta Galeni ſententia eſt: quod & in hoc ſumus ægro experti, qui ob eam quæ modò dicta eſt cauſam, & conuulſus, & parte altera reſolutus, atque mutus remanſit. Recollecta verò pòſt animali facultate, adhibitis congruis quæ pòſt dicentur remediis, ceſſarunt quæ ab ea laceſſita proceſſerant accidẽtia, vt ipſo narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præſens habeo vel de morbi eſſentia, cauſíſve, vel de ratione vulneris tractare, quòd ſenſibus eſſent hęc omnia euidentiſſima: tantùm id dicam, quum mors certa homini ob vulneris magnitudinem & caſuum grauitatem propoſita eſſet

*Lib. 7. aph. com. 59.*

eſſet, non tamen euentum ſignificationi ſymptomatum reſpondiſſe. neque enim etſi lethalia apparẽt in morbo quopiam, aut etiam vulneribus, ſymptomata, neceſſariò mortem conſequi oportet. Verbum enim Lethale non ſemper pro eo quod ex neceſſitate mortem infert, ſed pro eo quod periculoſum, & crebrò mortem adferre ſolitum, accipi teſtatur lib. 5. aphoriſmorum Galenus. Quin & ſi certa interdum mortis ſigna apparent, euenit tamen non rarò vt deſerti à medicis conualeſcant. Cur id? quòd naturæ motus non omnes, vt fiunt, à medicis cognoſci poſſint. Coniecturalis namque eſt ars medica, rationémque coniecturę talem eſſe, vt quum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos, vt doctè admodum Celſus lib. 2. cap. 5. explicaſſe eſt viſus. Quę cauſa fuit cur hic ſeruatus ſit, ſi medica reddẽda ratio eſt: etſi lethalia omnino ſeſe in eo proderẽt ſigna: facultas nempe in hoc robuſta & valida vim ſuperauit lethalis morbi: dicẽte Galeno, valentem facultatem omnia vincere ac ſuperare: imbecillam verò à minimis ſuccumbere ſolere: quod & experientia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vſi ſumus, in literas promendum, neque enim leue fuit tanto proſpexiſſe morbo, nec etiam indignum quod non in accuratam obſeruationem cadat: quando nec ſępius id euenit, vt tam grauiter ſauciatus curetur, & quũ id accidit, referri curationis ratio in monumenta debet, vt poſteris proſit quod nobis eueniſſe experti ſumus. Exemplorum namque (ait Galenus) ea pro potioribus habenda quæ ipſi oculis

*Com. 2. Curet ſi certa mortis indicia ſint, deſerti tamen à medicis conualeſcant.*

*Lib. 10. meth. med.*

*Lib. 9. meth. med.*

culis vſurpauimus.

Igitur quum de multa nocte vulnus æger hic accepiſſet, accerſito chirurgo ſine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè ſua arte digniſſimus, & in curandis ægris diligentiſſimus) hic primo apparatu, vt facere chirurgi ſolēt, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, craniíque fruſtulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accuratè inſpexit: vidítque ad membranam vſque pertingere. Erat autem vulnus ad læuam capitis partē prope verticem, cum ſuturæ obelææ fractura, inclinans ad oſſa capitis petroſa, quæ pro parte etiam diffracta erāt. Ingens ſanguinis effuſio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem, tum quòd multo ſanguine ęger optimo præditus habitu redundaret: appoſitóque puluere illo communi reſtrictiuo vocato, & ablumine oui excepto, raſo prius capillitio, vulneri proſpexit: & calente loco conſtituto ægro, ſic vſque dum luceſceret quieti permiſit. Vocor ipſe multo mane ab chirurgo: accedo, inuenióq; grauiter & acutè febrientem, valentibus tamen viribus: vti confeſtim mittatur ſanguis conſulo: quod & factum eſt, ex cephalica vocata brachij dextri, vt auerſio ad contraria fieret atque longinqua: vt rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm longiſſimè ſemper reuellēdum. nullo enim magis fluxio atq; phlegmone, quæ fieri in magnis vulnerib. parata ſunt, coercetur, quàm miſſo per initia ſanguine, ſi æger & florenti ætate ſit, & viribus abundet, qualis certè hic erat, Sub veſperam eius diei iniecto clyſt CVRATIO.

clyſteri, quieſcere hominem ſinimus: & apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus, concoctorio medicamento facto ex terebinthina reſina aqua vitæ lota, oui vitello & croco adiectis: intra vulnus autẽ pittacium ſerici coccinei melle roſaceo imbuti indidimus ſupra membranam. Quoniam verò caluariæ oſſa aliquot diffracta hærebant, ea terebellis & volſellis, atque propulſoriis ſeu eleuatoriis vocatis ferramentis auulſimus, & medicamentis appoſitis vulneri, caput oleo roſaceo omphacino (magis namque repellit, & adſtrictione ſua potenti partem roborat) vngentes, ſuíſque capitalibus tegumentis velato capite, hominem in lucem ſequẽtem iterum curandum reliquimus. Tertio die à vulnere accepto rhacomatis diluti ʒ. ij. adiecto roſaceo ſyrupo infuſionis roſarum, dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimũ confert, auctoribus Hippocrate atq; Galeno. Vbi rectè vacuatio proceſſiſſet, cum tenui victu, quem ad ſeptem primos dies imperaueramus, manſit æger abſq; vllo verendo ſymptomate: prǫter febrem quǫ ægrum diuexabat, & conceptũ ex vulnere dolorem. Sed ſub ſeptimum & aliena loqui, & contrahi ſecundum brachium dextrum, conuulſionéque tentari: ſecundum verò ſiniſtrum brachium reſolutione diminuta affici æger cœpit, atque ſub veſperum diei ſeptimǫ mutus & ſine voce articulata mãſit. Quibus ſymptomatis apparentibus, quum in deploratis eſſe ægrum propinquis prǫdixiſſemus, non tamen deſerendum, ſed magis inſtandum cenſuimus: generoſi

*Hippocr. lib. de vlceribus. Gal. lib. 4. meth.*

nerosi medici eſſe putantes in magnis qui ſeſe produnt morbis vim artis experiri, nec terreri ſymptomatum aut multitudine aut vehementia: vt rectè Galenus fieri oportere libro de criſibus tertio nos admonuit, præſtaréque (quod Celſus ait) anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque maius quidpiam aggredi in animũ duximus, nempe tantorum ſymptomatum cauſam inueſtigare. Quúmque, rem altius meditantes, à læſa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & ſenſus effectrice parte cerebro, hæc ſymptomata naſci medica ratiocinatione à Galeno deſumpta inueniſſemus: opportunum duximus huic principi parti affectę, ortíſque ab ea malè affectis pro inſtantis periculi magnitudine mederi. Clyſteri itaque acriori, ad reuellendam materiam, vtendum cenſuimus, & potione item medicata in poſterum diem data: tum verò vnguinibus toti ceruici admotis, quæ & neruoſas partes calore ſuo roborare, & impactam neruis materiam diſcutere ac digerere, & induratos neruos per conuulſionem emollire poſſent. Hi enim curationis ſcopi in hoc pręcipiti caſu habendi erant, ſi quid Auic. creditur. Addo etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exſiccare ac diſiicere impactã intro materiam poſſent. Horũ porrò omnium hęc fuit excogitata à nobis ratio. Clyſteris deſcriptio talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum hyſſopi, ſampſuchi, betonicæ, ſaluiæ, cẽtaurij minoris, cuiuſq; manipulum, polypodij querni conquaſſati ℥.j. pulpæ colocynthidis ℥.ß. ſeminum aniſi, marathri & rutæ, ana

*Lib. 3. de locis affect. ca. 5. & 10. & lib. 4. de ſymp. cau. pluribus capitis item lib. 5.*

*Fen 2. 3. can. pluri. capit.*

*Clyſteris deſcriptio.*

ʒ. ij. florum camomillæ, meliloti & ſtœchados; ana P. j. radicis pæoniæ maris ℥. j. granorum eiuſdem contritorum ℥. ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur. In colatura diſſolue hieræ magnę Galeni ℥. j. electuarij Indi maioris ʒ. iij. mellis anthoſati ℥. j. ſalis gemmæ ʒ. ß. olei liliacei & rutæ, ana ℥. ij. Miſce: fiat clyſter, quo iniecto mira ſecuta excretio fuit, pituitæ multæ viſcidæ & craſſæ tum & aquoſæ. Potio in craſtinum data hæc fuit: ℞. Catholici ℥. j. diacarthami & diaphœnici, ana ʒ. ij. ſyrupi roſacei ſolutiui ſine ſcammonio ℥. ij. oxymellis ſcillini ℥. j. pulueris diamoſchi dulcis, & radicis pæoniæ, ana ℈. ij. Miſce, & ex decocto betonicæ, meliſſæ, ſampſuchi, florũ cordialium, fiat potio: qua ſumpta varij generis excrementa, tum biliosa tum pituitoſa, deiecta ſunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus ſimus vſi: nam vbi morbus maximus eſt, à maximis item remediis eſt inchoandũ, nec à leuioribus ad fortiora progrediendum, vt rectè Galenus lib. 5. methodi medendi docet, docuítque primus Hippocrates, inquiens: Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt. metus namque eſt nedũ languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vincatur æger, & mortem oppetat. Ideo ſi quid ſpei in remediorũ vſu eſt, à validioribus inchoandum in vehementibus morbis rectè Hippocrates atque Galenus iuſſerunt: quos imitati nos, id in hoc ægro fecimus, flore iuuentæ & virium firmitati fidentes. Singulis diebus poſt purgationem Aureæ Alexandrinæ, vel mithrida

*Lib. 1. aph. 16.*

*Vbi ſuprà.*

thridatij antidoti ʒ. propinabam, adiecto puluere diamoſchi dulcis, & pæoniæ ſemine, exceptis omnibus ex decocto hyſſopi & betonicę, adiecto oxymelite, interdum ſimplici, interdum ſcillino. Ad ceruicem verò vniuerſam, vnctionem hanc mirè efficacem & vtiliſſimam admouimus, mihi profectò ſæpe in huiuſmodi affectibus expertam: quam non modò in reſolutione, ſed & in tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus fidam ſemper inueni, cuius hęc eſt deſcriptio: ℞. Olei veteris ℔.iiij. betonicę, ſampſuchi, ſaluię, ana M.j. radicum althææ, acori & ariſtolochiæ rotundę, ana ℥.j. vermium terreſtrium cum vino lotorum ℥.iiij. opopanacis, caſtorei, ana ʒ.iij. florum roriſmarini & ſtœchados, ana P.j. vini rubei potentis & generoſi (& ſi Creticum haberi poſſit, præſtantius erit) ℔.ß. ſuccorum ſaluiæ & betonicæ, ana ℥.iij. bulliant omnia ſimul ad vini & ſuccorum conſumptionem, & coletur cum forti expreſſione: cui expreſſioni adde pinguedinis taxi & anatis, ana ℥.ij. medullę cruris vituli (emollit nãq; vehemẽtius medulla vaccina aut bouis) ℥.iiij. mucaginis fœnogræci ℥.iij. vtriuſque ſtyracis, maſtiches, nucis moſchatæ, caryophyllorum, ana ʒ.ij. ceræ citrinę quantum ſat eſt. Fiat vnguentum ſecundum artem, quod calidum ceruici vniuerſę ad medium dorſi admoueri iubebam, inſuper hapſis lanæ ſordidæ pectinatæ ſuperdatis, & ſuffitis ſtyrace calamitide & laſerpitij Indici lacryma (vulgò benioin vocant.) Optimè profectò ab hoc vnguine habuit: nam & quæ conuulſa erant, mox relaxari, & quæ reſoluta erant, robur accipere viſa

*Fida vnctio in neruorum contractionibus.*

G ſunt

ſunt, vbi dies totos quatuor aut quinque his eſſemus remediis vſi. Quo perſpecto, vtendum adhuc cenſuimus dies aliquot, vnde commodum maius ægro adfuturum ſperabamus. Nec nos ſpes noſtra concepta fefellit: nã vbi ad decimumquartum ęger perueniſſet, & loqui cœpit, & quod immobile brachium erat, lentè moueri, & quod contractum erat atq; conuulſum, retrahi in naturalem ſtatum cœperunt. Quod quum eſſet ab aſſidentibus animaduerſum, miris laudibus & artem medicam & illius profeſſores extollere cœperũt: tumq; in melius proficiens æger, attentiores nos reddidit, & in ſuam ſalutem proniores: quòd ſolerti cura ac diligentia cum neruis omnibus intenderemus, nihil pręteramittentes eorum quę ad curam tanti vulneris facere poſſe viderentur: tandemque Dei miſericordia ac bonitate in ſpe præter ſpem ſeruatus eſt. Quibus verò topicis auxiliis ad vulneratum caput vſi ſumus, antequam obſeruationi huic colophonem addam, recenſebo, ne quid cupidus lector deſideret. Ad vlceris deterſionem præter roſacei mellis vſum, emplaſtro Alęxandri Benedicti vſi fœliciter ſumus: quod ille in ſene capulari ex caſu ab alto muto effecto, & moribundo adhibuit, vnde illi reſtituta ſalus eſt. Plenum namque ingenui pudoris eſt (vt Plinius ait) profiteri per quem profeceris: abſit enim à me vt quenquam meritum ſua debita laude fraudem. Vnguento etiam Conciliatoris vſus ſum, quod ille differentia clxxj. deſcripſit ad deterſionem ſaniei à vulnere: item poſtea puluere capitali & emplaſtro ex betonica parato vſi fuimus. Hac vtiq; ratione

*Vide lib. 1. c. 5.*

tione ita in bonum proficientes, vt qui in horas ſingulas moriturus ſperabatur, Dei gratia in integrum reſtitutus, plenè conualuerit: valet, viuitq́; vegetus, & nulla ſui parte aut functione læſus. Deo gloria & honor, à quo omnis medela.

---

## OBSERVATIO X.

*Helena Senequeria Iacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatenſis vxor honeſtiſſima, ætate florens, primipara, dum poſt filiæ partum ſibi parum cauet, frigore imprudenter admiſſo, altero à partu die pleuritide acutiſſima corripitur, cum intenſiſſima febre, tuſſi valida, & ſpirandi difficultate tanta, vt præfocari ſibi videretur. neque enim niſi ſumma cum anguſtia ſpiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeò, vt in præfocationis periculum ægram induxerit. Miſſo ſanguine contra ſuorum omnium vota (quòd enim puerpera eſſet, & adhuc à partu fatigata, & ſat ſanguinis per purgationes muliebres exiſſet, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo ſanguine mentionem fieri) aliiſque opportunis auxiliis adhibitis, integrè & magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob ſpiritus interclusionem ſperaretur.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN magnis malis puerperas eſſe, ſi parum ſibi caueant, & primiparę ſint, & experientia ipſa docet, & eſt ab Hippocrate cum libro de fœminea natura, tum libr. de fœminarum morbis ſæpenumero repetitum. Nam quum earum quędam in enixu plurimum laborent, fiatque difficilis partus, pleræque vel ob timorem,

vel virium imbecillitatem, vel ætatem adhuc immaturã grauiter in partu afficiantur: in varia mala eáque grauia incurrere ſæpe ſolent: quæ qui ſcire volet, Hip. præcitatis locis legat. Hæc itaq; iuuencula primipara, quum ſatis fœlici partu filiam eſſet nixa, nec quicquam mali perſentiſceret, nec febri aut alio ſymptomate vexaretur, viribus ſuis & ætati fidens, ſeſe ſecundo à partu die in lecto erigit, ſeſe componit (quòd eo die ad ſacrum fontem baptiſmate lauanda puella eſſet:) quod dum malè cauta facit, ſub veſperum rigore & febri valida tentari cœpit: móxque dolor in latere dextro punctorius, tuſſis, ſpirandi difficultas oborta: dolore quidem ad mammillam & iugulum aſcendente, totumque thoracem complectente. Quarto à partu die vocor ipſe, iam prius Ludouic. Laurẽtio medico, collega meo, viro nõ minus doctrina quã virtute ac probitate ornato, accerſito. vbi de morbi eſſentia, cauſis, tum præincipientibus & externis, tum de internis & corporeis inter nos conueniſſet, tum & de parte affecta: quid nobis agẽdum eſſet longo & accurato ſermone diſquirentes, in eam iuimus ſententiam, vt viſa morbi magnitudine & periculo, ſpectata ætate iuuenili atq; florente, virium robore, de mittendo ſanguine cogitaremus: quum à morbi natura & viribus ægrotantis præcipui curationis ſcopi deſumendi ſint, vt eſt ab Hipp. lib. iiij. de rat. vict. acut. proditum,
*Textu 16.* quum ait, In acutis affectib. ſanguinem detrahe, ſi vehemens videatur morbus, & infirmus ætate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & ſpeciem morbi atq; hominis naturam

ram idem docuit Hipp. Quod quum à nobis eſſet accuratè factum, pleuritidemq; veram ex pathognomicis ſignis cognouiſſemus mulierem infeſtare, dolore quidem ad partes ſupernas ſepto tranſuerſo aſcendente: mittendum eſſe ſanguinem omnino cenſuimus, ita ſuadente morbi natura, & approbantibus Hipp. Gal. Paul. Auicen. & omnibus. tametſi id quum incunctāter & ſine mora faciendum eſſe adſtantibus ac propinquis dixiſſemus, reluctati ſunt illi quidem his quas initio obſeruationis attuli rationibus, quòd puerpera eſſet, & tribus tantùm quatuórve diebus à partu ſemota, nec dum à laboribus quos in partu pertuliſſet recreata, & quòd pulchrè muliebres purgationes prodiiſſent: nec opus habere eam quæ puerpera eſſet, vt illi mitteretur ſanguis, ne laborē perpeſſæ imbecillitas adiungeretur, virium ſanguine detracto, idque inſolitum eſſe. Quib. rationib. veriſimile quid habentib. quum nos toto nixu à concepto de mittendo ſanguine ſcopo auertere cogitarent: Reſpondimus, plus quidem viribus morbi & indicationi quam ille de ſe ſuggerit eſſe tribuendum, conſtantibus præſertim ægræ viribus, quàm omnib. iis quę in contrarium eſſent adducta. futurum enim prædiximus, niſi in tempore mitteretur ſanguis, vt intra paucos dies præfocata periret iuuencula, ꝙ tanta premeretur ſpirandi difficultate, vt vix ad ſeptimum pertingere poſſet: pręſertim ꝙ cruda exiſtēte pleuritide nihil ægra expueret: quod lethale eſſe & Gal. & Cel. cæterique medici prodidere. Nam ꝙ puerpera eſſet, id minimè obſtare quo minus illi ſanguis mitti deberet:

*Libr. 2. de rat. vict. acut. text. 38.*

*Galen. lib. 5. de loc. affect. Celſ. lib. 3.*

G 3 non

non enim iam amplius de aborſu periculum eſſe, edito in lucem infante, nec præterea tantum in partu laboraſſe ægram, vt inde diſſolutæ eſſent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires in ipſa conſtantes ex pulſu deprehẽdebantur.) Tantùm enim id indicare puerperium medico videtur, vt ſi vel mittendus ſanguis ſit, vel purgandũ, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires diſſoluãtur: non tamen indicare puerperium quin ſi morbus poſtulet, non ſit tum mittẽdus ſanguis, ſi vires conſtent & ætas non diſſuadeat. Itaq; prę ſtantiorem eſſe indicationem quæ à morbo ſuggerebatur, quàm quę à puerperio. Quòd verò tribus aut iiij. tantùm diebus eſſet à partu diſtans, etſi id maioris eſſet momenti quod in conſiderationem caderet: tamen quum tanta vis morbi eſſet, vt niſi mitteretur ſanguis, breui moritura ęgra eſſet, vicit quidem periculum hoc reliquas omnes contrarias indicationes. Vbi enim à quoquam vel affectu vel ſymptomate maius ægro impendet diſcrimen, ab eo inchoanda curatio eſt, reliquo non neglecto, vt Gal. ſententia eſt. Itaque quum & marito & ęgrę parentibus vtriſque mitti ſanguinem oportere, ſi ſaluam filiam vellent, perſuaſiſſemus, miſimus opportunè ſanguinem è interna dextri brachij vena: latus namque dextrum phlegmone obſeſſum erat. Eſſe autem ab eodem latere in inflammationibus internis, pleuritide præſertim, mittẽdum ſanguinem, quâ dolor infeſtat, ab Hip. & Gal. proditum eſt. Quoniam verò in puerperio mulier erat, & purgationes muliebres moderatè fluxerant, minus detraximus quàm alioqui detraxiſſem

*Puerperium medico quid indicet.*

*Lib. 4. de rat. vict. acut.*

xiſſemus: (tantũ enim ℥. vj. dempſimus) ſed nihilo ſecius perſtabat & ingens lateris dolor, & ſpirandi ſumma difficultas: tumq; iniecto ſub veſperã leni clyſteri, fouere locum cœpimus chamæmeli, meliloti, & maluarum decocto in vas æneum impoſito, vnctione deſuper data ex vnguento reſumptiuo & dialthææ, cum croco & oleo violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis vſi ſumus, interdum decoctis pectoralibus atque ſyrupis, omniq; molimine promouendo ſputo & ſedando dolori intenti eramus: quod nonniſi magno labore & diutino tempore conſequi potuimus, ob materiæ craſſitiem & inobedientiam, cõſecuti tamen id ſumus nutu Dei. Horum omnium remediorum hic fuit modus: ℞. Maluæ, biſmaluæ, mercurialis, bliti, blancæ vrſinæ, & foliorum caulium rubeorum, ana M. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum lini, althęæ, fœnogræci, aniſi, & anethi conquaſſatorum, ana ℥. ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur. In colatura diſſolue catholici ℥. j. mellis violacei, olei violacei, ſacchari rubei, ana ℥. ij. Miſce: fiat clyſter, qui opportunè datus excrementa detruſit bilioſa multa, pituitoſis & flatulentis admixta. nam & flatus plurimos cum murmure in ventre percepto eiectos eſſe, & ægra ipſa & aſſidentes retulerunt. Eclegma hoc fuit per initia: ℞. Pulueris diaireωs ſimplicis ʒ. iij. pulueris glycyrrhizæ ʒ. j. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥. ß. cum ſyrupo violaceo fiat eclegma, quo lambendo vti ſępe iubebamus. Poſtea verò quum non ſatis procederet ſputum, hoc vſi ſumus: ℞.

Syrupi capillorum, de glycyrrhiza, & violati, ana ℥.ij. ſyrupi de hyſſopo ℥.j.ß. oxymellis ſimplicis ℥.j. Miſce, & capiat ſæpe ægra cochlearia duo lambendo, à quibus aſſumptis iuuari ſe magis quàm ab eclegmatis ęgra affirmabat. Atque poſt vndecimum, ſputũ procedere cœpit craſſum, ſpumoſum, viſcidum, lentum. Nos illius humoris craſſitiem & lentorem hoc decocto attenuare & incidere tentauimus: ℞. Hyſſopi, capillorum veneris, meliſſæ, ana M.j. ſummitatum fœniculi & praſſij, ana M.ß. bugloſſi vtriuſque cum radicibus, ana M.j. radicis enulæ campanæ mundæ ℥. ij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j. paſſularum enucleatarum num.xx. caricarum pinguium numer.x. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. ß. ſeminum bombacis recentis non rancidi ʒ.ij. hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recẽter facta ad ℔.ij. In colatura diſſolue ſyrupi capillorum, oxymellis ſimplicis, ſyrupi de hyſſopo, ana ʒ.ij. Miſce, & cum ſaccharo fiat apozema clarificatum & aromatiſatum cum puluere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi, ana ʒ.j. quo dies totos ſex vſa eſt, & intermediis diebus clyſterem indebamus. Tranſacta ſeptima die, modicum & leue propinauimus medicamentum, quod ex agarico in melle roſato infuſo cum pauco zinzibere, (mirificè enim thoracis affectibus prodeſt) ac poſtea expreſſo, itẽ puſillo rhacomatis in decocto pectorali infuſi & expreſſi, adiecto rore Syriaco & ſyrupo roſaceo, melléque roſaceo, confecimus ex decocto pectorali: quo aſſumpto multa cum leuitate & toleran-

tia

tia varij generis excrementa tum pituitoſa tum bilioſa deiecta ſunt, ſéque alleuatam ægra in poſterum diem ſenſit, vt & paulò facilius ſpiraret, & liberius ſputum procederet: quum tamen lateris dolor & thoracis (nam & ſecundum thoracem valde dolebat, muſculis externis multo frigore imbutis, & præfocari ſe dicebat, tranſlata vtiq; in pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factum eſſe experti ſumus, malum eſſe Hipp. verè dixit) minimè adhuc remitteretur. Itaque ad latus hoc ſumus emplaſtro vſi: *Lib. 7. aph. 11.*

℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto ℥. iij. ſtyracis rubei ʒ. j. ß. ſpicæ nardi ℈. iiij. ſulphuris viui ʒ. j. Miſce, & cum reſina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod lateri admotum pluri- mum profuit. Ad pectus verò vnctionẽ fecimus ex oleo violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axungia, croco & puluere hyſſopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen alio magis auxilio leuata ęgra eſt quàm decocto florum papaueris rubei, quo vtendũ omni die cum ſyrupo de hyſſopo iubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores huiuſmodi leuandis laterũ doloribus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum id remedij eſſe ſolet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt intra xxx. diem expectorata noxia omni materia, integræ valetudini ægra ſit reſtituta. Dedimus item in potione, quum difficultate ſpirandi premeretur, puluerem diacameron, ex decocto florũ papaueris rubri, & mirè cõtulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

Obſer

# Obſeruationum Medicinalium, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

***

## LIBER VI.

### OBSERVATIO PRIMA.

*Ioannes Baſtonius Patritius Arelatenſis, & generis nobilitate & moribus inſignis, quum & nephritidi obnoxius ſæpe in grauem renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus ſæpe afflictus, tum & cruditatibus plurimis & ventriculi flatuoſis doloribus malè torqueretur: tandem glutinoſis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eóque retentis, & à calore immodico quaſi efferueſcẽtibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatiuis et extenſiuis in rene dextro percep tis, nõnunquam etiam pulſatiuis. Fit inde abſceſſus atque vlcus: pus multum poſt eruptionem apoſtematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, ſed multo tempore, nec ſine ſumma difficultate.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

*Lib. de flatib.* QVod ab Hippocrate dictum eſt, artes eſſe quaſdam quę laborem rrtificibus, vtilitatem iis qui vtantur impertiant: quæque aliis artis imperitis auxilio ſint, peritis autem dum exercentur, dolores anxietatéſque pariant & moleſtias, in arte

arte medica experiri cuique licet. Medicus namque (vt idem ait auctor) viſu, tactúque malorum moleſtia afficitur, & ex alienis calamitatib. proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nobili curando viro accidiſſe teſtari ipſe plena fide poſſum. Quem quum tot tantiſque vexari malis iíſque grauibus atque diuturnis cernerem, malè animo afficiebar, bene illi cupiens, ſategíq; quantum in me virium fuit, omni ſalutari officio per omnem vitam homini adeſſe, ne non beneuolentis hominis & amici medici munus atq; officium prętermiſiſſe videri poſſem: ſiquidem (quod Celſus ait) vtilior amicus medicus quàm extraneus. *Lib. I. in fine procemii libri.* Quum itaque generoſus hic vir temperamento frigido & humido, frigidi & humidi ventriculi atque cerebri pari temperamento præditi, calidi tamẽ hepatis ac renum, dolorem in renibus grauem ſentire ſe profiteretur, admonui vt ſibi caueret, ne impactis in renum ſubſtãtia denſa craſſis & glutinoſis humoribus, quibus plurimum ob crebras cruditates diminutámque ventriculi in concoquendo facultatem abũdabat, hiſdémque à calore immodico exhaſſatis, calculum denuò gigneret. Nam & aliàs crebrò arenulas & lapillos multos eiecerat, ita vt ſemel grandi generato in renibus lapide, & vi facultatis expultricis ad veſicam detruſo, indéque ad colem, cum præ magnitudine propelli non poſſet, colis ſectione ad lapidis eiectionem opus fuerit. Quúmque & parco victu vtendum, & ſumendum aliquid quod infarctu liberare obſtructos renes poſſet, conſuluiſſem, id quidem ab eo me conſulente neglectum

ctum minimè fuit:ſed nihilo ſecius, etſi aliquandiu melius habere viſus eſt, poſt paululum temporis recurrere dolor in renibus, dextro præſertim, cœpit: accedit cum horrore febris, mira in dextra renum parte grauitas, vt vix aut ſe in cubili attollere, aut in latus conuertere poſſet, præ ponderis ac grauitatis perceptæ magnitudine: vrinæ craſſæ, & turbatæ, vbi morbus aliquandiu proceſſiſſet. Ab initio namque tenues, aquoſæ, crudęque apparebant, ſed magna cum difficultate emiſſæ. Nec ſolùm grauatiuo dolore, ſed & tenſiuo & pulſatiuo nonnunquam premi ſe æger teſtabatur: repetebant horrores ſępe & febris reduplicationes, atque exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artificioſa Galeno vocata, renes phlegmonoſa diſpoſitione laborare deprehendiſſemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognoſci ex arte poſſet. Sunt autem hæ, quas paulò antea deſcripſimus, quibus adiungebatur vomitus bilis vitellinæ per aſſationem genitæ: interdum etiam porraceæ bilis merę vomitus, cum ſumma animi anguſtia ac deliquiis, conuulſiuíſq; quibuſdam motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò ex his in corpore renis dextri phlegmonem ſubeſſe ſuſpicati meritò ſumus, ſed & in membrana ſeu panniculo integente ac ſuſpendente, ex doloris magnitudine erectionem, tuſſim, ac ſternuationem prohibente: tum ex decubitus forma. neque enim niſi ſupinus cōſiſtere vſquam poterat: quòd ſi ſe in latus oppoſitum conuertiſſet, grauiſſimus tum excitabatur dolor, grauitatíſque ſenſus in parte

*Lib. I. de loc. affect.*

*Signa.*

parte affecta maior deprehendebatur. Ex quibus ſanè notis, à Paulo & Auic. poſitis, certiſſima ratione aſſeuerare auſi ſumus, virum hunc inflammatione renis dextri tentari: quod & euentus apertiſſimè declarauit. Suppurata namq; inflammatione, & in abſceſſum conuerſa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apoſtemate creatum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quod nos tamen, ſumma adhibita diligentia, Dei miſericordia adiuti, non ſine magno labore curauimus. Nec difficile fuerit inueſtigare quibus ex cauſis in hunc affectum hic vir inciderit. Nam quum ſibi parum in victu caueret, multáque in corpore ſubeſſet tum plethora, tum cacochymia, quam natura ferre non poſſet, ínque partes illas fluxio irrueret craſſorum lentorúmque cum ſanguine humorum, renibus à ſe repellere minimè potentibus, tum ob infarctum quo redūdabant, tum ob intemperaturam calidam, vnde eorum facultas imbecillior reddita fuit: effectum eſt, vt conſiſtente illic humorum colluuie, impactis in renis dextri ſubſtantia humoribus, & mora calefactis, apoſtema genitum ſit, quod in vlcus tandem abierit.

*Lib. 3. cap. 45. Fen 18. 3. trac. 2. cap. 2.*

*Cauſæ.*

Curationem his ſcopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra adſtrictionem obſtructionémve, auerſione humoris per ſanguinis miſſionem atq; lenes clyſteres. medicamenta namq; delectu vacuantia in hoc caſu prohibita ſunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, vt docta Auicennæ ſententia eſt. Et non eſt via, inquit, ad adminiſtrandum ſolutiuum, quoniam dolo

CVRATIO.

*Fen 18. 3. trac. 2. cap. 3.*

dolorem facit, & nocet per id quod deſcendere facit deſuper. Tum verò repellentibus ab initio, dolorem ſedantibus ac diſcutientibus poſtea vſi ſumus: quæ quum minimè proficerent, & in ſuppurationem phlegmone vi naturę abiret, ad ſuppurãtia primùm, demum rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificantia, vltimo loco ad conglutinantia & exſiccantia nos conuertimus: quibus fœliciter completis, ad optatum perueni-mus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyſter emolliens ac refrigerans: ℞. Maluarum althææ, amborum cum radicibus, cuiuſque manipulum, radicis liliorum alborũ ℥.iij. (valde emollit, ac dolorem leniendo ſedat) quatuor ſeminum frigidorum maiorum cum cortice contuſorum (ſic enim magis detergunt) ℥.j. florum violarum & nymphææ, ana P.j. hordei P.j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℥.viij. (neq; enim magna quantitate iniici clyſteres in abſceſſibus renum debent, ne in renibus, impletis inteſtinis, coarctio fiat: quæ docta Auicennæ ſententia eſt) adde ſeminum lini ℥.ß. In colatura diſſolue caſſiæ fiſtulæ ex ſaccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de caſſia cum ſaccharo vocat) ℥. j. mellis violati, olei violati, cuiuſq; ℥.ij. olei chamęmeli ℥. j.ß. ſacchari rubei, butyri recentis, ana ℥.j. Miſce: fiat clyſter, quem duabus horis ante ſanguinis miſſionem exhiberi iuſſimus. A quo ſoluta leniter aluo, ſanguinem è interna dextri brachij venã, quam baſilicam vocãt, detrahi imperauimus, tãtùm ad vncias ſex. Nam etſi plenitudo & morbi vis amplius detrahi ſuadebant, tamen mollities

*Vbi ſuprà.*

clist.

sang. missio

ties

ties hominis,&parum conſtans animi robur plus
detrahi non permiſerunt. ſiquidem vix dum edu-
ctis vnciis ſex, in animi leue deliquium æger in-
cidit, ſed mox vini hauſtu reſtitutus. In iis enim
qui pituita multa redundãt, & frigido ſunt tem-
peramento, vel à minima vacuatione facilè vires
diſſoluuntur. Ea tamen, vbi magnitudo morbi
poſtulat, incunctanter obeunda eſt, virium habi-
ta ratione. Miſſo ſanguine renes ſequenti vn-
ctione liniuimus: ℞. Vnguenti albi Galeni ℥.iij.
vnguenti roſati Meſuei ℥.ij. ſuccorum plantagi-
nis & polygoni, ana ℥.j. aceti roſacei modicũ: re-
ducantur in linimenti formam, & renibus admo-
ueatur. Quoniam verò & ad vomitum æger pro-
nus erat ac nauſeabundus, pituitáque ſecundum
ventriculum onuſtus, vomitum vt cieret conſu-
luimus. Plurimum namque materiam reuellit, &
ad contrarium deducit, vt concors eſt omnium
ſententia. vnde & eo citato alleuatum ſe eſſe te-
ſtabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò ſyru-
pos, dies aliquot illi vtendos præſcripſimus, quo-
rum eſſet vis refrigerare modicè, dolorem ſedare,
& fluentem humorem repellere: ℞. Endiuiæ non
lotæ, ſcariolæ, plantaginis, ſummitatum maluæ,
polygoni, cuiuſque manipulum, pulpæ ſebeſten ℥.
j. ſeminum portulacæ, berberis & papaueris albi,
cuiuſque ʒ.ij. ſeminum plantaginis & acetoſæ, a-
na ʒ.j. florum violarum, roſarum & nymphææ,
hordei, ana P.j. fiat omnium decoctio in aqua hor
dei recenter facta ad ℔.j.ß. In colatura diſſolue
ſacchari quãtum ſat eſt. Fiat ſyrupus clarificatus
&aromatiſatus cum pulueris diatragacanthi fri-
gidi

gidi ℥.ij. pro tribus doſibus, reiterando aliis tribus. Mirificè hoc decocto iuuabatur, quòd & febris ardorem mitigaret, & dolorem leniret, & ſomnum conciliaret, Intermediis diebus, clyſteribus aluum mouebamus. Quin & fiſtularem caſſiam ex Auicen. præſcripto dare auſi ſumus, quæ (vt ipſe ait) in renum affectibus congrua eſt, & ſine labore euacuat: etſi ab eius exhibitione abhorreat vir quidam magni nominis, ac eruditionis minimè vulgaris: quod qua ratione inductus id faciat, minimè perſpicere ipſe poſſum. Nam neque caliditate ſua trahit, temperata vtique exiſtens, nec delectu euacuat, nec humores exagitat: ſed tantùm lubricitate ſua aluum mouet leniendo, & renum affectibus plurimum prodeſt, vti ab Auicenna & Meſueo proditum eſt. Hanc ipſam profectò Arabs Auicenna in renum apoſtemate curando plurimi facit, valdéque commendat, vti apud illum fen 18.3. tractatus ſecũdi ca.3. legere eſt, quo loco ex profeſſo de curatione apoſtematis renũ tractat. Vnde mirari ſubit quid præſtantiſſimo illi viro ac medico ſingulari in mentem venerit, qui caſſiam, in hoc caſu ſolemne aliis & conſuetum medicamentum, ſuſpectam exiſtimarit, ob id quòd caloris aliquid eam habere dicat. In quo ſanè deceptum fuiſſe planè exiſtimo. Nam vel tẽperata profectò eſt, vel ſi quid habeat caloris, à nimia ipſius humiditate obtunditur: & planè guſtus arguit ipſam vel nullo vel modiciſſimo calore prędità eſſe. dulcis namq; aut potius inſipida eſt cum multo lentore. Sed eò vnde digreſſi ſumus redeuntes, quum & dolor, &

*Fen 18.3. trac. 2. cap. 3.*

grauitas, & tenſionis ſenſus ſemper adeſſent, & febri continente æger tentaretur, iudicaui in ſuppurationem phlegmonē abiturā: iuxta illud Hipp. ❡ Quum pus gignitur, dolores fiũt ac febres, magis quàm genito pure. Itaq; ad intra aquam ſacchari primùm ſyrupo violaceo exceptam, nonnunquam ſolam dedi, ex Auic. præſcripto, ab ea ad aquam mellis progreſſus. ambarum namque abſterſio, inciſio & ſubtiliatio diſcutere renum apoſtema poſſunt abſq; mordicatione, vt idem affirmat. Renibus verò initio vnguentum roſaceum Meſuei, & album Galeni, additis ſuccis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Poſtquam augeri apoſtema ſum conſpicatus, & in ſuppurationem ire, cataplaſma ſequens admoueri iuſſi: ℞. Maluarum & violarũ, ana M. ij. altheæ M. j. florum chamæmeli P. ij. ſeminum fœnogręci ℥. j. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pinſata & cribrata reducãtur in cataplaſmatis formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuit, & dolorem mirificè ſedauit. Tandem verò vi naturæ, potius quàm ſuppurantium medicamẽtorum vſu ſuppurata phlegmone, rigor creber, & febris exacerbationes hominem vexare cœperunt, moxq; animi deliquia: vnde tum rectè conieci vomicam rumpi. Nec me mea fefellit opinio: nam ſub veſperam grauitate magna in veſicæ regione percepta & mingendi ſumma cupiditate, ægrè vrinã reddebat: puris colluuie veſicæ meatum occupante ac obſtruente. Túmq; fotibus ex oleo calente, decoctionis maluæ, foliorum raphani & petroſelini Macedonici,

*Lib. 2. aph. 47.*

*Fen 18. 3. trac. 2. cap. 3.*

*Signa eruptionis apoſtematis.*

cum ſeminibus anethi & maluæ, & chamæmeli floribus, & vnguine ex vnguento dialthææ, adiectis ſeminibus milij ſolis & ſaxifragiæ,& cuniculi axungia, ſcorpionũq; oleo perineo admotis, copia vrinæ purulentæ,craſſæ,fœtidæ prodiit:vnde ruptam vomicã certo experimento deprehendimus. Multos autem dies mictus puris perſeuerauit,túmque ad detergẽtia & vlcus mundificantia intenti,ſequentia pręſcripſimus: ℞. Summitatum maluarum M.j. capillorum veneris recẽtium M.j.ß. plantaginis cum ſuis radicibus (vlceribus namque renum & veſicæ plurimum prodeſt, vel
*Lib.2.cap.19.* Dioſcoridis teſtimonio) M.j. ſeminum maluæ & melonum cum corticibus contuſorum, cuiuſque vnciæ dimidium:granorũ halicacabi ʒ.vj.glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j.hordei cum cortice P.j. Fiat omnium decoctio ad ℔.ij.& colentur. Colaturæ adde mellis electi deſpumati (vlcera namq; egregiè mundificat abſterſoria ſua vi, vt Dioſco-
*Lib.2.cap.75.* rides ait) ℥.iij.ſacchari candi ℥.ij.(nam & hoc,eodem Dioſcoride teſte,renum vlceribus optimè facit) Miſce:fiat iulebum,quo vti ad vncias octo iubebamus in aurora:ſiquidem quæ ad renum,veſicæ & vteri affectus exhibentur,magna doſi exhiberi debent,ne eorum vis in media via pereat.Mirificè profectò hac potione adiutus fuit. Prodibant enim vrinæ cum facilitate quidem,ſed purulentæ,craſſæ,fœtidæ:quę tandem puriores redditæ ſunt, vbi decem aut duodecim totos dies potione hac vſus fuiſſet. Sed inter cætera vomitus pręſentaneum fuit huic viro remediũ,quum ſuapte ſponte in eum naturæ ductu prorumperet,

ventr

ventriculo multis & pituitoſis humoribus refer-to, vnde nauſea & vomitus ſequebātur. facillimè namque omnium hic vir vomere cōſueuit. Quantum verò renum vlceribus vomitio conferat, expreſſit conceptis verbis Auicenna cap. de vlceribus renum, quum & in contrarium humorem auertat, & probè renes mundificet. Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, eſt vomitus, propterea quòd mundificat & euacuat; & trahit ad contrarium partis renum: & profectò à vomitu magnam alleuationem æger ſentiebat, ob eas quas modò ex Auicennæ ſententia recenſuimus cauſas. Interdum etiam maioris deterſionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrſos & glycyrrhizam incoquebamus, adiecto ſaccharo cando. His verò peractis, quum iam puriora lotia redderentur, & ad glutinandum vlcus intentio eſſet vertenda, non neglecta tamen leui deterſione, vtrumque tum potionibus exhibitis, tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus: ℞. Foliorum plantaginis, & hippuris, conſolidæ maioris, cuiuſque manipulum: adianthi (ad deferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M. ß. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j. (ei namque radici ineſt exſiccatio vlceris, mundificatio, maturatio, & conglutinatio, auctore Auicenna) ſummitatum maluarum, fœniculi & petroſelini, cuiuſque M. ß. (oportet, inquit Auicenna, vt miſceantur cum glutinātibus diuretica, & medicinæ ſubtiliatiuę, vt deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici præparati, cuiuſque ℨ.j.

[Margin: Fen 18. 3. tract. 2. cap. 12.]

[Margin: Fen 18. 3. tract. 2. cap. 12.]

dactylorum per fruſta inciſorum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. ſeminũ lactucæ & portulacæ cuiuſque ʒ.j.ß. (ſemen namque portulacæ tum dolorem ſedat, tum adſtringit & ſiccat) florum roſarum rubẽtium P.j. fiat omnium decoctio in aqua pluuiali ad ℔.j.ß. & coletur. Colaturę adde ſacchari cãdi ℥.iiij. penidiorum ℥.ij. fiat in modum iulebi, de quo ſumere omni mane iubebam vncias viij. cõtinuata potione ad dies duodecim. Renes verò vnctione ſequenti illinebam: ℞. Olei maſtiches, olei roſati, olei lentiſcini, cuiuſq; ℥.ij. myrrhæ, aloës, ſarcocollę, ſanguinis draconis, ana ʒ.j. amyli tragacanthi, ana ℈.iiij. ſtyracis calamitidis ʒ.j.ß. ceræ albæ quantum ſat eſt. Fiat vnguentum pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei lotam, adiecto ſaccharo cando, à qua probè renes detergebantur, etſi illam æger abhorreret ob ingratum guſtum. Hac ſeruata medendi ratione, victúque congruo ægro præſcripto, ſublata eſt omnis vis morbi, ipſéque æger integrè intra ſeſquimenſem liberatus Dei præpotentis manu, qui ſolus vitæ & mortis poteſtatem habet: cui ſit laus, honor & benedictio.

OBSERVATIO II.

*Antonius Bodiere chirurgus apud Arelaten, graui pleuritide affectus, intra vndecimum moritur: cui nulla opportunè adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor cõfeſtim à morte mariti & ipſa quoque in pleuritidem incidit, paribus ſymptomatis atque vir eius affecta, vndecimo moritur.*

OBS

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

TAntum ea narrare in hac obſeruatione decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neq; enim remedia recenſebo, quæ etſi omnia quæ profutura ſperabamus, accurata methodo adhibita illi ſunt: ægris tamen qui inſanabiles ſunt (vt ait Galenus) nullum neq; pręſidium nec tempus vllum opportunum eſt. Inde eueniſſe par eſt, vt neque hunc opportuna ſanguinis miſſio, non eclegmatum, ſyruporum expectorantium & ſputum promouentium vſus, nõ quicquid morbum leuare poſſet, vllatenus iuuerit: quòd (vt rectè ab Hippocrate & Celſo dictum eſt) natura repugnante ſint omnia vana, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, ſi quæ huic viro animaduerſione digna ſymptomata acciderint qualiánam eſſent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò contemplationis latiſſimum præbent talia ſymptomata campum. Quis enim non miretur in optimi tẽperamenti homine, qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribus, pleuritidem incoctam cum grauiſſima ſpirandi difficultate, præfocationis metum inferente, cum ſputis peſſimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulſione in ſeptimo die oborta delirio, tandem in vndecimo morte? Grauis porrò & præfocatiuæ reſpirationis cauſa erat, materiæ copia, tum inſtrumentorũ reſpirationi ſeruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmones & muſculi intercoſtales, & ſeptum tranſuerſum reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum, valde afficiebantur: mu-

*Lib. II. metho.*

*Hipp. lib. de lege.*
*Celſ. lib. 3. ca. I.*

*Lib. 5. de vſu part. cap 15.*

ſculis quidem internis humore ſanguineo opple-tis, ſepto verò tranſuerſo per conſenſum & vici-niam ad partem affectam diſtento, ita vt liberè thoracem attollere non poſſet. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè mirum ſi gra-uis & præfocatiua appareret in homine reſpira-tio. Sputa verò ob humoris malignitatem talia e-rãt, nempe liuida, interdum viridia, poſtea nigra: quæ omnia mala eſſe Hip. in prognoſticis veriſſi-mè dixit, & Galen. in Com. ad eam partem. Pręter enim ſanguinem quiuis alius humor ſi ſyncerus appareat, prauam indicat affectionem, flammeo calore obtinẽs generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Proueniunt namque ſputa huiuſ-modi ob aſſationem humoris ab immodico calo-re inſtar flammæ deurentis, tum nigra præſertim à vehemẽti aduſtione, aut etiam interdum ratio-ne extinctionis & refrigerationis natiui caloris: quod quum fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors eſt. Delirium porrò, trãſmiſſo in caput flam-meo vapore multo & acri ſequutum fuit, inflam-matis cerebri meningibus. Conuulſio verò por-tione materiæ in neruos tranſlata, & principio, nẽpe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum pręfocatiuo ſtertore in aſpera arteria perce-pto ſecuta eſt. Eius vxor altero poſt die à morte mariti in ſimilem affectum pariaque ſymptomata incurrit, eadem atque vir ſputa habens, delirium, conuulſionemq́; tandem vndecimo moritur, pręfocata vt vir. Vndénam in duobus ætate, tempe-ramento, victu, ſexu diſſimillimis eandem morbi

*Libr. 13. de vſu part. c. 5.*

*Lib. 2. progno. tex. 46. 47. 48 & in com. Gal.*

ſpec

ſpeciem genitam eſſe dicemus, eadem ſymptomata, & pari dierum numero inſecutam mortem? Magnæ profectò indaginis hæc ſunt, & niſi per contagem, affricatam eſſe vxori parem atque in marito erat diſpoſitionem dixeris, infirmi halitu vxori aſſiduè aſtanti communicato, à quo ſimilis in vxore nata eſt ægritudo: vix cauſam inuenias in quam euentum huiuſmodi rariſſimum profectò & obſeruatione digniſſimum reiicere queas. Eſt profectò quid diuinum in morbis, ſpiritale, abditum, nec medico ſatis perſpectum, per ſympathiam quandam aut naturarum aut humorum cuius merito hæc eueniant: vti in his duobus ægrotantibus, viro & vxore, eueniſſe certum eſt. Conſenſu namque naturæ tacito paria in vtroq; ſymptomata accidiſſe credere conſentaneum eſt. Nec alia iudicio quidem meo tam rari euentus ratio reddi poteſt: ita vt quum Apoſtolo Paulo exclamare cogar, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Illi laus, honor, & gloria.

*Hippocr. libr. 1. præſag.*

*Ad Rom. 11.*

Obſeruationi huic appendicis & corollarij loco addam quod à me & Arelatenſibus omnibus viſum, mirabile haberi poſſit: Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vnà cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febri corripiuntur: incenſiua quidem & ardenti in vtroque excitata febre, in viro quidem acutior, in fœmina paulò remiſſior. Vtrique grauia ſymptomata, & paria ſuccedunt, decretoria in ſeptimo, vndecimo imbecillia ſine

coctione. neque enim decretoria vera erant, ſed naturæ irriti motus, paucis ſecutis & ſine alleuatione morbi, per ſanguinis è naribus ſtillationes & ſudores exiguos, euacuationibus, pari progreſſu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monſpelij obſeruatum in Domino Boqua & eius vxore ætate confectis, eodem die mortuis & eodem feretro terræ matri demandatis: item Auenione in Franciſco Merula legum doctore & viro graui, & eius vxore, eodem die fato concedentibus.

## OBSERVATIO III.

*Mulier quædam teterrimo carbone ſecundum os & labra correpta, in mortis diſcrimen incidit, cum crebris animi deliquiis, tumore ingenti vniuerſam faciem occupante: curatur, ſed tamen ore deformis manſit.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

CArbonem ex ſanguine craſſo feruentéque fieri, qui comburẽdo cruſtoſum faciat vlcus quodcunque membrum obſederit, à Galeno veriſſimè proditum eſt: nec ſolùm vlcus cum eſchara creat, ſed circumpoſita loca in vaſtum tumorem cum inflammatione attollit, & efferueſcentem grauémque dolorem infert, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam ſine periculo fuit, vt idem Galen. in Epidemiis dixit, quòd mali moris ſit, & ex materia ea gignatur quæ venenati aliquid in ſe latens continet: vnde

*Lib.2.ad Glau. cap.6.*

ſyn

ſyncopes, animi deliquia, vomitus, & febres grauiſſimæ, tumoréſque ingentes, & inflammationes circumiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hæc laborabat in inferiori labri dextri parte, tumente facie vniuerſa, mento ac ceruice tota.

Ad hanc ſecundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tũdere iubeo è directo partis qua malum infeſtabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimúmque ſanguinis detraho, quòd & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra eſſet. Clyſterem duabus poſt horis tribúſve iniici iubeo, circumpoſitis locis in tumorem ſublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: puſtulæ verò, ea prius vndique in circuitu raſorio cultro excarificata, cauſticum adhibeo. nam candens ferrum admittere noluit, nec commodè etiam ob partis naturam (nempe in buccis cõſiſtente carbone) admoueri poterat. Cor roborantibus medicamentis tum intrò aſſumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezearticis vocatis medicamentis. Eſcharę caſum procuro, vlcus detergo, carne poſtea impleo ſarcoticis medicamentis, & ad cicatricem duco: hácque ratione intra dies plus minus viginti ſanata Dei nutu ægra fuit. Horum porrò omnium hæc fuit ratio. Clyſter refrigerans & emolliens: ℞. Maluarũ, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M.j. foliorum oxalidis (putredini namq; obſiſtit) M.ß. ſeminum frigidorum maiorum conquaſſatorum ℥. j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P.j.

CVRATIO.

P.j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſiæ cum ſaccharo ʒ.v. olei violacei ℥.iij. ſacchari rubei ℥.ij. fiat clyſter. Bezeartica ſeu antidota cor roborantia: ℞. Pulueris bezeartici ʒ.j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana ʒ.ß. aquarũ ſcabioſæ, acetoſæ, bugloſſi, cuiuſque vnciam: ſyrupi de limonibus ℥.ij. Fiat potio: quam ter in die ſumere iubebam. In quo illud obſeruandum, quòd & ſæpe in talibus affectibus, & in bona doſi dari cardiacæ potiones debent. Epithema cor roborans: ℞. Aquarum meliſſæ, acetoſæ, nenufaris, roſarum, bugloſſi, cuiuſque ℥.iij. vini albi electi ℥.iiij. pulueris diamargariti frigidi, granorũ tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ.j. trochiſcorum de caphura ℈.vj. moſchi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obſeruabis, vt refrigerãtibus aliqua calida admiſceas, vt Auicenna fen xj. tertij rectè conſuluit. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema admouebã. Loco in quo carbo inſidebat prius ſcarificato, tale appoſui medicamentum: ℞. Vitellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & ſcabioſæ (à proprietate namque carbonibus prodeſſe omnes volunt) cuiuſque M.j. ficuum ſiccarum numero vj. fermenti acris ℥.j. piperis ʒ.j. Piſtentur omnia, & in formam cataplaſmatis reducãtur: admoueri iubebam puſtulæ, quod biduo carnem putrem à ſana diduxit. Item hoc altero ſum vſus: ℞. Succorum ſymphyti maioris, ſcabioſæ & calendulæ, cuiuſque ℥. j. theriacæ electæ & veteris ℈.iiij. (venenum namque ad ſe trahit, auctore Galeno) ſalis ʒ.j. oui vitella

*Lib. de theri. ad Piſonem.*

tella

tella duo incorporentur ſimul. Hoc apud me arcanum eſt, nec me vnquam fefellit. Calendulæ namq; ſuccus mira proprietate ad carbones peſtilentéſque bubonas valet, vt Alexander Benedictus lib. de peſte teſtatur. Eſcharam porrò ex adipe ſuillo, butyro loto, farina triticea cum baſilicone vocato vnguento decidere feci. Poſtea verò amota eſchara vlcus deterſi vnguento hoc: ℞. Succorum calendulæ, abſinthij, ſcabioſæ & apij, cuiuſque vnciam, myrrhæ electæ, radicis iridis Florentiæ, aloës, ſarcocollæ, cuiuſque ℥.j. mellis roſacei ℥.ij. Fiat linimentum: optimè enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc appoſui: ℞. Vnguenti de bolo ℥.vj. omnium ſantalorum ʒ.j. ß. pulueris myrtillorum & roſarum, ana ʒ.ij. olei roſati & myrtini, ana ℥.j.ß. aceti roſati ℥.ij. albuminum ouorum numero j. agitentur ſimul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgationem ex catholico & tryphera Perſica, cum ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum: & congruo victu præſcripto, integrè ſanata mulier fuit, ſed deformis remanſit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

---

## OBSERVATIO IIII.

*Famulus patris mei Antonius nomine, Belga, ex caſu ab alto, quum Saturnalibus feſtis vino onuſtus ſe in feneſtras ſublimes domus contuliſſet, vino ſoporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuerſim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, ſine ſenſu, ſine voce, ſtertens & moribundus dies totos ſeptem manet. Curatur tamen ingenti labore &*

*magno ſtudio à principibus medicis Monſpelienſibus, Griffio ſeniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritiſſimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Bleſio: cæcus tamen ferè, ac omnino ſurdus manſit reliquo vitæ curriculo.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DEi magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adoleſcente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Mõſpelienſibus medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clariſſimo viro familiares erant, viſum eſt. Nam quum res eiuſmodi ſit, quæ fidem omnem exuperet, & præter omnium expectationem fœliciter ceſſerit, promenda in literas ea maximè eſt, vt etiam reliqua omnia quæ artem ſuperare videntur: ne quis ita exiſtimet de morbis eſſe certa aſſertione iudicandum, vt non ſæpe iudicium fallant. Ob ídque iudicium difficile eſſe vetuſtiſſimus auctor Hippocrates rectè cenſuit: quòd in pleriſque coniecturalis ſit ars, nec ita certæ euentuum notæ haberi poſſunt, quin ſę penumero fallant, quum non rarò deſerti à medicis conualeſcant: quod eſt à Celſo proditum. Ob id caſum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo ſeruari quos ars morti adiudicat. Quis enim ſi artis dogmata ſectetur quæ de capitis vulneribus prodita ſunt, non hunc continuò moriturum iudicaſſet. quum & obmuteſcẽtia, & ſenſuum omnium defectio, & vomitus, & ſanguinis per os, nares, & aures manatio, & ſtertor apoplecticus, & perpetuus ſopor ad ſeptem ferè dies, niſi cum adſtantium

*Lib. 1. aph. 1.*

*Lib. 2. cap. 6.*

tium

tium clamoribus & ſtrepitu excitaretur, illi inesſent? quæ cuncta in capitis vulneribus lethalia eſſe, & Hippocrates, & Galenus, & Celſus affirmarunt. Is tamen Dei miſerentis magis quàm artis operantis nutu curatus eſt.

*Curatio mira caluariæ diffractæ.*

Quis fuerit curationis modus breui recenſebo (nam tum quum hæc acciderunt nondum medicinæ ſacris eram initiatus, ſed Lutetia reuerſus Philoſophię & artibus operam dederam:) Accerſiti à patre confeſtim medici ac chirurgi: ſed pro deplorato relinquẽtes prima viſitatione ægrum, nihil aliud quàm facto de morte prognoſtico agere in animum induxerunt: tantùm raſo capillitio, quumvniuerſim diffractam caluariam conſpexiſſent, moribundúmque ægrum viderent, manum apponere euellendæ diffractæ caluariæ noluerũt, ne in ipſo opere deficeret æger: tum quòd apoplecticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum cœtum volebant. In craſtinum cõueniunt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, atque vnà cum his chirurgi tres: conſultant: & poſt multa, id concludunt, pręſtare anceps quàm nullum remedium experiri. Nouacula in crucis modum capitis cutem ſecant: modiolis & vncinis diffracta oſſa amouẽt, quotquot tum amoueri potuerunt, relictis reliquis in alterum apparatum: ſanguinem è vena detrahunt, ceruicem totam oleis imbuunt & ſuccida lana: clyſterem pręſcribunt & potionem, ſed quam ſumere non potuit: iterum oſſa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erant ſublata ſunt. Mox intra vulnus mel

roſaceum indunt, capitalem puluerem, & quę detergere vulnus poſſent: tantúmque profecerunt, vt vi adaperto ore ſpeculo linguæ vocato organo, potionem medicatam indiderint: à aqua eductis plurimis excrementis, reſpirare facilius & ſine ſtertore æger cœpit, & ſenſim auditum recuperare: etſi ſemper ſtupidus & quaſi ſoporato ſimilis maneret. Potiones medicatas dierum interuallis iterant, & clyſteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimũ proſit) capiti bene proſpiciũt puluiſculis, vnctionibus, emplaſtris, & tegumentis, frigus repellẽtibus. Quo ordine medicationis effectũ eſt vt intra mẽſes duos integrè coaluerit vulnus, ipſéq; æger ſanitati reſtitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino ſurdus remanſit, ob læſionem auditorij meatus & neruorum opticorum. Quod quum Dei præpotẽtis manu factũ eſſe omnes iure merito affirmarẽt, id pro miraculo haberi debere aſſeuerabãt: & profectò mõſtroſum videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparẽt, occulta Dei virtute facilia illi ſunt, qui habet necis & vitę poteſtatẽ, & deducit ad inferos & reducit. Neq; enim eſt currentis aut volentis, ſed miſerentis Dei, qui quos vult ab interitu ſeruat: illi honos & gloria.

---

## OBSERVATIO V.

*Magdalena Franciſci Martineti vxor, iuuencula & bene habito corpore, vtero grauis, in octauo geſtationis menſe febri continente ex putredine ſanguinis corripitur: ſecundo die opiſthotono afficitur, ceruice in poſteriorem partem inclinante: loquela priuatur*

*natur eodem ipſo die: oculis conuulſis, & in vnam ſemper partem ſpectantibus manet, febris acutiſſima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerunt. Poſtridie partus conuulſa moritur, infánſque horis aliquot poſt matris obitũ & ipſe quoque diem obiit, mater filium geſtans eodem feretro humo traduntur.*

OBSERVATIO EXPLANATIONIS.

Rectiſſime illud ab Hippocrate dictum videtur, mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale eſſe. & rurſus, Quæcunque vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Id miſeræ huic iuuenculæ primiparæ optimo quidem temperamento præditæ, & pleriſque aliis eueniſſe teſtari ipſe certiſſima fide poſſum. Quum in octauo geſtationis menſe conſtituta ægra hæc eſſet, & magnum geſtaret fœtum, puſillo ipſa corpore, ſed ſolido tamen & compacto & ſucci pleno: rigere cœpit ſub noctem, móxq; à rigore fortiter incaleſcere, febri graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulſu magno & citato, vrinis vinoſis & ſpiſſis, cũ magna anxietate & anguſtia, vt vno loco conſiſtere ægra non poſſet. Secundo à morbi initio vocãtur medici: inter quos & ego quoque accerſor, ac quę dixi ſigna atque ſymptomata intuitus, protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum paſſurã: ꝙ vix fieri poſſe putarẽ vt fœtus cum tam valida febre ſeruari incolumis

*Lib.5.aph.30. & 55.*

lumis poſſet, & ad legitimum partus tempus in vtero ſiſti, prout citatis ex Hippocrate ſententiis firmum haberi poterat. Itaque de curatione conſilium capientes, quum ægram tam miſerè conflictari cerneremus, & in tāto vitæ periculo verſari, marito & filiæ parentibus periculum prædiximus, (quod faciendum & Hippocrates & Celſus & Galenus monent) ne ſi ars victa malo fuerit, aut neſciſſe nos & ignoraſſe rerum futurarum euentum, aut fefelliſſe videri poſſemus. Prędictio namque eſt quæ medicum à calumnia tutum facit & obſeruantia dignum, quum quæ nec æger, nec aſſidentes norunt, ea in tempore pręſagit atque prædicit medicus. ſic enim efficitur vt pareant propenſius ægri medico, ipſéque præſentiendo futura de longinquo, obuiam eat futuris caſibus, & demum crimine vacet internecionis: quæ docta Gal. ſententia eſt. Quam nos ſequentes, quum & morituram ægram prędixiſſemus, & his remediis quæ morbum leuare poſſent locum non eſſe, nempe quòd illi neque mitti ſanguis poſſet, vtique iam partui proxi... & ingreſſa noni menſis initium, neque ſolutiuum pharmacum mādari, (quòd nec deuorare poſſet, conuulſis maxillarum neruis ac muſculis, nec etiam ſi aſſumpſiſſet, continere valeret, omnia reiiciens) abſtinendum cenſuimus, illud Gal. ſectantes: In quibus deplorata ſalus ægris eſt, in iis nos à culpa immunes ſeruaturos, ſi & ægrotantem morituram prædixerimus, & nullo fuerimus vſi generoſiore medicamento. Nam etſi morbus, vtpote à plenitudine, conſtantibus viribus ſanguinis miſſionem

*Hipp. & Gal. li. 1. præd. Celſ. lib. 2.*

*Lib. 1. præſ. com. 1.*

*Lib. 12. meth.*

ſionem poſtularet: illam tamen impręgnatio & partus tempus quod inſtabat, immo iam præſens aderat (ſi quidem quarto à morbi principio die filium infœliciter peperit) nec aſſidentes etiam illã vnquã tuliſſent, mitti illi non potuit ſanguis, nec purgatio adhiberi, nec alia fieri quæ morbi ratio exigebat. Et propterea rectè admodum Auic. huiuſmodi ęgritudines in quibus adiunctum eſt aliquid quod medendi rationem prohibeat, non ſanatiuas nuncupandas cenſuit, quòd medico non concedatur vt pro morbi ratione medeatur ęgro. Nos tamen leuiſſimis & tutiſſimis vſi auxiliis, ne arti impingi poſſet quod morbi proprium erat, vt potuimus ſuccurrere tentauimus, glandib. acrioribus in anum ſuppoſitis, & vnctione ceruici admota, ex his quæ conuulſioni debentur, locum prius fouentes veſicis ſuillis oleo calente impletis, in quo betonica, ſampſuchus, ſaluia, maluarum & althææ folia cum floribus chamęmeli, roriſmarini & ſtœchados incocta erant. Sed nihil proficientes, deſiſtendum cenſuimus & à dandis potionibus, quum fruſtra id iam bis tentaſſemus, & ab aliis exhibendis, quòd in certam mortem progredi ægram videremus, neque eſſe deploratis admouendam manum, vt Hip. iuſſit. Quamobrem quum quarto die à morbi initio marem hæc mulier peperiſſet, & commodè purgationes à partu exirent, nihilo ſecius in peius omnia proceſſerunt. Nam & viribus omnino deſtituta, & tota conuulſa, ceruice quidem in poſteriora rigidè inflexa, manib. & brachiis contractis, quinto die in fata, Deo ſic diſponente, conceſſit. Hanc verò ob-

*Fen 2. primi doct. 2. ſum. 1. cap. 8.*

*Lib. de arte.*

ſeruationem non alio fine deſcribendam duxi, quàm vt tantùm hiſtoriam obſeruatu dignam referrem, & oſtenderem etiam in huiuſmodi caſibus præſtare vt à dandis medicamentis conſultò abſtineamus, ne quem mala ſors peremit, medicus datis in præcipiti non profuturis remediis occidiſſe videri poſſit, ſéque hoc pacto à calumnia vindicet. Sit laus Deo in cunctis Opt. Max.

## OBSERVATIO VI.

*Filia Trophimi Icardi viro nupta, vterum geſtans in ſeptimo geſtationis menſe, in pleuritidem grauem incidit, cum oregmone, id eſt ſtertente ſpiritu in aſpera arteria inter reſpirandum percepto: difficillimaq; ſpiratione comitante, cum febre acutiſſima, delirio, atque vigiliis. Sibi ſanguinem mitti non paſſa eſt, ob impregnationem & matris ac aſſidentium repugnantiam. Tandem in ſeptimo naturæ vi ac ductu ſcreare cœpit, remediis tamen adiuta multis, eclegmatis, potionibus expectorantibus, fotibus, ſyrupis, vnguinibus. Remitti febris vndecimo die incipit, procedit ſputum coloratum, coctum, ſine magna difficultate emiſſum: vigeſimo integrè decreuit, & liberata eſt, ſudore copioſo manante: filiam poſtea peperit vitalem & incolumen ſuo tempore, nempe nono exacto menſe. Vt videre ſit Deum Opt. Max. quos vult ſua miſericordia ſeruare, eos præter ſpem omnem & hominum opinionem ſeruari, artis etiam curatiuæ neglectis canonibus: & ſeruari interdum eos de quibus medicus deſperarat, quod eſt à noſtris proditum.*

### OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NAturam, morborum medicatricem eſſe vetuſtiſſi

tuſtiſſimus Hippo. veriſſimè prodidit. Ea enim eſt quæ viribus ſuis vtens, quod alienum eſt expellere nouit, quod vſui futurum ſeruare: vt lib. priore de febr. diff. prodidit Galenus: ſi modò ægri valida virtus ſit. Hoc vt in pleriſque aliis, ſic in hac ægrotante experiri mihi licuit: quæ quum vtero grauis in pleuritidem incidiſſet ſiniſtri quidem lateris, quæ, teſte Auicenna, cæteris periculoſior eſſe ſolet, naturæ tamen ope magis quàm medicamẽtorum potentia curata fuit. Quod inde perſpici vel aperto teſtimonio poteſt, quòd neglecto præſentiſſimo remedio, ſanguinis miſſione, neque admodum remediis vſa, quæ ob imprægnationem omnia faſtidiret, curata tamen naturæ beneficio fuit, decernẽte in vigeſimo fœliciter morbo. Quę verò ratio in hac curanda à me obſeruata fuerit breui recenſebo. Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eam ex pathognomicis ſignis deprehẽdiſſem, dolore lateris ſiniſtri punctorio, tuſſi, dolore ad mãmillam aſcendente, febri, & pulſu duro, ſpirandique ſumma difficultate, & in pręcipiti rem ipſius eſſe adſtantib. prędixiſſem, quòd & prægnans eſſet, & acutum pateretur morbum, præſenti eſſe remedio opus dixi, ſanguinis vtique miſſione, ſi matrem ſaluam vellent: etiam ſi cum diſcrimine fœtus & aborſus periculo id futurum eſſet: quòd pro Hippocr. ſententia: Mulieri vtero gerenti ſi ſanguis mittatur, abortus fit: magis verò quum maior fuerit fœtus. Sed tamen præſtare vt quæ morbi ratio poſtularet ea fierent, vt ſaluaretur mater, quã neglecto tanto præſidio periclitari & matrem & fœtum. Ad quę quum à marito,

*Lib. 6. Epid.*

*Cap. 5.*

*Fen 10. 3.*

CVRATIO.

*Lib. 5. aph. 31.*

ab ægra ipſa quoque, & illius vtroque parente re ſponſum eſſet, ſe id non paſſuros, ęgraq; ipſa plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meam ſenten tiam haud vllis perſuaſionibus potui: tantùm me rogarunt vt quæ poſſem alia præſidia in ægræ ſalutem præſcriberem, clyſteres, decocta, potiones medicatas, & quicquid ex vſu eſſe ducerem, modò ſanguinis miſſionis nulla à me fieret mentio. Quod quum eſſet ab eis magna aſſeueratione cõſtitutum, facturum me ſum pollicitus quantum præſtare ipſe ex arte poſſem: ſed ſi fœliciter non cederet, mihi ne noxam imputarent. Itaque clyſterib. lenib. & aluum leuiter mouentib. vti cœpi: decoctis ſputum promouẽtibus, ex pectoralibus herbis & fructib. vnà cum papaueris rubri florib. adiectis (qui in pleuritide leuanda miram profectò habent vim, & mihi pro arcano eſſe ſolent) tum ſyrupis de hyſſopo, capillorũ veneris & violaceo ſum fœliciter vſus. Linctibus quoq; variis, & ad dolorem ſedandum vnctione ex vnguento dialthææ vocato & reſumptiuo, addito butyro recenti, cera alba, & oleo amygdalarum dulcium, tum etiam emplaſtro ex meliloto ad latus admoto. Supra vnctionem verò lanas pingues puluere ſulfuris reſperſas ad latus apponi & inſtitis ligari iubebam. Tandem verò procedente copioſius & facilius ſputo (ꝙ tenuis eſſet qui morbum creabat ſanguis, atque copia non admodum multus) ſudoréque decimoquarto & vigeſimo die copioſo, multo, cum facilitate emiſſo, naturæ ductu liberata integrè eo ipſo die mulier fuit, fœtu ſaluo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum

in ſinu

in ſinu matris conſtans, nono poſtea exacto menſe in lucem fœliciter matre ſalua prodiit. Id verò lõgiſſima experientia obſeruaui in prægnantium acutis morbis, præſtare vt mitiſſimis auxiliis morbum leuare tentemus, potiuſquàm vt maioribus etiam morbo debitis ægræ naturam vexemus. Solent enim vtero gerentes à minima quaque re offendi, & id à quo offendũtur medico adſcribitur: quam calumniam vt vitemus, præſtat naturæ familiaribus vti. Deo laus & gloria in omne ęuum.

## OBSERVATIO VII.

*Medicus Luſitanus, ſenex ſeptuagenarius, febri continente grauiſſima Auenione correptus, ſoporatus et ferè apoplepticus factus decimoquarto die, ad multos dies ſine cibo & potu vitam ducens, præter exiguum quid iuſculi quod vi illatum in os ægrè deuorabat, ſine voce, & ſenſibus omnibus destitutus, tamquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus (in queîs & ipſe aſcitus eram) tandem ſenſim naturæ ope reuocatus, poſt bimeſtre tempus et eo amplius cõualuit, integræq́; ſanitati reſtitutus fuit. Erat autem ſenex temperamento frigido & humido, pituitoſus & excrementis abundans, carnoſus, vorax, & parum in victu cautus.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ natura robuſta ĩn ætate iam inclinata facere queat, ex hac quam obſeruauimus in medico ſene & valido hiſtoria palã fiet: vt veriſſimum illud Gal. haberi poſſit, validas vires omnia ſuſtinere, imbecillas à minimis lædi. *Lib.10.metho.* Hic namque validus ſenex ſeptuagenarius, vaſti

corporis & bene carnoſi, plurimiſque humoribus (pituita præſertim) refertus, quum in continentem febrim incidiſſet ex humorum intra vaſa putredine, maximè verò pituitæ (qua plurimũ abundabat:) erat quidem in eo calor iugis, ſed non admodum acris: quòd inſtar ignis in lignis viridibus ſuccẽſi calor hic febrilis in ſene perſimilis foret. Equidem quum ſenibus paucum adſit calidum, ſiue quis ad qualitatem ſermonem referat, ſiue ad ſubſtantiam, plurimiſque ob cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundent: efficitur, vt non ſimiliter atq; iuuenib. febres acutæ fiant, quòd frigidum ſit eorum corpus, & ob hanc cauſam neq; ſenes magna ex parte febricitant acutas febres, ſicuti iuniores: & ſi quando rarenter talis his accedit febris qualis iuuenibus, omnino hęc ad interitum ægrotãtis terminari plerunq; ſolet, ob virium imbecillitatem, quæ ſenibus adeſſe ætatis merito ſolet. Hæc cauſa fuit cur in tam graue diſcrimen hic æger inciderit, quòd ignis conceptus in magna humorum crudorum, lentorum ac viſcidorum copia, negocium naturæ ſenili faceſſeret, quę tantam humorum putrentium molem ſuſtinere non potens, oneri ſuccumbebat, penéquę extinguebatur in eo natiuus calor per viam oppreſſionis: perinde atq; exiguus focus ſub ingenti lignorũ viridium ſtrue concluſus præfocatur atque extinguitur. Quamobrem quum hic vir ob ingraueſcentem ætatem morbo par non eſſet, effectum eſt, vt effumantibus è venoſo genere multis ſurſum humoribus, & à vaporibus copioſis grauato cerebro, in ſoporem altum

*Ex Gal. comm. 14. prim. aph.*

*Hip. lib. 1. aph. 14.*

altum inciderit, καταφορὰν Græci vocant, quæ vtplurimum febribus grauibus accidere ſolet. Nec ſolùm ſoporatus erat, ſed cum ſtertore iacens, difficultérque ſpirans, ſenſu motúque deſtitutus & voce apoplepticus apparebat, & ſi reuera non eſſet. Nam non omnino motu voluntario deſtituebatur, & interdum ad interrogata reſpondebat, quamquam ægrè:móxque in ſoporem reuertebatur, vt verius lethargum fuiſſe dicere rectè poſſimus, vti reuera erat. Ad hũc vocati non quidem ab initio morbi, quòd ipſe ſibi mederi volẽs, quæ illi in mentem veniebant præſidia conſcribebat:ſed quum in hæc quæ dixi ſymptomata incidiſſet ſub diem decimumquartum, vocati tum ſumus, Ioannes Gulielmus ſenior, alter medicinæ parens, Hieronym. Lopius medicorum longè excellentiſſimus, atque ego. Intellectiſq; ab aſſidentibus quæ pręteriiſſent, & vnde mali origo, videntes ægrum in tanto diſcrimine, de curando homine conſilium ineuntes, optimum factu duximus vt materiam quo poſſemus modo à cerebro reuelleremus:quod quum ſectione venæ fieri ob æ- tatem minimè poſſet, cucurbitulas cum ſcarificatu admouendas cenſuimus, quę miſſionis ſanguinis vicariæ eſſent, vt voluit Auicenna. Itaq; *Fen 4. pri. can. 21.* natibus & ſcapulis ad reuulſionem admotę fuerunt: item & clyſteres paulò acriores ex decocto remollentium & ſaluiæ, betonicæ, ſampſuchi, centaurij minoris, agarico, polypodio & ſeminibus melonum, aniſi & marathri, additis in colatura hiera Galeni, electuario Indo, roſaceo melle & anthoſato & oleo liliaceo, cũ drachma ſalis gemmę.

Dedimus & hieram magnam in potione cum drachma pilularum cocciarum Raſij in puluerem redactarum, adiecto oxymelite ſcillitico. Ad cerebrum roborandum potiones dedimus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoſchi dulcis, & aliquot pęoniæ granis, quę in omnibus capitis affectibus, præſertim à frigidis humoribus, plurimum valent. Quin & rurſus hieram interpoſitis diebus ſex cum caſtorio propinauimus. Sed tamen etſi omnia ex methodo faceremus, nedum interiùs adhibitis , ſed & foris admotis remediis, frictionibus, vinculis extremarum partium, clamoribus, capillorũ vellicationibus, ſacculis etiam capitalibus capiti admotis, ex caryophyllis myriſtica nuce, macere, cocco tinctorio, coriandro , gummi hederæ torrefacto , olibano, ſtyracæ, gummi iuniperi, ac ſimilibus, ſyrupóſque propinaremus attenuantes, incidentes, & à capite reuellentes (quos tamen æger ſumere non poterat: ) nihilo ſecius tamen in peius omnia ruebant, adeò vt ſine voce; ſine ſenſibus, & penè ſine pulſu, cum facie Hippocratica relictus pro moribundo in horas ſingulas fuerit : manſitque eo in ſtatu triduum totum , inter ſacerdotes animam agens. Ope tamen Dei naturæque ſeſe exſuſcitantis ſenſim reſpirare cœpit , & querula ac lamentabili voce nonnihil inter fauces muſſitare: nihil tamen aſſumens alimenti, præter parum iuſculi quod dabatur. Reuocatis autẽ ad ſubſidium iterum medicis, opem tulimus, naturam iuſculis, potionibus ex confectione alchermes, & aliis roborantes : ſicque poſt multum tempus conualuit

integ

integrè ad laudem Dei miſericordis.

## OBSERVATIO VIII.

*Marguareta honeſtiſſima ac prudentiſſima mulier, Iacobi Anfosij ciuis Arelatenſis honoratiſſimi honoratiſſima coniunx, cauſo febre acutiſſima corripitur, cum linguæ nigredine, ſiti intolerabili, anxietate maxima, delirióque graui dies totos tres vexata. Putans enim ſe in enixu eſſe, validis clamoribus & conatibus ſeſe exagitans, ac ſi paritura eſſet, defecit ferè, virium repentina conciſione, & in ſyncopen delapſa, à qua vix reſurgere poterat, & plures horas ſine pulſu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die ſoluta ſponte aluo, & ſudore copioſo manate, liberata fuit præter omnium expectationem.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIra profectò ſunt quæ in acutis & ardentiſſimis febribus apparere ſymptomata ſolent. eiuſmodi namque pleraque eorum ſunt, vt in vitę diſcrimen hominem rapiant: qualia potiſſimum ſunt animi defectio, delirium, & ſyncope. malignitatē enim hæc febris, & raptum vitioſi humoris ad cor & cerebrum, aut virium à morbo proſtrationē indicant: quod in hac prudentiſſima muliere experiri, vt in pleriſque aliis, mihi licuit. Hæc enim quum per æſtatem corpus ingenti labore fatigaſſet, horrere cœpit refrigerato corpore, quum parum ſibi à refrigerante aura poſt laborem cauiſſet: mox febris acuta & grauis ſubſequitur, vtique in calido & feruente humore ſuccenſa. erat enim ægra rari habitus, temperamento calida & ſicca, calidiſſimi hepatis,

acut

acutiſſimi & bilioſiſſimi ſanguinis, & plurima bile referti, quę intra vaſa putreſcens & validum feruorem concipiens, eius generis febrim concitauit, quam Græci καῦσον, ardentem, ab ardore nimio quo ægri infeſtantur Latini appellare ſolẽt.

*Signa cauſi.*

Erat enim ad tactum calor febrilis mordax, acutus, atque inſuauis, ſitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam, dolor capitis pulſatiuus, cum mordicationis ſenſu: linguæ ſiccitas & nigredo cum ſcabritie mira, vigiliæ & delirium ægram ſub ſeptimum diem infeſtare cœperunt. Quum enim filiorum deſiderio miro teneretur ægra (neque enim niſi ſemel in vita conceperat) exiſtimabat per delirium ſe & grauidam eſſe & eniti puerum: cõcepta eius rei falſa, ſed fixa imaginatione: vnde clamoribus validis & nixu corporis intento ſeſe exagitans, tanquam paritura elidere fœtum conabatur: túmque deficiens, in ſyncopen grauem delapſa eſt, à qua magno labore eſt leuata. Hæc morbi natura, hæc præcipua ſymptomata erant, quibus vt à me proſpectum ſit iam narrare ingredior.

CVRATIO.

*Lib.4.de rat. vict. acut. texta 51.*

*Lib.11.meth. med.*

Ad hãc quarto ab initio morbi vocatus, quum & de omnibus quæ ſcitu neceſſaria eſſent ægram & aſſidentes interrogaſſem, (quod faciendũ Hippocrates iuſſit) perſpectáque morbi ſpecie & ægrotantis natura, dato refrigerante clyſteri aluum leniter molliẽte, ſanguinem eodem ipſo die mitti iubeo: quòd pro Galeni ſententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat, ſaluberrimum ſit venam tundere, modò neq; vires neq; ætas prohibeant:

vt

vt leuata natura eo quo veluti ſarcina premebatur, facilius quod reliquum eſt vincat, ſui muneris haud oblita. Nec audiendi ſunt qui id in cauſo fieri vetant, bilis incenſionem veriti. Nam plus commodi ęgro accedit refrigerato per ſanguinis miſſionem corpore, & difflatis humoribus, quàm noxę accidere poſſit ex bilis incenſione: quæ tantum abeſt vt in huiuſmodi incenſiuis febribus per ſanguinis miſſionem accēdatur, vt plurimùm in ſuo feruore temperetur, humorum difflatione venæ ſectionem conſequente: & ſi interdum accidat vt in valdè bilioſis miſſo ſanguine bilis efferueſcat. Quamobrem rectè monuiſſe Auicenna viſus eſt, dum cauendum monet ne in ſanguinis miſſione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus, bilioſorum humorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem: quod tamen (vt antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum eſt, repreſſo vtique per ſanguinis miſſionem bilis feruore. Sanguine miſſo, refrigerantibus ſyrupis febris ardorem biliſque ebullitionem compeſcere ſatago, & leuiſſimo medicamento poſt ſeptimum diem dato. In quo illud perpetuò obſeruandum, meo quidem iudicio, medicis omnibus eſt (quod & mihi in huiuſmodi febribus ſolemne eſſe ſolet) ne fortia, ne ſcammoniata dent medicamenta: quę præter id quòd febrem accendunt caliditate ſua, tum verò motuviolento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinē, & naturę in concoquendo opus impediunt, criſimque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quæ poſtea deiectiores redditæ, de- *Fen.4.pri.*

cretorio perficiendo minimè ſufficiant, ſicque periclitetur ęger: vt Auicennæ, Auenzoari, & Auerroi ex Arabibus, Galeno ex Græcis, Celſo ex Latinis viſum eſt. Itaque tutius multò eſt mitioribus medicamentis rem agere, quàm validioribus noxam inferre, ídque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipſe perpetuò ſoleo: & ſi quando ſcammoniatis vſus eſſe videatur, quam minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi verò & ſyrupis febris ardorem reſtinxi, & leui medicamento humorem noxium depuli, lenibus clyſteribus tranſigendum, donec naturæ motum perſpicerem, duxi: ne illius in cōcoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. in vigore nanque morbi quietem habere oportet, nec corpus vllo pacto exagitare: quod eſt ab Hippocrate atque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores quidam in cute roſcidi apparerent, & vrina aliquantò concoctior, prædixi futurum vt decimoquarto decretoriè ſudaret: quod & effectum eſt. nam quæ diem decimamquartam præceſſit nox valde inquieta, moleſta & grauis fuit: iuxta illud Hippocratis: Quibuſcunque criſis fit, iis nox grauis ante acceſſionem. Ea igitur nocte rubor ſummus in facie ſolito maiore, oculi micantes, & lucidi, mador in cute, & pulſus vndoſus cum ſumma velocitate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copioſus ſudor erumpere cœpit per vniuerſum corpus, calidus ille quidem & nidore infectus, atq; vnà cum ſudore alui fluor largus bilioſi & feruentis humoris corruptiſſimi,

*Auicen. lib. de viri. cordis tract. 2. c. 2. & fen 1. 4. trac. 2. c. 7. & 40. & fen 4. 1. c. 3. & 4.*
*Auēzoar. lib. 1. trac. 7. c. 1.*
*Auerroes lib. 4. colliget.*
*Gal. 4. metho.*
*Celſ. lib. 3.*
*Lib. 2. aph. 29.*
*Lib. 2. aph. 13.*

qui

qui ad ſeptem ferè dies perſeuerauit, & remediis adhibitis ſedatus fuit: plus namq; æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione, vt cohibitione fuerit opus.

Qua autem ratione tantis ſymptomatis à me ſit prouiſum dicam. Siti validæ, largo aquæ hordaceę potu cum ſyrupo violaceo, interdum ſyrupo de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retundendum mirificas habet vires: vigiliis, lotione crurum & brachiorum hora ſomni & diluculo ex decocto foliorum lactucæ, cucurbitę, ſalicis, pampinorum vitis, & corticum papaueris albi, additis floribus roſarum, violarum, & nymphææ: tum dato ſyrupo ex papauere cum aqua decoctionis lactucæ & portulacæ: illitione etiam fronti & temporibus facta ex oleo nenufarino, & violaceo, demum ex vnguẽto populeone cum puluere requiei Galeni. Nigredini linguæ, ſacculis confectis ex mucilagine ſeminis cydoniorum & pſylij, fruſtis redolentium pomorum in aqua madefactis, & contentione in ore ſacchari candi, & penidiorum, & ceraſorum acidorum ex ſaccharo conditorum: interdum portulacę folia aqua madefacta continere iubebam, & penicillo argenteo detergeri ſæpe linguam iubebam, crebróque hordeacea colluere: Porrò anxietati proſpexi, iubẽs vt ſe vno loco quòad poſſet contineret ſtrato molli, odoribus bonis cor & ſpiritus fouebam aqua roſacea ex aceto roſato mixta & pulſibus ac naribus admota. Dabam ſæpe teſſeram vnam electarij ex margaritis cum aqua bugloſſi, & conditum paraui ex conſeruis CVRATIO.

nym

nymphææ, roſarum, violarum & bugloſſi, additis margaritis in pollinem tritis, & ſaccharo, foliis auri aliquot in bracteas partiti adiectis: Loco obſcuriore contineri ægram iubebam, & frequentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam ſolum aqua & aceto: & lecto florum & ramuſculorum odoratorum copiam inſternebam. Delirio prouidi clyſteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt dixi lotionibus, & aliis ad ſomnum conciliandum aptis: iuſſique vt in ſilentio ſtaret, quod tamen impetrare nequiuimus, quòad ſe morbi vis remittere cœpit. Capiti, abraſo capillitio, colũbos iuuenes dorſos exectos, & floribus chamæmeli, nymphææ, & violarum & ſeminum papaueris & anethi (ſomnum namque conciliat & fumos diſcutit) refertos calentes impoſuimus, vbi primùm oxyrhodino caput perfudiſſemus. Syncopi autem, vini albi & generoſi exhibitione, vt iubet Galenus, & iuſculis bonis, tum confectione alchermes vocata ex aqua bugloſſi, & epithematis cordi admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem; & leue poſtea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, roce ſyriaco, & ſyrupo roſaceo infuſionis roſarũ: ſicq; integrè curata fuit nutu Dei, qui ſit benedictus.

*Lib. 12. metho. med.*

---

## OBSERVATIO IX.

*Maria, Ioannis Icardi vxor honeſtiſſima, continente febri ardente correpta, cum grauiſſimis ſymptomatis & delirio longo contabeſcens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur poſt diutinum tempus.*

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVlier hæc honeſtiſſima, ſedula, & induſtria, cum magnis laboribus & curis domeſticis corpus fatigaſſet, laſſitudinem vlceroſam ſentire in vniuerſo corpore cœpit quaſi mucronatis aculeis pungeretur, bilioſi vtique humoris ſobolem vitioſam, ſi quid Galeno creditur. Oritur namque huiuſmodi laſſitudo, ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium in muſculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, neceſſe eſt pungi & quaſi vulnerari tum cutem, tum ipſam carnem, ſic vt etiam horror interim ſuboriatur, imò etiam & rigor, ſi tum copioſus, tum acer is humor ſit: quæ docta Galeni lib. 3. de ſanitate tuenda ſententia eſt. Hoc ægrotæ huic accidit: nam aliquot diebus, posteaquam vellicari ſibi carnem & cutem ſenſiſſet, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrim, eámque continentem, & cauſonicam, ex bilioſi humoris intra vaſa putredine, quo plurimo mulier abundabat, eóque aſſato à vehemẽti hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, grauia erãt, & varij generis: ſitis immenſa, deliriũ longũ, vigiliæ, alui fluor, & inappetẽtia cũ plurimo bilis citrinæ vomitu: tũ & capitis dolore ingẽti. & quod grauius erat, ſine decretorio bono plures decretorij dies trãſierunt. Ad hanc ego vocatus, omnib. ritè perpenſis, cùm iam circa ſeptimum cõſiſteret morbus, eſſẽtq; mulier valde attenuata & imbecilla, ſanguinem mittere tum ob virium infirmitatẽ, tum veritus humoris bilioſi feruorem, auſus non ſum: ſatius arbitratus cholag

*Lib. 3. de ſanit. tu.*

cholagogo bilem infernè detrahere, quàm ſanguinem à bilioſiſſima muliere auferre: iuxta illud Auicennæ, Caue (ait) ne ægrum ad alteram duarum rerum perducas, aut bilioſorum feruorem, aut frigidorum cruditatem. Itaque quum iam ſeptima prçteriiſſet ſine vllo decretorio dies, quum in ſexta fuiſſem vocatus, inſciens num quartus dies de ſeptimo indicaſſet: decretorio die, nempe ſeptimo, mouere nihil volui: quo tamen ſine vlla criſi elapſis, opportunum factu cenſui, mox dare cholagogum medicamentum lene, non expectata concoctione, quod in bilioſis & acribus humoribus atque ſeroſis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & vna eadémque opera vacuare bilioſum humorem ſine agitatione rectè poſſet. ℞. Prunorum dulcium paria tria, tamarindorum electorũ ℥.ß. pulpæ ſebeſten ʒ.iij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ʒ.ij. ſeminum frigidorum maiorum mundatorum ℥.ß. trium florum communium cordialium ana P.j. fiat omnium decoctio ad ℥.v. & coletur. In colatura diſſolue rhabarbari electi in aqua endiuiæ cum pauco cinnamomo per noctem infuſi, & mane leuiter expreſſi ʒ.ij. catholici ℥.ß. ſyrupi roſati infuſionis roſarum ℥.ij. ſyrupi violati ℥.j. fiat potio: qua exhibita octauo die, plurima vacuata ſunt excrementa bilioſiſſima & feruentiſſima, cum ingenti nidore ac fœtore mirabili, vnde ſe alleuatam ægra non minimum ſenſit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retundentes propinaui, ſyrupum violaceum, oxyſaccharam compoſitam, & ſyrupum de bugloſſ

*Fen 4.1.c.20.*

*Lib. Quos oportet purgare & lib.3. præſa.com.31. & lib.7.meth. & lib.1.aph. com.24.*

bugloſſo ad humorem atrabilarium, qui ſat multus etiam ſubeſſe in venis apparebat: exceptis ſyrupis ex decocto borraginis, bugloſſi ſylueſtris, quem Cyrſion vocant, intybi vtriuſque, fumariæ lupi ſalictarij, oxalidis, adiecto adiantho, polypedio, glycyrrhiza, & floribus communibus: ex quibus omnibus arte paratis apozema conficiebam, quo dies totos octo vtebatur, datis interea clyſteribus lenibus. Quum verò decretoria mala in ea muliere apparerent, nempe imperfectæ & debiles per ſudorem euacuationes, & quæ relinquũtur poſt criſes ne dum bonas, ſed multo magis malas & imperfectas recidiuas facere conſueuerunt, vt rectè Hippocrates dixit: inde ęgrotæ metuens, leniter per temporum interualla euacuabam interdum decocto ſenæ & epithymi cum ſyrupo roſaceo, interdum tryphera perſica, nonnunquam verò etiam confectione hamec in pauca doſi, ad humorem atrabilarium vacuandum. Sed quoniam in longum procedebat morbus, nempe ad quadrageſimum iam protenſus, metuens ne tandẽ ex putrida hectica fieret, quòd in talibus corporibus attenuatis & ſiccis fieri perquam facilè ſolet: omnem ſcopum ad id dirigendũ putaui, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obſtructionem membra ſolida reficerem atque fouerem, ne calore febrili contabeſcerent (tabefieri namq; iam incipiebat, tranſacto quadrageſimo die mulier.) Itaque ſyrupum violaceum ex hordeacea aqua ſingulis matutinis dari iubeo, dies totos viginti: deorſum & pectus oleo violaceo & nymphææ inungi iubebam, cre-

*Lib. 2. aph. 12.*

more hordei mulierem cibabam: tandem verò etiam ad lactis aſinini vſum me contuli, quo integrè reſtituta & ſanata mulier fuit, ad Laudem Dei Opt. Max.

## OBSERVATIO X.

*Richardus Sabaterius honoratus & ditiſſimus ciuis Arelatẽſis, ſenex annorum ſexaginta, optimi habitus & ſolidorum membrorum, angina præfocatiua corripitur: interna illa quidem, & à qua nihil foras apparebat, in diſcrimen vitæ incidit, prohibita voce, & penè phlegmonoſo intus tumore in faucium radice conſiſtente ſtrangulatus, ita vt exerta lingua & tumefacta, cum magno ſtertore ſpiritum duceret, inſtar eorum qui ſtrangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis introrſum rumpitur, purgatur & ſanatur ingenti cura & labore ſenex, qui iam fermè deploratus moribundus iacebat, ſuperuixitque annos totos duodecim.*

## OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANginam, periculoſiſſimum eſſe affectum, & qui ſtrangulatu citò interimat, preſertim ſi nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum quid appareat, ab vetuſtiſſimo auctore Hippocrate proditum eſt. Fit autem (vt Paulus & Auicenna inquiunt) aut interioribus faucium muſculis inflammatis, aut interioribus etiã muſculis in ſuperiore gutturis parte ſitis (quã partem λάρυγγα Græci nominant) inflammatis. Huiuſmodi affectum venerandus hic ſenex paſſus eſt, diſtillatione graui & affatim à cerebro in fauciũ ſumma ruente, ibiq; conſiſtente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore Galeno, præiacens

*Lib. 3. præ. textu 18.*
*Paul. lib. 1.*
*Auic. fen 9. 3.*
*Lib. 3. prædic. com. 18.*

iacēs gulæ ac gutturi ſedes, quo in loco ſi inflammatio oriatur, ſynanche Græcis, latinis angina talis affectus dicitur: ſicut vbi externi harū partium muſculi inflammantur, paracynanchen appellant. Senem hūc ſic affectum, grauis ſpirandi difficultas comitabatur, vt nonniſi recta ceruice ſpirare poſſet, quotiéſq; aërem attrahere vellet, collum vehementer protendere cogeretur: dolor in faucibus extenſiuus & pulſatorius aderat, fębris pro ætatis ratione ſat magna: faciei rubor & quaſi tumefactio quædam, nedū verò grauis ſpirandi difficultas hominē premebat, ſed & deuorandi cibi multo maxima, ita vt quū ſorbitionem liquidam ſumere vellet, magnā illius partem per nares reiiceret, indicium in gulæ muſculis inflāmationem conſiſtere. Nam etſi ęgrè ſpiritum duceret, multo tamen leuiùs ſpirabat quàm ingeſta deuoraret. Lędebatur autem vtraque in eo & deuorandi & ſpirādi actio, quoniam tumore in gulę muſculis conſiſtente, neceſſariò laryngis muſculi propter viciniam & conſenſum coafficiebantur, quod ab Auic. rectè dictum eſt. ¶ Et tu quidem ſcis (ait) quòd apoſtema oppilat meatus vicini ſui: & quòd coarctatio membri vicini oppilat meatus vicini. Vnde euidentiſſimè conſtare poteſt inflammatis alterutrius partis muſculis, laryngis inquàm aut gulæ, facilè reliquos qui vicini ſunt in cōſenſum trahi: ac proinde fieri, vt in eiuſmodi anginæ ſpecie perpetuò & ſpirandi & deuorandi atque deglutiendi difficultas ſeſe comitentur, vt capite de ſuffocationibus albaba cōceptis verbis notauit Auicen. Quin pręter hæc ſympto-

*Fen 9.3.c.8.*

*Fen 9.3.c.9.*

mata, impedita loquela erat, & ita loquebatur ac ſi è naribus loqueretur, ob meatus obſtructionem: lingua in eo craſſa, tumefacta, limo ſordido & pituitoſo plena conſpiciebatur. Pituita multa per os excernebatur ſpontè fluens, aquea ac diluta, interdum viſcidior, & craſſior. Capitis dolore & grauitate maxima vexabatur, ita vt ſe in lecto continere minimè poſſet, nec caput puluino applicare, cogebatúrque in ſedili quaſi erectus ſedere, puluinis mollibus ſubſtratis: ſic enim facilius & ſpirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebant ſymptomata fuêre, quæ ad anginam omnia conſequebantur, & eius germina erant.

CVRATIO. Ego verò ad hunc ſenem vocatus mox, primo die, quum & ægritudinis naturam aſſidentibus, eiúſque præſens periculum ſignificaſſem, quò me calumniæ eximerem, dixi neceſſarium fore ſi ſenem ſaluum vellent, vt illi ſanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum eſſe, quòd validiſſima virtute in tanto ſenio & muſculoſo & bene habito corpore ſenex eſſet, nec verendum vt ſanguinis miſſione vires in eo deiicerentur: tantum enim ſanguinis exhaurire nobis in animo erat, quãtum ſenis vires citra iacturam ferre poſſent. Atque quum omnes facilè in meã ſententiam pertraxiſſem, dato prius molli clyſteri (quod adſtricta aluo eſſet) mox è cubito vena mediana vocata ſanguinem detraho (cephalica namque nuſquam inueniri in eo potuit, quę tunſa, in hoc affectu commodior fuiſſet:) aufero autem ſanguinis ad vncias tantùm ſex, ętati

parc

parcens, ídque non confertim nec vna vice feci, ſed duabus eodem die: quod & Auicenna iubet, partiendã inquam eſſe ſanguinis detractionem, nec ſemel auferendum. In craſtinum verò è venis ſub lingua iterum ſanguinem detraho, à qua detractione mirificè ſe leuatum ſenſit: tanta ſiquidem virtute ſenex hic erat, vt præſenti animo plus ſibi detrahi ſanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & ſcapulis admoueo: ſed cruribus ſine ſcarificatu, ſcapulis verò cum inciſione. Mox verò ceruicem & collum, gutturíſque partes mollibus & pinguibus lanis, id eſt ſordidis, oleo chamæmelino imbutis & calẽtibus circumuoluo. Gargariſmatis vtor à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, poſtea in progreſſu lenientib. & ſuppurationem iuuantibus, poſtea rupta vomica detergentibus & ſiccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præſentẽ excogitata ratio. Vnctio ad ceruicem, qua per initia vſus ſum: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiuſque ℥. iij. Miſce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis ſuperpoſitis. Item hoc altero ſum vſus vnguine: ℞. Vnguenti dialthææ ℥. ij. vnguenti reſumptiui ℥. j. ß. fęcis olei de lilio ℥. ij. croci ʒ. j. mucilaginis fœnogræci ℥. j. cum oleo liliorum fiat linimentum, & loco dolenti admoueatur. Sed pręſtantiſſimum fuit cataplaſma, quo ſecundo tertióve die ſum vſus, à quo ſecuta ſuppuratio tumoris eſt, & reſpirãdi ac deglutiendi facilitas, & ab hoc æger mirificè ſe alleuari ſentiebat, ita vt perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ℞. Nidũ

*Fen 9.3.c.11.*

hirundinis cum toto, nempe ſtramine, luto &
ſtercore hirundinum, numero ij. bulliant in oleo
chamæmelino & liliorum: piſtentur, & ſetaceo
cribro tranſmittantur, addendo ſtercoris canis
oſſa comedentis ʒ.ij. œſypi humidæ ℥.j. olei lilio-
rum quantum ſat eſt. Fiat puls in modum cata-
plaſmatis, & loco affecto calidè admoueri iube-
bam. Eſt enim in hoc caſu præſentaneum reme-
dium, ſicuti & cinis crematarum hirundinum
deuoratus ad drachmæ pondus ex hydromlite,
*Dioſc.lib.2.ca. 49.* vel etiam illitus, vt Dioſcorides & Galenus affir-
mant. Gargariſmata quibus tum à principio, tum
*Gale.lib.11.de ſimplic.fac.* in augmento & ſtatu vſus ſum: ℞. Diamorωn ℥.
iij. aceti roſati ℥.j. ſucci granatorum muſorum ℥.
ij. aquarum plantaginis, ſolani, & caprifolij, cu-
iuſque ℥.iiij. ſacchari candi ℥.j. Fiat gargariſmus,
quo omni hora vtebatur: poſtea relicto aceto il-
lius loco ſyrupum de roſis ſiccis appoſui. In aug-
mento hoc vtebar, admixtis cum repellentibus
quæ digerendi vim haberent: ℞. Summitatum
rubi, plantaginis & lentiſci, ana M.j. glycyrrhizæ
raſæ & contuſæ ℥. j. vuarum paſſarum pinguium
exacinatarum ℥.j. ß. caricarum pinguium nume-
ro x. hordei cũ cortice P.j. fiat omnium decoctio.
In ℔. vna colaturæ diſſolue diamorωn ℥. j. mellis
roſati colati, ſyrupi violati, ana ℥.ij. Miſce: fiat
gargariſatus. In ſtatu hoc decoctum fieri iuſſi:
℞. Hyſſopi M.j. calamenti M.ß. glycyrrhizæ raſæ
℥.j. cyperi ʒ. j. caricarum pinguium numero xij.
paſſularum exacinatarum numero xx. hordei in-
tegri P.j. fiat decoctio. In ℔. j. colaturæ adde mel-
lis roſati, oxymellis ſimplicis, ana ℥.ij. ſapæ dulcis

℥.iij

℥.iij.dianucum ℥.j. Fiat gargariſma, quo vti hominem iuſſi etiam poſt ruptam vomicam: optimè namq; detergit. In fine verò olibani triti ſemunciam addidi, & optimè contulit: quin & mel linctu deuorare poſt ruptum apoſtema iuſſi: eſt enim ad id præſtantiſſimum. Linctibus præterea variis ſum in hoc curando ægro vſus: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ.ij. pulueris diaireωs ʒ.j. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥.ß. diamorωn ℥.j. cum ſyrupo de iuiubis fiat linctus. Item ex puluere dioireωs, Salomonis, & diapenidio ſine ſpeciebus, cum ſyrupo de glycyrrhiza, eclegma paraui. Item ſyrupis liquidis miſtis inuicem, ſyrupo de hyſſopo, de glycyrrhiza, & oxymelite ſcillino. Quum deuorare potuit ſyrupos concoquentes pituitam, dedi de hyſſopo, oxymel ſimplex, mel roſaceum ex decocto pectorali, addita meliſſa & betonica. Purgaui electuario diacarthamo, ex infuſo agarici trochiſcati, interdum catapotiis cocciis: & ſic conualuit nutu Dei, qui ſit benedictus. Amen.

## *Operis concluſio, & gratiarum actio.*

EST illud quidem ſcitiſſimè ab Ariſtot. proditum, mẽtis intentionẽ eam qua quippiã diſcimus, iucunditatẽ voluptatémq; haud vulgarẽ adferre ſolere: ꝙ quũ ad intelligendũ prȩcipuè & agendũ natus homo ſit, ingenitúmq; & inexplebile habeat ſciendi deſideriũ (ſiquidẽ omnes homines natûra ſcire deſiderant, vt idem auctor prodidit) efficitur, vt diſcere, inueſtigare, obſeruare, rerũ cauſas *Lib.I.Rhetor. cap.30.*

inquirere perpetuò aueant. Hoc namque, vel ipſiuſmet Ariſtotelis teſtimonio, diſcere, eſt naturę perfectionem & numeros aſſequi: quod iucundiſſimum eſſe, ac miram homini parere voluptatem atque iucunditatem idem auctor affirmauit. Siquidem quum nihil iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini ſtudioſo accidere poſſit, quàm quæ in naturæ receſſibus abdita ſunt, meditationis vi reſerare & in apertum ducere, eorúmque cauſas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant reddere, (quum diuturna obſeruatio notandis rebus artem efficiat, vt pulchrè eſt à Cicerone traditum) in id præcipuè animum intendunt, qui ſeſe totos Philoſophię excolẽdos tradidere, vt obſeruatione ſingularum rerum in quibus ipſi ſtudioſè verſantur, quid à quo fieri natum ſit, quid quamque rem cõſequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduerſione explicent. Vnde tam multa priſcis illis Philoſophis Chaldeis atque Ægyptiis cœlorum motus rimantib. de Aſtrorum, viribus totóq; curſu cœli, dicendi data materia eſt. Hac item ratione ſummus auctor Hippocrates, diuinitatẽ quãdam conſecutus meritò eſt viſus, dum quæ in morbis, ægrotis acciderẽt, ex vultu, oculis, decubitu, forma, ſpiratu, vrinis, deiectionibus, ſudoribus, ſputis, vigiliis, inſomniis, ſomno, mẽtis alienatione, decretoriis excretionib. abſceſſibus, aliiſq; multis euentib. diuinitus à ſe obſeruatis (quod libri Prognoſticrũ & epidemiorum abundè teſtantur) annotare ſolitus, ſcriptis diligenter mãdauit. nos ad

*Lib.1. Metaph. cap.1.*
*Lib.1. Rhetor. cap.30.*
*Vbi ſuprà immediatè.*
*Lib.2. de diuin. ad finem.*

ad illa eadem imitanda quæ ille nobis omnium bonorum in medicina auctor & dux tanquam conficiendæ artis ex obſeruatione ſimulachrum quoddam reliquiſſet, adhortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipſis contentarum notatione & obſeruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipſo Obſeruationum Medicinalium opere ( cui iam auſpice & adiutore Deo extremã manum impoſuimus) propoſita ſemper fuit. vt quæ diuturna in morbis experiẽtia obſeruaſſem, ea in literas, emolumento futura darem. quod candidè & fide bona his ſex libris feciſſe videor: in publicam meæ ſortis hominum vtilitatẽ prolatis. Id enim mihi medicinam factitanti ſolemne ſemper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & ſiue morerentur ægri, ſeu ſeruarentur, qua ratione vel ſalus, vel mors contingeret animaduertere: quęq; remedia profuiſſent, quæ minimè, in tabulas referre, hoc eſt, cùm ab vno aliquo à me præſcripto auxilio ſe alleuatos ægri commodũ ſentientes referrent, ea remedia in bonis ducere: & qua ratione id factum fuiſſet obſeruare, rationémque reddere. Neque verò velim mihi vitio dari, quòd cùm ſexcentas obſeruationes ferè iis ſimiles reconditas habeam: tam paucas nunc euulgare in animo propoſuerim: interea enim dum has in lucẽ do, vt aliarum ex his guſtum aliquẽ ſtudioſi percipiant, volui priorem hunc tomum in manus hominũ dare. vt ſi quem ex his meis vigilatis obſeruationibus fructũ capere medicinæ ſtudioſi poſſent, eo ne carerent: dũ alios duos huic ſimiles adorno breui in lucem

emiſſ

emiſſurus ſi fata dederint. Quoniam verò multis herclè vigiliis opus hoc confeci atque ad extremum faſtigium deduxi, mihi ſanè, vt optata, ſic ſanè periucunda res ea fuit. inchoata namque abſoluere atque perficere, iucunditatem ob id adferre maximam Ariſt. libr. j. Rhet. c. xxx. veriſſimè dixit, ꝙ res quæ perfecta eſt, quaſi opus eius efficitur qui manum extremam imponit, cùm ſit finis, perfectio & optimum rei, vt lib. v. Metaphyſ. idem dixit. Itaque cùm ſumma Dei indulgentia eiuſdémque immenſa bonitate effectum ſit, vt quod in ſui nominis gloriam publicámque vtilitatem inchoaueram opus, id iam ductore ſe perfecerim & ad ſummum deduxerim faſtigium, An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio largitori Deo, qui dat abundè ſapientiam iis qui indigent, neque improperat, ſummas meritáſque gratias, gratitudinis & obſeruantiæ ergò agere atque habere? beneficentiam illius erga me immenſam recognoſcere, admirari extollere? Præſtabo id quidem piè pro virili mea, ſequenti hymno tota mente in Deum effuſus.

## *Gratiarum actio Deo Opt. Max.*

ERgo pientiſſime Deus exaudi vocem ſerui tui ad te clamantis. Collaudat te anima mea, ô Deus, & omnia quæ intra me ſunt nomen tuum ſanctum. Gratias tibi agit anima mea, & nunquam tradet obliuioni vniuerſa beneficia tua. Laudibus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudiſti me & illuminaſti tenebras meas. Gratias ago tibi Domine

mine Deus ex toto corde meo, & nomen tuum
ſanctificabo. confitebor nomini tuo magno &
admirabili, quoniam ſanctum eſt. Confiteor in-
quam nomini tuo magno, quòd mihi in hoc eden
do opere dux & autor fuiſti, quòd mentem meam
ad veritatem proferendam illuſtraſti, manus di-
rexiſti, ignorantiæ tenebras depuliſti, & erroris
caliginem ſuſtuliſti, viam qua mirabilia tua pate-
facerem monſtraſti. Reuelaui quidem tibi viam
meam, in te ſperaui, & tandem optata tu in me
perfeciſti: In nomine igitur tuo exultabo ſemper,
& in tua miſericordia omnis mea gloria. Quæ-
rentibus te pius & propitius ades, nec deerit ſa-
pientia tua quærenti illam, neque erit inopia e-
ruditionis iis qui te quærunt. Tu enim dirigis
vias quærentium te: & aurem præbes inuocanti-
bus te in veritate. Et propterea canet lingua mea
laudem tuam. Domine Deus inæternum confite-
bor tibi, quia fuiſti mihi, ô Domine, in munimen-
tum: & in proferenda ſapientia tua dux mihi fui-
ſti, & in miſericordia tua aſſumpſiſti me. Notas
mihi feciſti vias tuas, quę veritate & ſapientia ni
tuntur: nec abſcondiſti à me conſilia tua. Aperui-
ſti labia mea & os meum vt nunciarem laudes no
minis tui qui viuificas & mortificas, deducis ad
inferos & reducis: ſanans omnes infirmitates no-
ſtras & redimens de interitu vitam noſtram. Pro
his tot & tantis beneficiis quid retribuam Domi
no pro pro his quę retribuit mihi? Benedicam Do
minum in omni tempore, & ſemper laus eius in
ore meo ſacrificabo illi hoſtiam Laudis, & nomen
Domini inuocabo. Tibi igitur Regi Seculorum

inuiſibili, immortali, ſoli ſapienti Deo, qui dediſti mihi ſeruo tuo velle & perficere, qui ſanationum harum quas tu feciſti exarandi dediſti poteſtatem: Tibi inquam, Deo ſeruatori & Patri pientiſſimo, in quo ægrotantium omnium ſpes ac ſalus repoſita eſt, omnis honor & gloria in æterna ſecula ſeculorum.

Amen.

*Obſeruationum Medicinalium ſexti & vltimi libri Finis.*

# Index locupletiſſimus eorum quę toto hoc opere notatu digniora habentur.

*ACcidentia magnā partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt.* 234. & 242

*Actio, efficientis motus eſt.* 154

*Actio omnis in corpore, ab anima ceu à fonte manat.* 155

*vt Actio partis cuiuſpiam lædatur fieri nequit, illæſa quæ ipſam efficit parte.* 283

*in Acutis non ſatis certæ ſunt ſalutis pronunciationes & mortis.* 47

*in Acutis valde medicari eadem die expedit.* 252. & 427

*Adiectione citiſſima indigentibus, humidum remedium ad recuperādas vires optimum.* 12

*Admiratio quid.* 97

propter Admirationem homines philoſophari cœpiſſe. 230

Admiramur minimè quæ nobis cognita ſunt ac perſpecta. 179. & quæ admiremur. 97

Admirari eſt interdum in minimis maxima. 421

Ægri de ſe malè ſperare ſolent. 136

Ægris quibus deſperata ſalus eſt, iis nullũ neq; auxilium nec tempus vllum opportunum eſt. 324. 327. & 485

Ægrum dicto audientem medico eſſe oportere. 183

Ægri periculum prædicendum aſſidentibus. 244

Ægrorum è cubiculo turba hominum abigenda. 136

Ægritudinem paruam ſi cõtempſeris magna fiet. 445

Ægritudines non ſanatiuæ, quæ. 497

Aer cubiculi in quo iacet æger difflari debet. 363

Aetites lapis coxæ ſiniſtræ alligatus partum facilitat, ſed mox amoueri debet, ne matricem trahat. 113. & ſuper ea re experimentum.

ad Affectus animi aliorum ipſi compatimur. & cur id fiat. 162

Affectus vnde primum maximéque imminet homini periculum, hic primò curari debet. 136

Affectus magnos tripliciter fieri. 319

in Affectuum repugnantiis quid faciendum iubeat Gal. 360

in Affectibus peſtilentibus ſæpe & in bona doſi dari bezeartica debent. 490

Agens omne in eo quod agit potentius eſſe oportet. 59

Alceſte Peliæ filia pro viro ſuo nimio amoris ardore perire in animum induxit. 194

Alcippen mulierem elephantum peperiſſe. 338

Alienationis duo genera.

*ra.* 196

*Alimenti proprium quid.* 129

*Alluuio aquarum quæ contigit anno.*1548. *mira.* 116

*Alonſi Hiſpani militum tribuni mira vulnera, & curatio eorundem.* 385

*Alui fluor in pleuritide ſuperueniens, malum.* 55

*Alui fluxus in pleuritide nonnunquam ſalutarem opem adfert.* 46. & 55

*Amantis perditè curatio ab auctore facta.* 207. *vſque ad* 219

*qui Amant perditè, nec amata potiri queunt, macilenti et pallidi fiunt.* 195

*Amantes, partim quod optant habent, partim non habent.* 188

*vt Amantes et voluptate & dolore ſimul tangantur quid cauſæ ſit.* 202

*Amantes à quibus irretiantur.* 204

*Amantibus ex temperamenti diuerſitate quid accidit.* 206. 207. & 208

*Amatæ rei inſpectio ardorem in animo amantis ingenerat.* 188

*Amatoriæ illaqueationis contrarium, ſolutio.* 207

*Amantes & dementati qui iure dicantur.* 196

*Amor quid.* 186. & *paulò pòſt.* & 207. *ſanguinis eſſe perturbationem.* 207. *ex indigentia & affluentia generari.* 188

*Amor cur* ἔρως *dictus.* 188

*Amorem à viſione inſtinctum habere.* 188. *in animos hominum influit oculorum miniſterio, & quomodo id fiat deinceps.* 189

*Amorem* ἔρωτα *dici, & cur.* 189

*Amor cœleſtis cur ſine matre natus.* 190

*abſque Amore venerem nunquam eſſe.* 190

*in Amore quid Plato improbare videatur.* 192

*Amore quis rectè vtatur apud Platonem.* 192

*Amorem magnum deum eſſe & antiquiſſimum*

mum.193. fato & neceſſitati imperare.eodem. cuncta gignere. eodem. eius in nobis potentia. eodem. eius in animos noſtros imperium, & vt animum diuexet ſi intemperatus accedat. eodem

Amor in corpus nedum in animum impetum facit, & quæ mala inferat. 156

Amorem, inſaniæ ſpeciem eſſe. 195 vt ex eo inſanire homines contingat. 195.& 197

Amor res eſt plena timoris ſoliciti. 197

Amor vulgaris faſcinatio quædam eſt. 197

ex Amore homines immutari, vt eundem eſſe non agnoſcas. 201

ab Amore inſano quomodo ſolui amans poſſit. 208

Amorem infandum quæ mala conſequantur. 208. ei protinus obſiſtendum. 209

Ampulla quid. 109

Anaſarcæ cauſa. 166

Ancillam quandam ſerpentem enixam. 338

Anginam periculoſiſſimum eſſe affectum. 232. & 514. illius curatio 516

Anginæ differentiæ. 232

Angina quomodo fiat. 232

Angina laborantes cur è naribus loqui videantur. 233

in Angina quantum proſint cucurbitulæ cum ſcarificatu. 236

in Angina ruborem extrà apparere bonum. 237

in Angina nidi hirundinis efficacia. 238

in Angina & pleuritide dentis apri vis mira. 239

Anima ipſa tota virtus eſt.153. actus eſt.155. ab ea actiones omnes in corpore fiunt. 154

Animam corpori imperare poſſe.160. eius in corpus imperium quantum valeat. 286.& 153

Animam nedum in proprium corpus, ſed & in alien

*alienum imperium habere.162.& deinceps.*

*Animæ eſſentiam ignorare ſe fatetur Gal.* 155

*Animã à partium temperamento mutari voluit Gal.* 197

*Animalium quæ præter canem in furorem agantur.* 257

*Animi imperio, corporis ſeruitio vtimur.* 153

*Animus noſter vires geminas poſſidet, intelligendi & generandi.* 191

*Animi ſolo impetu morbos quoſdam curari.* 162

*Animum ægri conſulendum vbi de ſecando aut vrendo tractatur.* 409

*Anni* 1548.*conditio qualis.* 116

*Antiochus Seleuci filius Stratonices nouercæ amore captus in vitæ diſcrimen incidit.* 194

*Antonij Bochæ vulneris magnitudo.* 219

*Appetentia quid. vt rectè fiat.24.eius defectio.*25

*Apoſtematis renum eruptionis ſigna.* 481

*Apozema deobſtruens & hepar roborans.* 27

*Apozema ad atrabilarium ſuccum & veneni à morſu canis rabioſi vim retundendam præſtantiſſimum.* 265

*Aqua pluuia aliquid adſtrictionis habet.* 397

*Aquæ metus in his qui à cane rabioſo demorſi ſunt vnde proueniat.* 259

*Aqua intercus vt gignatur.* 166. *eius tres præcipuæ differentiæ.* 165

*Aqua intercute qui laborant, ſiti inextinguibili cur premantur.*167.*& deinceps.*

*Aqua intercus ſcirrhũ ſequi conſueuit.* 327

*ad Aquas educendas decoctum optimum.* 28

*Aqua vel flatus in hydropicis vbi contineatur.* 22

*Aquæ vitæ in detergendis, et à putredine vindicandis vlcerib. mira vis.* 391.413.449.450.& 455

*Aqueus Plinij interpres carpitur.* 123

*Aquilon*

*Aquilonij flatus veſicæ affectibus noxij.* 287

*Ardens febris ab ardore quo ægri infeſtantur dicta.* 506

*Ardentis febris curatio.* 506

*Arduum nihil tam ac difficile quin intenta mentis acie inueniri poſſit.* 108

*Arelatenſium ciuitatis ſitus.* 116

*Argentum ſublimatum quid. & quomodo fiat.* 60

*Argenti ſublimati potio cur vrinam ſupprimat.* 71 & 72

*Ariſtolochia vtraque valde partus adiuuat.* 14. & 112

*Ars medica coniecturalis eſt.* 44. 48. & 492

*Artem iuuat ingenium ſolers ac perſpicax.* 251

*Arte incedentem ab vniuerſalibus ad particularia progredi oportet.* 211

*Artes quædam laborem artificibus ſuis atque moleſtiam: iis autem qui ea vtuntur vtilitatem pariunt, atque ex his medicinam eſſe.* 474

*Articulorum morbi hæreditarij.* 31

*Aſcitis cauſa.* 165. *omnium aquæ intercutis ſpecierum peſſima.* 166

*Aſcite laborantium pulſus qualis.* 167. *cur ipſi contabeſcant.* 167

*Aſcites & Tympanites ſeſe mutuò conſequuntur.* 328

*in Aſcite curanda ſcopi curatiui.* 171

*Aſthma hæreditarius morbus.* 26

*Aſtris in amatorio influxu nihil tribuendũ.* 205

*Auctorum ſcriptis credere hominem qui iudicio non polleat, infidum & periculoſum.* 255

*B*

*Babras radix mirabilis in oppido Machero.* 99. *eius radice demones effugari ex Ioſepho.* 99

*Balneum ad vrinæ ſuppreſſionem.* 67

*Beatum nihil ab omni parte.* 3

*Beneuolẽtia flagrans.* 187

Betonicæ vis ad tabem et purulenta vlcera pulmonum. 439
ad Bilis vacuationẽ præparantibus ſyrupis minimè opus. 140
Bili aduſta qui vexãtur, quid patiantur. 196
Bilis atra ſi in corpus cerebri comitiales, ſi in animum melancholiam parit. 196
Bilis vomitus et deſipientia in capitis vulnere malum. 241
ad Bonum omnia ferri, idq́ꝫ appetere. 187
Braſſica marina. 175
Bullas & ſpumas à valido motu creari. 110
Bullæ cur interdũ tenues et paucæ, interdum multæ & craſſæ fiant. 109
Bullas multas excitari caloris merito, in lebetib. aquæ feruentis videmus. 110

C

Cadenti Deus, ne collidatur ſupponit manũ ſuã 47
in Calculo & vlceribus veſicæ non vtendum medicamentis delectu ſoluentibus. 289
Calculoſis & vlcus in veſica patientibus motus valde nocet. 288
quæcunque Caleſiunt ſpiritum emittunt. 107
Calendulæ ſuccus ad carbones & peſtilentes affectus efficax. 491
Calor natiuus noſter quid Galeno. 56
Calor natiuus exſuſcitatus quid poſſit. 158
Calor natura noſtra eſt Hippocrati. 158. atq́ꝫ etiam curationis auctor. 159
Caluariæ vniuerſim diffractæ mira curatio. 493
Cancros fluuiatiles vrendi modus ex Aetio. 265
Cancrorum fluuiatilium vis. 441
Canis rabioſi morſus exitiale venenum. 256
Canum rabies quid. 256
Canes æſtu & ſqualore in rabiem aguntur. 257. eorum rabiei cauſæ omnes. 256. & deinceps.
Canum qui ad rabiem aptiores. 257

Canis rabioſi morſus quid in homine pariat, & quibus ſignis deprehendas à cane rabioſo demorſum hominem. 258
Canis rabidi notæ atque indicia ex Gal. 260
Canis rabioſi morſus quid differat à non rabioſo. 261
à Cane rabioſo demorſi curatio. 261
ad Canis rabioſi morſum, mari ſe abluere, ſalutare. 261
in Canis rabioſi morſu quæ præcipua cura medico eſſe debeat. 263
Canini ſtercoris ſicci vis in angina. 238
in Capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum. 458
Carbonis generatio atque natura: nullus ſine periculo fuit. 488. eius curatio. 489
Cauſa ſublata auferri & effectum. 160
Cauſi ſigna. 506
in Cauſo mittendum ſanguinem: nec audiendi qui id fieri vetant metu incenſionis bilis, quum bilis miſſo ſanguine potius in ſuo feruore temperetur quàm incendatur. 507. & deinceps.
in Cauſo febre quid obſeruandum in dandis medicamentis. 507
Caryophyllorum in tremore cordis curando vis. 81
Cataplaſma venenum foras euocans. 266
Cera dyſentericis opitulatur. 280
Cerebrum eiúſve membranas per conſenſum affici indicatur, dolore capitis ad radices oculorum pertingente in vulnere capitis. 247
Cerebrum vbi præciditur neceſſe eſt febrem et bilis vomitũ ſuperuenire. 247
Chalcitis vſta in ſanguine ſiſtendo efficax. 378. & 422
Chammergi inſula apud Arelat. 119
Chirurgi Arelatenſes in extrahendis mortuis fœtibus expertiſſimi. 419
Cibus ſimilitudine ſubſtã

tiæ,natiui caloris actione in noſtri corporis ſubſtantiam vertitur. 58

Cinnamomum roborat omnia membra aromaticitate ſua. 303

Clamoris rigidi in pleuritide laborantis cauſa. 55

Clamor fortis rupturæ venarum cauſa. 133

Clamor ſuccos exagitat. 182

Clyſteres ex vrina pueri impubis ad hydropem & ſcirrhum hepatis optimi. 27

Clyſteres in renum & veſicæ affectibus plurimum proſunt. 288

Clyſteris magna quantitas in renum affectibus iniici nõ debet, et cur. 478

Coctionem, criſis celeritatem et ſalubrem ſecuritatem oſtendere. 47

Colis erectio in veſicæ calculo cur fiat. 284

Colorem talem efflorescere foras oportet, qualis ſuccorum intus latẽtium natura fuerit. 8. 169. et 321

Columborum caro ſylueſtrium præſertim reſolutioni neruorum & tremori benefacit. 36

Comitialis morbus quid Galeno. 304

Comitiali correpti cur ſtertant inter reſpirandum. 304

ſub Comitialis acceſſionis finem ſpuma cur oriatur in ægrotantiũ ore. 307

Concepti fœtus indiciũ. 3

Conceptura ſi mulier eſt, ſemen intrò conſiſtere oportet. 105

Conceptionis nomen vnde manarit. et quid ſit. 105

Confectio mirè corroborans. 214

Congreſſus & generationis officio quis rectè vtatur. 192. & 193

Conſuetudinem non eſſe derepente in diuerſum mutandam. 172

in Conſultationibus medicis nihil abſolutè et aſſeueranter proferẽdum. 401

Continentis febris materiam intra vaſa contineri. 372

Continentium febrium

prorog

*prorogationis cauſa.* 373

*in Continentibus febribus & acutis exagitans medicamentum dari non debet.* 375

*in Continentibus febribus & aliis omnibus à putredine ortis mittendus ſanguis, ſi vires & ætas valeant.* 506

*Contrariis, rerum æternitas conſtat.* 117

*Conuenire omnibus eadem non poſſunt.* 268

*Conuulſio in vulnere capitis lethalis.* 241

*Cordis tremor ſi creber ſit, quantum periculi adfert.* 74. & *deinceps.*

*Cordis tremorem in ſyncopen & mortem mutari. cauſa.* 75

*Cordis tremorem ventriculi culpa interdum fieri.* 75

*Cordis deprauatus motus magnam natiui caloris & ſpirituum copiam diſſoluit.* 76

*Cordis tremore qui tenentur, contabeſcunt.* 76

*Coriandro ineſt vis continendi cibum in ventriculo.* 275

*Corpus vniuerſum confluxile eſt & conſpirabile.* 48. & 297

*Corporis temperati naturam reliquis omnibus præſtare.* 30

*inter Corpora & medicamenta analogias eſſe, ſympathias atque antipathias.* 251

*in Corporibus quibuſdam accurata medicinæ ratio parui valet.* 268

*Corpora quædam medendo ægreſcunt.* 268

*in Corporib. tenuiorib. ſanguinē magis, in craſſiorib. carnem abūdare.* 372

*Corticum & laminarum in vrinis apparentium cauſa.* 286

*Criſes intempeſtiuæ Galeno, quæ.* 46

*Crœſi filius mutus vocalis euaſit, & cur.* 161. & *deinceps.*

*Cruda & incocta, & in abſceſſus conuerſa quid ſignificent.* 47

*Cryſtallus peculiare an-*

tidotum aduerſus argenti ſublimati vim. 63. et 83
Cucurbitulæ cum ſcariſicatu quantum in angina proſint. 236
Curanti quæ conſideranda. 351
Curatio omnis tribus perſicitur inſtrumentis, diæta, potione, chirurgia. 35
Curatio omnis contrario perficitur. 207
Curatio ab eo eſt exordiẽda vnde à quo quam graue periculũ imminet. 386
Currentis non eſt aut volentis, ſed Dei miſerentis. 494
Cyrenaicæ regioni locuſtæ cladem ſegetibus & plantis inferunt. 115

D

Decocta pro ſanandis vulneribus in vino non aqua fieri oportere, niſi ingens adſit intemperies calida. 455
Defluxionibus tentati, ſiti, fame, vigiliis iuuari ſolent. 37
Deiectionis crebra cauſa. 270
cùm Demonſtratione quidpiam dicturi, ab rei eſſentia ingredi tractationem oportet. 58
Dentibus commotis & gingiuis nigrefactis remedia. 66. & deinceps.
Dentis apri vis mira in angina & pleuritide. 239
Deploratis non eſſe admouendam manum. 497
Deſerti à medicis cur nõ rarò conualeſcant. 44. 48
Deus ſanat oẽs infirmitates noſtras, & redimit de interitu vitam noſtram. 2 vitæ et mortis habet poteſtatem. 2. quoad vult & quandiu vult rebus à ſe in ſubſidium hominum creatis adeſt. 2. ſanat contritos corde. 11. naturæ motus pro nutu ſuo regit. 49. eius bonitati tribuendum quòd ab impendenti vitæ periculo eruamur. 3
à Deo ſeruari quos ars morti adiudicat. 492
à Diis interdum morbos immitti. 444
Deorum auxilia nec lacrymis, nec votis, aut ſuppli-

plic

*pliciis muliebribus parari, ſed vigilando, agendo, probè conſulendo.* 10

*Diſcere, eſt naturæ perfectionem & numeros aſſequi.* 520

*Diſciſſiones magnæ mortem vtplurimum adferunt.* 400

*Diſruptiones quid vocare Hippocrates ſoleat.* 46

*Diuina virtute natus eſt homo veritatem videre.* 1

*Dolor quid.* 271. *eius præcipuæ cauſæ.* 21. & 284

*Dolor omnis vehemẽs fluxionem ad partem dolentem commouet.* 248

*Doloris præteriti recordatio voluptatem habet.* 71

*Domeſticorum cura habenda.* 18

*Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.* 2

*Dominus ſi ſubtrahat manum ſuam nihil profici.* 2

*Dyſenteria quid.* 268

E

*Elephantus à muliere progenitus.* 338

*Enarrationũ liber Franciſci Valleriolæ.* 134

*Effectiones rerum miræ atque virtutes vnde.* 99

*Electuariũ de ſtyrace.* 141

*Epicraſis quid.* 331

*in Epithematis cordialibus cum frigidis calida admiſcenda.* 490

Ερωτα *cur* ἀπὸ τῆς ῥώμης *dici voluerit Plato.* 189

*Eteſiæ venti quales.* 124

*Euacuatio repentina periculoſa.* 211

*Euentus rari quæ ſunt, in obſeruationem cadere debent.* 460

*Exceſſus ad craſſitudinem malus.* 34

*Excremẽta mouent, Sol, Venus, balneũ, motus* 399

*Exemplorum quæ pro potioribus habenda.* 460

*Experientiæ perpetuò fidendum.* 319

*Extenuatio defectum cibi, virium autem defectio extenuationem conſequi ſolet.* 297. & *cur id fiat.* 298

F

*Factor potens Auicennæ quis intelligatur.* 100

*Fames quid.* 170
*Faſcinationis amoris quis modus.* 197
*Faſcinatrices mulieres ob tutu pueros faſcinare.* 162
*Faſeolorum decoctionis aqua mirè partus facilitat.* 15
*Fauces quid Galeno.* 514
*Febris quid.* 296
*Febris accidens & febris morbus.* 26
*Febrium ardentiſſimarum præſens auxilium ſanguinis miſſio.* 374
*in Febribus ardentibus & continuis diagrediata non danda.* 407
*Febris continens vnde gignatur.* 101. *earum materia intra vaſa eſt. & quæ ſic dicantur.* 179
*Febrium continuarum differentiæ tres.* 180
*Folium aculi nitidiſſimi.* 199
*Ferdinandi Fari ſtrenui militis hiſtoria.* 395
*Ferrũ candens in abſceſſibus plurimum cõfert.* 239
*Ferrum candens vulneribus venenoſis admotum præſtantiſſimum remedium eſt.* 262
*Figulus figulo inuidet.* 315
*Filij ferè ſemper parẽtum notas, geſtus, atq; motus, tũ et formã referunt.* 293
*Fiſtulæ æneæ modus quo globulos plumbeos aut ferreos eiaculantur.* 451. *& deinceps.*
*Flatus Galeno quid.* 221
*Flatus perpetuò ſequitur ſubſtantiam aquoſam.* 328
*Fletus ſuccos exagitat.* 182
*Fluxioni excipiendæ quæ partes paratiores.* 33
*à Fluxione tentata parte reuellere non ad eam trahere oportet.* 225
*Fluxionis in aliquam partem cauſæ.* 242
*Fluxionem mouet dolor omnis vehemens.* 243
*ad Fœcunditatem quæ maximè faciant.* 3
*Fœmina cur ſola generare nequeat.* 106
*Fœminæ viros facilè capiunt & illaqueant venuſtate ſua, forma, ac gratia.* 204
*Fœtus generatio quando fiat*

fiat, quando minimè. 105
Fœtus loco quando caro informis & otioſa in vtero generetur. 7
Fœtus molæ alligatus quatuor vinculis prodiit in vxore mea. 16
Fœtus in vtero per quæ vaſa alligetur. 16
Fœtuum in vteris connexio ſimilis connexioni fructuum ad arbores. 16
Formæ admirabiles & temperationes rerum vnde fiant. 99
Frigida pectori inimica & tuſſes mouentia. 52
Frigus immodicum venis rumpendis idoneum. 133
Frigidum vlceribus mordax. 411
Furfuris colatura in detergendis pulmonibus magnas habet vires. 152
Furorem vt Plato definiuit. 196

G

Galenus ſibi dedecori non fore putauit fumariæ herbæ vim in roborando ventriculo à plebeio homine didiciſſe. 280
Galenus pueris ante xiiij. annum ſanguinem mitti prohibet. 423
Galeni conſilium in quib. deplorata ſalus eſt. 496
de Gallo et ſimia diſſectis tremore cordis roborantibus exemplum Galeni. 76
Gangræna ad hepatis ſcirrhum cur nonnunquã conſequatur. 327. et deinceps.
Gangræna magnas phlegmonas ſequi cõſueuit. 449
Generationis præcipuus finis, genitum ſibi ſimile reddere. 338
Generationis & congreſſus officio quis rectè vtatur. 192
Generationis non ſolùm inſectorum, ſed & omnium ſol cauſa eſt. 117
Geniſtæ vires in aperiendo. 112
Glycyrrhizævis in renum vlceribus. 483
Grauiora quæ ſunt et periculoſiora, maiorem curam deſiderant. 26
Grauitas in parte percepta quid ſignificet. 34
Gulielmus Gardiola Gallorum

lorum in Alexandria Ægypti conſul. 15

H

Habitus hominum et temperaturæ plurimum inter ſe differunt. 250

Hæmatites lapis in ſiſtendo ſanguine mirificam vim habet. 377

de Helleboro temerè aſſumpto hiſtoria. 252

ab Helleboro epoto quæ cõſecuta ſymptomata. 252

ad Helleborum ſumptum potio optima. 253

Hepar ea minimè valet emendare quæ parum rectè à ventriculo elaborata ſunt. 170

Hepatis peculiare munus ſanguinẽ gignere. 171. eius inflammationis ſigna. 320 321. 322. et 323. et deinceps.

Hepar fortia medicamenta perferre non poteſt. 327

Hepar vbi afficitur vitiatum colorem apparere neceſſum eſt. 352

ſecundum Hepar laborare ex colore faciei plurimos deprehendit Gal. 352

ad Hepatis ſcirrhum aqua intercus cur ſequi ſoleat. 328

Hepaticos optimum medicum ex colore deprehendere. 352

Heraſiſtrati medici in cognoſcendo amoris in Antiocho affectu ſolertia. 194

Hippocampus terrori aquæ prodeſt. 267

Hiſtoria mirabilis iuuenis æneo tormento in ventre vulnerati, & ſanati. 381. & deinceps.

Hirũdinis nidi in angina leuanda vis mirifica. 238. & 517. item & cremata hirundinis cinis. 518

Homo, ad intelligendum & agendum precipuè natus. naturâ omnes ſcire deſiderant. 521

Humores atrabilarij contumaces quum ſint, longo ad concoctionem tempore indigent. 77

Humorum fluentium medela retractio eſt, fluxorum deriuatio. 354

Humoris fluxio ad membrum laborans per initia fit, non morbo increſcente, quo

te, quo tempore tota iam materia fluxit. 446
Humanæ calamitatis deploratio. 417
Hydrops quid. 166
Hydrops matricis. 104
Hydropis oīs ſpecies malè affecto iocinore fit. 166
Hydropis in omni ſpecie pedes tumere. 167
ad Hydropē emplaſtrum efficaciſſimum. 342
Hydropici cur tabeſcant. 24. coloris eorum vitiati cauſa. 169
ex Hydropici ventre aquam affatim effluere lethale. 341
Hydropici uti vino meraco debent. 172
Hydropicis valde conferre vrinam hominis. 174

I

Iacobi ab Aqueria occiſi hiſtoria. 227
Iecur & lienem ſcirrhis opportuniſſima. 326
Illaqueationis amātium modus. 204
Illaqueatio amatoria in quo potiſſimū cōſiſtat. 205
Imaginatrix facultas nec per ſomnum quidem quieſcit. 161
Inanitionem partium, præcedere appetentiam oportet. 35
Inappetentia affectum iecur ſequitur. 24
Inchoata malè, interdum benè deſinunt. 46
Incognita nemo deſiderat. 187
Indicatiōes in morbis curandis vnde ſumēdæ. 374
Indicatio quæ de virib. ſumitur omniū prima atq; potiſſima eſt habenda. 11
in Indicationibus oppoſitis reluctante ægro quid medico faciendum. 335
Indicationem maiorem à morbi ſpecie & magnitudine quàm ab ætate de mittendo ſanguine ſumi debere. 423
Inedia humorum redundantiam exhaurit. 172
Inedia longa vires conuellit. 270
Infantis demortui eductionis modum qui tradiderunt. 417. & 418
Inflāmatio vt gigni ſoleat

*Inflammationis vulneribus indicia.* 369
*in Inflammationibus internorum ſcopus præcipuus quis.* 90.& 427
*Inflammationes internorum ſine febre eſſe non poſſunt.* 323
*in Inflammationibus internorum è directo affectæ partis mittendus ſanguis.* 324
*Infundibulum ſeu colatorum quid.* 308
*Inquiſitionis principium admiratio.* 229
*Inſectorum generationi ſiccitas magis quàm humiditas idonea.* 117
*Inſectorum quædam ex animalibus: quædam ex rore, cœno, fimo, putredinéve generantur.* 125
*Inſecta omnia ſulphuris odore necari.* 130
*Inſaniæ morbi genera duo.* 196
*Intemperies omnis vehemens vires exoluere ſolet.* 127
*in Inteſtinis pituitoſa multa coaceruantur.* 100
*Inteſtinorum craſſorum vulneratorum indicium.* 228
*Ioan. Sobiratij mira admodū conuulſionis à natura facta curatio, & hiſtoria ſuper ea re admiranda.* 164
*Ioannis Valleriolæ filij mei miſerãdus caſus, ad mortem ferè deducti ſymptomatum in pleuritide lethali ſæuitia.* 54.& 55
*Iocinoris imbecillitatem quæ pariant.* 20
*Iocinoris ſubſtantia ſcirrhis maximè opportuna.* 20
*Iocinoroſos expertus medicus ex colore cognoſcit.* 322
*Ira quid.* 157
*Iratorū corpora cur caleſcant.* 158
*in Iratis foras effunditur calor.* ibid.
*Iudicium de vulnerati pueri morte.* 246
*Iuſculum ex ouis, vino albo, ſaccharo & cinnamomo mirificè vires deiectas reficit.* 111

L

Lactis aſſumendi modus 218

Lactis vſus in pulmonũ vlceribus. 442

Laminarum & corticum in vrinis apparentium cauſa. 286

Lapidis in veſica notæ. 284

Loqueo præfocati non reuiuiſcunt quibus ſpuma fuerit circa os. 54

Laſſitudo vlceroſa bilioſi humoris ſoboles eſt. 511

à Laterali morbo vel pulmonia habitum, alui fluxu corripi malum eſſe dixit Hippocrates. 85

Laurentij Iouberti medici laus. 134

Lemno inſulæ locuſtæ cladem ſegetibus & plantis inferunt. 115

Lemnia terra ad ſanguinem ſiſtendum ſingulare præſidium. 138

Leonum oculi nitidiſſimi. 199

Lethale verbum non ſemper pro eo quod neceſſariò mortem adfert. 460

ſecundùm Libros operari, abſque perfecta ratione atque ſolerti ingenio, moleſtum eſt. 251

Libris non eſſe prorſus fidendum, niſi quis ſummo iudicio quæ in illis leguntur, examinet. 251

Ligni ſancti decocto reſolutio curata. 42

Linimẽtum optimum ad reſolutionem. 41

Lippi & rubentibus oculis maleaffecti cur ſimili affectu eos inficiant qui ſe intuentur. 199

Locorum affectorum notæ à quibus ſumendæ. 283

Locuſtarum generationis in agro Arelatenſi cauſa. 117

Locuſtarum maior prouentus ſicco vere. 117

Locuſtarum interire oua vernis aquis. 117. ſic & autumnalibus aquis. 126

Locuſtæ non fiunt locis mõtanis & tenuibus. 117. è vermibus oriuntur. 118. pariunt in terra fixo canliculo. 118. cur montanis &

& editis locis perinde ac planis non gignantur. 118 119. ſaltu ſibi victum parant. 118
Locuſtæ cur non in omni agri Arelatēſis parte genitæ fuerint anno 1553. 119 volatu ſeſe in vicina loca tranſtulerūt magna omnium admiratione ac cōſternatione. 120
Locuſtarū ominoſo prouentu Pharaoni minatur Deus. 120
Locuſtarum prouentus deorum iræ referendus. 121
Locuſtarum prouentus quàm admirabilis copia. 121
Locuſtarum prouētu indicari annonæ caritatem. 122
Locuſtarū prouētus quid futurum indicet. 123. & deinceps.
à Locuſtis uredine tentari terram. 123
Locuſtæ ex locuſtarum ſemine oriuntur. 125
Locuſtarum procreationis modus. 125. pariunt veris exitu, & ſtatim à partu moriuntur. 126
Locuſtæ mira forma atque effigies. 126. & deinceps.
Locuſtarum Indicarum lōgitudo ternûm pedū 127
Locuſtis concumbendi ratio quæ. 127
Locuſta mas, fœmina minor. 127
Locuſtæ quam noxam ſegetibus inferant. 128
Locuſtæ Parthis in cibo gratæ. 129
Locuſtis fumo ſaléque duratis Æthiopum pars tantùm viuit. 129
Locuſtas veneno carere. 129
aduerſus Locuſtas remedia. 130. 131. & 132
Locuſtas debellandi ratio ex Cyrenenſium legibus. 130
Locuſtas perdendi conſilium à me Arelatenſibus datū. 130. et deinceps.
Lotio crurum in reſolutione præſtantiſſima. 41
Lucretius Carus Philoſophus ex amore inſanus ſibi

sibi

ſibi manus iniecit. 194
Lyſimachia vehementer dyſentericis prodeſt. 277
M
Malua veſicæ affectibus mirè vtilis. 287
Manrici Hiſpani tribuni militum grauiter vulnerati curatio. 387
Manu ad partem dolentem admota ſedari dolorem ſæpenumero, & cur id fiat. 286
Mariſcarũ apertio melancholicis optima. 214
Mas in fœtu formãdo efficientis rationẽ habet. 106
Maſculus in vtero cur priùs quàm fœmella moueatur. 4
Materia, facultatis omnis expers eſt. 154
Matris nomine phyſici materiam intelligũt. 190
Matris in alendo filio charitas & diligentia quantum valeat. 51
ad Matricis affectus quæ dãtur, copioſiore doſi exhiberi debent. 361
Medentis omne cõſilium debet dirigi ad id quod vrget. 136
Medici verus ſcopus quis. 183
Medicũ à calumnia prædictio tutum facit. 496
eius proprium non terreri grauibus euẽtibus qui in morbis accidũt. 10. 111. 397. & 463 eius officium eſt ægrum perpetuò conſolari neque vnquam eum ab ſpe deponere. 111
Medicus non culpandus qui lethales morbos curare non poſſit. 324. ab initio morbi vocandus. 273
Medicum indicare neceſſariis oportet periclitantis in difficili rem eſſe, ne vel ignoraſſe, vel fefelliſſe videri poſſit. 234
ſine Medicis multos, non tamen ſine medicina curatos eſſe. 179. & 341
à Medicis deſerti cur conualeſcant, etſi certa mortis indicia ſunt. 460
Medicum ſæpe ſpes fruſtratur. 43
Medicus amicus vtilior extraneo. 18. & 475. & quid præſtet. 18

*Medicus viſu, tactúque malorum moleſtia afficitur, & ex alienis calamitatibus proprios colligit dolores.* 475
*Medico pro teſtimonio dicenti de vulneratorum morte quæ neceſſaria.* 246
*Medicamentis virulentis nihil nocentius.* 57
*Medicamenta quæ ad remota ferri oportet, magna quantitate propinari debent.* 151
*Medicamento non vni tantùm fidendum, ſed plura præſcribenda, atque tentanda in thoracis affectibus.* 151
*inter Medicamenta et corpora analogias eſſe, ſympathias atq; antipathtas.* 251
*Medicamentum ſoluens in indignatione ventriculi non eſſe propinandum, donec ſedata indignatione.* 406
*Medicamenta delectuvacuantia in renum inflammatione non danda.* 477
*Medicari in valde acutis eadẽ die expedit.* 309
*Mel thoraci atq; pulmonibus valde commodum.* 152
*Mel vlcera optimè detergit.* 482. & 519
*Mellis aqua in renum apoſtemate optima.* 481
*Melancholici vix amore capiuntur.* 206
*Melancholici alij alia timent.* 259
*Melãcholicis apertio mariſcarum optima.* 214
*Meliſophyllon canis rabioſi morſibus plurimum valet.* 262
*Membrana viginti octo palmorum longitudinis ex inteſtinis eiecta ex qua materia eſſet.* 100
*Membrana laciniata & ſtriata vnde.* 102
*Mens cœlo delapſa de foris venit.* 192
*Mentis intentio ea qua quippiam diſcimus iucunditatem ac voluptatem haud vulgarem adferre ſolet.* 519
*Mens cur lædatur per acceſſiones comitiales.* 306
*Mictiõis crebræ cauſa.* 285
*Militis cuiuſdam mira hiſtoria*

hiſtoria. 391
Mirari quid. 97
Mirabile quid dicatur, & quid ſit. 96
Miraculum quid. 97
Mola quid. 4
in Molæ geſtatione quid mulieres percipiant. 5
Mola vt in vtero concipiatur. 6
Molæ conceptus quæ cauſa ſit. 6
Molam ad duos et tres annos geſtari poſſe ex Hippocratis ſententia. 6
Molæ ſigna. 7
Molæ geſtatio, fallax & illuſoria affectio eſt. 8
Mola, ſi vna caro fiat, perit mulier. 9
Molam, vnam carnem fieri quid ſit. 10
ad Molam excutiendam remedium optimum. 15
Mõſtra quid ſint. 337. 338. 339
Monſtra vt generari tradiderit Ariſtoteles. 337
Monſtra vnde fiant. 339
Mõſtroſi partus cur et vnde in vteris gignantur. 105
Monſtra in morbis quibuſdam contingere. 155
Monſtroſa quæ nobis apparent, occulta Dei virtute illi facilia ſunt. 494
Morborum pleraq; genera à ſimilitudine deducta. 23
Morbos quoſdam à ſemine genitali prouenire. 292
Morbi maximi & grauiſſimi Hippocr. qui dicatur. 405
Morborum genera multa eſſe quæ mulieres conflictare ſoleant. 104
ad Morborum curationem neceſſaria quæ. 251
in Morbis acutis mittendus ſanguis, ſi æger ætate floreat, & viribus abundet. 406
Morbos illos duntaxat externo indigere auxilio quos ob magnitudinem natura ſuperare non poteſt. 326
Morbis inchoãtib. mouẽdũ, ſi quid mouendum eſt. 406
Morbos interdum à diis immitti. 444
Morbi vigore quietem habere oportet. 375. 507. & 508
ad Morbos vltimos vltima remedia ſunt ſaluti. 146
in Morbis acutiſſimis eodẽ die medicandum, quòd dilatio in huiuſmodi morbis perio

riculoſa ſit. 47.235.& 262
Morbus vbi maximus eſt à maximis remediis inchoandum. 464
Morbus eiuſdem generis vnde natus ſit in duobus ætate, ſexu, temperamento diſſimillimis, tum & paria ſymptomata, & idem finis, nempe mors in vndecimo cauſæ redditio. 486. & deinceps.
in Morbis eſt quid diuinum. 487
in morbis longis variis ac repetitis eſſe purgationibus vtendum. 213
in morbis peſtilentibus, et à veneno prodeuntibus non temere euacuandum. 264
in Morbis lethalibus & ſi omnia ſecundùm rationem facias, non tamen ex ratione ſuccedit. 228
in Morbis lethalibus irrita eſſe ſolent quæ in auxilij vim adhibentur. 317
à Morbis grauibus & lethalibus cur nonnulli euadant, à leuiſſimis & nullius momenti alij moriantur. 250
in Morbis quæ relinquuntur poſt criſes, recidiuas facere conſueuerunt. 513
à Morbis ſæuiſſimis diuina virtute homines liberari. 1
Morbos quoſdã ſanari contra naturæ ordinem. 268
Moritur interdum iſde quo medicus ſecurus primò fuit. 44
Mors eſt natiui caloris diſſolutio & extinctio. 59
Mortis futuræ certa quædã indicia ſunt. 48
Mortem aſcendere per feneſtras quid ſit. 189
Morti proximi cur cum ſtertore et ſonitu in aſpera arteria percepto ſpiritũ ducãt. 53
Motionum omnium principium quodnam ſit. 154
Motu pereunte cur non omnino pereat ſenſus. & econtrà. 31.& 32
Motus à flatu in vtero qualis. 5
Motus infantis in vtero ab interno principio proficiſcitur tanquam viuentis animantis. 5
Motus infantis in materno vtero ab eo qui in ementitis geſtationibus apparet, longè diuerſiſſimus. 4

Mulie

Mulierũ quæ ſuperfœtent. 8
Mulieres dum in menſtruis ſunt, intuitu ſuo ſpecula inficiunt. 199
Mulieres medicæ quædam apud Gal. 279
Mulier intra quartũ diem ſine medicamentis à pleuritide graui ſanata. 334
Mulier vterum gerens ſanguine miſſo abortit. 336
Muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat. 416
Mulieres Arelatenſes pleræque partus difficultate laborant, vt extrahendus ſit illis partus. 417
Mulſæ in pulmonum affectibus vtilitas. 152
Murmurillũ quid Gale. 221

N

Naturæ motus ſolerti indagine perſpicere debet medicus. 10. & 447
Natura ſagax, animantibus quid facto opus ipſa per ſe ſuggerit. 13
Naturæ lege in noſtros officio ſi et attenti magis ſumus. 18
Naturæ arcani motus non ſatis nobis perſpecti. 44
Natura prouida veriſſima eſt hominum medicatrix. 45 158. 178. 333. & 500
Natura quum materiæ non dominatur, tum indeterminati atque inordinati & incogniti ſunt illius motus. quum verò dominatur, quales. 47
Naturæ ineffabilis atq; recondita operatio eſt. 47. 104
Natura humores malos per varias vias mittere ſolet. 48 & quæ ſint deinceps.
Natura materiebus ſemper viam inuenire ſolet. 48
Natura ſaniem per oſſa manare facit. 49
Naturæ occultè operantis ratio, noſtra cognitione profundior. 49
Naturæ robur in curandis morbis quantum valeat. 56. 98. 303. & 343
Natura in nobis quid. & eius munia. 163. 178. 179. & deinceps.
Naturæ cum medicamentis eſt ſympathia quædam. 151
Natura non ſuſtinet repentinas mutationes. 214
Natura repugnante ſunt omnia vana. 228. 317. & 495

*Naturæ familiaria ſemper exhibenda.* 255. & 400
*Natura ſuis viribus vtens quod alienum eſt, exernere nititur.* 269. & 496
*Naturam ad optima quæq; viam demonſtrare.* 98
*Naturā, ſi his adfuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere.* 99
*Natura ludos in operib. ſuis facit.* 100. *à ſeipſa edocta omnia agere.* 104. et 333. *interdū ea operatur quæ fieri non poſſe videantur.* 104. *nihil vnquam fruſtra facit.* 108. *functionum omnium in nobis opifex.* 159. & 178
*Naturæ hominū indoctæ.* 333
*Naturam hominum eſſe ſapientiſſimam.* 333
*Naturæ ſponte ſæuiſſimos ſæpe curari morbos abſque medicorum ductu.* 159. & 179
*Natura ſua ſponte inuenit motiones quibus corpus regatur.* 159
*à Natura inſitum nobis eſt vt quod imperfecto deeſt, ad perfectū duci cupiamus.* 187
*Naturæ omnes non eadem medicamenta poſtulant.* 251
*Noſtra, & quæ clariſſima nobis ſunt plus diligimus, et ſi ope noſtra indigent accuratiùs tractamus.* 18
*de Nouis rebus haudquaquam facile eſt pro dignitate diſſerere.* 98
*Nouitas, ob ignorationē ſtuporem in animo inducit.* 97
*Nymphææ flores, hellebori alexipharmacum.* 253

O

*Obſeruatio diuturna notandis rebus artem efficit.* 520
*Oculis natiuum eſt lumen.* 199
*Oculi in alto tanquam in ſpecula poſiti.* 199
*per Oculos radij tanquam per feneſtras vitreas emittuntur.* 198
*Oleum vlceribus aduerſiſſimum.* 95
*Oleum in clyſteribus ad vlcera inteſtinorum, vbi intentio eſt agglutinandi, admiſceri non debet.* 95
*Oleum vlceribus etſi aduerſarium, oleum tamen terebinthina ad detergenda vlcera & ſananda vtile eſt.* 448. & *deinceps.*

*Oleum calens mirificè admotum et potum partus adiuuat.* 15
*Opiata optima in veſicæ calculo et vlceribus.* 289. et 290
*Oſcitante vno cur ad oſcitationem aſſidentes impellantur.* 162
*Oſtenta quæ dicantur.* 122
*Oxalidis vis in ſiſtenda putredine humorum.* 374. 489
*Oxymel ſcilliticum præſtantiſſimum in epilepſia.* 311

P

*Papaueris rubei flores ad pleuritidem & ſputum promouendum magnarum virium ſunt.* 428. *eorũ decoctũ quantum in pleuritide valeat.* 473. & 500
*Paralyſis quid.* 344. *et illius cauſæ deinceps.*
*ad Paralyſin confectio optima.* 348
*Pardorum oculi nitidiſſimi.* 199
*à Parentibus ſanis ſanum ſemen, à morboſis morboſum prodit.* 292
*Partium principum morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi.* 309. et 319
*Parti principi celeriter ſuccurrendum eſt.* 309
*à Partibus laborantibus in recta affectuum curatione non minimam ſumi indicationem.* 350
*in Partes imbecilliores ſuperuacanea decumbere ſolent.* 243
*Paſſulæ exacinatæ roborãdo hepati mirificè valent.* 341
*Pathemata animi quid ſint.* 157. & 164
*Paulus in molæ definitione carpitur.* 5
*Pauor quid.* 157
*Pauperes diuitibus faciliùs & citiùs à plenitudinis morbis curari.* 338
*Pericranij ortus à dura meninge.* 318
*à Perturbationibus animi maximè cauendũ, et cur.* 157
*Philonij Perſici vis in ſiſtendo ſanguine.* 361. 377. 436. 437
*Philoſophiæ munere nihil maius aut melius homini datum eſt.* 114
*Phlegmones internæ indicium.* 228
*Phlegmonẽ frequẽtiſſimè accidere. ſigna. generatio.* 401

*Phthiſis contagioſus morbus eſt.* 293
*Phthiſin morbum hæreditariũ eſſe.*145 *et cur deinceps.*
*Phthiſicus cur phthiſicũ, podagricus podagricum generet.* 295
*Pingues qui ſunt, frigido eſſe temperamento.* 34
*Plantago renum vlceribus plurimum confert.* 482
*Pleuritis quid.* 427
*Pleuritides incoctæ quæ dicantur Galeno.* 45
*Pleuritides quæ necare celeriùs ſoleant.* 45
*in Pleuritide nihil expuiſſe quid ſignificet.* 44. & 45
*Pleuritis ſiniſtri lateris periculoſior.* 499
*in Pleuritide ab eodem latere mittendus ſanguis.* 90. & 470
*Pleuritis grauis quemadmodum alui pro fluuio finiatur.* 48
*in Pleuritide & angina dentis apri mira vis.* 239
*Pleuritide graui ſanata mulier intra quatriduum ſine medicamentis.* 334
*Plinij apud Veſuuium montem mors.* 54. & 305
*Polygonon cruentis reiectionibus efficaciſſimum.* 147
*Popularium morborum origo.* 124
*Portenta quæ dicantur.* 122. & *deinceps.*
*Præſidia nõ ſunt infamãda quæ multis fuere ſaluti.* 329
*Praſſijvis ad tabem et purulenta vlcera pulmonum.* 439
*Precibus ad Deum factis ſanari ſæpe ægros.* 11
*Principes in nobis partes.* 153
*Prodigia quæ dicantur.* 122
*Prudentis eſt eũ qui ſeruari non poteſt, non attingere.* 234
*Pruritus curatio.* 211
*Pruritus & ſcabiei ad inſaniam ex amore collatio.* 211
*Pudendum in viris cur oblongum factum ſit.* 7
*Pudendi attrectatio et ſcalptus in calculo veſicæ vnde.* 285
*in Pueris plurimus ineſt calor innatus.* 56
*Pueri cur repugnantes et refractarij eſſe ſoleant.* 183
*Pueritia ad annum xiiij. extenditur.* 424
*Puerperas in magnis malis eſſe*

eſſe, ſi ſibi non caueant, præſertim ſi primiparæ ſint. 467
Puerperæ primiparæ pleuritide laboranti miſſus ſanguis contra ſuorum nutum, móxque conualuit. 467
Puerperium medico quid indicet. 470
Pulchritudo diuina imago quædam Dei eſt. 192
Pulmonis ſubſtãtia qualis. 144. eorum caro qualis. quo ſanguine alantur. 432
Pulmo reſpirationis organum. 297
in Pulmonum affectibus genæ rubere ſolent. 144
è Pulmonibus reiecti ſanguinis notæ. 294
Pulmones exagitant locutio & reſpiratio vehemens. 137
Pulmone exulcerato reſpirationis actionem lædi eſt neceſſe. 297
è Pulmonib. qui ſanguinem reiiciunt, cur nõ doleãt. 144
Pulmonum vlcera cur curatu difficillima. 143.434.435
Pus in tumoribus gigni vt deprehendatur. 447
Puris ſputum cruentam ſpuitionem ſequi ſolet. 145
Puris ingens copia ad xx. ſextarios et eo amplius in thorace vulnerato inuẽta diſſecto cadauere nibilis iuuenis Cæſaris à ſata. 370. & vnde tanta copia. 371. et deinceps.
Purulentos quos vocare Galenus ſoleat. 370
Purulentorum indicia. 369
Putredinis humorum in vrinis & pulſibus notæ. 181

R

Recidiua ſua radice deterior. 403
Recondita in natura quæ dicantur. 115
Recrementum ferri vehementer reſtringit profluuia ventris. 278
Remedia quando proſint. 2
Remedium anceps quã nullum experiri præſtat. 336
Remedia non eſſe infamãda quæ plurim. ſaluti fuere. 223
Remedia efficacia interdum inueniri à plebeiis homi. 280
Remed. à mulierculis inuẽta nõ eſſe ĩterdũ improbãd. 280
in Renum affectibus vomitus plurimum confert. 282
Renũ inflãmatiõis ſigna, cauſa et curatio. 476. et deinc.

ad Renum veſicæ affectus curandos quæ dãtur, in magna doſi exhiberi debẽt. 486
in Renum vlceribus vomitus præſtantiſſimus. 483
Reſolutio quid. 159
in Reſolutione curanda victus qualis eſſe debeat. 35
in Reſolutione nõ confeſtim & celeriter, ſed ſenſim à leuioribus ad fortiora progrediendum. 37
Reſumptiuum liquidum vt fiat. 12
Ribes quæ planta ſit. 138. & quid illius loco ſubſtituendum. 138
Riſus ſi effuſus ſit, thoracis muſculos & ſeptum tranſuerſum atque intercoſtales muſculos vehementer mouet. 134
Romanam gentem ſine medicis ſexcentos annos fuiſſe. 179
Ructus quid. 221
Ruptura quæ fit ab eroſione in pulmone, graue periculũ minatur. 295
Ruta immenſæ magnitudinis in oppido Machero Iudææ. 99
Rutæ ſuccus mirabilis ad comitialem depellẽdum. 312

S

Sacchari aqua in renum apoſtemate optima. 481
Sacchari roſacei in tabe leuanda mira vis. 430
Sacchari roſacei vis in reiectione ſanguinis & phthiſi. 437
Saccharum candum renum vlceribus optimè facit. 482
Salutare quod vni eſt, alteri noxium eſt. 251
Sambaion confectio mira reparandis viribus. 365
Sanguis, naturæ theſaurus, & natiui caloris fomes eſt. 135
ab Sanguinis immoderata profuſione concoctricem hepatis facultatem, & natiuum calorem minui. 18
Sanguis quibus immodicè fluit, in aquam intercutem cadere proni. 19
Sanguinis miſſio tremori cordis maximè confert. 77
Sãguis ſurſum eiectus qualiſcunque malus. 135. & 430
Sanguinis profluuia calidũ promouet. 136

in

in Sanguinis omnibus manationibus frigida dari debent quæ exhibentur. 136. & 436

Sanguis vt confluere prohibeatur. 137. & 299

Sanguinis manationes acerbis & refrigerantibus curare oportet. 138

in Sanguinis ex ore profuſione ſilentium imperãdum. 136. & 147

Sanguis vbi mitti ægro ob ætatẽ aut aliam cauſam non poteſt, ducenda largiùs aluus eſt. 182

Sanguinis aſſati vitio qui inſaniunt, in riſus effuſos prorumpunt, cantilenis & tripudio exultant. 196

Sanguinis benignitas ſpem ac fiduciam amãtibus præſtat. 206

Sanguis hominis gladio cæſi cur præſente eo qui occidit, è vulnere manat. 211. & deinceps. & 229. & deinc.

Sanguinem in ventrem effuſum ſuppurari neceſſe eſſe. 221

in Sanguinis reiectione ſcãmoniata dãda non ſunt. 300

à Sanguinis ſputo plerunq; puris ſputum ſubſequi ſolet. 301

Sanguinem extra vaſa deductum putreſcere neceſſe eſſe. 318

Sanguinis è naribus fluxuri in decretoriis indicia. 376

Sanguinis fluor è naribus decretorius ſiſti non debet niſi ſuperfluat. 376

Sanguis multo copioſior ab eroſo vaſe quàm adaperto manare ſolet. 422

Sanguinis è pulmone reiecti notæ. 431

Sanguinis miſſione, in maximis tollendis doloribus nullum præſentius remedium. 446

Sanguinis miſſio præſentiſſimum remedium in vulneribus curandis. 454

Sauciatus quis grauiter quũ curatur, referri in monumenta curationis ratio debet, vt poſteris proſit quod nobis eueniſſe experti ſumus. 460

Scabiei & pruritus ad inſaniam ex amore collatio. 211

Scab

*Scabioſa à proprietate carbonibus prodeſt.* 490
*Scammoniatis medicamentis in profuſione ſanguinis non vtendũ.* 141. 149. & 300
*Scirrhus à quo humore fiat.* 326
*Scirrhus exquiſitus & non exquiſitus quis.* 326
*Scirrhus exquiſitus Galeno quis.* 22
*Scirrhi exquiſiti doloris expertes, & curationem non admittunt.* 22. & 326
*Scirrhum, ſi plures perſeuerauerit dies, qui in hepate eſt, nunquam ſe curaſſe teſtatur Gal.* 18
*Sedes vulneris Hippocrati quæ dicatur.* 246
*Sedium affectarum inueniendarum ratio.* 282
*Semen, eſt hominis abſtractum, & maiorum generis miſtura.* 145
*Semen vtrumque & maris & fœminæ ad fœtus generationem concurrere.* 6
*Semẽ virile generationi fœtus principium præbet.* 106
*& ſemine fœminæ eſt calidius.* ibid.
*Semen mulieris in fœtu formando cui vſui ſit.* 106
*Semen genitale ab omnibus corporis membris procedit.* 292
*in Semine morbi quidam hæreditantur.* 292
*Seminis genitalis vi parẽtũ vitia in filios deriuari.* 293
*Semina frigidorum maiorum cum corticibus magis detergunt.* 478
*Senes imbecilli & longis morbis detenti ſenſim ad mortem properant.* 54
*Seni ſexageſimum ſuperanti annum bono corporis habitu miſſus à me ſanguis in angina, & ſanatus eſt.* 516
*Senſibus quod expoſitum, ipſum de ſe fidem facit.* 234
*ad Sententiam pro teſtimonio dicendam in vulnerib. quid medico opus ſit.* 226
*Septimo mẽſe nati etſi vitales sũt, infirmiores tamẽ eſſe ſolent.* 51. & cur. 52. & 53.
*Septimeſtres partus ex vtero egreſſi, 40. dierũ afflictionem patiuntur, ex Hippocratis ſententia.* 51
*Septum tranſuerſum mouendi*

uendi thoracem gratia factum eſt. 486
Serpens ab ancilla quadam progenitus. 338
Seruari interdum videmus eum de quo medicus deſperarat. 44
Seruari in ſpe contra ſpem, eſt contra artis ſpem in naturæ ſpe ſeruari. 48
Siccitates magnas cur largi imbres ſequantur, & è contrà. 117
Siccitas quinque annorum in Gallia Narbonenſi. 117
Siccitas inſectorum generationi magis quàm humiditas idonea. 117
Simile pulchrum de ſole & corde. 198
Sitis cauſæ. 168. & 323
Sitis peculiare ſymptoma hydropicorum. 23. & unde in hydropicis fiat. 23
Sitis cauſæ. 24
de Simia & gallo diſſectis tremore cordis laborantibus exemplum Galeni. 76
Sol non ſolùm generationis inſectorum, ſed & omnium cauſa eſt. 117
de Sole & corde ſimile pulchrum. 198
Somnus quid. 272
in Somnum pronitatis cauſa. 35
Sperma maſculi motorium principiū fœtus formādi. 6
Sperma virile ad prolis generationem quale eſſe oporteat. 7
Sphacelus quid Galeno. 329
Spinæ Ægyptiacæ ſyrupus, quem de Ribes vocant. 395
Spirandi difficultate hydropici tentantur. 25
Spirādi difficultas in pleuritide grauior fit, vbi nihil expuitur. 52
Spirationis difficilis cauſæ. 52
Spiratio crebra, vehemens ac difficilis mali morbi indicium eſt. 45
Spiritus vapor ſanguinis eſt. 199
Spiritus in nobis gigni ex puriore & magis elaborata sāguinis arterialis parte 198
Spirituum in nobis generatio ſanguinis unde emanāt, naturam ſequitur. 198
Spiritus in dolorū acerbitate & ſanguinis profuſione exhau

exhauriri abſumíque. 12
Spiritus puros aër purus: nebuloſus, nebuloſos in nobis creat. 198
Spiritus præfocatiuus et cũ ſtertore emiſſus, mali morbi indicium. 53
Spumæ generatio. 104.308.
Spumas & bullas à valido motu creari. 110
Sputum in pleuritide quò celeriùs & faciliùs prodierit, eò citiùs ægrũ liberat. 44
in Sputo ſanguinis valentibus non purgandum. 438
Sputum ſanguinis non omne purulentum ſputum ſequitur, ſed id tantùm quod malignum eſt. 439
Sputa liuida, viridia, nigra mala. 486. & deinceps. & cur mala. 486
Stercoris canis vis in leuãda angina. 518
Stertor quid. & vnde fiat. 305
Stranguriæ cauſa. 285
Stupor quid. 345
Stupor, futuræ reſolutionis indicium. 33
Subiecti nobilitas timidum in operãdo medicũ facit. 252
Sublimati epoti curatio. 62
Subſtantias quaſdam eſſe ſubſtantiæ noſtræ aduerſarias. 73
Subſtantiam aquoſam perpetuò flatus ſequitur. 328
Subſultionem motus infantis in vtero habet. 5
Succurrendi ratio incerta quando contingit. 26
Succus è cordeueruecis arte paratus præſtantiſſimus ad vires defectas reparandas. 364
Suctio quando deficiat. 25
Sudores in paralyſi vtiliſſimi. 348
Superfœtare poſſe mulieres Hippocrates dixit. 8
Suprà, dictio, Hippocrati quid ſignificet. 431
in Symbolum habentibus facilis eſt tranſitus. 205
Symptomatum molam conſequentium enumeratio. 7
Symptomata quæ ad ſublimatum epotũ ſequuntur. 61
Symptomata affectus naturam ſequuntur, velut vmbra corpus. 321
Symptomata in acutis & ardentiſſimis febribus qualia

lia hominem in vitæ diſcrimen adducere ſoleant. 505. & 506
ex Syphilide morbo in elephantiaſin ſæpe tranſitum fieri. 443
Syphilide morbo qui tenentur, aduerſus eos monitio. 444
Syriæ regioni locuſtæ cladem ſegetibus & plantis inferunt. 115
Syrupus Ægyptiacæ ſpinæ quem de Ribes vocant. 395
Syrupi expectorantes. 440
Syrupi de limonibus in arcenda putredine & bilis acrimonia retundenda laus. 509

V

Veneni ſeminarium confertim ac properè vacuantibus medicamentis reſtinguendum. 63
Venenum foras euocãs cataplaſma. 266
in Venenoſis affectib. quando ſãguinis miſſione & purgatione abſtinendum ſit. 263
Vẽtriculum intemperatum quæ indicent. 76
Venus cœleſtis, pura mens purum bonum ſpectans. 190
Venus ſecunda Platoni quid. 191
Veneris vtriuſque collatio pulchra. 191 & deinceps.
ex Venerea lue quæ mala naſcantur. 443. & deinc.
Verminum & eorum quæ ex ipſis gignuntur animalium commune quid. 125
Vermes marini quidam ſexaginta cubitorum. 99
Vermem duodecim cubitorum è muliere quadam eiectum Alexander Trallianus teſtatur. 100
è Veruecis corde ſuccus arte paratus præſtantiſſimus ad vires defectas reparandas. 364
in Veſicæ vlceribus pinguia conferre. 291. item maluam. 287
Veſicæ affectibus aquilonij flatus noxij. 287
Veſicis ſuillis fotus fieri oleo calenti plenis. 15. & 112
Viciſſitudines temporũ ſibi alternatim ſuccedunt. 117
Victus ratio incauta & inordinata quantum mali adferat. 19

de

de Victus ratione ſpeculationem eſſe pulcherrimã. 19
Victus ratio quantum in morbis conferat. 286
Victus boni & ordinati cõmendatio. 38
Victus congrua ratio in curatione primas partes tenet. 171
Vigilia quid. 272
Vigilia totum corpus exiccat. 270
Vigilantium opera cur interdum exerceant altùm dormientes. 160
Vinum citiſſimè & vniuerſim alit. 13. & 164
Vinum in defectis animo dandum. 91
Vini in reparandis viribus quanta potentia ſit, exemplo vxoris meæ periclitantis obſeruatum. 12
Vinũ immodicè ſumptum frigidos morbos parit. 344
Viri cur facillimè amore capiantur. 204
Vir & vxor qui eodem morbo correpti, eodem die mortui ſint. 487
Virium ſubſtantia ex quibus compleatur. 13
Vires vbi valẽtes ſunt omnia contemnere: vbi infirmæ, abſquouis offendi. 30. & 250
Vires lædunt vigiliæ, dolor, immodica vacuatio. 270
Virium defectio extenuationem conſequi ſolet. 297
& cur id ſiat. 298
Virium cuſtodia ſimilium exhibitionem indicat. 363
Vlcus omne ſiccari poſtulat. 93. & 455
Vlceribus frigidum mordax. 411
Vlceribus renum plantago plurimum confert. 482
ad Vlcera ſordida iniectio nobilis & efficax. 412
Vlcera ad ſanationẽ quiete indigent.
Vnctio fida in reſolutione, tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus. 465
Vnguentum præſtantiſſimũ ad paralyſin. 349
Vnio quàm naturæ amica ſit. 410
Voluptas nocet empta dolore. 444
Vrina quid. 167

*Vrinæ ſuppreſſioni adhibita remedia.* 67
*Vrinæ purulentæ cauſa.* 286
*Vrina impubis iuuenis ſani trahit cum fortitudine venenum.* 267
*Vtero gerentem ab aliquo morbo acuto capi, lethale.* 495
*Vtero gerentes quæcunque à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt.* 495
*Vteri affectus in quib. mulieres motum in vtero percipiunt.* 5
*ad Vteri affectus curandos quæ dantur in magna doſi exhiberi debent.* 486
*Vulnera periculoſa quæ intra peritoneum conduntur.* 220
*in Vulneribus periculum quando inſit vigiliarũ, conuulſionis & delirij.* 220
*Vulnera intra corpus quæ penetrant periculoſa.* 227
*Vulnus capitis nullum contemni debet.* 240
*in Vulnere capitis conuulſio lethalis.* 241
*in Vulnere capitis bilis vomitus & deſipiẽtia malum.* 241
*Vulneribus capitis quæ interroganda.* 242
*in Vulneribus capitis purgatio plurimum cõfert.* 244
*Vulneribus omnibus modicus cibus & aqua exhibita competunt.* 244
*Vulnerati cadauer ſecandum antequam magiſtratui pro teſtimonio de morte vulnerati reſpondeamus.* 245
*Vulneris ſedes Hippocrati quæ dicatur.* 246
*Vulnera bifariam lethalia dici.* 248
*Vulnera & alij morbi quomodo lethalia eſſe ſoleant.* 249
*Vulnera quædam in locis vilibus ac non malis exiſtentia nec vlla re grauia videri, mortem tamen inferre.* 250
*in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert.* 317
*Vulnera capitis contuſa periculoſiora quàm quæ cum fractura ſunt.* 319

*Vuln*

*Vulnera capitis etiam exigua periculo non carere.* 318
*Vulnera intra peritonæum penetrantia periculoſa.* 368
*in Vulneribus ab igniuomo æneo tormento factis ſuppurantia adhibenda ob contuſionem.* 382
*Vulnera ab igniuomis telis facta non prout alia tractari debent, ſed propriam ſui generis exigunt curationem* 454
*Vulnera ab igniuomis telis quàm periculoſa.* 450
*Vulnera capitis quæ ad meningas attingunt plerunque lethalia.* 458
*Vulneratus quidam grauiſſimè & lethaliter in capite cur ſtatim mutus factus non fuerit, ſeptimo verò die mutus euaſerit.* 458. & deinceps.
*in Vulneribus capitis plurimùm purgatio confert.* 462

*FINIS.*

Comi ff 3 — 6 — Anno 1588 - 29. 9bris

4

4